RADU THEODORU

VVLTVRVL

2

RADU THEODORU

Vulturul

ROMAN

2

EDITURA MILITARĂ — BUCUREȘTI, 1981

Redactor *Elsa Grozea*
Grafica *Stihi Bogdan*
Tehnoredactor *Duță Andrei*

PLANUL BIZANTIN

Cartea întîi

DESPRE DIPLOMAȚIE

CAPITOLUL ÎNTÎI

1

Fulger joacă pe loc, trage în zăbală, nechează alintat, ține urechile ciulite, se lasă pe crupă într-un cabraj abia schițat, îi pune pinten și armăsarul arab dăruit de boier Ivașcu Golescu la Crăciun își scutură coama, bate de trei ori cu copita în pămînt, după care împietrește cu nările în vînt, stîrnind murmurele de admirație ale ofițerilor de roșii, ca și strigătele vesele ale cazacilor. Bat clopotele «cetății de scaun a Gherghiței», cum le place logofeților și diecilor lui de cancelarie să scrie în josul hrisoavelor, vestind duminica a cincea a postului Paștelui, a cuviosului Vasile Mărturisitorul și Sfintei Maria Egipteanca. Roșii de Gherghița chemați de la muncile cîmpului stau aliniați pe două rînduri, pînă-n șleahul Teleajenului. Sotniile de cazaci, i-au rămas doar două, cei trei sute de săcui pedeștri, haiducii balcanici cu căpitanii lor mustăcioși, duhnind a usturoi, sînt aliniați sub steaguri în piața tîrgului, în fața caselor domnești spoite alb, șindriluite proaspăt, îngropate în florile de cais și-n cele albe de prun! Primăvara lui 1596 a izbucnit dintr-o dată din zăpezi, veselă și aromitoare, mustind în mlade de răchită, înnebunind luncile cu miresmele ei aținătoare, răscolindu-l în așternutul sihastru, scoțîndu-l în cerdac să asculte stolurile de cocori trecînd pe sub luna argintie îmbrobodită în nori subțiri, străvezii; ori să soarbă mirosul de ape puhoite, grele de mîl; ori să audă mugurii plesnind și sevele urcînd în trunchiurile roditorilor. A încălecat în destule nopți, ca să gonească pe drumeagul Tîrgșorului, s-o găsească în zori pe Tudora, caldă de somn și de vise, s-o hăcuie necruțător și lacom, s-o bîntuie și să se lase bîntuit de ea, ca apoi, cu cal de schimb mereu înșăuat în grajd, să se-ntoarcă și să intre în divan așa cum a descălecat, plin de sudoare, ars de soarele darnic, cu chipul răvășit de nesomn și dragoste.

A mutat curtea şi oastea la Gherghiţa, după Bobotează. Pe Stanca şi pe copii i-a trimis la Plăviceni, la moşii. Au să vină aici, după semănat. De Paşti. La Tîrgovişte i-a fost frică. Frică să nu cadă în ghearele turcilor, pentru că pămîntenii au întors faţa de la el, se mişcă greu, ori nu se mişcă ; ba buzoienii, cînd a trimis cazacii să ridice birul, au chemat turcii de peste Dunăre, i-au prins pe cazaci şi i-au vîndut robi spahiilor... Aici, în inima roşiilor de Gherghiţa, nevătămaţi de «legătura» din iarnă, se simte în siguranţă. Într-o noapte poate strînge o mie de săbii credincioase. Tulnicele. Trîmbiţele. Signor Vicenzo Bombardier Mantovano aflat în dreapta suitei, îşi ridică bastonaşul suflat cu argint. Cele zece falconete de pe zidul de apărare al caselor domneşti trag salva de bun venit. Între şirurile de roşii, la poarta palăncii care înconjoară tîrgul Gherghiţei, se arată căpitanul Mîrzea, călăuzind cazacii care călăresc în rînduri de şase, cu suliţele la picior, avînd în frunte toboşarii îmbrăcaţi în coantăşe roşii. În faţa toboşarilor şi-a pus calul în pas spaniol un ofiţer voinic, îmbrăcat leşeşte. Poate să fie colonelul Walenty Walawsky, despre care i-a scris Mîrzea din timp. Dincolo de crupele lucioase ale cailor gărzilor se-nghesuie lumea pestriţă care urmează oştirea. Neguţători de grîne şi ovăz, telali, şelari, răchierite şi pitărite, arcaşi şi săbieri, cîrpaci şi croitori, fierari şi codoaşe, apoi copiii, nevestele roşiilor, tîrgovetele, crîşmarii şi hangii purtînd ploşti agăţate în vîrful furcilor de lemn, ori năframe albe, ori cununi de grîu legate cu cordeluţe roşii ; călugăraşii veniţi pentru pricini, preoţimea care curge spre Snagov, unde se va ţine sinodul de mîine pe care i l-a cerut mitropolitului ; olteni colţoşi care stau zile-ntregi în faţa caselor domneşti să-i judece cu Buzeştii, ori cu vreo monastire, cărăuşii de slujbă la oaste, aude cocoşii voinicindu-se prin ogrăzi, albinele şuvoind pe deasupra suliţelor, cucii veniţi înainte de vreme, vrăbiile gureşindu-se, e cald şi-l învăluie mireasma de pămînt reavăn zbicit în soare. Îi e dor sfîşietor să iasă călare în ţarină, să vadă plugarii răsturnînd brazda untoasă, plină de rîme grase, să descalece, să frămînte pămîntul în pumn, să vadă berzele şi să doarmă pe luncă. Marele logofăt Theodosie Rudeanu îşi împinge calul lîngă el.

— Îmi veniră răbojarii, măria-ta, din toată Muntenia.

— Şi ?

— Sinan a prădat tot ce s-a ţinut de sămînţă. N-au oamenii ce pune-n pămînt.

Priveşte dincolo de sotniile care s-au pus la trap bătut, în cerul albastru, pur şi diafan. Repetă pentru sine, nevenindu-i să creadă : «N-au oamenii ce pune-n pămînt»...

— L-a pedepsit Dumnezeu pentru fărădelegile lui, că i-a luat sufletul acum o săptămînă, măria-ta.

— A murit Sinan, Rudene ?

— A murit acum o săptămînă, măria-ta.

— Și mi-o spui așa, de-a-ncălare și-abia acum ?

— Abia acum o clipă îmi veni iscoada, doamne.

Cazacii execută o voltă pe stînga, astfel încît umplu piața Gherghiței și locul de cătare al roșiilor. Toboșarii cazaci răpăie onorul. Trîmbițașii domnești sună : *Fiți gata pentru cătarea măriei-sale.* Soarele cade pe arme, frîngîndu-se în așchii strălucitoare. A murit Sinan, cea mai temută căpetenie osmană. A murit Sinan cel care a pustiit Țara Românească, care i-a îngenuncheat pe imperiali, care-a făcut să tremure tot orientul, bătrînul leu al împărăției, Cogea Sinan pașa. Revede într-o fulgerare de imagini ieșirea lui de la Topkapi Saray, primirea la Sinan, marele vizir, îi simte și acum privirea scurmîndu-i măruntaiele, măreția posacă și sceptică, surîsul rău cînd i-a spus *poartă-te în așa fel, beyule, încît să nu mă silești să te cert, cum l-am certat pe fratele tău, Petru voievod,* îl revede la Călugăreni, între spahioglanii înveliți în piei de pantere și tigri, măreț sub tuiuri și bairace, ah, Sinan i-a dat într-un fel măsura propriei lui forțe, propriei lui măreții. Sinan, Cogea Sinan pașa a murit. Se simte dintr-o dată trist. Pustiit. Jefuit. Poleacul își scoate sabia. Vine la galop. I-o prezintă. Spune ceva, nu aude din pricina alămurilor, ridică topuzul de voievod din aur încrustat cu rubine, lasă frîu și Fulger îl poartă în fuleuri făcute aproape pe loc, prin fața șirurilor de cazaci care strigă slavă și moarte bizurmanilor și cărora le spune :

— Bun venit la curtea noastră crăiască, nobili și viteji cavaleri !

Grăbește și scurtează ceremonialul cu care și-a impus să primească oștenii ademeniți de recrutorii lui, trimiși în săcuime, Balcani, Polonia și Ucraina încă din iarnă. «A murit Cogea Sinan pașa». Atît de repede după ce-a murit stăpînul care l-a dizgrațiat, bicisnicul de Amurat căruia leul împărăției i-a închinat toate biruințele. Ce destine crîncene. Sultanul a murit sleit de cadîne, de viciu și tîmpenie ; generalul a murit în exil, poate de bătrînețe, poate de inimă rea... Dacă partida lui Andronic ar reuși să-l impună pe Ibrahim, omul păcii, organizatorul petrecerilor noului sultan... Salve de artilerie. Cazacii își descarcă pistoalele. Se face multă zarvă războinică, toate par a fi așa cum îi plac inimii lui, zîmbește rău, îl oprește pe Fulger lîngă ofițerul poleac și fără nici o ceremonie îl îmbrățișează de-a călare, stîrnind alte strigăte de slavă, alte salve de pistoale și veselia zgomotoasă a sotniilor.

2

Colonelul Walenty Walawski spălat şi dichisit, îmbrăcat într-o tunică albastră, subţire, de mătase, cu mînecile despicate pînă la umeri, încinsă cu brîu de mătase roşie, curtenitor, cu mustăţile blonde căzute păgîn pînă aproape de piept, poartă tonsura tipică a şleahtei — părul retezat pe frunte şi la ceafă şi ciripeşte mereu după slăvitul obicei al nobililor din stepă. Mesele sînt întinse în Livada Domnească, sub pruni şi sub caişi. Vivandierele le-au acoperit cu feţe de masă albe, împodobite cu arnici. Roabe turcoaice şi tătarce aduc bucatele, ajutate de ţigăncile curţii. Porţile livezii sînt deschise, astfel încît vede din capul mesei petrecerea căzăcimii şi a lefegiilor în piaţă, unde la ruguri uriaşe se frig hălci din boii tineri aduşi de la Plăviceni pentru oaste. Trei care ale păhărniciei, fiecare ducînd o butie de patru sute de vedre, împodobite cu ramuri de salcie vin trase de boi moldoveneşti cu coarnele poleite şi jugurile pline de cordeluţe. Theodosie Rudeanu a stabilit un ceremonial aspru, chiar şi în tabără. Îi urmăreşte toate manevrele cu care-l încercuie, terorizat de amintirea celor spuse de Chisar, la spovedania cutremurătoare dinaintea descăpăţînării. Îl regretă pe Chisar, războinic nobil, cutezător, cinstit şi inteligent, după cum îl regretă pe Sinan. Odată cu aceşti doi duşmani de moarte, morţi, se simte mai singur, mai pustiit, cu toate că marii lui boieri, verii şi nemoteniile îl împresoară zi şi noapte cu grija, cu linguşelile, cu făţărniciile lor. Theodosie Rudeanu vorbeşte despre el ca despre un Mesia. Îi sileşte pe toţi cei care vin în divan să-i vorbească în genunchi, lucru peste firea oamenilor, care se simt umiliţi. I se-apleacă de atîta proslăvire şi-n el se ruşinează. Se pare că vărul Theodosie a cucerit-o pe Stanca, prin Sima. La Bobotează Stanca şi-a lăpădat masca de mironosiţă. A luat în unghii jupînitele tinere, pentru că prea s-au sulemenit, nu le mai ajunge ce ţes în război, se-mbracă numai în mătăsuri veneţiene, îşi umbresc ochii şi-şi mişcă şoldurile ca alea din taverne. A căşunat pe nevasta celui de al doilea spătar, Negre, cînd a auzit-o vorbind italieneşte cu signor Mantovano şi cu Marcu. A cerut să i se mărească iatacul, a cumpărat covorărie, şi-a comandat podoabe la Veneţia şi Cairo, dintr-odată s-a vrut doamnă, cunoscută, dar mai ales temută. Asta l-a rănit. L-a ars cu fierul roşu. Cînd a trimis-o la Plăviceni — a sărit la el să-l sfîşie. C-o sihăstreşte acolo, să-şi facă el de cap cu nevestele ăstora, care vrînd s-ajungă în dregătorii, îi împing femeile în aşternut. Ori s-o aducă pe curva de Tudora la Tîrgovişte, să şi-o facă doamnă... A plecat cu

Sima, blestemîndu-l cu o mie de blesteme băloase. Stă în jilțul sculptat, simte iarba fragedă sub tălpile cizmelor, cobzarii cîntă sub un prun vechi, nins de flori pînă-n poale, toată livada e plină de ciripit, de zbîrniitul cobzelor, de glasurile mesenilor și el se simte străin, pentru că s-aude prea multă vorbă străină, ofițerii de roșii stînd undeva, la a treia masă, cu nasurile vîrîte-n talgere, tăcuți, ca și cînd i-ar apăsa primăvara asta nebună, cu văzduhul limpede și aromitor... Buzeștii l-au trimis pe Stroe la moșii. Au rămas ei, Preda și Radu să-l vegheze, să nu-i lipsească nimic. Din ghenar pînă astăzi au cumpărat pămînt de aproape o sută de mii de așpri. El cu mîna lui le-a întărit cumpărăturile, cu care i-au împresurat moșiile oltenești, strîngîndu-l în chingi, punîndu-i zăbală de aur și-acum călărindu-l mieros prin divane, cerînd și mereu cerînd și el, împuns cu pinten de aur, dîndu-le și mereu dîndu-le, pentru că el însuși cumpără sate și fălci de moșie și ei i le întăresc ca martori în divan și roata asta a cumpărăturilor, odată pornită, se-nvîrte și se-nvîrte, din ce în ce mai amețitor și cu cît se-nvîrte mai repede, cu atît el se simte mai însingurat în mijlocul acestei curți strălucitoare, muiată în aur, care-l slăvește și preaslăvește, comparîndu-l numai cu Alexandru Machidon, ori cu Achile, spunîndu-i «părintele nostru» și «mîntuitorule». O albină zumzăie pe deasupra. Rotește de cîteva ori cu elitrele strălucind în soare. Se lasă pe o petală de cais. Hărnicește acolo, fără să-i pese de el, de gloria lui, de slava lui. Ciulește urechea la conversația pe care i-o face Theodosie Rudeanu colonelului Walenty Walawski și brusc revine la realitate, acea realitate aparent secundă, necunoscută celor mai mulți dintre meseni ; dar care, de fapt, este realitatea primă, realitate care-l hărțuie, care-l îngrijorează, din pricina căreia se află în tabăra de la Gherghița, realitatea tăioasă, cu zece mii de fețe, mincinoasă și perfidă care este politica. În februarie Sigismund a fost la Praga. La Bachcisaray, în Crimeea, cel pe care și l-ar fi dorit aliat, Ghazi Ghirai, este ținta intrigilor Înaltei Porți care vrea să-l înlăture, pentru c-a trimis solie în Țara Românească. Cînd i-a sărutat mîna, căpitanul Mîrzea i-a șoptit «vești de taină, măria-ta». Și Mîrzea a stat două luni în Polonia și-n Ucraina, la curțile cneazului Constantin de Ostrog. Tot el a fost acela care a dus scrisoarea regelui Sigismund de Wasa, la Cracovia. Rememorează scrisoarea pe care-o știe inutilă, pe care n-ar vrea-o inutilă. Jocul lucidității extreme cu dorințele și speranțele îl secătuiește.

Știe măria-ta cît am avut de îndurat în țara mea săracă de la păgînul cel sîngeros, potrivnicul sfintei cruci și fiind strîm-

torat de dînsul, n-am avut unde să cer ajutor, decît de la Dumnezeu cel atotputernic.

Îi propunea lui Wasa o alianță. Nu cu gîndul c-o va accepta, cînd Polonia este prietena tradițională a Înaltei Porți împotriva Habsburgilor; dar cu gîndul că regele va media o alianță cu Ieremia al Moldovei, ori își va retrage trupele de aici.

— Măria-ta, șoptește Theodosie Rudeanu, războinicul poleac îți vorbește de întîmplări pe care te roagă să binevoiești a le cunoaște.

Se-ntoarce spre colonelul cu ochii albaștri și cu semne de fier în umărul obrazului stîng.

— Chemările la oaste ale măriei-tale au pătruns pînă-n inima stepelor, acolo unde sînt așezările cazacilor de registru. Ele au venit după ce slava și gloria măriei-tale au fost cîntate la focuri.

Colonelul se-apleacă în chip de omagiu. Îi răspunde, ducîndu-și mîna la inimă. Walenty Walawski, pe care-l prețuiește dintr-o privire, după arme și felul cum își poartă trupul la 30 de taleri pe lună, rămînînd să-și dovedească onoarea pe cîmpul de luptă, povestește că a pornit să-și cucerească gloria luptînd cu bizurmanii, după un lung conciliabul avut cu pan Andrei Tarnowski. El, colonelul, este mare moșier poleac, dăruit cu sate căzăcești în Ucraina, pentru slujbele lui militare. S-a însurat cu o căzăciță, lucru care a adus excluderea lui din șleahtă. De trei ani doarme pe cuptor. I-a ruginit sabia. I-au ruginit ciolanele. Camarazii lui spun pe la petreceri că Walenty Walawski a îmbătrînit în vizuina lui din bîrne. Pregătea tocmai o năvală asupra ailurilor tătare răsărite la trei zile de marș în stepă, cînd l-a cunoscut la iarmarocul din Kamenez-Podolski pe căpitanul măriei sale, Mîrzea. De atunci s-a legat între ei un asemenea prieteșug, încît nu l-a mai putut părăsi. Și-a lăsat căzăcița grea cu al șaptelea moștenitor și cu toate interdicțiile marelui hatman Ian Zamoyski, a strîns acești o sută cincizeci de războinici, a căror sabie și dorință de luptă le oferă singurului căpitan vrednic de stimă cavalerească.

Urmărește atent vorbirea colonelului. Nu reușește să descopere nimic din ceea ce ar fi dorit să afle. S-ar putea ca războinicul să fie ceea ce spune că este. După cum s-ar putea să fie o iscoadă a lui Zamoyski. Ori a regelui. Ori a amîndurora. Mănîncă de post, cum mănîncă de post toți ai lui. Ridică cupa. I-o oferă colonelului, care rămîne stană. Se întîmplă acel miracol urmărit cu maliție de Radu Buzescu, care-i spune că are puterea să fascineze, are puterea vechilor magi, a dovedit-o în fața călăului, a dovedit-o în

lupte, o dovedește față de Stroe, față de jupînesele curții — colonelul se ridică, îngenunche, o primește în amîndouă mîinile, ca pe un potir sacru, o înalță deasupra capetelor arătînd-o esaulilor săi, apoi ridicîndu-se, o duce la buze și o gîlgîie pînă-i răsuflă în fund. În clipa cînd o lasă de la gură, toboșarii așezați în cerdac răpăie scurt de trei ori. Cornistul de slujbă sună *Darul măriei-sale*. Din beciul unde se ține postelnicia ies postelniceii cu vigurile de postav măsurate pentru o sută cincizeci de luptători, cu pielea pentru cizme și mătasea de cămăși, cu cioltarele, frîiele, pintenii și cele de trebuință războinicilor. Postelnicul al treilea vine cu registrele de înscriere, vistiernicul al treilea cu bășicile de bou pecetluite în care se află lefurile pe-o lună înainte, iar slugerul al treilea cu registrul de înscriere la tain. Slujbașii aranjează mesele pentru strigarea și înscrierea noilor veniți. Esaulii își aliniază oamenii luîndu-i din piață, în vreme ce al doilea vistiernic, îmbrăcat de ceremonie, se pleacă adînc în fața colonelului Walenty Walawski, poftindu-l să viziteze cu voia măriei sale odăile care i-au fost rezervate, războinicii urmînd să doarmă în tabăra de care și corturi. Se sună ridicarea de la masă a voievodului. Cazacii nou veniți, aliniați în fața dregătorilor îl firitisesc strigîndu-i vorbe războinice. Îl fac șoim și-i zic bogdaproste. Boierii îl urmează după rang să-și bea cafelele și să-și mănînce șerbeturile.

— Lasă-l, vtori vistiernice, pe acest pan în tovărășia noastră. Ți-l trimitem mai tîrziu.

— La poruncă, măria-ta.

Theodosie Rudeanu deschide alaiul, călăuzindu-l pe treptele abrupte de stejar. Spune că aceste curți sînt cele ostășești, din tabără, Cetatea de scaun fiind dăruită cu toate frumusețile și harurile, lucru care, vizibil, îl încîntă pe colonel. Voievodul regretă că se desparte de soare, de tihna plină de miresme a livezii. Oftează. Va trebui iarăși să-și ascută spiritul. Să pună întrebări pe muchie. Să-l abandoneze pe acest războinic poate cinstit și înflăcărat de cauza creștină, întrebărilor meșteșugite ale marelui logofăt, necesității acesteia dureroase, disperate, de a ști totul, mai ales cînd acest tot se referă la Polonia. Odaie largă, joasă, văruită, cu divane și perne, cu scoarțe pe pereți și arme, cu ferestrele înguste, mai mult crenele decît ferestre, apărate cu obloane din stejar groase de-o palmă domnească, dușumele frecate cu paie, liniște și tihnă.

— Aș vrea să aflu ce se-ntîmplă cu sinodul de la Brześć, Radule, îi spune Buzescului.

— Are vreo legătură cu sinodul de mîine, măria-ta?

— Ar putea avea.

— Neica mă-ntreabă dacă nu era bine să ne sfătuim cu cele de mîine, măria-ta.

— Este treabă duhovnicească, Radule, în care puterea laică n-are nici un amestec.

Radu Buzescu se-nclină scurt. Colonelul povestește cum a trebuit să ocolească punctele de supraveghere ale marelui hatman, Moldova, unde se știe că Ieremia Movilă a întors pînă acum trei polcuri de cazaci de registru care voiseră să se înroleze sub steagurile măriei sale și că numai în Transilvania au putut trece nestingheriți. Apoi, fără ca nimeni să i-o ceară, spune că regele nu-l iubește pe Zamoyski, dar că face ce spune Zamoyski, pentru că marele hatman are cu el toată șleahta și că nobilul pan Andrei Tarnowski îi urează măriei sale izbînzi strălucitoare împotriva bizurmanilor.

3

Înserarea dulce de aprilie trage peste livadă văluri de lumină trandafirie. Se aud pașii gărzilor. Strigările crainicilor care fac cunoscute noilor veniți regulile stricte ale vieții de tabără. Voievodul ascultă neatent cum cel care se va bate în sabie va fi spînzurat, cum cel care va prăda pe negustători va fi bătut cu vergile în fața polcului său, apoi nu mai aude nimic, pentru că Theodosie Rudeanu închide geamurile, Radu Buzescu întinde harta și căpitanul Mîrzea îl privește mirat, neobișnuit să dea un raport de taină în fața boierilor.

— Te-ascultăm, căpitane...

Apasă pe ascultăm, astfel încît Mîrzea să înțeleagă ce este de înțeles. Că el, voievodul, nu mai poate ascunde sfatului său de taină, veștile pe care i le aduce un mesager încercat ca Mîrzea. Însingurarea interioară îl face lacom de ceea ce ascund oamenii. Dincolo de oboseala căpitanului său credincios ghicește gînduri nemărturisite. Gînduri pe care toți ceilalți oșteni de pămînt le-ascund, le dospesc în ei, singur căpitanul Ghețea din Cremenari mărturisindu-le prin neascultarea sa. Are să-l pedepsească. Aspru și fără cruțare. Se încrîncenează în el. Căpitanii lui nu văd dincolo de țarinele lor. Stau prea mult cu călcîiele lipite de pămînt, să poată vedea peste gard și-n vreme.

— Cum s-au făcut strigările la oaste în Polonia, căpitane?

— În tîrgurile și satele din Pocuția, nu m-au lăsat să strig, doamne. Mi-au pus gărzi care m-au dus din castel în castel, pînă-n

stepe. Mi-a spus un castelan pe care-l cunosc, pan Liubomir de Mukatschewo, că este poruncă regală să se ardă toate *Diario* și știrile despre luptele măriei tale ; că cel ce va fi prins răspîndind asemenea *Diario* i se va tăia dreapta ; iar cel care va răspîndi aceste veşti prin viu grai, îi va fi scurtată limba.

— Regele Sigismund își dă arama pe față, măria-ta, spune Theodosie Rudeanu.

— Nimic n-o să-l înduplece să-și schimbe gîndurile, doamne. Are prea mare bătaie de cap cu Șvezia, cu rutenii, cu ucrainenii, acolo mocnește răscoala, panii sînt străini acolo și măria-ta prea ai tulburat apele aici, unde poleacii vedeau o ieșire... Nu uita, doamne, că niciodată catolicismul n-a îngăduit ortodoxia.

Să fie o aluzie la lupta dintre Zidari și Închinători ? Ieremia Movilă aparține Zidarilor. Zamoyski de asemenea. Amîndoi știu că el este Închinător al Iglisiei.

— Măria-ta. La Orhei, Ieremia Moghilă trage barcazuri, stîlpi și scînduri pentru poduri peste Nistru.

— Pod, ori poduri, căpitane.

— Poduri, măria-ta. Oștenii spun că vreo șase. Radu Buzescu taie, pe hartă, Nistrul la Orhei cu șase poduri.

— Altceva ?

— Nikifor Parasios a fost dus la Brzéść împotriva ordinului regal, de către cneazul Constantin.

— Ai ajuns acolo ?

— Am ajuns în chip de negustător tătar.

— I-ai vorbit ?

— Da... Era ca ametit de izbînzile oratorice. Ortodocșii l-au cerut staroste al adunării. Cneazul Constantin m-a luat între curtenii lui. Am fost la trei dezbateri, măria-ta.

— Și ?

— Nikifor Parasios o să-și piardă capul, dacă nu și l-a pierdut pînă la acest ceas !

— De ce ?

— Pentru că și-l joacă fără înțelepciune, de dragul biruințelor de-o clipă. În numele patriarhului de Constantinopol i-a afurisit pe toți ierarhii care-au semănat unia. L-a batjocorit și afurisit, de s-a cutremurat sala pe mitropolitul Mihail al Kievului. Papistașii au sărit să-l ucidă în sinod. Ortodocșii au dat drumul poporului, care-a năvălit în palat, i s-a-nchinat și l-a scos de-acolo în triumf, purtîndu-l în litieră, ca pe-un sfînt.

— Și Petre Skarga ?

Căpitanul tace.

— Și Petre Skarga repetă, știind dinainte răspunsul, pentru că au mai venit iscoade și știri din Polonia.

— A adus litvanii, a adus arieni din...

— Și Petre Skarga, căpitane Mîrzea ?

Căpitanul îl privește scurt cu ochii lui verzi, piezișI, de jumătate tătar.

— Petre Skarga, doamne, i-a strigat în față că nu ortodoxia l-a adus la Brzéść...

— Dar ce altceva l-a adus ?

— Măria-ta...

— Mai limpede.

— Nikifor Parasios este iscoada măriei tale. Trimisul măriei tale să-nvrăjbească popoarele majestății sale regelui, spre a cădea mai lesne sub sabia pe care le-o pregătești și sub jugul pe care însuși cneazul Constantin de Ostrog îl ține tupilat sub poalele dolmanului.

— Și ?

— A fost și este mare tulbureală după aceste vorbe. Șleahticii au tras sabia, călărind noaptea prin Brzéść cu facle. Au dat foc la casele ortodocșilor, strigîndu-le că sînt slugile măriei tale. Au făcut și vărsare de sînge. Rutenii au prins cîțiva șleahtici, i-au ras, le-au vîrît cartofi fierbinți în c..., i-au tăvălit prin smoală și prin fulgi. Au ieșit încăierări în stradă. Au murit oameni.

Ascultă livid. Astea nu le știa. Zidarii lucrează subțire. Știe că misiunea lui Nikifor Parasios este compromisă.

— Acest Petre Skarga ar putea să nu mai fie, spune Theodosie Rudeanu, privind harta pe care Radu Buzescu a desenat cîțiva călăreți trecînd unul din podurile de peste Nistru, de la poleaci la moldoveni.

— Nu-mi stropesc mîinile cu sîngele dușmanilor mei, decît în luptă, șoptește, aducîndu-și aminte de prezicerile și mărturisirile Chisarului...

— Facă-se voia măriei tale, spune Theodosie Rudeanu.

— Altceva, căpitane Mîrzea ?

— Prieteni ai mei de la Praguri mi-au răspuns că în stepe, între Crîm și Nipru, s-au arătat turmele de iepe de muls și ailurile tribului Șiurakiül, ceea ce-nseamnă că Hoarda pregătește un război. Sigur, vor trece două luni, ori trei, pînă cînd se vor paște turmele și se vor strînge trupele ; dar tot atît de bine pot trece două, ori trei săptămîni, măria ta.

— Cam pe unde se văd ailurile, întreabă alb.

— Între țărmul mării și kurganele vechi.

Tăcere. Se aud vrăbiile piuind a somn. Toți știu încotro se-ndreaptă Hoarda, cînd ailurile din cercetare urmează țărmul Mării Negre.

4

În jocul cu sfetnicii săi a-nvățat că este cu atît mai liber de ei, cu cît știe mai mult și mai multe decît ei. Radu Buzescu crede că hanul își va arăta credința către suzeranul de la Istanbul, călcînd legătură de prietenie cu Țara Românească. Theodosie Rudeanu s-a arătat neliniștit de întorsătura neplăcută pe care-o dă Petre Skarga sinodului de la Brześć. I-a concediat pe toți, spunîndu-i lui Mîrzea că la straja întîia vrea să vadă tabăra. Stă în jilțul tras în fața ferestrelor, privind amurgul într-o părăsire de sine dureroasă. Simte cu acuitate plasa de fier pe care i-o pregătește Zamoyski, mai mult decît regele Poloniei. Ce rost au podurile pe care Ieremia le durează peste Nistru la Orhei, decît să ușureze trecerea armatei polone, cu artilerie, căruțe și cavalerie grea cuirasată ? Împotriva cui se va-ndrepta acea armată ? Amurgul se-ncețoșează. Livezile stau albe, duioase și sfielnice în noaptea care cade tainic și alinător din cerul pur, încă luminos acolo sus, în împărăția desăvîrșirilor. O răgace se izbește de geam, pocnind sec. Liliecii și-au început zborul frînt. Îl simte pe Simion în odaie. Îl doare crîncen neînțelegerea lui Zamoyski. Să fie atît de orbit de Zidari, încît să nu vadă interesele largi ale creștinătății cărora el le servește indirect, cu riscul capului ? Ce motive blestemate, oculte are să se inverșuneze lupește ? Se sleiește în el, aducîndu-și aminte de răscoalele cazacilor ortodocși împotriva panilor catolici și poloni ; de prezența lui Nikifor Parasios ; de tulburările rutenilor de care nu este străin. De ce-ar vrea să fie Zamoyski înțelegător și față de ce să fie înțelegător ? Față de cei care văd în ortodoxie scutul care să oprească întărirea Poloniei la Nistru și Nipru ? Își clănțăne dinții. Zarurile au fost aruncate. Tot ce poate să facă, tot ce-a intuit că poate face este să-ntîrzie cît mai mult ciocnirea cu oștirea cuirasată a hatmanului. Dacă ar putea crede în jurămintele mieroase ale tătarilor. Dacă ailurile s-ar revărsa peste Podolia, căzîndu-i lui Zamoyski în spate...

— Măria-ta.

— Te-ascult.

— Signor Mantovano.

— Închide obloanele... Îl aștept.

Simion închide obloanele. Aduce de-afară două sfeşnice grele din fier lucrat cu ciocanul. Împinge o ladă mare de zestre, ridică chepengul pe care-l masca, şi din coridorul subteran care leagă casele domneşti cu lunca Prahovei se-arată pălăria cu boruri largi a inginerului său, omul care face, pe lîngă pyrotehnie, astronomie şi construcţie de cetăţi ; o diplomaţie subţire prin agenţii italieni de la Praga, Viena şi Roma... Signor Vicenzo Bombardier Mantovano se saltă în odaie. Cizmele îmbrăcate în botine de pîslă. După ce face reverenţele la care ţine cu sfinţenie, scoate de sub pelerină o geantă de piele, pe care-o depune pe masă.

— Te rog să stai, signore... Te-ascult.

Mantovano îi dă lui Simion pălăria şi pelerina. Rămîne într-un pieptar negru de piele, peste care şi-a trecut eşarfa cu spada. Scoate de sub mîneca tunicii din catifea neagră un lănţug brăţară, pe care sînt prinse cheile cu care deschide lacătele genţii.

— Voi face o sinteză măriei tale, din toate acele acte diplomatice în posesia cărora am intrat şi care se referă într-un fel sau altul la politica măriei tale...

Voievodul îi descifrează, dincolo de vorbirea căutată, gîndul acela straniu care l-a făcut să fugă din Italia şi să găsească aici, la curtea lui săracă în binefacerile civilizaţiei, posibilitatea să-şi scrie cărţile la adăpost de silniciile Inchiziţiei. Poate pentru că-i dă această posibilitate ; ori poate pentru că s-au înţeles în privinţa conceptului de libertate şi demnitate umană ; ori pentru aceste lucruri luate împreună, signor Mantovano a ieşit din indiferenţă, organizînd cu geniul pe care-l au italienii pentru intrigă reţeaua prin care respiră aerul Europei.

Cu glas jos, cantabil Vicenzo Bombardier Mantovano se fixează în cîteva puncte ale Europei : Roma, Viena, Praga. Spune că a aflat de la vărul său, generalul Giovanni Francesco Aldobrandini...

— Care-l are pe frati-su secretar de stat.

— Acela. Cardinalul Cinzio Aldobrandini, la Roma, monseniore... Am aflat totul despre vizita principelui Sigismondo, la Praga.

— Ascult cu reculegere veştile despre protectorul meu, signore.

Spune, după cum ştie şi măria-sa, că alaiul princiar a ajuns la Praga în primele zile ale lui februarie. Cum a ajuns la Curtea imperială principele a căzut bolnav.

— Ce neîndemînare...

— Medicii au crezut la început că este vorba de o *febra maligna* şi *pedecha*. La 8 februarie s-a dovedit că este (citeşte

de pe o hîrtie scoasă din geantă) *die rechten Kindsblattern*... Adică vărsatul copiilor și nu un *morbus periculosus*.

Voievodul nechează în barbă.

— Asta-i mai lipsea, pe lîngă zvonurile pe care Curtea le măcina din august.

— Și-a răscumpărat neîndemînarea de a se fi îmbolnăvit, prin alaiul impunător cu care s-a prezentat, monseniore...

Praghezii așteptau să vadă ceva mai deosebit decît alaiul signorului Radu Buzescu, despre care și astăzi se vorbește pe stradă, în taverne și-n cancelariile diplomatice.

— Și ?

— Generalul Aldobrandini a rămas dezamăgit. N-a fost prezentat nici un trofeu valoros. Am aici o copie după lista celor din alai.

Îi întinde o hîrtie scrisă cu cerneală neagră :

Ihre Fürstliche Gnaden Pferdt 26, Personen 20. Die Papstliche Botschaft Pf. 18, P. 18. Herr Josica Canzler 18—16. Herr Cornis Gaspar Hauptmann zu Hust 12—12. Herr Pancratius Sennyei Hofmeister 10—10. Herr Teörök István 8—6. Pater Alphonsus Cariglia. Homonnai Mundschenk, Keglevics Fürschneider, Leibdoktor 10—8. Summa : Pferdt 102, Personen 90.

— Gîndesc monseniore, că nu este rău să știți care sînt nobilii acestui alai, adică cei care se bucură de prietenia principelui.

Da ! Cancelarul Josica este primul pe listă. Acest Josica, preacatolic în aparență, care nutrește planuri mari și care este prea isteț să nu vadă de unde-i poate veni apărarea de gelozia și ura nemeșimii, care nu-l suferă în intimitatea princepelui, care-i teme influența și care-i sapă mormîntul.

— Pot spune măriei tale, că princepele a făcut o deosebit de rea impresie la curte. Este considerat din cale afară de mîndru și orgolios, nestatornic și copilăros. Vărul meu spune că la curte se vorbește să fie ajutat totuși, ca nu cumva, din orgoliu rănit, să treacă de partea turcilor.

Scoate din geantă un teanc de hîrtii. S-a obișnuit de cîteva luni să vadă la răstimpuri aceste copii de pe scrisorile diplomaților și nu-și face nici o iluzie în legătură cu taina propriilor lui scrisori și acte diplomatice. Mantovano își continuă raportul cu glas egal. Cosimo Capponi nu este nici o rudă cu acest Cosimo Capponi al nostru — i-a scris lui Granduca di Toscana despre tragerea în țeapă a voievodului Ștefan Răzvan, despre faptul că «...*quattrocento Ungheresi furono fatti schiavi da Moldavi e Polachi*»... că

«in Timisuar son arrivati ottomila Turchi», dar mai ales subliniază acest Cosimo Capponi atitudinea sfidătoare a cancelarului. Josica, ura lui împotriva italienilor de la curtea din Alba Iulia și faptul că joacă rolul adevăratului principe... *«che cento Taliani; e S.A. tanto buono, taceva alle sue arrogante parole»... «e chiara cosa è che il Giosica, cancelliere ha da rovinare lui e il Regno»*.

Se confirmă deci că Josica totuși joacă rolul cel mai important la curtea de la Alba Iulia. N-a greșit vorbindu-i de națiа lui, de limba pe care-a învățat-o sugînd la țîța mamei, de Florica pe care-ar vrea s-o mărite cu acel fecior care dincolo de averea și numele lui ar putea statornici legături fidele între Țara Românească și Ardeal. *«Ognuno obedisce a lui con la cavezza a le gola e per forza, e che lui habbi fatto qualche gran cosa a S.A. poi che gli è omnipotente, et è pure un»*...

— De ce te-ai oprit, signior Mantovano ?

— Acest Cosimo Capponi nu-i iubește prea mult pe valachi, măria-ta.

— Nu numai el, bravul meu gentilom. Nu numai el. Te ascult.

— *«et è pure un povero valacho»*...

— *Un povero Valacho*, repetă scrîșnit. *Un povero Valacho*... Eu oare nu sînt *un povero Valacho ?*... Ce sînt și eu altceva decît *«un povero Valacho»* care năzuiește dincolo de puținătate, la împlinirea în libertate ? În demnitate ? Doamne, Dumnezeule... *Un povero Valacho !*.

Țîșnește din scaun. Taie odaia cruciș și curmeziș, cu pași repezi, frîngîndu-și mîinile. Își revine. Se așază în jilț, privindu-l pe Mantovano cu ochi atît de crînceni, încît condotierul îi adresează lui *Iddio* un gînd de penitență, aducîndu-și aminte cum, la venirea în această țară a fost răpit de oamenii acestui voievod pe care-l iubește într-un fel cu totul straniu, a fost vîrît într-un sac și zvîrlit în beciurile de tortură ale monastirii Snagov, arătîndu-i-se prin această metaforă că nu are de ales decît două căi : slujirea autocratului cu credință, ori sfîrșitul în acel beci monstruos, demn de imaginația Inchiziției.

Își drege glasul, alungînd imaginea veche trezită din uitare de privirea crîncenă a voievodului. Relatează cu glas egal conținutul instrucțiunilor papei Clemente Ottavo *«a Monsignor Vescovo di Caserta destinato nuntio estraordinario all' Imperatore, al Re di Polonia et il Principe di Transilvania per collegarsi insieme contro il Turco nella guerra d'Ungheria, et si adduconogli motivi per la guerra»*...

Voievodul mîrîie ceva nu prea distins la adresa farsorului de la Roma. Știe că după obiceiul lui, Vicenzo Mantovano va reveni

cu știri amănunțite și diverse care vor lămuri scrisorile citite pînă acum. Că aceste știri vor închega adevărul asupra timpului său și poate, cine știe, vor putea schița un adevăr posibil mîine. Înainte de a urca în scaun trăia cu voluptate în prezent. Savura clipa și ceasul. Astăzi prezentul este doar răgazul viitorului. El stă în bezna care-l desparte pe astăzi de mîine și tentează stihiile, încercînd să le pună la hamul gîndurilor lui. ...Ar vrea să fie Daureţiu. Ori să nu fie nimeni și nimic, decît zburdatul bănișor de Mehedinți cu gîndul la ibovnice, la fîn și la turme. Și-atunci exista un mîine. Nici cel mai umil supus al lui nu se poate lipsi de mîine. Ascultă dintr-o dată atent, pentru că sfîntul părinte a înțeles la fel de bine la Roma, ceea ce a înțeles și el la Gherghița. Papa îi recomandă nunțiului Benedetto Mandina să-l convingă pe *il Cancelliere* că aduce *un grave pregiuditio alla Christianità* dacă scoate Moldova din Ligă.

— Sfîntul Părinte ar trebui să primească o solie a măriei tale.

— Te-ai însărcina s-o conduci ?

— *Iddio !* Niciodată... Prințul Marcu ar putea-o face cu cea mai mare grandoare. Povestea tragică a voievodului Petre Cercel este vie la Roma și trăiesc în Italia foarte mulți din prietenii săi, literații și oamenii de spadă.

— Să ascultăm înțelepciunile sfîntului părinte.

Se gîndește că papa n-a ajuns singur la aceste idei. Că Dionisie Rally și-a avut rolul său, ajutat de călugării catolici din Raguza, poate influențat de țipetele lui Sigismund și de scrisoarea dură pe care el însuși i-a trimis-o prin Ioan de Marini Polli. Ciulește urechea cînd Mantovano citește :

> *«...I felici progressi contro Sinam, la cacciata dell'esercito nemico oltre al Danubio, et la presa delle tre principali piazze della Valacchia : Tergoviste, Bucchoreste et Giorgiu»...*

Instrucțiunile sînt limpezi. Să convingă Polonia să intre în Ligă. Să se unească cu Sigismund și împăratul Rudolf. Sfîrșitul instrucțiunilor este de căpitan de oști, de strateg abil, nu de cap al bisericii catolice. Se-nflăcărează, pentru că el însuși a văzut lupta împotriva otomanilor într-un asemenea cadru european :

> *«...potrà anco riferire, che Sua Beatitudine sta con tutto il pensiero, procurando di ridurre a pace, li Re di Francia et di Spagna, per poter adoprare anco le forze loro in questa guerra, si come non cessa di sollecitare li Venețiani a muoversi in si buona congiuntura, nè abandonarà mai sino all' ultimo fine*

l'una o l'altra prattica, si come confida in ogni modo di far portare a primo tempo qualche travaglio al nemico nel arcipelago per necessitarlo a distaccare le forze et li pensieri suoi in più parti».

Se duce la harta Europei lăsată de Filippo Pigafetta. Vorbele papei prind viață, cu atît mai mult cu cît el însuși gîndise o cruciadă la care să participe trupele regelui Franței și Spaniei pe uscat, flotele Veneției și Genovei pe mare, și-n care să-și asume rolul cel mai primejdios, acela de a ataca, mereu în fruntea acestei cruciade, de a călăuzi oștirile pe drumurile atît de cunoscute ale Balcanilor... Stă plecat deasupra hărții. Aude vîntul în parîmele și-n vergile flotelor, clăbucitul valurilor sub chile, tropotele răsmiilor de călăreți, dragoni poleaci și reiteri nemți și cavaleri francezi, ori hidalgo spanioli, ori condotieri italieni — aude oștile lui, superba lui călărime ușoară trecînd Dunărea înot, cu legături de trestie legate la șei, haiducii sîrbi și martologți bulgari, kefalohoriile în arme, toată această umanitate disperată, sărăcită, robită a Balcanilor, eliberîndu-se, vede strălucind minaretele aurite ale Constantinopolului, limpezimile albastre, de zmalț ale mării Marmara — uită că se află la Gherghița, trăiește clipa aceea de vis pînă la secătuire, apoi izbucnește în rîs. Rîde rău și sălbatic și nebunește. Face un salt. Smulge dintr-o panoplie un hanger. Îl înfige cu atîta putere în harta Europei, încît lama de oțel întîlnind tăblia mesei, zbîrnîie.

— Vorbe, signor Mantovano !... Vorbe !... Numai vorbe !

Diavolul nestăpînirii îl înhață în ghearele lui. Se lasă în voia nebuniei acesteia a vorbelor nebune, pline de injurii, de scîrnă, a vorbelor pe care le-a măcinat în el de cînd a trecut Sigismund munții, vorbe pline de sudoarea marșurilor, mirosind a sînge și-a carne hăcuită, a fum de incendiu și-a robi, a prădăciune și-a siluire, vorbe și ele, vorbe dar nu ca ale papei, vorbe pline de țărîna mormintelor proaspete, bîntuite de duhul nebuniei. Spune c-a văzut ajutorul Sfinției sale care acum laudă luptele din *Valacchia*, o sută de călăreți fanfaroni, conduși de-un Silvio Piccolomini și urmați de un cronicar gutos, plătit să-mpăuneze această oștire de bîlci cu cuvinte zornăitoare și minciuni sforăitoare, îngîmfați și dedați mai mult cu asalturile în sălile de scrimă, decît cu cele ale zidurilor de cetate ; îi împroașcă pe «mîncătorii de broaște» cu cuvinte scîrnave, pentru că n-au stat la asediul Lipovei să-i ajute neputinciosului de Sigismund să ia o dată acea cetate blestemată, apoi spune că Sigismund așa cum este el, bolnăvindu-se de vărsatul copiilor înaintea audienței la Împăratul Romanilor, este sin-

gurul principe preacatolic care și-a pus viața în joc, ajutîndu-l cu fapte, nu cu vorbe ; pe care-l cinstește și iubește, indiferent că și-a nuntit nevasta, ori a lăsat pe seama altuia obligația asta plicticoasă ; îl blestemă pe Zamoyski și spune că-i va reteza el penele de struț de pe cască și-o să i le vîre-n fund, abia atunci o să arate a cocoș, nu acum și altele asemenea.

Se oprește brusc. Își șterge obrazul cu mîneca, nu ca un nobil, își dă seama imediat, ci ca un plugar trudit.

— Iartă-mă, signor Mantovano... Și uită... Lasă-mi scrisorile. Și spune-mi cît aur au costat vorbele și gîndurile acestor puternici ai zilei... Le vreau numai pentru mine și-nțeleg să le plătesc cu mîna mea.

— Aștept încă un curier de la Alba Iulia, monseniore... După aceea...

Face cele trei reverențe, la ultima măturînd dușumeaua cu pana pălăriei. Simion apărut din neființă ridică chepengul. Vicenzo Bombardier Mantovano dispare în subterană. Simion trage lada de zestre la locul ei. Smulge hangerul din masă. Îl așază în panoplie. Lumînările își fîlfîie lumina, aruncînd pe zidurile spoite alb umbre fantastice.

5

I-a rămas pe retină și-n el tot imaginea zorilor. Steaua Ciobanului strălucind verzui în cerul satinat. Văzduhurile pline de har, tremurînd în limpezimi feciorelnice. Livezile înflorite suav, mirosul iute de fum, zările străvezii, miresmele de grîu înfrățit, de ierburi crescute năvalnic, de tabără ostășească — apoi mugetele vitelor cerîndu-se la apă, nechezatul cailor legați la conovețe ; strigătele străjilor și totul învăluit ca-ntr-o vrajă în duioșia legănătoare a primăverii. Theodosie Rudeanu a ținut morțiș să se urce în carîta aurită. Că nu se cuvine unui voievod să se arate fețelor bisericești călare, împintenat și găitănat. I-a adus aminte de ceremonialele fraților Simion și Fabio Genga, de care chiar domnia sa, marele logofăt, rîdea cu gura pînă la urechi și pe care ei toți le-au călcat cu slobodă veselie. A-mbrăcat o tunică neagră de catifea, lungă pînă la genunchi, cambrată pe talie, despicată în spate să nu-l supere în șa, închisă cu nasturi din argint. Pantalon de călărie, tot negru, cizmă neagră cu pinten de argint, gugiuman mic cu surguci din pene albe de egretă, prinse într-o montură din diamante. Simion l-a pregătit pe Sultan, ghicind că nu va vrea să

meargă la Snagov în carîtă, ca obezii. Bucuros că l-a reîntîlnit, gelos pe Fulger şi pe ceilalţi cai de şa, pe care-i bate cu picioarele şi-i muşcă, Sultan merge în buiestru lin, trăgînd pe nări, cu voluptate, aerul proaspăt al dimineţii. Îl imită pe Sultan, încîntat că nu s-a lăsat înghesuit în carîtă, că nu-i picură nimeni în urechi litania otrăvitoare a intrigilor de curte. Îl aude pe principele Marcu călărind aproape. Aude tropotele suitei, tot marele divan al ţării, tropotele gărzilor, vede vag siluetele călăreţilor care deschid alaiul şi se bucură de acest drum prin prospeţimea dimineţii, ca de o evadare.

După plecarea lui Mantovano a trecut, în hronicul pe care şi-l ţine cu mîna lui, rezumatul tuturor scrisorilor, ajutat de Marcu, care i-a tălmăcit ceea ce singur n-a putut să-şi tălmăcească. La miezul nopţii şi-a dat seama că-i datorează italianului nu aur, ci recunoştinţă. Scrisorile repartizate pe partide au făcut lumină de jur împrejurul Ţării Româneşti. Ştie pe ce lume trăieşte. Papa i-a scris o scrisoare şi lui Josica *Dilecto filio Stephano Josicae cancellario principis Transilvaniae.* Papa doreşte o ligă numai catolică. Evită orice referire la cei care au dus de fapt greul războiului. Deocamdată acţiunile Sanctităţii sale îi sînt mai mult decît favorabile. O scrisoare a lui Filippo Pigafetta către secretarul Belisario Vinta, expediată în drum spre casă cu cavalerii toscani, îl acuză pe Zamoyski de faptul că nu s-a trecut Dunărea în urmărirea turcilor înfrînţi. Are ochi şi nas bun acest învăţat reumatic. Numeşte intrarea lui Zamoyski în Moldova *L'accidente di Moldavia,* care *ha fatto perdere il coraggio a tuti quei populi...* Nu strică nici consideraţiile :

> *«anzi è gran pericolo, che Michele Vaivoda di Valachia non si parta dalla sua amicitia, et si ritacchi col Turco».*

N-a rămas surprins citind că : *si sono trovate lettere di Michele al re di Polonia, col quale tiene stretta practica.* Cine-i vinde scrisorile ? N-a avut decît doi curieri. Pe Petre Armeanul şi pe Mîrzea. Desigur unul dintre diecii regali. Cine poate vinde scrisorile stăpînului său, decît cel de la care el însuşi cumpără tainele curţilor ? Asta nu strică. Demonstrează că şi-l vrea pe rege prieten în slujba creştinătăţii. S-au prins patentele lui Ştefan Báthory de Somlyő, vărul principelui, către secui, îndemnîndu-i la răscoală. Ştefan Báthory stă fugit la curtea lui Ieremia, la Iaşi, de unde unelteşte în săcuime, sperînd ajutorul de oaste al lui Zamoyski. Este fidel turcilor. Le spune săcuilor că sultanul este gata să ia Ardealul sub ocrotirea sa. Patentele au fost trimise în Ardeal însoţite de

scrisoarea lui David Veres, omul de credință al săcuilor, fugit și el la Iași. Se încrede în căpitanul Albert Király. În frater Ștefan și-n toată nemeșimea măruntă care-a luptat sub comanda lui... Prezența lui Ștefan Báthory la Iași îl neliniștește, cu atît mai mult cu cît știe ura pe care săcuii o nutresc față de Sigismund. Un Ardeal turcesc, ori sub suzeranitate turcească, o Moldovă fidelă Porții, înseamnă moartea Țării Românești. De la Praga, Cosimo Concino îi scrie lui Granduca di Toscana despre convorbirea lui cu Ștefan Josica. Sigismund vrea să asalteze Lipova și Temișoara. La Istanbul jocul lui prin Andronic Cantacuzino, la ideea sugerată de mitropolitul Dionisie Rally, a prins teren mai curînd decît se aștepta. Pietro Marini, spionul veneților, i-a trimis lui Alessandro Bonacolto, la Veneția un raport amănunțit și fantezist, prin care el, Mihai vodă, ar fi vorbit cu Sinan pașa, făgăduindu-i că dacă-i obține steag de domnie de la sultan, îi restitue toate armele, artileria ce-i luase pe cîmpul de luptă, îi dă 200 000 de taleri și un nepot drept ostatec.

«...*per certa lettera, che scrisse Tartarkan* (l-a amestecat și pe Gazi Ghirai, lucru excelent, care va da de gîndit veneților, papii și prin el Împăratului Rudolf) *a Sinan Bassà, di essergli stato proferto da Mical Principe di Valachia che, se si vuole lasciare nel principato che darà per ostaggio uno nepote, ritornando loro le armi et artillaria prese a Sinan Bassà, con due cento mila scudi d'avantaggio*»...

Nu se putea o recunoaștere mai limpede a prezenței lui în această cruciadă. Bravul Pietro Marini anunță și trimiterea noului domn învestit în Țara Românească de sultan cu oști turcești, spre Moldova. Iscoadele spun că deocamdată oștile se adună greu la Adrianopole și că la Varna stau la ancoră zece galere cu provizii, ceea ce înseamnă că pretendentul va trece în Moldova prin Dobrogea și vadul de la Oblucița. Iată că nu s-a dovedit greșit gîndul de a sta în tabără la Gherghița și a avea sub steaguri oști în leafă, lăsîndu-le pe cele de pămînt să are și să semene... Cu cît șleahul de pădure se-nfundă sub stejarii bătrîni, înfrunziți proaspăt, cu atît simte mai puternic izul de sevă și adierile mirosind a apă și a pește, strecurate pe sub frunzeturi. Soarele s-a ridicat în slava de borangic. S-au pornit mierlele. S-au pornit grangurii. Cîntă cucii ca nebunii. E un ciripit și-o veselie și-o hărnicie de zburătoare, de-i cîntă inima. Consideră că cea mai importantă copie adusă de Mantovano este aceea făcută la Roma după scrisoarea cardinalului Cinzio Aldobrandini către Caetano Camillo nunzio di Spagna, în care-l acuză pe Zamoyski de a fi primejduit pacea publică prin intrarea lui în Moldova, făcîndu-și-l dușman pe Si-

gismund, stricînd alianțele catolice, rupîndu-se de interesele creștinătății. Scrisoarea este lungă și demonstrează că împotriva lui Zamoyski s-a creat o opinie catolică, în fruntea căreia stă papa. Cardinalul pomenește de o scrisoare a marelui hatman adresată papei, prin care acesta se disculpă pentru ocuparea Moldovei, spunînd că totul a fost făcut din rațiuni militare și că, de fapt, el a oprit înaintarea tătarilor spre apus, lucru care este cu totul adevărat. Cardinalul Aldobrandini se neliniștește de slăbiciunea lui Sigismund și a Casei de Austria după acest război în care aceștia au *ottenute vittorie quasi miracolose,* spunîndu-i nunțiului din Spania că, dacă polonii se unesc cu turcii și tătarii, situația Împăratului romanilor și a principelui Transilvaniei este pecetluită. Gîndul acesta îl înspăimîntă și pe el. Iată de ce este nevoie ca disputele religioase să-l rețină pe hatman în Polonia. Iată de ce sînt necesare răscoalele cazacilor, ale rutenilor. «Dumnezeu să mă ierte» își spune, iertîndu-l pe cardinalul Cinzio Aldobrandini că nu pomenește nici o vorbă despre Țara Românească și domnul ei. Hulit de întreaga lume catolică, Zamoyski nu se va mișca din Polonia. Cel puțin anul ăsta. Îl ține acolo și sinodul de la Brzéść, unde nu și-l poate lăsa de izbelițe pe binecredinciosul Petre Skarga. Ipoteza este confirmată de rapoartele iscoadelor militare. Deocamdată nu se concentrează nici o oștire polonă în Pocuția. Dimpotrivă. Cancelarul a autorizat înrolarea cazacilor sub steagurile lui. Cîinele bătrîn vrea să prindă doi iepuri deodată. Va scrie papei că-l ajută cu oaste pe capul răscoalei de la Dunărea de jos, dovedindu-și pe de o parte zelul preacatolic ; pe de altă parte scapă de cazacii gata să se răscoale împotriva Reczei Pospolita, eliberîndu-și mîinile, pentru a-i putea sugruma pe ruteni. Oricum, el este liber să-i judece pe turci. Întîi are să-i judece pentru că au trimis un pretendent cu oaste. Nu știe încă cine este nemernicul. Are să-l lovească în Dobrogea, atunci cînd s-o ferici c-a ajuns în apropierea tronului visat. Are să facă o năvală peste Dunăre, prin care să-l silească pe noul sultan să-și arate gîndurile. Năvala de peste Dunăre va ține aprinsă flacăra răscoalei balcanice, îi va da temei de propagandă mitropolitului Dionisie Rally, va atrage din nou atenția Europei asupra Țării Românești și va motiva cererea de ajutor militar adresată lui Rudolf, despre care Radu Buzescu a vorbit la Praga, răspunzîndu-i-se în termenii absconși ai diplomației că o încercare n-ar putea fi decît privită cu înțelegere. Are senzația c-a găsit adevărul. Atît de limpede încît se simte dintr-o dată despovărat de gînduri. De-o mare libertate interioară. Știe, ca de atîtea ori în ultimii ani, că a descoperit însăși ființa evenimentelor, rațiunea lor ascunsă, ceea ce le smulge din ne-

ființă și le dă contur, nume, spațiu și timp. Kalaha. Deshala. Sat. Avidya. Mahat. Poate de la Zamolxis și acel prinț indian Kirano Kuyula ot Saka ot Lahor, asupra căruia nu și-a găsit vreme să mediteze, să vadă, să înțeleagă. Poate împreună cu Teodoricus rex, Atanarihai rex, Io Radu Nigru voievod, Carol Sicilianul ; Nicodim, o lume începînd din Ibisinia, trecînd prin Memphis, prin Aheieia lui Thales și Pitagora, amîndoi zugrăviți în soborul filozofilor pe pereții bisericilor moldave, ajungînd în Iliria și Siria și-n Cetatea de piatră a soarelui și a lui Zamolxis, profetul primei propagande memphitice și-acum el sortit să dezlege din neființă faptele care se vor numi și număra mîine. Kalaha. Deshala. Îl trezesc din reverie dangătele tînguioase ale clopotelor de la sfînta monastire a Snagovului, vibrînd grav sub frunzeturile proaspete ale codrului.

6

Nu-și aduce aminte să fi trăit cu atîta intensitate vreo dimineață de primăvară. Trîmbe fluide de lumină cad printre goruni, transformînd codrul într-o biserică imensă, plină de miresmele vieții vegetale. Văzduhul vibrează, suprasaturat de zgomotul răsumiilor de ființe pornite să-și împlinească soarta. Din trestiișurile verzi, mlădioase și foșnitoare care-nconjoară lacul se desprind pînze ușoare, sidefii de pîclă străvezie, dincolo de care, pe luciul verzui al apelor, plutesc ca-n vrajă lebedele. Totul plutește în basm și-n veșnicie. Are acut sentimentul straniu al veșniciei, al imuabilului. Valuri de răcoare purtate de zefir dinspre lac poartă mireasmă de seve și ape grele de pește. Caii dracului își zbîrnîie elitrele în soare. Bobocii de nufăr se răsfață suav între frunzele mari, cărnoase și lucii. Iarăși bat clopotele, zvonul de aramă fugind pe apă tînguios, învăluindu-l în dulci melancolii, deznodîndu-i gîndurile, limpezindu-l și purificîndu-l. Are atîta nevoie de puritate și credință. Are atîta nevoie de răgaz și meditație. Este atît de însetat de adevăr. Dorește atît de aprig s-ajungă la originea lucrurilor. Turlele monastirii străfulgeră în soare. Răsar din codri și ape zvelte, nu ca o implorație, mai curînd ca un gînd temerar al omului, adresat dumnezeirii. Poate ca un gest conștient al humei spre scînteia divină a gîndului. Poate o chemare a trecătorului, adresată veșniciei. Poate un simbol al acestor două firi ale omenescului : cea muritoare și cea nemuritoare. Poate toate acestea la un loc și altele încă, rămase în taină. Iese din reverie, pentru că șleahul se varsă domol în Snagov, pe podișca împodo-

bită cu ramuri verzi, lîngă care este tras podul umblător, acoperit cu scoarțe. Lîngă podișcă s-au aliniat gărzile. Undeva spre dreapta s-a alcătuit un fel de iarmaroc. Butcile și carîtele cu coviltir ale egumenilor veniți la sinod, călugărași, țărani cu ouă și lapte, cu prăsilă de găină albă, ori pestriță pleșuvă, ori cocoș roșu, vede un asemenea cocoș voinic, cu coada seceră, gulerat, împintenat, cu ochi aurii și creastă de sînge pe care-l ține subsuoară un moș. I se face poftă de iarmaroc, cu toate că trag toate clopotele Snagovului, și pe ostrov, în fața podiștii și aceea împodobită cu ram, vede soborul arhieresc în care strălucesc odăjdiile mitropolitului. Descalecă scurt, fără să aștepte să i se țină scara. Descalecă și boierii. Rămîn călare numai gărzile care se aliniază în continuare, pe două rînduri, cu vîrful sulițelor strălucind în lumina fragedă. Din cîțiva pași ajunge în iarmaroc. Frămîntă în nări mirosul știut. De cai și baligă, de catran și coviltir, de curelărie și stofe ținute prin lăzi. Se oprește în fața moșului cu cocoșul. Un moș posmăgit, desculț, cu o cămașă ca spuma, numai petece, încinsă cu un curmei, barba aspră, sură, pliscos și chior.

— Bună să-ți fie inima, moșule.

— Nu strica soborul, măria-ta, șoptește Theodosie Rudeanu. Și așa nu te-așteaptă arhiereii cu prea mult duh duhovnicesc.

Se face că nu-l aude.

— Bune să-ți fie gîndurile, măria-ta.

Tresare. Moșul îl privește dintr-o rînă, cu-n ochi verde. Pe celălalt nu-l are. Simte cum se strînge în jurul lui iarmarocul acela improvizat.

— Frumos cocoș !

— Frumos. Din sămînță veche, din vremea măriei sale Țepeș Vodă.

— Îl vinzi ?

— Ba ! L-am scos să cunoască lumea.

— Cum adică ?

— Bine. Să vadă și el cine-i jumulește găinile și să bage la cap.

— E un cocoș fermecat, moșule.

— Dacă-i din sămînță de cocoș de pe vremea lui Țepeș Vodă, Domnul să-l fericească...

— De unde ești ?

— Din Turbați, măria-ta.

— Aha ! Cum împliniți slujbele la sfînta monastire ?

— Ca niște turbați ce sîntm, doamne...

— Adică nu le-mpliniți.

— Nu !

— Sînteţi îndărătnici şi răi.

— Nu răbdăm biciul grecoteilor cu camilafcă, doamne. E drept.

— Nu credem că Domnul Isus Hristos să le fi dat călugărașilor vreun zapis să asuprească poporenii, doamne.

E una ochioasă şi voinică, în fote şi-n iie, cu două raţe într-o coşniţă. Îi ştie pe ăştia din Turbaţi, sat închinat monastirii. Cîţiva călugări în rantii cenuşii bat cruci cuvioase. Iărăşi clopotele. Şi toaca mărunţind subţire. Şi glas de cîntare bisericească.

— N-a dat zapis nici dăbilarilor măriei tale, care-au început să fure şi cloştile de pe ouă, doamne.

— Cum te cheamă, moşule ?

— Ilie Cocoş, măria-ta.

— Ai limba lungă.

— Mi-o lungiră nevoile.

Lasă cocoşul pe jos. Se aude un murmur de admiraţie. Cocoşul voinic cît un curcan bate din aripi, cutcurigeşte, îşi zbîrleşte penele de pe gît şi se găinăţează. Are pene verzi şi galbene şi aurii şi-albastre, lucioase, o coadă măreaţă şi răşchitoarele cu cängi.

— Dacă-i dai un aspru, ţi se-nchină, măria-ta.

— Dă-i vel logofete un galben, să mi se-nchine şi stăpînul.

Theodosie Rudeanu aruncă un galben pe traista moşului aşternută jos. Cocoşul îl priveşte cînd c-un ochi, cînd cu celălalt. Dă ocol galbenului. Îl încearcă cu vîrful pliscului. Bate din aripi, se-nchină vel logofătului, ia galbenul în cioc, îl duce moşului călcînd falnic, după care cutcurigeşte voinicește în hazul curţii şi al gărzilor. Moşul îşi freacă galbenul de bărbie.

— Cu galbenul ăsta am să mă răscumpăr, măria-ta... Vin la curte, la Gherghiţa, să mă primeşti mai mare peste poiata cu găini.

— Să nu vii fără cocoşul ăsta înţelept.

— Nu vin... Mai dă-i un galben să-ţi aducă noroc.

— Mai dă-i patru, vel logofete...

— Aolică, măria-ta, da' raţele mele ? Că fac nişte ouă şi sînt iubeţe şi măcăitoare, cît zece.

Femeia îl priveşte îndrăzneţ în lumini. E albă, plină de nuri şi veselă. Îi porunceşte lui Theodosie Rudeanu să lase pe cineva care să tîrguie tot iarmarocul. Vite, păsări, tot ce-o fi. Se îndreaptă spre podişcă, surprins de îndrăzneala ăstora din Turbaţi. O îndrăzneală aprigă, cu vorbe-n doi peri, usturătoare. Urcă pe podul plutitor. Constată că înaltul sobor arhieresc a uitat să pună jilţ pe acest pod, aducîndu-i aminte că puterea lumească încetează acolo unde au rămas gărzile. Îşi aduce aminte cum a venit la Snagov cu Racea, în cel dintîi an de domnie, cînd s-a rupt podul

și s-au înecat țiganii robi cumpărați de egumenul Calist, mai mult roabe frumoase, păzite de curteanul Răzbici. Se ducea la Tudora, plin de umilințele cu care-l bîntuiau cămătarii turci... Călugărașii lopătari trag la vîsle, podul plutitor alunecă lin, aude apa lacului foșnind sub tălpile luntrilor, cîteva lișițe se-ntorc cu tîrtițele în sus, trec trei lebede spre ostrov, și peste coada lacului săgetează un cîrd de rațe sălbatice. Ostrovul e-nflorit. Caișii și pruni și cireși timpurii. Albine zumzăitoare și iarăși senzația stranie a desprinderii de pămîntesc și imediat, de plutire a celuilalt Mihai, Închinătorul, pe lîngă trupul părăsit pe podișca vopsită albastru, acoperită cu scoarțe și-nconjurată de bărbile Buzeștilor, ale celorlalți mari boieri, care stau gravi în măreția puterii lor lumești, în vreme ce pe deasupra, prin cerul diafan și tînăr trec țipînd cîțiva lari albi. Dăngătele, corul puternic, caișii înfloriți, o altă lume, ieșită din lume, în care se nasc cugetările, în care miniaturiștii își găsesc răgazul să-mpodobească cărțile de rugăciuni, copiștii să le copie, tipografii să le tipărească și astfel ortodoxia răspîndită din monastiri să dobîndească nu numai ființa spirituală, ci și politică. Este prea lucid, prea dureros de lucid să nu știe ce vrea de la biserică. Prea lucid să nu înțeleagă că dacă Iglisia este forța nevăzută a unui principiu străvechi, forța văzută a aceluiași principiu poate fi biserica văzută și ortodoxă. Cînd podul plutitor acostează, el știe că momentele de reverie au trecut și că realitatea l-a înhățat din nou în ghearele ei necruțătoare.

Utrenia slujită de mitropolit și cei doi episcopi Luca de Buzău și Theofil de Rîmnic în biserica plină de egumeni și preoți, are o solemnitate care nu-i scapă. Stă în jilțul în care poate-a cugetat Țepeș, Templierul care-a trădat Templul pentru dreapta slujbă făcută Țării Românești. La intrarea în biserică s-a oprit o clipă să admire splendoarea ușilor sculptate în basoreliefuri, împodobite cu ghirlande de frunze și flori în maniera școlii de sculptură în lemn inițiată de Lucas Moser și Schiihleik, din Suabia, acum aproape 150 de ani. A văzut-o pictată pe Doamna Chiajna, căreia greu i-ar putea găsi asemănare, poate numai Lucreția Borgia să-i fi putut sta alături. L-a văzut pe Mircea Ciobanul — lumina intra eterată prin ferestrele cu geamuri de Veneția — a revăzut mormintele feciorilor jupînesei Marga, tăiați de Mircea voievod : Udrea, Radu, Barbu și Crăcea. Mormîntul jupînesei îndurerate, călugărită cu numele de Eufrosina. Drame vechi, neuitate, care-i aduc aminte cu strîngere de inimă și disperare de drama Chisarilor. Îndepărtează de la el acest gînd dureros, care-l sapă cu viermele îndoielii. Îndoială asupra drepturilor puterii de a nimici orice nu-i este pe plac, îndoială asupra dreptului puterii de a împărți bogăția,

ori sărăcia, viața, ori moartea, și alte îndoieli, mai adînci, cărora îi este frică să le spună pe nume, să le desprindă din bezna în care colcăie și-n neființă. L-a revăzut pe vicleanul înțelept care-a fost Neagoe Basarab, în poleiala aurului, așa cum s-a iubit să fie reprezentat întru nemurire. S-a închinat la lespedea lui Țepeș, auzind murmurul stîrnit de acest gest. Apoi cîntările l-au desprins din nou din prezent. S-a părăsit din nou pe sine, în jilțul domnesc lucrat în lemn de trandafir, lăsîndu-și spiritul să pătrundă în timp, ori să se ridice deasupra timpului. Cu o stranie perseverență îi revin într-o altă memorie, foarte veche, imagini de la a doua Inițiere și dintr-o dată, fără nici un efort, vede în lumină Cetatea de piatră a Carpaților unde făceau popas vechile popoare ale căror regi erau ei înșiși inițiați, poate se inițiau în Tibet, ori poate preoții acelui rege indian din Lahore îi inițiau în cîmpiile vaste și-n pustiurile Asiei — trimițîndu-i să afle marele adevăr la preoții lui Zamolxe. Iar aceștia le arătau drumul Romei, cetatea desfrîului, care-a pus sub sabie poporul lui Zamolxis, îi trimiteau asupra Romei să răzbune sacrilegiul; valuri de călăreți ai răsăritului, după valuri de călăreți, sortiți de Marea religie să calce Roma în copitele cailor. Cetatea de piatră, Țara lui Zamolxis, locul unde regii răsăritului dezlegau taina goanei lor spre apus. Poate aici, în acest jilț îmbibat de gîndurile și spiritualitatea vechilor voievozi, unii dintre ei mari inițiați, a deslușit Țepeș aceleași tainice adevăruri.

Este ușor și fluid, aude alte glasuri vorbind într-o limbă mai veche decît franca, timpul se pierde pe sine însuși, iar el se cîștigă în acest fără-nceput și fără de sfîrșit, găsindu-se într-o ființă cu Totul... Pomii au trunchiurile spoite cu var. Sînt săpați la rădăcină. Sinodul se ține dincolo de zidurile chiliilor, în grădinile de pe ostrov, sub bolți de viță și trandafiri timpurii abia împupiți. De o parte puterea laică, adică el în jilț domnesc și divanul; în fața lui mitropolitul, cu cei doi episcopi în stînga și dreapta, înconjurați de egumeni și preoți. Mitropolitul Eftimie nu este nici pe departe un blînd păstor cum se arată în divanul domnesc. Cu o viclenie subțire, i-a dat rînd la vorbă lui «Kir Luca episcop Buzăului», care-a tușit cu grație în podul palmei, nevorbind altuia decît lui, voievodului. În clipa cînd Kir Luca s-a închinat mitropolitului și-apoi lui, voievodului, l-a văzut în spatele vlădicii pe Dionisie Rally, ca o umbră, în spatele lui Dionisie Rally pe Andronic Cantacuzino și-n spatele aceluia, arhonții din Fanar, patriarhul, Sfîntul Munte și toată țesătura intereselor bisericii grecești, pentru că, Kir Luca vorbește de ființa spirituală a bisericii ortodoxe născută în orașul lui Constantin cel Mare, ființă desăvîrșită

prin dogme și sinoade, ridicată deasupra popoarelor, carele nu ele desăvîrșesc ortodoxia, ci ortodoxia le desăvîrșește pre ele, înălțîndu-le deasupra stavilelor pe care le ridică limbile deosebite, porturile și obiceele, întru Ființa dumnezeiască nemărginită și veșnică. Că ortodoxia este veșnicia acestor popoare, ea purcezînd de la Tatăl, care-a hărăzit un păstor trecător turmei sale, așezîndu-l în orașul lui Constantin. Că așa precum dușmanul păgîn are un singur Profet și un singur urmaș al profetului pe pămînt, întinderea puterii musulmane nefiind țărmurită de hotarele poporului lui Osman, ci de însești granițele credinței, acest lucru ducînd la strălucirea și atotputernicia islamului ; așa și ortodoxia, spre a se elibera pe sine, Sfîntul Mormînt și popoarele creștine subjugate, trebuie să pornească de la ortodoxie în sine, nu de la unul sau altul dintre slujitorii ei. Cuvîntarea lui Kir Luca episcop Buzăului este rostită în două limbi. În slavonă, cînd are de lămurit idei obișnuite, în greacă cînd recurge la citate și subtilități dogmatice. Pe deasupra trec albinele zumzăind înțelept. Se duc după dulceața florilor și vin la stupi să facă miere. Pentru asta n-au nevoie să-i aducă în discuție pe Mihail Psellos, ori să citeze la un sinod versurile lui Hristofor din Mitilene, îndreptate acum șase veacuri împotriva monahismului ignorant și lacom. Kir Luca nu este albină. Cu o ușurință retorică pe care i-o invidiază, sare din veac în veac, pînă la Grigore Palamas, misticul propovăduitor al hesychasmului. Aici aduce laude împodobite vieții monahicești, spunînd că numai ea este capabilă să asigure comuniunea cu dumnezeira, prin cufundarea în hesychia, rugăciunea extazului. Preda Buzescu urmărește zborul albinelor cu ochi de gospodar. Prințul Marcu zîmbește perfid.

— Ne-nchinăm în fața științei filozoficești a sfinției sale, spune cu glas puternic Kir Theofil episcop Rîmnicului, în românește, dar sfîntul sinod s-a strîns să judece viața monastirească și monahicească din această Țară Românească...

— Să nu ne pierdem în ritorică, Kir Luca, adaugă blajin, în grecește, mitropolitul. Despre învățăturile lui Palamas și, dacă vrei, ale lui Varlaam cel persecutat de patriarhie pentru elogiul adus rațiunii, ori despre Manuil Hrisoloras, putem vorbi la școlile noastre mitropolitane. Ce are de spus sfinția ta în legătură cu așezările noastre monahicești. Kir Luca evită răspunsul direct. Începe lupta ritoricească declamînd cu glas tremurător Psalmul 103 al lui David. Soarele de primăvară hoinar și vesel umblă pe bolta limpede în care plutesc berzele. Varsă lumină albă peste pomii înfloriți. Dincolo de glasul episcopului se aude cloncănitul găinilor și zumzetul albinelor. Se gîndește la bietul Nikifor Parasios, care

avut nebunia să creadă că va putea opune retorica şi citatele din cărţile filozofilor, politicii necruţătoare a lui Zamoyski. Soarta lui Iacob, la sinodul din Brzéść se joacă între viaţă şi moarte, nu între biruinţă ori înfrîngere oratoricească. Se ridică de lîngă mitropolit o fantie neagră, voinic, cu barbă de patriarh, sură, cu nasul lui coroiat şi sprîncene stufoase, de palicar, episcopul Theofil Rîmniceanu. Se face o linişte înfricoşată. Cîţiva egumeni greci, rotunjori, tăvăliţi parcă prin untdelemn, se cotesc pe tăcute. Episcopul a definit ura înaltului cler al patriarhiei prin judecăţile lui limpezi şi prin aceea că în întreaga episcopie a Rîmnicului nu s-a sfinţit un singur egumen străin ; iar darurile către Sfîntul Munte sînt mai mult decît sărace. Cînd spune cu glas de tunet :

— Nu pentru a ne dovedi ştiinţa într-ale filozofiei ne-am adunat aici, ci pentru a scoate în lumina adevărului obiceele care-au încăput în sfentele monastiri, carele nu sănt den porunca sventei pravile...

Cîteva feţe bisericeşti trase sub bolţile de vie abia înmugurite, tomînd dulce sub potcapuri, tresar ca opărite. Theofil Rîmniceanul pune subţire că dacă Kir Luca şi-a presărat vorbirea cu psalmi şi ziceri filozoficeşti, el va-ncepe cu una din Pildele din vechiul Testament şi anume cu Pilda 4/15 care «pre rumâneşte» sună aşa :

— Bea apa din fîntîna ta
şi din izvoarele puţului tău.

Foială între egumenii greci.

— Ma ţe ziţe sfinţia ta ? Limba ortodoxiei...

— Limba ortodoxiei este limba poporului care se-adapă din izvoarele puţului său, bubuie glasul episcopului. Sînt vremuri de obidă, cînd singura nădejde a unui popor rămîne limba pe care-a învăţat-o sugînd la ţîţa maicii. Uitaţi-vă la bulgari. Uitaţi-vă la sîrbi. Au ajuns să trăiască numai în cuvînt.

Episcopul se stăpîneşte. Ochii negri înfundaţi sub sprîncenele stufoase îi caută ochii. Parcă a mai auzit glasul acesta bubuitor şi stăpînitor, altundeva decît slujind liturghiile... Cine poate şti dacă Theofil Rîmniceanu nu i-a vorbit Închinătorului cu rangul 31 despre vechile taine ale Iglisiei. Episcopul aruncă vorbe grele despre obiceiurile intrate în monastiri, aceste cetăţi ale cugetului neamului. Boierii le iau daruri bogate, fără voia soborului. Nici voievozii nu se lasă mai prejos cînd este vorba să le spolieze. Călugării care greşesc fug din monastire în monastire... Îl urmăreşte atent, după cum întregul sinod îl urmăreşte. Vede feţe schimnice sub comănace, feţe pe care s-a tipărit adînc harul cucerniciei, după cum vede şi feţe cu nimic duhovnicesc pe ele, lacome şi bîntuite de poftele cărnii, pleznind de trai bun şi făţărnicie. Episcopul Theo-

fil trece dintr-odată la rosturile monahismului. În afara credinței și ascezei. La rosturile lui de cultură și reculegere spirituală, la temeiurile lui de păstrător al artelor, gîndirii și limbii neamului pe care-l slujește, vorbește numai românește și cînd egumenii greci îi cer să vorbească în limba bisericii, le spune că măcar din pioșenie pentru cei care-i hrănesc, ar fi trebuit să le-nvețe limba. Teoriei episcopului Luca despre supremația ortodoxiei, îi răspunde că ortodoxia nu poate trăi decît prin popoarele ortodoxe. Lucrul se vede mai ales astăzi, cînd asuprirea păgînului a nimicit puterea popoarelor ortodoxe din această parte a lumii și cînd toate nădejdile acestora, ca și veniturile patriarhiei stau în Țara Românească, slobodă prin sabia voievodului ei, prin sîngele vărsat și prin biserica ei. Dincolo de adevărurile spuse brutal de Theofil Rîmniceanul vede țesătura politică a Iglisiei, cum dincolo de cele spuse de Kir Luca, a văzut țesătura arhonților, cei care visau supremația Helladei, ascunzînd-o în patrafirul ortodoxiei. Dintr-o dată, fără nici o pregătire, episcopul Theofil trece la egumenii străini numiți de dregători, ori de vlădici, nu aleși de soborul monastiresc, care încap în jilțuri prin mite și fățării, să se-mbogățească pe ei și nu viața monahicească, care ascund veniturile monastirii, ori îl scot din țară. Ca prin farmec egumenii greci înțeleg totul. Se aud proteste. Theofil se-ntoarce spre locul de unde vin. Parc-ar fi popa Stoica. Boierii chicotesc în bărbi.

— Se-ncinseră sfintele obraze, spune tare Preda Buzescu.

Mitropolitul bate cu cîrja în aleea prundită. Prin cireșii bătrîni își fac de cap grangurii și ciocănitorile. Călugărași tineri aduc tablale cu șerbeturi și pocale cu apă. Umblă desculți să-și arate smerenia. Voievodul gustă șerbetul de trandafir știind că fiecare din cei doi episcopi, care văd ortodoxia, unul înhămată la interesele bizantine, celălalt numai la interesele Țării Românești, au dreptate din punctul lor de vedere și că, și unul și altul pot sluji deopotrivă gîndul acela tainic al lui, pe care-l trecuse în catastif sub titlul de «Pohta Bizantină»... Rămîne dăruit acestui gînd, pentru că egumenii și fruntașii bisericii care vorbesc în sinod, nu fac altceva decît să țină hangul celor doi episcopi, sub privegherea șireată a mitropolitului. Se face că-i ascultă, ascultînd atent doar frămînturile din el însuși, frămînturile gîndurilor ajunse la un liman, după zbaterea iernii. Se lasă apoi toropit de căldura blîndă a soarelui, de miresmele acestui colț de rai, de lumina suavă și gingășia culorilor, simțindu-se odihnit și recules. Glasurile egumenilor se-amestecă în cloncănitul galițelor, totul este de-o nesfîrșită pace și tresare atunci cînd mitropolitul îl poftește în arhondărie să se scrie învățăturile acestui sinod. Călcînd prundișul auriu cu

cizmele, rememorează spusele celor doi episcopi. Știe că-i va da câștig lui Theofil Rîmniceanul pe care-l aude călcînd haiducește în spatele mitropolitului. În stăreție călugării pisari, pene de gîscă, călimări, hîrtie de scris, umbre dulci și reculegere.

— Sfîntul sinod vrea să oprească puterea domnului și a divanului țării la porțile monastirilor, sfinția ta, spune așezîndu-se în jilțul de la capătul mesei.

— Acolo de unde începe puterea lui Dumnezeu, măria-ta.

— După cîte-am auzit, astăzi din gura episcopului Theofil...

— Să lăsăm soborul să judece aceste fapte, doamne.

Mitropolitul pe care-l credea prea bătrîn să i se-mpotrivească se arătă dintr-o dată în lumina puterii lui duhovnicești. Episcopul Theofil roagă să fie ascultată pravila pe care o supune judecății domnești. Este limpede că pravila a fost ticluită împreună cu mitropolitul. După ce se sfîrșește cetania, Theodosie Rudeanu spune hotărîea divanului pe care-o întărește cu măreție posacă jupan Preda Buzescu. Călugărașii aștern masa, înfățînd-o cu pînzeturi de cînepă mirosind a tămîie și levănțică. Se aduc piftii de plătică, vestita plătică de Snagov, plătouri de argint cu saramură de crap, oale de pămînt cu murtături iuți, varză, mere murate, conopide și ardei. Mitropolitul cere voie ca episcopul Theofil și domnia sa marele logofăt Theodosie Rudeanu să se retragă și să scrie pravila de la-nceput. Ciugulește din piftia de plătică, spunîndu-și că episcopul Theofil are mai multă dreptate decît i-ar da. Este o liniște prielnică coborîrii în sine aici, în stăreție, care trebuiește apărată de profanatori. Se cuvine unui voievod să vadă toate fețele vieții și să dea cugetului ce este al cugetului. Să-i lase slobozi pe gînditori, să aducă harul gîndirii lor pe care, dacă poate, să-l împletească în cununa lui de laur. Se vorbește cu smerenie. Marcu îi șoptește :

— Monastirile ar fi universitățile Țării Rumânești, măria-ta, dac-ar ieși din dogme.

— Poate nu s-a gîndit nimeni, încă, să le scoată din dogme, prințule.

Ospățul cuvios nu prinde la marii boieri. Toți se smeresc în ei, de fața lumii, pentru că, în divanul dinaintea sinodului, cînd s-a supus cererea mitropolitului ca puterea laică să n-aibă nici un amestec în monastiri, au sărit ca arși. Preda Buzescu a strigat că în monastirile boierești, înzestrate din averea lor, a marilor boieri, unde se duce destulă snagă, pe care le apără ei, le îngrijesc și zugrăvesc, le împodobesc și hrănesc, se cuvine ca tot ei să-și aleagă egumenii și soborul. Au ținut-o morțiș pînă cînd le-a spart vrerea prin Theodosie Rudeanu. Au ieșit din divan, bufnind. Nu le-a trecut

nici acum, dar n-au riscat afurisenia bisericii. Înregistrează greu trecerea timpului. Cunoaşte pe de rost pravila ticluită acum două zile, aşa că atunci cînd se reaşează în sinod, urmăreşte ca-n vis cum se lungesc umbrele cireşilor înfloriţi şi cum alunecă lebedele pe azurul luciu al lacului.

«Cu mila lui Dumnezeu, creştin Mihail Voievod (creştin a fost adăugat de acest iscusit şi din ce în ce indispensabil mare logofăt Theodosie Rudeanu)... Dat-am domnia mea aciastă învăţătură a domniei mele tuturor sfentelor monastiri den toată ţara domniei mele, aşişderea şi sfentei şi dumnezeeştii monastiri ce se chiamă Cozia...

> ...Întăi, cînd se va întîmpla a mearge domnul sau boiariul la sfenta monastire pentru blagoslovenia, să aibă a milui şi a întări, iar nu să caute să ia de la monastire sau să îngreuiaze monastirea cu nimic, nici dar să nu ia, fără ştirea săborului şi fără blagoslovenia tuturor...
> Aşişderea pentru egumenie, de va trebui schimbare egumenului atuncea să aibă voie săborul monastirii să aleagă, să pue pre cine vor pofti, iar alţii nimeni, nici domnu, nici vlădică, nici dregătoriu, nici altu boieriu într'acesta să nu să amestece...
> ...căci era rele obiceiuri în sfentele monastiri, pentru veniţii dentr-altă parte carii începea la monastiri cu mite şi cu făţării şi nu era vrednici de preoţie... nici cruţa monastirea să o întărească, ci numai ei strîngea tot venitul monastirii şi după acia fugia den monastire şi lăsa monastirea în sărăcie».

Murmure dezaprobătoare în partea călugărilor şi egumenilor greci. Apoi celelalte învăţături aspre care se-ncheie cu :

> «întărit-am şi am pecetluitu cu mare blestem şi înfricoşată îngrozire, cine va îndrăzni a sparge această tocmeală a sfentului săbor, domnu sau arhiereu sau boiaru, să fie blestemat de Domnul Dumnezeu şi de 318 părinţi ce au fost la Nicheia...
> ...şi să-i spargă Dumnezeu într-această lume trupul, iar în veacul ce va să fie, sufletul»...

Episcopul Theofil Rîmniceanu citeşte cu glas de trîmbiţă a Ierihonului. Cuvintele cad sonore în lumina pură a după-amiezii de primăvară. Atunci, cînd ajunge la blestem, se aude dintre ziduri un alt glas, poate mai puternic şi mai rădăcinos, care-l face pe mitropolitul Eftimie să bată trei cruci îndesate şi să scape cîrja arhierească, aurită.

Ascultați lucrul acesta, voi carele mîncați pe cel lipsit și prăpădiți pe cei nenorociți din țară...

Freamăt în sinod. Bărbi vîrîte-n alte bărbi. Potcapuri legănîndu-se ca-n spulber. Se cutremură. Glasul pare ieșit de sub lespezile mormintelor din biserica monastirii.

- Voi care ziceți, cînd va trece luna nouă, ca să vă vindem grîul și sabatul, ca să deschidem grînarele, să micșorăm efa și să mărim siclul și să strîmbăm cumpăna ca să înșelăm...

O umbră nesfîrșită ieșită de nu se știe unde. Un behăit ironic de capră. Și liniște.

— Omul drept, spune cineva.

Iese pe aleea cu prundiș o arătare noduroasă, lungă, desculță, cu picioare negre și pielea solzoasă, cu barba plină de melci și mușchi și frunze, cu plete sălbatice legate într-un nod, apoi împletite, îmbrăcat cu rantie de sac, numai petece, după care sare din tufele de coacăze o capră neagră, cu ochi galbeni de diavol. Omul se sprijină într-o cracă. Are dinți de lup și ochi parșivi, verzi, plini de otravă.

— Apoi vom cumpăra pre cei nevoiași pe argint și pre sărac pe o pereche de încălțăminte și vom vinde codine în loc de grîu.

Domnul a jurat pe slava lui Iacov :

Niciolată nu voi uita nici una din faptele lor !... Vine pînă-n fața lui. Are mîini late, cu degete rădăcinoase, unghiile-cîngi negre, pute a țap și-a bălării, se pleacă într-un fel de închinăciune și-i spune :

— Irod de irozi, rînduiește ce ai de rînduit casei tale, precum Sanherib, cel ucis de fiii săi Advamelec și Șareței pe cînd se ruga la Ninive, dumnezeului său Nisroc. Fugi în țara Ararat, căci Ierusalimul nu va fi dat ție, amin !

Capra neagră țopăie de trei ori pe loc. Își ridică coada, lepădîndu-și măslinele pe prundișul auriu. Arătarea rîde căprește. Capra behăie omenește. O iau unul după altul, omul înainte, capra urmîndu-l, spre marginea lacului, fără să bage în seamă sinodul. Soseșc grabnic călugărași cu cădelnițe. Mitropolitul tremurînd din toate mădularele, cădelnițează locul, flancat de cei doi episcopi. Din pridvorul stăreției se aude un cor fraged de învățăcei cîntînd Plasmul 146 a lui David «Lăudați pre Domnul !

Laudă suflete pre Domnul !»

Ziua de primăvară s-a făcut cioburi. I se pare că arătarea care acum se depărtează pe luciul Snagovului într-o luntre neagră, a ieșit din negrele taine ale sufletului său. Îi cere mitropolitului să-l

mărturisească după vecernie și răgaz ca pînă atunci să se retragă întru cugetare și reculegere, în stăreție și să nu fie tulburat.

Sus, în slavă, rotește lin o gaie.

7

— Au mai domnit și alți voievozi, în tihnă, fără să-și sece ochii pe bucoavne, ca tine. Fără să-și secătuiască vistieria, să ia de la gura copiilor lor, ori să lase țara în sapă de lemn ca să țină oști în leafă. Mihai, Mihai, visele sînt una, domnia alta. Te rupsăși de casă, mă surghiunișsi la Plăviceni, să trăiești trai dulce cu toate pațachinele, ai slăbit, îți ard ochii, parc-ai fi nebun.

Poate că Stanca are într-un fel dreptate. A căzut la Gherghița la trei zile după sinod, plină de otravă. A dat casele domnești cu dosul în sus, a ținut ferestrele deschise, a pus să se scoată așternuturile la soare, să iasă din ele duhoarea de muieri stricate, a afumat odăile și l-a pus pe popa Prohor să le stropească cu aghiazmă. Pe urmă s-a strîns curtea, au venit de la moșii carîtele cu boieroaicele și Stanca s-a prins în urzeala mărunțișurilor femeiești. L-a oprit pe episcopul Theofil Rîmniceanul la curte, pînă după Paști. În noaptea sfîntului mucenic Simion și a cuviosului Acachie l-a chemat aici în odaia asta căreia puterea îi hărăzește o ieșire de taină, așa cum fiecare cetate a puterii are două fețe ; aceea cu care se arată mulțimii și cealaltă, din umbră, a urzelilor. Episcopul Theofil a venit prin intrarea de taină, învoindu-se astfel, poate a doua oară, să intre în jocul politicesc. Au vorbit de tractatele vechi, de la Mircea cel Mare, de altele mai noi, de valabilitatea lor juridică, de capitulații și tractatele de comerț, de statutul Făgărașului și instituțiile politice ale Europei, episcopul Theofil fiind un învățat subțire, care l-a mustrat pentru ușurința cu care judecă în divan pricinile de pămînt, dezmoștenind satele în favoarea boierilor din divan. L-a ascultat, înțelegînd că pînă la această judecată ține cuprinderea episcopului.

— Cît despre Balcani, i-a spus Theofil, am poruncit călugărilor de la Hurezi, Cozia și Govora să copie «Coborîrea Maicii Domnului în iad» în bulgărește și sîrbește. La iarnă au să treacă Dunărea pe gheață și au să propovăduiască cuvîntul măriei tale.

— Ai putea fi pîrît că mergi cu masalienii, urmașii popii Bogomil, sfinția ta, i-a spus...

Episcopul a tăcut, sfredelindu-l cu privirea. Într-un tîrziu :

Iar măria-ta ai putea fi judecat pentru că, dornic de putere, mergi cu toate puterile uitînd fîntîna și izvoarele ei.

Care fîntînă și care izvoare, sfinția ta ?

- Fîntîna neamului și izvoarele din care-și trage veșnicirea. Glia. Limba. Dreapta judecată după pravilă.

- M-am păgubit pe mine de averile neamului meu ?

— Te-ai păgubit, măria-ta și-ai să te păgubești, pînă cînd ai să ajungi cerșetor la ușile împărătești.

— Fără nici un folos ?

— Asta este taina lui Dumnezeu. Să nu-l ispitim din neființă.

— Ai să-mi dai și alte învățături ?

— Cu voia măriei tale, da.

— Te-ascult în reculegere.

— Cine-și păzește gura, își păzește sufletul, cine-și deschide buzele mari aleargă spre pieirea lui. Ori încotro ar cădea copacul, fie spre miazăzi, fie spre miazănoapte, în locul în care cade, acolo rămîne. Iar cine se uită după vînt, nu va secera, spune Eclesiastul...

— Am să rămîn în singurătate să-mi tălmăcesc aceste învățături.

— Rămîi în lumea din care-ai purces și vei greși mai puțin.

— Crezi că domnia m-a făcut să-mi pierd mințile ?

— Te-a făcut să uiți că vîrful stejarului nu poate sta în slava luminii și-n adierea dulce a zefirilor, dacă rădăcinile n-ar sta înfipte în humă, sorbindu-i puterea.

— Mă judeci ?

— Te judec odată cu țara.

A vrut să-l uite pe Theofil Rîmniceanul după cum a vrut să-l uite pe cel cu capra, desculțul de la Snagov. Nu poate. Neuitarea este pedeapsa pentru cei puternici, cărora limbile le aduc numai osana. Azi-noapte au venit doi olăcari. Unul de la Dionisie Rally, aducînd două vești. La Adrianopole s-au strîns o mie de ieniceri. Într-o noapte cu furtună uskocii au cucerit cetatea Kliss din mîna turcilor. Flacăra răscoalei balcanice a ajuns să ardă pe malurile Adriaticei... Uskocii cer ajutor. Trupele musulmane se îndreaptă asupra lor din toată Serbia. Veneției pregătesc o flotă care nu s-a aflat încă dacă-i va ajuta pe uskoci ori pe turci. Al doilea olăcar confirmă vestea lui Dionisie Rally în legătură cu oștirea care se strînge la Adrianopol... Bat clopotele. Cazacii trag cu sînețele. Cîntă și țistue cintezii, fluieră mierloii prin livezi, e soare din belșug și de afară se aud roțile butcilor boierești trase la scară. A venit duminica Floriilor cu scaun de judecată între sate, pe apa Prahovei. Îl bîntuie un duh de pribegie și pustnicie. Stă în fața oglinzii îmbrăcat în dolman de purpură, cu guler alb de cacom, înche-

iat în nasturi din diamante șlefuite cu piele de rechin la Cairo. Din diamantele cumpărate la Malta, acum zece ani. Ori poate cincisprezece. Cum zboară timpul. Își trece degetele prin barba aspră, neagră, sîrmoasă, înspicată cu fire albe. Au și ieșit firele albe. I s-au adîncit ridurile de sub ochi. I-au căzut ochii în fundul capului. Îi ard, s-a uscat tot și s-ar putea ca Stanca să nu greșească prea mult. Episcopul Theofil Rîmniceanul nu știe că pentru el Ecleziastul nu mai are taine. Nici «Mersul tuturor lucrurilor», nici «Deșărtăciunea tuturor lucrurilor», nici «Averea și cinstea sînt tot deșărtăciuni» și că, în nopțile de veghe, din ce în ce mai dese, se luptă cu Ecleziastul, cu îndoielile pline de bale pe care acesta le strecoară în suflet, pentru că el, Mihail omul, crede.

— În ce ? întreabă chipul ascetic din oglindă, bărbatul împodobit în purpură, domnul măreț în straiele lui de voievod.

— În fîntînă și-n izvoare, își răspunde, invadat dintr-odată de bucuria veselă a duminicii Floriilor care urcă la el prin glasurile voioase și cîntate ale boieroaicelor, prin ciripitul aripatelor, strigătele aspre ale hotnogilor și tropotele nerăbdătoare ale călărimilor. Își unge mustața cu ulei de aloe, parfumat. Vătaful Simion îi aduce eșarfa de mătase și sabia bătută-n nestemate. Pe treptele cerdacului aude pașii grăbiți și tinieri ai prințului Marcu.

8

La ieșirea din biserică, vede prigoriile săgetînd legănat văzduhurile pline de har. Pintenii colonelului Walenty Walawski zornăie înfocat, undeva prin preajma stolului de jupînese îmbrăcate în hetaia, cu iile cusute în rîuri de mărgăritare. Tot medeanul din fața Bisericii Gherghiței e plin de carîte cu pologuri din piele galbenă, ori roșie, de butci vopsite în culori vesele, îmbrebenite cu înfloriturí meșteșugite avînd spițele galbene, ori roșii, ori verzi ; la care sînt înhămați povodnici cu coamele și cozile împletite, cu clopoței de argint la gîtare și copitele date cu catran, cai voinici, focoși, abia ținuți în hățuri de surugiii purtînd pieptare de piele cu semnele heraldice ale boierilor. Oamenii de arme și pajii plimbă caii de călărie ai curtenilor cu ranguri înalte. Cai arabi, ori moldovenești, cu pieptul lat, grumajii scurți, chișița subțire, gătiți cu valtrapuri țesute în fir de aur, cu șei persienești avînd arcadele sculptate în fildeș, ori lucrate în filigran de argint. Așteaptă încălecați căpitanii de haiduci, esaulii cazacilor. Marele vornic Ivan Norocea i-a poftit la o întrecere de arme, la o halcă și un turnir. Sînt roșii de Gherghița,

pe steaguri, încălecați, cu sulița la picior și flămurile coadă de rîndunică fîlfîind vesele. În gura șleahului Ploieștilor sînt trase carele cu butii de vin pentru aldămașari, cu flamurile Buzeștilor pe sulițe curte, legate de loitre. Cobzari și alăutari, guriști orbi, vivandiere și tîrfe boite, cu țîțe aproape goale, răchierițe și pitărițe, bragagii și salepgii, călugări cerșetori, geambași. Trece o saca stropind și domolind praful ușor, de primăvară. Se aud rîsete și chiote și mascări ostășești, apoi bat clopotele, detună pivele, feciorii de roș pun foc la săcălușe și el iese din pridvor obsedat de imaginea pajului care l-a străjuit pe boier Ivașcu Golescu în strană — un tînar înalt și mlădiu, cu plete corbene inelate, oacheș, care l-a fulgerat cu ochi mari, adumbriți, aducîndu-i aminte de noaptea Crăciunului și de viflaimul acela cumplit.

Tobele și trîmbițele sună «încălecarea măriei sale». Comisul Radu Florescu, aricit tot în bărboi, mai mult retras pe la herghelliile domnești, decît făcînd slujbă la curte, i-l aduce pe Sultan, gătit cu frîu de aur și șa înaltă, arăbească, din safian, cu montura din aur incrustat cu turcoaze, scărițe late, tot din aur, lucru care-l face pe colonelul Walenty Walawski să nu-și mai zornăie pintenii pe lîngă jupînițe și să laude în versuri latinești splendorile curții și măreția voievodului. Încalecă. Încalecă și marii boieri. Îl vede pe Ivașcu Golescu urcat într-o butcă verde, cu polog din piele roșie, cu barba lui de Dumnezeu strălucind în soare, simte o duioșie filială pentru acest bătrîn care-l divinizează, pune pinten și-n buiestru călărește pînă la el.

— Mă bucur că te văd vere, biv vel vornice.

În dreapta butcii, călare, cu căciula trasă pe-o sprînceană, tînăr și neruntat, pajul.

— Domnul fie lăudat că-ți aud glasul, măria-ta... Lasă-mă să-ți sărut mîna cea necruțătoare. Mîna care ne aduse slavă nevisată.

Se ridică tremurînd. El se frînge în șa, îi cuprinde umerii și-l sărută pe frunte. Pajul scoate un «ah», i se-nchină și spune cu glas de copil : — Șezi ușurel, unchiule.

— Să mi-l dai la oaste, biv vel vornice, să-și mai dreagă glasul.

Rîde și pleacă în buiestru. Îi trec prin față două călărețe, călărind femeiește, chemate de cornul de argint ale vornicului doamnei Stanca. Mlădii, rîzînd, tinere pline de nuri. Surorile Greceanu, gemene, fiicele biv vel spătarului Greceanu, după care a înnebunit colonelul Walawski, care le face serenade și le-ncurcă și nu știe care este Smaranda și care este Cătălina, una dintre ele, nu știe nici el care, se zice c-ar fi ibovnica prințului Marcu. I-a poruncit lui Marcu să nu ne-ncurce aici, să-și țină roabe țigănci cîte vrea, ori turcoaice, ori tătăroaice pentru că-l hărăzește unui alt destin. Marcu

și-a dat cuvîntul de ostaș că sînt vorbe. Îi place din ce în ce mai mult prințul Marcu. Trece în fruntea alaiului. Stanca și copiii stau în carîta aurită, primită de la Jigmond Báthor. Se duce la carîtă, i se-nchină Stanchii care se-mbujorează de plăcere, făgăduindu-i din ochii negri, mari și-ncondeiați o noapte scurtă. Apoi se-mpietrește-n chipul de voievod care iese între sate, să judece pricinile mari, să vadă cum își trag roșii la sorți ogoarele pentru la toamnă și să dea drumul la iarmarocul mare al Gherghiței, după datină și pravilă. Se gîndește cît de amăgitoare este bucuria Floriilor și cît de scurtă. Toți bărbații aceștia voinici, strălucitori în hainele și armele lor, vor purcede la luptă peste cel mult o săptămînă. Ei vor fi aceia care vor trece Dunărea călare, înot, în taina nopții, năzuind să lovească cetatea sfîntă a musulmanilor dintre Dunăre și Balcani, Babadagul. Atunci cînd oștirea hărăzită să-l doboare se va închina lui Allah, mulțumindu-i pentru tihna drumului. Oștirea va fi condusă de Marcu. Prințul nu știe, după cum nici unul dintre bărbații care-și iubesc nevestele, ori ibovnicele, care-și ară ogorul, ori care-și ridică casă din chirpici, nu știe soarta care-l așteaptă. Îi este hărăzită lui și mucenicia acestei științe. Poate mai grea decît oricare osîndă a trupului, ori a cugetului.

Între sate.

Lunca înmiresmată a Prahovei pe dreapta. Imașul gherghinenilor, larg, cît le trebuiește herghelilor de oșteni călare și slobozi. Scrîncioabe. Tabără de care. Neguțători, tătari, sași, unguri, făgărășeni cu sticlărie și pielărie, sibieni și mocani, plăieșime, moșneșime, dughene de scîndură cu covorării și mărgelării, olari tocmai de la Oboga, ori de la Hurezi — ăștia au ridicat într-o prăjină o cahlă mare de trei palme domnești, din care parcă cutcurigește cocoșul de Hurezi, sărari veniți de la ocne, cu carele pline de sare pisată, ori bolovani sleiți pentru vite ; lingurari și dogari, săbieri și arcași, clopotari cu clopote mici, de argint, ori mai mari din aramă ; fierari cu lacăte cît doi pumni zdraveni, curelari cu hamuri, șelari cu șei și căpestre, carîtari strigînd în gura mare și lăudîndu-și carîtele, ori telegile ușoare, cu loitre din lese ; ori carele mari, de negoț, cu pologuri și două inimi, cu roți ferecate făcute să bată drumurile Liovului ; ori ale Nűrnbergului ; ori ale Dubrovnikului — gelepi turci, numai temenele, ori interpușii lor bulgari ; iconari sîrbi, dulămari de la Avrig, cojocari de la Porcești ; lume pestriță, gălăgioasă isnafuri din București, Tîrgoviște și Buzău ; rucărence cu marame și vălituri, cu butii și donițe, cîmpulungeni, mălăieri de la baltă cu pește uscat ;

— Ia peștele pă mălai, ia peștele pă mălai !

Cămile, cai, boi moldovenești, ori ardelenești, catîri, măgari, oi, totul într-o rumoare de glasuri, de chemări, de strigăte și mulțele de oameni și animale de-a valma, mărfuri din răsărit și din apus, geamgii raguzani și geamgii turci, un moș truchios, care dacă pune mîna pe plug, trosnesc coarnele, cățărat pe un car cu coșciuge duse din proaspăt la rindea, strigînd cîntat :

- Viața-i o părere.

Cine-i înțelept își cumpără vara sanie și iarna car.

Lacra cît trăiește, să n-ajungă la mila neamurilor.

Luați, am de toate mărimile, pentru toate gusturile și toate pungile.

Se oprește lîngă niște care moldovenești acoperite cu pînză de sac, cu boii dejugați, culcați lîngă proțape, cîte șase boi de car. Oamenii vînoși, cu bărbile rase, cum se fudulesc moldovenii. Bat mahînăciuni sumețite.

- De unde veniți, neguțătorilor ?
- Di la Rujinoasa, mariia-ta.
- Mă cunoașteți ?
- Ti cunoaști și soarili.
- Ce-aveți de neguțat ?
- Piatrî di moară di la Hîrlău.
- S-o văd.

Oamenii se cațără pe care ca la asalt. Au mișcări iuți, ostășești. Îi vine să plîngă c-un ochi. Să rîdă cu celălalt. Iscoade de-ale lui Moghilă. Moldovenii dau jos pînza de sac. În cele patru care, cîte două roți de moară în fiecare car, în adevăr din piatră de Hîrlău, cunoscută în tot răsăritul. Le cumpără pe loc, în temenelele iscoditoare ale neguțătorilor. Unul dintre ei are mîinile îngrijite, prea îngrijite pentru un neguțător de la Ruginoasa. După ce trece, îl ajunge Theodosie Rudeanu, care-i cere îngăduința să cumpere, el și Buzeștii, celelalte pietre de moară, șoptindu-i că i-a luat sub priveghere pe neguțători, încă de la Buzău.

Sub stejarul lui Țepeș, arbore bătrîn, cu crengile răsucite și noduroase, descalecă. Vede jilțul împodobit cu mladă de salcie tăiată adăzi, cu care de Paști se vor împleti cununile de busuioc și siminoc de pus la icoane. Scoarța oltenească, jilțul doamnei, lavițele acoperite cu scoarțe și velințe pentru divan și mulțimea tăcută — se izbește de mulțimea tăcută a poporenilor care înconjoară stejarul lui Țepeș. Bărbați, mulți bărbați, femei cocoțate în care și-n stînga, ținînd jalbele-n proțap, cu cei doi popi răpănoși, îi recunoaște pe diavolii de la Plenița și Păstae care se judecă de peste douăzeci de ani cu Buzeștii. I-a văzut și Stroe Buzescu, venit de la moșii cu vești

bune, care-i suduie de lucruri sfinte. Trîmbițele sună descălecarea și așezarea măriei sale în jilțul de judecată. Deasupra, în stejarul lui Țepeș, fluieră pe-ntrecute un mierloi. Dedesubt, umbră ușoară, rară, prin care cade albastră lumina de Florii. Îi ajută Stanchii să se așeze, dîndu-i mîna. Marele spătar își ia locul cu spata de aur pe umăr. Se îndeplinește ceremonialul din vechime pentru asemenea ieșiri ale voievodului, între poporeni.

Mitropolitul binecuvîntă mulțimea. Marele vornic a oprit iarmarocul, vine la galop, așează vornicii pentru strigări, ocolește încă o dată la galop stejarul, descalecă și i se-nchină, spunînd că se poate începe divanul, dacă măria sa a chibzuit așa. Iese în față marele armaș Udrea Băleanul. Bate de trei ori cu buzduganul în pavăză. Își face strigările.

— Să stați în cuviință. Să veniți după chemări. Să spuneți adevărul. Să nu lepădați vorbe de ocară potrivnicilor voștri. Să nu luați numele Divanului în deșert. Să... Să...

Rostește o mie și una de opreliști cu glasul lui bolovănos, amenințînd mulțimile cu buzduganul. S-a așezat divanul, cu mitropolitul în frunte, avîndu-i în spate pe cei doi episcopi. S-au așezat pe perne puse pe zăbălăul verde al fînețiii, jupînesele și curtea doamnei în stînga jilțului acesteia. Gărzile de vînători domnești, în ceapcănele lor ca pucioasa s-au înțepenit impasibile în spatele jilțurilor. Altădată, nu cu multă vreme în urmă, mulțimile îl sorbeau într-un fel straniu, el însuși simțindu-se topit în suflul și-n freamătul lor. Îl neliniștește distanța dintre divan și pămînteni. Îl neliniștesc străjile multe, încoifate, cu cămăși de zale, adică cei trei sute de săcui mustăcioși, cu archebuzele la picior, care cotesc copiii înghesuiți să vadă. Îl neliniștesc șirurile de căpitani și ofițeri de haiduci, de cazaci de registru, de trabanți, unii în platoșe, cu coifuri de oțel, alții în dolmane sau coantășe și dolmane sîngerii, care vorbesc în toate limbile răsăritului, fără să-nțeleagă că duminica asta a Floriilor anului 1596 este de fapt o duminică a plîngerii, o duminică a cutremurării.

Marele armaș și-a isprăvit opreliștile și povețele. Trîmbițașii sună începerea scaunului de judecată și chemarea împricinaților. Vornicul al doilea strigă să se-nfățișeze Stan, logofăt din Săvinești, popa Finta, călugărul și fiul lui Stanislav cu frații săi Radu și Stoica, Tudor fiul lui Mînea, apoi Bojin din Botenii de Sus, cu toată ceata lui.

— Aici, se aud glasuri aspre, mohorîte.

— Stoica, cu toată ceata lui, tot din Boteni.

— Aici.

Sînt strigați de vornicei și aprozi un Radu cu toată ceata, Stroe cu toată ceata.

- Și-i poftim încă aici în fața măriei-sale și a divanului, pe Manea paharnicul din Boteni și pe Drăghici din Stupineni, martori.

A stat în scaun de judecată, poate de sute de ori ca domn, a stat de alte sute de ori ca bănișor de Mehedinți, dar parcă niciodată nu l-a secat la lingurică și nu l-a asprit vreo judecată, așa cum îl îngrețoșază judecata asta de Florii. Ar fi vrut să fie aiurea. La Plăvicreni s-asculte Oltul din cerdac. În poienile de la Tîrgșor, să-i facă Tudora poala căpățîi. Undeva departe și fără gînduri, oh, dacă ar putea fără gînduri. Iată-i îngenunchind. Mitropolitul ridică evanghelia. Îi pune să jure că vor spune adevărul în fața lui Dumnezeu și-a oamenilor. Marele vornic îi întreabă ce pricină i-a făcut să și lase ogoarele și să vină la judecata domnească.

— Birurile și dabilele, măria-ta, spune un moșnean scund, ciung de stînga.

Tresare. I se pare c-a mai auzit glasul ăsta. Strigînd slavă. Ori «nu ne lăsa măria-ta». Ori numărînd : «O sută ! O sută unu ! O sută doi ! Optsute optzeci și doi ! Nouă sute nouăzeci și nouă !» Pașii aceia de la Călugăreni. Știe că intuiția lui nu-l înșeală.

— Ești cetașul Bojin care l-ai spart pe Riza Kurșuncu la Călugăreni ?

— Cu voia măriei-tale.

— Ce-i Bojinule ? Ce năcaz te-aduse cu toată ceata... Tu nu ești Gligore, arcașul ?

— Eu sînt, măria-ta.

— Unde-ți lăsași stînga, Bojine ?

— La Brăila, doamne. O dădui chezaș pentru războaiele măriei-tale.

— Ale tale nu fuseră ?

— De !

Marele vornic îl strigă pe Stan logofătul din Săvești, care spune în glas mare să fie auzit, cum au venit la el Manea paharnic din Boteni și Radu postelnic fratele lui Manea, rugîndu-l să cumpere niște ocine de la niște cetași din Boteni, care-au căzut în rea foamete și-n lipsă de nevoie pentru cheltuiala pe urma lui Sinan pașa. El, Stan logofătul din Săvești, i-a întrebat de ce nu cumpără ei ocinele acelea, fiind din același sat cu vînzătorii, așa cerînd datina.

— Este adevărat, întreabă marele vornic Ivan Norocea, bătînd cu toiagul în pămînt.

— Adevărat, răspund cei doi, Manea paharnic și Radu postelnic.

— Adevărat, răspund ursuz cetașii.

Îl vede pe unul dintre ei, bărbos, adulmecînd văzduhurile. Tace și se-ntărește în măreția puterii lui domnești, cea dumnezeiască și deasupra pămîntenilor. Numai mierloiul din ramuri nu ține seamă de această putere, pentru că fluieră ca o haimana și se găinățează pe cinstitul potcap al lui Kir Luca, miniaturistul, episcop Buzăului... Ceremonia vînzării i se pare nesfîrșită. Satul este umblător pe bătrîni, fiecare ceată știe din ce moș se trage, pe unii i-au împuținat războaiele, cei rămași au ocine sporite și cu curelele de pămînt ale celor răposați, alte cete au sporit, dumicîndu-și «bătrînul», partea lor la cea dintîi împărțire a moșiei de obște. Depun mărturie popa Finta călugărul și fiul său, popa Stanislav cu frații Radu și Stoica, precum că ei l-au rugat pe Stan logofăt să cumpere aceste ocini, știindu-l vecin bun și om de ispravă, să nu intre în Boteni boieri străini, de departe, necunoscuți și răi. După acești martori ascultați în reculegere de tot divanul, de toate cetele și de mulțimile de săteni, marele vornic ia mărturiile cetașilor megieși, care primesc să rămînă în bună vecinătate cu noul stăpîn. Bojin acela ciung se leagă să-și slujească stăpînul, se leagă și ceilalți, unul dintre ei trîntindu-și căciula țurcănească de pămînt și strigînd că s-a vîndut vecin, gata cu ceata lui Stroe călărașul, au ajuns robi pe ocina lor după ce și-au dat sîngele pentru vodă. Este prins de doi armășei și bătut cu buzduganele. Stan logofăt, ajutat de doi oameni bătrîni, plătește fiecărui cetaș banii cu care s-au tocmit — oamenii îi numără în căciuli, îi strîng în bășici de bou și așteaptă deoparte ca diecii divanului să scrie actul de vînzare a ocinelor și libertății lor.

Din toată mulțimea de săteni se ridică un val greu, surd și amenințător, în clipa în care marele vornic îi strigă pe Buzești drept cumpărători și din nou pe cei din Boteni, pe cei din Gropșanu și din Corbeni drept vînzători.

— Nu-i mai satură Dumnezeu.

— O să-i sature pămîntul.

— E a paișpea cumpărătură în două luni.

— O s-ajungem să ne tîrîm de-a înboulea.

— Nu mai sîntem oameni.

— Boierii s-amestecă-n toate, ca mărarul.

Marele armaș bate cu buzduganul în pavăză. Îi potolește greu. Întoarce spre el ochii bulbucați, aruncîndu-i o privire descumpănită. Tot divanul e speriat de cumpărăturile Buzeștilor. Războaiele i-au îmbogățit. Aruncă asprii cu sacul. Așa că Bojin și ceata lui și ceilalți din Boteni, care și-au vîndut o parte din ocine lui Stan logofăt, vînd grosul satului Buzeștilor, ieșiți din divan și așezați în fața mitropolitului, sărutînd evanghlia cu smerenie, în murmurul dezaprobator al boierimii muntene, care se vede cu Buzeștii în inima

turii, între București și Tîrgoviște. Toată foaia asta îl sleiește și-l mărînceneză.

– Ce vă tulbură, boieri dumneavoastră ?

– Silnicia, măria-ta.

– Care silnicie, biv vornice Mitrea ?

– Nu le-ajunge Oltenia, măria-ta ? La ce-i lași să intre între moșiile noastre ? Ori ne pui dulăi să ne atină pe mărgini ?

— Ne vindem cui vrem noi, spune Bojin.

— Și pe alții n-ați găsit, bă sărăntocilor ?

– Știm că măcar domniile lor ne-or apăra cu sabia, fără să se cape în nădragi, cînd or auzi c-au dat turcii. Asta-i.

— Măcar dreptul să ne alegem stăpînii să ne rămînă.

— Ești lacom și înnodat la baierile pungii, boier Mitreo. Scoți șapte piei de pe rumânii domniei tale.

— Mă, coate goale. Vă lapăd zece mii de aspri pe tot ce-aveți.

Cetașii rîd într-un dinte. Unul dintre ei strigă mulțimii :

— Ia auziți ia, cu ce vrea să procopsească Botenii, boier Mitrea, ma... Cu zece mii de aspri.

Sudălmi. Chiote. Măscări, unele scîrnave. Marele vornic anunță cu glas mare că cei patru cetași : Bojin, Stoica, Radu, și Stroe, au vîndut ocinele lor pentru 16 700 de aspri gata, pentru un cal bun (darul voievodului) care costă 750 de aspri și pentru un bou, prețul lui fiind 350 de aspri. Preda Buzescu face semn să-i vină vătaful cu pungile de bani. Începe numărătoarea. Oamenii își iau banii. Își cheamă muierile să-i lege-n bășici. Preda Buzescu îi cheamă pe ei, pe martori și aldămășari să bea aldămașul, că este de unde, să simtă și ei ce stăpîni au, să nu se rușineze, că n-au încăput pe mîna unor asupritori și mațe fripte.

– Aolică, băăă, strigă cineva dintre cei din Plenița, intrarăți în gura lupului și n-o să vă scape decît moartea.

Stanca stă nemișcată, privește-n gol, îi șoptește că prea-i îndeasă pe Buzești și el nu cumpără moșii în Muntenia, cînd slavă Domnului are de unde, țăranii vînzîndu-și ocinele pe capete și fiind bucuroși că se știe sate domnești, scutelnice de gloabe. Îl smucește pe Pătrașcu, care umblă să-nțepe o vaca domnului cu vîrful săbiei. Vede chipul negru de mînie al episcopului Theofil, atunci cînd marele vornic strigă în fața divanului pe cei din Plenița și Păstae. Judecata dintre aceștia și Buzești ține dinainte de Petre Cercel. Plenițenii au pierdut-o de nu se știe cîte ori, cerînd lege peste lege, Buzeștii i-au năvălit cu oști, ăia nu s-au lăsat, au adus turci de la Nicopol, i-au snopit pe logofeții boierești, au crescut vite și porci prin bălțile Dunării, le-au tocmit cu gelepii și cu negustătorii bulgari — așa că acolo este un iad, un focar de nesupunere și lui i-ar conveni să-i

bată la tălpi pe tulburătorii aceia de ape. Privind însă fața episcopului, ascultînd de un glas lăuntric pe care nu și-l cunoștea și cunoscînd că în vreme plenițenii n-au alt sfîrșit decît tot în moșiile Buzeștilor, își spune că ce-a pierdut în sufletul mulțimii lăsîndu-i pe Buzești să cumpere Botenii, poate cîștiga amînînd judecata cu Plenița și Păstae. Cînd cei din Plenița își ridică jalbele în protap și pornesc cîntînd spre divan, sătenii rup lanțul trabanților și dau fuga pînă pe linia armășeilor.

— Lăsați-i, poruncește, văzînd gărzile plecîndu-și halebardele.

— Nu te văzurăm decît cu sabia însîngerată, măria-ta.

— Aici nu prea umblași prin sate.

— Te-mbrobodiră roșii de la Gherghița.

— Mai curînd codanele, doamne, decît bărboșii ăștia.

— Cum stați cu sămănăturile ?

— Acolo unde ne găsiră turcii gropnițele, stăm rău.

— Dacă nu ne calcă tătarii anul ăsta, ne ridicăm.

— Și dacă ne mai slobozi frîiele, că ne-ai pus la pămînt, măria-ta.

Asta era de cînd lumea. Sămînța, brazda, holda, truda secerătorului, moara și de la-nceput și-ntr-o veșnicie. Cei de la Plenița. Negrim. Cu dolame noi, în opinci, cu săbii la șold, cu pene de cocoș la căciuli. Îi știe pe de rost. Și pe Pardos chiorul, hoțul de cai care fură tabunurile din toată raiaua Nicopolului, îi trece Dunărea noaptea si-i vinde în Hațeg, cu ceata lui, și pe Albu, pe Sutilă, pe Ciorovița, pe popa Radovan, cumnatul popii Stoica, alt haiduc cu potcap, el însuși hoț de cai nedovedit și se zice hoț de fete, pe Ivaniț, meșter în potrivit vinurile, pe Iun, neguțătorul satului și alții pe care nu-i știe, feciori cu mustața abia înspicată. Marele vornic îi cheamă de față pe Buzești. Preda, galben și brobonit de mînie, ăștia tîrîndu-l mereu prin judecăți, Stroe spunînd că are să-i calce-n copitele calului și Radu tăcut, foarte atent la felul cum începe judecata, mirat că însuși voievodul cere cărțile vechi, doveditoare, de la ceilalți voievozi bătrîni.

Știe pe dinafară toate argumentele unora și altora. Buzeștii au cărți de moștenire de la Vlad Călugăru și Radu Vodă carele au pierit la Rîmnic și cartea lui Vlad vodă Spînzuratul și cartea lui Pătrașcu Vodă «tatăl domniei mele». Iar cei din Plenița au cărțile lui Mircea vodă Ciobanul, care i-a fugărit pe Buzești, le-a împărțit moșiile și i-a întărit pe aceștia întru slobozenie, pentru a sfîșia puterea Buzeștilor. Procesul a-nceput după întoarcerea Buzeștilor din pribegie. A fost cîștigat de ei în fața «răposatului Petru voevod, fratele domniei-mele». Se reface întreaga procedură. Popa Radovan minte de-ngheață apele. Se jură nerușinatul pe cruce că Buzeștii

au cărți strîmbe, lucru care-l face pe Preda să se-nece de mînie, apoi să aibă bătaie de inimă și să ceară un pocal cu vin, ca să-și vină în fire. Mersul judecății este ascultat cu evlavie. Gărzile și-au părăsit atitudinile hieratice. S-au îngrămădit peste divan. Totul a devenit apropiat ca o judecată de familie. În clipa în care marele vornic face a circule cărțile împricinaților (oamenii pipăie peceții le vechi ale voievozilor, apăsate în ceară roșie, ori verde, le sărută și se-nchină) are revelația situației lui militare. Zîmbește rău pentru că pînă și Marcu l-a-ndopat cu cărțile de tactică militară ale inginerilor, care descoperind eficacitatea artileriei împotriva cetăților și a archebuzei împotriva cuirasei, au redus arta militară la niște socoteli de gambaș, calculînd la nesfîrșit cîte arme de foc trebuie unui regiment, ca să poată opri o șarjă de cavalerie, sau cîte lovituri de tun, ca să poată dărîma un zid de o grosime dată. Au uitat de marii căpitani ai vechimilor, care făceau războiul pentru politică, ori politica pentru război.

Știe că Zamoyski și Ieremia nu se vor mișca în acest an. Lumea catolică îi va împiedica. Sigismund va lupta împreună cu imperialii. Lui îi rămîn Balcanii. Un teritoriu care i-ar înghiți cîteva zeci de mii de călăreți. Pentru care ar trebui să poată trece Dunărea cu convoaie, cu mii de căruțe cu făină, cu corzi de arce, cu tunuri și muniție. Ori el n-are decît 3000 de călăreți sub arme și aceia lefegii. Slavă Domnului... Cu aceștia trei mii și cu alți trei mii, la mare nevoie, călăreți de pămînt, trebuie să dovedească lumii balcanice că-și ține cuvîntul față de ea, că nu rămîne nesimțitor la fapta minunată a uskocilor care-au cucerit Klissul, acesta fiind semnalul pentru un nou război cu turcii. a fi un război fulgerător, în care-și va încerca hotniile aduse de Walenty Walawski și noii căpitani de haiduci balcanici. Aude vag cum jurătorii recunosc peceții le de pe cărțile Buzeștilor și cum logofătul Theodosie Rudeanu citește din «Hronicul» țării domniile, domnii, anii cînd au domnit, să se dovedească cea mai mare vechime a cărților înfățișate judecății. Aude că cei din Plenița și Păstae, au rămas de rușine în fața divanului și a jurătorilor. Îl cheamă pe Theodosie Rudeanu, spunîndu-i să convoace sfat de război, numai cu căpeteniile oștirii de pămînt în noaptea de Sin'Gheorghe, la trei ceasuri după vecernie și să amîne judecata cu cei din Plenița.

— N-am auzit bine, măria-ta ? șoptește marele logofăt... De ce s-o amînăm, cînd au rămas de rușine în fața divanului, a nu știu cîta oară ? Le dăm nas, doamne.

— Fă după poruncă.

— Și Buzeștii ?

...Buzeştii ascultă privind în gol, hotărîrea domnească citită tare de marele logofăt urcat pe o buturugă scorburoasă.

«Şi am cetit domnia mea toate cărţile pre rănd... naintea a tot divanul domnii méli şi naintea tuturor dregătorilor domnii méli. Deci domniia mea n-am vrut că să las să rămăe aşa dăşărţi săteni Plinăceanii di legi naintea domnii méle, ci le-au pus domnia mea zi, ca să aducă cărţile... iar cînd au fost la soroc, ei iarăşi n-au adus nici o carte... ci iar le-am pus domnia mea şi al treilea soroc pentru cărţi, care va fi în iunie 15 la curgerea anilor de la Adam 7104. Aşa că nu i-am lăsat pe sătenii Plenicianii ca să le fie osteneala lor în zadar, ci le-am dat domnia mea légi, ce să jure cu 12 boiari».

Aprozii reiau fiecare cuvînt şi-l strigă mulţimii. Marele armaş spune :

— Aşa să fie şi nu altfel ! după care trîmbiţaşii sună «ieşirea din divan a mărie-sale», răspîndind, în cleştarul străveziu al duminicii Floriilor, cascadele de sunete metalice şi sărbătoreşti.

9

Noapte de primăvară, subţire şi străvezie, duioasă şi plină de melancolie. Halcáua şi turnirul din duminica Floriilor au fost pline de strălucire ostăşească. Hotnogul de roşii Calomfir a săgetat din goana calului o gutuie aruncată în sus. Steagul de roşii al stegarului Năbădaie a sărit în formaţie de şase, garduri unse cu păcură şi arzînde. Principele Marcu în cuirasă de condotier, lucrată la Florenţa care l-a acoperit de sus pînă jos în oţel albăstrui, s-a luptat cu sulița de turnir cu colonelul Walenty Walawsky şi el în cuirasă, cu aripi de lebădă albă la spate. La întîia ciocnire şi-au rupt sulițele. A doua a fost atît de cumplită, încît li s-au rupt chingile şeilor la amîndoi, calul lui Walawski s-a poticnit, aruncîndu-şi cavalerul la pămînt, unde a căzut în zornăit de fier, scoţînd un nouraş de praf. A căzut şi Marcu, dar ţinîndu-se de frîu, a putut rămîne în picioare, spre bucuria ciripitoare a stolului de jupînițe, care i-au trimis năframe, batiste şi coşuleţe cu zaharicale. Cazacul Stepan, aşa era cunoscut de roşii, a călărit ca un diavol, sărind în picioare pe şa, încălecînd şi descălecînd din galop, trecînd din şa pe sub burta calului iarăşi în şa, uimindu-i pe poporeni cu dibăcia. I-a răsplătit regeşte pe luptători. Amînarea judecăţii dintre Buzeşti şi sătenii Pleniţeni a întors faţa mulţimilor spre el. Radu Buzescu a-nţeles şi i-a şoptit c-a făcut bine ce-a făcut. I-a rămas în minte agerimea pajului biv vel vornicului Ivaşcu Golescu care s-a-ntrecut la tăiatul păpu-

...lor de cîrpe, tăind zece din zece cu dreapta și nouă din zece cu ...ngă. Cînd a venit să-i sărute mîna și să-și primească darul în ge...nchi, i-a văzut linia gîtului, arcuită, s-a-nfiorat și-a știut că este ...oară. Avea în ea atîta puritate și sălbatică feminitate, încît l-a ...ruit.

– Să-mi stai prin preajmă, paj frumos, i-a spus.

– Cu voia măriei-tale, i-a șoptit pajul.

Stroe Buzescu a rîs puternic, strigînd că dacă măria sa ar avea numai zece paji ca acesta, ar cuceri împărățiile fără sabie. Stanca era departe, în carîtă, a văzut, dar n-a auzit. Poate amintirea pajului cu genele plecate — și-a adus aminte vorbă cu vorbă povestirea lui Stroe, cînd a fost la Goleşti — cu profilul pur, speriat și tremurînd de încordare, l-a scos în cerdac, făcîndu-l s-o caute pe Aldebaran, steaua înțelepciunii. Cînd și-a dorit o femei a luat-o, prea puține stîndu-i împotrivă. Domn fiind, vraja lui a crescut, adăugîndu-i-se puterea care putea lămuri o pricină de moștenire, de vie, de val, ori de moară. Și n-au fost puține ibovnicele de-un ceas, ori de o săptămînă. Ori cele de la popasuri. Ori roabele frumoase, mainte de a fi împărțite pe la moșii. Ori văduvele pe care Stroe Buzescu, ca un dulău de vînătoare, le găsea întristate, dar dornice de viață ; cernite, dar cu sînii arzînd ; smerite, dar chinuite de dorul Sabatului. După ce l-a fiert și tot ajunul de Sîn'Gheorghe, Stroe i-a spus cum o cheamă pe șoimană : Erina Golescu. Rămîne la curte până după Paști. Are capul plin de un Mihai cavaler, luptător neînfrînat, așa cum l-a cîntat unchi-su, boier Golescu, orbul. Și-a dorit-o fierbinte, dar nu pentru trup. Și-a dorit-o să-i dezmierde sufletul, s-o asculte cîntînd pe sub livezi, să-l facă să uite că este domn și trecut de jumătatea vieții. Și-a dorit-o ca un balsam, sfielnică și fără prihană, întrupare a purității, popas de suflet. N-a ieșit două zile, să n-o vadă și să-și stăpînească acest capriciu nelalocul lui. Azi dimineață au plecat oile la stînile din munte. A stat cu roșii, cît le-au afumat să le curețe de boli. Ieri oștenii și muierile lor au împodobit toată Gherghița cu verdeață, neuitînd casele domnești. Casele, porțile, coșarele vitelor, saivanele domnești. Aseară a așteptat cu Stanca vitele venind de la pășune, după datină. Le-au așteptat în ușa coșărcilor cu oul nefiert, căldărușa cu apă, brazda verde și focul de bălegar peste care-au petrecut fruntea ciurdei, copiii petrecîndu-și-o pe-a lor : să nu fure nimeni laptele vacilor.

Se lasă dezmierdat de acest nu știu ce plin de suavă tristețe. Stelele licăresc verde în uraniscul nesfîrșit. Își aduce aminte de călătoria lui pe cămile, împreună cu o caravană siriană și Nikifor Paraschos, la Damasc să cumpere covoare, mătăsuri de Hama țesute cu aur, și arme, pentru Andronic Cantacuzino. Acolo, sub cerul deșertu-

lui, legănat de pasul cămilei, cu uraniscul înstelat feeric deasupra capului, a avut sentimentul nimicniciei lui omenești, așa cum îl are și acum, dorind-o alături, nu pe înțeleapta și secătuitoarea Tudora, ci pe această Erina necunoscută.

Galop scurt. Foiala străjilor în foișoarele de deasupra porților. Un glas răgușit, cu tărăgănarea făgărășenilor.

— Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra, la măria sa voievodul Mihail al Țării Rumânești.

Vede peste vîrful de pari ascuțiți și cioburi de sticlă al zidurilor trei călăreți. Oftează. Se ridică din jilț.

— Adu-l la mine pe acest cavaler rătăcitor, Simioane, șoptește, auzind zgomotul ușor al pașilor vătafului la capătul cerdacului, unde poate șezuse de veghe, fără să miște.

Intră în odaia pregătită pentru sfatul de război din noaptea asta. Patru sfeșnice gonesc umbrele prin colțuri. Masa de stejar pe care este așternută harta Balcanilor, de la Dunăre pînă-n valea Mariței. Douăsprezece jilțuri. Tronul lui, la capul mesei. Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra ? Nu și-l aduce aminte. Marcu ?... Unde este Marcu ?

— Aici sînt, doamne !

Iarăși a vorbit tare. Ce obicei păcătos. Principele Marcu se desprinde din umbra sobii de zid.

— Te-am văzut tulburat, măria-ta.

— Și n-ai vrut să-mi fie rușine de mine, pentru că nu-mi pot ascunde gîndurile ?

— Am vrut să te reculegi, doamne.

Tînărul își ține umărul lăsat în jos, lovitura suliței lui Walawski i-a zguduit oasele.

— Cum te simți ?

— Gata la poruncă.

— Stai în stînga mea.

A-nvățat să primească olăcarii, în clipa în care-au descălecat. Asta nu numai că-l ajută să primească veștile înainte de a fi descusuți de alții, dar dă omului care-a făcut să crape cîțiva cai sub el măsura cinstei și a importanței lui, făcîndu-l să nu mai pălăvrăgească prin cancelarii. Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra este un bărbat spătos, chior, avînd o basma neagră de mătase petrecută peste ochiul stîng, poartă pieptar de piele, pantalon de piele, cisme cu carîmbul înalt și dolamă avrigenească. La brîul lat poartă sabie zdravănă de Făgăraș și pistoale. Îngenunche. Îi sărută dreapta, cu buzele arse de goană.

— Nu te cunoscui pînă acum, cavalere Taflan. Ești feciorul boierului Taflan, de la Mîndra ?

– Ba ! Cu voia măriei-tale, frate îi sînt.

– Nu fusăşi cu oastea principelui. .

– Nu ! Că io nu mă am bine cu Sigismund. Sînt slobod de iel.

Cavalerul povesteşte rar, că este neinchinat, nefiind vasalul nimănui, drept pentru care trăieşte greu pe ocina lui, dar trăieşte. Îl mai ajută cancelarul Josica, pentru că, după niște mătuşi, sînt şi rude. Îl slujeşte în mare taină. Acum trei zile a picat noaptea la hodăile lui, unde scosese caii la păşunat, şi l-a trimis într-o goană la măria sa, cu niște scrisori atît de tainice, încît le-a cusut la brîu şi l-au trecut cei din Măru peste munți, pe sub Păpuşa, să nu-l adulmece străjile de la Bran. Îşi scoate brîul. Îi taie căptuşeala cu jungherul. Scoate scrisorile, spunînd că s-a pornit un vînt aspru peste el, cei închinați din veci Țării Românești, şi anume umblă vorba că papa i-a cerut principelui să-i facă papistaşi de voie, de nevoie.

— Cu turmele cum staţi ?

— Rău ! Că nu ne mai lasă să păşunăm în hotarul şi munții cetății.

— Cu sămănăturile ?

— Cu voia lui Dumnezeu, bine.

— Treceți turmele în munții de dincoace. Vă dau porunci către plăieşi.

— Aşa o facem din veci, măria-ta. Mai cu voie, mai fără voie... Îți dau mulțamu nost'.

Desface scrisoarea scrisă pe hîrtie subțire, foşnitoare. Cancelarul îl anunță prin fraze retoricești, aduse din condei, că el îi rămîne un prea devotat supus, îi spuse că la Praga serenissimul său stăpîn n-a dobîndit ceea ce dorea, că mîhnita sa stăpînă a fost trimisă în cetatea Făgăraşului, «tot aşa cum a binevoit să vină la noi», zîmbeşte ponciş la această aluzie străveche făcută asupra matrimoniului lui Sigismund, şi că-şi ia asupra lui cinstea de a-l anunța înaintea cancelariei că serenissimul a poruncit Conventului Clujmînăstur să-l introducă pe «sfetnicul său Mihail, voievodul Țării Românești» în stăpînirea moşiilor din satele Badoc, Lujerd, Chidea şi Derja în comitatul Dobîca, dăruite pentru slujbele lui credincioase. Drept pentru care alătură copia poruncii princiare. Îşi trece privirea peste copia documentului scris în latineşte, constatînd că megalomania lui Sigismund nu s-a potolit cu toate înfrîngerile lui politice, ori intime.

Sigismundi Báthori Transylvaniae, Moldaviae, Valachiae transalpinae principis mandatum ad requisitore, Conventus de Kolos Monostra, ut «cum noshonorificum habentes respectum fidei et fidelium servitiorum Spectabilis, Magnifici Domini Michaelis,

regni nostri Transalpinensis Vayvodae, et consiliarii nostri, Serenitati nostrae exhibitorum et impensorum, ac in futurum quoque exhibendorum»... idem Michael Vayvoda...

Îi dă copia lui Marcu, care-i şopteşte :

— Abia acum a-nţeles ce-nseamnă să te aibă pe măria-ta prieten şi pe Ieremia, duşman.

Citeşte mai departe scrisoarea lui Josica. Îşi stăpîneşte tremurul mîinilor. Josica scrie că prin oamenii lui, slujindu-l pe voievodul care i-a înfierbîntat inima şi i-a înaripat gîndurile cu faptele-i măreţe, a prins la Warszawa o scrisoare către Rudolf II. *Sacrae Caesareae et Hungariae ac Bohemiae Regiae Maiestati etc... Domino, Domino nostro clementissimo* scrisă la îndemnul regelui, ori poate numai al cancelarului Zamoyski de către Andrei Jerin, episcopul de Breslau şi Adam G. Poppel de Lobkowitz, prin care se expune situaţia în legătură cu misiunea lor de a face o confederaţie cu Polonia, împotriva turcilor. Senatorii dietei sînt de părere ca Moldova să rămînă mai departe sub ocrotirea Poloniei ; iar împăratul să numească alt domn în Ţara Românească, măria sa fiind urît de turci. Ar trebui, spun cei doi soli imperiali, să fie convins «cu bune vorbe» să abdice în interesul Uniunii. Numai abdicînd s-ar putea găsi o soluţie la Polonia să mărească numărul oştilor din Ţările Române, cu gîndul la o confederaţie împotriva turcilor. Să ia aminte măria sa cu ce tertipuri diplomatice umblă cancelarul, ori regele, ori amîndoi împreună, făcînd jocul turcilor prin Ieremia Movilă. Neputîndu-l înfrînge cu armele, turcii încearcă această manevră, prin însuşi şeful coaliţiei antiotomane, împăratul Rudolf II. El, Josica, va trimite la Praga un om de încredere, care să arate sorgintea ideii cu abdicarea şi prostia celor doi soli, care s-au făcut vrăjmaşii creştinătăţii şi ai apărătorului ei de la Dunărea de Jos. Trimite şi o copie a acelei scrisori stupide, s-o aibă măria sa la mînă şi aşteaptă veşti de la măria sa, ca să ştie cum să lucreze pentru binele măriei sale.

Citeşte cutremurat de scîrbă, pe sărite, gîndurile politice ale celor doi diplomaţi, plătiţi din greu cu zloţi de Zamoyski. Aici este numai mîna lui Zamoyski, care-i răspunde pentru trimiterea la Brześć a lui Nikifor Parasios. Simte marginea prăpastiei. Negurile ameninţătoare ale viitorului. Ştie că este ţesut de intrigi şi că nu cunoaşte nici a suta parte din aceste intrigi cu tot sistemul lui de iscoade, diplomaţi străini plătiţi, scribi de cancelarii în slujba lui, prieteni şi susţinători.

Alteram, ut ille Vallachiae Vaievoda Michael ... observă că savanţii scribi de lătinie scriau după ureche atît numele ţării, cît

și al lui *qui hodie rerum potitur, bonis rationibus adductus, aliquantispe cederet et Maiestate Vostra Caesarea alius Voievoda nominaretur.*

Se face alb. Tîșnește din jilț și-l înjură pe Rudolf cu vorbe scîrnave, cu toate că nici nu primise scrisoarea, îl înjură numai la gîndul că un bicisnic ca el s-ar putea gîndi să-i ceară să lase tronul, tronul pe care-l moștenise în virtutea unui drept veșnic, pe care și l-a întărit cu faptele și prin voința țării, se sugrumă de atîta obrăznicie, își smulge gulerul coantășului din copci și-i spune cavalerului Gligor Taflan de Mîndra că va fi mulțumit de acest drum, după cum va fi mulțumit și cancelarul Josica. Cavalerul se retrage speriat... Voievodul se oprește în mijlocul odăii.

— Dacă nu ținem umăr în umăr, ăștia sînt în stare să ne vîndă și cenușa din vetre...

Se aud tropote. Pinteni. Un nechezat aspru de armăsar. Principele Marcu vîră scrisorile în sîn. Voievodul se așază.

— Vino în dreapta mea, cavalere. Ascultă, dar nu vorbi.

— Sînt mormînt, măria-ta.

Cînd vătaful Simion anunță că s-a strîns sfatul de oaste și deschide ușa, voievodul zîmbește prietenos marelui logofăt, care cu o reverență sublimă face loc Buzeștilor.

10

— Nu mulțimea, ci tăria și limpezimea cugetului va fi puterea noastră de nebiruit, setea de libertate deplină în care faptele să cinstească gîndirea și gîndirea să fie cinstită de fapte, libertate de a te purta cum simți și să simți cum te porți. A fost destulă vreme în care ne-am schimonosit sufletele, credințele și gîndurile, să părem ceea ce nu sîntem, să spunem ceea ce nu gîndim și să nu gîndim ceea ce credem că nu mai ajungem să spunem în veci de veci, din veci de veci, știind că numai sîngele vărsat chezășuiește binefacerile libertății și că numai popoarele care-au avut harul și puterea de a se jertfi pe ele au putut rămîne ele însele în timp și peste timp; iar măreția noastră stă în măreția puterii de jertfire, căci astăzi auziți glasul meu care strigă vouă, nu în pustiu strigă, sculați-vă și priviți, sămînța aruncată de voi care-ați arat cu sabia și-ați semănat trudind în sudoare de sînge și-ați boronit cu grapă de oase, iată, sămînța a-nfrățit și-a legat rod pînă-n Peloponez și pînă-n zidurile Klissului, cel mîntuit de uskoci, iată, adevăr zic vouă, am prefăcut fapta în duh și duhul în faptă; iar răzmerița este acest duh al mulțimilor, pe care cetățile și ienicerii islamului să-l simtă, dar să nu-l

vadă ; duh al împotrivirii tuturor împotriva stăpînului sîngeros, care nevăzut fiind să nu poată fi ucis prin oțel, care să vină din toate părțile și de nicăieri, stricînd podurile și arzînd grînele oștilor, să-nece dubasurile care urcă pe Dunăre cu oști și de mîncare, să aprindă fînețele, să-i ucidă pe cei plecați în pradă răzniți de gros, flacără să fie pînă-n Balcani și dincolo de ei ; acesta, căpitanii mei, este gîndul meu și pentru acest gînd pe care voi l-ați făcut faptă v-am chemat la ceas de taină, în sfat de război, să nu zică Evropa că ne-am culcat pe lauri și ne-am mulțumit să ne cîștigăm numai pentru noi slobozenia, uitînd de omenie ; să nu zicem noi înșine, judecîndu-ne faptele, că ne-am lăsat orbiți de biruințe, uitîndu-ne jurămintele mai vechi și... boscorodind ca babele pe cuptor, am rămas doar cu amintirea bărbăției noastre, să nu ne judece urmașii noștri, a căror judecată va fi dreaptă și nesilnică ; ci să rămînem pildă a vrerii și-a cinstii față de-un gînd mare și strălucitor, dovedind tuturor că sîntem în stare să ne dăruim unei credințe nobile, biruindu-ne carnea și că puțini fiind, știm că trecem în nemurire prin puterea cugetului nostru, prin măreția faptelor noastre, pe care le veșnicim nu din fudulie deșartă, ci din credință adîncă în dreptatea lor.

— Amin ! șoptește Radu Buzescu tranfigurat și-ngenunche, privind cu teamă figura iluminată a voievodului, a acestui bărbat trunchios, căruia i s-au adîncit trăsăturile și care acum are-n el ceva de vizionar, făcîndu-l să nu mai semene cu el însuși, ori poate numai acum fiind el însuși pînă la fund.

— Amin ! repetă toți ceilalți, îngenunchind.

Se încheagă în odaia de sfat o liniște înfricoșată în care vorbele voievodului răsună încă, avînd în ele rezonanțe tulburătoare. Cînd se ridică, Radu Buzescu este scăldat în sudori.

— Așezați-vă, spune voievodul răgușit...

Își lasă fruntea în palmă, să-și ascundă emoția. Se recîștigă pe sine. Știe că este lucid acum — stăpîn pe vorbe. Dar mai ales pe gînduri.

— Am cugetat la răzmeriță și războaiele noastre (ar vrea să spună numai «ale voastre» dar nu-și poate face o asemenea nedreptate). Am cugetat la starea islamului. Iată gîndurile mele.

Vorbește cu glas stăpînit. Theodosie Rudeanu îl ascultă cu ochii închiși, mirîndu-se de bogăția suplimentară a informațiilor... Asta dovedește că voievodul nu i s-a dat pe mînă în întregime. Mihai este mai dibaci decît îl credea. Stroe Buzescu spune din cînd în cînd «pe toți îi tai, doamne», spre hazul fratelui său, Radu Buzescu, care memorează totul, cu gîndul ca în chiar noaptea asta să treacă

lotul în «Hronicul Buzeştilor», înţelegînd că de fapt acest sfat de război determină campania anului 1596, dîndu-i prin geniul militar al voievodului un caracter neîntîlnit în Europa, cel mult asemănator cu marile campanii ale antichităţii, dar cu infinit mai multe implicaţii politice şi în netă inferioritate de mijloace faţă de mijloacele de care au dispus marii căpitani ai lecturilor lui de tinereţe. Se lasă fermecat atît de elocinţa voievodului, cît mai ales de raţiunea lui militară. Mihai spune foarte sec că oştirea otomană are epoci de glorie atunci cînd are în frunte un mare sultan sau un mare vizir ca Sinan paşa. Că pusă pe jaf, ascultă greu de paşii puşi ei înşişi pe jaf, că este de temut, dovadă că imperialii suferă mereu înfrîngeri şi că astăzi o conduce un sultan moale, corupt de femei şi plăceri ; iar marele vizir este ca şi cînd n-ar fi, moartea lui Sinan lipsind Înalta Poartă de un căpitan în faţa căruia au tremurat trei continente.

— A rămas Hasan paşa, măria-ta, spune căpitanul Mîrzea.

— Nu l-am uitat şi n-am să-l uit, căpitane ! Călugărenii mi-au dovedit că nu este bine să ne lovim cu turcii, oaste cu oaste. Oricîtă vitejie şi iscusinţă am avea, este greu să credem că vom birui luptînd unul împotriva a şaisprezece, ori a douăzeci. Nu mai mîrîi, Stroe. Nu toţi pot strivi trei tigve dintr-o lovitură de ghioagă, ca domnia-ta.

Stroe Buzescu se-nroşeşte de plăcere. Preda Buzescu moţăie, făcîndu-şi cruce cu limba-n gură. În postul Paştelui, el ticălosul se desfată c-o răchieriţă de la Piteşti, meşteră la pat, care-l stoarce de salbe şi de snagă şi pe care n-o poate izgoni, blestemata, mai ales după ce se scaldă în lapte de măgăriţă, ca regina din Saaba, de i se catifelează pielea şi-i luceşte ca fildeşul vechi, scoţîndu-l din minţi. Trage cu urechea, pentru că Mihai spune cît de greu se poate hrăni şi îndestula cu pulbere şi ghiulele oastea turcului pe toată întinderea Balcanilor şi-a vechii Ungarii, aşa că războiul lor va fi un război împotriva convoaielor de aprovizionare, nevăzut, iscat din senin, prin atacuri fulgerătoare asupra chervanelor turceşti şi a caravanelor, jumătate pradă dîndu-se pămîntenilor bulgari, ori sîrbi ; jumătate trecîndu-se Dunărea şi aducîndu-se la Tîrgovişte ; caii, boii, cămilele, armele şi hainele fiind ale oştenilor învingători.

— Pînă acum l-am aşteptat pe turc să intre în ţară, să robească după plac, să prade, să ardă şi pustiiască. Ne-am legat de glie, l-am lovit aici. De-acum încolo îl vom căuta noi, dincolo de Dunăre, acolo unde se crede bine păzit şi tare.

Vede limpede întreaga campanie dusă în spatele armatei otomane din Ungaria, angajată cu imperialii. Toate drumurile tăiate, detaşamente mici adăpostite şi informate de localnici căzînd peste

garnizoanele turcești, distrugînd prin foc tot ce nu se poate încărca pe cai și căruțe, posibilitatea de a aduce dincoace de Dunăre pe românii din valea Timocului, sate bulgărești și sîrbești cu toate vitele lor de muncă. Pașalele din raiale, puse pe căpătuială, se urăsc, se gelozesc între ele, se vor ajuta greu, nu-și coordonează mișcările. Vor sta închiși prin cetățile lor tari de la Vadin, Nicopole și Silistra, neaventurîndu-se împotriva unui dușman nevăzut, care atacă noaptea și se topește înghițit de duhurile întunericului.

— Și cu ce oaste vrei să duci la capăt planul măriei-tale ?

— Acum, cu lefegiii, că s-au cam îngrășat, vel logofete Rudene.

— Și mai tîrziu ?

— După ce știm ce fac tătarii care vin pe țărmul mării, cu oastea voastră și cea domnească, vere Radule.

— Lasă-ne să strîngem roada anului ăsta, că sîntem pe drojdie, doamne.

— Și moșiile domniei au nevoie să fie strînse, vel postelnice Preda. Așa că să fiți gata, cu care, cu hrană, cam pe la sfinții arhangheli Mihail și Gavril, cînd are să fie gata și oastea domnească.

— Să nu ne apuce ploile.

— Avem gromovnic bun. Și calendarul de ceapă a ieșit bine. Are să fie uscat.

— Să fie pe voia măriei-tale, spune Preda Buzescu. Ne-am juruit să te slujim, te slujim cu credință. Vom fi în scări la poruncă.

Mai are un dinte pe Mihai, de cînd le-a dat ălora alt soroc, cu toate că mezinul l-a îmbrobodit cu tot felul de presupusuri diplomaticești. Îl strînge cizma nouă din piele, nu l-a pus pe Rugină să le poarte pînă se lasă, a vrut s-o ucidă pe Filoteia piteșteanca, gătit cu cizmele noi și-acum îi ies ochii din cap de durere.

Se face iarăși liniște aspră, așa cum se face după fiecare sfat de război, cînd fiecare din ei simte gustul oțelului sfîșiindu-le carnea, gustul sîngelui și simt moartea fîlfîindu-și aripile negre prin preajmă. Voievodul le privește fețele împietrite, pe care lumina fîlfîită a lumînărilor aruncă culoarea galbenă a cadavrului. Se-nfioară. Marele vornic Ivan Norocea spune că este bine să se mai scoată lefegiii din țară. Sînt tulburători de tihnă, stricători, aleargă prin sate după muieri. Din partea vorniciei, totul are să fie gata de Sfîntul Mare Mucenic Dumitru. Dacă va fi soare din belșug, va fi gata și păhărnicia cu toate viile, afară de cele domnești de deal, unde domnia sa marele paharnic Radu Șerban are să lase strugurii să se îndulcească, pentru vinurile tîrzii, care-i plac măriei sale. Radu Buzescu întreabă unde are să tragă domnia și bănia nutrețul pentru cai și

cele trebuincioase trecerii Dunării, să știe și Buzeștii unde să pregătească taberile.

Voievodul închide ochii. Șoptește :

Dac-aș ști-o de pe acum, m-aș asemui cu Dumnezeu...

Radu Buzescu face o reverență adîncă. Mihai are deci rezerve. Mai are rezerve. Poate a prins ceva din negocierile lor cu Mihnea Turcitu. E bine să tacă și să aștepte.

- Slugeria, postelnicia, armășia să pregătească totul pentru 1500 de călăreți. Porniți convoaiele spre Brăila, a doua zi de Paști. Iar pe domniile voastre, vă poftesc după slujba Învierii la un botez nemaivăzut... Căpitane Mîrzea, ai să duci cazacii și haiducii, să le încerci virtutea în Dobrogea. Gătește-te de drum și luptă, binecredinciosule al meu.

Ca întotdeauna marele armaș Udrea Băleanul se ciorovăie cu marele spătar Calotă Bozianu pe proviant, pe căruțe, pe atelaje, amîndoi se jură că n-au nimic, că războiul i-a pustiit, că făurăriile lucrează încet, fonderiile toarnă un tun în o sută de ani și mascaltoanul ia banii vistieriei de pomană, apoi tabără amîndoi pe zgîrcitul de nou mare vistiernic Andronie, care este de zece ori mai zgîrcit decît fostul mare vistiernic Theodosie Rudeanu, aici de față. N-au potcoave, n-au caiele, n-au gresii pentru săbii, n-au praf de pușcă, n-au pastramă, n-au făină, nu le-a mai rămas decît sufletul...

— Și bărbile, mîrîie voievodul. În par vă pun capetele, dacă a doua a de Paști, în zori, nu văd cu ochii mai chervanele.

— Ești un tiran, mărite, aia ești, bombăne marele armaș Udrea Băleanul, privindu-l cu ochi drăgăstoși și blînzi.

— Ne scoți sufletele. Ai să ne lași în sapă de lemn, boscorodește marele spătar Calotă Bozianu.

Bate din palme. Se arată copiii de casă cu făclii.

— Să mergem să ne rugăm Sfîntului mare mucenic Gheorghe și s-ascultăm deniile, le spune. Și să-l cunoașteți pe strașnicul cavaler Giligor Taflan de Mîndra.

Cavalerul și marii boieri își fac reverențele de rigoare. Copiii de casă luminează drumul cu făcliile. Cînd ies în cerdac, începe să mărunțească toaca. Miroase a fum, a fraged și cireși înfloriți, se simte ușurat, obosit și știe că pentru totdeauna viața lui va sta sub semnul neliniștilor lăuntrice, care nu întotdeauna își vor găsi cuvintele și sensurile, dar care, întotdeauna, vor face din el un bîntuit. Toaca cîntă și se dezmiardă și dinspre biserică se aud glasurile puternice ale celor doi episcopi slăvindu-l pe Cel de sus, domnind atotputernic deasupra lumii acolo unde gîndurile lui se ridică pline de chemări fișietoare.

11

— I-ai dat prea mult frîu slobod popii Stoica, măria-ta...

— Te temi că nu i-l mai pot strînge, vere Radule ?

— Mai mult mă tem de pilda lui, decît de el. S-au îmbătoşat toţi cnezii de peste Olt.

— N-ai învăţat încă să desparţi şi să judeci despărţit, pe de o parte firea adîncă a lucrurilor şi pe de alta firea şi dorinţele oamenilor, care sînt mai mult decît vor şi cred robii vremii lor şi mult mai puţin decît vor şi cred stăpînii vieţii lor. Lasă-l să zburde în ţarcul pe care şi-l durează singur. Dincolo de ţarc...

— Sîntem noi ! Plecat la acest gînd adînc al măriei-tale.

— Te ţii deoparte, tăcut şi rănit în mîndria ta... De ce ?

— Să te pot sluji mai bine, doamne.

— Cum ?

— Păstrîndu-mi privirea limpede. Văzînd totul cu ochii mei, nu prin slava ta.

— Crezi că alţi ochi văd altfel ?

— N-am cutezat a zice.

— Dar ai gîndit-o.

— Cu voia măriei-tale.

— Vrei să zici că s-a prăsit la curte un sobor de lingăi, care ridicîndu-mi osanele vor să-mi ascundă adevărul ?

— Poate !

— Că norii de tămîie mă fac să văd totul ca prin ceaţă ?

— Tu ai spus-o, doamne.

— Că Stanca ar vrea să împart boieriile după urîţenia ori frumuseţea nevestelor, fiicelor şi nepoatelor curtenilor mei ? Alora cu muieri chioambe şi slute, boieriile mari, de pe lîngă scaun. Alora cu muieri frumoase şi istete să le-mpart surghiunul...

— Maria mea e frumoasă şi n-am băgat de seamnă să nu mă vrea doamna pe lîngă măria-ta.

— Te-ai născut pentru treburi politiceşti, vere Radule. Te-aş vrea dus la Praga, să vezi dacă Rudolf nu poate să ne dea lefile pentru cinci mii de reiteri. Vistieria mea se sleieşte şi-a voastră e aproape goală, după cumpărăturile astea de moşii. C-aţi cumpărat jumătate din Oltenia şi-acu vă-ntindeţi şi peste Olt.

— Astea-s vorbele dulci ale cumnatului nostru, Theodosie.

— Îl pizmuieşti ?

— El pe noi !

— Nu crede.

- Îți grăbi mîna să retezi capul Chisarului... Fuse un sfat rău al pripit.

- Nu mi-l aminti. Azi-noapte, la Înviere, crezui să-l văd ridicîndu-se din lacră, întinzîndu-mi capul însîngerat pe care-l ținea în mîini. Zîmbea, îi picura sîngele din gîtul zdrențuit, apoi s-a făcut că și l-a pus la loc și mi s-a-nchinat. Cînd să se ridice, capul s-a destinat, vezi bine, nu se lipise acolo cum trebuie, s-a rostogolit pe dușumea pînă la picioarele mele și mi-a zis cu buzele ale vinete : «Hristos a-nviat, măria-ta». A venit și trupul, cu lumînarea în dreapta, să-i dau lumină.

— Cum i-ai dat pajului boierului Golescu. A vrut să ia lumină de trei ori și de trei ori n-a putut lua. Pînă nu i-au apucat măria-ta mîna albă, i-ai strîns-o și i-ai dat lumină.

— Ai ochi buni, Radule.

— Care veghează asupra stăpînului lor.

— Lasă-mă în reculegere...

— Cînd să plec la Praga, doamne ?

— Mîine. Astăzi. Acum.

— Singur ?

— Cum vrei.

— Ce trebuie să știe Rudolf ?

— Că numai Mihai Vodă poate ține Dunărea de Jos. Că numai Mihai Vodă poate tăia convoaiele pentru oștile musulmane care luptă împotriva lui Rudolf. Că Zamoyski este omul turcilor, care nu va uita în veci dorința Habsburgilor de a domni în Polonia, nici războiul cu arhiducele Maximilian, nici faptul că împăratul năzuiește spre gurile Dunării. Că toate propunerile lui nu sînt decît curse, menite să-ntîrzie întărirea aliaților Sfîntului Imperiu. Că uneltește împotriva mea și-a lui Sigismund, prin Ieremia Moghilă.

— Cînd să mă întorc ?

— Cînd crezi că începe să creadă și el, o sutime din făgăduielile pe care ți le face.

— Înainte de Sfinții arhangheli Mihail și Gavril ?

— Înainte. Domnul cu tine. Văd limpede prin norul de tămîie. Cu cît e mai gros, cu atît văd mai limpede. Cu cît se cădelnițează mai tare, cu atît aud mai bine glasurile de dincolo de clinchetul cădelnițelor. Și să nu mi-l mai aduci aminte pe Chisar. E visul meu rău și pedeapsa mea. Înainte de a pleca, spune-i pajului aceluia căruia îi tremură mîinile cînd ia lumină de la domnul său să se-ntoarcă la Golești. La curte nu trebuie să-ți tremure nici mîna, nici geana. Sînt prea mulți ochi care văd și ce nu trebuie. Prea multe urechi care aud ce nu s-a spus niciodată. Prea multe limbi gata să lăvălească în noroi curățenia, și dintr-un porc murdar, gata să facă un

înger. Umblă sănătos. Am să-ți reped știri despre izbînzile mele în Balcani. Fă-le să se tipărească prin foile acelea guralive și mincinoase, după care se dau în vînt apusenii... Haide... Ai stîrnit și așa prea mulți pizmași... Să vedem și această minune a popii Stoica din Fărcașele Mehedințiului.

— Amin.

Doi călugări răpănoși, cu poalele anterielor fîlfîind, bat toaca, dîndu-și ochii peste cap. Trece o barză peste lunca Prahovei, cu aripile întinse, sucindu-și capul să vadă ce se-ntîmplă jos. Alaiul domnesc intră între două șiruri de paveze rotunde, deasupra cărora, de sub coifuri, sticlesc ochii piezișI ai ienicerilor înrolați cu jurămînt de credință pe Coran. Au oțelurile lustruite. Poartă încălțări noi. Sînt bărbieriți, armele strălucesc, sînt semeți, au tuiuri noi și, văzuți pe cîmpul de luptă sub steagurile lui, vor face să se nască o mie de zvonuri. CălărețiI tătari, trei sute la număr, stau adunați pe cai, avîndu-l căpitan pe Tudor Maldăr și căpităniță pe principesa Nurbanu, și ea călare, îmbrăcată în cămașă subțire de zale, cu coif și pavăză, stînd semeață pe-un cal alb, lîngă calul negru corb al soțului ei. Zefirul venind de aiurea desfată legănător panașele, surguciurile, tuiurile roșii, stegulețele albastre ale roșilor de Gherghița. Meterhaneaua își face cîntările militare, peste care se înstăpînește glasul tînguios al buciumelor și-al cornilor... În zori s-a repezit în tabăra căzăcimii. Totul este gata de drum. Mai poartă și-acum în nări mirosul de copită arsă, se potcoveau caii, de fier înroșit, de mălai de mei și făină de grîu, de carne pusă la afumat, zecile de mirosuri cunoscute ale taberii înainte de a porni la drum. Zefirul prinde cosița principesei Nurbanu, fluturînd-o, ori dezmierdînd-o. Ce dragoste deznădăjduită la aceștia doi. Își pizmuiește căpitanul pentru povestea lui aprigă de dragoste și luptă. Trece în buiestru cu mantia voievodală căzînd pe crupa lui Sultan, urmat de curte și gărzi, de carîtele de la curtea doamnei, pentru că vrea să-i dea Stanchii mulțumirea acestei străluciri, care s-o consoleze pentru multele lui necredințe care s-astupe gura lumii și să-l ferească pe el însuși de ispita cumplită ieșită în cale în straiele pajului boierului Golescu. Călărește acolo unde-i face semn marele armaș, în stînga vadului spre Drăgănești, unde pe celălalt mal sînt trase oișteN-n oiște carele cu polog ale oștirii popii Stoica. Nu se vede țipenie dincolo de apă. Nici caii de la atelaje nu se văd. Curtea galopează mărunt, să-și ocupe locul în spatele lui. Văzduhurile au gust amărui de zeamă de salcie, sînt albastre și tremurătoare, pline de fluieratul mierlelor și grangurilor, de ciripitul vrăbiilor și-al sticleților, de uguitul turturicilor și de altceva, nedeslușit și neliniștitor, o tristețe dulce și nesfîrșită, o deștrămare plină de dor, s-ar tot duce pe luncă și nu știe unde, trec carî-

lele pline de jupînese de partea dreaptă a vadului, apoi niște cornuți, ascunși în lunca înhorbotată verde și fraged, sfîșie cerul cu cornii. Rîndurile odelor de ieniceri se desfac. De undeva din spatele puvezelor ies oșteni turci, ieniceri și pedestrime yaya, cu șalvarii făcuți ferfeniță, desculți și spre mirarea curții pletoși și bărboși. Mărșăluiesc conduși de popa Stoica, el însuși în șalvari, dar cu potcap, ținînd în dreapta crucea-măciucă, ghintuită și ferecată. Se alinie în fața lui, rămînînd nemișcați, cu scuturile la piept și iataganele la umăr. Îl urmărește pe popa Stoica, acest ghiuj care-ar trebui depopit și care-a găsit calea să-și păstreze libertățile lui și ale fărcășenilor, jucîndu-se cu focul. Poate că-l rabdă nu atît pentru virtuțile lui războinice, cît pentru faptul că ținînd Fărcașele slobode și satele moșnești din jos de Balș și de pe Olteț, îngrădește pofta Buzeștilor de a coborî la Dunăre și a ajunge vecini de hotar cu moșiile lui de pe Olt.

— Să trăiești, măria-ta.

— Să trăiești, popă Stoico ! Ce vrei de la mine și de ce m-ai chemat în luncă în zi 'ntîi de Paști ?

— Să-ți aduc mărturie, precum Ioan Botezătorul a dat mărturie trimișilor fariseilor.

— Adu-mi-o !

— Scrie la Evanghelia după Ioan că aceia i-au pus următoarea întrebare : «— Atunci de ce botezi dacă nu ești Hristosul, nici Ilie, nici proorocul ?» Drept răspuns Ioan le-a zis : «— Eu botez cu apă, dar în mijlocul vostru stă unul pe care voi nu-l cunoașteți. El este Acela care vine după mine — și care este înaintea mea ; eu nu sînt vrednic să-i dezleg cureaua încălțămintelor lui»... Amin, zic vouă, credeți și-l urmați pe acesta, care se va călăuzi după legile Domnului, Dumnezeu și care va plăti mîntuirea voastră cu sîngele lui, precum Hristosul... Iar voi, sărmanilor, voi, bă, Iovilor, voi care v-ați pierdut Țara Făgăduinții prin silnicia mai marilor voștri (se-ntoarce spre cei trei sute de zdrențăroși înarmați, ridicînd crucea-măciucă deasupra capului), voi născuți din păcatul mamelor voastre, lăpădați straiele mincinoase care acoperă neputințele voastre și treceți să vă dau harul meu prin sfîntul botez, măria-sa dîndu-vă ocine în tîrgul și cetatea București, ca s-o păziți și să vă țineți zilele acolo, ca niște binecredincioși... Amin !

— Amin, spun cei trei sute de oșteni cu priviri halucinate, ori disperate, pentru că popa Stoica i-a smuls din credința lor oarbă, vîrîtă în ei de imami, aducîndu-și aminte cum au fost smulși de la vetrele părinților, cînd erau prunci, și cum au fost turciți, ori poate alte aduceri-aminte, cu sate date pradă focului, cu mamele

sfîrtecate de iatagane ori tîrîte de păr, ori altceva pe care el nu-l știe, ori nu-l bănuie, dar care plutește pe deasupra acestor năpăstuiți.

— Hai bă, jos șalvarii. Rămîneți goi, așa cum vă aduce soarta pe lume... Smeriți-vă voi cei puternici, gîndiți-vă la această viață trecătoare și vă-nchinați, că nu se știe ce drumuri ale surghiunului vă așteaptă...

Ienicerii și pedestrașii se dezbracă, după ce și-au așezat în față scuturile și armele. Rămîn goi, acoperindu-și smerit cu palmele partea bărbătească.

Popa Stoica intră în Prahova. Un călugăraș îi dă mănunchiul de busuioc. Un cor de călugărași itit pe după carele de pe celălalt mal cîntă «Botezîndu-te tu, Doamne». Iovii intră în Prahova sub ochii reci ai ienicerilor rămași în rînduri. Îi crede pe cei goi sub soarele primăvăratec dornici să-și găsească o țară, după ce și-au pierdut-o pe-a lor de două ori. Popa Stoica îi strigă pe rînd, pe numele lor creștin, îi știe pe toți :

— Bă Nasibe, te lepezi de satana ?

— Mă lapăd de satana.

— Închină-te !... Așa... ! Sărută crucea.

Fonfăie pe nas, tare și limpede :

— Botează-se robul lui Dumnezeu Ioan, în numele Tatălui și Fiului și sfîntului Duh, amin !...

În Prahova sînt tot felul de Nasibi, Faizi, Ahmeti, cu trupuri pline de cicatrice, unii mai tuciurii, alții mai albi, care după ce sărută crucea-măciucă devin Ioni și Gheorghe și Gavrilă și Zaharia și Mihai, sînt destui Mihai, ies Gheorghii botezați în Prahova pe malul din spre Drăgănești unde stau în priveală și-n cruceală satele de dincolo de Prahova, călugărașii îi ung cu sfîntul mir, popa Stoica n-are vreme, le rotunjesc pletele și bărbile sălbatice, au ieșit ca din pămînt stolniceii oștirii cu catastifele și haine de ferentari de București, strigîndu-i pe Ion Suleyman, pe Gheorghe Kaykilar, pe Ștefan Ergün sau Petre Onos, el gîndindu-se că timpul va desăvîrși această faptă a popii Stoica, această picătură umană, tragică și sfîșiată, care se va topi în marea poporenilor. Vor găsi aceștia botezați văduvele celor pe care poate cu mîna lor i-au hăcuit și se va-mplini ursita dintotdeauna a vieții de a călca moartea cu viață, așa cum a izbucnit năvalnică și triumfătoare primăvara aceasta, îngropînd în verdeață și-n fluieratul grangurilor care-și durează cuibul, morții din sufletul lui : Chisarii, oștenii, tinerețile, dragostele...

I se-ncețoșează privirea. Oh ! N-a-mbătrînit. Primăvara este de vină, cu duioșia ei amăruie. Îl aude pe Radu Buzescu ca din-

o mare depărtare spunîndu-i că boierul Ivașcu Golescu a plecat dimineață la Goleşti, trimiţîndu-i vorbă că nu se simte bine şi vrea să se stingă la conacul stirpei lui. Rămîne în șa, pustiu. unde o undă de lacrimă sub gene. «— Poate-i mai bine așa», îşi zice, în vreme ce popa Stoica, călare de data asta, aduce peste dealuri un steag de ferentari cu praporı şi fuşture, oameni cu barbe aspre, războinice, călcînd apăsat, cu mintenele ude, sună din trîmbiţi, bat tobele, popa Stoica este tot numai rînjet, jupînesele strigă de veselie, îşi flutură năframele şi marele armaş îi iese înainte popii Stoica, poruncindu-i să vegheze asupra ferentarilor domneşti, cărora li s-au fost împroprietăriţi în lunca Bucureştioarei, dăruindu-i-se loc de han, de moară şi vad de negoţ, pentru slujbele lor credincioase.

Vin carele slugeriei cu mieii tăiaţi. Cele ale păhărniciei cu butoaiele de vin. Aprozii strigă în toată lunca poftirea la ospăţ pe masa verde, pe care-o face măria-sa curţii sale, oştirii şi poporenilor.

Descalecă, îndreptîndu-se spre mesele aşezate pe picioare de brad, cu o durere surdă în el tot. Poate acest botez. Poate primăvara. Poate Erina Golescu.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

— Nu de iezuiți am lipsă, vere Radule ! Nu de această iscoadă cu fuste am nevoie ! I-am cerut împăratului oști. Dacă n-are oști să-mi dea, i-am cerut bani. Spania geme de aur. Se zice că împăratul Filip este cel mai bogat împărat de pe pămînt. Liga Sfîntă a fost ridicată de el. Pînă cînd vor măriile lor serenissime să scoată castanele din foc cu mîna noastră ?

Cei patru făclieri se-apleacă să dea la o parte hoitul unui ienicer hăcuit la gît, căzut în pragul de piatră al donjonului central.

— Lăsați-l așa ! Simioane... Sună să se adune sfatul de oaste. Să vină toții căpitanii. Adu-mi chărțile.

Își vîră sabia în teacă. Undeva în noaptea muncită de tunete și iluminată de fulgere albăstrii, se aud trosnetele pistoalelor și ale muschetelor, urletele luptătorilor și horcăielile muribunzilor. Poate a fost nedrept cu Radu Buzescu întors de la Praga numai acum două săptămîni, tocmai bine să se bată nebunește la Buzău cu oștirea turco-tătară-moldavă, trimisă în grabă să ajungă la Agria, peste trupul Țării Românești. Radu Buzescu își ține sabia udă de sînge în mînă... Este îmbrăcat în cămașă de zale, are trăsăturile căzute și-l privește mirat, ca și cînd n-ar fi înțeles o iotă. Sînt ei doi în sala gărzilor cetății Turnu, stăpînită mai mult de turci decît de domnii țării, pe care-a luat-o cu asalt în noaptea asta cumplită, pentru a pune mîna pe toată linia Dunării. Lîngă ușa grea din stejar ferecat zac cîțiva ieniceri de cetate. Se aud gemete. Din doi pași este lîngă cei căzuți. Ceva se mișcă sub grămada de morți. Făclierii răstoarnă hoiturile.

— Aolică, măiculiță... Îmi intră sîngele ăstora în gură.

Niște mustăți ciupelite. O căpățînă ca o gutuie plină de sînge.

— Ce vă hliziți, bă, spune arătarea, încercînd să se ridice de jos... Sînt eu, curteanu Răzbici, ăl de cuceri Turnu cu sabia goală. Veniți la pomană și la de-a gata, dalcaucilor.

— Rea gură ai, Răzbiciule... Scoal' de-acolo, să nu răcești la mititică.

Curteanul Răzbici dă să se scoale. Cade la loc, în balta de sînge.

— Iartă-mă, doamne, da' nu pot. Mă găuriră ăștia de-i vezi tăți...

Dă ochii peste cap și leșină. Îngenunche la căpătîiul curteanului său. N-are decît doi plumbi în umărul drept. A pierdut sînge. Îi smulge nasturii coantășului. Undeva, pe-aproape, troznesc cîteva focuri de pistol. Radu Buzescu iese în coridorul duhnind a sînge. Voievodul desface un turban (ienicerii nici n-au avut vreme să-și pună coifurile) și, îndemînatic, leagă rănile Răzbiciului, cunoscut în oștire pentru îndemînările lui de iscoadă, dragostele neîmpărțite și lăudăroșeniile lui sfruntate.

– Duceți-l să-l vadă bărbierul meu...

Zăngănit de oțele. Sare în ușă, smucindu-și sabia. Radu Buzescu luptă cu doi ieniceri uriași. Un al treilea, ieșit dintr-o bortă tainică, sare să-i împlînte hangerul în spate. Nimerește cu pieptul în sabia lui. Simte vîrful oțelului pătrunzînd în carne. Rîșcîind o coastă. Ienicerul apucă lama cu amîndouă mîinile. Urlă. Radu Buzescu sare înapoi, prilejuind intrarea în luptă a doi făclieri. Îl vede pe cel care se prăbușește cu sabia voievodului intrată pînă-n gardă. Două focuri de pistol. Cei doi ieniceri rămîn o clipă drepți, surprinși de plumbii care i-au lovit la mir, punîndu-le cîte-o pată roșie pe frunte. Se prăbușesc fără un scîncet.

– Baba Novac !

— La poruncă, măria-ta, spune turcește bărbatul înalt, vîrîndu-și pistoalele în brîul lat din piele. Coridorul se umple de tropotele haiducilor sîrbi. Aleargă pe scări, cu jungherele în dinți și sabiile la mînă.

– Răzbunăm Klissul, doamne. Nu-i opri.

– Facă-se voia ta, Baba Novac.

Radu Buzescu înghenunche. Îi ia mîna și i-o sărută.

– Sînt robul măriei-tale, șoptește.

– Ești robul dorințelor gîndurilor tale... Pe mine slujește-mă cu dreaptă credință.

Radu Buzescu vede ochii cumpliți ai ienicerului, holbați a moarte, cu pupila încă vie, în care se oglindesc luminile faclelor. Omul bate din picioare, zvîcnește, horcăie, îl năpădește pe gură un șuvoi de sînge înspumat, apoi înțepenește. Radu Buzescu își spune

că putea fi el în locul ienicerului. Îl scaldă sudori reci. Îi este dor cumplit de trupul Mariei, de nopțile lor demente, de sînii ei arămii, de carnea ei sălbatică și nedomolită. Își lasă fruntea pe mîna păroasă a voievodului, mirosind a sînge și sudoare de cal.

2

Le-a spus blestemaților să nu arunce hoiturile în apă. Ciulește urechea. Aude pașii apropiindu-se de crenele. Icnetul celui care ridică hoitul. Liniște. Plescăitul bufnit al apei din șanțul cetății. La iarnă are să-nghețe. Apele mari din primăvară, după dezgheț, au să care în Dunăre ce-a rămas nemîncat de pești și neputrezit. Odaia pîrcălabului pute a seu de oaie și-a blănuri. Simion i-a cărat aici toate lucrurile pe care le ia cu sine la război. Lucruri familiare, care-i îndulcesc singurătatea din ce în ce mai aspră. Tetrapodul pe care stă biblia lui grecească, cu scoarțe de catifea albastră, legată în aur, încrustată cu rubine. Măsuța și scaunele florentine, pliabile, acoperite cu blănuri de vulpe. Sfeșnicele, tripticul, pe masă penele și cerneala, terfelogul de însemnări și socoteli, adică tot ce ține de intimitatea lui, de permanența lui în vîrtejul campaniilor de fiecare an. În vatră ard cîțiva butuci zdraveni, abia putînd să domolească frigul umed al nopții de noiembrie și celălalt frig, ieșit din bolovanii cu care Mircea Bătrînul, ori alții dinaintea lui, au zidit cetatea Turnului, de strajă Dunării. Stă plecat deasupra hărții luminată de sfeșnicul cu patru brațe și flăcările focului. A recucerit în doi ani, tot ce-au pierdut voievozii vechi în două sute de ani. Brăila. Giurgiu. Turnu. Își poate concentra oștirea în orice punct al malului românesc, liber și nestînjenit. În noaptea asta a spulberat cea din urmă organizație militară și administrativă otomană de pe pămîntul țării. Cea din urmă amenințare directă și cel din urmă cap de pod al turcilor... L-a lăsat pe Theodosie Rudeanu să ducă treburile domniei la Tîrgoviște... Se simte obosit și liber. În sfîrșit se simte liber. Privește linia Dunării pe care signor Mantovano a și pictat steagurile Țării Românești deasupra tuturor cetăților. Simion îl anunță pe Radu Buzescu și fra Angelico Bonacolti...

— Să mai aștepte, Simioane... Pregătește-mi-l pe Sultan. Pe Fulger gătește-l să treacă Dunărea.

— Măria-ta ? !

— S-au strîns barcazele ?

— După poruncă.

— Să fie gata de trecere, așa cum s-a hotărît în sfatul de [illegible]...

De foarte aproape, dintr-una din sălile cetății, se aude cutcurigitul unui cocoș. Atît de puternic, de ostășesc, încît se-nveselește, gîndindu-se la obiceiul acesta al oștenilor lui, de a-și căra cocoșii cu ei la război, să le vestească ceasurile nopții și, mai mult decît asta, să le aducă aminte de poiata lor cu galițe și de viața de acasă. Îi face semn vătafului să-i aducă oaspetii. Radu Buzescu și a schimbat coantășul pe un surtuc din blană de rîs, lung, peste care și-a încins centura de piele roșie cu sabia. Fra Angelico Bonacolti are aerul unui spadasin venețian, prost travestit în emisar pe jumătate laic, pe jumătate eclesiast. A cam început să se satură de toți acești italieni pripășiți pe la toate curțile, ducînd după ei sfoara de care trage Sanctitatea sa. Fra Angelico Bonacolti, figură vădită pe galerele Veneției, ori Genovei, smeadă, cu două cicatrici în umărul obrazului și-n arcadă, nici una făcută bătînd mătănii, cu barbiță neagră, încrețită cu fierul, și glas dulce de tenor, execută trei reverențe afectate spunînd că Iddio l-a învrednicit cu această misiune pentru a vedea, cu ochii lui, pe unul dintre cei mai mari capitani, condotier al cărui nume a ajuns plin de strălucire la toate curțile, cu nimic mai prejos decît căpitanii antichității. Cu voia măriei sale, a tras spada alături de cavalerul Radu Buzescu, la cumplita șarjă de la Buzău, văzînd tot atunci, pentru întîia oară în viața lui, chipurile sălbatice ale *tartarilor* și mărturisește că i-a trebuit multă bărbăție să-nfrunte norul de săgeți, lațurile, săbiile și strigătele lor cumplite.

Că nu se aștepta ca după victoria strălucită principele să călărească trei zile și-n noaptea asta, pe furtună, să ia cu asalt zidurile unei atît de înspăimîntătoare fortărețe, cu douăzeci și două de turnuri — le-a numărat pe toate — și cu garnizoană de patru sute de «ianiciarii» dintre care două sute și cinci, sînt prizonieri.

— Se pare că are boala cifrelor acest prea sfînt senior, domnia-ta.

— Ca toți cei de la curtea împăratului.

Radu Buzescu tălmăcește, într-o italiană aleasă, răspunsul voievodului, care-l poftește pe Fra Angelico Bonacolti, îmbrăcat în pantalon din piele neagră, cu surtuc din același material, avînd cusută pe piept, deasupra inimii, o cruce din mătase albă, purtînd spada uriașă agățată de o eșarfă din piele galbenă și pe un umăr pelerina din stofă ușoară, pe care-o aruncă de colo, colo cu multă grație, îl invită la hartă, pentru o discuție strategică.

— Spune-i strategică, vere. Asta are să-l facă fericit.

Fra Angelico se apropie zornăindu-și pintenii giganți, agățați la cizmele padovane, cu carîmbii răsfrînți.

Cînd italianul își așază pălăria cu pană de struț pe garda frigării aceleia, îi este lehamite de acest mod stupid și îngust în care un împărat care s-a proclamat campionul luptei antiotomane și șeful Ligii Sfinte încearcă să facă politică. Jocul trebuie dus pînă la capăt. Probabil neavînd un general care să-l reprezinte, Rudolf i-a trimis un inginer, un condotier, un iezuit, un diplomat și un agent comercial, toți cinci răspunzînd la numele de Fra Angelico. Fiecare se reprezintă pe sine la cît se prețuiește pe sine. Îi face lui Fra Angelico Bonacolti o expunere a situației militare a Ligii, începînd din primăvară, de cînd caii au avut ce paște și oștile s-au înfruntat începînd din Croația pînă în Dobrogea. În primăvară Sigismund Báthory a atacat Temișoara, cu toată oștirea, fără nici un succes. În schimb tătarii au trecut Carpații, călăuziți de poloni prin Ungaria de sus, au prădat întregul Banat la sînge, a doua oară în trei ani, avînd acolo douăzeci de mii de călăreți. Fra Angelico pune degetul înmănușat pe Buzău.

— Aici ?

— Aici noi am oprit întăririle pe care le cerea pașa de Temișoara.

— Ascult cu luare-aminte, mărite principe, șoptește Fra Angelico, privindu-l dintr-odată cu niște ochi profunzi, plini de neliniști și înțelegere.

Se stăpînește. Îi explică cum efortul principal al turcilor s-a făcut în primăvară la Agria sau Erlau, cum spun austriecii, loc spre care s-a îndreptat însuși sultanul. Cum el a-nțeles să ajute Liga, slăbind spatele dușmanului, interceptîndu-i căile de comunicație, aținînd răscoala în spatele armatei de operațiuni. Prin oamenii lui de încredere a aflat că cel mai mare căpitan otoman după Sinan pașa, Hasan pașa, se îndrepta pe la 15 mai spre Sofia, să iasă în calea sultanului, cu un convoi de chervane ducînd arme, pulbere, proviant, haine și alte bunuri. Cam două mii de care și harabale, ca și cinci sute de cămile de povară. L-a trimis pe căpitanul său de haiduci Baba Novac peste Dunăre să-l atace pe Hasan pașa, să taie escorta și să întoarcă convoiul spre Tîrgoviște.

Tace. Se aud butucii pocnind în vatra de bolovani. Se pleacă peste hartă, arătîndu-i lui Fra Angelico un loc între munții peste care este desenat un vultur zburind cu o cruce în cioc.

— Aici pe valea Iskârului, între stînci și-n singurătățile de la Meća dupka, a pățit Hasan pașa a doua rușine din pricina oștilor mele, ajungînd la stăpînul său numai cu șalvarii pe el...

îi este greu să mai vorbească de atacurile popii Stoica la Vidin și Cladova, ale lui Mîrzea la Babadag, unde l-a pierdut pe căpitanul Velișco, și unde cazacii și tighecenii au spulberat oastea turco-tătară chemată de Ieremia, pentru că are senzația că vorbește în gol, că vorbele lui pline de tropotele călărimilor, de focuri de tabără, de chemările disperate ale bulgarilor și sîrbilor, de satele arse și prădate, de toată această realitate umană cumplită, cad într-un gol imens, cad în noaptea de noiembrie și-n tenebrele ei umede, pierzîndu-se acolo fără nici un ecou. Îi povestește străinului, ori își repovestește sieși, tragedia Klissului, căzut victimă jocului sîrbos al veneților cu cele mii de oșteni. Cum viceregele spaniol din Neapole a trimes corăbii în ajutor, dar acestea au fost oprite de flota republicii Sfîntului Marcu. Cum la Corfu, prelatul Atanasie l-a implorat în genunchi pe comandantul venețian să ajute Klissul, mai ales că generalul croat George Lencovici va încerca să rupă asediul cu ajutorul imperialilor. Dar cum toate astea au rămas vorbe în vînt. George Lencovici a fost înfrînt, Klissul luat cu asalt și uskocii arși de vii, tăiați cu fierăstraele, bătuți în piroane, jupuiți de vii, opăriți și martirizați.

Aruncă harta pe masă cu un gest nestăpînit de furie.

— Acum nici o lună, arhiducele Maximilian și principele Sigismund Báthory au fost nimiciți de sultan la Kerestes. Au pierdut o sută de tunuri, pe lîngă avuțiile din tabără. Pe lîngă oștimea ucisă. Și-atunci ?

— Am fost și eu la Kerestes, abia șoptește Fra Angelico Bonacolti.

Își deschide surtucul. Cu gestul simplu și soldățesc al răniților, își scoate cămașa de mătase din nădragi. Deasupra pîntecului este legat cu fețe pline de sînge închegat. Zîmbește alb.

— După această lecție de strategie, rog pe alteța voastră să-mi îngăduie să mă retrag. Vreau să judec în liniște, îngrijit de hirurgul meu, fra Bastiani.

— Îmi pare rău, cavalere... Vei pierde o faptă ostășească pe care n-o vei mai vedea decît aici.

— Și care se cheamă ?

— Trecerea Dunării călare.

— Madona ! Și cînd asta, *signor mio !*

— Acum !

Fra Angelico Bonacolti își reface ținuta, după care se-nchină cu o strîmbătură de durere.

— Dispuneți de viața mea, *signor mio !*

3

Nori cenuşii, zdrenţuiţi, plutesc jos peste crenelele donjoanelor. Vîntul dezlănţuit şuieră în hampa drapelului. Aduce stropi de ploaie care-i biciuie obrajii. Se aud valurile Dunării izbind piciorul cetăţii. Aude loviturile surde ale dubasurilor lovite cu bordul în podişca schelei. Plesnetul orgoanelor cu care sînt ancorate cele patru galere de Dunăre venite de la Brăila sub comanda căpitanului Morunmare. Trebuie să fie două după miezul nopţii. Printre laţele de nori vede strălucind stins cîte-o stea. O frîntură de clipă. Îşi strînge pelerina de camelot în jurul trupului. Se abandonează vîntului nebun care-nfăşoară Turnu vechi, vrînd să-l smulgă din temelii, să-i spulbere bolovanii în întuneric, vîntul nebun venit din Bulgaria peste coamele valurilor, vîntul nebun care-l spală de gînduri şi-l purifică.

Podişca cetăţii răpăie înfundat sub copitele cailor care trag carele cu merindea cetăţii. Nu i-a spus lui Fra Angelico Bonacolti că Baba Novac a prins la Plevna neamul vestit al lui Mohamed Mihalogli al cărui strămoş s-a luptat cu Ştefan cel Sfînt al Moldovei, neam care şi-a făcut o glorie din a pustii Ţările Româneşti şi a se amesteca în toate urzelile schimbărilor şi descăpăţînărilor de domni. Îi ţine ferecaţi în cetatea de la Poenari, să-i aibă zălog la un ceas de nevoie. Nu i-a povestit de păţania lui Hasan Socoli pe care l-a lăsat astă iarnă să vină pînă aproape de Tîrgovişte, ca apoi să cadă asupra lui din codri, să-l spulbere cu toată oştirea lui, iar pe el să-l trimită sultanului, după ce s-a răscumpărat cu cincizeci de mii de sultanini, şi i-a jurat credinţă pe Coran. L-a trimis în chip de diplomat privat şi se pare c-a făcut treabă bună, dacă astăzi Ibrahim, omul păcii, este pentru a doua oară mare vizir în răstimp de cinci luni. Într-o fulgerare vede licărind o clipă un stol de lumini pe Dunăre. Ori poate dincolo, la cetatea Nicopolului. Zarurile au fost aruncate. Gîndul acela tainic şi măreţ pe care l-a botezat «Pohta Bizantină» a-nceput să se întrupeze. Cavalcada lui Baba Novac pînă sub zidurile Sofiei a adeverit spusele mitropolitului Dionisie Rally. Drumurile Balcanilor pot deveni libere printr-o singură lovitură cutezătoare de sabie...

— Şi pe urmă, întreabă noaptea vînzolită de furtună, noaptea tăvălită cumplit, izbită de zidurile vechi pe care le simte sub degetele crispate sfredelite de vechime, ciobite de ghiulele, îmbibate de sîngele asalturilor zadarnice, ori biruitoare.

Se pleacă peste crenele, primind în obraji spulberul umed al furtunii. Nu se poate depărta de maica Dunăre. Ar fi să repete

greşeala otomanilor, veche de la Soliman Magnificul. Să-şi lungească convoaiele, lăsîndu-şi spatele descoperit. Lăsînd Ţara Românească la voia lui Ieremia. A tătarilor. A uneltitorilor fugiţi cu boier Dan în Polonia, despre care Theodosie Rudeanu a prins de veste că s-au întors pe la conacele lor. Travestiţi în neguţători... Cu tătarii şi akingiii din Dobrogea în flancul stîng, cu paşii de Bosnia, Belgrad şi Temişoara, în flancul drept, sultanul poate organiza încă mulţi ani jocuri feerice de artificii pe Bosfor, fără să se teamă că Mihai Vodă va ataca Istanbulul... Este atît de conştient de acest adevăr dureros, încît îl podidesc lacrimile. Numai un mitropolit exaltat ca Rally, uneltind prin tainiţile din Tîrnovo, poate să-şi închipuie un asalt al Constantinopolului cu oştirea Ţării Româneşti şi a răsculaţilor balcanici. Se află aici la Dunăre să-l silească pe sultan la pace. Nu vrea să şi-o mărturisească, dar, într-un fel îi este ruşine că ţine vie o nădejde zadarnică. Şi-o ţine vie în el, lăsîndu-se ameţit de vise nebuneşti. O ţine vie în bieţii oropsiţi de dincolo de Dunăre, hărăzindu-i martirului.

— Am, Dumnezeule, acest drept ?

Norii se-nvolburează din ce în ce mai jos. Vîntul geme şi chiuie, şi şuieră între zidurile şi turnurile de piatră. Ştie că se va răscumpăra pe sine, riscîndu-se pe sine. Că numai aşa se poate plăti de tot ceea ce a făcut să pîlpîie în sufletele obijduiţilor din Balcani, de tot ceea ce el nu va putea-mplini decît printr-o minune.

4

Sala gărzilor. Principele Marcu, Radu Buzescu, marele paharnic Radu Şerban, marele vornic Ivan Norocea, cu barba de patriarh stropită cu sînge, halucinat, crîncen, cu pofta de a ucide scurgîndu-i-se din priviri, marele spătar Calotă Bozianu, marele armaş Udrea Băleanu, hărtăniţi de luptă, pentru că fiecare s-a-nghesuit să urce la ziduri înaintea tuturor, mînaţi de gîndul că săvîrşesc o faptă care-i va linişti în mormintele lor pe cei vechi. Şi căpitanii. Mîrzea, care a ajuns cel dintîi, nevăzut şi neauzit, cu o şeică pe Dunăre, de unde şi-a aruncat gheara de pisică şi frînghia cu noduri, urcînd la crenele şi înjunghiind straja. Deli Marcu Dubrovniki. Baba Novac, bărbatul prea frumos, căruia turcii i-au smuls şi spart toţi dinţii, lăsîndu-l cu gura pungă. În mijloc Dimo — omul lui şi-al mitropolitului — bulgar de la Ermenlui, explicîndu-i căpitanului Morunmare unde este locul în care galerele au fund adînc şi pot trage la mal, astfel încît să intre în gura Vitu-

lui și să-și descarce tunurile, chiar în noaptea asta. Morunmare, puțintel pirat, chior, în surtuc de piele roșie, legat cu basma tot roșie, purtînd cercel rotund de aur în urechea stîngă și o pereche de pistoale turcești la brîu, își prăjește mîinile păroase la focul din vatră, lîngă care fra Angelico se pare că se despăduchează.

— Pe-o mie de moruni morți, fără cîrmaci cunoscător al locului, nu merg, măria-ta. E furtună. Înseamnă să mă vîre valurile-n mal. Mă vînd blestematii tocmai la Alger. Abia așteaptă Capudan pașa să-i pic în undiță.

— Mai bine-ți zicea Limbălungă, bă, Morunmare.

— Vorbesc cam greu cu ăștia care stau în baliga cailor.

— Dimo ! Ai cîrmaci pentru galere ?

— Am da' nu-i place chiorului, măria-ta.

— Unde-i ?

— Hei ! Selim !

Morunmare sare de lîngă vatră, smulgîndu-și pistoalele.

— Îl ucid pînă n-apucă să spurce ochii măriei tale... E un vînzător scîrnav... O lepădătură, un fecior de tîrfă.

Marele armaș tușește într-un anume fel, destul de explicit ca Morunmare să se potolească. Dimo împinge în față un fel de eunuc buzat, pe jumătate îmbrăcat turcește, desculț, vînăt de frig, soios, care rînjește tîmp.

— E cel mai bun cîrmaci de pe Dunărea de mijloc, măria-ta.

— Ești gata, Morunmare ?

— Gata, doamne... Mergi cu mine ? Ți-am gătit loc de hodină.

— Nu merg cu tine. Îl duci pe marele vornic, pe jupan Radu Buzescu, pe marele armaș și pe marele spătar după cum am hotărît. Rămîi în gura Vitului, pînă vine la tine olăcar cu acest inel. Uită-te bine și să nu faci nimic altceva, decît ți-am poruncit.

— Mă-nchin. Sînt gata.

— Duceți-vă.

— Și măria-ta ? întreabă marele vornic.

— Am să vin și eu... Stai. Vere Radule, poftește-l cu tine pe fra Angelico.

— Nu vrea.

— Rămîne aici ?

— Te-nsoțește.

— Facă-se voia lui.

Sînt lumînări care fîlfîie o lumină puțină, galbenă. Sînt flăcările mocnite ale focului. Este miros greu de bărbați care-au călărît trei nopți, nu s-au spălat și nu s-au primenit. Miroase dulceag a oameni hăcuiți, a moarte și-a sînge. Împarte poruncile, urmărind în gînd drumul și misia fiecăruia din credincioși. Morunmare are

să debarce în gura Vitului tunurile cu atelajele, merindea și praful de pușcă. Escorta, o mie de călăreți, are să treacă Dunărea înot, condusă de Baba Novac, cam în dreptul unde se varsă Oltul. Au să se-ntîlnească mîine seară în lunci la Dzorno. El are să treacă Dunărea înot, cu cinci mii de călăreți, roșii, cazaci și curteni. Au să se-ntîlnească tot în lunca Osîmului și tot mîine noapte. Dincolo de tîrgul și cetatea Nicopolului, Dimo i-a trimis vorbă că s-au strîns cu la cinci mii de ieniceri și spahii, au legat tabără și așteaptă drum pentru Țara Românească. Este singura oștire turcească de la Vidin pînă la Tulcea, în afara garnizoanelor de cetate. Este bine să se știe la Stambul că nu rabdă nici o concentrare de oști în apropierea hotarului. A-nvățat în acești ani că singurul argument în politica față de Înalta Poartă este sabia.

— Dumnezeu cu voi, le spune.

Căpeteniile îngenunchează. S-au călit. Cînd pornesc la război, pornesc zăcuți, plini de ură, au ceva cumplit în ei, poate că s-au saturat ; ori poate că sînt dornici să se izbăvească prin sabie ; ori poate că mereu amenințați de fier, caută să scape de frica morții, căutînd-o cu nebunia aceea rece și lucidă a luptătorului de meserie. Trece prin fața fiecăruia. Îi ridică de subțiori și-i sărută pe frunte.

Zăngănit de pinteni. Facle. Străji. Porunci. Undeva, un nechezat sălbatic de cal. Spulberul vîntului. Plescăitul valurilor. Au rămas mai puțini. Prințul Marcu își cheamă robul negru. Acesta îi aduce chitara. Face cîteva acorduri. Începe să cînte cu glas plăcut, bărbătesc și tînăr, vechiul cîntec de oaste «Călăraș 'nalt și voinic»... Paharnicul Radu Șerban îi ține hangul. Vătaful Simion spune din prag :

— Sîntem gata, măria-ta.

5

Plouă pieziș. Valurile se sparg de mal, împroșcîndu-l cu stropi. Descurcă din negurile vălătucite tîrîte peste Dunăre formele celor patru galere ieșite travers pe sforul apei. Aude plescăitul valurilor sub prove, scîrțiitul lopeților, un nechezat de cal, înăbușit în căciula călărețului. Putea fi acolo, în chioșcul căpitanului, la adăpost și uscat. Îi simte de jur-împrejur și mult în urmă pe cei cinci mii de călăreți sortiți să-nfrunte furtuna. Sultan întinde gîtul. Adulmecă noaptea. Necunoscutul... Se bate peste șolduri. L-a pătruns frigul. Se deschide la copcile gulerului. N-a mai rămas aici decît bărbatul soldat, singura ipostază pe care și-o iubește. Departe de

orice prefăcătorie. De orice compromis. Îl pătrunde mirosul de cai uzi, de mîl, de peşte şi toamnă. Încep să curgă din noapte şi de pe ţărm tot felul de şoapte.

— Stegarul Otobîcu gata de trecere.

— Căpitanul Dochian e gata.

— Tighecenii la poruncă.

— Căzăcimea gata... *Pahibel biszurmanom !*

Ascultă vorbele şoptite cu un fel de încrîncenare sălbatică şi triumfătoare. Vede capetele cailor, călăreţii mai apropiaţi dîndu-le ocol, încercînd legăturile burdufelor, cineva înjură că i s-a dezumflat un burduf şi cere legături de trestie, altcineva îi spune că este un porc, pentru că aşa a fost porunca, cîte două burdufe de cal şi doi snopi de trestie, dar că-i mai bine să umbli după pradă, decît să te gîndeşti c-ai să treci Dunărea de-a-ncălare, pe o vreme vrăjmaşă ca asta. Furtuna se vaicără în sălciile de pe mal. Crengile se lovesc plîngînd şi gemînd. Vine Marcu, trăgîndu-şi calul de frîu. Ieşit din neguri cu burdufele legate la oblînc şi snopii de trestie în dreptul pîntecului, să ţină spinarea deasupra valurilor, calul lui Marcu pare o arătare de groză. Îl urmează alţi doi călăreţi, cu caii la mînă. Poate distinge silueta îndesată a merelui paharnic şi cea subţire a lui fra Angelico.

— Gata, măria-ta !

— Toate steagurile, Marcule ?

— Toate.

— Paharnice Radule !

— Şi noi, doamne.

— Pe inima Sfîntului Anton din Padova, este de necrezut !

— Ce anume, fra Angelico ?

— Că totuşi această nebunie va avea loc, prinţe.

Înţelege foarte bine ce-i spune fra Angelico lui Marcu. Controlează legăturile snopilor la chingă. Legăturile burdufelor. Sultan bate pe loc în cioafla de pe mal. Are o clipă de ezitare. Poate a venit de undeva din urmă, din grămada neagră a călăreţilor şi cailor pe care-i aude răsuflînd pripit. Vrea să asculte răspunsul lui Marcu.

— Poate că ceea ce numeşti nebunie, fra Angelico, noi să numim înţelepciune.

Rîde. Încalecă. Sultan se-nţepeneşte. Îi simte muşchii încordaţi.

— Gata, Simioane.

Simion scoate un ţipăt lugubru de bîtlan bătrîn şi misoghin. De undeva, de pe apele răscolite de furtună, răspund alte ţipete de

Sultani și lari. Peste puțin se văd săltînd pe valuri luntrile și dubaturile care vor escorta coloana.

– Cu Dumnezeu înainte, spune tare, slăbind frîul.

– Cu Dumnezeu înainte, repetă hotnogul Caloian.

– Cu Dumnezeu....

Rugăciunea și imboldul se pierd din om în om. Nu le mai aude. Sultan, adulmecă valurile. Dă un pas înapoi. În clipa aceea, aude și înțelege totul. Aude miile de inimi bătînd sub coantășe, aude frica dospind în oameni, scîrțîitul șeilor, foșnetul trestiilor uscate, clănțănitul dinților, frînturile de rugăciune, aude ura, aude gemetele celor pe care i-a pustiit Sinan, fornăitul cailor neliniștiți de apropierea fluviului biciuit de vînt și de ploaie, aude gemetele învinșilor de la Kerestes și-nțelege că numai înfrîngîndu-se pe sine poate să-i stăpînească pe alții — dă pinten și Sultan intră voinicește în valuri, pierzînd într-o clipă fundul. Cînd înțelege că burdufele îi țin capul deasupra fără nici un efort și snopii îl cumpănesc pe valuri, armăsarul nechează liniștitor, înotînd puternic spre mijlocul apei. Ori Sultan îi trece nebunia acestei înfruntări, ori el i-o trece lui Sultan, pentru că-l simte turbat și vesel, lăsîndu-se dus de valurile care-i stropesc deopotrivă. Își ține urechile ciulite și din cînd în cînd scoate sunete ciudate. Apa i-a intrat în cizme. Un val pieziș îl udă pînă la brîu. Are senzația că este lipsit de jumătatea de jos a trupului. O șeică vîslită de doi lopătari trece în aval.

— Vezi să nu loviți caii, le spune.

N-aude răspunsul zdrențuit de furtună.

Vede doar crestele înspumate ale valurilor, urechile lui Sultan și simte de jur-împrejur stihiile dezlănțuite, vîntul îl orbește, norii îi trec peste surguci, totul este beznă și spaimă neomenească, o mare de întuneric și-o nesfîrșire de ape învolburate, peste care plutește într-o singurătate a morții. Se-ntoarce-n șa, atît cît să nu-l dezechilibreze pe Sultan. Toată Dunărea este plină de puncte negre tivite cu spumă. Malul a rămas în urmă. O dungă pe zarea căzută. Atît. Simion i-a trecut în stînga. Marcu se luptă să-i treacă în dreapta.

— Nu-ți sili calul, îi strigă.

E ud pînă la piept. E ud tot, hainele i se lipesc pe trup, fleoșcăie și i se pare că nu mai aparține acestei lumi ; ori că nu mai aparține lumii de pînă acum. Dintr-odată timpul pune stăpînire pe el, pentru că nu mai există nimic decît timpul în nesfîrșirea de valuri care-ncearcă să-l smulgă din șa, ori să-l cufunde pe Sultan, se luptă să se dezlipească din cleiul ucigător al neființei, să rămînă încordat în șa — ăsta care trece lunecat și pieziș este marele paharnic care strigă după luntre :

— Ohee, luntrea !... Legaţi, bă frîul tălianului cu otgonul şi trageţi-l după voi...

— Oheee !

— Eee !...

— Luntreaaa !

Se cheamă luntrile. În stînga. În dreapta. În urmă. Prea devreme. Nici n-au ajuns încă la mijlocul Dunării. Sultan zvîcneşte egal, încordat, nechezînd din cînd în cînd a îmbărbătare. Îl bate pe gîtul ud. Poate doreşte acum locul uscat şi adăpostit de pe galera «Rîndunica», kioşcul lui Morunmare, uscat şi luminat de opaiţ. Dar Dimo ? Dimo este într-un barcaz, undeva pe valuri, înainte, i se pare că vede bordul barcazului şi ce-ar fi dacă Dimo îi duce plocon lui Fatih Şubesi paşa, care-a tăiat cei cincizeci de priveghetori pe care i-a trecut Dunărea cu luntrile să pregătească locul de tabără şi-acum îi aşteaptă să iasă la mal sleiţi, să-i ia în iatagan şi să-i vîndă robi, iar pe el să-l lege de-un măgar orb şi să-l ducă plocon sultanului ? ! Îşi spune că noaptea asta de groază îl zdrobeşte. Se smulge din el, rămînînd să se zbată în valuri, ud şi îngheţat, să primească palele de ploaie şi vînt în obraz, să-l audă pe Marcu îndemnîndu-şi calul cu glas răguşit şi să vadă cum curg pe Dunăre capetele cailor şi călăreţilor intraţi în apă mai sus de locul unde-a intrat el, apoi să-şi facă cruce cu limba-n gură şi să simtă o căldură năvălindu-l de la inimă, cînd aude un glas plăcut şi răguşit cîntînd undeva pe-aproape.

«Moşneşel cu chica-n vînt
Daolică, da'
Şi cu barba pîn' la brîu
Daolică, da'...

6

Dintr-odată vîntul cade. Trestiişurile foşnesc încă, apoi se face o linişte de moarte. Trec şi zdrenţele de nori, albi pe cerul lăptos de zori în care străluceşte vie Steaua Ciobanului. Iese în gura colibii de stuf, unde Dimo i-a pregătit din vreme culcuşul. Gol, desculţ, înfofolit în mita ciobănească a lui Dimo, mirosind a zăr şi-a fum. Rîpa e adîncă, cu malurile pline de mărăciniş, sălcii şi arini. Se văd făclierii pitiţi pe malul Dunării, făcînd semne călăreţilor. Sultan înfăşurat într-o pătură uscată îl simte. Vine lîngă el, îşi vîră

capul sub miță, îl adulmecă la subțiori gîdilîndu-l cu răsufletul cald, îl împinge cu fruntea și așteaptă să-l scarpine între urechi.

– Lingău bătrîn ce ești, îi șoptește și-l sărută pe botul catifelat, mirosind a iarbă.

Călărețiii ies din Dunăre pe pachete. Cîte patru. Cîte zece. Vin la trap, acolo unde-i strigă priveghetorii.

– Steagul lu' Năbădaie !

– Aici !

– Treci la foc. Usucă-te. Snopii pune-i ici. Burdufurile dezumflă-le și bagă-le la dăsagă.

– Aolică, muică, ce vreme păgînă.

– Se-necă al' di Cănănae, frati-miu.

– Uite-așa se ducea pă valuri, cu ochii holbați, vînăt și umflat... Ptiu...

– Doamne, iartă-i pe toți.

– Ce s-aude, paharnice Radule ?

– Mai sînt trei steaguri pe apă, măria-ta.

– Se văd ?

– Se văd... Îi luară luntrile la mijloc. Pe unii îi traseră la mal. Pe alții îi urcară în dubasuri.

– Să-mi aduci socoteala pierderilor... Să se usuce... Să doarmă... Să n-aud larmă.

E sleit. Șuba îi ține cald. Intră în colibă. Fra Angelico se lasă doftoricit de prințul Marcu. Spune că nu vrea să-l stînjenească pe măria-sa și că va dormi în altă colibă de pescar. Italianul are o rană de suliță, care-a obrintit.

– Lasă-l, Marcule, să-l vindece Simion... Spune-i că-i dau doforul meu și-i răsplătesc curajul împărțind cu el același acoperiș... Tu vino la sfat, dacă te mai țin curelele.

Barcazurile și luntrile descarcă sacii cu pesmet, pastrama și brînza. Începe să se învedereze. Odată cu zorii se naște o ceață cîltoasă, deasă și oarbă. Cei din urmă călărești au ieșit la mal. Rîpa care dă în malul Dunării șerpuie plină de apă și trestiiș, pînă spre bălțile Belensko. Călărețiii goi, cu hainele agățate de mărăcini, înveliți în paturi, își bușumă caii, aprind focurile, împart merindea, își fac dasagii, unii mai nerușinați se scaldă, ori umblă după pești pe la vegălii. Toată rîpa e plină de oameni, de cai, de grămezi de șei, de hoinogi care aleargă cu sau fără treabă. Paharniul Radu Șerban a trimis priveghetori călări spre Nikopole și dincolo de Ermenlui, a pus la capetele rîpei cîte-o strajă de două sute de călărești, uzi așa cum au ieșit din Dunăre ; pînă cînd poate să-i schimbe cu roșii de Vede, care se pîrpălesc la focuri și se plîng că n-au să tragă un gît de rachiu. Stă pe șa, înfofolit în miță. Simion l-a înfășat pe

fra Angelico atît de bine, încît sfinția sa sforăie vitejește în fundu colibei. Nu se știe dac-a mai dormit vreodată pe trestie și-n șubă dar oricum s-a ținut bine și el este dispus să-i arate încă o dată cum arată un steag de spahii pornit la șarje. Toate poruncile au fost date. Tabăra este ascunsă, focurile nu se văd, pierderile sînt puține, zece călăreți, dintre care trei cazaci, care nu se știe dac-au intrat în Dunăre, ori s-au rătăcit pe la Turnu — dacă turcii n-au să descopere galerele din gura Vitului și convoiul artileriei cu Baba Novac, atunci se poate spune că această din urmă campanie din anul acesta s-a-ncheiat cu izbîndă. Focul de trestie și uscătură arde vesel ; Șimion prăjește pastrama trasă pe țăpușe. Oamenii de arme omoară cepele roșii, de Tîrgoviște, cu pumnul, pe arcadele șeilor Se bucură de ceața deasă, care va ține galioanele de la Nikopole la ancoră. Turcii n-au zor la Turnu, numai dacă nu se vor fi văzut flăcările împușcăturilor, sau nu va fi scăpat careva cu luntrea

Aude un oftat. Se-ntoarce. Cîțiva oameni. Bărboși. În zdrențe Arătări sălbatice, cu ceața agățată de bărbi și căciulile flenduroase în opinci sparte umplute cu paie. Lîngă ei, Dimo... Ar fi vrut să se-ntoarcă în el, după spaimele de azi-noapte. Aude și acum valurile plescăindu-i la piept. E și acum amețit de legănatul și plutitul și învîrtejitul de pe Dunăre. Poate nici nu l-au părăsit spaimele, nu s-au lăpădat de el, pentru că nu s-a părăsit pe sine, în somn. Nu-i vine să creadă că simte sub talpa goală pămîntul ud și căldura bună a focului.

— Ce-i, Dimo ?

— Oamenii ăștia sînt din Ermenlui, măria-ta.

Flenduroșii cad în genunchi. Își bat frunțile de pămînt. Gem Rămîn acolo în lut.

— Și ce vor ?

— Îngăduie-le să treacă apa, dincolo. Vor să-ți fie șerbi. Să scape de urgia de-aici.

Unul, nu poate vedea decît o gură știrbă și niște ochi căzuți în fundul capului, spune românește că de cînd s-a sculat măria-sa, turcii i-au potopit pe mălureni. Și nu numai pe mălureni. Pusul la fum, bătutul la tălpi, răpitul copilelor, al vitelor și-al bucatelor este viața lor de fiecare zi. Nu mai pot sta în bordeie. Au fugit prin bălți, unde se țin cu pește și rădăcini. Vara îi ucid țînțarii și frigurile. Iarna sînt vînați ca iepurii. Mai ales cei care sînt bănuiți de iscoade.

Ascultă totul ca de foarte departe. A redevenit domn. Așa gol desculț, vîrît în miță ca Ion Botezătorul... Ca din pămînt a ieșit logofătul Achim, care și-a pus călimările lîngă șa și pe șa și-a întins hîrtia de scris. Simion îi întinde frigăruia în care sfîrîie

pastramă. Cel care vorbise înghite în sec. E atîta foame în ochii lui, încît mirosul de pastramă îi face rău.

Scrie-i porunca mea pîrcălabului Negură. Să-i primească pe cei aduşi în numele binecredinciosului nostru Dimo... Vite aveţi ?

Trei vaci ascunse în bălţi, măria-ta.

Cu toate ale lor şi să le dea parte din luncă şi din cîmp, după porunca mea, să fie închinaţi cetăţii Turnu doar cu posadă şi scutiţi de biruri cinci ani, pînă-şi încropesc viaţa. Să fie scrişi la priveghetorii de Dunăre... Duceţi-vă cu Domnul şi rugaţi-vă pentru mîntuirea voastră şi-a mea...

Cei din lut şi de lut vin asupra lui, îi sărută piciorul gol, plîng şi se bat cu pumnii în piept.

Acolo unde i-au atins talpa cu buzele simte o rană adîncă şi dintr-o dată este umil şi ar vrea să fie cerşitor şi orb şi surd, undeva la o chinovie. Se gîndeşte la liniştea albastră şi străvezie a lăgovului, la piersicii şi cireşii înfloriţi, apoi dintr-odată vede gîtul feciorelnic al Erinei Golescu, buzele răsfrînte, ochii adînci şi ingenaţi, îl sfîşie dorul şi-i spune paharnicului Radu Şerban care-l priveşte cu ochii lui verzi şi rotunzi şi bulbucaţi să poruncească dubasurilor să intre în bălţi şi să treacă dincolo, la noapte, pe cei nifluiţi.

Marele paharnic Radu Şerban începe să numească ordinea de marş, căpeteniile aripilor, ale cercetaşilor şi străjilor şi-atunci abia vede că toţi aceştia s-au strîns lîngă focul lui şi-l privesc ciudat, altfel decît pe domnul lor, cu nişte ochi adînci şi atît de plini de dragoste încît se-nspăimîntă.

7

Altă dată ar fi îmbrăcat haine turceşti (fiecare steag are haine turceşti pentru iscoade într-un sac) şi cu Dimo, Simion şi Mîrzea ar fi intrat în tabăra lui Fatih Şubesi paşa, întipărindu-şi în minte fiecare amănunt... Caii îşi ronţăie ovăzul din traistele petrecute de după urechi. Dimo i-a călăuzit azi-noapte pînă-n lunca Osîmului. Călăreţii şi-au înfăşurat copitele cailor în zdrenţe. Au trecut la un ceas de cale mai jos de tabăra turcească, fără să-ntîlnească ţipenie. Totul pare pustiu, locurile sînt parcă blestemate şi l-a apăsat o singurătate dureroasă, ca şi cînd ar fi umblat pe celălalt tărîm. Cu cît s-au apropiat de Dzorno, cu atît a fost mai atent să prindă un semn al taberei boierilor. Nici miros de fum. Nici nechezat de cal. Nici străji. Cînd linia neagră a luncii a ieşit din

întuneric, a lătrat o vulpe. Aproape că n-a luat-o în seamă, tresărind cu mîna la sabie, cînd din faţa lui Sultan s-au ridicat nişte umbre, punîndu-i suliţele în piept. Erau oltenii Buzescului trecuţi Dunărea călare, odată cu haiducii lui Baba Novac... A schimbat doar calul. Şi-a tras peste cizme botforii de pînză cu talpa de pîslă, şi-a scos pintenii şi-a plecat în iscoadă, împreună cu Marcu, Radu Buzescu, Dimo şi Simion, cu o gardă de zece vînători călări. Dimo i-a scos printre arăturile de toamnă, în partea de apus a cetăţii Nikopolului. Au lăsat garda cu caii într-un pîlc de arini, la un izvor. Au mers pe lîngă un gard de mărăcini şi porumbe gîndindu-se la credinţa lui Dimo, la tăria acestei credinţe şi la ceea ce îi dăduse naştere. De oriunde se puteau ridica ieniceri care să-i lege înainte de a zice amin. Dacă nu s-a îmbrăcat în turc să intre în tabără, a făcut-o gîndindu-se că nu aici şi acum se joacă soarta ţării şi aducîndu-şi aminte de poveţele înţeleptului Neagoe. Ar fi fost o nebunie să rişte. Dar de văzut cu ochii alcătuirile taberei, trebuia să vadă, cu toate că marele vornic l-a ţinut de rău, făcîndu-l neascultător şi vrăjmaş sie însuşi. Dimo ştia şi sălaşele cu ciini şi potecile dintre pămînte şi locul fiecărui pom din grădinile Nikopolului. A găsit tabăra dincoace de tîrgul glogozit sub zidurile cetăţii, cu spatele sprijinit pe palanca tîrgului — pămînt bătut, pari ascuţiţi, şanţ cu apă — cu aripa stîngă pe şleahul mare de la Debovo-Plevna, înconjurată cu harabalele ienicerilor, avînd în faţa lor un şanţ şi un val de pămînt întărit cu mărăcini. Dincolo de harabale erau întinse corturile mari ale ortalelor şi rumegau cămilele şi bivolii. Ascunşi într-o viroagă au văzut străjile. Purtau archebuze şi păzeau tunurile peste care cădea, lucie, lumina rece a nopţii de noiembrie. Radu Buzescu i-a şoptit că Fatih Şubesi o să le ia sînge din belşug, mai ales dacă vor şarja dinspre Osîm, trecînd sub focul artileriei de pe zidurile cetăţii. A stat acolo în rovină, lipit de pămîntul plin de brumă, mirosind a toamnă, înţelegînd iscusinţa războinică a celor doi paşi, cel din cetate fiind punctul tare, cel din tabără fiind aripa de manevră, oricînd putînd învălui un atac, fie pe dreapta, fie pe stînga, în aşa fel încît să-i strîngă pe atacatori între ienicerii archebuzieri, Dunăre şi cetatea inexpugnabilă. Diavoli să fi fost călăreţii şi nu le rămînea decît să sară în Dunăre, vînaţi de pe zidurile cetăţii şi bordul galioanelor din port. L-a ferit Dumnezeu de ispita de a se lăsa în grija hărţilor, iscoadelor şi planurilor de bătălie făcute în sfatul de oaste, închinînd pocalele şi vorbind de «Strategicon», ori de alte tractate învăţate. I-a rămas în nări mirosul de rovină, de ţărnă, de ierburi şi bălării pişcate de brumă. I-a cerut lui Dimo să aducă în tabără, pînă-n zori, treizeci de harabale mari, de chervanagii, de la mar-

tologii din Muselievo, ori de unde știe el. L-a văzut prin întunericul pătat de luna nouă, făcîndu-se alb. I-a sărutat mîna, fără o vorbă. Radu Buzescu a socotit tot ce se putea face împotriva taberei. Sare călare în zori, ori în amurg, noaptea ori cînd iernicerii își fierbeau pilaful ; șarje de cavalerie cu jumătate din oștire, cealaltă jumătate năvălind pedestruită ; năvală la aripa dreaptă, ori la aripa stîngă și de fiecare dată înjura ungurește, spunînd că cetatea apără tabăra și tabăra apără cetatea, că Dunărea le apără pe amîndouă și că cel mai bine ar fi să năvălească la Plevna, să prade totul pînă la Vidin și să se-ntoarcă pînă nu dau ninsorile, tabăra lui Fatih Șubesi fiind cea mai blestemată capcană, întinsă cu bună știre voievodului, căruia chiar Fatih Șubesi i-a trimis știri despre existența lui la Nikopol, să-l atragă peste Dunăre și să-l nimicească. Poate și asta. Radu Buzescu nu știe că iscoadele lui cele mai de credință au cercetat malul bulgăresc de la Nikopol la vale, pînă la Belene și Svistov și de la Nikopol la deal pînă la Zagrazden, Ostrov și Dîrjahovo, fără să găsească decît garnizoanele obișnuite ale fortuarelor și cetăților. Că Plevna pustiită de Baba Novac în mai, are cîteva mii de ieniceri, dar n-are călărime și că singura putere călare este la Rusciuk, prea departe să poată sări în ajutorul Nikopolului. Poate avea dreptate că Fatih Șubesi i-a întins o cursă. Fiii pașalei acesteia crude și sălbatice, au căzut la Călugăreni. Dar cursele, ca și săbiile, au două tăișuri. Nu se știe de unde-au adus boierii lui aceste cîteva harabale cu polog, pline cu paie de grîu, unde-și fac somnul. Poate să fie ceasul patru după miezul nopții... Se-nvelește în șuba lui Dimo plină de purici mari, sălbateci, bucuroși c-au dat de carne proaspătă, bine hrănită, purici unguresti, lacomi de sîngele lui și fără rușine. Aude rontăitul liniștit al cailor. Se umple de mirosurile cunoscute ale taberei, de zgomotele familiare și-adoarme visînd că-i ține lui Tartaglia o lecție de strategie.

8

Zorii. Lăptoși. Iarăși ceturi, umezeală rece și tabăra strînsă. Călăreții, toți cei șase mii în coloană de zece, legînd copitele cailor cu bucăți de saci umplute cu paie, ori cu zdrențe. Poruncile hotnogilor trec din om în om. Cine nu leagă copitele va fi spînzurat. Cine pierde legăturile pe drum, va primi o sută de vergi... Oamenii sînt mahmuri. Îi simte și-i aude înjurînd soldățește ceața asta afurisită, care-i orbește.

— Dacă nu vine Dimo, ce facem, măria-ta ?

— Trăim și vedem, vel vornice. Simioane... Cît o să țină ceața ?

— Încă două ceasuri, măria-ta.

— Simion ăsta s-a-nțeles cu stihiile ?... Dacă l-ar auzi papistașii, l-ar arde pentru vrăjitorie.

Radu Buzescu încearcă să risipească temerile. Stau toți în jurul lui, în cuirase ușoare de piept, cu coifurile rotunde brobonite, sprijiniți în săbii, tăcuți, vîrîți în ei înșiși, așa cum sînt totdeauna cînd ies din hotarele țării. Își spune că sînt încă prea țărani, prea legați de moșie, de ocină și că n-au încă nimic din soldatescul Evropei, bîntuită de la un capăt la altul de lefegii, care n-au alt Dumnezeu în afara spadei și nici o credință în afara archebuzei. Au fost doi căpitani de-ai pămîntului, care-au înțeles adînc, cum trebuie purtat războiul împotriva necredincioșilor. Iancu de Hunedoara și Țepeș. Ei au văzut dincolo de Dunăre tot spațiul balcanic, cu toate implicațiile politice și militare. Marcu povestește, fiind vorba de ortodoxie și catolicism, despre lupta guelfilor și ghibelinilor, care-au împărțit cetățile italiene în două partide, acum nu se știe cîte veacuri, care-a împărțit familiile, a aținat fratele împotriva fratelui și ale cărei urmări nu sînt stinse nici astăzi... De ce-o spune ? Cu ce tîlc ?... Freamăt spre străjile din fruntea coloanei.

— Iată, vel vornice, că Dimo îți risipește temerile, spune fără să se întoarcă, recunoscînd pașii grei ai bulgarului.

Dimo a adus treizeci și cinci de harabale, unele cu polog, altele fără. Cincisprezece sînt trase de săteni. Martologii au fost jefuiți la sînge. Acestea au rămas în urmă. Alte zece sînt trase de bivolii bolnavi ai cetății Nikopol, lăsați în grija sătenilor sub semnul pedepsei cu moartea. Celelalte sînt trase de vacile ținute prin păpurișuri.

— Am auzit, măria-ta.

Din ceață se-alege făptura crăcănată a hotnogului Năbădaie, cunoscut în călărime pentru iscusințele sale într-ale măscărilor și prinderii de limbă. Unii zic că poate fura cloșca de pe ouă, fără ca cloșca să simtă ceva și că atunci cînd prinde străjile cu arcanul, acestea-l întreabă dacă le-a adus pilaful.

Vine șontîcăind prin ceață fra Angelico Bonacolto, învelit în pelerină. Spune că totul i se pare o halucinație și-ntreabă ce rol va avea în ziua de astăzi, pentru că presimte o mare bătălie.

— Să stea de-a dreapta mea, să vadă și să-i spună împăratului Rudolf pentru ce am nevoie de reiterii lui... Mîrzeo ! După poruncă. Du-te, Năbădaie. Cînd ești gata, îmi spui. La cai, boieri

dumneavoastră... Să-l credem pe Simion şi să binecuvîntăm legătura lui cu stihiile, dacă o are.... La cai...

Ceilalţi s-au învăţat să nu-ntrebe nimic, atunci cînd el nu-i întreabă nimic.

— Vel vornice, dă-i prinţului Marcu harabaua cu darurile mele. Du-te, Marcule, şi cînd eşti gata vesteşte-mă. Haide, Dimo... Dacă trec Dunărea, îţi dau moşie, moară şi te scriu în rîndurile curtenilor.

— Rămîn prea supus măriei-tale, da' ocina mea este aici, doamne !

Ceaţa trece peste şirurile de călăreţi înlemniţi în şei. Încalecă. Boierii se duc la trap să-şi ia steagurile sub comandă. Fra Angelico îşi trage calul în dreapta. Marele spătar Calotă Bozianu în stînga. În faţă, necunoscutul. Ceaţa. Buna credinţă a lui Dimo.

— Lasă-mă să reped o strajă de vîrf, măria-ta, se roagă marele spătar.

— Avem ceaţa, Boziene... La drum !

Călăresc prin neguri, ca şi cînd ar călări prin lumea de dincolo. Şeile umezite nu scîrţîie. Săbiile ţinute sub braţ nu lovesc căriţele şi catarămile. Timpul se pierde pe sine, aşa cum s-a pierdut cînd a trecut Dunărea. Călărind prin ceaţă, în tropotul înfundat al călărimilor lui de frunte, are sentimentul forţei... Sentimentul puterii lui de domn şi stăpîn, al unei puteri inteligente şi conştiente de ea însăşi, de scopurile cărora serveşte. Copaci fantomatici ies şi se topesc în ceaţă. Cîte-o cumpănă de fîntînă. Slab, parcă venind din toate părţile, un cutcurigit bătăios. Cineva întreabă bulgăreşte : — Cine-i acolo ? Îi răspunde o voce uscată de femeie : — Taci Nicolai ! E ceaţa... Voi intraţi în bordei, prăpădiţilor. Tufe de ciulini pline de apă. Şi iarăşi ceaţa, reducînd lumea la urechile calului. O cămilă moartă. Dimo o ia la stînga şi el recunoaşte pîlcurile de copaci, rovina şi pădurea pe lîngă care au trecut azi-noapte.

— Şleahul ăsta iese-n tabără, măria-ta... Eu mă duc.

— Du-te Dimo şi să te-ajute Dumnezeu.

Dimo descalecă. Vine cu calul de frîu. Îi sărută cizma, mîna, îşi lasă fruntea pe inelul lui şi fără o vorbă încalecă şi se pierde în ceaţă. O coloană de călăreţi îl depăşeşte la pas lung. Baba Novac e pleacă-n şa şi-i spune turceşte să n-aibă nici o grijă. Pe şleahul Lumenluiului n-o să scape nici vrabia. Haiducii sîrbi şi bulgari se topesc în pîcle. Unii îi fac semne prietenoase cu mînă. Alţii stau cocîrjaţi în şei, cărîndu-şi ura şi singurătatea. După ce trec, îşi rovina în lung, pînă-n capătul ei dinspre tabăra lui Fatih Şubesi. Urcă pînă-ntre arini. Descalecă. Îl sileşte pe Sultan să se culce.

Calotă Bozianu își culcă iapa lui roaibă, făcînd-o curvuliță atunci cînd își așează capul pe grumazul lui Sultan. Sultan primește alintarea frecîndu-și botul de botul catifelat al iepii. Smulge un mănunchi de iarbă, ținîndu-l între buze, de unde iapa îl culege gingaș. Se tupilează la rădăcina arinilor, înduioșat nefiresc de prietenia celor două animale, ascultîndu-l boscorodind pe marele spătar care-nlemnește cînd aude mugetul înfuriat al unui cămiloi zădărit din lene, ca și sudălmile cumplite ale cămilarului, care se jură pe tatăl său, că mai bine se lasă tras în țeapă decît să conducă trei mascuri blestemați, cînd se știe că Allah a dat binecredincioșilor cămila pentru folosință și numai capetele proaste ale coloneilor au putut alcătui o caravană din mascuri. Ceața și liniștea dimineții fac ca aceste vorbe spuse la două sute de pași să se audă limpede. Fra Angelico Bonacolto nu-și poate culca fugarul. Îl lasă în rovină, cu caii gărzilor. Ascultă atent zgomotele din tabăra turcească, șoptind un *Madonna*. Răpăie tobele. Trîmbițele sună adunarea căpeteniilor, pentru porunci. De foarte departe vin sunetele trîmbițelor de la cetate și de pe vasele militare. Apoi se aude, slab, chemarea sălbatică a hogii din minaretul tîrgului :

— *La ilîha, Illî Allîhu va Muhîmmadun rasululîihi !...*

Nu e alt Dumnezeu afară de Allah și Mohamed este trimisul său.

Se gîndește că această credință strîmtă și obtuză va fi pînă la urmă pieirea osmanilor, nelăsîndu-i să primească nimic, de la nimeni, închizîndu-i în vreme, ca-ntr-un mormînt. O pală de vînt venită de la Dunăre mișcă cețurile agățate în crengile desfrunzite. Ridică ochii și vede soarele, alb și rotund, plutind undeva spre răsărit, vede creștetul valului de neguri rostogolindu-se sub cer, apoi ropotul unor cai porniți la trap mare, zăngănitul zalelor și clinchetul cunoscut al sulițelor izbind scărițele.

— Caraulele, măria-ta.

Din rovină răzbate țistuitul speriat al unei cinteze. Își pune mîna înmănușată pe brațul lui Fra Angelico, arătîndu-i șleahul mărginit de tufe de porumbe, în lungul cărora se preling două șiruri de umbre. Din ceață răzbat din ce în ce mai limpede tropotele cailor, zăngănitul armelor și glasurile călăreților.

— Sînt pe puțin treizeci, șoptește marele spătar.

— Ai urechea tînără, Boziene... Bine că-mi adusei aminte... Mai lasă-i pe călărași să răsufle. Îi strînsăși în chingi, de rămaseră goi...

— Co mînă dai, cu zece apuci, măria-ta... Dumnezeu să te mai înțeleagă... Și-acu taci, că nu se mai aude nimic.

Liniște. Un nechezat prelung, chemător. Și de foarte aproape, un glas aspru și stăpînit :

- Pe barba profetului, dacă blestematul de Rahmi nu ne primește în cetate... Tu Erdogan, luminoasă să-ți fie fața, du-te la Primenlui și spune-i bătrînului să-mi trimeată fata cu o basma de mei. O iau de nevastă și-i dau pe ea două bivolițe bune de lapte. Dacă nu mi-o trimete pînă mîine noapte, îl trag în țeapă...

— Alah cu tine, stăpîne.

— Șirin... Vezi ce se aude acolo... Parc-ar veni neguțători. Dacă sînt, ia vamă în numele meu.

— Allah cu tine, stăpîne...

Tropote. Unele se sting spre stînga. Altele pe șleahul mare, spre Debovo, de unde se aude scîrțiitul îndepărtat al unor care, plesnet de bice și strigătele surugiilor. Într-o clipă își vede tot planul dat peste cap de porunca cine știe cărui timariot lacom de pradă. Înainte de a face o mișcare, pe șleahul povîrnit se arată la trap bătut un călăreț înzăoat, cu scut rotund, urmat de alți cîțiva călăreți, zgîriind ceața cu sulițele. Umbrele oamenilor lui s-au topit sub tufani. Vîntul se întețește aruncînd valurile de pîclă peste rovină. Așteaptă încordat călărețul care se-apropie drept spre locul unde stau gărzile de vînători domnești. Un nechezat. Calul turcului cabrează scurt. Totul se petrece într-o învălmășeală de pîcle, de zale zăngănind, de strigăte ucise-n căciuli. Fiecare cal și călăreț osman este năpădit din două părți. Cîte doi oameni de arme prind caii de dîrlogi, trăgîndu-i în viroagă, în vreme ce alți doi trag călărețiii din șei, înainte de a putea pune mîna pe arme. Căpetenia osmană se rostogolește în luptă, încercînd să-și înjunghie atacatorii. Lama înconvoiată a hangerului strălucește scurt. Marele spătar face un salt, apucînd turcul de încheietura mîinii. Se rostogolesc amîndoi pînă lîngă fra Angelico care protestează. Într-o clipă cei zece călăreți sînt dezarmați, dezbrăcați de mantiile din camelot și legați de mîini, de picioare și la gură. Vîntul îngrămădește ceața în rovină. Deasupra strălucește soarele.

9

Se pare că abia cînd fra Angelico și marele spătar văd cherhanul de harabale îndreptîndu-se spre tabăra lui Fatih Șubesi înțeleg totul.

— Fuse greu, Boziene, dar pricepuși pînă la urmă.

— Ești Satana, nu om și mai puțin voievod. Ce să fac să te scap din ghearele nebuniei ?

— Cînd mă vezi trăgînd sabia, dai năvală în tabără cu roşii, cazacii şi vînătorii. Călăraşii repezi-i să-nconjoare tabăra şi tîrgul, afară din bătaia tunurilor.

— Luăm prinşi ?

Întrebarea rămîne fără răspuns.

— Cum arăt ?

— Turc adevărat. Păzeşte-ţi pielea singur, măria-ta, dacă nu mă laşi să ţi-o păzesc eu.

Voievodul încalecă. Se înveleşte în pelerina roşie a turcului. Şi-a pus coiful aceluia, Simion s-a-mbrăcat şi el într-o pelerină. Fra Angelico de asemenea, cu o lăcomie nestăvilită de aventură Îi însoţesc şapte vînători călări travestiţi. Iese din viroagă la trap. Soarele alungă cele din urmă văluri de ceaţă. Donjoanele Nikopolului strălucesc în lumina diafană, de toamnă. Tabăra ienicerimii e plină de forfotă. Cămilarii şi bivolarii mînă animalele la rîu, strigînd şi pleznind din bice. Se văd focurile ostalelor, santinelele, odele de ieniceri la treburile mărunte ale zilei. Pe şleahul mare, dincolo de cîteva bordeie păcătoase, de nişte grădini cu dovleci nestrînşi, trece chervanul condus de Dimo şi păzit de cîţiva călăreţi osmani. Dă pinteni, Sultan o ia la galop uşor, tăind piezişe peste grădinile părăginite. Scoală un iepure din culcuş şi se sperie, nechezînd în botjocură după ce-l vede fugind cu nădejde. Se gîndeşte că n-a stat încă de vorbă temeinic cu Radu Buzescu. Că Erina Golescu trebuieşte măritată şi uitată înainte da o fi cunoscut. Că fra Angelico este foarte bun călăreţ, dar se ridică prea mult în şa, obosindu-şi calul. Călăreţii osmani care însoţesc chervanul, acel Şirin trimis să ia vamă înaintea paşii Fatih, cu oamenii lui îi ies în întîmpinare la galop mare. Îşi pleacă obrazul în piept să nu i se vadă barba, ascunzîndu-şi-l în gluga mantiei. Călăreţii osmani vin cu săbiile trase şi ochii holbaţi. Dimo îşi vede de drum, călare pe calul pintenog al lui Năbădaie. Îşi trage sabia cu stînga, pune pinten şi cînd se repede la călăreţul din frunte, aude glasul lui Marcu ocărîndu-i pe ăştia care n-au văzut barba măriei sale şi nu l-au cunoscut pe Sultan cu tarhatul lui de luptă ! Călăreţii se-nvălmăşesc. Face o jumătate de voltă pe dreapta, tîrîndu-i pe toţi spre coada chervanului, unde se alcătuiesc în strajă pe trei rînduri. Marcu îi arată de sub coiful turcesc faţa tinerească plină de încredere.

— Ce-ai făcut cu turcii ?

— I-am aruncat într-o rîpă, măria-ta.

— Eşti repede la mînă, Marcule.

— Plătesc, doamne...

— Nu intra odată cu Dimo. Spune-i să se ducă singur... Unde-s tunurile ?

— În a treia, a patra şi a cincea. Falconetele sînt într-a noua, după poruncă.

— Prea arătoşi caii lui Năbădaie... Nu prea seamănă a povodnici veniţi de la Dubrovnik.

— În schimb bulgarii seamănă.

Pe lîngă chervan, sprijiniţi în furci şi-n coase, bulgarii care-au tras harabalele. Trenţăroşi. Cu chicile pline de paie. Bărboşi. Alţii în dolame, cu suliţe de carpen şi ciubote, semeţi. Martologii sărăciţi şi obijduiţi după ce s-au răsculat. Care-au scăpat. Rămîn în urmă. Îi sărută mîna. Se duc la locul lor, îndesîndu-şi căciulile pe ochi.

— Unde-i Năbădaie ?

— Sub vigurile de mătase. El cu încă şase. Zice că-l prinde viu pe Fatih.

— Cîte lovituri ai de fiecare tun ?

— Cinci.

— Opreşte harabalele din urmă. Harabaua cu tunul, întoarce-o ca poată trage peste palancă. Nu-ţi scoţi sabia decît atunci cînd ajungi în tabără. Ochii mari şi nu te lăsa tîrît de patimă.

— Sărut mîna, unchiule.

Marcu pleacă la trap, lăsîndu-l secătuit. I-a spus unchiule, întîia oară de cînd l-a oprit la curte. Parcă i-ar fi spus tată, ori bădiule, ori altceva foarte apropiat şi cald şi omenesc. O învălmăşeală scurtă la mijlocul chervanului. Una din harabale se răsneşte pe dreapta cu caii speriaţi, sărind pe loc, abia stăpîniţi de surugiii şi însoţitorii bulgari. Larmă. Strigăte. Înjurături în toate limbile Balcanilor... Pînă la intrarea păzită a taberei mai sînt trei sute de paşi. Ienicerii de gardă îşi arată chervanul. Trîmbiţaşul de zi cheamă garda, răspîndind în văzduhul auriu sunetele vesele ale trîmbiţei. Dimo ridică mîna. Chervanul se opreşte scîrţiind şi trosnind din toate încheieturile, semn că harabalele sînt încărcate. Pînă cînd Dimo ajunge în tabăra turcească, în răgazul plin de lumina aurie prin care trec fire unduioase de mătasea morţilor, cercetează împrejurimile liniştite, ca şi cînd abia atunci le-ar vedea. În stînga viroaga năpădită de arinişul în care gorunii îşi păstrează frunza aurie, cei cîţiva nuci în strai galben, perii învîlvoraţi, colibele nemernice, bordeiele, drumeagurile dintre silişti, adică pămîntul cotropit al Bulgariei, de-o pustietate jalnică şi-o tristeţe care-i chirceşte inima. Tabăra cu ale ei ostăşeşti, gărzi, cai, cămile, bivoli, fumuri ridicate sus în cerul albastru, tîrgul glogozit în jurul cetăţii, ramătul mulţimilor de oşteni, donjoanele, Dunărea strălucindu-şi oglinzile şi-n

zare, fumuriu, țărmul Țării Românești. Are senzația că țărmul acela este la mare depărtare, că nu-l va mai ajunge niciodată, că dincolo de apă se-ntîmplă lucruri cumplite, uneltirile dușmanilor dinlăuntru s-au împlinit și Fatih Șubesi a fost folosit doar ca să-l atragă peste Dunăre cu oștirea, lăsînd scaunul fără apărare. Își trece mîna peste ochi. Mănușa mirosind a sudoare de cal, scorojită, îl aduce la realitate. Fra Angelico spune că numai normanzii imaginau asemenea planuri de luptă și aveau nebunia să le împlinească. Se ridică în scărițe. Gărzile îl însoțesc pe Dimo cu alai vesel, ridicînd halebardele și făcînd semne chervanagiilor. Șirul lung de harabale ducînd falconete și tunuri mici încărcate cu zburături de plumb tocate mărunt, cu tunarii culcați lîngă ele, acoperiți cu stofe, blănuri, saci cu piei tăbăcite și cordovănii ; ori cîte douăzeci de luptători de-ai lui Năbădaie, cu săbiile goale în mînă, culcați unul peste altul, acoperiți cu fîn și peste fîn așezate șube de Rîmnic, ori alte marchitănării ușoare ; intră în tabără. Se aud strigătele de bucurie ale turcilor. Poate n-au mai văzut un chervan atît de mare și bogat, de cînd au plecat la război. Urmărește febril în imaginație ce se întîmplă cu Dimo. El însuși, de zeci de ori în anii de negustătorie a intrat în taberele osmane găsite în Anatolia, ori în Siria, ori în Balcani, conducîndu-și chervanul pînă în fața cortului pașalei... Marcu întoarce harabaua cu tunul cel de 30 de libre, îndreptîndu-i codîrla spre corturile gărzii. Cîțiva bulgari proptesc roțile cu pietroaie. Celelalte cinci harabale pline cu oșteni, abia acoperiți cu șube, cîte treizeci, adunați unul în altul, își fac loc spre intrarea taberei din care ienicerii au împins deoparte cel trei harabale din Bursa care-o închideau. Fără nici o poruncă, călărețiii înfășurați în pelerinele turcilor intră în formație de lance, acel «cuneus» de care fac atîta caz scriitorii militari adepți ai cavaleriei. Zîmbește rău, trăgîndu-și gluga peste coif. Ce dracu face Dimo ? Nu poate vedea nimic în tabără. Șleahul care-o străbate prin mijloc este plin de ienicerime. Mai sînt o sută de pași. Se văd bine șalvarii verzi ai gărzilor de la tunuri... Vede un lar trecînd peste cetatea Nikopolului, jos și pieziș... Apucă garda săbiei dată pe gresie de Simion. Fra Angelico, palid, cu buzele strînse, stă chircit în șa, Marcu bate cu palma gîtul încordat al calului, are un rînjet strîmb care-l urîțește ciudat... O bubuitură. Alta. A treia. Răcnete. Pune pinten. Smucește sabia. O ridică fulgerînd-o în soare. Legendele nehrănite se ofilesc și mor... Sultan galopează furios. Își potrivește fuleurile. Vîntul goanei care-i smulge, gluga aducîndu-i mirosul nesuferit al cămilelor, strigătele cumplite de luptă, ordinele răcnite ale bulucbașilor și-acum zăngănitul armelor, pentru că harabalele au pornit la galop, intră năvalnic în tabără și roșii lui Năbădaie sar din ele ca

diavolii, căzînd peste gărzile înlemnite. Vede cu coada ochiului puhoiul de călăreți țîșnind dintre arinii rovinei într-o trîmbă neagră. Vede ropotul cumplit al miilor de copite. Săbiile strălucesc într-o cascadă de fulgere sclipitoare. Este el, războinicul. Este el, voievodul. Este el, destinul. Destinul care se-nmulțește din el însuși.

Isuuus, strigă sălbatic cînd trece peste trupurile ienicerilor secerați de oștenii lui Năbădaie, împungînd din goană, în gît, cel dintîi ofițer care se repede la el cu iataganul ridicat.

10

Mii de focuri în tabăra cucerită. Mii de focuri de jur-împrejurul cetății, frîngîndu-și sclipirile de sînge în apele Dunării. Cer senin, cu stele înalte și reci. Tîrgul roind de masalalele patrulelor, ale turgoveților beți, muieri nerușinate cu țîțele goale, trăgînd oștenii pe ulițele puturoase, duhnind a lături, femeile din tavernele portului dănțuind aproape goale în jurul focurilor în care se-aruncă catastifele tîrgului, bîrfelnițele iluminate cu lampioane colorate, soldați mărînd pilote, ori covoare în țipetele și blestemele turcoaicelor bătrîne, alții ducînd lighiane și ibrice de argint, alții mînînd bivolițele scoase din grajdurile gelepilor, o lume de beci și mizerie răscolită, aținată, hoituri trase din drum, cu sîngele închegat pe obraz, cîte-un ochi holbîndu-și albul pe care cade pentru o clipă lumina unei facle, cîini clefăind prin întuneric măruntaiele acelor morți ai nimănui, mîrîind și-ncăierîndu-se, tunarii beți trăgînd cu tunurile lui Fatih Șubesi în poarta cetății, ori distrîndu-se cu salve îndreptate asupra hampei de pe donjonul central, la care flutură majestuos steagul verde al sultanului. Ghiulele înroșite trec peste cetate, desenînd curbe de foc în întuneric. Se aud înjurăturile ienicerilor de la crenele și măscările cu care răspund tunarii ascunși prin grădinile de lîngă șanțul cetății. Are mii de oșteni pe care-i ține călare de aproape o lună. Sînt cazacii, stătuți și nărăvași, care și-au adus din Dobrogea roabe tătarce pentru așternut; dar care acum gonesc după turcoaice, trăgînd cu pistoalele pe uliți și prin grădini.

Pașa Fatih Șubesi a scăpat doborîndu-l pe Dimo din șa, cînd acesta a vrut să-l împuște. Văzînd oștenii sărind dintre vigurile de stofă pe care le vămuia, a încălecat pornind-o la galop spre cetate, unde s-au închis odată cu el aproape o mie de ieniceri. Vin mereu în tabără harabalele pline cu capetele ienicerilor uciși pe cîmpurile Nikopolului, prin păpurîștile rovinelor și prin lunca Dunării. I-au ucis haiducii sîrbi ai lui Baba Novac. I-au ucis sătenii bulgari

cu țăpoaiele. I-au ucis călărețiii domnești, gonindu-i spre Osîm, ori spre Debovo. Stă în fața cortului somptuos a lui Fatih Șubesi pașa, uitîndu-se la coloana lui Baba Novac care vine la pas obosit, cîntînd un cîntec de vitejie, în care se slăvesc isprăvile lui Mihai Beyul și ale căpitanului său curajos Novac, Baba Novac. Unii poartă făclii.. Fiecare călăreț duce cîteva capete de turci în plasa pentru fîn agățată la șa. Este o noapte a răzbunării. O acceptă din rațiuni politice. Toate pașalele de la Dunăre, sarayul și sultanul trebuie să-nțeleagă că nu pot cîntări domnia Țării Românești decît cu capetele lor. Socotitorii și diecii numără și trec în catastife capetele clădite în purcoaie de o sută... În jurul cortului s-a făcut liniște. Oștenii s-au tras dincolo de faclele care luminează acest loc cumplit al judecății. Se aud chiote. Daiarale bătute în neștire. Zgomot de tingiri lovite una de alta, behăitul unui cimpoi și un trîmbițat ruginit, hohotitor.

— Ce-i asta, Marcule, întreabă alb.

— Năbădaie, măria-ta...

Marcu sleit, cu falca atîrnîndu-i ca unei gloabe de saca. În cercul de lumină al faclelor intră hotnogul Năbădaie, beat criță, ciufulit, ducînd de funie un măgar orb. Pe măgar ceva semănînd a turc. Oșteni și tîrgoveți cu dairale, cu trîmbițe, cu tobe, tingiri, cimpoaie și cobze, muieri despletite, halucinate, cu pieptul gol, zgîriate, unele în șalvari de muselină, dansînd lubric din buric... Năbădaie se ploconește de trei ori. Desfăcut la piept, c-o rană sîngerîndă în frunte.

— Ți-l adusei pe Fatih Șubesi pașa, să ți se-nchine, doamne.

Alaiul de nebuni ridică torțele. De pe spinarea măgarului chicotește timp o babă cu turbanul somptuos de pașa, avînd surguci din pene de egretă, prins în pafta de diamante. Poartă caftanul aurit al lui Șubesi — găsit de Năbădaie în cort — și-l desface cu un gest obscen, arătîndu-și sînii seci, fleșcăiți, atîrnîndu-i pînă la buric. Muierile bete se bat cu pumnii în piept. Se prăbușesc la pămînt. Își izbesc fruntea de țărînă. Se tîrăsc în patru labe, îi înconjoară cizmele cu brațele, se ridică pe el ca șerpoaicele, îl fac Mesia și-l roagă în albaneză, în greacă, în sîrbă, și în armeană, să le ia cu oastea, au să fie ale oștirii cît vor mai avea carnea tare și sînul plin, au să spele, au să gătească, au să despăducheze și să facă poftele oștenilor — țipete isterice, hohote de plîns, ele cu cărnurile strivite de mateloți și mercenari, duhnind a sudoare și-a uleiuri de curtezane, aproape siluindu-l în văzul haiducilor, gărzilor, și-al ochilor holbați ai tigvelor stivuite, intră Simion cu biciul în

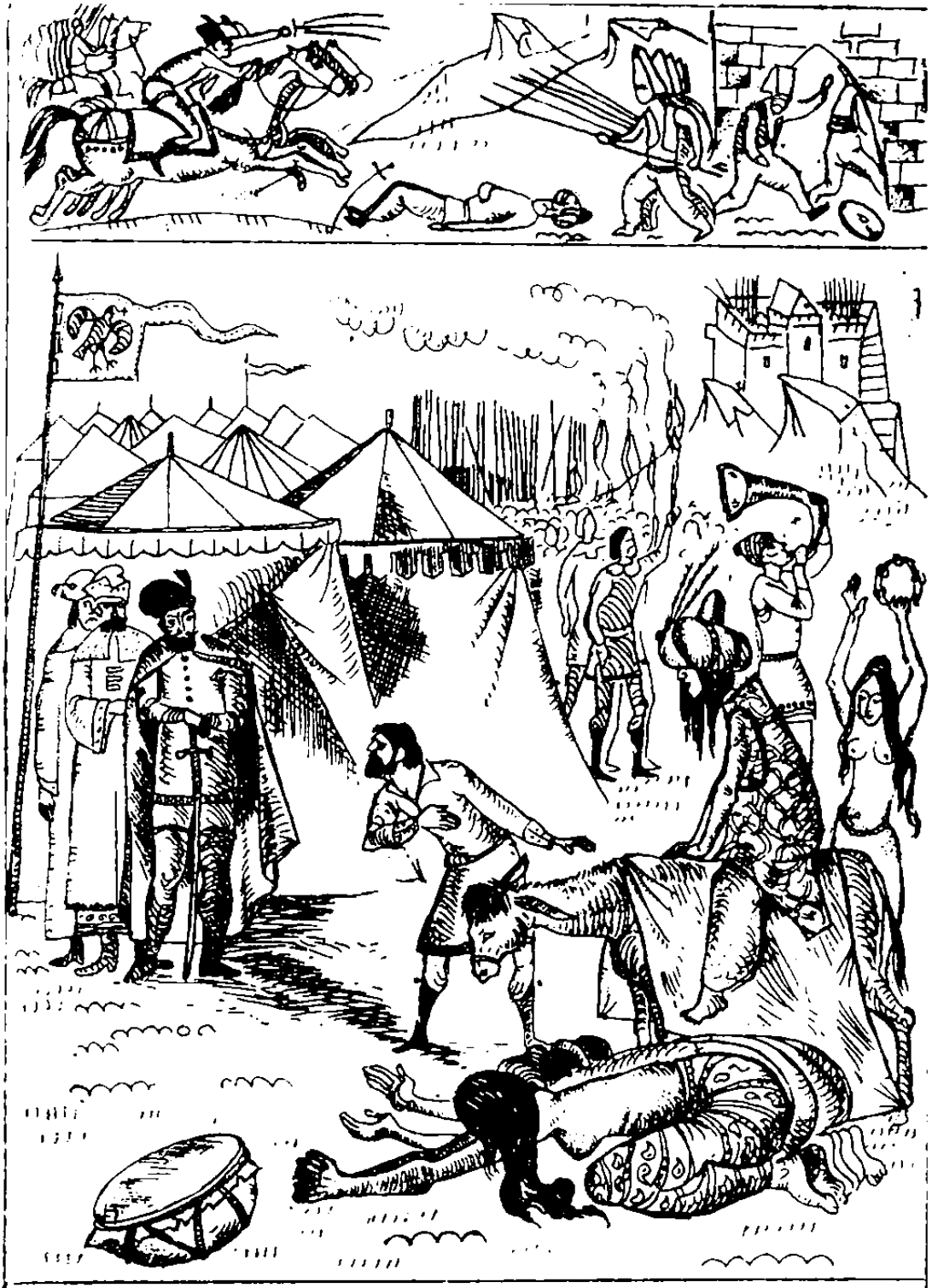

ele, îl despresoară de brațele care-l înlănțuie și-l pipăie, femeile își sfîșie zdrențele, se tăvălesc pe jos, gărzile aruncă găleți cu apă peste ele, le înțeapă cu vîrfurile fușturilor, ducîndu-le la harabalele cu răniți. Năbădaie se-nchină cotoroanței care chicotește pe măgarul gătit cu valtrap roșu, spunîndu-i să se țină bine c-o duce s-o arate celor din cetate. Poate o va recunoaște Fatih Șubesi și va veni să intre în straiele lui aurite...

Alaiul zgomotos și dezmățat se pune în mișcare, coborînd din nou spre tîrg. De undeva, din întunericul speriat al corturilor ocupate de gărzi, se ridică un cîntec bărbătesc intonat de doi baritoni.

Măria sa Vodă Mihai
De oșteni e ocolit
Oșteni țapeni și vîrtoși
Români tineri și vînoși

Corul de tenori și basi :

Oșteni țapeni și vîrtoși
Români tineri și vînoși.

Se-adună căpitanii. Marii boieri. Vin călare. Descalecă. Se-așează lîngă el, în tăcere .Corul crește. Dintre corturi ies legănîndu-se vînătorii călări. Se țin de brîie, cu căciulile tuflite pe sprînceană, înaintea lor se leagănă cobzarii și alăutarii, corul bărbătesc, puternic, spală noaptea asta crîncenă și împătimită, plină de sînge și scîrnă omenească. O spală și-o limpezește, dîndu-i dintr-o dată demnitate și măreție.

Și voinici d-ai Oltului
Cum îi place codrului
Lungi de mînă
Tari de vînă
Toți porniți pentru pricină...

Au fețe aspre. Unii le au tăiate. Vin legănîndu-se, ținîndu-se de brîie. Cîntă puternic, risipindu-i temerile. Cîntă puternic fără să bage în seamă purcoaiele de capete, cîntă ca o mărturie a dreptății lor, ca o mărturie a dreptății oamenilor de dincolo de ape, ape acum pline de vîlvorile focului și de luciul argintiu al lunii ridicate în ariile cerului, cîntă bărbătește și cîntecul îl fură, îl răpește din el însuși, îl întărește și-l risipește din el în văzduhurile martirizate

frigătele biruitorilor, de horcăitul muribunzilor, de gemetele lu-
[illegible] ale tîrfelor de port, împreunate cu soldații lui.
Corul vînătorilor călări îi slăvesc calul și armele :

«Căluşelul lui
puiul leului,
Sulița lui
falca zmeului»...

Își pofteşte căpitanii și boierii la ospățul biruinții, așternut tobele ienicerilor lui Fatih Șubesi pașa, prinzînd în el tot răcletul vîntului venit de pe Dunăre, încărcat cu miresmele triste toamnei.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

I se pare c-a văzut turlele cetății Sebeșului și clopotnițele bisericilor ieșind din ninsoarea deasă, liniștită, căzînd în pînze fumurii odată cu înserarea încenușită, apăsînd cerul deasupra acestei lumi stranii, cunoscută din vremea tinereții. Poate a fost numai o năzărire chemată din neființă de glasul episcopului Theofil Rîmniceanu, care a coborît din veac în veac pînă la Decebal, care știe pe dinafară citate întregi din diplomele regilor unguri, ale cărturarilor de pretutindeni și care de la Cozia pînă aici i-a descurcat fir cu fir tainele istoriei Transilvaniei. Carîta pusă pe tălpici la Brezoi, cu acoperișul din piele de vițel vopsită galben, tapițată cu brocat venețian, sîngeriu, brodat cu vulturii împărătești bizantini, alunecă în trapul celor șase cai, legănîndu-se lin. Stau amîndoi în șubele din blană de urs, înveliți cu pături de camelot peste care s-au așternut alte blăni de urs. Îi este cald și-i place acest drum de iarnă, făcut la chemarea lui Sigismund Báthory. În noaptea aceea nebună de la Nikopol, au venit în tabără, ieșiți din păduri cinci sute de bărbați din Pind și Macedonia, vlahi și albanezi, fioroși, înarmați cu șușanele și iatagane, ascultînd de un cătunar mustăcios, Gherasim Theodoru, spunîndu-i că s-au ridicat la chemările tainice ale mitropolitului Dionisie Rally, coborînd cu toate ale lor, muieri, copii și vite, să treacă Dunărea și să-l slujească. Cătunarul Gherasim Theodoru i-a dat o iconiță săpată în lemn de măslin. La lumina faclelor s-a recunoscut pe sine în chip de arhanghel Mihail, cu sabie de foc în stînga. Iconița avea săpat în cele patru colțuri literele Iglisiei. Privind vacile și oile încărcate cu bagajele acestor închinători, a meditat la puterea ideii. Cinci sute de capi de familie și-au părăsit satele din munți azvîrlindu-se conștienți într-o aventură cumplită. Să străbați toți Balcanii din codru în codru, din munte în munte, cu copil

de ţiţa şi femei grele de rod, năzuind să găseşti la capătul drumului un pămînt liber, înseamnă să fii călăuzit precum Moise în pustie, de gîndul izbăvirii... Era prea tare credinţa lor să nu se împlinească. I-a trecut Dunărea cu barcazele păzite de flota lui Morunmare şi le-a dat silişti în hotarul Bucureştilor, cu scutiri de biruri pe zece ani. Pe Gregorovici Armeanul, întors cu vestea întemniţării lui Nikifor Parasios, l-a trimis la arhiducele Maximilian. Sigismund începuse să cocheteze cu emisarii sultanului. Acest foarte dubios arhiduce bătut de Zamoyski ; care nu-l văzuse cu ochi buni pe marele învăţat Nicolaus Olahus şi nu vedea cu ochi buni neamul acelui învăţat, trebuia să ştie adevărul despre faptele de la Dunăre. Fra Angelico Bonacolto a plecat la Praga, bine plătit pentru curajul lui a-tăşesc, avînd însoţitori cîţiva iezuiţi de-ai lui Girolamo Estorga. A jurat pe inima Fecioarei că va obţine nu numai patru mii de reiteri, dar că va avea de la Rudolf, comanda lor, pe care o va pune la picioarele «Machedonului», «atletului şi neînfricatului Achile, care întruneşte într-o singură fiinţă, vitejia fără prihană a acestuia, cu înţelepciunea şi viclenia lui Ulisse». Zăpezile se-ntristează umplîndu-se de umbrele înserării. Se aud înfundat clinchetele zurgălăilor de la gîtarele cailor. Scoate capul din carîtă. Vede spinările călăreţilor din gardă săltînd în şeile înalte. Din urmă vine carîta lui Marcu, trasă de roibii din care ies aburi ; 20 noiembrie, de ziua Sfîntului Grigorie Decapolitul, într-o vineri, (ţine minte că cîmbătă, de ziua Intrării în Biserică a Maicii Domnului, a venit Tudora la Tîrgovişte, îşi cumpărase o casă cu livadă spre Ialomiţa, a petrecut cu ea ceasuri dulci şi Tudora l-a iscodit viclean despre anume paji care vin să i se-nchine la curte, apoi i-a spus că şi ei i se închină destui paji, aşa că lucrurile merg din ce în ce mai bine) deci vineri a căzut la curte consilierul intim a lui Sigismund, Ştefan Bodony, un bărbat plăcut prin ştiinţă şi cumpătare. L-a întrebat ce vrea să-nsemne fraza : «...dacă Sigismund se împacă şi se-nchină turcilor, îi voi fi eu în loc, păgîn şi turc destul», pe care măria sa a rostit-o la sărbătorirea victoriei de la Nikopol, pentru că serenissimul mai bine şi-ar tăia dreapta, decît s-o ridice împotriva magnificului său domn Mihail... Ştefan Bodony nu s-a purtat ca un sol. S-a purtat ca un prieten îngrijorat şi temător, vorbindu-i de dezastrul sufletesc al princepelui rănit în orgoliul lui cel mai intim din pricina bolii, de dezastrul căsniciei, care-i aduce complicaţii politice, Habsburgii cerîndu-i insistent să explice de ce-şi ţine soţia în exil, jignind o foarte nobilă familie germană ; i-a vorbit de afacerile moşiilor dăruite de principe, magnificului său aliat, cele din comitatul Dobăcăi, care vor fi gata să-şi plătească datoria faţă de seniorul lor, la Crăciun şi-n a treia zi, la ospăţul de rămas bun i-a făcut pofti-

rea să petreacă Crăciunul la Alba Iulia, ca cel mai scump și cinstit oaspete al pricepelui Sigismund Bátory... N-a fost chip să se-nțeleagă în divan, dacă să plece, ori nu. Stroe Buzescu l-a bocit ca pe mort, aducîndu-i aminte cum același Jigmond Bator l-a sugrumat în închisoare pe tutorele său (cînd a făcut isprava asta n-avea decît nouăsprezece ani), cum l-a otrăvit pe Aron Vodă, răpindu-l chiar din scaunul lui ; i-a adus aminte de felul cum un om ca Zamoyski a făcut să fie întemnițat Nikifor Parasios. Au fost mulți de părerea lui Stroe. Mai ales cei care nu cunoșteau țițele diplomaticești. Cei cinstiți, ca vel spătarul Calotă Bozianu, ori vel armașul Udrea Băleanul. Pentru a le stinge îngrijorarea pe de o parte ; iar pe de alta pentru a fi bine păzit, i-a luat cu el și-acum, probabil vel armașul sună din cornul de zimbru, ordonînd strîngerea rîndurilor și pregătirea făcliilor. L-a mai luat pe Radu Buzescu, cunoscător al curții de la Bălgrad ,avînd ibovnică o înaltă doamnă din nobilimea acelei curți. L-a lăsat la Tîrgoviște pe Theodosie Rudeanu, ca avîndu-l pe Stroe peste oștire și Preda Buzescu în divan să ucidă în fașă, orice mișcare dinăuntru, luptele din vară și toamnă aducînd liniștea din partea turcilor și tătarilor. Un olăcar de la Andronic Cantacuzino i-a vestit izbînda lui Ibrahim în divanul sultanului. A doua zi după ce-a primit șeșberul de mare vizir, Ibrahim a cerut pace la Dunăre cu Michaly bey, spunîndu-i sultanului că dacă-i trimite steag de domnie, el Ibrahim, va obține ca fiul beyului să vină ostatec la saray, garantînd astfel această pace. N-a isprăvit bine noul mare vizir și imbrohorul l-a scuipat, făcîndu-l șacal vîndut celui mai crîncen dușman al islamului. Andronic i-a scris c-a fost nevoie de gărzi să potolească scandalul, dar că cel dintîi pas și cel mai greu, fusese făcut. Se pare că și sultana Hasechi este favorabilă păcii, acum, după ce Sinan a murit.

— Pătrașcu ostatec ?...

— De ce mîrîi, măria-ta ?... Căzuși în gînduri care-ți tulbură cugetul. Te întunecași la față, tăcuși și plecași undeva, departe de-aici...

— Ai rămas la cartea lui Ioannes Zonaras «Epitomie a Istoriei», sfinția ta.

N-avusese de gînd să-l ia cu sine pe episcop. Venise de la Pitești, pe drumul vechi al Loviștei, ocolind Rîmnicul. Poruncise popas la Cozia. Din tinerețe a fost atras de monastirea Cozia, de măreția ei sălbatică acolo în valea vuitoare a Oltului, dar mai ales de faptul că Mircea Bătrînul și-o alesese loc de veci. Poate măreția solemnă a Coziei se trage de la măreția voievodului cu care-a-nceput alt leat de istorie, bărbat iscusit mai ales în treburile diplomaticești, folosind pentru domnie atît puterea ascunsă a ordinului Drago-

mului, cît și pe cea a Iglisiei, prietenia preacatolicului rege Sigismund de Luxemburg, cît și pe a lui Musa, rîvnitorul fiu al lui Bazid Ildîrîm. Pe cînd se ruga, îngenuncheat lîngă lespedea mormîntului, simțind duhul lui Mircea bîntuind întunericul bisericii, văzîndu-l coborînd din fresca pe care tremura sfios lumina lumînărilor, s-a arătat din taină un bărbat pe jumătate soldat, pe jumătate cleric bizantin, îmbrăcat în odăjdii din solzi de aur, încins cu brîu din paftale încrustate cu email și turcoaze, purtînd în loc de mitră un coif străvechi, rotund, cu apărătoare de ceafă și obrăzare dintr-o singură bucată, avînd în loc de panaș o cruce din aur masiv, așa cum tot coiful era din aur lucrat în reliefuri care reprezentau un balaur cu cap de lup, rînjindu-și colții. Omul acela măreț a-nchinat în fața ușilor împărătești. Ținea în stînga o sabie străveche, în dreapta o cruce. A intrat în altar și s-a topit ca un duh. La miezonoptica slujba a slujit-o Theofil spiscop Rîmnicului... Se-ntunecă. Călărețiî aprind făcliile. Cîte două la înaintași, două la laturași, două la încheietori. În lumina lor fumegoasă se văd fulgii plutind des și tăcut. Umbrele fantastice ale călăreților, cailor și săniilor se-amestecă pe zăpada scînteietoare. Din cînd în cînd pe obrazul episcopului cade cîte-o pată de lumină roșietică, smulgîndu-i profilul din umbre... I se pare că obrazul episcopului este cioplit în lemn de nuc, că are trăsăturile lustruite de veacuri. Se ghibulește în blănurile de urs, ascultînd fascinat glasul acesta, el însuși lemnos, care de fapt aparține veșniciei, nevorbind despre cele lumești, ci despre cele veșnice vorbind.

— Nu numai Ioannes Zonaras povestește acest lucru, dar și alți scriitori din acea vreme cum sînt Kedrenos și Skilitzes, trăitori în domnia lui Vasilie II Bulgarogtonul. Acestuia a venit să i se-nchine acel Iula, domn și voievod al Transilvaniei, fiind el creștinat întru ortodoxie și plecînd de la Bizanț cu episcopul Ierotei, care a i păstorească turma. Adu-i aminte principelui de acest înaintaș al său. Se va încînta aflînd despre străvechea legătură a Bălgradului cu Bizanțul pe care-l visează și ziua, cu ochii deschiși.

Se chircește în el. Ce vrea să spună stafia ieșită din temeliile cuiva ? Ce vor să spună toți aceștia, ieșiți mereu din cîte-o temelie. La Dealu ! La palatul domnesc ! Episcopul vorbește mai mult șoptit. Vorbele lui se țes cu pînzele de nea, cu tropotele înfundate ale cailor, cu clinchetul înăbușit al zurgălăilor. Vorbește de lupta care a dat între papalitate și biserica răsăriteană, una voind să smulgă pe urmașii dacilor din credința veche, cealaltă să-i păstreze ca fiind hotarul de miazănoapte al lumii ortodoxe. Pomenește de vechile drepturi ale românilor...

— Cînd ai să-i ceri să aşeze episcopia în drepturile ei vechi, nu i-o cere ca pe-o favoare ; ci ca pe un drept străvechi, fiul meu.

Se abandonează, aşa cum s-a abandonat sub gluga de Închinător, la cea din urmă iniţiere. De unde ştie episcopul de acest lucru, care n-a fost pus în sinod şi nici mitropolitului, dacă nu el, episcopul, a fost acela care l-a iniţiat în rangul 31 ? ! Episcopul spune să-i pomenească lui Sigismund de diploma regelui Andrei III, care chema dieta la Bălgrad scriind *Universis nobilibus, Saxonibus, Syculis et Olahis in partibus Transsylvanis*, deci, în acea vreme mai marii românilor din acest olat fiind în dietă şi avînd libertăţile lor, ca şi ceilalţi locuitori, iar astăzi ?...

— Se cuvine să-i aduci aminte, măria-ta, că în vremea urmaşului Drăgoşeştilor, voievodul Bartolomeu Dragfi, episcopul Ioanichie de Bălgrad, ia sub grija sa arhierească pe maramorăşeni. Şi că nu se cade ca un prinţ luminat ca el, care-şi caută pilde în vechimea elină, să nu stea deasupra înaintaşilor săi.

Se-ntîmplă un lucru ciudat. De unde plecase spre curtea lui Sigismund plutind parcă într-o ceaţă, hotărît să-i smulgă subsidii pentru oştire ,să-l întărească în poziţia lui antiotomană, să vadă ce se poate face ca Polonia să nu se mai amestece în treburile lor şi să nu-i ameninţe din Moldova, voind să-i ceară prinţului salvconducte pentru libera trecere a solilor lui la Rudolf, pe măsură ce episcopul Theofil vorbeşte i se pare că totul se răstoarnă în el şi-n gîndurile lui, dobîndind dintr-o dată o altă înfăţişare. El văzuse numai interesele mărunte şi de-o clipă ale domniei. Episcopul îi deschide în timp, peste timp şi peste munţii Cetăţii de piatră, o altă lume, cu rosturi străvechi, cu înţelesuri de-o adîncime care-l înspăimîntă. I-a încredinţat lui fra Angelico Bonacolto o scrisoare către Rudolf, îşi aminteşte textul cuvînt cu cuvînt, prin care-l roagă pe împăratul romanilor, să nu pornească cumva împotriva lui Sigismund, chiar dacă i se va părea şovăitor în politică, ci dimpotrivă, neascultînd intrigile curţii polone, care vrea să slăbească Liga şi să aplice la Dunăre vechiul dicton al părinţilor noştri : «divide et impera», să se gîndească la slujbele lui credincioase şi să-l influenţeze prin sfaturi nu prin arme, lucru care ar fi o nenorocire pentru alianţa antiotomană —...» chiar dacă V-ar fi greşit cu ceva să-i arătaţi părintească îndurare şi să nu respingeţi un atît de bun servitor al măriei voastre şi al întregii creştinătăţi»... Episcopul citează din scrisoarea de reînnobilare a regelui Ferdinand de Habsburg către marele învăţat Nicolaus Olahus. Vorbele cad parcă din cerul negru, cad odată cu ninsoarea, foşnind pline de înţelesuri răscolitoare. Regele Ferdinand de Habsburg îşi motivează atribuirea blazonului — un inorog — şi prin vechimea neamului care-şi zice pe limba lui

romani, știut fiind că se trage de la Roma, neam lăsat în Dacia Transalpină să lupte, din care au vlăstărit mulți conducători vestiți... Regele îl amintește pe Iancu de Hunedoara, *tatăl vestitului rege Matei.*

— Asupra acestor, fapte, oameni și vremuri, ar trebui să poposești cu tihna și neliniștea gîndului, măria-ta, să-ți fie judecata rotundă și dospită cu temeiul cel de-o ființă cu ființa...

Dintr-o dată se aud clopotele. Dangăte grele, clătinătoare, Voise sub ninsoare. Apoi se aude cornul căpitanului Caloian (a fost voia sa și a oștirii să se ridice Caloian, hotnogul vînătorilor călări la rang de căpitan domnesc, cu trei roți de moară în București drept răsplată pentru dreapta lui slujbă și vitejească)... Sfîșie noaptea cu chemări tînguioase, cerînd deschiderea porților cetății, pentru măria-sa Io Mihail, domnul Țării Românești.

2

Caii nechează, simțind miros de grajd. Făcliile gărzii își aruncă lumina pe zidurile cetății Sebeșului. A-nceput să viscolească. Fulgii trec în trîmbe. Trîmbițașii din turlele porții mari își cheamă pîrcălabul. La crenele ies făclieri, archebuzieri și arbaletieri, unii în zale, alții în cojoace. Tropot de cai. Din vîrtejul orbitor al viscolului țîșnește calul negru al Buzescului, care se pleacă pe sub pologul carîtei și-i spune că toți boierii au încălecat și să nu se mînie că sașii își țin porțile închise cu toate că umblătorii vestitori au pregătit cele de cuviință. Are barba plină de fulgi. Peste gulerul de vidră, alt guler alb de nea. Pleacă la galop, înconjurat de făclieri. Peste puțin îl aude cum bate cu buzduganul în poarta cetății, acoperită cu plăci de fier. Crezuse că drumul de iarnă la Sigismund o să-l despovăreze după un an de încercări istovitoare. Monetăria domnească nu prea are aur, așa c-a îndoit numărul robilor turci și tătari care muncesc în minele de la Baia de Aramă și Bratilovo. Cu arama scoasă a bătut așprii noi, fără putere de cumpărare astăzi, cînd satele sînt sărăcite ; dar poate la anul cu puterea celor vechi, mai ales dacă Ibrahim va putea să impună pacea. Lefegii nu vor să-și primească lefurile decît în taleri, de aur împărătești... Voise să scape de grija lefurilor plătite atît de greu, de grija lui ieri, dar mai ales de grija lui mîine... Destinul l-a dus la Cozia. Putea s-o ocolească. L-a dus la Cozia unde-l pîndea acest glas al timpului, cu barbă de episcop și privire de haiduc. Acest glas care i-a reamintit că domnul trecător nu este decît o voință a neamului ne-

trecător, o clipă dintr-o veșnicie, o-mplinire în astăzi a întregului șir de ieri... Odată cu mantia voievodală și-a pus pe umeri strivitoarea povară a răspunderii... Doamne, Dumnezeule, ce vesel tropăise la buiestru pe calul lui pag, acum nu se știe cîți ani, tropăise în fața chervanului cu mătăsării și mirodenii aduse de la Dubrovnik, intrase în Sebeș într-o zi de tîrg, trăsese la hanul «La motanul înțelept», unde Ingeborg cea lată în șolduri, cu coadele lăsate peste pieptul dolofan gata să-i țîșnească din laibărașul negru de catifea îl primea întotdeauna c-un rîs vesel, avea afurisita niște dinți albi și umezi și niște ochi albaștri străvezii, o ținea zgripța de hangiță să facă patul drumeților cu punga plină, care pofteau odaie cu un singur pat, cîntau niște țigani în tîrgul Sebeșului ; oborul de vite era plin de boi ungurești și moldovenești, de cai săsești zdraveni, buni pentru harabale, înalți, cu crupa rotundă, de berbeci și oi turcane și merinos aduse de păcurarii jinari, ori poienari, îmbrăcați în alb, veniți la tîrg cu muierile lor falnice, purtînd cuțitul la obială — era un soare și-o tinerețe în el...

Trîmbițele. Lovituri rare de gong. Clopotele...

De ce și-o fi părăsit marele învățat Nicolaus Olahus meleagurile moșilor săi, să se ducă în Țările de Jos, lîngă o regină străină și n-a rămas aici să-și slujească neamul ? Strigăte de vivat. Puternice. Răsunînd sub bolți. Scîrțiitul porților uriașe, de lemn, placate cu fier. Huruit de tobe. Călăreți cu făclii venind în goană și strigînd «Trăiască măria-sa, voievodul nostru»... Călărețul din frunte sare din șa. Înoată prin zăpadă pînă la carîtă. Își scoate căciula din blană de vulpe, cu fireturi din aur.

— Aga Lecca, întors de sub zidurile cetății Oradea, din porunca măriei-tale.

Aga Lecca, albanezul, cu nasul lui coroiat peste mustața de palicar, îi sărută mîna.

— Am ajuns la Sebeș măria-ta, cu o mie trei sute de călăreți și ăștia nu vor să-mi vîndă nutreț, nici ovăz, nici făină, cu toate poruncile căpitanul general.

— Ce-ai făcut cu ăi două sute, care lipsesc ?

— Am numai doisprezece morți, măria-ta O sută optzeci și opt sînt la sănii. Răniți. Bolnavi. Mai mor pe drum.

— Să nu moară. Cum îți cinstișî steagul, ago ?

— Numai noi știm să luptăm cu tătarii, doamne... Avurăm cinste de la serenissim. Și răsplăți.

Trîmbițe. Patru șiruri de lăncieri călări iau la mijloc convoiul domnesc. Fiecare al treilea om poartă făclie. Sînt cuirasieri greci din regimentul căpitanului general, care și-au pus cuirasele de piept peste dolmanele îmblănite. Rămîne mirat cînd cuirasierii se pun în

marș, fără ca nici una din căpeteniile cetății, ori ale garnizoanei să-i facă întîmpinarea. Se pare că acești negustori de cîrnați se cred mai mult decît sînt, tratîndu-l ca pe vasalul lor. Tălpicile carîtei se freacă de bolovanii caldarîmului. Bolți de piatră, străjeri cu fâcle, arbaletieri și archebuzieri. Carîta trece pe sub turnul porții. Îl cheamă pe Radu Buzescu, care-i călărește în dreapta. Radu Buzescu se pleacă în șa.

— Unde ne duc ăștia, vere Radule ?

— La cetate, măria-ta.

— Întoarce-i. Poposim la «Motanul înțelept». Nu vreau să văd pe nimeni... Ai înțeles ?

— Mai mult decît trebuie, măria-ta.

Intră în tîrg. În toate ferestrele sfeșnice cu lumînări aprinse. Casele săsești, cu drugi de fier la geamuri, cu porțile negre închise, ursuze sub zăpezi, cu ferestrele iluminate, par desprinse dintr-un basm.

— Ce vrea să-nsemne asta, sfinția-ta ? Nu se vede țipenie de om ?

Ulița strîmtă dă în piața bisericii. Cuirasierii lărgesc șirurile. Aici o grămadă de sănii cu coviltir, pîlcuri de cai acoperiți cu pături, făclii, focuri și furnicarul negru al oștenilor lui. Îi cunoaște după căciuli. Cînd văd convoiul intră în rînduri, strigă : — «Să trăiești măria-ta» ! Agită faclele... Iată mulțumirea lui Sigismund. Îi ține în zăpadă, ca pe ciumați. Trage de cordonul legat de mîna vizitiului. Se descotorosește de blăni. Sare jos, în zăpada pufoasă. Boierii descalecă, trecînd frîiele oamenilor de arme și pajilor. Pînă cînd să facă front cuirasierii, trece dincolo de ei, între oșteni. Îi vede vineți de frig, nespălați, cu fumul focurilor de popas îmbîcsit în pori. Un cornist cățărat pe oiștea unei harabale sună «intrați în rînduri pentru cătarea măriei-sale». De sub pologurile de rogojină și pînză se ridică un cor de vaere. Aga Lecca stă în fața oștenilor, cu căciula în mînă, lăsîndu-se nins.

— Ăștia sîntem, măria-ta.

— De ce n-ai ridicat corturile, ago ?

— Nu ne-o îngăduie pîrcălabul... Ne-a lăsat să dormim numai o noapte în cetate.

Oamenii stau în rînduri. Ninge peste ei. Caii n-au nutreț. Stau cu capetele plecate, osteniți. Copiii de casă îl înconjoară, ținînd făcliile deasupra capetelor, să fie văzut. Vine un ofițer de cuirasieri.

Cu calul la mînă. Vorbește răgușit, repede, scuipă cuvintele printre dinții sparți.

— Spune că măria-ta eşti aşteptat de chiar căpitanul general, în poarta castelului şi nu se cade să faci doamnele să se neliniştească.

— Tălmăceşte-i cuvînt cu cuvînt. Nobleţea căpitanului general stă în politeţea lui. Atît. Încalecă, du-te la castel şi cere iertare nobilelor doamne, dar mă văd silit să-mi îngrijesc singur oştenii, care nu şi-au precupeţit sîngele slujindu-l pe serenissim... Ai grijă să putem sta toţi la «Motanul înţelept»...

Radu Buzescu încalecă. Porneşte călăuzit de ofiţerul de cuirasieri. Aga Lecca îl priveşte speriat, atunci cînd îi spune printre dinţi : — Ago, ago, îţi dădui oştenii nu să-ţi faci ţie glorie şi să aduni răsplăţi, numai să slujeşti creştinătăţii ţi-i dădui. Într-o clipă să văd corturile ridicate. Să se ducă slugereii la frau Sukanek şi să tîrguie zece boi... Astă-seară să se petreacă. Cîte-o oală de vin fiert cu mirodenii de fiecare oştean. Am să vă trimit fîn şi ovăz. Cînd sînteţi gata de petrecere, vii şi mă chemi. Sînt la «Motanul înţelept».

Îi spune agăi că vrea să cerceteze răniţii. Să fie pregătită scama, feşile şi apa caldă, ca să-i vază hirurgul lui. Hotnogii strigă să se ridice corturile. Dintr-o dată, toată piaţa se-nsufleţeşte. Se aud chiuituri. Oamenii rup rîndurile.

— Dacă era după albanez, aici îngheţam, măria-ta !

— Îşi găsise skipetaru ogeac cald...

Se urcă în carîtă cu sentimentul apăsător al ruperii de oastea lui, aşa cum îl chinuie din seara aceea de Crăciun, cînd i s-a mărturisit Chisaru şi cînd l-au blestemat cojanii, cînd i-au sfîşiat inima şi mumă-sa, Tudora, s-a prăvălit la picioarele preotului aceluia îndîrjit, acoperindu-i-le cu cosiţa şi rugîndu-l să nu-i afurisească feciorul. Ştie că nimic nu mai poate renaşte oastea ţării. A lipsit-o de pămînt, singura ei raţiune de a fi. Şi-a apărat ocinele din vremuri străvechi. Astăzi nu mai are ce-şi apăra ; iar el este cel dintîi domn care cutează s-o înlocuiască prin oaste de lefegii. Îl încearcă o furie uscată împotriva albanezului. Are vag sentimentul că-l slujeşte să se căpătuiască, că a greşit fundamental lipsindu-se de sprijinul oştirii de pămînt. Carîta trece pe sub bolta scundă de «La Motanul înţelept», hurducîndu-se peste bolovanii caldarîmului. Sub boltă arde chior un fînar din fier forjat. Frau Sukanek înfofolită în şalul de lînă strigă la slugi, cu glas bărbătesc, aprig. Convoiul de carîte trage în curtea înconjurată de clădirea hanului, de grajduri şi coşare. Înainte de a coborî din carîtă, căpitanul Caloian a pus stăpînire pe han. Gărzi la porţi, la uşi, la grajduri, făclieri, copiii de casă gata de slujbă. Frau Sukanek îi face temenele din prag. E înconjurată de patru fete tinere, cu bonete albe de lînă, cu fuste

roșe, bluze albe cu mînecile scurte și laibărașele negre, lucioase care le strîng sînii, sînt roșii în obraz, chicotesc și se uită îndrăzneț la oștenii plini de fireturi. Frau Sukanek îl conduce în odaia mare, de oaspeți, unde-l așteaptă apa caldă, ligheanul de porțelan alb și patul larg, cu polog. Focul arde în soba de zid, lăsată cu ușița deschisă. Aceiași amorași zugrăviți pe tavan. Aceiași pereți spoiți albastru. Simion gonește fetele venite să-i slujească stăpînul. Se spală îndelung, bucurîndu-se de apa fierbinte. Se lasă în mîinile vătafului, care-l buciumă ca pe-un armăsar de luptă, îi potrivește barba și mustățile, i le dă cu uleiuri de Eghipt și-i scoate hainele din cufărul de piele : cămașa cu guler și manșete din dantelă spaniolă, pantalonii albi din lîniță flandreză, coantășul roșu, cu ceaprazuri din fir, cizmele înalte din piele galbenă, pintenii de aur, mantie de camelot. Din curte se aude guițatul purceilor înjunghiați, cotcodăcitul găinilor, glasul vesel al slujnicelor. Își îmbracă coantășul, spunîndu-și că-i va da o lecție aspră căpitanului general care trebuia să-i iasă înainte, la o mie de pași în fața cetății, nu să-l țină la porți, ca pe un vasal. Se pare că cea mai grea boală de care suferă acești nobili este trufia... Șoapte pe săliță. Un «stai» puternic. Glasul căpitanului Caloian cerînd să intre.

— Intră, căpitane, intră... Ce te-aduce ?

Căpitanul Coloian, crăcănat, de atîta slujbă călare, cu obrazul crestat de sabie și de ani, cu pliscul coroindu-i-se deasupra mustăților atîrnîndu-i pînă sub fălci îi spune că un negustător sas se roagă în taină de măria-sa să-l primească fără să fie văzut. Stă în han de trei zile și zice că-l așteaptă pe voievod, din însăși porunca măriei-sale. Drept încredințare a spus parola. Aldebaran.

— Unde-i negustătorul acesta înțelept, căpitane Caloian ?

— În săliță, măria-ta.

— Lasă-l să intre. Pune străji la capătul scărilor. Să nu urce nimeni, pînă nu iese de la mine acest om de taină.

Se privește în oglinda ciobită într-un colț, așa cum o știe dintotdeauna. Căpitanul Caloian deschide ușa, lăsîndu-l să intre pe preacinstitul Marcu Schonkabunk, omul lui din Brașov, îmbrăcat în straie de negustător, ținîndu-și în mînă pălăria neagră, săsească, cu jardinele mari, ridicate în sus. A încărunțit și s-a cocîrjat Marcu Schonkabunk, acest luteran înveterat, care-i cunoaște pe toți tipografii din cele șapte orașe săsești și nu numai pe tipografi și pe pastori ; dar mai ales îi cunoaște pe cei cîțiva bancheri ai curții din Praga, cu care se află în legături de afaceri.

— La poruncă, măria-ta, spune într-o românească limpede Marcu Schonkabunk, plecîndu-se adînc.

3

S-ar putea să fie un obsedat. S-ar putea să nu mai vadă decît domnia, să nu mai poată gîndi nimic esențial în afara ei. I-au amorțit oasele în jilțul masiv din nuc sculptat, acolo unde l-a prins somnul spre zori cînd a plecat de la el, în taină desăvîrșită, îmbrăcat în rîndaș, nobilul săcui Petru Domokos, trimis de frater Ștefan de la Ciuc, să-l întîlnească înainte de a ajunge la Bălgrad. Zorii încenușiți și lingavi se preling peste acoperișurile caselor săsești cu un cat, cernîndu-se odată cu ninsoarea. Îl doare capul. Are în gură gust de cenușă și fiere. Îi face impresia că drumul la Sigismund, pe care și-l dorise desbăerat și vesel, s-a înfundat într-o încîlcitură de hățișuri negre, într-un drum dincolo de Styx, pe tărîmuri necunoscute și pline de primejdie. Marcu Schonkabunk, omul lui de încredere din Brașov și săsime, are bunul simț al unui negustător dibaci, împletit cu spiritul unui cărturar, cunoaște îndeaproape breslele săsești, nu pune prea mare preț pe puținii nobili și oameni de arme saxoni și prin legăturile lui la Praga și Viena a dobîndit o bună cunoaștere a felului în care se judecă treburile Europei la curtea împăratului Romanilor. Aseară, după ce-a petrecut cu oastea întoarsă de la Oradea, petrecere în care s-a amestecat și căpitanul de lefegii Tibor Szekely pe care aga Lecca îl ținuse de căpitan general, cerîndu-și scuze vagi pentru primire, încercînd s-o dreagă prin cele două sănii cu fîn oferite agăi ; s-a retras la odaia de «La Motanul înțelept», fără să accepte ospățul la care era așteptat... Aici l-a primit pe Schonkabunk, care i-a spus că Sigismund uzurpă toate drepturile saxonilor, că persecuția religioasă pe care-a dezlănțuit-o îl face urît atît de saxonii lutherani, cît și de ungurii calvini, că în vremea din urmă a-ntrecut orice măsură și duce o politică duplicitară : ba vrea să părăsească tronul și agenții lui lucrează la Praga să-i obțină un ducat în imperiu, pe viață ; ori se vede principele unei coaliții antiotomane și-atunci sporește toate dările, fără asentimentul dietei. Cu ușurința unui diplomat, Marcu Schonkabunk a trecut la legăturile dintre cele șapte orașe, cărora le zicea cu mult patos Siebenbürgen și Țările Românești, făcînd aluzie cu mult tact la nemulțumirile celor din Brașov și Sibiu (el le zicea Kurona, ori Kronstadt și Hermannstadt) pentru tăierea căii de negoț cu Orientul prin Nikopol, pentru scăderea comenzilor de clopote, tunuri și vase de argint, dar mai ales pentru concurența pe care-o fac armurierilor, atelierele din Kosice. Pe măsură ce Marcu Schonkabunk devenea el însuși, apărînd interesele comunității saxone, a putut să înțeleagă adevărul celor

șapte orașe, care existau numai în măsura în care își puteau vinde mărfurile în Țările Românești. Marcu Schonkabunk i-a spus că sînt furnizorii domnilor și marilor boieri, de sute de ani și vor să rămînă ce-au fost, fără concurența celor din Boemia, ori din Slovacia, care-și au piețe asigurate la Nürnberg, la Liov și-n apusul îndepărtat. I-a amintit de greșelile lui Țepeș, care-a ars și tras în țeapă pe negustătorii brașoveni, lucru care nu i-a fost de nici un folos. A trecut cu ușurință de la saxoni la arhiducele Maximilian, zugrăvindu-i-l ca pe un om slab, temător, mereu înfrînt pe cîmpul de luptă din pricina șovăielilor sale, mereu rîvnitor la un tron cît de mic, cum este cel al Ardealului de pildă, apoi s-a oprit la împărat, la Rudolf, care este bolnav, preocupat de astronomie mai mult decît de politică și de ceasornicărie mai mult decît de treburile imperiului, pe care le-a trecut arhiducilor, frații săi. Este dispus să plece la Praga cu banul Mihalcea, care are poate toate calitățile unui om de oaste, dar n-are nici măcar o calitate din cele necesare unui diplomat. Este de-o mîndrie bolnavă, poruncitor, lesne se mînie și aruncă vorbe pline de dispreț și amenințare.

S-a simțit pustiu și singur spre miezul nopții, cînd Marcu Schonkabunk s-a retras să-și schimbe înfățișarea și să-și ducă lucrurile la sania marelui ban Mihalcea, cu care va călători la Bălgrad și apoi la Praga, cu misiunea de a stabili legături directe între măria-sa împăratul și măria-sa voievodul; dar mai ales de a obține plata pentru cel puțin patru mii de lefegii. Dincolo de nestatornicia lui Sigismund, iată avîndu-i la pasurile munților pe saxonii lutherani, gata să sprijine tălmăcirea cărților sfinte în românește, dacă acest lucru i-ar ajuta să poată lupta împotriva iezuiților și le-ar spori cîștigul și tot atît de gata să-l vîndă, dacă le-ar sta în calea negoațelor și-a afacerilor, așa cum l-au vîndut pe Țepeș, și nu numai pe el. O lume de negustători scîrțari, închisă între zidurile cetăților și-n dosul porților negre, placate cu fier, ferecată în ea însăși să poată vieții aici, pe pămînt străin, unde-a aruncat-o soarta. Ce rol are de jucat în planurile lui? În mîine? În viitorul mai îndepărtat?... Simion i l-a adus pe Petru Domokos și odată cu el altă lume, lumea săcuilor, care nu de puține ori a năvălit asupra Prejmerului, ori Hărmanului, ori Brașovului, trecînd prin sabie tot ce-a prins din goana cailor, lume siluită de Bathorești și de biserica nobiliară, vlăguită, dar dîrză, cum dîrz s-a arătat cavalerul Domokos din dosul mustăților lui uriașe, proaspăt scoase de pe papiote, care-a pus un genunchi pe dușumeaua gălbuie frecată cu paie, i-a sărutat mîna și i-a spus că în Ciuc toată săcuimea așteaptă doar porunca, ori să vadă focurile în vîrful Ciucașului... În Scaune sînt sute de judecăți în care se despoaie săcuimea de vechile privi-

legii... Scrisorile de aţiţare ale lui Veres şi-ale celuilalt cîine rîios, Andrei Báthory, sînt arse prin pieţe şi-n biserici. Săcuimea îl plînge pe căpitanul Albert Király căzut în dizgraţia tiranului. N-au mai ajuns în Scaune chemările la oaste ale măriei-sale, pentru că recrutorii sînt înşfăcaţi de gărzile tiranului... În fiecare duminică, la ieşirea din biserică, cînd se fac strigările la oaste şi se semnează contractele cu recrutorii, satele sînt pline de cuirasieri, ori de banderiile nobiliare... Mulţi cavaleri săcui au trecut în Ţara Românească, ascunşi în chervanele cazacilor, veniţi din Polonia pe la Hust şi Bistriţa. Ce veste să ducă el, viteazul Domokos Peter săcuimii, după această întîlnire cu măria sa, de care-i leagă gîndul libertăţii pentru care gînd ei, săcuii, au luptat cu credinţă şi-au murit sub steagurile măriei-sale ?! Domokos Peter nu-i propune nici un tîrg, aşa cum cu multă abilitate i-a propus Marcu Schonkabunk. Vor să-şi dobîndească libertatea cu sabia. Vor să-l slujească cu sîngele lor. Oricînd găseşte la ei adăpost şi trei mii de săbii credincioase... Sigismund Báthory vrea să lase tronul unui Habsburg. Asta înseamnă pieirea săcuimii. Măria-sa este cel mai îndreptăţit să i-a acest tron, fiind seniorul Amlaşului şi Făgăraşului, al unei bune părţi din comitatul Dobâcăi şi alesul Scaunelor săcuieşti. Domokos Peter, cu toate că era numai mustăţi şi pinteni, avea o judecată tăioasă, soldăţească, fără ocolişuri diplomaticeşti. A adus cu el a doua lume a acestor meleaguri, cărora episcopul Theofil Rîmniceanul le descifrase tainele. La Boiţa l-au aşteptat făgărăşenii, avrigenii, cei din Porceşti şi de pe Tîrnave. Cavaleri şi boiernaşi, oameni slobozi şi păcurari, l-au aşteptat cu preoţime şi daruri, cu prapuri, cu pîine şi sare, gătiţi sărbătoreşte, ducînd icoanele Iglisiei, poate cîteva mii de călăreţi, care l-au însoţit prin Tălmaciu şi Şelimberg pînă la porţile Sibiului. Tresare cînd trîmbiţele din tabăra agăi sună strîngerea corturilor şi pregătirea pentru drum. Simion intră morocănos, numai în ciorapii de lînă. Aduce cana de cositor din care ies aburi... Se scoală greoi din jilţ. Îl doare capul, este mahmur şi nu-i face nici o plăcere să se ducă la Bălgrad, la Sigismund. Se adună din ce în ce mai multe poveri pe umerii lui. Toată ţesătura de interese, urile pritocite de veacuri, destinele acestor lumi şi uri şi interese care-l năvălesc şi-i asupresc gîndurile, care-l văduvesc de el însuşi, cărora li s-a băgat slugă, care-i macină nopţile, care-şi caută o dezlegare pentru astăzi prin el, toţi Schonkabunkii şi Domokosii, toţi Mihalcii şi Buzeştii, toţi Andronicii şi Paleologii, şi Cantacuzinii, şi Ibrahimii, şi acest Zamoyski, şi Habsburgii — se-mpietreşte, se duce la fereastră, ridică perdeaua — ninge liniştit, unduitor, oştenii strîng corturile, îndeasă fînul în săniile cu răniţii şi bolnavii, să le fie cald,

tring baliga, ridică conoveţele, totul se face repede, la cazanele steagurilor se fierbe terciul de dimineaţă — unii îşi potcovesc caii, alţii cîrpesc chingile, ori botforii şi săsoaicele înfofolite în broboade de lînă, ori în scurteici din blană trag după ele cărucioarele pline cu slănini, cu oale de murături, cu brînzeturi şi piini mari rotunde, aburinde, le trag şi le aşază în marginea taberei, trecînd peste poruncile date de căpitanul de lefegii, pentru că Mühlbach acest Sebeş săsesc — este oraş liber şi lor nu le poate porunci decît bürgermaisterul, necum un căpitan calvin, lefegiu peste lefegiii voievodului catolic. Se bucură văzîndu-i pe ostaşii agăi, tocmindu-se cu săsoaicele. Unii le ciupesc de şolduri. Alţii le bat peste crupe. Trece o patrulă de lăncieri. Trîmbiţele sună deschiderea porţilor cetăţii. Neguţătorii scot obloanele grele din uşile dughenilor, în vreme ce calfele şi ucenicii rînesc zăpada de pe scări şi uliţă.

— Se răceşte apa, măria-ta, mîrîie Simion.

Se face ziuă de-a binelea şi clopotele bisericilor vestesc sonor vremea rugăciunii de dimineaţă.

4

O neliniște necunoscută, plină de fiori şi cutremurare, un sentiment religios plin de durere şi de măreţie, glasuri fremătătoare de trecutului pe care el îl cunoaşte din cele două iniţieri şi altceva inexplicabil, care-l face să uite tertipurile cu care Fabio Genga, *ministro di camera* şi fratele lui, Simion Genga, *cameriero maggiore del serenissimo*, i-au smuls asentimentul ca principele şi curtea să nu-l aştepte în faţa porţilor cetăţii, ci în faţa catedralei unde-şi dorm somnul de veci cei doi eroi, Iancu de Hunedoara şi fratele său, Ion de Hunedoara. Cer senin şi pur de decemvrie. Arborii cercelaţi şi-nchiciuraţi. Zăpezile strălucitoare, orbitoare, lumina căzînd pe cuirasele gărzilor, jucîndu-se în panaşele din pene de struţ, roşii ori verzi, ori albastre ; în zmeuriul dolmanelor şi-n argintul brandenburgurilor. Căpitanul conte Layos Segney îi călăreşte în dreapta, solemn sub morionul căptuşit cu blană de veveriţă. Întîlnirea a avut loc, poate simbolic, în castelul lui Martinuzzi de la Vîntul de Jos, unde Segney l-a aşteptat cu cei doi maeştri de ceremonie şi patruzeci de carîte pentru curtea sa, printre care se afla şi carîta lui Sigismund, aurită, cu armoriile Báthoreştilor pe un ecuson de argint lucrat în filigran şi încrustat cu emailuri. N-a fost nevoie de nici o subtilitate să-nţeleagă că Sigismund joacă un

joc dublu. Pe de o parte vrea să-l măgulească, primindu-l afară din palat, ca pe un egal, vrea să-l menajeze și să-i arate recunoștința, pe de alta dorește să demonstreze curții și dietei că este seniorul atotputernic al voievodului. I-a trimis carîtele puse pe tălpici, ca să nu vadă între zidurile cetății lui de scaun vulturii bizantini de pe tapițeria carîtei domnești. A trimis patruzeci de carîte, ca să-i împuțineze curtea călare, care ar fi fost prea impunătoare. Ceremonialul cere ca în fiecare carîtă să fie un boier însoțit de un nobil de la curtea princiară. Doar el, voievodul, călătorește singur, în carîta tapițată cu mătase brodată în fir de aur, ascultînd cu o tresărire tainică și o neliniște dureroasă strigătele de bun venit ale cetelor de iobagi — bătrîni cu pletele albe retezate pe umeri, în cojoace întoarse pe dos, muieri în cataveici, bărbați clădiți din belșug — pîlcuri, pîlcuri în gerul ușor, i se strigă : — să trăiești măria-ta, se feresc de caii cuirasierilor, se descoperă și se-nchină, aude vînătorii domnești care-i fac garda schimbînd vorbe așezate cu iobagii — iarnă bună, grîu la primăvară, mă oameni ; ori altele asemenea, de semănături, de vite, de prețul cîblei, ori al găleții — totul curge în trapul lin al celor șase cai albi gătiți cu hamuri roșii, în tropotul gărzilor și-n zăngănitul armelor, în clinchetul sonor al clopoțeilor de argint, sub cerul albastru și senin, pe sub arborii vechi din marginea drumului, gătiți cu strălucirea rece a aschiilor de gheață.

Podul de pe Mureș. Cea dintîi salvă a artileriei de pe zidurile plumburii ale cetății. Gogoloaiele de fum alb-cenușiu ridicîndu-se deasupra donjoanelor. Turlele catedralei, ale bisericilor, frontoanele palatului, flamurile fluturînd pe hampele lor, casele tîrgului risipite sub dealul cetății, tîrgoveți și cete mari de țărani în straie de sărbătoare, strigîndu-l, urîndu-i bun venit. A doua salvă de artilerie cînd convoiul strălucitor urcă dealul spre porțile deschise larg, cu grila ridicată. Vede archebuzierii încremeniți la crenele. Artileriștii la posturile lor din donjoane. Trîmbițașii purtînd peste platoșe pelerine scurte, roșii, aliniați în fața porților. De la pod la porți, două șiruri de gărzi călări, banderiile principelui cu steagurile vasalilor, cuirasierii grei nemișcați pe caii lor uriași. Ascultă freamătul oștirii princiare cînd vede trofeele de război pe care le poartă gărzile lui : tuiurile tătărești și sangiak-alemurile smulse în luptele din vară și din toamnă ; trofee de care oștirea nu s-a bucurat anul ăsta, dimpotrivă, pe care ea a trebuit să le lase în mîinile oștirii musulmane pe cîmpul de luptă de la Kerestes. Carîta trece pe sub bolțile porții, la pas. Șirurile de toboșari răpăie onorul. Corniștii și trîmbițașii îl preiau, împrăștiindu-l în văzduhul sticlos. Vede limpede cum comandantul bateriei din donjonul cen-

trul își ridică spada, ca numai după o clipă s-o lase în jos și tot atunci să răzbubuie a treia salvă de artilerie. Carîta trece prin fața unor tribune acoperite cu pînză albastră, decorate cu armoriile marilor nobili pictate pe eșarfe lungi, ornate cu crengi de brad și cenușăr. Tribunele sînt pline cu doamne gătite în mantiile blănite, cu capișoanele tivite. Atunci cînd își scoate gugiumanul din samuri, salutîndu-le cu un gest galant, doamnele prevenite după informațiile pe care i le trimitea Josica, că vor tebui să suporte un urs sălbatic, îi răspund printr-o foarte vie fluturare de batiste colorate și printr-un fel de cor de ciripituri, care i se pare măgulitor... Plăcerea aceasta galantă îi este de scurtă durată. Se crispează sub mantia voievodală de purpură, brodată cu vulturii. În fața catedralei se află o tribună mai înaltă decît celelalte, gardată de trei catarge pe care flutură steagurile Ardealului, Țării Românești și Moldovei (ce vanitate deșartă), drapată cu mătase roșie, în care-l vede foarte bine pe Sigismund ridicîndu-se din jilțul voievodal și făcîndu-i semne prietenești, odată cu o femeie împodobită cu o diademă strălucitoare, care nu poate fi decît surghiunita Maria Cristierna. Perfidul vrea să-l oblige să urce scările tribunei și astfel să-l umilească în fața întregii curți a Transilvaniei, a întregii ei nobilimi, a dietei și-a oștirii. Trîmbițașii din gardă, aliniați pe zece rînduri în fața tribunei își ridică trîmbițele, făcîndu-le să scînteieze. Se sună prelung o chemare, care după protocol ar trebui să fie «întîlnirea principilor». Carîta oprește în dreptul unui covor imens. Pajii sar de pe scăunelul din spate, deschizînd portiera. Aude freamătul care trece prin tribune. Rămîne în carîtă, galben, gata să sfîșie. Ce ticăloasă șiretenie. Freamătul din tribune crește. Nu poate rămîne la nesfîrșit în carîtă. Cu atît mai mult cu cît acolo sus, în tribună, îl așteaptă o principesă din Casa de Austria. Jignind-o, l-ar jigni pe împăratul Rudolf. Pajii apucă poalele mantiei. În clipa cînd iese din carîtă, ascultă cu o bucurie sfîșietoare cornul gărzii lui, sunînd «slujba măriei-sale». Ca din pămînt răsare principele Marcu, îmbrăcat în mantia de prinț, albastră, brodată cu corbul Țării Românești, Radu Buzescu muiat în aur și episcopul Theofil în odăjdiile grele cu mitra episcopală și cîrja aurită, urmați de ceilalți mari boieri din carîtele cele mai apropiate și de zece vînători cu săbiile la umăr.

— Să-l cinstim întîi pe Dumnezeu, măria-ta, spune episcopul Theofil, zîmbindu-i și mai apoi pe domnul acestei cetăți...

I se-nchină episcopului căruia îi ies în întîmpinare prelații curții. Își scoate singur gugiumanul, își desprinde tot singur mantia voievodală din paftaua bătută-n diamante, gărzile deschid drum,

episcopul Theofil binecuvîntă tribunele, prințul Marcu și Radu Buzescu urcă scările acoperite cu covoare și el, cu mîinile înmănușate unite pentru rugăciune, cu capul descoperit, smerit, se-ndreaptă spre catedrală, înconjurat ca prin farmec de prelați catolici, nobili, copii de cor și paji.

5

— Să-mi îngăduie măria-ta... Așa ! Această cută se poartă aici pe dreapta și-nseamnă că purtătorul este gata să-și apere cu dîrzenie toate gîndurile și toate cuceririle.

— N-am venit la Alba-Iulia să cuceresc pe nimeni, iar gîndurile mele sînt frățești, domnule cancelar.

— N-ați venit să cuceriți pe nimeni, măria-voastră și de pe acum ați cucerit inimile simțitoare ale nobilelor noastre doamne, cărora nu le-a scăpat nici felul curtenitor în care le-ați salutat, nici felul cum l-ați umilit pe principe silindu-l să-i aducă omagiul său lui Dumnezeu, alături de măria-voastră, în loc să-și satisfacă orgoliul prin umilința lui Achile.

Policandrele și sfeșnicele în care ard lumînări de ceară își reflectă luminile în oglinzile de Veneția care căptușesc salonul apartamentului pus la dispoziția lui de cancelarul Josica în palatul ridicat nu departe de palatul princiar. Dincolo de ferestrele din sticlă șlefuită de Murano, se-nserează. Culori liliachii flutură în cerul de iarnă. Sobele de porțelan, pîntecoase, încălzite cu aerul cald care vine prin țevi de argilă de la cuptoarele din beci, răspîndesc o căldură plăcută. Cancelarul Josica îi potrivește pelerina scurtă, spaniolă, din purpură, fără să facă nici o taină din antipatia lui pentru Sigismund. A slăbit, nasul i s-a subțiat, ochii i-au căzut în fundul capului. Îi spune că balul de astă-seară este dat în onoarea voievodului, că vor fi prezente cele mai frumoase femei ale principatului, care nu sînt și cele mai virtuoase, sperîndu-se ca măcar una să ajungă la patul voievodului și de aici la tainele lui, că îl vor înconjura cu spioni, care cu tot rangul lor nobiliar tot spioni rămîn, că Sigismund după dezastrul de la Kerestes îl gelozește pînă la ură pe învingătorul de la Nikopol, Babadag și Plevna, interzicînd orice *Diario*, ori *Avizo* care publică faptele lui de arme ; că el, cancelarul este bănuit de legături cu voievodul transalpin și tocmai pentru că este bănuit, voievodul este găzduit la cancelar, pe motivul că, fiind de același neam și vorbind aceeași limbă, măria-sa se va simți ca acasă, în schimb s-au plătit gras cîțiva sluji-

ori, dintre care și intendentul, pentru a afla tot ce se-ntîmplă și a face rapoarte amănunțite de trei ori pe zi, lucru care l-a scîrbit cu desăvîrșire. Cancelarul cu cearcăne adînci la ochi îl privește în oglinda cu ape albăstrii, șoptindu-i gîtuit :

— Cu multe umilințe am ajuns măria-ta unde-am ajuns, multă ură am adunat din aceste umilințe și multă înțelepciune.

Se deschide o ușă mascată în lambriserie. Apare un valet care se-nclină în tăcere și căruia cancelarul îi spune ceva în ungurește. Din anticamera parchetată se aud șoaptele boierilor. Intră Simion, lăsînd ușa deschisă. Principele Marcu îmbrăcat într-un costum florentin somptuos, cu spada ușoară de ceremonie la șold, își face reverențele. Valetul dispare prin ușa tainică.

— Unele din zidurile casei mele au urechi, măria-ta... Carîtele sînt trase. La palat sînteți așteptat. Fiți galant cu principesa. Asta va face impresie bună la Praga. Fiți înțelept cu nunțiul Alfonso Carrillo. Asta se va ști la Madrid. Măguliți-l pe nunțiul Germanico Malaspina.

— Asta îmi va aduce mulțumiri de la Roma.

Josica face o reverență.

— Nu-i uitați pe căpitanii Gaspar Sibrik și Gaspar Kornis, pe Moise Székely și Stefan Czáki, dulăii principatului. Omagiați-o pe contesa Ana Bornemisza, fără să dansați cu ea. Principele vă va fi recunoscător, fără să devină gelos. Feriți-vă de cei doi frați Genga, dușmanii mei de moarte. Dealtfel am să fiu pe lîngă măria-voastră. Dacă vorbesc de starea vremii, se cheamă că un subiect politic nu-și are locul.

— Mă-ngrozești domnule cancelar.

— Vă pun la picioare slujbele mele credincioase, măria-voastră.

Își stăpînește un zîmbet acru. Curtea lui Sigismund nu poate fi mai abilă în intrigi nici decît sarayul, nici decît curtea Țării Românești. Sau poate se înșală ? Josica i-a spus la masă, între două zîmbete, că din clipa cînd l-a umilit pe principe, intrînd în catedrală, în loc să urce la tribuna unde trona Sigismund, curtea s-a-mpărțit în două tabere, care nu fac decît să scoată la iveală dușmănii mai vechi... O parte dintre curteni și dintre clerici, care-l admiră pentru victoriile lui militare, nobili mai mărunți, ori scăpătați, războinici sătui de jertfele inutile impuse armatei de Sigismund, funcționari de dietă și cancelarie striviți de impozite, au văzut în gestul voievodului Transalpin un semn de nesupunere și mîndrie, pe care ei, vasalii principelui poate-l visează, și-l doresc, dar nu-l pot face decît cu prețul capului. Ceilalți, marii nobili, episcopul Napragy Demeter, înaltul cler s-a ofensat de moarte, con-

siderînd actul «văcarului» drept o instigare la rebeliune, cu atît mai mult, cu cît sute de iobagi valahi au ieşit din sate, venind «să-şi vadă voievodul» şi cu cît la Alba-Iulia se găseşte de trei zile o delegaţie de clerici ortodocşi, care întruneşte preoţi din toate comitatele... Cancelarul pare mistuit de patimi stăpînite de-o viaţă, izbucnind acum atît de violent, încît îşi dă seama de drama lui. Din nobilimea măruntă a consuetudinarilor români, s-a-nălţat la rangul de cancelar al principatului, stîrnind toate urile şi toate geloziile. Ce planuri urzeşte şi de ce ? Are o încredere ciudată în omul acesta în care de fapt nimeni nu trebuie să se încreadă. Radu Buzescu se înclină uşor, făcîndu-i semn că are veşti proaspete. Se alcătuieşte alaiul. Bunul Mihalcea, spătarul Calotă Bozianu şi armaşul Udrea Băleanul sînt singurii boieri care poartă caftane uşoare de catifea, fără mîneci şi hangere persieneşti în brîiele de mătase. Ceilalţi sînt îmbrăcaţi după moda italiană, fiecare după moda cetăţii unde-şi are neguţătorii, agenţii de bancă şi furnizorii. Cancelarul conduce alaiul pe scările largi din marmoră. Marcu îi şopteşte că şi-a găsit prieteni în garda italiană a principelui. Că în timpul slujbei *Te Deum laudamus* i s-a prezentat un cavaler, Carlo Magno, scutier al principesei, spunîndu-i că este admiratorul măriei-sale, căruia vrea să-i slujească, considerînd această slujbă ca pe cea mai înaltă favoare. Atît domnul Balthazar Walter cel tînăr, silezianul, cît şi maestro Pigaffeta, dar mai ales cavalerîştii care s-au întors din Valachia acum o săptămînă, au adus cele mai minunate ştiri despre luptele purtate peste Dunăre, înflăcărîndu-i inima.

Uşierii în livrele deschid uşile palatului. Îl izbeşte gerul uşor, mirosul de fum, strălucirea torţelor purtate de pedestraşii cuirasaţi care-i dau onorul, lovind gărzile spadelor de cuirase ; Radu Buzescu îl ajută să se urce în carîtă.

— Astăzi după-amiază a sosit, la Vinţ, un ceauş al paşii de Belgrad, măria-ta... Am poruncit căpitanului Caloian să-şi ţină oamenii în arme, caii înşeuaţi...

— Nu urcaţi, măria-voastră ? întreabă cancelarul din partea cealaltă a carîtei.

6

Făclieri. Jocuri de artificii. Puzderie de artificii roşii, albe şi verzi trase de artificierii de pe platforma unui donjon de aripă. Toate ferestrele palatelor nobiliare iluminate cu cîte trei sfeşnice,

a trei lumînări fiecare. Numărul trei. Al Dragonului. Al Templului. Al Zidarilor liberi. Ce caută ceaușul la Vinț ? Să-i fi întins Sigismund o capcană ? Ce poate fi mai lesne decît să-l aresteze după bal, ori chiar acolo și ce-ar putea face căpitanul Caloian cu vitejii lui împotriva celor o mie, ori două mii de oșteni ai lui Sigismund ? împotriva porților închise și vegheate de archebuzieri ? Și ce știe acest Josica, ori ce nu știe și n-a adulmecat cu nasul lui de cancelar, gata să plătească cu capul orice indiscreție, sau orice neprevedere ? În fața palatelor ard focuri mari, în jurul cărora stă strînsă servitorimea nobililor. Bărbați și femei cască ochii la jocurile de artificii și-l aclamă cînd carîta princiară intră în lumina focurilor.

— Cine-i ceaușul de la Vinț și de ce-a venit, domnule cancelar ?

— Maica Domnului, șoptește cancelarul, închinîndu-se după ortodoxie, de la dreapta la stînga. Ce ceauș măria-ta și iartă păcătosului neștiința care-l va costa capul ?

— Se pare că nu rămîn dator sfaturilor pe care mi le-ai dat... Ai oameni pe-aproape ?

— Țin două banderii de hațegani și una de archebuzieri slovaci, măria-ta.

— N-ar strica să le poți ridica în arme, chiar din noaptea asta.

— Măria-ta m-ai luat prea repede și mi-am pierdut cumpătul... Nu te gîndi la rău. Principele n-o va face din mîndrie, ori din onoare, nu că poate n-ar vrea-o. Dar s-ar dezonora în fața Europei. Or, nu ține la nimic, atît cît ține la ceea ce spun curțile despre el.

— Oricînd se pot găsi pricini care să dovedească vina mortului... Ține banderiile în arme și fă în așa fel încît gărzile mele să străjuiască sălile, alături de gărzile lui Sigismund... Cine mă va sluji aici, și-acum ?

— În afară de mine, nimeni. Mîine, poate sașii, dacă ieșim învingători. Săcuii măriei tale cînd vor auzi...

— Îți joci, capul, cancelare !

— Avînd Ardealul, Moldova și Bulgaria, măria-ta, vei fi cel mai puternic monarh al creștinătății... Iată palatul acestui principe necopt, plin de ură, exaltat și nestatornic...

Gărzile ridică făcliile deasupra coifurilor. Lumina fîlfîită le cade pe trăsăturile soldățești, împietrite. Pe lamele spadelor. Pe cuirase. Lumină cu reflexe roșietice, de sînge. Artificiile urcă în cerul sticlos, globi luminoși trăgîndu-și trena fosforescentă deasupra turlelor negre ale catedralei unde-și doarme somnul de veci, acel urît de nemeșime, Iancu de Hunedoara, căruia i-a aprins astăzi patru lumînări mari, rugîndu-i pe clericii sfîntului lăcaș să le

schimbe cînd ard pînă la jumătate, zi și noapte, cît va fi oaspetele cetății. Jerbe de scîntei. Mari buchete incandescente desfăcîndu-se în cer. Jerbe de lumină sfîșiind noaptea.

— Îmi place feciorul domniei tale, cancelare. Mi se pare învățat, cumpătat și dăruit ca bărbat.

— Mă plec adînc în fața acestei laude nemeritate. E adevărat că și-a făcut studiile la Padova, apoi la Praga, trecîndu-și doctoratul cu maeștri vestiți, dar are încă de învățat. Curțile își fac planurile de pe acum, în legătură cu prințesa Florica, fiica măriei-tale, care este considerată una dintre cele mai bune partide din această parte a Evropei... Am ajuns, măria-ta... Niciodată n-am urcat aceste trepte cu atîta demnitate și curaj, cu cît le urc călcînd în urma măriei-tale. Vă sînt rob, doamne, pe viață.

Voievodul își scoate mănușa. Își pune mîna pe mîna cancelarului Josica. Asudată. Rece. De mort. Se-nfioară. Pajii deschid portierele. Gărzile înșirate pe treptele de marmoră dau onorul cu halebarda. Trîmbițașii din balcoane fac cunoscut cetății Alba Iulia sosirea lui la palat. Cei doi frați Genga au irosit destulă imaginație, ca tot fastul acesta să se desfășoare aidoma cu cel de la curțile regilor din apus. Se liniștește. Nu gîndul că Sigismund n-ar fi în stare să-l vîndă sultanului, aruncîndu-l în lanțuri și scoțîndu-l din Ardeal pe la Lipova sau că n-ar fi mai ușor să-i trimeată numai capul, chezaș pentru gîndurile lui de pace. Se liniștește la gîndul că are să-l înfrunte peste cîteva clipe. Că dacă Sigismund n-a făcut-o cît a stat la Josica, acum este prea tîrziu s-o mai facă. Vor fi aici ambasadorii papei și ai împăratului, spionii și agenții curților italiene, nunțiul regelui Filip, constructorul acestei Sfinte ligi, adică plasa pe care Sigismund țesînd-o pentru Mihai Vodă, a căzut singur în ea.

Urcă treptele cu alaiul strălucitor al curții lui, în vreme ce căpitanul general, în ținută de ceremonie, face onorurile palatului.

7

— Ai intrat ca un duh al bărbăției în acest palat bîntuit de spaime, magnifice domn Mihail... Ah ! Privește ! Privește această scenă mitologică, dar vai, atît de actuală !... Cum îți plac versurile ?... Dar muzica ?

— Spune-i, Marcule, că muzica este cu adevărat frumoasă...

— Am să-i spun că este divină, măria-ta... Și că versurile sînt pline de simțire...

Prințul Marcu (cum seamănă din profil cu Petru Cercel) se pleacă între tronul pe care strălucește Maria Cristierna și tronul lui Sigismund. Spune lucrurile atît de bine, încît Sigismund își scoate de pe degetul mic un inel pe care strălucește un solitar superb și i-l dă, înroșindu-se de plăcere.

— Spune-i magnificului domn Mihail, că nici o laudă nu mă putea mișca mai adînc, decît aprecierea domniei sale... Iată, doamnă, că se află pe această lume și oameni care să prețuiască sincer talentele mele, îi spune prințesei... Te rog urmărește aria flautelor... Ah ! Pietro Busto este un muzicant desăvîrșit... Iar Battista Mosto cel mai bun capelmaistru din lume...

Voievodul îi vede vîrful pantofului din mătase de Granada, bătînd tactul. Îl copleșesc miresmele aținătoare care năvălesc din corsajul decoltat al principesei Maria Cristierna, în stînga căreia stă. Principesa poartă pe cap, deasupra coafurei, o diademă din diamante. Gîtul delicat, alb, i se desprinde grațios din gulerul gofrat, înalt, tot numai dantelă. Sala uriașă luminată de candelabre și policandre de cristal, în care sutele de lumînări își răsfrîng clipirile, aruncînd lumini tandre în ochii rimelați ai femeilor. Histrionii îmbrăcați într-un fel de costume antice, ele mai mult dezbrăcate, ostenesc cu multă aplecare să povestească crîncena trădare a unei Elene plină de nuri, blondă, așa cum este blondă principesa Cristierna. Stăpînul și domnul ei, foarte mustăcios, întors oblojit din niște războaie îndepărtate, pe jumătate roman, pe jumătate cruciat, o împroașcă cu ocări și o amenință cu o spadă cît o frigare. Flautele se tînguie dureros. Unele doamne își șterg colțul ochilor cu batistele. Sigismund își scoate batista de dantelă din garda scobită a spadei, trecîndu-și-o gingaș peste frunte. Flautele își tînguie durerea din care răzbesc accente bucolice, pline de dulci tristeți. Se întîmplă niște efecte pirotehnice, care umplu sala de pocnete și de flăcări verzi care-o cuprind pe infidelă. Histrionul oblojit țîșnește din flăcări, rostind într-un fel de latină pe jumătate spaniolă un fel de capucinadă, în care, înțelege vag, este vorba de soarta cumplită a femeilor infidele...

— Ce prostie, spune foarte limpede, în italiană, un cavaler chipeș, măsliniu, așezat la picioarele estradei pe care sînt cele trei tronuri sub baldachinul de catifea roșie, cu franjuri și ciucuri de aur...

Sigismund se face livid. Maria Cristierna se pleacă spre el și-i spune dinapoia evantaiului :

— *Finis coronabit opus...*

Oftează și-l privește cu ochi albaștri, reci și îndepărtați. Histrionii își fac grațiile, culeg aplauzele și se retrag, în timp ce lacheii și pajii strîng scaunele...

— Ce surpriză, spune Sigismund, aplaudînd.

Pe ușile larg deschise intră vînătorii din garda călare, cu săbiile trase, conduși fără nici o sfială de căpitanul Caloian. Dublează fiecare gardă a principelui. Se aude pasul cadențat pe dalele de marmoră. Zornăitul pintenilor. Căpitanul Caloian, în coantășul din catifea verde plin de fireturi împletite în șnur din argint, se postează lîngă un akroterion pe care este sculptat, în marmoră, un faun.

— Ce surpriză, repetă Sigismund, plecîndu-se spre el, prin fața principesei.

— *Ut ita dicam*, șoptește Maria Cristierna, măria-ta, magnifice domn Mihai, ai de gînd să pui în practică unele gînduri uricioase la adresa stăpînului meu ?

— Marcule, spune-i principesei că nu vreau decît s-o slujesc cu sabia atunci cînd va fi nevoie, așa cum am slujit-o cînd și-a celebrat nunta. Gărzile mele alături de gărzile voastre, principe Sigismund, spun ceea ce trebuie să spună pizmașilor noștri și uneltitorilor...

— Ah ! Politica, suspină Maria Cristierna... Oferiți-mi brațul magnifice, să vă prezint doamnele mele.

Subliniază «doamnele mele» cu un surîs tăios. Muzicanții din balconul lor atacă o foarte spumoasă cantilenă. Îi oferă brațul principesei, care-și așază mîna gingașă deasupra lui. Coboară de pe podium, aruncînd o privire scurtă cavalerului care spusese «ce prostie», și care-i face trei reverențe grațioase.

— Carlo Magno, încă n-ai învățat să te porți la curte, prietene, și asta are să te coste. Magnifice, acesta este cavalerul Carlo Magno, comandor al Calatravei, *escudero mio*...

— Și cel mai mare admirator al talentelor mele, spune acru Sigismund Báthory, răspunzînd cu o înclinare de cap, reverențelor adînci ale scutierului strălucitor, care-ndrăznise să-și spună părerile atît de nepoliticos.

— *Imo pectore*, alteță serenissimă.

Își spune că acest Carlo Magno este un bărbat. O vede pe Maria Cristierna roșind ușor sub fardul din alb de plumb cu care și-a dat fața și sînii. O trompetă sună metalic trei note înalte. Toți cavalerii își oferă brațul doamnelor. Pe una din ușile mascate cu draperii de catifea își fac apariția cei doi nunții. Alfonso Carillo și celălalt, cu fruntea îngustă, ochii căzuți în fundul capului, care nu poate fi decît Germanico Malaspina, îmbîcsit de minciunile intri-

gile, calomniile și aurul lui Zamoyski. Poartă ciorapi violeți, tunici negre și tichii violet. Probabil n-au vrut să asiste la piesa decoltată, al cărei autor îi prezintă cu emfază curtea sa. Cancelarul Josica, apărut nu se știe de unde în stînga stăpînului său, tălmăcește numele, titlul nobiliar și faptele pe care Sigismund le laudă acru. Defilează prin fața lor (Maria Cristierna continuă să-și apese brațul pe brațul lui) conți și contese, baroni și baronese, căpitani de toate armele cu doamnele lor, unii poartă pe cap acel iubit *cul d'assiette* conoidal, cu pene de egretă sau fără pene, alții au părut prins la spate cu *arcelets*, sînt îmbrăcați în tunici spaniole cu mîneci bufante (Marcu îi șoptește că aici moda Henric III se concurează cu moda Filip II și că numai cavalerii aceia răpciugoși, bolnavi de morvă, mai păstrează moda cavalerimii vechi ; traduce asta în italiană și Maria Cristierna își mușcă buzele să nu rîdă) unele negre, altele violet, ori roșii, ori albastre, toate însă cu guler alb, festonat ; asortate cu pantalon bufant, cu bufa mult deasupra genunchiului, din atlas roșu, ori verde, cu pliuri din brocat de aur, purtînd ciorapi din tricot de mătase ; iar doamnele care-și odihnesc brațele albe, înmănunșate, pe brațele cavalerilor mustăcioși, cu corsajul tăiat *en penseron*, strălucitoare sub revărsarea de diamanticale, albe sub albul de plumb, sulimenite, fac reverențe ușoare, sorbind-o cu ochi hulpavi pe exilata lor prințesă și-și pleacă genele rimelate atunci cînd el le caută privirea.

— Ah, șoptește principesa din dosul evantaiului din pene de struț... Cum vă place, magnifice, această doamnă. Priviți-o cu atenție și mărturisiți-mi entuziasmul măriei-voastre !...

Prinde schima făcută de cancelarul Josica.

— Aflîndu-mă lîngă pura măriei tale frumusețe (o spune în italiana lui împiedicată și plină de levantinisme, apasă pe pură și din nou Maria Cristierna roșește) ce pot spune de oricare altă femeie, alteță ?

— Principesă, te rog să știi că magnificul nostru domn Mihail este unul din cei mai redutabili cuceritori...

— Poate de tabere otomane, alteță...

Doamna contesă Ana Bornemisza, strălucitoare în rochia de tafta verde, acoperită cu dantelă valoneză, cu buclele roșcate căzîndu-i pe umerii de zeiță, cu ochi mari, verzi, este adusă de unchiul său, contele Ianos Horvath de Kövár, fiind văduvă de aproape doi ani, contele Arpad Bornemisza căzînd vitejește în luptele din jurul Timișoarei. Femeia are ceva de Venus și de Cotis. Emană voluptatea din fiecare mișcare. Îi prinde privirea alunecîndu-i pe lîngă el, spre locul unde Radu Buzescu îi spune prințului Marcu cum l-a văzut într-o pictură pe Don Juan de Austria și ce cuirasă

purta acela în lupta de la Lepanto. Contesa Ana Bornemisza se făcuiește toată în acea privire, care nu scapă ochilor albaștri ai principesei.

– Sărmanul meu principe, oftează Maria Cristierna.

În clipa aceea principele face un pas înainte, oferindu-și mîna ofițerului lui Fabio Genga, *ministro di camera*.

– Iată, magnifice, perla curții mele și într-un fel supusa măriei-tale. Doamna Velica Genga, fiica unuia dintre favoriții curții de la Tîrgoviște.

I se pare că se face un gol îngrozitor în jurul lui. Că rămîne el însuși despuiat în fața acestei curți princiare. Nu vede altceva decît femeia pictată în cabinetul de lucru de la Tîrgoviște, cu sîni dumnezeiești, plutind pe norii diafani, femeia despre care unii puneau că este regina Henrieta de Navara, celebra regină Margot, alții că este sultana Hasechi și alții că este Velica, fiica marelui voinic Ivan Norocea. Aude vag glasul ușor tăios care spune în batjocură parcă :

— A măriei-tale, cu supunere, Velica...

— O cunoașteți pe această doamnă cu adevărat stranie, magnifice ?

— Am mulți supuși peste hotarele țării, principesă. Cred c-am văzut-o cînd era copilă... Vă rog, onorați-mi curtea și boierii. O vorbă bună și un zîmbet pentru bătrînul acela arțăgos, care este marele ban Mihalcea Caratzas... Faceți-mi acest favor, alteță.

Prințul Marcu începe prezentarea curții lui. Face un efort dureros să n-o caute din ochi pe Velica Genga. Velica. Dumnezeule. Cît de mult s-a schimbat. Își scoate batista din mîneca tunicii simple, de brocart sîngeriu. Se stăpînește. Maria Cristierna îl trece pe marele ban lui Sigismund și din cîțiva pași iscusiți îl duce spre locul gol rămas între cele două curți. Îi arată cu evantaiul o nișă în care tronează bustul lui Sigismund Báthory și-i spune cu aerul că laudă lucrarea în marmoră :

— Amor și Hymeneu nu fac casă bună cu mine și prințul meu. Mă tem pentru viața unui cavaler și-mi încredințez onoarea în mîinile celui care și-o știe cîștiga glorios pe cîmpurile de luptă.

Rămîne surprins, se-nclină adînc și-n clipa aceea muzica atacă primele măsuri din cîntecul «Iată inima mea, preafrumoaso»...

...Cancelarul Josica se arată un diavol al rafinamentului. Este desigur vorbit cu Radu Buzescu și principele Marcu. Toți trei manevrează cu supleție grupurile care se alcătuiesc și se desfac, dar mai ales îl manevrează pe Sigismund prin contesa Ana Bornemisza, care, privită mai cu stăruință, seamănă cu Tudora. Lacheii poartă cupe cu băuturi răcoritoare, pe tăvi de argint. Josica l-a dat pe

mîna căpitanilor Gaspar Kornis, Moise Székely și Ștefan Bocskay. Cu multă curtenie își amintesc campania contra lui Sinan Pașa. Josica tălmăcește sîrguincios vorbele acestor soldați, care nu se sfiesc să spună că principatul lor după bătălia de la Kerestes stă ca frunza pe apă. Își amintesc cu nostalgie de povestirile înflăcărate ale lui Albert Kiraly despre bătălia miraculoasă de la Călugăreni. Ștefan Bocskay spune că soldații sînt totdeauna pe măsura generalilor și generalii pe măsura soldaților.

— Iar domniile voastre pe măsura Evropei, le spune, lucru pe care mi l-ați dovedit din plin în anul trecut și pe care s-ar putea să mi-l mai dovediți.

Josica se retrage cu căpitanii care-i fac reverențe recunoscătoare. Rămîne o clipă singur, în mijlocul sălii, sub policandrul cel mare. O vede pe Velica lîngă Sigismund, alături de Fabio Genga. Un nor de bucle negre strălucitoare, împînzit cu stele de diamant. Înaltă cît Fabio Genga, mai înaltă decît Sigismund, cu formele voluptoase ale femeii de douăzeci și cinci, ori poate douăzeci și șapte de ani, oacheșă și cu ceva măreț, de regină antică.

— Omagiul unui cleric, războinicului glorios, șoptește cardinalul Alfonso Carillo, înclinîndu-și foarte ușor capul nobil, cu trăsături severe de hispan.

Își stăpînește un oftat. Dorise arzător să fie în preajma Velicăi. Poate n-a văzut-o niciodată, ori a văzut-o la curtea lui Petre Cercel, poate a visat-o, ori a ghicit-o în chipul Erinei Golescu, poate a așteptat-o de-o viață, poate destinul lui zbuciumat i-a însemnat calea spre Alba Iulia cu chipul acestei zeițe. Prințul Marcu se-nclină grațios, gata să-l slujească. Iată-l pe adevăratul conducător al principatului, iezuitul Alfonso Carillo, omul celui mai puternic rege al lumilor, căutîndu-l în locul principelui, care povestește pe ton ascuțit cîtorva cavaleri italieni, ultima partidă de palone pe care i-a cîștigat-o lui Simon Genga. Alfonso Carillo îl întreabă cum i se pare curtea tînărului său stăpîn.

— Strălucită, monseniore... Strălucită.

Cu o nouă schiță de reverență, monseniorul îl poftește într-un fel de nișă, cu două colonade în stil toscan și un arc de boltă *lancéolé*. nu prea adîncă, ridicată deasupra sălii cu două trepte, unde pe o canapea tapițată cu mătase de Granada, stă nunțiul Germanico Malaspina. Din spatele unei draperii apare cancelarul, spunîndu-i zîmbitor în italiană :

— Măria-voastră a avut dreptate. Se pare că mîine vom avea ninsoare.

Avertismentul cancelarului îl face dintr-o dată atent. Călătoria lui la Alba Iulia nu este una de plăcere. O simte în privirea tăioasă

a nunțiului Germanico Malaspina, care se ridică de pe canapea cu vădită rea-voință. Alfonso Carillo il întreabă dacă prezența a doi prelați catolici nu este supărătoare pentru un stăpînitor (se ferește să-i spună titlul voievodal, cutra de iezuit, știe ca și mine pe cine slujim fiecare și o să vedem pînă la urmă, dacă cancelarul a avut sau nu dreptate) un stăpînitor care-și apără cu atîta înverșunare credința răsăriteană.

— Voiați să spuneți «schismatică» monseniore, îi răspunde zîmbind.

Cancelarul Josica se face livid.

— Voi ați spus-o, alteță !

— Greșiți. Nu sînt o alteță... (Cardinalul spusese asta latinește. Nu-l lasă pe Marcu să-i traducă. Îi răspunde lui Alfonso Carillo în greaca veche, învățată cu Nikifor Parasios, evocînd minunile bizantine.) Sînt un voievod !

Îi explică originea cuvîntului, circulația lui în răsăritul Evropei, semnele heraldice ale marilor voievozi. Germanico Malaspina este destul de certat cu greaca veche și nici Alfonso Carillo se pare că nu strălucește în conversație. Răspunsurile sînt greoaie și neclare.

— Spuneați că-mi apăr credința cu înverșunare, monseniore. Cu mult mai puțină înverșunare și vărsare de sînge creștinesc, decît alți stăpînitori...

Un moment de tăcere glacială. Cancelarul dă ochii peste cap.

— Adică fără nici un rug, fără să se-ntîmple ce se-ntîmplă aiurea...

— Poate vreți să precizați unde, domnule voievod ?

— Două titluri care nu merg împreună, monseniore... Altă paranteză în care îi explică răbduriu sensul românesc al cuvîntului «doamne», sensul de curte al formulei «măria-ta», spunînd că fiecare curte a Evropei are formulele ei de ceremonial, dar că el se simte foarte bine între doi prinți ai bisericii în această ipostază neceremonioasă, așa că acceptă și formula «domnule voievod», considerînd această discuție ca un foarte interesant mijloc de cunoaștere, scutit de rigorile unei audiențe pe care în altă situație ar fi fost obligat s-o acorde eminențelor lor, scurtă desigur, pentru că un voievod este totdeauna încărcat de treburi politice și militare. Observă cu plăcere rea cum tenul uscat al monseniorului Alfonso Carillo se acopere de sudoare și cum Germanico Malaspina zîmbește perfid. Prin același loc pe unde intrase cancelarul, apare *escudero* Carlo Magno. Face o reverență adîncă. Își cere iertare, dar se pare că principesa Maria Cristierna vrea să încredințeze astă-seară caduceul, măriei sale voievodului Mihail. Îi pomenește afabil monse-

niorului Alfonso Carillo de humorul ofițierului spaniol, care după ocuparea fără luptă a orașului Doullens, — anul trecut, monseniore, cînd luptam cu Sinan pașa — și cînd oștile catolice ale sacrei majestăți, regele vostru, veniseră împotriva regelui Henric IV al Franciei — a tăiat patru mii de creștini francezi, spunînd că n-are nici o vină că orășelul acela avea atîția locuitori. Dacă erau mai puțini, erau desigur tăiați mai puțini... Îi mai spune că în Țara Românească n-a fost nimeni tăiat, spînzurat sau ars pe rug pentru credința sa, ci numai pentru faptele sale. Apoi îl întreabă curtenitor despre starea sănătății regelui preacatolic, despre starea Spaniei (toată Evropa vuise în vară cînd statul spaniol își decretase falimentul, vistieria regală nefiind în stare să plătească împrumuturile făcute de la marii bancheri, bonurile de tezaur declarîndu-se nule. Invincibila Armada costase douăzeci de milioane de ducați trimiși de englezi pe fundul Mării Mînecii) și despre starea lui don Alonso Perez de Guzman, duce de Medina-Sidonia, marele amiral al Armadei, a cărui știință militară spune c-o studiase cu un căpitan din marina genoveză. Era știut în toată Evropa că după ce regele Filip l-a jignit crunt pe marchizul de Bazan, amiralul Armadei în construcție și acesta a murit pe loc de inimă, ducele de Medina-Sidonia a fost numit mare amiral al flotei. Atunci el a compus o foarte jalnică scrisoare, cerîndu-i lui Filip să-l desărcineze, spunînd că se pricepe «foarte puțin la războaie și deloc la navigație». Fără să-i lase timp monseniorului să răspundă, îi spune nunțiului Germanico Malaspina că-l știa în Polonia și-n grațiile cancelarului Zamoyski.

— Un om de geniu, domnule voievod, care prin oratorul său Petre Skarga a zdrobit erezia în sinodul de la Brześć.

— Prin lupte oratorice și teologicale monseniore sau cu ajutorul gărzilor ? În adevăr este nevoie de mult geniu să poți lovi prin spate coaliția creștină, să dai călăuzi hanului tătarilor, să-ți deschizi hotarele, Hoardei, să conduci Hoarda pînă la Oradea, atunci cînd oștile cumnatului tău luptă pentru cruce la Dunărea de jos.

Cancelarul Josica, alb, îl privește halucinat. S-a ușurat. Cei doi popi negri plini de ură, cu jignirea învăluită în vorbe mieroase se uită la el și nu le vine să-și creadă urechilor. Probabil de foarte multă vreme adevărul nu le mai gîdilase timpanul. Se-ntoarce spre Alfonso Carillo, care i se-nclină cu mîna pe crucea de aur pe care-o poartă la piept, agățată de un lanț din platină. Îi spune că a venit la Alba Iulia să găsească rațiunea lumii creștine și unitatea ei (o spune în aceeași greacă aleasă în care Aristotel și Platon își scriseseră operele). Lumea musulmană are un singur conducător și un singur vis de cucerire. Ce-i spune lumea creștină ? Războaiele

religioase care sfîșie marile regate, ca cel al Franciei ? ! Ori acest război dintre Spania și Francia ? Ori acest zel prootoman al lui Zamoyski ? Kerestes nu este un semnal de alarmă ? Victoriile lui nu spun nimic Evropei ?

Îl fixează pe cardinal fără nici o reticență. Citește în ochii aceia profunzi, încercănați, o aprobare mută, repede acoperită de pleoapele grele.

— Monseniore Alfonso Carillo, soarta sacrului imperiu roman ce joacă de data asta la Dunărea de jos, acolo unde noi credem în dreptul nostru de a ne închina Dumnezeului strămoșilor noștri, la sărbătorile lor și unde cuvîntul libertate este închis în fiecare inimă...

Se-nclină.

— Sînt al domniei voastre, *escudero* Carlo Magno și-al principesei căreia mă declar supus preaplecat...

Candelabrierii schimbă al doilea rînd de lumînări. Prințul Marcu, înconjurat de doamnele curții, este decretat de contesa Ana Bornemisza cel mai mare specialist în metoposcopie și chiromanție. Le-a ghicit frumoaselor doamne în cutele frunții și-n palmă, șoptindu-le la ureche trecutul, prezentul și viitorul. Îi spune lui Radu Buzescu că nobilele doamne aplică cu severitate acel cod vestit al manierelor elegante «*Lois de la galanterie française*», care scrie : «*Il faut aussi se faire laver le visage presqu' aussi souvent*» și că parfumurile și sulimanurile nu vor putea niciodată înlocui baia turcească de la Tîrgoviște.

Voievodul o vede pe contesa Ana Bornemisza scăpîndu-și evantaiul, pe care i-l ridică curtenitor Radu Buzescu. Vede mîinile lor atingîndu-se și căutîndu-se. Știe acum de unde primește Radu Buzescu daruri gingașe și scrisori tainice și cui trimite daruri scumpe și scrisori pline de întrebări. Sigismund Báthory îi ia brațul. Îi spune că se bucură nespus că i-a acceptat invitația. Îi jură că n-a vrut să-l jignească așteptîndu-l în tribună și că a primit lecția, pentru a cîta oară, cu lipsa de pizmă pe care trebuie s-o vădească un cavaler atunci cînd își recunoaște greșeala. Vina o poartă blestemații lui maeștri de ceremonii italieni, care mereu confundă curtea de la Alba Iulia cu nu știu ce curte italiană. Se bucură că s-a întreținut cu monseniorul Alfonso Carillo. Josica i-a raportat că Germanico Malaspina s-a retras, jignit de vorbele magnificului domn Mihail. Ah, cît ar vrea și el să-l jignească pe acest cotoi al cardinalului trădător, acest văr Andrei Báthory care a-ncercat prin o mie și una de tertipuri să-l încornoreze și, neputînd frînge castitatea principesei, a fugit la Zamoyski și acum la Ieremia, căutînd să-i smulgă tronul. Nu știe că acea canalie care necinstește

sutana i-a cerut împăratului, odată cu tronul, și mîna Mariei Cristierna ?... Peste două zile va fi o mare vînătoare în codrii de pe Arieș. Se va vîna mistrețul cu sulița. Principesa este o amazoană vestită. De aceea i-a dăruit cetatea Făgărașului. Să se poată ocupa în voie de vînătorile ei. Crăciunul va fi sărbătorit cu mult fast. Va fi un bal mascat, dar mai întîi va fi un mare concert de orgă și vocal, la reușita căruia are și el o parte de vină. Blestematul de pașă de Belgrad...

— El ți-a trimis ceaușul care așteaptă la Vinț ?...

Fața lui Sigismund plină de coșuri, face o schimă ciudată.

— El... În fiecare săptămînă primesc un ceauș care-mi aduce în dar o spînzurătoare, o săgeată, un hanger, un pocal, un lanț cu belciug și o scrisoare plină de lingușiri, în care sînt făcut fiu rătăcit și chemat să mă întorc la împăratul meu.

Larmă. Principesa Maria Cristierna foșnindu-și poalele largi, în formă de clopot așezate pe vertugadin, ținînd-o de mînă pe Velica Genga, urmate de o ceată gălăgioasă de curteni, spune că prințul Marcu este un vrăjitor, compune cele mai frumoase dizene din cîte s-au auzit la vreo curte, pe care le dedică cu o galanterie perfectă doamnelor și că acum a compus niște letrii atît de suave, încît îi roagă pe cei doi voievozi să lase treburile grave pentru altă dată și să asculte madrigalul pe care prințul i l-a dedicat ei. Se face un cerc în mijlocul căruia lacheii aduc un ghiordez țesut în culori vii. Prințul Marcu îi face Mariei Cristierna trei reverențe, cărora principesa le răspunde grațios cu o singură reverență. Un muzicant aduce ghitara. Alți patru cu viori și ghitare îl înconjoară pe trubadurul îngenuncheat în mijlocul ghiordezului. După cîteva acorduri, prințul cîntă în italiană, pe o melodie dulce, napolitană, un cîntec omagial în care este vorba de frumoasa, dalba și sfielnica principesă Maria Cristierna, această Diana a codrilor și înțeleaptă Athena, menită de cer să fie cucerirea cea mai de preț a viteazului cavaler care-și înfruntă destinul cu superbitatea eroilor antici, numit Sigismondo.

8

Vîntul țiuie în streșinele palatului cancelarial, amestecîndu-și glasul cu glasul pasionat al cancelarului Josica. Bărbatul îmbrăcat elegant, păstrînd manierele de curte, este un torturat. În cele cîteva zile de cînd îi este oaspete, Josica și-a jucat aproape toate cărțile.

Este fiul neamului care l-a dat pe Iancu de Hunedoara și pe cel mai mare rege al Ungariei, Matei Corvin. Și Iancu de Hunedoara și regele Matei au greșit atunci cînd au contat pe catolicism, lucrul acesta asigurîndu-le o putere efemeră. El, Josica, a învățat din drama lor, ca și din drama lui Nicolaus Olahus, care n-a pregetat să scrie cunoscutul epitaf pe crucea fratelui său :

«Eu care zac în această hrubă, Matei zis Valahul
Jude pe vremuri am fost, și-n Orăștie primar,
Țara de peste Carpați a străbunilor, dintr-o vestită viță
Viața-mi dădu ; fost-am doar oaspe aici»...

L-a citit cu multă osîrdie pe Neagoe Basarab, căruia îi și traduce «Învățăturile» în latinește. Deviza lui secretă, pe care-o mărturisește voievodului este acest citat din Neagoe : «Nu fiți ca pasărea aceea care se numește cuc, care-și dă ouăle ei altor păsări care scot puii ei, ci fiți ca șoimul și păziți cuibul vostru». Renegarea lui este aparentă. Lucrează pentru binele neamului său. De aceea l-a și îndemnat pe Sigismund să-l prindă pe Aron Vodă al Moldovei și să-l închidă la Vinț, unde el însuși l-a otrăvit.

— Să fie acesta cel mai mare păcat pe care să-l ceară Domnul de la sufletul meu, măria-ta și sfințite vlădică Theofil.

Vlădica Theofil ascultă mărturisirile cancelarului cufundat în el însuși. Lumînările își aruncă luminile pe tăbliile credențului Henric II, pe care sînt sculptate soarele și luna, pe biroul din trei corpuri bogat împodobite, lucrat în lemn de trandafir, deasupra căruia tronează un glob al pămîntului reprodus după globul lui Martin Behaim din Nürnberg. Descifrează în lumina gălbuie, *Oceanus Indicus Occidentalis, Circulus Equinoctialis, Oceanus Meridionalis* și *Circulus articus*. Trebuie să-și mărturisească, nu fără pizmă, că Josica este tot ceea ce-și poate dori un principe în materie de sfetnic. Cancelarul ridică uciderea lui Aron Vodă nu la rațiunea de stat, ci la aceea, amețitoare, de rațiune a neamului. Spune că Aron era pus să distrugă Moldova, s-o secătuiască, pentru a se-mbogăți pe sine și apoi a se pune la adăpost în Silezia, unde agenții lui tratau cumpărarea unei moșii a statului, ca și a cîtorva case de comerț, în pragul falimentului. Or, el Josica, crede nestrămutat în ideea măriei-sale voievodului Mihai, care după răscoala din '93 avea nevoie de o Moldovă condusă de un voievod viteaz și priceput în ale armelor. Acesta a fost Răzvan.

Îl ascultă cu lăcomie, pentru că nimeni pînă în noaptea asta nu i-a descris, cu atîta bogăție și pătrundere, situația politică a Europei. Fotoliul este comod, odaia de lucru a cancelarului îmbie-

toare la meditație, rafturi cu volume *in folio* legate în piele roșie, avînd titlurile scrise într-un *cartoccio*, azuriu, statuete de bronz reprezentînd cele șapte muze, glasul jos al cancelarului insinuant și într-un fel pervers, pentru că leagă tot ce spune despre Spania, ori Francia, ori Sfîntul imperiu, de Țara Românească și de Ardeal, insinuînd că numai legăturile de sînge pot asigura astăzi regilor, stăpînirile lor. Aduce pilda Casei de Austria care pe vremea lui Carol Quintul, tatăl regelui Filip II, a stăpînit de fapt Evropa, luîndu-și deviza atît de sfidătoare : A.E.I.O.U., adică «*Austriae est imperare orbi universo*». Spune că stăpînitorii nu pot merge împotriva propriilor lor popoare, punînd visele lor de mărire deasupra acestora, pentru că aceasta este cea mai sigură cale a ruinării statului. Stă în picioare lîngă fotoliul episcopului Theofil. Vorbește alb, în șoaptă. Din salonul de-alături răbufnesc cîteodată glasurile boierilor de slujbă astă-seară. Îl recunoaște pe al marelui armaș care vrea să facă prinsoare, pe un cal arab de șa, că boier Radu Buzescu nu poate fi găsit pînă mîine la zece ceasuri, după cum nu poate fi găsit nici prințul Marcu, pînă cînd intră de slujbă cu garda. Cineva rîde gros și se bate cu palmele peste centură. Josica șoptește cum a stors Filip Spania, vînzînd șaptezeci de mii de slujbe (îl privește lung, oftează, dă ochii peste cap, fără să îndrăznească să-l mustre, cu toate că într-un fel îi dăduse de-nțeles că nu se va împotrivi unei uniri a Florichii cu fiul lui învățat, deci că într-un fel sînt de pe acum cuscrii), cum a măturat pătulele țăranilor, ca să-și poată construi Armada și cu toate astea, Spania este la al treilea faliment evropean, după care, desigur, nu va veni decît prăbușirea totală. Asta a făcut ambiția politică nemăsurată a regelui Filip. Ambiția lui catolică n-a sfîrșit mai bine. A dus-o pe regina Maria Stuart la eșafod, acum nouă ani. A ridicat Țările de Jos în arme, împotriva tuturor Tribunalelor de sînge și a amintirilor crîncene lăsate de ducele de Alba. I-a adus nenumărate înfrîngeri în Franța. Ce i-a folosit masacrul de la Harlem, unde spaniolii au ucis toată populația orașului ? La ce-a slujit arderea celor șase sute de mauri, meșteri, artizani și țărani, la Sevilla ? La ce i-a slujit asasinarea lui Wilhelm de Orania, încercările de a-l ucide pe Henric IV ? La nimic. Protestantismul și-a făcut drum acolo unde sufletele au fost pregătite să-l primească și dușmanca lui de moarte, cea mai puternică regină a protestanților, Elisabeta a Ingliterei, a triumfat. Ce-a făcut acest rege pentru el însuși ? A-ngropat de tinere patru regine. Pe infantele Don Carlos, pe jumătate nebun, care mușca sînii doicilor pînă la sînge, care-și jugănea curtenii și ardea de vii animalele curții, l-a ucis în chinuri

umplite, asistînd nevăzut la agonia lui. Acum zace putrezind de [illegible], îi țîșnește sîngele din piele, nimeni nu se poate apropia de [illegible] lui plin de puroi și sînt sigur, măria-ta, că noaptea nu poate [illegible] ochi din pricina zecilor de mii de oameni arși de el în bise-[illegible] și pe ruguri, tăiați mișelește, spînzurați și ridicați în țeapă. A [illegible] el erezia ? A făcut el din Spania altceva decît o ruină ?

Vorbești, cancelare, de parcă pe domnia-ta te-ar fi ars pe rug.

Nu pe mine, doamne, ci gîndurile și visele mele.

Te-ascult.

L-a lăsat pe bicisnicul de Rudolf fără ajutor. În loc de bani, [illegible] și oști, îi trimete sfaturi, filfizoni de curte și nunții apostolici. Îți spun toate astea măria-ta, să te feresc de a crede că Rudolf mai poate ceva și că sfîntul imperiu mai înseamnă altceva decît un nume. Măria-ta te încrezi prea mult în acest împărat puțin la minte, bîntuit de pasiunea lui pentru mecanică. Regina Elisabeta a Ingliterei este în pace cu turcul, asmuțindu-l asupra Spaniei prin Mediterana. Joacă o carte tare la Cracovia. Henric al Franciei abia și-a tîrguit regatul. N-are nimic cu turcul, nu-i suferă pe Habsburgi, ochii lui sînt numai pentru Francia secătuită de războaiele religioase... Am un cavaler acolo, cu trecere pe lîngă Diana de Valois, văduva mareșalului François de Montmorency. Este o femeie care face cît zece cancelari. Dar este o Valois. Iar Henric IV este cel dintîi rege Bourbon. Cel dintîi Bourbon, cînd cei din familia Valois au domnit în Francia din 1328. Să se gîndească măria-ta la Dănești și Mircești... Nu cred că spre apus se pot îndrepta ochii mariei-tale.

— Dar încotro, cancelare ?

— Aici doamne...

Cancelarul face o reverență adîncă. Vîntul scutură cercevelele. Se deschide un panou din lambriserie.

— Vine, șoptește cineva, din întuneric, în românește.

Cancelarul Josica își îndreaptă gulerul.

— Vine principele, prin tunelul de taină. Vrea să mă prindă uneltind... Ah, măria-ta, cărui principe bicisnic m-a silit soarta să-i [illegible]jesc... Am să-l aduc la măria-ta și are să te găsească în clipe de reculegere...

Îi sărută mîna. Dispare prin gangul tainic. Placa de lemn ornată cu capul Athenei se-nchide fără nici un zgomot. Episcopul Theofil Rîmniceanul își prefiră mătăniile, cu ochii întredeschiși. Șoptește :

— Cancelarul îți este credincios, măria-ta, după cum a rămas credincios sfintei noastre biserici. El l-a proteguit pe starețul Ioan

de Prislop, căruia vrei să-i încredinţezi păstorirea turmei tale de peste munţi.

Ascultă glasul epscopului, cu ochii închişi torturat de tot ce cunoaşterea lui dobîndise în aceste zile la curtea Bălgradului. Nu numai adevărul crud al Evropei sfîşiată de războaiele prosteşti dintre catolici şi protestanţi, a Evropei mucenicită de Inchiziţie, a luptei surde dintre arhiducii, fraţii lui Rudolf, îl descurajează şi-i arată singurătatea lui ; dar mai ales acest Sigismund Báthory îl descurajează şi-l însingurează cu teatrul pe care-l joacă, ca cel din urmă dintre histrionii lui... A adus-o pe Maria Cristierna din exil, s-o aibă aici drept pavăză şi momeală. Îşi aminteşte ochii albaştri ai principesei, plini de groază, cînd i-a implorat ajutor pentru cavalerul ei. Ce taine cumplite au făcut-o să i se mărturisească, fără să-l cunoască, neştiind dacă îi va primi cererea sau nu, dacă o va trăda sau nu ?... Bătrînul Albert Király este şi el în dizgraţie, surghiunit la moşia din Scaunele săcuieşti, oricînd gata să fie ucis, cum a fost ucis cancelarul Kovacsöszy, tutorele lui Sigismund. El nu şi-a pătat mîinile cu sîngele nici unuia dintre curteni, iar moartea Chisarului nu el a dorit-o şi nu el a impus-o. Au fost acolo temeiuri adînci, venite din veac, de care poate nu este străin nici cuvioşia sa Theofil, episcop Rîmnicului... L-a cutremurat seninătatea cu care Josica şi-a luat asupra lui sîngele lui Aron Vodă. Ce rol a jucat, în această tragedie, Velica ?... Velica Genga, care din noaptea banchetului s-a şters de pe faţa pămîntului, ca şi cînd l-ar urî pentru moartea fostului ei soţ, ori pentru ce altceva, pentru moartea fratelui ei, pentru risipirea oaselor lui ? Şi cum să ajungă glasul lui la curţile regilor şi ce să spună el acelor regi, înglodaţi în sînge pînă la genunchi, sfîşiaţi de rivalităţi familiale, care poate nici nu ştiu unde este Dunărea de jos şi cărora le pasă de poporul Ţării Româneşti, tot atît cît le-a păsat de cel al insulei St. Dominique, care la venirea lui Cristoforus Columb avea trei milioane de capete şi după un sfert de veac, mai avea treizeci de mii, dacă este să creadă rapoartele arătate de Josica. Îl încearcă o tristeţe surdă, se simte străin de el însuşi, însingurat şi pustiu. Aude ca de departe glasul episcopului Theofil, citind molcom din Matei 22, 23 «Vai de voi, cărturari şi farisei făţarnici ! Pentru că voi daţi zeciuială din izmă, din mărar şi din chimen şi lăsaţi nefăcute cele mai însemnate lucruri din lege : dreptatea, mila şi credincioşia ; pe acestea trebuie să le faceţi, şi pe acelea să nu le lăsaţi nefăcute».

Uşa se deschide larg şi marele armaş, cu barba aricită, cu buzduganul la şold, întreabă măreţ dacă măria-sa binevoieşte să-l primească pe voievodul Jigmond Báthor, ca pe un frate, fără ţeremonie... Înainte de a-i răspunde, intră principele îmbrăcat în su-

tană neagră de iezuit, congestionat, întrebînd latinește dacă nu-l supără ; dar mai ales mirîndu-se că nu-l găsește aici pe credinciosul lui Josica, căruia i-a poruncit să fie o gazdă îndatoritoare. Vede, peste creștetul ciufulit al principelui, statura atletică a scutierului principesei, Carlo Magno. Sigismund se interesează de cartea pe care-o comentează magnificul domn Mihail.

— Biblia, măria-ta, spune episcopul Theofil.

Face o închinăciune și se duce, obligîndu-l pe marele armaș ca nchidă ușa. Sigismund Báthory se aruncă în fotoliul părăsit de episcop. Cercetează odaia cu privirea speriată a ochilor lui bulbucați. Miroase a parfum. Gulerul alb, scos peste gulerul sutanei, îl dă aerul unui teolog tînăr și hirsut.

— Pot să vorbesc în italiană, magnifice ?

— Dacă măria-voastră are curajul să piardă cîte-un cuvînt din cele ce-mi vor fi dăruite, da.

— Curtenia voastră, magnifice, nu este mai prejos de vitejia voastră... Mi-au spus-o doamnele curții. Mă faceți gelos.

Sigismund își trage fotoliul lîngă fotoliul lui. Privește-încremenit flăcăruile sfîrîitoare ale lumînărilor. Îl izbește liniștea profundă a valahului. Cîntase cu Pietro Busto două piese de Janequin, apoi Palestrina pe care-l invidiază și tîrziu, cînd a-nserat, Cabezón. De două nopți, ca s-o evite pe Maria Cristierna, chefuiește cu Csáki și curtea italiană. Situația creată de padre Alfonso Carillo este imposibilă. Maria Cristierna putea foarte bine rămîne în exilul ei princiar la Făgăraș, unde și-a făcut o viață mai mult decît plăcută. Își roade unghiile, amintindu-și cu lux de amănunte grațiile pe care le-a risipit să-l cucerească pe valah. Îl zdrobește umilința. Prezența valahului, pe care-o caută cu disperare, fără să-și poată explica de ce, îi creează o stare nelămurită de euforie virilă. Padre l-a consiliat să-i smulgă valahului un act, ori promisiunea de a nu încheia pacea cu turcii, fără să-l avertizeze. Unde este blestematul de renegat, canalia de Josica, fără care nu mai poate face nici un pas, acest trădător care pactizează cu valahul împotriva intereselor stăpînului său ? ! Simte că nu se mai poate stăpîni. Toate acestea întrec puterile lui. Izbucnește într-o explozie de cuvinte în care se caută cu disperare.

— Ah, magnifice, singurul meu vis, singura mea dorință, este să îmbrac pelerina cavalerilor rătăcitori. Să colind Evropa propovăduind cruciata pe care domnia-ta s-o conduci la Dunăre. Să fiu cuvîntul și gîndul înaripat al domniei-tale. Să vorbesc mulțimilor în graiul cîntecului. Să sun din tocsin la porțile castelelor. Să chem de la amvon, în numele Domnului Dumnezeu, împotriva tiranului

păgîn. Este singura viață care mi se potrivește. Singura viață demnă de un cavaler...

Îi prinde amîndouă mîinile. Pare rătăcit, bîntuit de duhuri, se uită cu teamă de jur-împrejur și-i spune amestecînd ungureasca, italiana și latina, că este urît de moarte în propriul lui principat. Padre Alfonso Carillo vrea să facă jocul Sfintei Ligi prin el, fără ca Sfînta Ligă să-l ajute cu bani și oșteni. Moșiile sînt secătuite. Nu mai are brațe de muncă pentru minele de aur, pentru cele de fier, pentru ocne. Nobilimea îi refuză oștirea. Dieta îi refuză ajutoarele bănești. Arhiducele Maximilian lucrează cu Maria Cristierna la răsturnarea lui.

— *Abyssus abyssum invocat*, șoptește cu buze albe, tremurînde.

Zgomot de glasuri. Marele armaș își vîră bărboiul pe ușă, anunțîndu-l pe cancelarul Josica. Voievodul constată că Sigismund Báthory își revine mai repede decît se putea aștepta de la un om tulburat, care-i produce o milă stranie, amestecată cu spaimă. Parcă niciodată nu s-a înspăimîntat mai rău de soarta hotarului dinspre miază-noapte, decît ascultîndu-l și văzîndu-l acum pe cel care ține scaunul Ardealului. Sigismund își aranjează gulerul alb. Se lasă în fotoliu, degajat, încercînd un zîmbet care nu-i stă rău. Îi face semn vel armașului Udrea Băleanu. Cancelarul Josica intră zăngănindu-și pintenii. În timpul de cînd a ieșit pe ușa tainică, s-a schimbat de haine. Poartă cizme, pantalon și plastron de piele, are încă zăpadă în rama cizmelor și este roșu de ger, ca și cînd acum ar fi descălecat.

— Iată-te, în sfîrșit, domnule cancelar...

— La porunca alteței-voastre.

— Porunca mea a fost, dragă Josica, să nu-ți părăsești magnificul oaspete nici ziua, nici noaptea... Se vede că-n ultima vreme te-ai cam dezobișnuit să-mi asculți ordinele... Asta are să te coste capul, scumpul meu favorit.

Voievodul urmărește jocul principelui, tonul ascuțit și tăios cu care își rostește amenințarea, ca și rîsul copilăresc în care-o-nvăluie. Își spune că Sigismund și-a învățat foarte bine rolul de principe și că școala iezuită își îndreptățește faima. Josica, alb vînăt, spune că-și dă capul din toată inima, dacă învinuirile ce i se aduc sînt adevărate. De fapt el a fost în slujba ambilor voievozi. Adică a dat cele din urmă porunci pentru vînătoarea de mîine, la care participă o sută de invitați și pentru care doamnele i-au scos sufletul, voind să știe cu ce vor vîna măriile lor, ce costume vor purta, ce culoare au caii și cioltarele, mănușile și panașele, ca să-și poată asorta toaletele și să strălucească cum se cuvine. Sigismund

se înflăcărează. Va fi o vînătoare magnifică, demnă de cel care, cum se șoptește aici, ucide urșii cu pumnalul, acolo în munții Țării Transalpine.

— Mă bucur de vînătoarea de mîine ; dar mai mult mă bucur de vizita alteței voastre de acum. Sînt de patru zile oaspetele curții, onorat cu mult fast, dar nu numai pentru serbări grațioase mi-am luat scaunul împovărat de grijile domniei mele...

Sigismund se ghemuiește în fotoliu. Josica răsuflă adînc, mulțumindu-i din ochi. Voievodul bate din palme. Cînd vel armașul vine poruncă, îi spune să vină boierii de slujbă, la sfat... Se aud murmure. Răzbate clinchet de pinteni. Recunoaște pașii energici ai Radului Buzescu și cei ușori ai prințului Marcu. Vel armașul își dă poruncile. Gărzile zornăie din arme în fața ușii. Intră prințul Marcu, în coantășul roșiilor din catifea smeurie, cu fireturi din șnur de aur, Radu Buzescu în dolmanul albastru al oștilor Craiovei, spătarul Calotă Bozianu în platoșă de argint, semn că este de slujbă, marele armaș de asemenea cu platoșă de oțel, semn că oricînd poate împlini pedepsele poruncite de domnul său. Sigismund își roade unghiile. Îl impresionează neplăcut acești oșteni curtenitori, dar asprii, pe care-i ghicește devotați domnului lor și care-l pun în inferioritate, cel puțin numerică, la el acasă.

— Măria-ta principe Sigismund, am venit la chemarea pe care mi-ai făcut-o, să punem la cale trebile dinlăuntru și din afară ale domniilor noastre.

Spune asta în românește, făcîndu-i semn lui Marcu să tălmăcească. Se aude ceasul din turla palatului princiar bătînd de zece ori. Cancelarul Josica spune că discuția nu poate avea decît un caracter privat, pentru că în Ardeal nu se poate lua nici o hotărire privind politica țării, fără consultarea Statelor generale și aprobarea dietei. Sigismund ar fi dorit ca la acest conciliabul să participe și cardinalul Alfonso Carillo, căpitanul Ștefan Bocskay, care cunoaște starea armatei princiare, alți cîțiva căpitani cunoscători ai oștilor orașelor, și aprovizionării, ai oștilor de lefegii, starea actuală a țării fiind complicată și el neavînd nici un drept să se angajeze dincolo de...

— Este vorba de politica măriei-tale față de pacea cu sultanul, ori față de război... De politica măriei-tale față de sacra majestate a Sfîntului imperiu roman. De politica măriei-tale față de coroana Poloniei. De politica măriei-tale față de Ieremia Moghilă al Moldovei, față de vărul măriei-tale, cardinalul Andrei Báthory... Io, Mihail voievod, vreau să spun măriei-tale ceea ce am chizbuit cu sfatul marilor boieri, să rog pe măria-ta să chibzuiască cu Statele generale, dieta și sfetnicii măriei-tale, în liberă tihnă și pace, apoi

să stăm față-n față și să hotărîm ce este mai bine pentru țările noastre și creștinătate. Să ne legăm prin jurămînt în fața mormîntului lui Iancu de Hunedoara dacă ne-nțelegem și să ducem acel jurămînt la îndeplinire, așa cum însăși măria-ta o vrei, pentru slava cea veșnică și... onoarea cavalerească.

Sigismund Báthory îl privește disperat. El aude vîntul opintindu-se în geamurile de Murano, prinse în cercevele de plumb, îl aude șuierînd ascuțit sub streșini și se gîndește nu să-l jefuiască pe acest bicisnic de tronul lui, ci să-i întărească onoarea, pentru că gîndul șoptit de Josica, al unui regat al vechii Dacii i s-a-nfipt în inimă, îl simte acolo ca fiind al lui însuși și nu al lui, ci al vremii lui și al celor mai adînci orînduiri firești, își aduce aminte de cea din urmă inițiere, de sfaturile episcopului Theofil pe drumul Sebeșului, intuiește adîncimea și vigoarea acestui gînd — se uită la globul lui Martin Behaim și-l ascultă pe episcopul Theofil al Rîmnicului, cerîndu-i voievodului să participe la sinodul clericilor valahi și la instalarea episcopului lor, așa cum cancelaria voievodală a binevoit să aprobe, în urma rugăminții măriei-sale, voievodului Mihai, sinod și instalare care vor avea loc a doua zi de Crăciun.

9

Salvele de artilerie fac să zăngăne vitraliile sălii tronului. Lumina soarelui de ianuarie intră în trîmbe prin lucarne, căzînd pe cuirasele gărzilor. Patricienii saxoni în costume imitînd moda curții de la Praga, solemni, evită vizibil contactul cu nobilimea maghiară și cu cei cîțiva nobili secui retrași sub statuia voievodului Bartholomeu Dragfy. Prncipele Marcu trage cu urechea la ceea ce vorbesc într-o latină ecleziastică doi nobili maghiari de stil vechi, cu mustăți hunice căzîndu-le pe brandenburgurile dolmanelor roase de molii.

— Tronul acela este pentru vasalul acestui principe degenerat, care mi-a ucis nepoții ca un Borgia nesătul de sînge și de averi.

— *Beati pauperes spiritu*, conte... De la sfaturile lui Carillo, a ajuns să roadă ciolanul pe care i-l întinde «*Il Valacho*»...

— *Video lupum*, baroane.

Se apropie bătînd temenele un fel de diac de curte întîlnit în antecamera cancelarului Josica, despre care a auzit spunîndu-se că este cel mai bun copist de texte, făcut de una din bucătărese cu un rob țigan foarte drag tatălui cancelarului, cu numele ciudat de Johannes Lupus, îndesat, cu gîtul vîrît între umeri, sur la tîmple,

cu mutră de codoș libidinos, care trăia cu una din proxenetele curții, o matroană deșelată, Cavaleria Doliban. Unsuros, îmbrăcat într-un fel de anteriu pe jumătate laic, pe jumătate de iezuit, acest Johannes Lupus se ținuse scai de el, recitîndu-i tirade întregi din dramele lui don Luis de Gongora y Argote, cu o emfază stupidă, schilcîind spaniola pe care-o rostea țigănește. Prin Cavaleria Doliban, voise să-i ofere «distracție princiară vrednică de magneficiența sa, așa cum îi aferă excelenței sale domnului Demetrius Cristici, superintendentul grajdurilor, ori excelenței sale domnului Gabramius intendentul domnului Demetrius Cristici, cel care îi duce geanta la marile ceremonii rupestre»... Un ofițer din banderia hunedoreană a cancelarului i-a atras atenția că acest Johannes Lupus este cel mai ticălos informator al Sfîntului Oficiu și că tipărește la Brașov, pe banii luați din proxenitism și delațiune, un fel de «Aviso» pornografic și de șantaj, cu care s-a-mbogățit. Drept urmare Johannes Lupus a fost azvîrlit din apartament de robul lui, maurul Husein, care l-a și crestat la o ureche pentru a ține minte cum să se înfățișeze altă dată unui prinț. Acum îi manevrează pe cei doi nobili, care-i întorc spatele cu un dispreț suveran.

Nu-l miră nimic, sau mai corect, nu-l mai miră nimic, după ce-a slujit ca condotier în Florența, Padova, Ravenna și Roma. S-a-ntors în Țara Românească în compania căpitanului Silvio Piccolomini, mînat de nostalgie. De o sfîntă dorință să știe ce gîndește voievodul Mihai de tatăl său adorat, principele strălucit care-a fost Petre Cercel, a cărui amintire stăruie și astăzi, vie și nealterată la Florența și Veneția. Mărinimia și cavalerismul voievodului, drama lui, splendoarea actelor lui, l-au cucerit. Îi pare rău că-i este nepot și că această rudenie de sînge pe care voievodul o subliniază cu fiecare ocazie, nu-i permite să-l slujească ca simplu scutier... Într-o noapte, controlînd gărzile la asediul Giurgiului, l-a găsit pe Mihai îngenuncheat în cortul de serviciu, rugîndu-se. Atunci i-a făcut jurămîntul de credință pe sabie și biblie. A fost o noapte cumplită în care-a descifrat pînă la fund singurătatea acestui bărbat, care și-a luat pe umeri, conștient, povara renașterii Țării Românești. Îl slujește și-l va sluji cu dreaptă credință, pînă la capăt. Viața de condotier, cei doi ani petrecuți în Navarra și Castilia, l-au ajutat să descifreze aici, la Alba Iulia taine la care voievodul n-ar fi ajuns niciodată. Amanta lui Radu Buzescu, contesa Ana Bornemisza, l-a prezentat contesei Adelaida Szombor de Kükülö... Iar Carlo Magno... Bravul Carlo Magno, cu care s-a bătut de trei ori în duel, ultima dată în Colle oppio la Roma, cînd i-au arestat pe

amîndoi gărzile Vaticanului și cînd din dușmani, devenind prieteni au tăbărît pe cei patru guarzi elvețieni, lăsîndu-i lați în Foro Traiano, mărturisindu-și dragostea lui pentru Maria Cristierna, bucuros că-l vede în curtea idolului său, apoi împușcat pe la spate în timpul vînătorii, găsit de voievod zăcînd în sînge sub o tufă de alun, ridicat de doi vînători din gardă și scos din pădure în cea mai mare taină, adăpostit în bordeiul unui iobag, disperarea Mariei Cristierna și tot ce-a urmat după vînătoarea tragică ; hărțuiala cu Sigismund, tîrguielile pînă noaptea tîrziu, izbucnirea pătimașă a lui Mihai care-a strigat în consiliul secret că n-a venit aici să audă vorbe, fiind sătul de ele pînă-n gît, ci a venit să-ncheie un tratat pentru salvgardarea țărilor lor și ideii de cruciadă. Astăzi și acum ceremonia publică a despărțirii în fața Statelor generale și dietei după ce tratatele secrete au fost semnate de cei doi voievozi în fața monseniorului Alfonso Carillo și cancelarului Ștefan Josica, pentru curtea ardeleană și a lui și a clucerului Radu Buzescu pentru curtea Țării Românești. Va trebui să se despartă mîine de Adelaida. Domnul conte Szombor de Kükülö se declară vrăjmașul oricărei culturi. Are un singur cult. Pe al lui Bachus. Și o singură pasiune. A Dianei. Adelaida îl citește pe Lope de Vega Carpio, omul care a înnebunit Madridul și-l frecventează pe Pierre de Bourdeille seigneur de Brantôme, lăsîndu-se cucerită de ale sale «vieți» ale damelor ilustre și damelor galante... Dacă n-ar fi văzut ochii voievodului în clipa cînd Velica Genga a trecut călare învăluită într-un nor de zăpadă răscolită, s-ar fi îndrăgostit iremediabil de această amazoană superbă. A auzit-o seara, după vînătoare, recitîndu-i voievodului din Cîntarea Cîntărilor :

«Vă rog fierbinte, fiice ale Ierusalimului
nu stîrniți, nu treziți dragostea,
pînă nu vine ea !...»

La care voievodul i-a răspuns cu glasul lui profund, bine timbrat, pe care se obșnuise să-l audă chemînd numele lui Isus în timpul luptelor, ori răcnindu-și poruncile, ori insinuant și ironic în timpul divanelor :

«M-am pogorît în grădina cu meri,
să văd verdeața din vale
să văd dacă a înmugurit via,
și dacă au înflorit rodiile.»

Velica, în vreme ce în mijlocul curții caselor de vînătoare, la lumina faclelor și a focurilor, vînătorii lui Sigismund scoteau mărunțaiele mistreților și pregăteau frigările :

«Via mea, care este a mea, o păzesc eu.
Ține-ți, Solomoane, cei o mie de sicli
și două sute fie celor ce păzesc rodul.»

Voievodul și-a înfipt jungherul în inima mistrețului pe care-l înjunghease sub ochii Mariei Cristierna, inimă adusă în sîngele ei de către un scutier. Fabio Genga, apelpisit de frig, cu nasul stacojiu, a-ncercat să dreagă scena comică al cărei erou fusese. Serpentinul muschetei se udase în zăpadă, turma de gligani dăduse peste el, îl răsturnase și-l scurmase cu rîturile, era plin de vînătăi, și spunea că magnificul domn Mihai tămăduiește ușor bolile de inimă, după cum se poate vedea.

«Ce frumoase îți sînt picioarele, în încălțămintea ta,
fată de domn...
...Pîntecele tău este un pahar rotund,
de unde nu lipsește vinul mirositor ;
trupul tău este un snop de grîu,
încins cu crini...
Pînă și un împărat ar fi înlănțuit de pletele tale !...
Statura ta este ca finicul
și țîțele tale ca niște struguri.
Îmi zic : «Mă voi sui în finic,
și-i voi apuca crăcile» !
Atunci țîțele tale vor fi ca strugurii din vie,
mirosul suflării tale ca al merelor.»

Velica Genga a ascultat privindu-l pe voievod în ochi.

— Ce-ți spune magnificul domn Mihail, scumpa mea doamnă, s-a smîrcîit Fabio Genga, *ministro di camera.*

— Recită în limba părintelui meu, un vechi cîntec de vînătoare, stăpîne.

Trîmbițașii din balcon sună intrarea pajilor. Pe ușile din stînga și dreapta celor două tronuri de sub baldachin își fac apariția două rînduri de scutieri și heralzi în cuirase, purtînd steagurile banderiilor princiare. Prințul Marcu se grăbește să-și ocupe locul din stînga tronului rezervat domnului său, lîngă care se așează cu măreție, muiați în aur, curtenii, boierii și gărzile.

10

Ceasul din turla catedralei catolice bate două după miezul nopții. Geamurile de Murano au făcut flori de gheață. Ieri au plecat la Vinț săniile cu bagaje. Cancelarul Josica a primit tot ieri vești despre sănătatea cavalerului Carlo Magno. Rana obrintită a fost arsă cu fierul roșu. Cavalerul îmbrăcat în uniforma gărzii călare este vegheat chiar în Vinț de două doftoroaie. Mîine au să-l încarce într-o sanie din chervan și au să-l pornească spre Sebeș.

— Acum doi ani s-au întîmplat două lucrui despre care se va scrie în istorii, măria-ta.

— Care sînt acelea, cancelare ?

— Călugărenii și moartea lui Torquato Tasso.

— Ești puțin trist și puțin filosof, Josica.

— Meditez pe marginea acestui veac zbuciumat. S-ar putea să-l încheie măria-ta, renăscînd din cenușă marele regat antic, al Daciei. S-ar putea ca măria-ta să-i cîștigi onoarea risipită pe lucruri mărunte de regii aceștia zăluzi.

— Ești un curtean desăvîrșit, cancelare.

— Nu-mi lua, doamne, drept lingăveală de curte, aceste gînduri fierbinți, de care nu mă pot vindeca, decît atunci cînd mi se va lua capul.

— Păzește-ți-l. Toată curtea lui Sigismund vrea să te lecuie astfel.

— Ai văzut-o și măria-ta ?

— Îi batjocorești pe frații Genga. Îi strunești pe nobili. Le ții socotelile datoriilor pînă la para. Ai oști puternice. Sigismund se teme de tine. Cînd stăpînul ajunge să se teamă de sluga sa, tremur pentru capul prietenului meu, Josica.

— Este singura răzbunare a neamului meu, doamne. Lasă-mi-o pînă la capăt.

— Fie voia ta, om necăjit.

Josica i-a mucul lumînării cu o mucarniță de argint. Îi spune că episcopul Demeter Napragy a cerut o audiență secretă principelui, de cum a văzut săniile cu lemnărie urcînd colina pe care veghează ruinele vechii episcopii. A cerut să nu se îngăduie asemenea blasfemie și asemena sfidare. Cum de-a îngăduit principele ca sub geamurile palatului său să se ridice un lăcaș al schizmaticilor, ca o sfidare adusă catedralei catolice și luptei Sfîntului Scaun pentru stîrpirea ereziei...

Întoarce cu un deget globul lui Martin Behaim. Josica i-a adus aici în camera de lucru toate hărțile pe care le avea în palat.

Harta Africii care ilustrează *Cosmographia* lui Ptolomeu, o hartă a lui Cristoforus Columb *Viziune hipotetică a drumului Chinei prin est*, cîteva stampe copiate după *Atlasul catalan* și după *Le Livre des Merveilles*... Josica se zbate să trăiască în apele veacului, să soarbă aerul veacului, cum îi place să spună. El a fost în ziua a doua de Crăciun la sinodul clerului ortodox din Transilvania, care s-a ținut în biserica episcopală cu acoperișul spart, fără uși și ferestre, cu tencuiala rasă cu săbiile, mirosind a ud de cal, a baligă și a oaie, unde oștenii din patrule își țineau caii și unde-și adăposteau turmele slugile episcopiei catolice cînd le prindeau ploile și furtunile. A pus să se spele piatra de mormînt a lui Aron vodă, să se aprindă lumînări la căpătîiul victimei planurilor lui Josica, gîndindu-se că acesta este cel dintîi hrisov al domniei lui Mihai voievod în spiritul Cetății de piatră. Josica spune că în 1592 a murit Alessandro Farnese, omul lui Filip în Țările de jos, îi arată planurile palatelor Fontainebleau, Tuilleries și Louvre, ridicate nu de multă vreme de regii Franței, adică aparținînd veacului, și spune c-a primit o scrisoare de la sir Francis Bacon baron Verulam, care-i răspunde la cîteva întrebări în legătură cu natura puterii.

— Cancelare, spiritul acela al veacului de care vorbești, pentru mine începe mereu cu ziua de mîine. Ce vești ai de la solia mea ?

Josica se frînge în fotoliu, ducîndu-și mîinile la piept, în semn de supunere.

— Ai dreptate, doamne. Pentru măria-ta totul începe mereu cu ziua de mîine... Înțeleg cu atît mai bine, cu cît eu însumi ți-am povestit tragedia regelui Filip, care-a năzuit să fie el însuși, acest veac... Unde-a ajuns, s-a văzut... Banul Mihalcea și sasul Schonkabunk au ajuns cu bine la Cluj. Au tras la hanul «Căprioara Dianei», unde le-a căutat vorba un nemeș mărunt, Sigismund Forgach, pe care-l știu spion în slujba generalului imperial Georgio Basta. Banul Mihalcea i-a tras un picior în dos, după ce Sigismund Forgach l-a făcut vulpoi bătrîn. A ieșit scandal. Gărzile orașului au restabilit liniștea, cînd Marcu Schonkabunk a arătat salvconductul semnat de principele Sigismund Báthory.

S-a obișnuit prea mult cu aceste două fețe ale lucrurilor, să se mai mire că un spion i-a provocat solia plecată cu tot fastul și însoțită de toate binecuvîntările lui Sigismund. Cînd și-a trimis soliile în taină, nu erau provocate public, dar riscau să fie prinse de gărzi. Astăzi gărzile îi apără solii, în schimb spionii și provocatorii vor face tot ce vor putea să smulgă măcar un dram din tainele ei. Îl cuprinde o spaimă superstițioasă la gîndul că cel dintîi domn care odihnește în veci în biserica episcopiei pe care el o reînteme-

iază, a murit de otravă. Şi-l reaminteşte pe Ştefan Răzvan cerîndu-i oaste. Îl vede limpede chinuindu-se în ţeapa gătită de Ieremia Moghilă, privind deznădăjduit descăpăţînarea fratelui său. Planurile lui Josica au sfîrşit cu aceste două morţi cutremurătoare. Cum au sfîrşit planurile lui Filip ? Şi unde este adevărul stăpînirii, adevărul treburilor politiceşti ?

Are şi-acum gustul amar al despărţirii de Sigismund. Un biet bicisnic... Un biet bolnav pe care destinul i l-a hărăzit vecin şi aliat. Mai cinstit în nebunia lui decît nobilii intriganţi, gata să se vîndă celui care plăteşte mai bine. Împreună cu nunţiul Alfonso Carillo a reuşit să-l facă să semneze scrisoarea către sultan, prin care-i oferea pacea, în condiţiile vechilor capitulaţii. Cînd va afla Rudolf că Transilvania şi Ţara Românească încheie pacea cu sultanul, va privi altfel rolul acestora în ansamblul Sfintei Ligi. Josica îi cere autorizaţia să folosească veniturile moşiilor oferite de Sigismund în comitatul Dobâcăi, atît pentru restaurarea episcopiei, cît şi pentru cumpărarea de arme de foc din Bohemia şi Slovacia. Ce va fi căutat Cristoforus Columb, dincolo de ocean ? Oare numai drumul Indiilor şi al Chinei ? Numai setea de glorie şi înavuţire ? N-a răspuns el unei chemări mai adînci, răscolitoare, pe care-a auzit-o şi Filip regele Spaniei, pe care-a auzit-o Tasso şi Michelangelo, Josica şi Ştefan Răzvan, uskocii şi Dionisie Rally, pe care-o aude el, chemare căreia Josica îi spune atît de bine, glasul veacului ?

Josica îngenunche în faţa lui. Are trăsăturile bîntuite de patimă, răscolite de tot ce-a ascuns faţă de domnul său şi pizmaşii săi şi slugile sale. Îl compătimeşte pentru soarta care i-a hărăzit mucenicia tăcerii. Cancelarul îşi dezbumbă surtucul. Scoate un medalion, prins de un lanţ din aur. I-l întinde privindu-l cu ochii mari, plini de nelinişti. Nu se putea să fie altfel. Recunoaşte filigranul în arabescuri fine al Închinătorilor din Efes, care-nchide chipul Pantocratorului şi încifrează în glagolitice iniţialele Iglisiei.

— Jur pe această sfîntă icoană să-ţi fiu credincios şi dincolo de mormînt, măria-ta. Te voi chema aici, ca pe un izbăvitor, ca pe un sfînt, ca pe un Decebal... Primeşte-mi jurămîntul şi dă-mi acolada. Sînt vasalul, robul şi pavăza măriei-tale.

Îl ridică de subţiori, sărutîndu-l pe amîndoi obrajii. Fără o vorbă îşi scoate inelul cu vulturul imperial cizelat în platină, trecîndu-l pe inelarul cancelarului.

— Sîntem singuri sub stele, Josico şi numai credinţa noastră ne poate mîntui... Du-te. Jurămîntul ţi-a fost primit. Mă cere liniştea. Lasă-mă să-mi adun gîndurile.

— Mai ai patru ceasuri de hodină, doamne.

— Nu mai am nici o clipă, cancelare.

Josica îi sărută mîna. Tresare cînd simte frigîndu-l lacrimile acestui bărbat care duce pe spatele lui cocîrjat destinele principatului Transilvaniei. Iată că s-a sfîrșit ospeția lui la Bălgrad. Ar putea spune că s-a născut a doua oară, într-o lume pe care-o cunoștea, fără s-o-nțeleagă. Azi-noapte Radu Buzescu a-nsoțit-o pe Maria Cristierna, călare, la Vinț, să-și vadă ibovnicul. Era nebună, îmbrăcată nemțește, cu dolman bărbătesc și căciulă sub care-și vîrîse cosița. Viața-și cere drepturile ei veșnice și libertatea de a fi ea însăși, dincolo de lanțurile cu care o leagă stăpînii pămîntului. Filip al Spaniei. Elisabeta a Ingliterei. Amurad al Înaltei Porți... Rudolf al Sfîntului Imperiu Roman. Sanctitatea sa papa Clemente Ottavo...

S-a făcut frig. Kalaha. Numără. Deshala... Arată... Tezele marilor vlahii. Cetatea de piatră. Țara Soarelui. Okale mie o vimi a om.

Un ciocănit ușor la ușa unde străjuie Simion. Intră prințul Marcu, încercănat, mirosind a dragoste și-a nebunie tînără.

— Am văzut lumină, unchiule.

— Veghez, nepoate.

— Să mă ierte Dumnezeu și mătușa Stanca, dar...

— Dă-mi-o...

— Simte că-i tremură mîna de nerăbdare. Marcu îi întinde o scrisoare șnuruită, pecetluită cu ceară albastră pe care este imprimată o inimă. O deschide pripit. Citește în elina veche.

«Dacă ești cu adevărat cel așteptat, întoarce-te.
Pune-mă ca o pecete pe inima ta,
ca o pecete pe brațul tău,
căci dragostea este tare ca moartea,
și gelozia este neînduplecată ca locuința morților.
Jarul ei este jar de foc,
o flacără a Domnului.»

Lumînarea sfîrîie. Lumina fîlfîie speriată. O stinge. Marcu l-a lăsat singur. E liniște. Se duce la fereastră. Pe unde gheața n-a acoperit-o, vede cerul sticlos, stelele licăritoare, noaptea de ianuarie și ochii tainici, adînci, neliniștitori ai Velicăi. Ceasul episcopiei catolice bate rar ora trei a dimineții. Kalaha ! Numără ! Clipele, ceasurile, anii, veșniciile ! Kalaha ! Kalaha ! Bang ! Kalaha !... Bing !... Kalaha !...

..«Pune-mă ca o pecete pe inima ta,
căci dragostea este tare ca moartea
și gelozia este neînduplecată ca locuința morților...»

Se destramă în tăcerea nesfîrșită a nopții, cotropit de durerea surdă a împărtășirii.

— *«Dacă ești cu adevărat cel așteptat, întoarce-te !»*

Gărzile de la poarta cetății Bălgradului strigă nopții că acolo este liniște și pace, toată lumea putînd să doarmă legănată de vise.

Cartea a doua

SECETA!

CAPITOLUL ÎNTÎI

1

— Să fie stăpînirea de la Dumnezeu, Marcule? Să-l fi dat Dumnezeu lumii pe Filip, ca pe-o pedeapsă, ori pe Ginghis Chan, o ardă pe ruguri, s-o pună în jug, s-o tragă în țeapă, s-o vîndă, o spulbere, să despartă muma de prunc și tatăl bătrîn de feciorii lui; ori totul nu este decît nebunia puterii, credința stăpînilor că ei sînt unșii lui Dumnezeu, și credința supușilor că lor li se cuvine toată amărăciunea vieții, după cum celorlalți li se cuvin numai desfătările. Marcule, Sigismund e nebun și-n nebunia lui va ucide Transilvania, va ucide Țara Românească și Moldova o va ucide, bicisnicul, și nici o minte limpede nu va cuteza să-i smulgă sceptrul, după cum nici eu nu voi cuteza a o face, pentru că el este unsul Domnului, după cum eu însumi sînt unsul Domnului și Domnu mă va pedepsi pentru această fărădelege, că el a dat păstor turmei sale — și ce dacă se cheamă Ginghis, ori Caligula, ori Filip Preacatolicul — Marcule, nebunul acela m-a slujit pe lîngă împărat, uite, citește asta și pentru slujba lui mă cheamă acum la dietă, cînd turcii adună scînduri și vase la Cladova și Nikopol, cînd seceta usucă ogoarele, cînd tot ce-am visat pentru creștinătate o poate-mplini în cîteva luni, la dietă să se-mpopoțoneze cu isprăvile lui diplomaticești, să-mi spună *magnifice* și *spectabile*, să pierdem vremea cu focuri de artifiții, să dănțuim și să jucăm palme, sau să ascultăm muzică de Palestrina — Marcule, tu m-auzi, băiatule?

— Te-aud, măria-ta. Știi doar că politica este singurul joc fără reguli, în care jucătorii au voie să facă orice, ca să cîștige. Îl citești pe Machiavel în fiecare seară. El este zeul curților, și cu har; ori fără; Sigismund își joacă rolul de principe-histrion.

Prințul Marcu citește suretul după «*Postulata serenissimi principis Transylvaniae a Sacra Caesarea Regiaque Majestate pro expeditione huius anni 97 contra Turcam*». La punctul 3 : «*Pro Michaele woiwoda Transalpinensi petit Serenissimus princeps pecuniam, saltem ad sex millia singulorum equitum solutionem mensualem ad fl. 5 computandum*».

Postulatul are șase puncte, atîtea cîte s-au stabilit la Alba Iulia în consiliul secret. Sigismund a fost de data asta loial. După cele șase puncte urmează *Consilium Serenissimi principis Transylvaniae de futura expeditione contra Turcam*, alcătuit frază cu frază de voievod, astă-iarnă la Alba Iulia, un adevărat tratat de strategie și politică, de fapt argumentul hotărîtor atît în pledoaria lui Sigismund, pentru a primi ajutor, cît și în pledoaria banului Mihalcea, care și-a susținut tezele în fața arhiducelui Maximilian, cîștigîndu-l pentru ideile strategice ale voievodului și mai apoi în fața împăratului, care l-a primit cu onoruri, într-o audiență prelungită și unde barba lui patriarhală și felul tăios în care și-a prezentat cererile, se spune au impresionat plăcut pe baronii nemți și neplăcut curtea italiană, obișnuită cu diplomați abili și onctuoși.

Voievodul, într-o rantie călugărească de șiac vechi, desculț, cu barba netunsă, cu ochii febrili, mari, parcă mai mari așa căzuți în găvane, s-a retras în chilia din spatele paraclisului de cînd Florica și Pătrașcu s-au îmbolnăvit de-o boală rea, necunoscută, cu fierbințeli care i-au doborît și acoperit de bubulițe roșii, supurînde. Doamna Stanca îi veghează zi și noapte. Nu boicește, nu mănîncă, nu vede, nu aude. L-a gonit pe hirurgul curții care-a vrut să le ia sînge și să le dea să bea apă caldă, bătîndu-l cu furca. A trimis în munți după o doftoroaie cunoscută în toată plăieșimea. Voievodul postește, doarme pe scîndură și i-a mărturisit că boala copiilor este pedeapsa dumnezeiască pentru dragostea lui păcătoasă pentru Velica Genga. L-a doborît de tot știrea că și Marula, fiica din flori cu Tudora, s-a-mbolnăvit de aceeași boală necunoscută. Aleargă nopțile de la Tîrgoviște la Tîrgșor, își vede copiii, se-ntoarce-n chilie, unde un călugăr necunoscut îl flagelează de trei ori pe zi. Într-o seară, înainte de vecernie, l-a oprit să asiste la pedeapsa trupească pe care și-a impus-o drept penitență. Cînd și-a lepădat rantia, a rămas gol, un trup sculptat parcă de Divinul, cu fiecare mușchi în relief, proporționat și suplu, vîrstat de lovituri, pentru că blestematul de călugăr nu și-a cruțat voievodul nici atunci, biciuindu-l pînă i-a plesnit pielea.

Mihai deschise ochetele unui vitraliu. Intră lumina crudă a sfîrșitului de martie, uscată și grăunțoasă, o dată cu izbucnirea clopotelor Tîrgoviștei, implorîndu-l pe Dumnezeu să aducă ploaia.

— Te-așteaptă sfatul de taină, măria-ta.

— Dac-ar putea sfatul de taină să-nduplece stihiile, să se stringă nourii și să vină ploaia binefăcătoare, Marcule. Dac-ar putea unsul Domnului să stăpînească stihiile și cu degetele sale să ajunge pojarul copiilor săi, precum regii cei vechi, ori proorocii. Lată-l pe unsul Domnului în toate neputințele lui omenești... Privește-l... Dacă-ți va fi hărăzită domnia, adu-ți aminte de neputințele lui Mihai voievod.

Prințul îngenunche la picioarele voievodului. I le cuprinde cu brațele. Mihai îl ridică de subțiori, sărutîndu-l pe frunte cu buze uscate, seci.

2

Voievodul ascultă glasul bine timbrat al marelui logofăt Theodosie Rudeanu care-a tălmăcit toate epistolele logofeției, suretele scoase prin cancelarii de dieci plătiți, rapoartele iscoadelor, agenților diplomatici, oficiilor de negoț, bancherilor de la Viena, Istanbul, Veneția și Genova. Marele logofăt s-a mai îngrășat. De cînd a ținut domnia în locul lui poartă coantășele după croiul celor voievodale, și-a lăsat mustața să crească, vorbește din gît și privește printre gene. Radu Buzescu stă înfundat în jilț, privind surîzător femeia diafană pictată pe zidul cabinetului de lucru și care nu este Velica decît dacă vrei să fie Velica. Poate este totuși Henrieta. Ori Hasechi. Cînd s-au întors de la Alba Iulia, episcopul Theofil Rîmniceanul l-a întrebat pe cine l-ar lăsa domn, dac-ar fi să moară peste două ceasuri, Pătrașcu fiind nevîrstnic și Marcu neputînd urma la tron. A spus fără să se gîndească prea mult : paharnicul Radu Șerban. Episcopul l-a binecuvîntat, cerîndu-i să-l ierte pentru necuviință. Paharnicul Radu Șerban este de atunci în sfatul de taină. Slugile au lăsat deschis pe undeva. Se simte intrînd aerul viscos, lipicios, care-l sugrumă. Theodosie Rudeanu înșiră faptele semnalate de scrisorile diplomatice și. Drept urmare a refuzului voievodului de a se prezenta la dietă, căpitanul Moise Székely cu trupele este rechemat la Brașov printr-o poruncă grabnică a principelui Jigmond Bathor.

— Asta-nseamnă ?

— Patru steaguri de călăreți mai puțin, măria-ta.

— Din cîte, paharnice ?

Se-ncheagă tăcerea grea, apăsătoare care subliniază din ce în ce mai des aceste sfaturi de taină.

— Din douăsprezece, doamne.

— Asta-i tot ce am, acum cînd turci sînt la Cladova și Nikopol ? !

— Tot, măria-ta.

— Și-mi ia patru steaguri de cuirasieri ? Acum ? Pentru că nu mă duc la dietă să joc pe vasalul preasupus ?

Nu răspunde nimeni... Într-un tîrziu, Theodosie Rudeanu :

— Cred că-ncepe să se simtă la Bălgrad, lucrătura ambasadorului inglez, măria-ta, care i-a îmbrobodit pe ambasadorii împăratului, episcopul Martin de Oradea și Adam Gall Poppel, de care ți-am vorbit.

Voievodul tace. Se-ncăpățînează să tacă în aceste sfaturi de taină, pentru că se simte călcînd desculț pe-un tăiș de sabie, ridicat undeva în cer, deasupra lumii. Ia de pe măsuța de abanos scrisoarea dictată lui Theodosie pentru arhiducele Maximilian și tălmăcirea ei în ungurește. Citește distrat :

«Voința sultanului fiind să facă un pod peste Dunăre la Nikopol, acum prin satele dimprejur se lucrează la scîndurile ce trebuiesc la acel pod. Ienicerii sosesc întruna acolo, cîte 600 și mai bine pe fiecare zi. Eu am oameni de încredere printre ei, care îmi dau de știre orice află despre mișcările lor... Scriu despre acest lucru măriei-tale, cu rugămintea că de va voi măria-ta să pornească ceva, pornească de cu vreme, lăsînd ori ce alt lucru la o parte, văzînd de acest lucru, căci de vom aștepta pornirea păgînilor, făcîndu-și drum, mișcarea noastră va fi apoi tîrzie fără îndoială, căci de vor pune mîna pe vaduri, aruncînd poduri peste ele, nu știu cine le vor sta împotrivă... Ce mă privește pe mine, ori trăesc, ori mor, nu sunt împotrivă în nici un lucru, păzind zilnic că unde vor începe să grămădească scîndurile și lemnele de pod, să le dau foc cu ajutorul lui Dumnezeu... Dar nu numai atît aș face dacă aș avea oameni și bani, dar aș încerca lucruri și mai mari...»

Nu el a gîndit scrisoarea asta, ci celălalt, Mihai neliniștitul, Mihai veșnic gata să sară în șa, neobositul acela războinic, pentru că el, cel de astăzi, este un schimnic pîrjolit de viață, dezgustat de jocul obositor al puterii, un biet tată cu inima îndurerată, neputincios în fața suferințelor copiilor lui, neputincios în fața propriilor lui patimi...

Theodosie Rudeanu așteaptă ca voievodul să-și mîntuie citania. Poate spune că a reușit să stabilească un echilibru în divanul Țării Românești, scoțîndu-l din joc pe voievod și lăsîndu-l în scaunul

domnesc ca pe un judecător suprem. Le lasă Buzeştilor faima de războinici şi mari nobili ai curţii, ca şi costul acestor titluri care se ridică la cîteva sute de mii de galbeni pe an.

— Visezi cu ochii deschişi, vel logofete. Ce alte veşti te fac să zîmbeşti aşa mieros, că pînă acum îmi strepezişi dinţii cu citania...

— Veştile nu sînt în puterea mea, doamne. Bune sau rele, datorinţa mea este să ţi le înfăţişez aşa cum sînt.

A strîns sfatul de taină pentru că banul Mihalcea, după doi ani de hărţuieli diplomaticeşti a reuşit să smulgă împăratului ordinul de plată pentru patru mii de lefegii. Asta înseamnă că poate lăsa ţara să se refacă. Că vistieria secătuită cu plăţile lefegiilor se va restabili, că nu va fi silit să mai întindă mîna nici la Buzeşti, zalogindu-le toate moşiile domniei, nici la bancherii străini, care cer dobînzi pînă la 12%, ori au pretenţia să ia în arendă vămile, băile de aramă şi sare, cărăuşia pe uscat şi pe apă, mulgîndu-l de dobînzi întreite, aşa cum a păţit-o Petru Şchiopul al Moldovei, care nu scapă de creditori nici în pribegie. În clipa cînd au să-i vină lăzile cu bani, împăratul i le va trimite la trei luni şi administratorii imperiali, va putea ataca Balcanii. A lucrat singur nopţi întregi pe hărţile dăruite de Josica. În vreme ce cancelarul are să ţină Transilvania, el are să ridice Bulgaria şi s-o curețe de garnizoanele turceşti pînă la Adrianopole. Dionisie Rally îi scrie că la zece creştini se află în Bulgaria un turc. Iată, în sfîrşit, şi o veste bună. Theodosie Rudeanu are un suret după o scrisoare a nunţiului Germanico Malaspina — îşi aduce aminte felul în care cei doi cardinali l-au primit la Alba Iulia, trecîndu-l prin sita lor iezuită către legatul papal Enrico Caetano. Cardinalul Andrei Báthory s-a dus la Varşovia, cuprins de dor filial pentru mama sa, bătrîna doamnă Margareta Maylat, sora fostului voievod al Transilvanie, Ştefan Maylat... Şi Maylaţii tot valahi înnobilaţi şi trecuţi la Roma veche, din altă sămînţă decît Josica, mai vînzători şi mai uituci ai obîrşiei. De fapt a vrut s-arunce praf în ochii lumii. A cerut audienţă secretă la rege, cerîndu-i Moldova pentru frati-su, Ştefan, şi Transilvania pentru el. Regele să aranjeze aceste domnii cu împăratul Rudolf şi cu sultanul. Marele logofăt îşi trage sufletul. Paharnicul Radu Şerban îl priveşte nemişcat, cu ochii lui de bufniţă.

— Ajunserăm departe, doamne, dacă scaunele astea se negutează între puterile lumii. Nu băgai de seamă pînă acum şi abia de acum în colo încep să mă tem.

— De ce să te temi, Şerbane ?

— De ziua de mîine. Dar mai ales de anii de după noi.

— Ai auzit, prinţule Marcu, ce-a spus vel paharnicul !

— Am auzit şi-am înţeles, măria-ta.

— Acum poate o să-nţelegeţi mai bine de ce doresc o putere de neînfrînt, aici la Dunărea de jos. Paharnice, ce oaste-mi poţi da de azi în trei zile ?

— Pentru război, cele opt steaguri de lefegii, doamne.

— Coboară-le către Turnu. Mie dă-mi două sute de curteni.

— Greu, măria-ta. I-ai adus în sapă de lemn. Şi-au vîndut caii, să poată plăti birurile.

I se pune o pîclă pe ochi. Se simte bătrîn, frînt, gîrbovit.

— Două sute de săbii, vel paharnice... N-ai două sute de săbii, dintre curteni ?

— N-am, măria-ta.

Rămîne în jilţ, nevrînd să-nţeleagă. Intră vătaful Simion, ducînd o căţuie în care ard ierburi cu miros iute. Afumă colţurile odăii, cercevelele de fier, cărţile din bibliotecă.

— Au început să moară vitele de foame, măria-ta, şopteşte Theodosie Rudeanu.

— Dacă nu plouă pînă în zece zile, o să fie foamete mare şi ciumă, măria-ta, spune Radu Şerban.

— Pînă sàptàmîna viitoare toată curtea să fie gata de drum. Vel paharnice !

— Poruncă.

— Stai în priveghere la Turnu cu lefegiii. Faci muştru, jocuri de halca, aşa fel încît să fii văzut de pe celălalt mal. Îmbraci sălciile, strîngi posadnicii, duminica, îi întrarmezi, aduni bulgarii fugiţi de dincolo, faci zarvă şi la fiecare trei zile, primeşti cu salvă de artilerie, cîte două-trei steaguri de lefegii pe care le roteşti din cele ţinute undeva mai sus de Turnu. Să ştie iscoadele că-ţi vin oşti proaspete. Nu strică să laşi priveghetorii să treacă Dunărea cu şeicile. Să mai dea foc la barcazuri. La galere. Pe seceta asta au să se aprindă unele de la altele.

— Cu doamna şi copiii ce faci, măria-ta ? Îi laşi aici ?

— Îi iau cu mine, vere Theodosie.

— Ai să-i omori. Nu-ţi face păcate.

— Voia lui Dumnezeu. Plecăm în Oltenia. Să fiţi gata cam în 3 a lui Prier. Nu mă mai tulburaţi, decît dacă... Lasă-mi ştiricarul, vel logofete. Duceţi-vă... Marcule !

— Doamne.

— De cînd plăteşte împăratul lefile ?

— De la iunie zi'ntîi, măria-ta.

— Iunie zi'ntîi ! Doamne, Dumnezeule, du-ne Doamne pînă la zi'ntîi de iunie și iartă-ne pentru sărăcia și neputințele noastre.

La un semn discret al marelui logofăt, prințul Marcu și marele paharnic se ridică, ieșind toți trei în vîrful picioarelor. Voievodul rămîne surpat în jilț, gîndindu-se că va scăpa comoara lui Țepeș, că va trece de la el și acest pahar și că regele Sigismund de Wassa al Poloniei nu l-a trimis la plimbare tocmai la Roma pe cardinalul Andrei Báthory din zel apostolic. Andrei Tarnowski i-a repezit știri printr-un esaul de cazaci, că hotărîrea lui Rudolf de a-l subsidia, a răsturnat toată politica lui Zamoyski și că nu peste multă vreme va primi alte vești mai bune.

— Vere Radule.

— Sînt de-o veșnicie lîngă măria-ta. Poruncă !

3

Theofil episcopul Rîmnicului își ridică glasul acoperind tăcerile cutremurate ale mulțimilor grămădite între Biserica Domnească a Basarabilor și Biserica lui Neagoe și a doamnei sale Despina. Peste Curtea de Argeș trec norii de lăcuste pîrîind din elitre. Tot cerul este roșu sîngeriu, soarele plutește alb, descărnat, învăluit în pulberi cenușii, pulberi cenușii stîrnite de vînturile uscate care-l bîntuie cu dușmănie de unsprezece zile, de cînd a plecat din Tîrgoviștea invadată de lăcuste, șoareci și lilieci, de unsprezece zile de cînd se tîrăște la București și de-acolo la Argeș, cu cei doi copii aiurind în leagănele purtate de cai, cu Stanca halucinată, pierdută ; pulberile care se-așează peste bordeie și tîrguri, care i-au intrat în ochi și-n urechi, pe care le macină în dinți odată cu azima, ori le soarbe sleite în apa stătută a puțurilor, apele au secat, vadurile sînt doar bolovani albi, lucind în soarele nemilos, lăcustele cad pe umerii oamenilor, pe acoperișurile de șindrilă, pe prispe, îi cad în păr, acoperă pulberea drumului, una mare, cenușie se așează pe mîna păroasă a episcopului, el stă îngenuncheat la răspîntie, desculț, cu barba crescută, în rantia de șiac, Stanca s-a prosternat alături, desculță și ea, acoperind obrăjoarele copiilor, prințișorilor, cu cosița ei neagră, acum înfuiorată, îmbîcsită de praf — bat clopotele, bat a spaimă și-a urgie, muierile hohotesc — argeșence uscate, sfîrlogite, aude — Doamne, iartă-ne ; — Doamne, tinde mila ta spre noi ; — Doamne, nu ne lăsă ; — Doamne, cu ce ți-am greșit ; — Văleu că plîngem cu lacrimi de sînge și tot nu te înduri de noi, Tiranule...

aproape s-a uitat pe sine în aceste unsprezece zile de apocalipsă și se-ntreabă bătîndu-și fruntea de pulbere, strivind greţos lăcustele cu fruntea, se-ntreabă pînă unde sînt marginile suferinţei omenești și dacă are suferința omenească vreo margine.

Se ridică din pulberile încinse. Îi vede din nou pe cei douăzecișipatru de bătrîni cu plete albe, cu bărbi de Dumnezei, ducînd prăznicarele celor două sfinte biserici domnești. Îl vede pe cel care duce prăznicarul Cuviosului Vasile Mărturisitorul, semănînd aidoma cu sfîntul zugrăvit pe icoană, are un picior de lemn și-l privește aprig c-un singur ochi, din care curg lacrimi mari, tăindu-i un vălău alb prin colbul care i s-a așternut pe față. Muierile au obrajii de scoarță. Li se vede, holbat, doar albul ochilor. Chipurile oamenilor sînt chipuri de lut. Vîntul uscat, fierbinte, poartă vîrtejuri de praf și lăcuste ducîndu-le în soarele de plumb topit.

— Odoarele mamii, copiii mamii, luminile mamii, se tînguie Stanca scîncit.

Totul s-a prăbușit într-o noapte cleioasă, vîscoasă, care-l înăbușă și usucă, nu mai este el, nici nu suferă, nici nu gîndește, privește cu ochi goi epitrahiile cu broderiile lor de aur înnegrit, prapurele sfințite, tripticele emailate și aurite, toate odoarele celor șapte Biserici aduse în dar bisericilor domnești, peste care cad roiurile de lăcuste, vede ulmii, stejarii și plopii sfîrlogiți, goi, cu crengile mușuroite de trupurile uscate ale lăcustelor, vede cerul plin de pulberi vîntuite, soarele înotînd în zoaiele cenușii, ar vrea să se smulgă din el și-l cuprinde o disperare a neputinței care-i ridică din piept un hohot sfîșietor de plîns.

— Odoarele mamii !... Copiii mamii !... Luminile mamii !...

— Cînd a rupt Mielul cea dintîi dintre cele șapte peceți, m-am uitat și-am auzit pe una din cele patru făpturi vii zicînd cu un glas ca de tunet : «Vino și vezi !»

Glasul înalt al episcopului, el însuși smerindu-se desculț și fără odăjdii, în anteriu de șiac, ceva din acest glas răzbate prin crusta de disperare, acolo unde s-a crezut întotdeauna el însuși «I s-a dat o cunună și a pornit biruitor și ca să biruiască»...

Mulțimile de lut îngenuncheate în pulberi se clatină lărmuitor.

Femeile își lasă frunțile în pămînt. Bărbații își acoperă ochii cu palmele. Au venit cu miile, din toți munții, din toate dealurile, din vale de pe Argeș, din sus de pe Topolog, să se roage... Se face pîrtie spre Biserica Domnească. Vine pe-acolo o arătare cocoșată, șchioapă, sprijinindu-se într-un crăcan, învăluită într-o maramă albă de borangic, plină de negi, revărsată în iia bătută cu fluturi de aur, încălțată cu opinci. Se îndreaptă către episcopul Theofil :

— Azi-dimineață m-a căutat pustnicul din Sihăstria Vidrarului și mi-a zis să mîntui fețiii voievodului. Apoi către acesta : Tu ești maică, voievodul ?

— Eu, mătușă Ghionoaie.

— Mă cunoști, ai ?

— Te cunoscui odinioară, la niște masluri.

Ghionoaia se-nghesuie în el. Miroase proaspăt a săpunariță și busuioc. Vede lîngă ea, în rîndurile argeșenilor, un bărbat frumos, îmbrăcat moșnean, cu plete negre căzîndu-i pe umerii cămășii, încins cu brîu, purtînd cizme și sabie. Lîngă el o argeșeancă dăruită în vălituri ca spuma, ținînd un copil în brațe. Bărbatul îl înfruntă din priviri. Îl recunoaște. Căpitanul Pădureților, Radu Ghețea, nesupusul. Ghionoaia o ridică pe Stanca de subțiori.

— Ești doamna țării și ești proastă cît o sută, fa... Ia copiii d-acilea, din praf și din lăcuste, că dau ortu. Să-i ducă la mine, în capul tîrgului. Să vii cu mine. Ți-i scap, că-s sărmănei și nevinovați. Vinovat este tiranul, care umplu țara de gloabe și străini. Auzi tu, te cunoscui după ochi. Îți joacă viclenia în ei, ca la vipere. Ghionoaia are glas bărbătesc, mustăți și din negi îi ies fire lungi și creț de păr. Stanca îi pupă mîinile. I le udă cu lacrimi. Nimeni nu știa cine este cu adevărat Ghionoaia. Tărgile pe care zac copiii sînt luate de gărzi. Ghionoaia bate oștenii cu crăcana.

— Mai repede, trîntorilor, că vă prefac în stană de piatră... Hai, mironosițo cu mine să-ți veghezi odoarele.

• O ia înainte, deschizîndu-și drum spre capul unei ulițe prăvălatice, coborîtoare din codri. Doamna și litierele purtate de oșteni o urmează în tăcere.

*

Poate a trecut o clipă, ori poate au trecut veșnicii de cînd l-a-nfruntat Ghionoaia, bătîndu-și joc de smerenia lui, cînd dintr-odată s-a ridicat asupra Curții de Argeș un croncănit de moarte și-un fîlfîit de aripi și-o vînzoleală cumplită de păsări negre. Dinspre miazăzi, de peste turlele vechilor curți domnești, au năvălit din văzduh stoluri de ciori și stoluri de corbi, stoluri de stăncuțe și de coțofene printre care zburau, nebune, stoluri de grauri, învălmășiți cu mierle. S-a umplut cerul de croncănit. Stolurile cînd urcau spre slavă, cînd se prăbușeau peste case, vînturînd lăcustele cu aripile, lovindu-le cu ciocurile, vînîndu-le și risipindu-le. Cineva a-nceput să cînte : «Mărire, Doamne ție», pe românește, urmat de glasurile uscate ale mulțimilor. Stă lîngă episcopul Theofil care

privește cerul cu ochii holbați de groază și încîntare. Are bărboiul plin de lăcuste, rîde, șoptește : Ghionoaia, ea are puteri asupra necuvîntătoarelor, spune un «Doamne miluește-ne», apoi îi prinde brațul, șuierîndu-i la ureche :

— Ascultă, fiule, și te smerește.

De undeva, de foarte departe, se rotogolește prin văzduhul negru plin de croncănitul stolurilor, duruitul unui tunet. Cei douăzeci și patru de bătrîni ridică prăznicarele cu mîinile lor veștede și strigă :

— Ad-o, Doamne !

Stolurile se-nvolbură, acoperind soarele. Pe urmă se aude un chițăit lacom și din turlele bisericilor domnești, de prin poduri și locuri vechi, ies liliecii. Trec peste case, zboară frînt pe deasupra mulțimii. Se ridică spre stolurile de ciori și corbi. Cad din înalt și-i vede cum intră la loc în turle. Duruitul tunetelor se-ndeasă. La marginea dinspre Pitești a tîrgului, se ridică neagră, săgetată de trăsnete albastre, coama unui nour.

> «...Și a venit grindină și foc amestecat cu sînge, cari au fost aruncate pe pămînt ; și a treia parte a pămîntului a fost ars și a treia parte din copaci au fost arși și toată iarba verde a fost arsă»...

Nu-l mai ascultă pe episcopul Theofil. Ascultă huruitul tunetelor și plesnetul trăsnetelor și vîntul dintr-odată rece și nu vede decît nourul negru călărind cerul dintr-o margine în alta.

Stolurile de ciori și de corbi, de grauri și de stăncuțe, cad pe-o aripă, se lasă purtate de furtună, se vînzolesc pe vînturi și pier în întunericul de smoală care-nvăluie Curtea de Argeș. Soarbe adînc aerul mirosind a scînteie și fum, aerul rece, tăios și aspru.

Vîntul de gheață bate praporii. Vrea să-i smulgă din coadă. Epitrahiile fîlfîie nebune. Vîntul vrea să despoaie oamenii. Smulge șița din acoperișuri. O poartă pe deasupra tîrgului. Trăsnetele biciuie catapeteazma cerului.

— Nu te mai smeri, măria-ta, spune episcopul Theofil Rîmniceanu, luptîndu-se cu vîntul care-i răvășește barba și pletele, care i le curăță de lăcuste și de praf... Înalță-te să te vadă poporenii stăpînind stihiile pe care le-ai robit puterii tale domnești.

Se înalță în rantia umflată, gata să-l lase gol. Ridică spre cer amîndouă mîinile, primind pe obrajii subțiri, cei dintîi stropi de ploaie.

4

Gogoloaie albe, mițoase, norii alunecă peste munți. Oltul hăuie între bolovani. Mierlele fluieră pe-ntrecute. Totul este proaspăt și tînăr și vesel. Își spune că adevărata înțelepciune stă în firea lucrurilor și că oamenii trudesc din greu să strice firea lucrurilor și s-o alcătuiască după ceea ce cred ei c-ar trebui să fie această fire. La Jiblea o ia pe drumul Oltului. Curțile par pustii. Un moș uitat de moarte, moțăie la soare pe-o prispă, doar în ismene și cămașă. Un porc negru rîmă în balta de lîngă fîntînă. Cireșele au ieșit din ghioc. Trec Oltul cu podul plutitor. Podarul n-are mîna stîngă și piciorul drept. Lălăie un cîntec de alean, e bărbos, se uită-n apă, ori în cer și cînd dă să-ncalece, îi apucă frîul, îi ține piciorul și-i spune :

— Să trăiești, măria-ta... Sînt arcașul Șaptefrați... Mă ciopliră osmanii, după cum vezi, pe la Babadag, în iarna lui '95. Te cunoscui și tac...

Îi dă vamă arcașului Șaptefrați, patru țechini de aur. Cîte unul de om. Cîte unul de cal.

— Mă duc să mă-nchin la Cozia, arcașule. Îmi scăpară copilașii de boală.

— Auzii, măria-ta. Să ți-i apere Dumnezeu. Cu țechinii ăștia îmi cumpăr doi boi... Și dacă nu te cunoșteam ?... Și dacă nu-mi luam inima-n dinți ?... Aolică, doamne, ne cam uitași pe noi, arcașii...

— Mai smolește-ți luntrile, c-ai să te duci la fund, Șaptefrați. Cînd ai vreun necaz, vino la curte. Ești rumân ?

— Ba ! Moșnean !

— Rămîi sănătos.

— Umblă cu bine, măria-ta ! Și zici să vin la curte ?

— Vino !

Parcă i-ar fi dator lui Șaptefrați. L-au cioplit bine la Babadag. Poate cînd au încercat să ia cetatea cu năvala. «Hai frați, hai frați, la năvală dați». Dac-ar fi avut tunuri, poate scăpa Șaptefrați necioplit de iatagane. A cui e vina ? E în firea lucrurilor ? ! Ce mai fluieră mierlele. Și grangurii... E-n firea lucrurilor ! E-n firea lucrurilor... Să rămînă Șaptefrați olog și ciung. Șaptefrați de șapte ori cîte șapte. De șaptezeci de ori cîte șapte. De șapte sute de ori cîte Șaptefrați. I-a părăduit Sinan pe cei de șapte sute de ori cîte Șaptefrați. Mireasmă ametitoare de salcie verde. Vede turla rotundă a Coziei ridicîndu-se deasupra zidurilor groase, crenelate. Deasupra frunzișului verde și foșnitor și plin de mustul pămîntu-

lui. N-au ajuns pînă aici lăcustele. N-a ajuns pînă aici seceta. De aici în colo, spre Loviștea și Lotru și crestele munților, începe Cetatea de piatră. Clopotele. Rar. Cu dangăt adînc, venit din neuitare. În fața bolniței, pe tăpșanul de către Olt, iarmaroc. Care ungurești cu trăgători deshămați ; căruțe ușoare din Țara Lotrului ; harabale săsești cu coviltire de piele, ori căruțe de Făgăraș cu loitrele vopsite albastru, ori verde, încondeiate de izvoade roșii ; forfotă de călugărași ducînd în spate dăsagii milelor, focuri încropite sub rodîrle ; cîțiva sameși domnești cu paftale de argint la căciulile turcmești pălite pe-o sprînceană ; plăieși, șelari, tarabe cu brașoveni ; lauri de lacăte și de zăvoare ; țiglari și lingurari ; rudari de la Horezi, tăbăcari de la Porcești ; larmă, tocmeală, forfotă. O să-l cunoască vreunul, așa cum l-a cunoscut Șaptefrați. Se strică iarmarocul... Asta-i liniștea și reculegerea pe care și-o dorise. Trece la pas prin oborul de vite. Vede carele săracilor de la Ocna, pline cu drobi de sare, strălucitori. Un geambaș măsliniu, cu cizme noi, roșii, mustață pe oală, cu hanger la brîul cusut cu mărgele, dă la praștie trei cai dintr-odată. Pune ochii pe-o iepșoară scundă, rotunjoară în crupă, cu trapul lin. Îi spune lui Simion să-i cumpere iepșoara, că are capul mic și pieptul lat și gîtul scurt, îi place cum se leagănă și Simion îi spune printre dinți că iepșoara e umflată cu țevia și că-l cunoaște pe Miroslav Dușici, parșivul de geambaș și hoț de cai de la Cladova, care a fost însemnat cu fierul în beciurile armăsiei, atunci cînd a fost prins, vînzînd la Tîrnovo, cai domnești furați de pe cîmpul de luptă.

— Prinde-l și adu-mi-l la stăreție... Fă-l de ocară, să-l cunoască sameșii, dac-o mai scăpa de gîde.

O ia în buiestru spre poarta monastirii, cu liniștea abia încropită, fărîmată. Miroslav Dușici de la Cladova, tocmai la iarmarocul Coziei... La Cladova unde s-adună ienicerimea, barcazurile și scîndurile pentru plute. Tresare cînd cineva îi apucă dîrlogii și-i spune cu vorbă domoală, ardelenească :

— Bună să-ți fie inima, călătorule... Poate-ai vrea să-ți tîrgui o pereche de cizme ori o dolamă avrigenească... Ha ! ?

Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra, înfășurat în dolamă. Alături, zîmbindu-i cu toată dantura strălucitoare, purtînd dolama cu grație, cavalerul Carlo Magno, scutierul principesei Maria Cristierna. Descalecă dintr-un salt. Cavalerul Gligor Taflan și-a lăsat barbă. S-a îmbrăcat în straie țărănești, cum l-a-mbrăcat și pe comandorul Calatravei. Îl poftește să-i vadă marfa întinsă pe pături mițoase și-i șoptește că l-a pornit în graba mare cancelarul Josica, să-l scoată din primejdie de moarte pe Carlo Magno și să-i aducă măriei-sale vești de mare taină și însemnătate... Că aici este cu

ochii pe el o iscoadă a episcopului Demeter Naprágy, travestit în negustător de cufere : — ăla cu carul tras sub ulmu trăsnit. Poruncă, măria-ta, că te-o fo scos Dumniezo în calea me... Mă gîndeam cum să scapu de ista şi zo ia că-l miruiam în deseară şî-m făceam păcate, că nu-mi place decît cu sabia în luptă direaptă...

L-a scăpat pe Gligor Taflan de Mîndra de ispita uciderii aproapelui, lucru care se pare îi priește crîncenului cavaler așezat cuviincios sub icoane, în paraclisul monastirii. Nu voia să știe nimeni de drumul lui spre sihăstria lui Daureţiu. Întîlnirea cu Gligor Taflan și Carlo Magno l-a smuls din sine, aducîndu-l la realitate. Trăise c-a-ntr-un coşmar lunile de secetă. Simion a strîns toți plăieșii și slujitorii domnești aflați la iarmaroc. L-au prins pe Miroslav Dușici, l-au arestuit pe Gligor Taflan și Carlo Magno, pe iscoada lui Naprágy și încă zece moșneni, cîțiva negustători saşi și doi poleaci. Au fost grămădiți cu toții în beciurile adînci și umede ale Coziei. Starețul s-a supus poruncii domnești, mormăind în barbă. Fusese la sinodul de la Snagov, se-ntărise în stăreție și după pravila nescrisă a bisericii, dac-ar fi murit episcopul Rîmnicului, ar fi fost ales episcop ca unul ce era stareț Coziei. Arestuiții au fost cercetați pe rînd, cu multe strigăte din partea oamenilor stăpînirii, care urlau că sînt iscoade ale păgînilor și hoți de cai. Celor nevinovați li s-a dat drumul. Carul lui Taflan a fost tras în curtea din dos a monastirii, iar arestuiții ascunși în paraclis. Iscoada lui Naprágy și Miroslav Dușici au fost porniți la Vîlcea, cu poruncă să fie slobodă iscoada, dar pusă sub priveghiul agiei ; iar Miroslav Dușici să fie căznit pînă va spune adevărul, după care să fie dat pe mîna marelui logofăt Theodosie Rudeanu. Înserarea curge lină și albastră în paraclisul lui Mircea Voievod Bătrînul. Vuietul Oltului domesticit de grosimea zidurilor vine dintr-o depărtare de timp și se duce în altă depărtare de vreme, copleșindu-l. Vede țărmurele înalt prin geamul gros, prins în ramă de plumb. Vede culorile amurgului zugrăvind sălciile și arinii. Se chircește în el, ascultîndu-l pe Gligor Taflan de Mîndra care-i povestește cum l-a ascuns într-o peșteră din muntele Ludișor pe seniorul Carlo Magno, hrănindu-l cu lapte de oaie pînă s-a vindecat (Carlo Magno stă într-un jilț, i se uită în ochi, zîmbește fermecător și din cînd în cînd spune românește : — Gligor fratele meu este el... Ne-am făcut noi frate de cruce...), cum a fost chemat lîngă Lipova de cancelarul Josica, lăsîndu-l pe Carlo Magno în grija ciobanilor, pentru că banderiile lui Sigismund răscoleau comitatele, căutîndu-l. Se spunea că archebuzierii și trabanții principelui au înconjurat mahalaua italiană din Bălgrad, scotocind pînă și-n privăți ; iar Fabio Genga (numele îl lovește peste obraz) și frati-su, Simon, au scotocit buduarul Mariei Cristi-

rna, dulapurile cu haine, inspectînd toate cameristele, trăgîndu-le de păr, să vadă dacă nu au perucă ; de asemenea au controlat grăjdarii, vizitiii, gărzile. Se zice că Sigismund a pus să fie ucis cu biciul vînătorul care și-a greșit ținta. Cancelarul Josica îl conjură pe măria-sa voievodul să nu spună nimănui, nici celor mai apropiați sfetnici, ceea ce va auzi de la cei doi cavaleri, cărora le-a încredințat nu numai planurile sale politice ; ci și onoarea, averea și viața sa și alor săi. Este bine să nu afle boier Radu Buzescu care are legături de amor la curte și care oricît de mare gentilom ar fi și plin de onoare, într-o nebunie a dragostei ar putea vorbi. Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra se leagănă ca într-o litanie. Lumina sfîrșită a amurgului îi cade pe obrazul șănțuit, peste legătura neagră care-i acoperă ochiul stîng, săpîndu-i-l în memorie. Carlo Magno, măsliniu, cu nasul vulturesc ieșindu-i dintre sprîncenele stufoase, își arată cei 40 de ani pe care-i are și pe care fardul și lumina candelabrelor i-a ascuns la prima lor întîlnire. Ciulește urechea. Ambasadorul cancelarului Josica și-a învățat pe dinafară poruncile seniorului său. Cu toate că Gligor Taflan de Mîndra vorbește în șoaptă, cu toate că șoaptele cavalerului îl ajung învălmășite cu vuietul Oltului spălînd stîncile și țărmurii, cu șuierul aspru al vîntului de primăvară țiuind în clopotnița paraclisului, i se pare că vorbele solului de taină detună, auzindu-se pînă la Bălgrad și Tîrgoviște.

— Mai întîi : l-am conziliat pe Sigismund zi și noapte să-și lase tronul și să-și caute mîntuirea sufletului în sînul bisericii, ceea ce va face foarte curînd, după cum se dovedește și-n epistola informatorului Sigismondo della Torre către cardinalul Cinzio Aldobrandini, pe care-o dau la mîna măriei-tale, știind că am făcut prin copistul meu o copie, care copie pleacă la Roma ; iar scrisoarea adevărată vine la măria-ta.

— Al doilea : Sigismund vede în măria-ta pe cel care-l va urma, temîndu-se de uneltirile cardinalului Andrei Báthory care vrea să-l despartă de Maria Cristierna și s-o ia sieși de soție, o dată cu averile și veniturile ei din Styria.

— Al treilea : partea diplomatică și politică a legalității stăpînirii măriei-tale, o voi susține eu prin agenții mei ; dar mai presus o va susține, la Praga și Roma, cavalerul Carlo Magno, omul împăratului, care va adeveri prin viu grai credința care ți-o poartă.

Abia termină Gligor Taflan al treila punct și cavalerul Carlo Magno îngenunche la picioarele lui.

Spune în italiană, amestecînd cuvinte românești :

— Viața mea vă aparține, *signor mio*... Sînteți stăpînul pe care l-am căutat la toate curțile și nu mi l-am găsit pînă astăzi. Dispuneți de mine. Inteligența, experiența, curajul și onoarea mea sînt ale măriei-tale.

Șoptește cuvintele, le rostește cu chibzuință și răceală, stă cu fruntea nobilă ridicată, are-n privire un foc mocnit, ceva aspru și definitiv care-l cutremură. Nimic din fanfaronada și maimuțărelile fraților Genga... Îl ridică de subțiori. Îl îmbrățișează frățește și-l sărută pe frunte. Gligor Taflan de Mîndra își trece podul palmei peste ochiul teafăr.

— Al patrulea, spune cu glas răgușit : Maria Cristierna este roasă de dorința puterii. Vrea să domnească, să-și răzbune umilințele, dar coaliția nobiliară n-o vrea. Coaliția se teme de turc, de împărat, de Zamoyski, de măria-ta.

— Al cincilea : măria-ta să stai gata cu oștile cu începere din luna lui august, zece zile, cînd te va chema ori dieta, ori Hațegul, ori săcuimea. S-o iei înaintea lui Maximilian ; ori a lui Andrei Báthory.

— Al șaselea : Dacă n-o iei înaintea lui Andrei Báthory, acesta va veni de la Trotuș, unde așteaptă cu oaste polonă și moldovenească, că doamna lui Ieremia Movilă este Elisaveta Csomortány, adică Ciomârtan, români trecuți la legea Romei, care și-au uitat stirpea, este rea și curvește cu oricine-i poate aduce mărire și avere soțului ei și e otrăvitoare și plină de fiere și ea umblă să-l ridice în scaun pe cardinal, ca acesta să-i ridice neamul, că are frați la Ardeal care mă dușmănesc pe mine, cancelarul. Și tot ea umblă cu plocoane la Istanbul, să scoată steag de domnie în Țara Românească pentru hatmanul Simion Movilă, fratele domnului Ieremia Movilă. Și tot ea, curvind cu Ian Potocky pe de-o parte, iar pe de alta cu ceaușul Ali Faud, îi asmuță asupra măriei-tale, fiindu-ți cea mai aprigă dușmancă, mai aprigă decît o muiere a cărei dragoste ai lepădat-o.

Cancelarul Josica ori este atoateștiutor, ori este un mare cunoscător al sufletului omenesc, altfel neputînd rămîne cu capul pe umeri atîția ani în slujba lui de cancelar, urît de nemeșime, urît de popimea catolică, fecior al unui neam oropsit, astăzi urît și temut de însăși principele său. A fost Elisaveta Moghilă, Elisaveta aceea trupeșă, cu sînii cărnoși, rotunzi și fierbinți, c-o aluniță sub urechea dreaptă, pe care-a cunoscut-o la castelanul din Wiehczka, lîngă Cracovia, unde l-a dus pan Andreas Tarnowski la o petrecere de neuitat, dată în subteranele sculptate în grotele de sare ! De ce

și-ar ascunde adevărul, față de sine însuși ? Ea a fost ! Soția boierului Ieremia Moghilă, pribeagul, aciuit la curtea lui Zamoyski. L-a-nvăluit fierbinte la o polcă. Bolțile de sare străluceau dumnezeiește în lumina făcliilor și-a candelabrelor. Elisaveta i-a strîns mîna, i se vedeau buzele cărnoase sub masca de catifea și i-a spus să nu lipsească de la vînătoarea de a doua zi, bucurînd-o să-și audă limba părinților ei. Vorbea amestecînd polona cu cuvinte ungurești și românești. L-a grămădit într-o colibă de pădurar, după ce-a rămas în urma vînătorilor, secătuindu-l. Era nesățioasă, cu carnea virtoasă, și striga sălbatic, se lupta să-l îndepărteze după ce-și lăpădase straiele și rămăsese dalbă și goală și voinică, a răpus-o și-a dumicat-o pînă cînd a-nceput să-i sărute mîinile și să plîngă de plăcere... Seara, la masă, a venit Ieremia de la Katowice. S-au cunoscut. Au vorbit de negoațe. Au vorbit de politică. Era înțelept, viclean, își stăpînea limba, avea averi în Polonia, vorbea leșește ușor și curgător. Noaptea, mai spre zori, s-a trezit cu Elisaveta în pat, încă înfierbîntată de îmbrățișările lui Ieremia. I-a spus să n-aibă grijă, că Ieremia doarme somn fermecat. Cînd a mijit de ziuă i-a spus să ducă niște scrisori boierului Luca Stroici, la Moldova și cînd s-o-ntoarce să intre în curtea lui Ieremie, că-l face căpitan de oaste și mai tîrziu hatman în Țara de jos, unde are ea moșie și unde are să vină vara, singură, cînd are să fie doamna Moldovei. I-a spus să nu amestece dragostea d-o noapte cu politica și că n-are drum la Moldova. Seara a jucat polca numai cu pania Valentina Duszniki, văduvioara, fulgerat de privirea mocnită a Elisavetei. Avea 29 de ani și voia să schimbe trupul plin și nesătul al Moviloaiei, pe trupul gingaș al Dusznikăi. În zori pleca și poate nu se mai întorcea niciodată.

— Al șaptelea : Să-mi dai de știre negreșit ce-ai hotărît măria ta, dar mai întîi să vorbești cu săcuii, să stea gata de luptă, că abia așteaptă să se ridice la chemarea măriei tale.

— Al optulea : Să-ți dea Dumnezeu sănătate și putere ; tărie de cuget să-mplinești faptele pentru care ești sortit și chemat. Iar dacă voi pieri eu, am pierit slujindu-te pe măria-ta și slujind unui gînd înfricoșat. Și să fiu atunci nebatjocorit ; iar alor mei să le fii stăpîn îndurător. Josica, al măriei-tale închinător. Amin !

Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra încheie mărturisirea cutremurătoare cu glas jos de rugăciune, ori de prohod. Se-nfioară ca de-o presimțire neagră. Își face trei cruci largi și spune amin, în vreme ce din zidurile paraclisului se desprinde răpăitul dulce de toacă și tînga clopotului chemînd la vecernie.

5

Zorii mătăsoși se bănuie limpezi și sidefii pe creasta muntelui Cozia, ori mai sus, în cerul pe care strălucește încă Steaua Ciobanului. După miezonoptica l-a trecut Oltul călugărul podar, blagoslovindu-l pentru evlavia lui Gligor Taflan de Mîndra pleacă să treacă munții Cibinului și s-ajungă-n Rășinari, unde-l așteaptă la biserică, în noaptea Învierii, un călugăr al episcopului Ioan al Bălgradului. Se va duce la Bălgrad în chip de monah. Carlo Magno îl așteaptă la Cozia, în chiliile de taină săpate sub arhondaric. Vrea să plece la Roma prin Raguzza. Îl va trimite cu un chervan al lui Paulo Giorgio. Totul rămîne undeva, într-o amintire veche și aproape uitată. Iepșoara bate țărmurile Oltului la trap țăcănit. E o părere de potecă, șerpuind sub luncă, pe sub pîclele alburii și reci agățate în crestele arinilor. Prin ariile cerului trec ape de lumină sîngerie, văzduhurile nu s-au desprins din noapte și somn. Aripatele n-au văzut încă ziua. Arborii străvechi își țin frunzeturile în nemișcarea fermecată a faptului de zi. Nu adie fir de vînt. Doar Oltul, neliniștitul, băsmuie șuvoindu-și apele. Călărește în vraja adîncă a singurătăților de la-nceputul veacurilor. I se înrourează barba, ca și cînd i-ar fi crescut iarbă pe obraji. I se-nrourează sprîncenele, ca și cînd i-ar fi năpădit găvanele, rădăcinile și mlada și ovăsciorul și obsiga. Strînge frîul. Jos, sub mal, se adapă un cerb, cu sorbituri lungi, lacome. Nu l-a auzit. Nu l-a văzut. Ori dacă l-a văzut, l-a simțit al locului. Poate este un cerb fermecat care călăuzește călătorii spre inima codrilor. Simțise de multă vreme nevoia singurătății. Acea singurătate adîncă în care cugetul se limpezește pe sine pînă cînd ajunge să se contopească cu începutul tuturor lucrurilor. Destinul lui nu este cel al găsirii adevărului prin meditație. Alții sînt fericiți. Destinul lui este să găsească adevărul vremii prin faptă. Ce stranie legătura lui cu Iglisia ! Nimic care să-l îndemne fățiș la o hotărîre sau alta. Nimic care să-i stînjenească mișcările și vrerile. Și totuși se simte într-un fel mult mai subtil, mult mai perfid, robul ei. Sau robul unor împrejurări vechi și străvechi care-i hotărăsc prin puterea veacurilor, hotărîrile pentru astăzi, dar mai ales cele pentru mîine. Solia lui Josica n-a făcut decît să limpezească în fapt ceea ce știa de multă vreme. Peste Dunăre, Dionisie Rally și visul lui bizantin. Peste munți, Josica și poruncile vechi ale Cetății de piatră.

— Încotro, voievoade ? șoptește în barba plină de rouă.

Cad trîmbe de lumină alb albăstruie prin frunzeturi, se leagănă crengile de merișor și de corn pline de flori galbene, se re-

varsă miresmele de verdeață proaspătă și de munte acoperit cu pajiști, se gîndește vag la destinul lui zbuciumat, apoi ajunge la «Poarta lepădării de sine», trei bolovani uriași, doi în picioare, al treilea, mai mult o lespede, așezată deasupra, unde descalecă, slăbește chinga, scoate zăbala, o bate pe Fatima pe gît, o scarpină pe burtă, o trage de urechi și-i șoptește : așteaptă-mă. Fatima nechează ușurel. S-apucă să pască lacom. Pe bolovanul din stînga al Porții sînt săpate, în glagolitică, literele Iglisiei. Pe bolovanul din dreapta, un soare cu douăsprezece raze. Își scoate dolmanul, căciulița, își trage cizmele, își scoate ciorapii. Rămîne în cămașă și-n nădragii de piele, desculț. Trece pe sub Poartă, lepădîndu-se de trufia lui de voievod și stăpîn. Dincolo de Poartă sînt trei castani domestici, rotunzi și-nfloriți. Trei lespezi de cremene, închipuind trei trepte și alte patru lespezi de gresie care urcă la un portic alcătuit din blocuri de stîncă, acoperit cu iederă. Se așează pe cea dintîi lespede de cremene. Închide ochii. Privește în sine însuși. Se lovește de o pînză neagră-cenușie, tremurătoare, plină de scame și aude niște vaere surde, niște tînguiri și niște scrîșnete ; totul este numai întuneric învîrtejit și geamăt, nu știe dacă întunericul în care rătăcește este al lui, ori al lumii dinafara lui, i se pare că veșniciile sînt întunerec și el se destramă în aceste veșnicii și-l cuprinde o teamă nebună să nu se piardă pe sine, vrea să strige, să se smulgă din această neființă în negru, nu poate scoate un scîncet, nu poate rosti nici un cuvînt, pentru că a uitat cuvintele și totuși știe că este în negru și-n vaer, apoi aude : *Kalaha* și dintr-o dată găsește numerele : unu, doi, trei, pînă la șapte. Simte sub talpi lespezile de cremene, mai reci și mai lucii, tocite și scobite, simte apoi lespezile de gresie tăioase, atît de tăioase, încît îi sfîrtecă picioarele fierbinți ; întunericul începe să se destrame și-n lumina roșietică, plutindu-i în jur vede spinările cămilelor legănîndu-se, vede lăzile legate cu chingi încrucișate deasupra cocoașei, vede covoarele care acoperă cămila albă din fruntea caravanei, deșertul unduind pînă-n zare, cufundat în lumina alb-roșiatică, usturătoare, are nisip în dinți, în urechi, în nări, pleoapele îl frig, buzele i s-au uscat, cerul gurii i s-a uscat și pe covoarele cămilei albe sînt bătute în urzeală semnele Iglisiei care-nconjoară un lanț de munți și după lanțul de munți se vede soarele pe care vrea să-l înghită un tigru, soarele are chip de om ; iar cămila albă își întoarce spre el capul teșit și-l privește cu ochi triști și-i spune : *Kalaha !*... Numără de-o veșnicie. E sleit. Soarele deșertului îl bate în creștet. Vlaga i s-a scurs în nisipul fierbinte, roșietic. Tufele de saxaul înflorite roșu și galben răspîndesc miresme aținătoare, pline de voluptate. Își aduce aminte de sine ca de cineva străin și-ncepe

din nou să numere, știind că numărătoarea este o dimensiune, din cele două, pe-a doua a uitat-o, sau n-a venit încă vremea s-o afle. Este singurul cămilar din caravană, singurul om din deșert, merge mereu, își numără pașii mereu, mie după mie, altă mie și altă mie, tălpile s-au făcut bășici, bășicile carne vie și cămila albă rage trist, din ce în ce mai trist : *Kalaha !... Kalaha !...* O cobră trece prin pustiu, de la stînga la dreapta. Vede urmele unui tigru. Vîntul deșertului ridică o pînză galben strălucitoare de nisip. Aude nisipurile plîngînd și vede soarele departe și mort, căzînd în golul deșertului. Acolo unde cade soarele, strălucesc în lumină cupole albastre, smălțuite, cupole verzi ușor țuguiate, cupole zvelte și minarete acoperite cu faianță albastră și verde și turcoaz, cu desene albe și roz, minunate mozaicuri albastre și minunate mozaicuri verzi, dunele sînt acoperite cu iarbă fragedă, în zarea albastră se văd munții înzăpeziți și-n jurul minaretelor cu cupole smălțuite sînt iurte și case joase de lut, un tîrg de lut galben, cu ulițe strîmte, umbrite de salcîmi în floare, pline de copii și de femei cu obrazul acoperit de calîmuri albe, bărbați cu ochi oblici, în caftane negre și violet, cu șalvari roșii și cizme de căprioară, pe cap cu tichii în jurul cărora își legaseră turbanele albe, cu bărbile pînă la brîu, cu săbii încovoiate și arce, unii călări pe cămile, alții pe măgari, alții pe cai, bazarul plin de tarabe și corturi, se vînd dairale și tărtăcuțe pline cu betel de mestecat, rodii și struguri, stafide și sîmburi de caisă copți în cenușă, gilamuri țesute la Bahara de mîinile gingașe ale femeilor, ceainice din aramă bătută cu ciocanul, miroase a seu de oaie, a cămilă și-a orez fiert, miroase a șașlîk făcut pe jar și-a atîrgului înflorit, oștenii emirului trec la galop, cu coifurile strălucind, se-ntorc, îl înconjoară și căpetenia lor îl prinde în laț, strigîndu-i :

— Încotro, străine ?

Susurul dulce al vîntului curgînd pe coastele înflorite ale muntelui. Mireasmă de păducel și soc înflorit.

— *Deshala* !... Arată !

Treptele de piatră urcă pieptiș spre palatul acoperit cu mozaic și faianță albastră. Arcuri de boltă. Cupola lucrată în mii de arabescuri aurii și roz și verzi. În mijloc un mormînt de lut. Într-un colț, un bătrîn stînd turcește, îmbrăcat într-un caftan alb. Altă sală, altă boltă bătută în peruzele, alt mormînt, din marmoră neagră, alt bătrîn, în halat albastru. A treia sală, a treia boltă din majolică verde, cu interstiții de aur și scriere arabă aurită. Sat ; Avidya, Mahat... Un mormînt din marmoră albă. Un bătrîn în caftan verde. O tăietură în cupolă și deasupra cerul înstelat. Pe podea

trei cercuri orbitale, o stea de diamant în cinci colțuri strălucindu-și aşchiile de lumină şi-n tăietura cupolei, licăritoarea și blînda Aldebaran. Aude de nicăieri întrupîndu-se cuvinte uitate : *Logos ! Tao ! Samudaia !* Știe că se află în inima Asiei, la Samarkand, printre mormintele celor dragi lui Timur. A venit să-l întrebe pe Ulug-beg care sînt aştrii favorabili războiului, Mahomed fiind singurul dintre profeți care-a mărturisit : «*Mulți profeți au fost trimiși de Dumnezeu în lume. Fiecare din ei era însărcinat de a exalta o calitate specială a Atot-Puternicului. Moise bunăvoința, Solomon înțelepciunea, splendoarea și măreția sa, blîndul Isus lăuda în fața popoarelor dreptatea, omnițiința și puterea lui Dumnezeu, dovedind-o prin minunile pe care îndurarea divină i-a permis să le înfăptuiască.*

Dar nimic din toate acestea n-a putut să convingă omenirea păcătoasă.

Oamenii au rămas cufundați în greșeli și au privit cu neîncredere orice minune, de la Moise la Isus.

Atunci, Dumnezeu, în dreptatea lui, m-a trezit pe mine, trimisul său, eu, Mahomed, și am primit, de la

El, misiunea de a întrebuința sabia»...

Bătrînul în caftan verde, cu ochi fascinanți plini de văpăi, îi arată cu degetul al şaptelea steaua Aldebaran. O privește intens și vede cum steaua devine din ce în ce mai strălucitoare, apoi s-acopere cu un fuior de zăpadă şi luminează palid creste de piatră cenușie biciuite de vînturile înălțimilor. Iar din piatră se-ntruchipează cămile şi lei, elefanți şi sfinxi, păzite toate de capete de războinici mongoli şi indieni, egipteni şi zamolxieni, strînși acolo pe-nălțimile de piatră la un sobor al simbolurilor și științelor străvechi, în care elefantul însemna puterea blîndeții ; cămila, răbdarea ; sfinxul, tăcerea iluminată ; leul, puterea stăpînă şi nobilă ; simboluri pe care el le cunoaşte încă de la inițiere şi se bucură atunci cînd recunoaşte garofița de munte şi covoarele violet de brînduşe, caprifoiul de munte și tremurătoarea, o bucurie intensă ca o întoarcere la sine însuși, pentru că, ştie, a fost plecat departe, pe calea răsăritului, la confluența marilor religii, acolo unde au fost zamolxienii să întîlnească învățăturile lui Buda şi pe-ale lui Krong-Țe : «*Samudaia,* adică pricina durerii». «*Tao,* adică poarta tuturor lucrurilor spirituale». Și *Logosul.* Aici, în cetatea de piatră, vegheată de stîncile cioplite reprezentînd religiile străvechi şi drumul tainic al științelor sufletului de la răsărit la apus. Bătrînul în caftan verde îl privește cu ochii lui Daurețiu. Îi spune în vlaha veche :

— Nu vei cunoaşte cauza durerii pînă cînd nu vei trece pe sub Poartă. Dincolo de ea vei găsi Cetatea de piatră a înțelepciunii,

unde viața ta se va împărți în două fire. Unul spre apus. Celălalt spre răsărit.

— Și cînd va fi această trecere ?

— Cine-o poate ști ?

— Nu sînt încă pregătit să trec ?

— Nu știi încă să te lepezi de tine !

— Ce trebuie să fac, o, Învățătorule ?

— Să cugeți și să făptuiești.

— N-am cugetat și n-am făptuit nimic pînă astăzi ?

— Ai făptuit de multe ori fără să cugeți. Ai cugetat alb și-ai făptuit negru.

— În ce stă lepădarea de sine ?

— Îți dau patru din opt. Cugetă la : vedere, judecată, cuvînt și faptă.

— O, Învățătorule !

Bătrînul se topește în stînca scobită cu glagolitice. Vîrful Cozia se topește în lumina blîndă a amurgului. Un vultur rotește în slăvi, trec zuzuind bondarii și albinele, castanii înfloriți își foșnesc frunzișurile și-n el se face o pace adîncă și-nmiresmată. Daurețiu l-a chemat. Daurețiu l-a primit la sine. Daurețiu ori poate veșnicirea Coziei, a Oltului, a acestor munți și-a acestor primăveri. Se-mbracă, strînge chinga, pune zăbala, Fatima nechează ușor și-i trimite în obraz aburul cald al respirației. Încalecă. Pornește la trap repetînd în șoaptă :

— *Logos !... Tao !... Samudaia !...*

6

Prin biserică trec un freamăt și-un șoșot. Își mușcă buzele. Asta a și vrut Radu Buzescu. L-au ținut toată slujba Învierii ca pe-un împărat, nu s-a apropiat nimeni de ei și dintr-o dată Radu Buzescu i-a adus lumînarea nouă și i-a șoptit la ureche taine politicești. Adevărul că este voievodul lor îi copleșește. Iată-l făcînd Învierea la Strejești, satul lor de strajă în malul Oltului, spre Muntenia. Și ei toți, aici, plini de mîndrie, în coantășe și rochii și podoabe care adunate la un loc fac zece moșii de cîte patru sate... Amin ! Acesta este logosul lui. Pe drumul de la Cozia la Strejești, Carlo Magno i-a vorbit de filozofia unui tînăr dominican italian Tomaso Campanella, are doar 29 de ani, l-a urmat pe filosoful Telesio, dominican, care acum șase ani și-a tipărit la Neapole o carte care-a stîrnit Inchiziția : *Filosofia demonstrată prin simțuri*. Dar

nu asta este cel mai important. El îl iubește pe Campanella pentru dragostea pe care-o poartă Italiei. Să știe măria-sa că nici Italia nu este liberă și puternică. În sud sînt stăpîni spaniolii regelui Filip. Și nu numai în sud. Măria-sa ar trebui să gîndească foarte bine ce așteaptă de la alții și ce așteaptă de la sine însuși.

Îl fură cu coada ochiului pe Carlo Magno, căruia i-a dăruit veșminte noi, din lada adusă la Strejești. În coantăș vișiniu de catifea venețiană, tivit cu pîntece de rîs, Carlo Magno este un cavaler strălucitor. Ascultă slujba cu o tristețe adîncă, recules, privind iconostasul și icoanele împărătești. I-a vorbit de Maria Cristierna ca de o făptură străină și principesă, cu toate că era să moară din pricina ei. I-a plăcut discreția lui cavalerească. Este de părerea cancelarului Josica, pe care-l socotește un diplomat fin și abil, foarte instruit și bun cunoscător al Europei. Maria Cristierna nu poate conduce principatul. Tot mai mult se aud glasuri în Italia — Campanella este unul dintre cele mai limpezi —, care spun că italienii, urmașii Romei, trebuie să fie liberi. Oare nu se poate spune același lucru în principatul Ardealului ? El, Carlo Magno, îl cunoaște pe arhiducele Maximilian, spre care se-ndreaptă o parte din dietă și patricienii saxoni. Arhiducele este un mare fricos. N-a făcut nimic în Polonia. N-a făcut nimic în Ungaria de sus. Își plătește generali dubioși, ca acel Georgio Basta, un albanez italienizat, mai mult specialist în lovituri de pumnal, decît de spadă, care s-a umplut de bani în Țările de Jos, folosind otrava și intriga mai bine decît regimentele de mușchetari. I-a trecut toată puterea. Îi tolerează toate intrigile cu care-i ține în umbră pe generalii austrieci. Îi tolerează guta și aplecarea lui spre femei ușoare. Tirania și lenea. Chiar înțelegerea cu Zamoyski, care-l plătește cu aur pe Basta să-i fie favorabil, după ce l-a bătut strașnic pe stăpînul lui de astăzi, pe el, arhiducele. Totul, numai să n-aibă răspundere. Basta a-nțeles jocul. Nu pierde, dar nici nu cîștigă bătălii. Împăratul nu-l poate mustra pe arhiduce. Își scriu unul altuia scrisori amănunțite, care adorm prin cancelarii... Rudolf studiază tablele astronomice ale lui Ulug-beg... Parcă i-a străpuns inima. Să fie și Rudolf un inițiat ? De ce tocmai pe Ulug-beg !... Carlo Magno crede că împăratul va plăti soldele cerute. Este singura lui nădejde la Dunărea de jos. Dar o va face prost, meschin, cu luni și luni de întîrzieri. Să nu creadă și să nu se-ncreadă decît în el însuși. Carlo Magno este un sceptic. În a doua zi de călătorie, erau doar ei trei Carlo Magno, Simion și el, cavalerul i-a spus că-l va sluji cu credință toată viața.

— De ce, cavalere ?

Treceau prigorii prin văzduh și se vedeau oglinzile Oltului sticlind în luncă.

— Pentru credința cu care măria-ta slujești visului măriei-tale.

— De unde știi că slujesc unui vis ?

— Este taina mea, monseniore !

— Ești astrolog ?

— Puțin.

— Și mai ce ?

— Carlo Magno și-a făcut de lucru la chingă.

— Spadasin, urmaș al lui Paracelsius în medicină, puțin alchimist, îmi place mai mult Leonardo decît Rafael și mai mult Buonarotti decît Leonardo, Dante mai mult decît Sfîntul Oficiu și am un fel de cult pentru mine însumi, care nu este nici pe jumătate cît dragostea pe care-o nutresc pentru Leonora, spada mea. Leonora, pentru străini. Cum n-am încredere în nimic care aparține genului feminin, pentru mine Leonora este signorul săbioi Pitigliano. Lucrează repede, nu face zarvă decît atunci cînd sînt atacat pe-o stradelă îngustă de patru, pînă la șase spadasini și mai ales, Pitigliano este discret. Nu s-a lăudat nimănui cu isprăvile lui.

A rîs. I-a spus :

— Ai un Pitigliano de treabă, signor Carlo Magno. Mă tem că slujindu-mi, Pitigliano are să cam ruginească.

Carlo Magno a făcut ochii mari.

— De la dumneata, cavalere, aștept alte slujbe decît cele aduse de viteazul Pitigliano. Dar la nevoie ? !...

Se vedeau viile și livezile de la Drăgășani. Pe deasupra a trecut o barză cu un șarpe în cioc. Șarpele era viu. Se răsucea, se înnoda și deznoda, bătea văzduhul cu coada... Carlo Magno își aranjează gulerul festonat al cămășii pe deasupra coantășului. Nu știe de ce i-a dăruit cavalerului toată încrederea. Marcu are să se bucure. Unde este Marcu ?... O fi ajuns în tabăra popii Stoica ? Principesa Nurbanu își arată profilul delicat sub sfeșnicul de sub icoana sfîntului arhanghel Mihail. Ce vrea căpitanul Tudor Maldăr ?

— Hristos a-nviat !

— Adevărat a-nviat !

Abia atunci îl vede între diaconi pe Ion Monahul, fratele Stanchii. Stă zgribulit sub comănac. Doar albul ochilor i se vede din bărboiul sălbatic. I se pare că Ion Monahul îl privește cu găvane goale, de hîrcă. N-a vrut să primească nici un cin călugăresc. Ține predici prin iarmaroace, vorbind despre păcatele trufiei și sumeției care aduc după ele pierzania. Propovăduiește umilința creștină după cuvintele lui Isus care spun că lovit pe un obraz, tu să-l în-

tinzi și pe celălalt. Țesut cu iscoade, Ion Monahul s-a dovedit a fi în legătură cu partida constantinopolitană a lui Meletie Pigas, mitropolitul Alexandriei. Nu i-a spus Stanchii. Nu l-a luat la cercetări pe preacuvios. Nu se știe cînd va fi nevoie de un om al lui Meletie Pigas. Slujba s-a terminat. Monahii duc afară donițele cu apă sfințită. Noaptea e caldă, înmiresmată și înstelată. Epilepticii și ologii stau ciucure pe morminte. Unii din ei zdrențăroși. Țin lumînările în mîini tremurătoare. Roiuri de lumînări pe fiecare mormînt.

— Hristos a-nviat, vestește episcopul Theofil cu glas de trîmbiță.

— Adevărat a-nviat, răspund într-un vaier cei de pe morminte.

Găvane goale. Guri strîmbe, băloase. Mîini uscate, întinse într-o implorare dureroasă. Pe mormîntul popii Gheorghe — l-a apucat la Strejești în tinerețe, una în catifele, grasă și bondoacă, ținînd de mînă un băietan pocit, scălîmb, care se vaicără :

— Văhăhăleu, mamăăă, friiig... Văhăhăleu...

— Taci cu mama, odorule, taci că acu vine preasfinția cu donița...

— Văhăhăleu, donițaaa...

— Nu te du sfinția ta la aia, că ne bătu cu lumînarea.

— Ne arse cu lumînarea, să nu stăm pe mormîntu' popii Gheorghe.

— Că i-a fost ei moș...

— Minte scorpia.

— Zice că-i neam mare.

— Neam de tîrfă, aia e.

Ologii prind limbă. Rea. Plină de scîrnă. Se înghesuie pe morminte. Se cotesc. Își fac loc și alții. Caliciți de gîde pentru omor. Episcopul Theofil le varsă donițele în cap, cu mîna lui.

— Se auzi în toată țara și veniră săracii la mîntuire, spune cu măreție Preda Buzescu...

Toate casele din Strejești au lumînări în geam. Ghivece cu grîu înfrățit. La răscruce ard focuri. Curtea bisericii și medeanul sînt pline de săteni ținînd lumînările aprinse în căușul palmelor. Îi vede. Vede cula Buzeștilor înconjurată de palancă, înaltă, cu ferestre numai sus, sub acoperișul din tablă de plumb să fie ferit de săgețile purtătoare de foc, cu contraforți din piatră văruită, cu ocheți pentru trăgători, înfiptă pe temelii zdravene, de jur împrejur livezile, casele strejeștenilor spoite proaspăt, cu zidurile lucind în lumina stelelor, cu șița strălucind argintiu, case în care sînt conăcite rudele Buzeștilor, case de oameni încropiți, încăpătoare,

neajunse de urgia lui Sinan, ori a tătarilor. Au ştiut Buzeştii unde să se-nfigă. Stanca se sprijină de umărul lui. Îi şopteşte dezmierdat :

— Hristos a-nviat, Mihai !

S-nfioară ca de-o aducere aminte veche, dintr-o dată proaspătă şi fragedă.

— Adevărat a-nviat, draga mea !

7

— Unde-a ajuns steaua noastră, Radule ?

— În crucea cerului, neică.

— Aş vrea să mai las gol sălaşul meu veşnic de la Căluiu.

— După cum te ţii, o să rămînă gol pînă s-o toci scriitura de pe piatră.

— Stroe, n-auzi ? Lapădă-te de ispita roabelor, Stroe, că te simte Sima şi te spulberă.

— Las-o, neică Stroe, pe cipriota aia de-o luaşi de la «Cizma roşie» că te umple de boli lumeşti.

Stroe Buzescu rîde de se cutremură bagdadia. Radu Buzescu face o reverenţă graţioasă spre voievod. Carlo Magno se-ntoarce, răspunde la reverenţă şi ridică pocalul închinîndu-l spre ei.

— Ce vrea popa ?

— Ce vru de-o viaţă. Bizanţul !

— Să mergem la Bizanţ, spune Stroe Buzescu, răsucindu-şi mustăţile. Cumnate Radule ! Cuscre Gheorghe ! Ia veniţi.

— Taci Stroe, păgubosule ! Taci că ne strici petrecerea, blestemate.

— Aolică, neică, iar unelteşti... Mă duc, duluţă, să te spui voievodului.

— Nu-mi mai spune nimic, vere Stroe, că ştiu. Aşa fuse neica Preda de-o viaţă. Uneltitor...

În sufrageria de la Cepturoaia se face dintr-o dată o linişte cumplită. Preda Buzescu îşi ridică ţeasta de vultur pleşuv. Radu Buzescu zîmbeşte discret, aşteptînd ironia subţire a voievodului, care desigur va urma acestui prolog în doi peri. Sînt prezente toate elementele unei tragedii ideale aşa cum o vedea Aristotel. Iată eroii : voievodul, Dionisie Rally plecat în chip de călugăr de la Tîrnovo îndată după slujba Învierii, de două ori căzut în mîinile patrulelor de spahii şi nerecunoscut, trecut Dunărea la Celei, noaptea şi ajuns la Cepturoaia zdrobit, fanatizat de gîndul recuceririi Bizanţului şi al sfinţirii lui în chip de patriarh al unei Elade noi, al unui

Bizanț redivivus, ei, Buzeștii (aici simte o undă fluidă de mîndrie sălbatică, nu pentru că a mărit sufrageria învingînd conservatorismul țărănesc al fratelui său, Preda, împodobind-o cu stîlpi de castan sculptați cu motive olteneşti, făcînd-o asemănătoare ca mărime unei săli de ospețe de castel ; ci pentru că, în trei ani și mai ales după Călugăreni, nu se mișcă nimic în Țara Românească fără voia Buzeștilor ; Mihai are doar o falsă libertate ; iar mîna lui, a celui mai mic dintre Buzești, ajunge la Istanbul, la Praga, la Cracovia și la Mantova, mai repede decît soliile și curierii de taină ai voievodului), ei Buzeștii hotărîți să-i lase voievodului frîul slobod numai pînă acolo unde ajung interesele lor și-ale Țării Românești ; apoi corul, Calomfireștii, Floreștii, care-și isprăvesc rolul înaintea exodului. Își dă seama că i-a uitat dintre actori pe Theodosie Rudeanu și pe socru-său : banul Mihalcea... Maria a rămas la Plăviceni cu Stanca. Îi e dor de ea. Pînă la secătuire. Iată și episodul :

— Uneltitor împotriva dușmanilor noștri, uneltitor împotriva hiclenilor, uneltitor împotriva dușmanilor voievodului. De-aș fi înconjurat numai de asemenea uneltitori.

Preda Buzescu se face livid de plăcere. Îngenunche greoi în fața lui Mihai și-i sărută mîna cu evlavie. Episcopul Dionisie Rally, slăbit, cu pometii obrajilor ieșiți, cu cearcăne vinete sub ochi, îmbrăcat într-o rantie simplă de șiac binecuvîntă discret scena. Radu Buzescu tresare interior cînd reprezentantul partidei Cantacuzinilor spune în elină :

— Adevărat ai vorbit, măria-ta, și caracterizarea măriei-tale nu este mai prejos decît caracterizarea pe care-o făcea Homer eroilor săi. Vreau să aduc măriei-tale o știre care poate te va ușura. În a treia zi de Paști, la Istanbul...

Mitropolitul tușește în barba bine îngrijită. Numai după barbă puteau să-l recunoască spahiii, ricanează Radu Buzescu. Neica ar putea să se scoale. De-ar ști ce va spune acest eclezïast histrion, ar sări ca ars. Închide ochii. Așteaptă calm ca mitropolitul să-și culeagă victoria retorică, după pauza de surprindere făcută cu măiestria unui vechi predicator și instigator. Mîna lui Radu Buzescu a lucrat hotărît prin Mihnea Turcitu. Ironie a destinului și a pungilor cu aur și a unor făgăduieli vagi și-a unei groaze mistice care-l devorează pe renegat. De la Strejești pînă aici, la Cepturoaia, în această zi de 30 aprilie a Sfîntului Apostol Iacob Zevedeul, Mihai n-a primit nici o știre de la Istanbul. Olăcarul trimis de Andronic Cantacuzino s-a oprit la Tîrnovo, la Dionisie Rally. Olăcarul lui a venit ieri noapte. Cu douăzeci și patru de ceasuri înaintea mitropolitului Dionisie Rally, căruia martologii bulgari i-au schimbat caii de patru ori.

— În a treia zi de Paşti, la Istanbul, în Ak-Medean, a fost tăiat capul fostului voievod Alexandru cel Rău, duşmanul de moarte al măriei-tale. A fost adus la eşafod în straie domneşti, fără cucă şi fără buzdugan. Trupul lui a fost aruncat în Bosfor. Tot a treia zi de Paşti, a fost ars de viu la Edi-Kulé, un Ştefan vodă. S-a aflat că era acel Ştefan trimis să se unească la Obluciţa cu Ieremia Movilă, pe care oştile măriei-tale l-au spulberat la Babadag.

Radu Buzescu prinde privirea tulbure a voievodului. Ştie, îşi spune. Sau dacă nu ştie, bănuie. Îi susţine privirea plină de imputări. Mihai face lectură din Machiavel, dar n-are niciodată tăria să treacă dincolo de lovitura de sabie dată în luptă dreaptă. Aici stă slăbiciunea, care poate-l va pierde, dacă el, Radu Buzescu, nu va veghea...

Prin sufragerie trece un ramăt, un şoşot ca un răsuflet de uşurare. Voievodul îl ridică pe Preda Buzescu. Îl sărută pe frunte. Preda Buzescu îl îmbrăţişează. Spune gîtuit :

— Scăparăm de-o spaimă şi de-un vis de moarte, măria-ta...

— Dumnezeu să-l ierte, şopteşte voievodul.

Aude freamătul de uşurare al Calomfireştilor, al Floreştilor, veri şi cumnaţi şi cuscri şi nepoţi şi fini ai Buzeştilor şi-ai lui. Alexandru i-a tăiat. I-a fugărit peste munţi. Aproape toţi cei de-aici au fost pribegi în vremea domniei lui Alexandru. Retrăieşte ziua aceea cînd l-a aruncat Alexandru în lanţuri şi l-a trimis în faţa gîdelui, fără cruţare şi fără să se-ntrebe altceva decît că i-a ieşit nume c-ar fi os de domn. Deci rival. Pretendent posibil cîndva. Cine-a făcut-o ? Radu Buzescu, fără ştirea lui Preda. Singur. Îl priveşte cu braţele subpuse. Îi zîmbeşte sub mustaţă, numai pentru el... L-ar ucide... Alexandru a fost totuşi domn. Cum a cutezat ? ! Este atît de puternic la Istanbul încît să ia un cap domnesc ?... Se cutremură. Îl înăbuşe zidurile Cepturoaii, acoperite cu panoplii şi covoare de Buhara, cu armele învinşilor, cu chipurile celor trei fraţi, în mărime naturală, zugrăvite de Mina pe pînză în culori vii. Toţi trei călări, cu săbiile trase, după modelul celor zugrăviţi la Tîrgovişte.

— Şi mai este ceva, spune mitropolitul Dionisie Rally. Măriata cînd ai ridicat steagul răsmeriţei şi-al libertăţilor sfinte, l-ai jertfit pe unchiul măriei-tale cu toţi ai lui. Ţi-a fost ca un binefăcător. Dar măria-ta ai pus mai presus libertatea decît viaţa măriei-tale şi-a rubedeniilor de sînge.

— L-au tăiat ?

— Mai rău, doamne. Mă-ntristez aducîndu-ţi această veste de spaimă.

— Dumnezeule. L-au ars de viu ? !

— Nu !... S-a turcit !... Iar Apostol, vărul măriei-tale și feciorul lui Iani este astăzi Curt Salam Ceauș.

Știrea îl lovește la mir. Unchiul Iani și Apostol, ca niște negustători ce sînt, acoperă cu noroi visul pentru care au murit de pagîni ani mii de bărbați și mii de muieri. Se sufocă. Îl podidește sudoarea. Îl încearcă rușinea. Alexandru nu s-a turcit. Nu s-a turcit nici acel Ștefan necunoscut, care s-a lăsat ars de viu în legea lui. Unchiul Iani, cel plin de o mie și unul de planuri istețe. Care-a supt maga țării în chip de capuchehaie. Care-a făcut și desfăcut domnii. Care nu este străin de pieirea lui Petre Cercel. Unchiul Iani cel cu caravane pînă la Samarkand și Lahore și Damasc și Cairo. Nu s-a putut lepăda de aurul lui, de palatul lui din Pera, de roabele care-i bucură ciolanele bătrîne. De ce-a spus-o mitropolitul aici ? La acest fat unde s-a adunat fruntea boierimii oltene ? Unde-au venit toți capitanii lui credincioși ? ! Hanul i-a trimis fiicei sale Nurbanu sol de taină, prin care-i destăinuie uneltirile Porții și-i cere ajutor. Vei-l face frate și războinic viteaz, aci-l amenință că «Soarta și liniștea și belșugul țării tale Mihail voievod, ca și a Moldovei și Ardealului și Pocuției, stau în gîndurile mele bune, ori rele. Așa că teme-te de mine și slujește-mă».

— Poate așa ne va sluji mai bine, spune Radu Buzescu. Decît fără cap, mai bine cu turban pe cap și sub turban mintea lui ascuțită, prielnică nouă... Măria-ta, zic să te așezi și să ne cinstești bucatele.

— Cam asta ne-așteaptă pe toți, dacă ne dăm pe mîna turcului, spune Theodosie Rudeanu.

— Prin gura boierului măriei-tale a vorbit adevărul... Să fie binecuvîntate aceste bucate, această masă și mesenii întru Domnul credincioși...

Mitropolitul Dionisie Rally mulțumește din priviri marelui logofăt Theodosie Rudeanu. Aici voise s-ajungă. Se aduc supierele de Faenza împodobite cu scene de arme în care aburește borșul de miel dres cu leuștean și cu ardei iuți murați. Mormanele de icre negre împodobite cu frunze de mărar își așteaptă degustătorii. Lumina amiazului intră ușoară și strălucitoare prin perdelele de borangic. Se aude tocsinul străjii de la porți. Un ropot de cal. Porunci. Pași zăngănitori. Intră prințul Marcu, plin de praf, cu gulerul murdar și boțit, și cizmele noroite.

— Iertare, măria-ta, că dau năvală.

— Te-ascult, principe și nepoate.

— Turcii sînt gata să treacă Dunărea la Vidin. Popa Stoica a dat la fund trei galioane care treceau să facă podul pe malul nostru.

— Du-te și te spală, lapădă sabia, schimbă-te și vino la masă... Bucătarii domniilor voastre s-au întrecut pe ei, vere Preda...

Oltenii stau cu nasurile vîrîte în farfuriile de Faenza. Leorfăie borșul cu noduri. Voievodul îl binecuvîntă pe pașa de Vidin pentru nesocotința lui. Talgerul puterii trece într-o clipă de la Buzești la el. Era și vremea. De cînd a trecut Oltul, a fost ca un străin neajutorat căruia Radu Buzescu i-a făcut hatîrul să-l ia sub aripa lui ocrotitoare. Ospățul e mahmur și tăcut. Roabele cu țîțele goale sub iile subțiri, de li se vede sfîrcul, aduc fripturile de miel, frecîndu-și șoldurile de coapsele mesenilor.

...Împotriva obiceiului, nu se bea. Doar Stroe cinstește vinul, schimbînd pocalul de argint filigranat cu o bărdacă de Oboga. În cupă vinul are gust de cocleală, spune închinînd pentru voievod. În bărdaca de Oboga i se simte buchetul, i se vede inelul și clătit pe sub limbă, își trezește mirosnele și puterea, ducîndu-se drept în sînge. Mitropolitul Dionisie Rally povestește întîmplări de dincolo de Dunăre. Care dintre martologi s-au turcit. Care a fost jupuit de viu. Cărora li s-au luat fiicele pentru haremurile agalelor. Patriarhul este pe patul morții. S-ar fi cuvenit să fie la căpătîiul lui. A venit aici, punîndu-și capul în joc, pentru că aici se strîng toate nădejdile popoarelor oropsite. A mai spus-o. O mai spune.

8

Prin ușa deschisă a cerdacului intră lărmuitoare toate zgomotele aproape uitate ale vremurilor lui mai tinere. Scîrțiitul dulapurilor în care se dau fetele și flăcăii. Zbîrnîitul cobzelor. Melodiile săltărețe trase pe nai. E aproape seară. Lumina se prefiră dulce prin lunca Oltețului. Mărgelarii, sitarii, lingurarii își laudă mărfurile cu glasuri dogite de strigăte și băutură. Iese-n cerdacul culei. Cei din odaie tac. Vede corturile pehlivanilor cu acoperișurile roșii. Vede coviltirele carelor, tarabele, dulapurile care urcă deasupra luncii doi flăcăi cu chicile căzîndu-le pe umeri. Cineva strigă :

— Hai la stafideee dulci, hai la stafide !

Se gîndește că după credințele din bătrîni, raiul este deschis pînă-n a șaptea zi după Rusalii și că morții — ah, morții lui, miile lui de morți — petrec cu acești flăcăi, aici la Cepturoaia, ori aiurea, la alte iarmaroace de Paști. Fetele au culeș siminocul, floarea ne-

întării. Călușarii au cules usturoi în noaptea Paștilor. Au să-l dea de noroc, la Rusalii. Prin lumina blîndă a amurgului trece o rîgace bîrnîind din elitre. Simte apropierea mitropolitului Dionisie Rally după mirosul subțire de tămîie și mirt.

— Fă ca și cei de dincolo să se bucure ca aceștia! Nu-ți irosi harul pe care ți l-a hărăzit destinul... Nu-ți uita jurămintele grele care te leagă de nădejdile noastre, șoptește în greacă prelatul.

Se-ntoarce în odaia scundă, spoită alb, cu pereții acoperiți de scoarțe, blidare și ulcioare de Oboga. Pe masa lucrată din blănî de tejar sînt așezate străchini mari, smălțuite, pline cu cireșe de mai date prin miere. Radu Buzescu bate din palme. Se deschide ușa scundă, acoperită cu solzi de oțel. (Buzeștii au întărit cula odaie cu odaie și el se regăsește aici, în cetățuia dragă odinioară, foarte singur în această seară, cînd Dionisie Rally este pe cale să cîștige lupta oratoricească, cu toate că pînă la venirea lui Marcu cu știrile de la Dunăre n-avea sorți de izbîndă.) Intră doi paji, recunoaște harbul lui Radu Buzescu brodat pe pieptarele de piele, ducînd o cutie din lemn de trandafir. Pajii îngenunche. Bărbații aflați acolo își-și hotărască soarta se strîng umăr în umăr. Îi vede în clipa asta cu ochii cruzi ai adevărului. Încrucișează privirea gravă a lui Carlo Magno. L-a cucerit și pe el, pe acest sceptic și cinic filosof al spadei, ceremonia Buzescului, care-i duce de nas pe toți cei de față. Radu Calomfirescu are ochii în lacrimi. Și Preda. Și Stroe. Și Mihalcea banul. Mitropolitul Dionisie Rally stă grav, cufundat parcă în rugăciune. Și Marcu care-l privește dăruit, bărbătește... Numai pe vulpoiul de Theodosie Rudeanu nu-l poate îmbrobodi Radu Buzescu... Numai vulpoiul de Theodosie îi face semn din sprînceană. Adică: povestea cu vulpea și corbul... Pentru că el este mereu corbul din poveste, cu cașul dulce în plisc și lui i se ridică acele osanale, menite să-i caște pliscul și să scape cașul. Cine poate ști pînă unde este fariseism în ceea ce face Radu Buzescu și de unde începe adevărul?

Radu Buzescu apasă pe un resort. Capacul cutiei se deschide singur. În odaie se aud strigăte de admirație. În interior, răsfrîngînd cele din urmă sclipiri ale amurgului, portretul lui, cu cucă domnească, din aur bătut cu diamante, rubine și perle. Boierul scoate din culcușul de catifea vișinie o carte cu ferecături de aur și smaragde, pe care i-o întinde cu un gest plin de măreție.

— Este *Alexăndria*, tălmăcită și tipărită pentru măria-ta de Șerban, feciorul lui Coresi. Mîna a ostenit trei ani s-o-mpodobească. Credem, doamne, că numai faptele lui Alexandru Machedon pot fi pe potriva faptelor măriei-tale. Primește-o cartea aceasta ca pe un semn, ca pe o chemare, ca pe un îndemn.

— Amin, spune mitropolitul, binecuvîntînd cartea ferecată în aur, dar mai ales pe Radu Buzescu, apoi pe ceilalți doi frați, apoi boierimea adunată la sfat, odaia și cele patru zări.

Voievodul se-nduioșază. Îl sărută pe Radu Buzescu pe frunte... la cartea și fără să-și dea seama ce face, o strînge la inimă.

...De cînd a-nceput sfatul ?! Poate de-o veșnicie. De o veșnicie în care repetă :

— N-am oști, sfinția ta... Sînt legat de mîini și de picioare... N-am decît șase sute de călăreți... Atît... Șase sute de călăreți și ăia cu gîndul la sămănături. La vite... La muieri...

— Nu oști cerem de la măria-ta, ci bunăvoință, doamne.

— Bunăvoință fără sabie, nu încape peste Dunăre.

— Să nu ne pripim, doamne, spune rar Preda Buzescu... Să-ncepem cu bunăvoință pe care-o dorește sfinția sa de la noi...

Voievodul se-nfundă în jilțul căptușit cu perne. Dionisie Rally îi apasă mîna, cu mîna lui moale și îngrijită de cărturar. Iată-l deci pe jupîn Preda Buzescu, cel mai înfocat dușman al Cantacuzineștilor și planurilor de renaștere a Bizanțului cu ajutorul Țării Românești, intrînd în joc. A trecut o veșnicie de veșnicii de cînd a caligrafiat în terfelogul lui «Pohta Bizantină», visînd eliberarea Balcanilor și țărmul albastru al Helespontului. Atunci avea proaspăt gustul biruințelor de peste Dunăre. Atunci nu domnea în Moldova un Ieremia Movilă, hanul de la Crîm nu-i trimisese o solie plină de amenințări și nici principesa Nurbanu nu-i căzuse la picioare implorîndu-l să se apere, pentru că, un credincios al ei îi vestise tainic, printr-un negustător din Samarkand, că luminatul Kiri-Khani, tatăl ei, se pregătește de năvală în Kara-Iflak. Dar mai ales Jigmond Báthor nu-și dovedise nestatornicia...

Se gîndește că viața lui s-a schimbat atît de mult, încît nu și-o mai recunoaște. În noaptea asta îl pizmuiește aprig pe cel din urmă boiernaș, ori curtean, care petrece dincolo de zidurile culei, fără alt gînd decît grija de cal, slobod să ciupească văduvele de crupă, să bea, să se dea în dulapuri și să alerge fetele prin zăvoi. Să fie din nou sentimentul istoriei, sentimentul care-l pietrifică, care-l face stană în jilțul din lemn de castan, care-l închide-n el ca-ntr-un mormînt ?

— Care este tema acestui consiliu, prințe ? șușotește Carlo Magno.

— Intervenția voievodului peste Dunăre.

— Și ?

— Voievodul n-o vrea, cu toate că mitropolitul îi promite, cheile Constantinopolului...

— Olala !

— După cum vezi, Doamne, sultanul vrea să te lovească în inima puterii măriei-tale... Oltenia !...

— Așa este, măria-ta !

— Sinan lovi în Muntenia și nu izbîndi nimic.

— Jupîn Preda are dreptate.

— Dacă ne pustiește pe noi, încotro, măria-ta ?

— Ori dacă, Doamne ferește, ne răpun osmanlîii ?

— Ne turcim ?

— Ne dăm nevestele în haremuri ?

— N-auzișî veștile de le aduse sfinția sa ?

— Noi de aici nu ieșim decît cu picioarele înainte.

— Intrarăm în moșii pînă la subțiori. Nu ne smulge din țarină nici o urgie.

— Iubite Carlo Magno, problema de strategie care se pune domnului meu nu se găsește rezolvată în nici unul din tratatele militare pe care le-am studiat. Nici măcar Caesar n-a avut vreodată de rezolvat o asemenea problemă.

— S-o știu și eu !

— Sigismund în spate.

— Grav.

— Tătarii și moldovenii la est.

— Din ce în ce mai bine.

— Turcii la sud și vest.

— După cîte-am înțeles, atacă la Dunăre.

— Încearcă s-o treacă prin două locuri, scumpe domn.

— În spatele lui Sigismund, o nulitate ; Maximilian.

— În spatele voievodului moldovean, o capacitate : Zamoyski.

— Cred că va trebui să stau foarte puțin la Roma și foarte mult la Praga.

— Cînd pleci ?

— Cînd va hotărî domnul și stăpînul meu.

— Ai îmbătrînit, Carlo Magno.

— După ce vezi asta ?

— După statornicia care te-ncearcă.

— Atenție prințe... Voievodul se pare că te-ntreabă ceva.

— Mai exact mă trimite înapoi la Dunăre... Ai scăpat de lecția de strategie. Adio, Carlo Magno.

— La revedere.

— Zboară la Dunăre, Marcule. Ardeți luntrile, scîndurile pentru pod, tupilați-vă dincolo, pe la bulgari, îi știe aga Stoica, știe și locurile, tăiați-i mai ales noaptea, apucați-i cînd se roagă, ori cînd își fierb pilaful, hăcuiți-i, nu-i lăsați să doarmă, dar mai ales nu-i lăsați să se adune, loviți adînc, pînă la Kula, la o zi și o noapte de

drum. Loviți chervanele cu iarbă de pușcă... Cele cu ieniceri... Cele cu bucate... Și mai ales repezi-mi vești. Un olăcar de zi. Altul de noapte.

— Unde, măria-ta ?

Liniște seacă. Spăimoasă. Voievodul înțelege tot ce cuprinde întrebarea atît de firească a nepotului. Tot ce se leagă de acest răspuns. Tot ce angajează acest răspuns. Știe c-a ajuns din nou la o răscruce. Că din clipa cînd va rosti răspunsul, va trebui să rupă starea de așteptare de pînă acum. Buzeștii i-au trecut hățurile. Știe care este condiția. Să apere Oltenia. Buzeștii acceptă ca el să-și îndeplinească «Pohta Bizantină», să-l urce în scaunul Paleologilor, dacă el le întărește puterea asupra Țării Românești. Turcii au făcut cea mai mare greșeală politică pe care-o puteau face. Și singura. Au încercat să treacă Dunărea pe la Vidin. Încearcă încă. Pe la Vidin și Cladova. Adică să izbească în inima credincioșilor lui. Ca și cînd, dacă el va trece munții... Își taie gîndul care-l sufocă. Se ridică din jilț.

— La Cetatea de scaun, Marcule... Unde-ai putea să mă vestești altundeva decît în scaunul meu ?!

Aude răsufletul de ușurare al binecredincioșilor săi. Și glasul stăpînit al mitropolitului Dionisie Rally care spune insinuant că-i mulțumește pentru hotărîrea lui bărbătească, menită să-i adauge o nouă nestemată în cununa biruințelor.

— Mai bine un spin nou, la cununa mea de spini, își spune, ascultîdu-l pe mitropolitul pornit să recîștige tot ce pierduse pînă acum. El se gîndește că-l va slobozi chiar mîine pe Carlo Magno la Roma. Oprește cu un gest scurt elocința prelatului.

— Iartă-mă, sfinția-ta. Stai, Marcule. Mîine noapte treci Dunărea cu niscai haiduci sîrbi. Îl iei cu tine pe seniorul Carlo Magno. Și-așa se plînge că Pitigliano n-are de lucru.

— Lasă-mi mie grija ca acest cavaler s-ajungă la Roma, spune mitropolitul.

Se ridică. Își face semnul crucii. Spune cu glas răspicat, în slavonă, că a venit ceasul să mărturisească taina cea mai cumplită pe care i-au încredințat-o conducătorii greci, bulgari și sîrbi... Același joc al pauzelor studiate, care-i prinde pe ascultători. Și cuvintele măsurate, rare, cu care-l lovește, cu care-l răscolește, prin care-l angajează, cu care-l leagă și rănește și ucide, mărturisind că toți conducătorii popoarelor de dincolo de Dunăre i-au încredințat lui, mitropolitului Dionisie Rally de Tîrnovo, binecredincios slujitor al lui Mihail Voievod al Țării Românești, pe copiii lor, coconi și jupînițe, crăișori și crăițe, ca el, mitropolitul, să-i aducă la curtea domnească a Tîrgoviștei, să-i închine voievo-

dului ca pe cel mai sfînt semn al credinței lor și al hotărîrii lor de a lupta cu arma împotriva osmanilor, răsculîndu-se la chemarea pornită de la Tîrgoviște.

Mitropolitul îi caută privirea.

Voievodul își mușcă buzele pînă la sînge. Hotărîrea disperată a cnezilor de dincolo de Dunăre îl zdrobește.

— Și unde sînt acum acești copii ? întreabă abia auzit.

— Aici, măria-ta !

Mitropolitul Dionisie Rally face o plecăciune adîncă. În tăcerea plină de spaimele acestor părinți și soți și bunici, voievodul știe că mitropolitul a cîștigat partida jucată fără știrea lui cu cancelarul Josica, al Ardealului.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

— Încălecaaaţi !... Pe mîna stîngă, la traaap, marş !

Caii mici de munte aşezaţi pe două rînduri, gătiţi cu valtrapuri roşii, şei de safan, cu arcadele înalte şi frîie galbene, bătute cu ţinte de argint, se-ntorc în coloană de doi, tropăind harnic în Livada Domnească. Unul alb, călărit de un fecioraş măsliniu, cu ochi negri, trişti, cabrează, nechează, bate pe loc.

— Strînge frîul şi pune pinteni, crăişorule Iovan, strigă căpitanul Mîrzea.

— Iovan a plîns toată noaptea... A venit în odaia fetelor şi a plîns după mama.

— Crăiţă Iovanca, mai dreaptă în şa.

— Tu stai mai drept ?

Crăiţa Iovanca Rudnik de Zagubica îşi scutură pletele negre care-i scapă de sub căciulita albă, cu egretă. Conduce unul dintre şiruri. Pe celălalt îl conduce Nicolae Pătraşcu. Iovanca are cincisprezece ani. Îmbrăcată ostăşeşte, cu sabia la şold, cînd crede că n-o vede nimeni izbeşte cu vîrful cizmei calul lui Nicolae Pătraşcu şi se strîmbă la prinţ, scoţîndu-i limba.

— Zmeoaică, măria-ta... De neam bun. Taică-su este un Obrenovici după mamă.

— Nu-l văd pe Makres, vere Theodosie.

— L-am pedepsit să scrie toate buchiile de zece ori, măria-ta, spune ca din butoi popa Arsene, dascălul de slavonie, acoperit de păr, cu nasul gogoneţ plin de vine roşii, duhnind a usturoi. Stă gheboşat pe cal. La brîu poartă calimări şi după ureche, înfipte în laţe, pene de gîscă.

— Să nu-i mai opreşti de la călărie. Ţi-am mai spus-o sfinţia-ta.

Cei șaptezeci și opt de coconi de peste Dunăre rup coloana la un ordin al căpitanului Mîrzea. Pe pachete de patru, de opt și doisprezece execută un carusel simplu, folosind drept repere doi meri domnești, plini de fructe. Căpitanul Mîrzea în surtuc de piele, cu șoimul pe umăr, stă călare în mijlocul caruselului. E un cîntec de păsări, o lumină dulce, un zumzet de albine, o mireasmă de lucernă tăiată proaspăt, potcoavele cailor de mumte bat pămîntul, coconii îmbrăcați în uniforma pajilor domnești călăresc grav, totul i se pare ireal, aparținînd altei vieți, pentru că încă nu s-a obișnuit cu viața de curte așa cum i-a pregătit-o marele logofăt Theodosie Rudeanu. Iovanca Rudnik de Zagubica, de cîte ori trece pe sub cireșul trăznit, se ridică în scări, smulge cireșele cu frunze cu tot, le mănîncă maimuțărindu-se și scuipă sîmburii pe cizmele lui Nicolae Pătrașcu, ori în coama calului. Îi place Iovanca. Acum trei nopți a ieșit pe fereastră, s-a cățărat pe iederă în Turnul Chindiei, s-a tupilat între roțile tunului și-a sărit în spatele străjii, voind să-i smulgă halebarda. Dusă în fața doamnei Stanca, a spus că nu dă seama de faptele ei decît voievodului. S-a ferit s-o cheme la judecată. Știe că nu-i poate ține piept.

— Crăiță Iovanca, tună glasul lui Mîrzea... Descalecă! Iovanca nu ascultă. Spune sîrbește :

— Nu înțeleg ce tot urlă tătarul ăsta urît.

— Să descaleci, diavoliță, asta spune, și să ieși din rînd, se umflă popa Arsene.

— Nu așa se vorbește cu o crăiță, popă uricios ce ești.

Iovanca trage de frîu. Călărețiii din spate își încurcă caii cu cei din față. Se strică întreg caruselul. Doi cai se bat cu copitele. Se mușcă.

— Iovanca... Vino la mine, poruncește voievodul în slavona de curte.

Își mușcă mustața. Nicolae Pătrașcu îl privește rugător, cu ochii plini de lacrimi. Iovanca roșie gotcă vine la trap. Descalecă dintr-un salt. Face o reverență plină de grație. Ridică spre el ochii mari, negri, sub sprîncenele arcuite negre și ele. E frumoasă, are dinți strălucitori, buze rumene de copil și de femeie în același timp, o aluniță în obraz și seamănă cu Velica, doar că este altfel, mai drăcoasă mai aspră.

— Vrea măria-ta ca Iovanca de Zagubica să stea în picioare, ca un soldat de rînd ?

Îl privește șmecherește dintr-o parte. Soarele îi cade pe genele mari, clipitoare. Voievodul descalecă dintr-un salt. Sultan îl apucă cu buzele de gulerul dolmanului sîngeriu. Iovanca rîde scurt. Face încă o reverență.

— M-ai chemat, măria-ta ?!
— Nu se călărește așa, crăiță Iovanca.
— Știu.
— Atunci ?
— Vreau să văd cît poate răbda prințul Nicolae Pătrașcu.
Voievodul tușește în barbă.
— Îți place la curtea noastră ?
Iovanca se lasă cînd pe un picior, cînd pe altul.
— Nu-mi place.
— Te supără cineva ?
Tăcere.
— Am întrebat dacă îndrăznește cineva să te supere ?!
— Măria-ta ! spune crăița tăios...

Marele logofăt îi face semn popii Arsene. Călărește spre căpitanul Mîrzea care restabilește ordinea. Voievodul vede călărețiii intrînd în coloană de șase rînduri. Theodosie Rudeanu îi întreabă dacă le place călăria. Răspund în cor. Un glas subțire, de copil, întreabă cînd are să vină tata și mama și unchiul Bara cu căprița fermecată care știe să numere pînă la zece.

— Eu, Iovanca ?

Se simte ultragiat și nedreptățit. Pornește pe aleea care duce spre cîmpul de instrucție al gărzilor. Sultan vine după el. Iovanca își trage calul de frîu.

— De ce nu ești acolo unde ai jurat să fii ? Știe măria-ta ce-a făcut Osman Zadeh ceauș la Melnica ?
— Am auzit, Iovanca.
— Atunci ?
— Am trimis oști la Kladovo, cu nepotul meu Marcu.
— Kladovo e foarte departe de Melnica.
— De aceea te-ai urcat în turn ?
— Ca să mă ducă înaintea măriei-tale.
— Puteai să ceri doamnei să te ducă la mine.
— Dacă tata cade pe mîna lui Osman Zadeh, mă arunc din turn. Sîngele meu să fie pe sufletul măriei-tale.

Îl privește aspru, aproape cu ură. Îi tremură buzele. O vede tulburată, gata să izbucnească în plîns.

— O crăiță nu plînge niciodată, Iovanca.
— Nici nu plîng, măria-ta.

Glasul pierit, abia șoptit, tremură încărcat de atîta durere, încît el însuși își simte inima răsucindu-i-se în piept, dureros.

— Cine te-a învățat să-mi vorbești așa ?
— Nimeni.

— Cînd are să bată ceasul, am să te iau peste Dunăre, cu oastea.

Iovanca își aruncă fruntea în sus, cu mîndrie regească...

— Jură-mi !

O spune sec. Pare dintr-o dată alta, o femeie stăpînitoare și aprigă, conștientă de vraja și puterea ei.

— Am să-ți jur atunci cînd vine solul Poloniei. La biserică.

— Vrei să faci pace cu polonii ?

— Ar fi bine s-o pot face.

— Te temi de ei ?

— Da.

— Dacă ai avea pacea, ai putea pleca peste Dunăre ?

— Da.

— Atunci cine te împiedică să faci pace cu polonii ?!

— Am să-ți spun altădată.

— Cred în cuvîntul măriei-tale... Vrei să vezi o șarjă ?

— Vreau. Dar să fie o șarjă adevărată.

— Are să fie o șarjă adevărată... Pe urmă ne lași la cireșe ?!

— Bine... Vă las, dar să nu știe popa Arsene.

— Pfui. Și ție ți-e frică de popa Arsene ?

— Da.

— Ți-e frică de poloni. De popa Arsene... Am să mă gîndesc la un leac. Ajută-mă să încalec.

Iovanca pune stăpînire pe el fără milă. Îi întinde piciorul. Voievodul îi apucă glezna. O saltă în șa. Îi potrivește scărițele. Crăița îl privește zîmbind. Altfel decît inocent și copilărește. Pleacă la galop, cu pletele fluturîndu-i. O vede vorbind cu Mîrzea. Îl vede pe Theodosie Rudeanu ridicînd mîinile a neputință. Desigur că Iovanca îi spune căpitanului Mîrzea că el, voievodul, a poruncit ca ea să conducă o șarjă. Rudeanu, Mîrzea și popa Arsene vin în buiestru. Încalecă. Sultan joacă pe loc. Iovanca își trage sabia. O ridică în lumina blîndă de iunie. Trece în fruntea trupei de paji balcanici. O conduce pe aleea largă, mărginită de meri rămuroși, vechi, cu coaja crăpată. Iese în cîmpul de exerciții al gărzilor, îl traversează la trap, apoi conduce formația în marș oblic și isprăvește manevra printr-o întoarcere dibace la stînga împrejur, astfel încît pajii copii ajung în linie pe două rînduri. Îl pune pe Sultan la galop mic. În flancul drept al liniei îl vede pe Nicolae Pătrașcu. Știe c-o iubește pe Iovanca, așa cum poate iubi un copil la 14 ani, și-l încearcă o milă duioasă pentru fiul său. Iovanca este făcută pentru un bărbat adevărat. Poate pentru Marcu... Nu s-a gîndit niciodată la însurătoarea lui Marcu. Iovanca este totuși o Obrenovici. Prin ea ar reface vechile legături de sînge ale Ba-

sarabilor cu despoții Sîrbiei... Aude apropiindu-se tropotul însoțitorilor. Se-ntoarce spre Mîrzea.

— Sînt mulțumit, căpitane... Te arăți la fel de bun dascăl, pe cît ești de bun oștean.

Mîrzea se-nclină în șa. La capătul cîmpului răscolit de copite, Iovanca își trece în revistă călărețiî.

— Să le faci un steag, vel logofete. Cu armele țarilor bulgari, ale despoților sîrbi și ale Paleologilor.

— Trebuie să numim un stegar, măria-ta.

— Să numim. Stegari, hotnogi, căpitan de steag, comandanți de lance.

— Cu ceremonie ?

— Cu. Atunci cînd vine Tarnowski.

— Pe cine vrei să punem căpitan, doamne ?

Era să spună : pe Iovanca. Se gîndește că Iovanca n-are să vrea o căpitănie de copii și mormăie ceva în barbă. Vede fulgerînd săbiile mici ale pajilor, aude un chiot copilăresc și totuși sălbatic, care-l răscolește, caii de munte o rup la galop cu cozile în vînt, cu urechile ciulite, pajii își flutură săbiile pe deasupra capetelor, cîmpul se umple de ropote mărunte, din ce în ce mai dese și linia de călărești se prăvale asupra lui, urmînd în goană învîrtejită calul Iovancăi Rudnik de Zugubica. Fata vine drept asupra lui Sultan, cu sabia ridicată, are trăsăturile schimonosite, fără nimic copilăresc în ele, dure, și strigă ascuțit, cu un glas care-i zgîrie nervii, strigă uscat și sălbatic : «*Smîrt turcimaaa*» și iarăși «*Smîrt turcimaaa*», apoi toți copiii aceia strigă la fel de sălbatic «*Smîrt turcimaaa*» și vin toți în galop, cu săbiile îndreptate spre inima lui, dintr-o dată goală de sînge. Oare atît să-i mai fi rămas din călărimile care-au spart în sulițe șarjele spahiilor din Asia și Rumelia ?... Își stăpînește gîndurile. Iovanca i-a stricat toată ziua. Roșie, plină de sudoare, crăița trece pe lîngă el fluturîndu-și sabia. Tîrăște în Livada Gospod, pe sub pomii plini de rod, oastea care lui i se pare tragică. Căpitanul Mîrzea și popa Arsene își cer îngăduința să se retragă. Un cioroi bătrîn izbește cu pliscul într-un măr văratec. Theodosie Rudeanu spune că aseară s-a întors omul lui de credință plecat la Tabor, a adus modelul carului taborit folosit și de Iancu de Hunedoara, a adus rețeta prafului de pușcă pentru falconete, douăzeci de puști cu cremene și douăzeci de pistoale, tot cu cremene, ca și secretul compoziției mineraiurilor pentru tunurile ușoare. Apoi, șoptit :

— Măria-ta îți aduseși aminte de Călugăreni. De călărimile noastre de-atunci.

— Mi-ai ghicit gîndul, vel logofete.

Călăresc pe sub vișinii copți pe o alee mărginită cu tufe de coacăze și agrișe. Ziua de vară rămîne în afara lui. Simte ca o adiere îndepărtată mireasma aromitoare a lucernii din Ciutăria Domnească. Ocolește pe după lacul cu nuferi mari, albi, vegheat de sălcii plîngătoare. Intră la pas în Ciutăria Domnească. Vînătorul de strajă sună din corn. Din casa străjii iese moș Vînă Aursoaicii. Este trecut în catastife de 70 de ani, cu un an înainte de moartea lui Neagoe Basarab. N-a fost însurat. Nu are copii. Și-a petrecut toată viața în munți, pe urma puilor de cerb rămași fără ciutele mamă, pe urmele ursanilor și-ale altor pui de sălbăticiune, pe care i-a adus aici la ciutăria din Tîrgoviște, crescîndu-i cu lapte de vacă, pe unii îmblînzindu-i, pe alții, mai dîrji și răi, slobozindu-i la codru. Se zice că la o călcare a tătarilor, pe la-nceputul veacului, nici nu închisese ochii Ștefan cel Sfînt de la Moldova, pe maică-sa au ajuns-o ceambururile, undeva pe valea Ialomiței. Îl purta la sîn. L-a ascuns în niște ferigi. Tătarii au luat-o roabă, că era tînără și frumoasă. Pe el nu l-au găsit că dormea. L-a găsit o ursoaică, cu țîțele pline de lapte. Poate-și pierduse puii. Nu se mai știe întîmplarea aceea de la-nceputul veacului. L-au găsit niște vînători cînd avea trei ani, umbla în patru labe, mîrîia, mușca, se tăvălea prin ierburi, acoperind trupul răpus al ursoaicii cu trupul lui. I-a rămas numele Aursoaicii. Vînă l-a botezat Neagoe Basarab, cînd a oprit din goană armăsarul care era să-l omoare pe coconul domnesc Theodosie. Moș Vînă Aursoaicii își pleacă pletele albe, care-i curg pe umeri. E-ncins cu brîul, încălțat cu opincă de piele de mistreț, iese-n lumină, își pune mîna streașină și se miră cu glas bolovănos, răzbubuit :

— Mare minune că te mai vede omul și-n Ciutărie, măria-ta.

— Necazuri, moș Vînă.

— De !

— Ce-ți fac șoimarii ?

— Uite-i ici după șoimărie. Dedau șoimii la ascultare. Nu vrei să-i vezi ? Că nu mai fusăși la șoimărit de 'an !!

Voievodul se lasă prins în nadă. Moș Vînă i-a simțit slăbiciunea dinainte, de la curtea lui Alexandru, cînd avea cel mai bun șoim de vînătoare din toată Țara Românească. Starostele ciutăriei îl apucă pe Sultan de sub zăbăluță. Theodosie Rudeanu îl privește înciudat. Uriașul uitat de moarte îi strică unul dintre cele mai strașnice efecte, pregătit de multă vreme în taină desăvîrșită. Lipsesc curtenii, astăzi nu este zi de divan și vrea să culeagă singur rodul ingeniozității și-al cheltuielilor. A studiat trei tratate militare husite din veacul trecut, l-a adus pe a sa cheltuială pe războinicul taborit Jan Pisek, fost căpitan în armata regelui Spaniei, căruia i-a

oferit o leafă de 35 taleri pe lună, haine, masă, casă, doi cai de călărie, cu obligația să ia sub comandă o campanie de archebuzieri pe care se gîndește s-o întrețină din veniturile moșiilor lui. Cum ajung la țarcurile cerbilor, voievodul se-nsenînează. Theodosie Rudeanu oftează, îi zîmbește și-și spune că în definitiv Jan Pisek mai poate aștepta două ceasuri ; cînd de-o săptămînă întreagă nu face altceva decît îi devorează claponii, îi bea vinurile și-i ciupește roabele.

...Se arată ciutele cu puii. Mărișori. Zburdă în voie, țopăie pe loc, sar pîrîul, cîntă cucii, e o pace și-o fericire că voievodul s-ar scălda gol, pe urmă s-ar zbici la soare și s-ar tologi la umbră, să simtă mirosul cald al pămîntului și-al ierburilor.

— Să mergem, măria-ta, șoptește vel logofătul. Te-așteaptă meșterii la cetate.

— Mergem, vere Theodosie. Mergem.

Îi poruncește lui moș Vînă să pregătească un tacîm de patru șoimi pentru vînătoare și alți zece pentru plocoane, că are oaspeți pe care vrea să-i cinstească. Trec pe lîngă țarcurile zimbrilor, nu se văd, dorm prin bunget, ori se scaldă, pe lîngă cele ale mistreților. Teleleica, mistreața cu un singur colț, a și ieșit la cerșală, grohăie, își vîră rîtul printre uluci, bate din picioare, apoi trec la trap domol pe lîngă țarcurile de fier ale ursilor, ies din ciutărie pe la balta cu vidre și ajung la poarta dinspre Ialomița. Străjerul din turn poruncește gărzii să deschidă. Intră pe sub portal, aplecîndu-se în șa. În mijlocul curții dintre ziduri, răscărcărat, cu mîinile în brîul de piele, căpitanul Racea.

— Bine că venișî, măria-ta. Hai că meșterii ăștia ne scot la mezat... băăă, cărăușilor. Gata. În genunchi... Vîrîți-vă nasul în țărînă, păcătoșilor. Să-mi razi barba, doamne, dacă ăștia sînt bolovani.

— Da ce sînt, păcatele noastre, că ne-ai mîncat sufletul ?

— Căcăreze or fi ?

— Ouă de turturică ?

— Ia uite, măria-ta, bolovani de Ialomița, de ne cocîrjară, că-i scoatem cu unghiile și ne deșelarăm vitișoarele, posăduim de-o lună, că o să murim de foame cu hainul de căpitan.

— Mai schimbă-ne, măria-ta.

— Ajunserăm numai trențe.

— Parcă ne dușmănești, nu alta.

— Băăă tartorilor !... Trageți trei care pe zi, ai ? Puneți în fiecare car trei pietroaie ca pentru milogi, ai ?

Șirul de care stă tras între zidul de centură și cel de incintă unde se zidesc cazărmile pentru cei o mie de archebuzieri și tu-

mari pe care îi va ține cu soldele plătite de Rudolf. Cărăușii au dreptate. I-a snopit cu corvezile, cu posada la cetate, dar n-are ce le face. Sînt tîrgoveți tîrgovișteni, mai sînt și din satele domnești, din cele moșnești. Război nu fac, măcar cetăți să facă.

— Vorba, strigă marele logofăt din șa... Toată iarna o să stați cu fundul pe cuptor.

De pe schelele albe, noi, coboară signorul Vicenzo Bombardier Mantovano, urmat de doi meșteri sași, de la Sibiu. Cineva într-un surtuc negru, cățărat pe zidurile de bolovani netencuite, îi face o reverență. Îl recunoaște pe Herr Helmuth Vitelius, arhitectul militar prieten cu căpitanul Nicholaus Theill, mort de foame prin mahalalele Vienei, adus de Radu Buzescu să întărească Tîrgoviștea. Signor Mantovano a împins zidurile de centură cu două sute de pași înaintea celor de incintă, punînd palatul la adăpost de tragerile de artilerie. Zidurile de centură se înalță proaspăt durate în bolovani de rîu prinși în mortar în care s-au tocat paie de ovăz. Meșterul Vitelius a făcut treabă bună, prevăzîndu-l cu două rînduri de podiști pentru arcași și archebuzieri, cu rotonde pentru falconete, cu jgheaburi de piatră cioplită pentru smoală. Chiar sub zid se clădesc cazărmile scunde ale pedestrimilor care-l apără. Apoi vin grajdurile, beciurile cu butiile de smoală, magaziile de săgeți și vîrfuri de suliță, toate vîrîte în rădăcina acestui zid de centură, groasă de patru pași, sprijinită pe contraforți. În fața magaziilor și cazărmilor, durate în piatră să nu poată fi aprinse cu ghiulele incendiare, sînt locurile de adunare și instrucție ale companiilor de pedestrime. Zidul de incintă, consolidat, apărat de bastioane, este liber în așa fel încît să domine cu foc zidul de centură, spațiul dintre ele și cazărmile. Se trag pe scripeți coșurile cu bolovani. Meșterii zidari strigă, lemnarii cioplesc grinzile pentru acoperișuri, tîmplarii dulgheresc pe la ferestre și uși, sute de oameni cară tencuiala cu cobilițele pe podiștile care se arcuiesc sub greutatea lor. Miroase a var, a piatră încinsă la soare, a cioplitură proaspătă de rășinoase. Șirul de care se pune în mișcare. Oamenii lucrează dezbrăcați pînă la brîu. Ici, colo, se văd turbanele și cefile rase ale robilor tătari și turci. E lumină multă, cerul limpede și Tîrgoviștea asta de piatră parcă-i crește din inimă. Se-ntreabă prin ce miracol nu flutură deasupra Turnului Chindiei flamura verde a sultanilor. Are o clipă de uitare de sine, amintindu-și-o așa cum a văzut-o în toamna lui '95, poleită de soarele lui octomvrie, cînd s-a-ntors el în fruntea oștilor coaliției, cu bietul Ștefan Răzvan. Parc-a trecut o veșnicie de-atunci. Iată că Helmuth Vitelius clădește o Tîrgoviște din piatră deasupra Tîrgoviștei celei

vechi și străvechi cu rădăcinile înfipte în adîncurile pămîntului, acolo unde sînt tainițele lui Țepeș și mai adînci, acolo unde sînt grotele și coridoarele Iglisiei. Vicenzo Mantovano își face reverențele. Căpitanul Racea, în surtuc de piele, cu mînecile suflecate, în cizme cu carîmbul înalt își zornăie pintenii, spunînd că mîncătorul de cartofi Vitelius și-a pierdut leafa pe-o lună la zaruri și că acum umblă mort, doar, doar de va putea vinde niscai bulumaci de stejar pentru grinzi. Stă cu ochii pe el și dacă-l prinde, îi dă cep. Desfăcut la pieptul păros, lac de sudoare, cu barba potrivită din foarfece, Racea îl privește șoltic.

— Îngăduie-mi, măria-ta, să mă duc două zile la București, pentru treburile mele...

— Ce treburi, căpitane, cînd mă arde buza de cazărmi ?!

— După cîte-mi povesti Vitelius Burtă Verde, ai să tot aștepți talerii Rudolfului, măria-ta, pînă o crește mușchi pe piatra asta.

— Raceo.

— Treburi la o moară, măria-ta.

Theodosie Rudeanu ciulește urechea. De cîte ori afurisitul de Racea se face nevăzut, de atîtea ori se arată Tudora la curte. Îl vede pe voievod mușcîndu-și buzele... Încruntîndu-se.

— Cînd vrei să pleci, diavole ?

— Azi e joi, măria-ta... M-aș duce diseară. Călăresc pe răcoare. Mă-ntorc marțea de vine.

— Înainte de-a pleca să dai pe la mine.

— Supus la poruncă, doamne.

Căpitanul se retrage spășit. I se aude glasul bubuind pe sub bolțile beciului. Jupîn Vitelius coboară schelele, gîfîind de parcă le-ar urca. Amestecă nemțeasca, italiana și latina într-o mixtură învelită în scuipat, este gras, cu hainele pline de praf, ras proaspăt, își scoate pălăria cu pană, are ochi albaștri, veseli și isteți, face trei reverențe și spune că nici *Tornada* cea mai formidabilă *bombarda magnae* ieșită din vreo forjerie, n-ar fi în stare măcar să ciobească acest zid *Kolosal*... Vicenzo Bombardier Mantovano ascultă impasibil, ținîndu-și pălăria în mînă. Voievodul îl caută din ochi pe Racea. Iar a adus-o pe Tudora. Pentru că el, blestematul, o aduce ori de cîte ori i se pare că se lipește de altă femeie. Slavă Domnului că de cînd s-au vindecat copiii, numai de dragoste nu i-a ars.

— Sînt mulțumit, signor Mantovano. Spune-i asta și lui Vitelius.

Auzindu-și numele, vienezul surîde languros. Voievodul se gîndește la solda pierdută la zaruri.

— Mai spune-i că-i dau 10 taleri peste leafă, dacă îmi isprăvește cazărmile înainte de zi 'ntîi de iulie. Și că-l spînzur deasupra porții, dacă în loc de stejar, găsesc brad, ori în loc de bolovani, pietre.

Pe măsură ce Mantovano traduce, Herr Vitelius se acoperă de sudoare. Le face semn cu mîna înmănușată. Pune pulpă și Sultan îl trece în buiestru pe sub portalul cetății. deasupra căruia vede cioplită în piatră stema Țării Românești, mîncată de vreme, cu colțul din dreapta ciobit proaspăt de o ghiulea... Cînd ajung în gangul din spate al palatului, marele logofăt îi spune că și-a luat îngăduința să lucreze pentru gîndurile măriei sale, pe a sa socoteală și chibzuință și că, dac-ar binevoi să treacă prin hora mică, poate s-ar însenina.

— Ce-s tainele astea, vel logofete ?

— Îngăduie-mi să te slujesc dincolo de poruncile pe care mi le dai.

— Oare nu toți mă slujiți dincolo de poruncile pe care vi le dau ?

Rîde într-un dinte. Marele logofăt tace. Tace, pentru că a fost cel dintîi care l-a slujit dincolo de porunci, făcînd să cadă capul Chisarului. În destule nopți a visat capul însîngerat al Chisarului și a simțit pe buze răceala buzelor. Trec prin coridoarele umbroase. Își ascultă ecoul pașilor pe lespezi. Dincolo de zidurile astea sînt alte ziduri și alte ganguri tainice prin care-l urmăresc duhurile morților. A și uitat că mîine este duminica Pogorîrii Sfîntului Duh — a opta după Paști, a Rusaliilor și că numai pînă mîine mai pot hălădui morții pe aceste tărîmuri și petrece la petrecerile oamenilor...

Se gîndește la întîlnirea cu Daurețiu. La transmigrarea și reîntruparea de la *Poarta lăpădării de sine. Logos... Tao... Samudaia...* Se oprește brusc cînd își dă seama că Theodosie Rudeanu l-a condus prin hora mare. E o liniște de mormînt. Trîmbe de lumină roșie și violet și albastră intră prin vitraliile alcătuite de Mina. În fiecare fereastră Mina a alcătuit o scenă de luptă și-n fiecare fereastră își vede chipul dominînd cîmpul de luptă din șaua lui Sultan. Mina a găsit drumul cel mai trainic pe care să-i nemurească faptele. Toate laudele și lingăvelile curții, care pier în clipa cînd sînt rostite, nu fac cît o singură pată de culoare pusă de Mina pe copita calului său. Îi este recunoscător lui Mina Zugravul, cu toate că încă nu l-a dăruit cu moșii. Nici n-o să-l poată dărui cu moșii. Dar are să-i dea case și venit de la mori, aici în tîrg, și leafă la curte, pentru cîte zile o avea.

Mina şi-a ridicat de mult schelăria şi acum, de pe pereţi ţîşnesc în goană călărimile lui şi luptătorii lui şi căpitanii lui, ţîşnesc în ropotul neînduplecat al copitelor, cu chipuri bărbăteşti, într-o mişcare fremătătoare şi plină de viaţă, cum rar a văzut la Ravenna, ori la Veneţia şi el însuşi stăpîneşte aceste lupte homerice, ridicat în scări, cu mantia fluturînd, înzăoat, crunt şi măreţ. Oftează adînc.

— Întoarce-te pe celălalt tărîm, mortule !... Mîine-s Rusaliile, mortule, îi spune-n gînd celui care-l ameninţă cu securea ostăşească...

Sînt acolo bairacele, tuiurile, armurile şi armele învinşilor, aşezate în panoplii, scăldate în lumina amiazului. Sînt grinzile pictate şi stîlpii de castan sculptaţi şi parcă ar fi intrat în alt palat, străin şi vechi, un palat al altei lumi, necunoscută, care-i vorbeşte de alţi oameni şi alte fapte, vechi şi oamenii, necunoscuţi, făptuiri de mirare, de cinste, parc-ar fi la monastire la Curtea de Argeş, ori la Cozia ; s-ar închina la picioarele voievozilor de demult şi ei ar sta ţapeni şi reci şi morţi, ei şi faptele lor vrednice de slavă şi cinstirea urmaşilor. Aşa stă el ca un urmaş al celui mort, ţapăn şi rece, împietrit în fresca plină de cai înţepeniţi în galop, plină de freamătul luptei îngheţat în schimele de pe feţele luptătorilor, în fresca plină de gemetele muribunzilor, de strigătele de biruinţă ale învingătorilor, ea însăşi moartă pentru vecie.

— Cîtă moarte, Dumnezeule, cîtă moarte, şopteşte.

— Pe aici, măria-ta, spune marele logofăt Theodosie Rudeanu, scuturat de un fior rece.

În hora mică vătaful Simion deschide un geam, lăsînd să intre lumina şi ciripitul vrăbiilor din cireşul de-afară. Vede un cavaler straniu, cu braţul stîng din lemn, terminat cu o cange înmănuşată, purtînd plastron de piele neagră, pantalon spaniol, scurt, bufant, cu pliuri de mătase roşie, bine scrobite şi vătuite, un *pourpoint* din catifea vişinie cu galoane de aur înnegrite de vreme (vede mînecile despicate, căptuşite cu atlas galben ciupit de molii) şi chipul ciufut, brăzdat de cicatrice, aşezat ca pe-o tipsie în gulerul *fraise* de mătase apretată. Omul face trei paşi zornăitori, se opreşte, bate pintenii enormi, spanioli, cu rozeta de fier, face trei reverenţe, după care îşi răsuceşte mustaţa, îl priveşte cutezător cu ochi albaştri-oţelii şi se lasă prezentat de marele logofăt.

— Căpitanul taborit Jan Pisek, cavaler al ordinului Sfîntului Iacob, a luptat sub flamurile regelui Filip în Mauria, şi-n Lumea Nouă. Mîna şi-a pierdut-o în Francia.

— *Audaces fortuna iuvat, majestà !* măcăe căpitanul cu accent de om care ştie doar înjurături în altă limbă decît limba maică-si. E ştirb, are mustăţi înspăimîntătoare, urechi călpăuge şi-i este

drag de la întîia vedere pentru cicatricile și dîrzenia și glasul lui dogit.

— E al meu, ori al tău, vere Theodosie.

— Al măriei tale, prin-mine, doamne.

— Slavă Domnului. Prețuiește 25 de taleri pe lună, fără cal.

Marele logofăt se-nclină.

— Ne bucurăm, viteazule căpitan, că ai venit să ne slujești, îi spune în italiană.

— *Audaces fortuna iuvat, majestà,* se rățoiește oșteanul.

Face alte trei reverențe, se-ndreaptă spre fundul horei mici unde, spre mirarea lui, vede o perdea care-nchide un ieșind, o apucă cu cangea de fier, o trage smucit, după care își răsucește mustățile, invitîndu-l să privească. Surprinde surîsul subțire, mulțumit al marelui logofăt. Pe un podium ca acelea de păpușar sînt înșirate în ordine de marș șase care husite de luptă, cu oștenii lor și alte trei care de transport. Caii și oștenii sînt făcuți din plumb. Carele lungi de doi coți și înalte de alți doi sînt lucrate amănunțit din lemn, cu legăturile de fier, aidoma cu cele adevărate. Sînt atît de bine făcute, încît nu-și poate stăpîni încîntarea. Îi laudă pe meșteri, îl laudă pe Jan Pisek și-l laudă mai ales pe marele logofăt.

— Gîndurile măriei-tale nu se pot împlini fără oaste nouă, măria-ta. Oaste care să meargă departe, să lupte de sine stătătoare și să-ți aducă laurii biruinței...

— Mă-ndatorezi, vere.

— Mă-ndatorează măreția ta, doamne...

Căpitanul Jan Pisek tușește. Fără nici o introducere, sec, își trage spada cît o frigare, din oțel vechi, suplu și arătînd cu vîrful fiecare obiect descris, începe o lecție de armament și tactică într-o italiană-spaniolă plină de cuvinte slovene și boheme. Spune că a ieșit din bîrlogul lui de la Chynov unde s-a ascuns din pricina batjocorii pe care-o aduc artei militare generalii stupizi ai ceasornicarului de la Praga, întrezărind renașterea ei la Dunărea de Jos. Neputîndu-se lupta cu nemții, cărora tatăl și moșul său le-au luat destul sînge, s-a bucurat că va relua lupta cu păgînii, nesocotindu-se încă atît de bătrîn încît să agațe spada în panoplie. S-a bucurat și mai mult cînd seniorul *gran'logofet* i-a trimis vorbă că vrea să cumpere numai armament de foc ceh, pentru că, în adevăr este cel mai bun, fiind cel mai ușor, după cum se vede la acești ostași taboriți. A adus carele de luptă pentru a demonstra că o armată modernă este aceea care știe să adopte noile arme, la cele mai puternice arme cunoscute vreodată după elefanții de luptă ai lui Cirus și Anibal : carele taborite. Dotată cu o mie de astfel de care, artileria ușoară necesară, cu un convoi de două mii

de care de transport, cu o masă de manevră formată din zece mii de călăreți necuirasați, capabili să execute încercuiri largi, ori să fixeze inamicul astfel încît să poată fi lovit cu carele, el, Jan Pisek, luptător sub cerul Africii, Țărilor de Jos și Lumii noi, garantează o imensă victorie împotriva turcilor. Vorbește rîșnit, zgrunțuros, se-nflăcărează, amenință cu spada un inamic nevăzut pe care-l împrăștie cu miile lui de care taborite și pe voievod îl trec sudori reci gîndindu-se cît costă un asemenea car și cam pe unde se poate umbla cu el în Balcani toamna, cînd încep ploile. Ori, cum pot fi trecute peste Dunăre trei mii de asemenea care ? ! Avînd un atelaj de patru cai, înseamnă, pe vreme bună, douăsprezece mii de cai. Socotind caii bolnavi, nămoalele, caii ofițerilor, i-ar trebui cel puțin paisprezece mii de cai numai pentru atelaje. Dumnezeule mare ! Omul este ori nebun, ori scriitor de tactici militare, ori îl crede aidoma lui Cresus. Spune că în toate armatele Europei s-a schimbat raportul dintre numărul armelor albe și al celor de foc în favoarea celor din urmă, dar că generalii au rămas la formele tradiționale ale armatelor cavalerești pe care husiții le-au învins de atîtea ori. Îi propune majestății sale o reorganizare totală a armatei. Plecînd de aici (arată cu vîrful luciu al spadei echipajul unui car de luptă) :

— Acesta este vechiul echipaj, majestă !... 18 ostași, plus 2 conductori.

Îi explică rolul fiecărui soldat, ca și pe al comandantului de car. Spune că hotărîtor este să se inverseze numărul pușcașilor cu al arbaletierilor. Deci, să fie șase pușcași și doi arcași (face o reverență), știindu-se pretutindeni valoarea arcașilor valahi. Fără nici o pauză trece la avantajele fortăreței pe roate. Are două oiști. Schimbarea de direcție se face rapid, deshămînd și înhămînd atelajul. Are un chepeng în podea, prin care luptătorii ies fără să fie văzuți, protejați de plumbi și săgeți. Loitrele verticale, de înălțimea unui stat de om, îi apără pe pușcași. Are patru uși, legate cu lanțuri și lacăte, două laterale, două în față și spate, oștenii putînd intra și ieși totdeauna pe flancul apărat.

Voievodul privește carul husit cu obezi groase, ferecate, cu loitrele din scîndură groasă de stejar, o unealtă strașnică de luptă, făcută pentru un neam de războinici cu alt temperament decît luptătorii lui. Îl trec sudori reci, gîndindu-se din nou la prețul unui asemenea car. La numărul oștenilor instruiți care-ar trebui să echipeze o mie de care. Douăzeci de mii. Numai cinci sute de care să fie și are nevoie de zece mii de oșteni, dintre care trei mii cinci sute de pușcași, fără rezerve. Îi vine să-l sugrume pe căpitanul Jan Pisek. Este nebun. Nebun de legat. Dintr-o dată, ca o fulgerare

care-l despică, ca o iluminare, știe că nu va ajunge niciodată să vadă turlele Sfintei Sofii din șaua armăsarului de luptă. Că niciodată tropotele călăreților lui nu vor răsuna sub apeductul lui Justinian. Că niciodată n-are să poată descifra tainele acelui loc unde apusul a-ntîlnit răsăritul, locul unde s-au întîlnit marile religii și unde sub o cîrmuire dreaptă și severă s-ar fi putut naște un nou imperiu daco-helenic. Ce nebunie, Dumnezeule, se nebunie ! Ca să poată asculta liniștit disputele teologice dintre brahmani, budhiști, confucianiști, nestorieni, creștini și mohamedani, stînd în tronul lui sculptat în fildeș, Kubilai l-a avut strămoș pe Genghis-han, iar acesta a avut trei sute de mii de călăreți și forjeriile din toată Asia. El are șase sute de călăreți și visele nebune ale unui mitropolit care se visează patriarh de Constantinopole... Acum are doar atît... Și-n el tainele vechilor voievozi. Avuțiile lui Țepeș. Aici, sub picioarele lui în negurile negre ale temeliilor acestei cetăți. Are douăsprezece moșii pe care le poate vinde. Are... Ce mai are, Doamne ?... Ce mai are în afara zestrei doamnei Stanca, de care nu se va atinge, nevrînd să-i lase pe ai lui cerșetori la uși străine.

— Am poruncit să se facă zece asemenea care la mine la Dărmănești, măria-ta. Să le vedem la lucru și-apoi...

— Și-apoi ? Și-apoi, vere Theodosie ?

— Numai cîte cinci să facă fiecare boier al măriei-tale din dregătorii și cîte două mazîlii, și tot este ceva...

Căpitanul Jan Pisek așează carele în careu. Urcă echipajele la posturile de luptă. Între fiecare două care instalează un tun ușor... Demonstrează că un astfel de careu de care este practic inatacabil și că *sua majestà* poate dispune oricînd va vroi de aceste cetăți pe roți, ca și de știința sa militară.

Soarele intră în trîmbe strălucitoare prin fereastra deschisă. Vrăbiile piuie moleșite de căldură. Soldații de plumb, colorați multicolor, stau solemni la posturile lor de luptă.

— Spune-i, vel logofete, că n-am ascultat de multă vreme o mai chibzuită învățătură ostășească. Înscrie-l printre ofițerii mei, nu ți-l iau, dar adaog la ce-i dai un cal de șa cu tot tarhatul, un cort de mătase și cinstea de a fi strigat sub steag, la cătările de sărbătoare... Deocamdată să vină cu carele pînă la mijlocul lui iulie...

Căpitanul Jan Pisek ascultă italiana limpede a marelui logofăt. Măcăie.

— *Audaces fortuna iuvat, majestà !*

Își face reverențele. Marele logofăt Theodosie Rudeanu înțelege că victoria lui va fi deplină abia în clipa cînd se va retrage și cînd voievodul, rămas singur aici, în hora mică, va pătrunde

adevărurile spuse de războinicul husit. Știe că Radu Buzescu a cumpărat aproape cinci sute de puști de la Kosiče, dar mai știe că aceste puști nu vor fi în țară decît la sfîrșitul lui septembrie. Ori carele taborite sînt aici, frumos lăcuite, cu lanțurile lor în miniatură, cu bucșele, cu obezile lor grele, cu rafurile de fier, cu chepengul și echipajele lor. Este o revanșă pentru taina în care-a ținut tălmăcirea și tipărirea exemplarului splendid din *Alexăndria.* Își răsucește mustața, spunîndu-și că nu este cîtuși de puțin o revanșă slabă... Dimpotrivă.

Clopotele bisericii domnești bat amiaza cu dangăte solemne.

2

Nu mai știe și nu mai ține șirul zilelor și-al nopților și-al acestei prăpăstii fără fund în care aruncă de douăzeci de zile, ori de douăzeci de veșnicii gînduri și oameni și fapte și averi. În noaptea Nașterii Sfîntului Ioan Botezătorul a venit un olăcar, haiduc în oastea căpitanului Baba Novac, cu știrea răscoalei voievodului Grădan din Herțegovina. Dionisie Rally nu se ține de cuvînt. Mai ales astăzi nu se ține de cuvînt cînd patriarhul și-a dat obștescul sfîrșit și de la Constantinopol vin vești despre aurul pe care Compania engleză a Levantului îl varsă în hasnalele împărătești și-n cele ale înalților demnitari ai Porții, susținîndu-l pe mitropolitul Meletie Pigas al Alexandriei. Mitropolitul Rally vrea să-i forțeze mîna, neînțelegînd că mai mult decît oastea de haiduci a lui Baba Novac și cea a popii Stoica nu poate trece peste Dunăre. Grădan a pornit-o cînd mitropolitul i-a repezit vestea cuceririi Kladovei de către popa Stoica. De la Kladovo în Herțegovina sînt șapte zile de mers călare și zeci de cetățui otomane. Popa Stoica nu se va desprinde de Dunăre, iar Baba Novac nu poate pătrunde dincolo de munții Pišhovac, dacă vrea să nu cadă în capcanele întinse de spahiii de la Petrovac, Požarevac și Boa, care țin cotul Dunării într-un clește format din patru mii de timarioți sălbatici. Soarta voievodului Grădan este pecetluită din clipa cînd a aprins focurile răscoalei în munții lui, în Sanjajevina, ori în Jahorina... Sîngele lui Grădan și-al oamenilor lui să cadă pe capul mitropolitului, lacom de mărire, care-ar jertfi toată mișcarea balcanică pentru scaunul patriarhal. Nopțile astea de clei fierbinte, cînd pietrele zidurilor încinse la soare se păstrează calde, cînd luna urcă bolnavă în cerul pîclos, plin de stihiile secetii deșălate și galbene, cu toate că s-a ieșit cu icoanele făcătoare de minuni ; că paparudele

nu jucat goale, arămii, încinse cu salcie peste șoldurile mlădioase poftitoare de îmbrățișări, că și-au arătat Sfîntului Ilie țîțele, țîțe tari, arcuite în sus, pofticioase de bărbat, s-a blegit și sfîntul, care altă dată ieșea să vadă paparudele, ieșea din sfințenie și le uda din belșug, le ploua pe buze și-n geană, le ploua pe sfîrc și le ploua pe buric și pe șoldurile lungi și arămii și pe florile lor negre, s-a blegit sfîntul, o fi stînd într-o rînă sub carul lui, picotind în zăduf și omorîndu-și puricii pe burtă. Scîrțîie și țîrîie greierii și plîng brotacii după ploaie și plînge pămîntul după ploaie și mug și rag și plîng vitele cîte-au mai rămas vii. A ieșit în țarini și țarinile l-au primit sfîrlogite, arse, crăpate, mirosind a pămînt uscat și-a sărăcie. Oamenii au fiert zeamă de urzici, atîta vreme cît s-au mai găsit urzici prin locuri umbrite. S-au împărțit găleți de grîu și de mei la hambarele domnești... Puține, să mai rămînă de sămînță. Oamenii bat clopotele, peste țarine trec vîrtejuri de praf și lui îi e frică să mai iasă între sate, să nu vadă vitele mugind a moarte pe malurile secătuite ale apelor.

La București au fost prinși trei vrăjitori, care propovăduiau sfîrșitul lumii. I-a pus armășia la bice și-au mărturisit că i-a trimis boier Dan ot Drăgoiești, de la Focșani, din Moldova, să înnebunească lumea și s-o aţiţe asupra domnului. Au mai fost prinși alții pe la Văleni, la Buzău, ba și la Vîlcea. Ziceau că sînt schimnici. Că li s-au arătat semne, care i-au scos de prin peșterile schimniciei lor, îndemnîndu-i să propovăduiască. Mazîlii s-au tras pe la cule și conace lăsînd Tîrgoviștea pustie. A venit zvon de ciumă de la Tîrgul de Floci. A trimis o sută de cazaci să-nchidă tîrgul, dar n-a fost nimic. Se spînzurase unul de alean, ori de bubă neagră și popa Alișveriș nu voise să-l îngroape, nici să-l arunce în Dunăre, să nu moară peștii. L-au lăsat pe cîmp, s-a umflat de căldură și pînă să-l mănînce cîinii și corbii a ieșit vorba de ciumă. Ori a adus-o alt om al Danului, îmbrăcat în hagiu, care se lăuda în tîrg la Slobozia că vine de la Sfîntul Mormînt și că un pustnic din pustia Ierihonului prezisese moartea Antichristului care-a prăpădit Țara Românească, de nu mai ajung darurile monastirilor închinate la Ierusalim. De sfinții apostoli Petru și Pavel a venit olăcar de la boier Danciul ot Brîncoveni, tatăl căpitanului de roșii Matei, lăsat sol pe lîngă Jigmond Báthor, spunînd că chervanul cu cei zece mii de taleri trimiși de împăratul Rudolf a ajuns la Višné Nemecké și că principele a repezit gonaci la cetate la Hust să i se dea străji puternice, ca să nu încapă pe mîna vreunui nobil brigand, ori a cine știe cărui ceambur tătăresc. Grija asta a lui Sigismund nu-l mai lasă să doarmă nopțile... A primit o scrisoare de la Carlo

Magno, căruia Dionisie Rally i-a alăturat un diplomat cipriot pe Hector Vorsi, care va rămîne la Roma pe banii domniei. Este omul marelui ban Mihalcea care-l chezăşuieşte cu capul. Prin Hector Vorsi a ajuns la Tîrgovişte, alaltăieri, alt cipriot, bancherul şi giuvaergiul Agamemnon Trianidos. Îl cunoaşte de cincisprezece ani. Este singurul om de pe pămînt care poate neguţa aur de la Samarkand la Lahore, de la Tîrgovişte la Beirut, Damasc, Cairo, Alger şi pînă în inima Porţii, la Marele Bazar. De trei zile căpitanul Racea îl poartă legat la ochi prin munţi, adăpostindu-l prin peşteri. Mîine noapte coboară cu el la Dealu. Are să-i arate comorile lui Ţepeş. Numai Agamemnon Trianidos, pe adevăratul lui nume Kon Mozes-Trianidos, ori poate Zaal el Dheilan, membru al tuturor confreriilor ştiute şi neştiute, lucrător aprig la surparea puterii otomane, numai el poate găsi ţechinii de aur pentru oastea Planului Bizantin.

Se ridică greoi de la masa de lucru. Lumînările sînt pe sfîrşite. Desculţ, în rantia de şiac a penitenţei, cu barba vîlvoi, se duce la fereastră. Luna ofticoasă spînzură galbenă de cerul împîclit. Ştie c-a ieşit de sub puterea întîmplării. Că din noaptea asta întîmplarea va fi el însuşi. De un an gîndul avuţiilor lui Ţepeş şi-ale voievozilor vechi îl sugrumă, îl paralizează, îi ferecă gîndirea. Poate-ar fi fost mai liber neştiind de ele. S-ar fi încărcat de răspundere numai pentru propriile lui fapte. Aşa, un an întreg, a simţit răspunderea veacurilor strivindu-l. Dacă toate planurile lui vor fi spulberate, cum va răspunde în faţa viitorimii de prăpădirea tezaurului Ţării Româneşti ? Gîndul ăsta l-a ucis pînă acum. Îl lapădă în noaptea fierbinte. Dacă-l poate lăpăda. Se-ntoarce la masa de lucru. Vicenzo Bombardier Mantovano i-a împodobit cabinetul cu hărţi lucrate de inginerii italieni ai armatei Sfîntului Imperiu. I-a adus de la Veneţia, prin Paolo Giorgio, tractate de balistică şi tactică, dar i l-a adus şi pe Tasso ; iar Andronic Cantacuzin i l-a trimis legat în piele roşie pe Baki. Şi-a luat obiceiul să asculte seara versurile citite de Mantovano, ori de Theodosie Rudeanu. O făcea în hora mică unde veneau Stanca şi jupînesele de slujbă. Ele coseau la gherghef, Mîrzea cu şoimul pe umăr veghea asupra pajilor balcanici de rînd la curte, Theodosie Rudeanu, ori Radu Buzescu tălmăceau versurile pe care nu le-nţelegea şi el se-nfrupta lacom din acele ascuţimi de gînd, din acele pătrunzătoare adevăruri de viaţă, pînă cînd glasul cetitorului se pierdea şi-n locul lui auzea glasul Velicăi :

«Via mea, care este a mea, o păzesc eu»...

Atunci evada din jilţul în care-l ascultase pe Tasso, ori pe Ariosto, ori pe Baki, ori pe Tacit, se ridica în albăstrimile catifelate ale

nopții și-o-ntîlnea, acolo, pe Velica, într-o dulce și amețitoare pierdere de sine. Într-o seară a fost de slujbă pe lîngă Stanca, Iovanca Rudnic de Zagubică. La început n-a băgat-o în seamă. Mai apoi i-a prins o privire tăioasă, plină de batjocură, mustrătoare. Stanca a rugat-o să le cînte. Iovanca n-a așteptat să fie rugată a doua oară. Și-a luat gusla. A căutat un cîntec de luptă și dragoste, în care, pe loc, cu ascuțime nebănuită a schimbat versurile, ocărîndu-l ca pe un fricos și un călcător de jurăminte. Ceilalți n-au înțeles tîlcul cîntecului. De atunci nu se mai duce la cetania din hora mică. I se pare că aude tropote pe caldarîmul curții. Se așează în jilț. Privește printre gene femeia plină de nuri, pictată pentru Petre Cercel. Știe că nu poate fi Velica. Se gîndește la destinul strălucit al principelui Petru, hărăzit cu toate darurile frumuseții bărbătești și ale culturii. Cînd el neguța în Orient, Petru scria ode în italiană și-n franceză, își cîștiga protectori încoronați și iubirile reginelor, s-a urcat în scaunul părintelui sau voind să schimbe totul într-o noapte, pierzîndu-și capul pentru această nesăbuință... Își amintește cortegiile strălucitoare ale fratelui său care pleca la vînătoare cu haitele de copoi, șoimarii, ursarii, luparii și vulparii curții, în sunetele cornilor, urmat de curtenii italieni și frînci, de boieri și femei frumoase, de carîte aurite și cai împodobiți regește... Ce-ar fi făcut pînă la urmă Petru cu tezaurul Țării Românești ? Se gîndește la Daurețiu. Vrea să ajungă la înțelegerea cuvîntului *Samudaia*... Aude pași grăbiți în dosul ușii de taină. Îl recunoaște pe Simion. Înainte de a se ridica din jilț intră în cabinet și-i cade la picioare cavalerul Gligor Taflan de Mîndra. Îi apucă mîna. I-o sărută.

— Vorbește, Gligore, spune alb și se lasă moale pe spătarul jilțului.

— Iartă-mă, doamne.

— Haide, cavalere...

— Boier Danciu ot Brîncoveni a murit ieri seară, la curte, pe cînd scobora treptele palatului, ieșind de la Sigismund. L-au îmbălzămat. I-au scos măruntaiele și-l țin în catedrală, pînă trimiți măria-ta boieri la-nmormîntare.

Cavalerul rămas în genunchi vorbește, ținîndu-și fruntea plecată.

— Îți poruncesc să-mi spui adevărul, Gligore.

— Măria-ta... banii...

— Care bani, omule ?

— Banii de la împăratul.

Îi înfige degetele în gît. Îl trage la el. Îl scutură. Gligor Taflan de Mîndra horcăie. Îi iese ochiul teafăr din orbită. Se face vînăt.

— Care bani, n-auzi, care bani, de ce bani vorbești, diavole, și de ce mi-l omorîrăți pe Danciu, n-auzi, ce bani, ce bani, Gligore ? !

— Îl ucizi, măria-ta, spune vătaful Simion.

Voievodul își revine. Îl strînge la piept pe cavalerul care tușește, răsuflă de cîteva ori ca peștele scos pe uscat și care-i spune cu glas siteav :

— Tulai Doamne, că m-ai fo omorît, măria-ta. Ai niște gheare de urs...

Se stăpînește. Îi face semn lui Simion să-nchidă fereastra. Gligor Taflan de Mîndra spune că Sigismund a adus la Alba Iulia carele cu lefurile pentru mercenari trimise de Rudolf la Tîrgoviște și le-a descărcat la vistieria lui, spunîndu-i cancelarului Josica să tacă și să-i dea comandantului convoiului o chitanță. A adus carele noaptea, să nu se afle. Singurii care știau erau vistiernicii, doi la număr, și cancelarul. Principele i-a spus acestuia, rîzînd, că dacă se află, înseamnă că numai ei trei puteau vorbi și-atunci va ști ce capete trebuie să cadă. Cancelarul l-a înfruntat cu bărbăție, spunîndu-i că se dezonorează. Principele i-a răspuns că fiind suzeranul voievodului Mihail, va plăti el oștile, cu atît mai mult cu cît cancelarul o știe prea bine, acum trei zile i-a trimis în ajutor o mie de călăreți sub comanda căpitanului Moise Székely și alți trei mii sub căpitanul Mathia Perusith.

— Că să-l ții prizonier, în propria lui țară, a strigat cancelarul. Ca să aibă în coastă patru mii de săbii, astfel încît soarta lui Aron al Moldovei să i se pară dulce.

— Te ascult cu plăcere, cancelare, i-a spus Sigismund, sughițînd de fericire că acesta și-a lăpădat masca... Doamne, măria-ta, ce noapte crîncenă a fost aceea. Cancelarul Josica, binecuvîntat să-i fie numele, s-o-mbățoșat și s-o fo aprinsă și-o spus că nu e nici o cinste să slujească unui principe fără onoare. S-o dus chiar a doua zi la boierul măriei-tale și i-o spus totul. Iar boier Danciul s-o fo sculat cu mînie mare, s-o dus la Sigismund, o intrat peste gărzi și i-o cerut banii trimăși de împăratul. Mai înainte o trimăs călăreți la Marcu Schonkabunk, în calea lui Erich Lassota de Steblau, Mustermeister, care o ajuns la Kosiče, cu alți bani pentru măria-ta și altul către Tîrgoviște. Pe ăsta cred că l-or oprit străjile. S-o înfruntată atîta de tare cu Sigismund, că l-o spurcat cum i-o venit la gură.

Cavalerul povestește cum era acolo Alfonso Carillo care asculta, galben, acuzațiile boierului Danciul ot Brîncoveni, cum Sigismund l-a făcut slugă de văcar și boierul i-a întors spatele și-a îndesat căciula pe cap și-a ieșit bocănind ; iar pe scări l-a prins o bătaie

de inimă, căzînd mort. Toată Alba Iulia știe. Diplomații străini au și trimes scrisori stăpînilor lor, povestind întîmplarea despre care se vorbește în toate crîșmele, fără sfială. Sfătuit de Alfonso Carillo, Sigismund dă toate onorurile boierului mort. A repezit olăcar la căpitanul Moise Székely, ajuns la Făgăraș, să trimeată călăreți la Tîrgoviște, cu oștirea. Nevestei lui Josica, Barbara Füzy, care într-un fel îi este rudă, i-a dăruit două moșii, stăruind pe lîngă ea să-l domolească pe cancelar. A fost larg, dăruindu-i castelul Gerend cu nouă sate din comitatul Turdei.

Cu glasul lui domol și cumpănit cavalerul umple cabinetul de știri. C-a primit veste de la Carlo Magno, care a și plecat la Praga. Că Josica îl conjură să ia toate măsurile ca primindu-i cu fast pe cei doi căpitani ai lui Sigismund, să-i trimeată oriunde, numai la Tîrgoviște să nu-i țină dacă-i este dragă viața. Că Sigismund l-a batjocorit pe savantul sas baronul Felician Herberstein, fapt care împreună cu banii reținuți l-a îndemnat pe Adam Gallo, omul nunțiului Fillippo Spinelli să plece la Praga cu pîri împotriva principelui Adam Gallo a spus într-un consiliu al italienilor că principele are *«una grande inconstanza et leggererezza»* și că *«ha spogliato un gentilhuomo Todesco de facto, che haveva le sue miniere in offitto, soo per capriccio et questo è un cavaliere assai principale di casa Ermestain»*. Consiliul a hotărît să nu mai verse vistieriei princiare taxele pentru cruciata împotriva turcilor pînă dieta nu va face lumină în aceste două afaceri, care-l compromit. Maria Cristierna a fost a treia oară exilată la Făgăraș, unde cu prilejul unei vînători i-a putut vorbi. Din clipa aceea principesa suportă exilul cu multă voioșie. Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra își cere iertare că trebuie să-și dezbumbe pieptarul, dar are în căptușala lui două scrisori pentru măria-sa. Își scoate pieptarul, rămînînd în cămașă. Îl ghicește ciolănos și voinic. Are cizmele pline de praf. Sudoare amestecată cu praf pe obrazul pietrificat. Legătura care-i astupă găvanul stîng îl face mai crunt decît este. Despică îndemînatec, cu vîrful jungherului, căptușala surtucului și scoate două scrisori șnuruite una cu galben, alta cu roșu. I le întinde cu o reverență, rugîndu-l să-i îngăduie să se culce. Îngenunche. Îi sărută mîna și-i spune șoptit :

— Mă tem, Doamne, pentru viața cancelarului.

— Atîta vreme cît stă Sigismund în scaun, n-ai de ce te teme. Du-te, dormi și mîine în zori nu uita că te aștept.

Rămîne singur, mereu singur, dureros de singur. Lumînările își flutură lumina leșinată. Cu fiecare clipă care trece își dă seama de lovitura groaznică și mîrșavă pe care i-a dat-o scumpul lui aliat, marele atlet al creștinătății catolice, buburosul, urdurosul și impo-

tentul descendent al Báthoreştilor. Îi vine să urle. Să sfîşie. Are ochii injectaţi. Străbate cabinetul din cîteva salturi. Se trezeşte ţinînd în mînă un pumnal veneţian. E un vîrtej în capul lui şi un haos, îl cuprinde turbarea, geme şi se tîrăşte la charta Ardealului înjurînd scîrnav, soldăţeşte. Neputinciosul îi trimite patru mii de soldaţi, cărora dintr-o singură lovitură le răşluieşte soldele pe două luni. Desigur nu i-a plătit la plecare, promiţîndu-le lefurile la ajungerea la Tîrgovişte. Patru mii de călăreţi, care pe tot drumul de la Braşov la Tîrgovişte au să se hrănească singuri, pe ei şi caii lor, prădînd satele. Ajunşi aici au să ceară lefurile. Pe-o lună în urmă. Pe luna care-o slujesc. Pe-o lună înainte. Dumnezeule mare. Ce n-a reuşit Cogea Sinan Paşa, după un an de lupte, reuşeşte Sigismund Báthory într-o singură noapte. Se lasă în jilţ, cu un icnet scîncit de om lovit în buna lui credinţă. Dă cu ochii de cele două scrisori, care nu şi-au pierdut în căptuşala surtucului nici prospeţimea parfumului, nici pe cea a culorii. Cea şnuruită cu galben poartă pecetea anulară a principesei Maria Cristierna. Pe cealaltă o recunoaşte cu un spasm aproape fizic. Recunoaşte pecetea mică, gingaşă, recunoaşte felul cum este împăturită. Îşi stăpîneşte nerăbdarea plină de fiori. Îl simte pe Simion după uşa de taină. Îl cheamă şi-i porunceşte să-l aducă la el, în noaptea asta, pe căpitanul de roşii Matei, feciorul vornicului Danciul ot Brîncoveni şi pe marele spătar Calotă Bozianu, cumnatul lui Matei şi ginerele Danciului.

— Căpitanul Matei ot Brîncoveni a plecat aseară, după porunca măriei-tale, la Buzău.

— Să se-ntoarcă.

— Altă poruncă ?

— Să fie vel logofătul Theodosie, la mine, la deşteptare.

— Altă poruncă ?

Vătaful i se uită în ochi, cu ochii lui opaci.

— Răsplăteşte-l pe cavaler. Ţine-l ascuns. Pregăteşte-i cai de schimb pe tot drumul pînă la Sibiu.

Vătaful Simion se topeşte pe uşa de taină. Deschide scrisoarea principesei Maria Cristierna. Rîndurile aşternute în grabă, hîrtia picată cu ceară dovedesc că temnicierii lui Sigismund veghează. Scrisoarea este scrisă în italiană, cu cuvinte latineşti aruncate printre celelalte. O citeşte de trei ori, buche cu buche. Principesa îi mulţumeşte pentru viaţa lui *escudero mio* căruia îi va păstra amintirea neprihănită, împrejurările şi tirania făcînd să nu-i poată păstra o amintire mai fierbinte. Prin rudele ei din Styria şi de la curte acţionează în favoarea acelui bărbat care i-a înflăcărat inima şi mintea

prin bărbăția lui pe cîmpurile de luptă, bărbăție cunoscută în toată Europa, egalată de curtenia care-l face plăcut regilor și femeilor. Se găsește sechestrată la cetatea Făgărașului, unde l-ar primi cu tot fastul, dar aceasta nu stă în puterile ei. Prin septembrie va urca la munte, la vînătoare de capre negre. A văzut ce fel de vînător este voievodul, care ucide mistrețul cu pumnalul. Nimic nu-l împiedică, fiind propriul său stăpîn, să pornească la o asemenea vînătoare. Cavalerul Taflan de Mîndra cunoaște excelent acești munți și ea are de gînd să-i ceară augustului său soț numirea lui în postul de maestru de vînătoare al curții de la Făgăraș. Este știut că vînătoarea caprelor negre este cea mai nobilă vînătoare, ea făcîndu-se fără fast, cu cît mai puțini vînători și-n taină deplină. Îi mărturisește că principele i-a oferit de curînd o a doua mare dezamăgire, de data asta în ceea ce privește onoarea cavalerească. Singură în cetatea Făgărașului, se simte tristă știind că i-ar fi voievodului un prieten mult mai devotat decît cel pe care-l are la Alba Iulia ; dar împrejurările pe care le cunoaște nu-i îngăduie să-și arate prietenia. În numele onoarei și-al amintirilor de neșters pe care i le-a lăsat, așteaptă un răspuns menit să-i lumineze temnița, să-i îmbărbăteze speranța și să-i umple zilele și nopțile de singurătate cu dulci visări.

Așează scrisoarea pe masa de lucru înțelegînd greu, ori nevoind să-nțeleagă ceea ce cuprinde fățiș, fără retorisme și ascunzișuri dibace. Încearcă să reînvie chipul principesei. S-o înțeleagă din faptele ei de la curte. I s-a părut dură, bărbătoasă, ironică. Își amintește buclele de culoarea spicului, umerii dați cu alb de plumb, sînii feciorelnici, ochii albaștri și reci, boarea de roșeață cînd a vorbit cu Carlo Magno, iscusința cu care l-a îndepărtat pe Sigismund ca să-i ceară ocrotirea pentru Carlo Magno. Apoi mărturisirea aceea care l-a mirat și atunci pentru nesfiala ei : — Amor și Hymeneu nu fac casă bună cu mine și prințul meu ... Acum adaugă alte mărturisiri la fel de nesfioase : «îi va păstra amintirea neprihănită» ... Ce vrea Maria Cristierna și de ce-l cheamă la vînătoare în munți ? Vorbește ea, ori acele rînduri tremurate sînt dictate de Alfonso Carillo, ori de Germanico Malaspina, ori de alt urmaș a lui Loyola, ori de Sigismund cu gîndul să-l prindă acolo sus, singur ? ...

Cînd ascunde scrisoarea în sertarul secret, știe că în septemvrie va fi la creste, așteptînd-o pe Maria Cristierna, principesa. Își spune că este un mișel. Voise să zică, principesa și fecioara. Apucă lacom, cu mîini tremurînde, scrisoarea Velicăi. Scrisoarea vie, foșnitoare, ametitoare, plină de vrajă și neliniști. Un singur cuvînt scris în chirilice, cu trăsături unduioase de condei : «Veghează».

3

Racea luminează drumul cu făclia. Coboară în tainițele lui Țepeș, urmînd silueta ușor gîrbovită a lui Agamemnon Kon Mozes-Zaal el Dheilan-Trianidos. Bancherul poartă gluga fără nici o tăietură pentru ochi, dovedindu-se supus și înțelept. În temeliile turnului Chindiei e răcoare umedă și miros vechi de vreme stătută. Îl ia pe Trianidos de mînă, i-o simte rece și umedă — îl strecoară prin trapa de la piciorul scării deschisă de Racea prin apăsarea stîlpului balustradei, coboară cele patruzeci și trei de trepte, numărîndu-le. Afurisitul de Racea a mai adăugat trei, făcîndu-le din prudență, patruzeci și șase. Ajung în pivnița boltită, susținută de stîlpi din bolovani de rîu. Lumina făcliei smulge ocnițele din întuneric. Se văd ocnițele osuar, cu oasele așezate cuviincios și tigvele, cele douăzeci și patru de tigve, privindu-l cu găvanele goale. Celelalte ocnițe cu diamanticale și aur sînt măturate, curățate de păianjeni, acoperite cu piei de căprioară. Racea îi spune bancherului să-și scoată gluga. Voievodul are simțămîntul forței. Atît de puternic, încît își spune că dacă pînă-n clipa asta a domnit, din clipa asta va stăpîni. Și-a ucis spaima de trecut, spaima de remușcări, eliberîndu-se. Trianidos n-a îmbătrînit, cu toate c-a bătut 70 de ani. În Levant se spune despre el c-a descoperit elixirul vieții. Nas coroiat, vulturesc, sprîncene dese, negre, mustăți și barbă tunse după moda beduină și sub arcadele osoase, ochii lui cenușii, adînci, plini de înțelepciune. Se-nclină adînc. Își încrucișează palmele la piept. Spune în levantină :

— Prețuiesc prudența măriei-tale.

— Este o poruncă veche.

— Înaintașii măriei-tale s-au gîndit la viitor.

— O parte din viitorul acela sînt acum eu.

Bancherul se înclină fără să răspundă. Voievodul ridică pielea moale de căprioară, care acoperă diamanticalele și rubinele. Racea pleacă făclia, făcînd să țîșnească reverberații de scînteieri reci. Trianidos, luminat din profil, pare o efigie. Este venerabil, frumos, măreț și nici un mușchi de pe obrazul lui măsliniu nu tresare. Cu un gest gingaș apucă între degetele lui lungi și îngrijite același rubin pe care el însuși l-a apucat, atunci cînd Racea i-a descoperit comoara. Îl privește atent în lumina făcliei. Îl ține între ochi și flacără. Îl răsucește ușor pe toate fațetele. Îl pipăie atent cu buricul arătătorului. Cu grijă, îl pune deoparte pe pielea de căprioară. Își trece privirea cenușie peste ocnița scînteietoare. Racea îi conduce din ocniță în ocniță. Voievodului i se pare că în tainiță

se-ncheagă ceva dens și plin de lumină, ceva ca o prefigurare a apropierii lui Daureţiu. Cînd s-a hotărît să-l aducă pe bancher aici, i-a fost frică de profanare. I-a fost frică de mînia vechilor voievozi. De mînia spiritelor în paza cărora stau din veac aceste comori. Trianidos se pleacă deasupra fiecărei ocniţe. Parc-ar căuta ceva. Ori, fascinat de bogăţia coifurilor suflate cu aur, încrustate cu nestemate ; a iataganelor ; a paftalelor, agrafelor şi hangerelor, parc-ar cîntări aceste comori, negăsindu-le valoarea şi preţul. Ajuns în faţa ocniţei cu iataganele paşalelor, Trianidos îşi duce mîna stîngă la frunte. Închide ochii. Rămîne aşa, absorbit în sine, ca şi cînd s-ar chinui să-şi amintească ceva, foarte de demult. Apoi ridică mîna şi pipăie piatra din bolta ocniţei. Racea ridică făclia. În piatră este săpată o salamandră. Are un ochi de rubin care primeşte lumina făcliei, strălucind tainic. Voievodul priveşte salamandra, semnul Închinătorilor din Efes, se-ntreabă de unde-a ştiut Kon Mozes că o va găsi aici, deasupra acestei ocniţe, ce legătură are salamandra cu conţinutul ocniţei, cu Închinătorii din Efes şi Kon Mozes. Se chirceşte-n el. Poate a făcut cea mai mare greşală a vieţii lui dînd în vileag o taină care-ar fi trebuit îngropată în uitare. Îl trec năduşeli grele, de moarte.

— Aş putea fi al douăzeci şi cincilea, spune Kon Mozes, arătîndu-i ocniţa cu tigvele gălbejite. Sînt al măriei-tale prin salamandră.

— Ai văzut ?

— Am înţeles

— Atunci ?

— Se cuvine ca măria-ta să ştii ceva mai mult decît crezi.

Kon Mozes ia făclia din mîna lui Racea. O pleacă pe rînd, spre fiecare ocniţă. Făclia arde sănătos, împrospătată de vîna de aer curat adusă cu meşteşug de meşterii cărora le-au înălbit oasele, aici. Ştie că n-are rost să facă taine cu Kon Mozes. Urcă în Turnul Chindiei. Vătaful Simion îi duce prin galeriile tăcute şi pustii în cabinetul de lucru. Racea trece de strajă în hora mică. Vătaful în gangul tainic prin care are acces marele logofăt. Kon Mozes îşi pleacă genele. Stă în jilţ, cufundat în sine. Vorbeşte în şoaptă, atît de încet încît abia îl aude. Spune că nici o putere din lume nu-l poate hotărî să scoată comorile acelea din tainiţa hărăzită lor de alte puteri, mai mari decît ale lor. Că ele sînt o acoperire sigură pentru tractele pe care i le va elibera, dar că îşi va încasa banii din monopolul negoţului cu mirodenii, în şi prin Ţara Românească, al lemnului pentru corăbii şi al oilor. Pentru aceste trei monopoluri îi dă trei tracte pentru trei bancheri — dintre care astăzi doi ar fi

fost faliți în urma prăbușirii financiare a regelui Filip al Hispaniei, pe care i-a finanțat și care-i sînt îndatorați. Tractele de o sută de mii de guldeni aur fiecare sînt acoperite pe doi ani.

— Ai trei sute de mii de guldeni, măria-ta, nu te atinge de capital și-nvață din prăbușirea regelui Filip, care-a distrus Hispania pentru o idee abstractă și imposibilă : unitatea de Dumnezeu voită a monarhiei universale catolice.

— Poate am și eu o idee abstractă și imposibilă, Kon Mozes.

— Rugămintea mea este să rămîn Agamemnon Trianidos.

— Fie.

— Cu toate că am fost purtat legat la ochi, am văzut totul în țara măriei-tale, iar urechile mele au prins sunetul adevărului.

— Te ascult.

— Nu mări taxele de import și export, pentru că negustorii vor căuta alte vaduri. Ei sînt sîngele vieții care curge prin trupul unei țări. Păstrează acest sînge și îmbogățește-l. Nu amesteca politica și negoțul, măria-ta.

— O știu, înțeleptule.

— Ai luat averea cîtorva neguțători.

— Lucrau pentru dușmani. Adică făceau politică.

— Scoate-i din temnițe. Pe Jipa mai ales. Lasă-l să se-ncropească. Îți va fi de folos. Nu încheia alte tracte, mai ales prin interpuși. Filip a plătit dobînzi neauzite. Aproape treizeci pentru sută. Împăratul romanilor plătește cincisprezece pentru sută, punîndu-și zălog moșiile coroanei. Rudolf a întemeiat o cancelarie pentru treburile de război ale Valachiei. *Hofkammer-Räthe* de la Viena i-a cerut lui Lazar Henkhl zece mii de guldeni pentru măria-ta. Lazar Henkhl se vaită că nu-i are fiind învestiți în negoațele lui de ceară și piei în Ardeal. Pentru măria-ta o să aibă o sută de mii și-i dai negoțul cu ceară și piei.

— Începe să mă coste prietenia ta.

— Sînt venituri care pot trece dintr-o pungă în alta, fără să atingă rădăcinile. Iau din sevă, fără să vatăm copacul.

— Care este a doua tractă ?

— Zacharias Geitzkhofler, tot din Viena și tot bancherul împăraților.

— Văd foarte departe, Trianidos.

— Împărații au totdeauna nevoie de bani. Ei i-au inventat pe cămătari.

— A treia tractă ?

— Eu !... Ferește-te de bancherul neamț Hansen Rebenickhen. Este în legătură cu Zamoyski și Báthoreștii. Trimite-i un plocon bun, îi plac caii și șoimii, pașalei de Herțegovina. Carele măriei-

tale vor umbla slobode spre Raguzza, bine păzite și cu mult folos. Dacă îi dai zeciuială, cîștigi îndoit, Ibrahim Demircioglu făcîndu-se părtaș cu cai de schimb, străji și mărfuri venite din Corfu, Rhodos și Damasc.

— Va ști ?

— Dacă o vrei, da !

— De ce mă legi numai de bancherii din Viena ?

— Pentru că ai drumurile spre Europa libere.

— M-aș fi vrut legat cu cei din Istanbul și Cairo.

— N-a bătut încă ceasul acela, măria-ta.

Voievodul îi caută privirea. Nu i-o găsește. Trianidos privește în gol, undeva în necunoscutul celei de a doua lumi de stăpînitori, stăpînitorii aurului. Stăpînitorii împăraților și regilor și cine știe dacă nu adevărații stăpînitori ai lumii acesteia văzute care i se pare acum foarte îndepărtată, ștearsă, caraghioasă cu steagurile și ceremoniile și strălucirea ei, pentru că între viața de fiecare zi a celor din vechime și viața lor, a celor de astăzi, s-a strecurat haină puterea banului... Pentru că Mircea Bătrînul n-avea nevoie de alți bancheri decît moșnenii lui, așa cum numai aceeași nevoie a avut-o și Ștefan cel Sfînt de la Moldova. Kon Mozes Trianidos în Cipru, ținînd cu aur negoțul orientului, cîțiva principi italieni, cîțiva arhimandriți ortodocși din Alexandria, Moreea, Palestina și Asia Mică. Benvenisti Mozes, poate fratele acestui Kon Mozes, principalul bancher al sultanului și marilor demnitari ai Porții. Lazar Henkhl la Viena, ținîndu-l pe Filip II al Spaniei și Rudolf II al Sfîntului imperiu. Aurul necunoscînd hotare și religii, umblînd după legile lui, mai presus de legile regilor. Iată-l ajuns și la această cunoaștere mai tăioasă decît lama unui iatagan. La cunoașterea, cunoașterii. *Samudaia,* existența cauzei durerii. Un capăt al vieții. *Tao,* poarta tuturor lucrurilor spirituale. Îl privește fix pe Trianidos simțînd aproape material îndepărtarea lui de *Tao*... Îi rămîne să cerceteze pînă la fund *Samudaia,* în care cauza primă, cauza cauzelor, o știe astăzi cu dureroasă limpezime, se numește : aur. Kon Mozes vorbește șoptit despre puterea otomană care nu poate fi răpusă cu sabia, islamul reprezentînd deopotrivă un fanatism cît și un mod de viață, pe cîtă vreme catolicismul este un mod foarte vag de viață și un fanatism îmbrățișat de prea puține confrerii, ca și ortodoxia. Lucrul acesta se vede din neputința ambelor religii de a fraterniza și a distruge islamul. Pentru că islamul este o taină adîncă a orientului. A izbucnit fanatică și pură, cucerind cele mai vechi civilizații ale orientului, dar de stins nu se va stinge decît singură și-n vreme, atunci, cînd ea însăși nu se

va mai putea hrăni din sufletele popoarelor care-au transformat-o în sabie.

— Vrei să spui că lupta mea este zadarnică, Trianidos ?

— Asta vreau să spun, măria-ta.

— Atunci de ce mi-ai dat aurul cu care știi bine, am să-mi ridic oștile ?

— Tu ai vrut-o. Și salamandra a zis da.

— De ce-ai ales rubinul acela și l-ai pus deoparte ?

Kon Mozes își duce degetele la frunte. Închide ochii. Își mișcă buzele, ca și cînd s-ar ruga.

— Este rubinul scaru al Efesului. Știam c-a ajuns aici, dar nu m-am așteptat să-l găsesc atît de repede.

— Ce reprezintă ?

— Ai s-o afli cînd va sosi vremea..

— Și cînd va sosi vremea ?

— Cînd vei urca în vîrful piramidei.

— Ce repreintă tezaurul Țării Românești ?

— În aur aproape zece milioane de guldeni. În substanță spirituală te las să găsești răspunsul singur.

— De ce-ai venit la chemarea mea ?

— Așa a fost scris.

— Mai ai să-mi dai vreo povață ?

— Ești stăpînul vieții tale ; dar nu ești decît stăpînul vieții tale.

— Ți-am spus că poate am și eu o ideie abstractă și imposibilă, ca regele Filip și n-ai răspuns nimic.

— Are să-ți răspundă viața.

— Parc-ai încerca să mă dezarmezi, Trianidos. Să mă despoi de bărbăția mea. De visele care-o hrănesc. Parc-ai vrea să mă vezi îndoindu-mă de mine însumi. Parcă ai vrea să mă faci să nu mai cred în nimic și-n nimeni.

— Tu ai spus-o !

Voievodul își mușcă buzele. Se simte dintr-o dată obosit.

— Nu mi-ai spus cine ți-e omul care-ți va conduce negoațele aici, Trianidos.

— Teodor Ballina, negustătorul din Nikopol, măria-ta. Pe care bine-l cunoști.

Agamemnon Kon Mozes — Zaal el Dheilan — Trianidos își lasă pleoapele solzoase peste cenușiul opac al ochilor. Teodor Ballina unul din conspiratorii lui Dionisie Rally... Ce rîu subteran, tainic și necunoscut îi poartă pe ei, pe toți și spre ce destin îi poartă și care este de fapt omul de la care toate acestea purced și este în adevăr un om acela ; ori cum se poate numi puterea care-i

unește tainic pe ei, principi, arhonți, regi, bancheri, neguțători, boieri și cîți încă, în acest joc al cărui singur stăpîn s-a crezut pînă astăzi ?

4

— Ești așteptat la vestmîntărie, doamne.

— Mai este vreme... Ai făcut totul după poruncă, vel logofete și cinstite vere ?

— Întocmai, măria-ta.

— Bănuiești pe cineva, ori ceva, care să strice orînda ?

— Numai pe Dumnezeu.

— Ești sigur pe tine, vere Theodosie.

— Din învățătura măriei-tale.

— Văzută de aici, Tîrgoviștea se poate asemăna cu Ferarra.

— Nu se aseamănă decît cu visul măriei-tale.

Voievodul își ridică privirea în cerul limpede, străveziu, de iulie. Este marți în 14, ziua Sfîntului apostol Achila și a cuviosului Iosif din Thesalonic. Are în vistierie cei trei sute de mii de guldeni făgăduiți de Kon Mozes, ajunși la Tîrgoviște în fundurile duble ale carelor de negoț venite de la Sibii și Brașov, unde se vede că cei doi bancheri au legături de negoț. Suta de mii a lui Kon Mozes a adus-o însuși Teodor Ballina cînd i-a dat ordinul de investire în monopolurile cerute *in forma patenti*, spre nemulțumirea Buzeștilor, gata să-l împrumute din nou cu cinci sute de mii de galbeni. Dumnezeule ! Dacă s-ar fi învoit, Buzeștii nu se mulțumeau doar cu seva, luau și copacul. Spre munte plutesc cîteva gogoloaie albe, pufoase, nori ușori de blestemată vreme bună. Straja din Turnul Chindiei stă nemișcată. Vede frunzeturile livezilor ofilite, nucii vechi tînjind scofîlciți, prin văzduh trec pînze de vînt fierbinte, pietrele zidăriei ard și din țarină, din tîrg, se ridică valuri de aer încins, tremurător. Nici o pasăre-n văzduh. Nici un ciripit prin livezi. E-nainte de prînzișor și toate frig plutind într-o zăpușeală cumplită... După plecarea lui Kon Mozes, a rămas încredințat că *Tao* rămîne un vis și că lui, soarta i-a hărăzit doar lupta. Kon Mozes aparține altei lumi, a cărei rațiune este să lucreze la surparea puterii noroadelor și la înstăpînirea puterii aurului. «Veghează» i-a scris Velica. Veghează. Atît de bine încît răzoiul dus la Kladovo și Vidin de principele Marcu pînă acum o săptămînă a ținut la Edirnè ceaușii turci veniți să-i aducă steagul de domnie. Au sosit aseară, cu o sută de spahii, fiind conăciți la conacul mare,

al ambasadorilor, unde tot azi noapte a sosit solul regelui Poloniei, Andrei Tarnowsky, vechiul lui prieten de la Istanbul. Priveşte lacom în şleahul Dragoslavelor, unde, dincoace de Prisaca, se văd ridicîndu-se nori grei de praf.

— Erich Lassota de Steblau, măria-ta. I-ai adunat la Tîrgovişte, de parcă i-ai fi vrăjit.

— S-ar putea şi asta, şopteşte.

Falconeta din donjonul lefegiilor detună spart, vestind ieşirea acestora pentru paradă. Vineri în 10 iulie, de ziua celor 45 de sfinţi mucenici din Nikopole a Armeniei, au intrat în Tîrgovişte, bine rînduiţi, cei patru mii de călăreţi lefegii trimişi de Sigismund. Veghează ! Glasul răscolitor al Velicăi. Glasul care i-a recitat din «Cîntarea cîntărilor», uşor tărăgănat şi melodios, ţîşnit tînguios de sub copitele cuirasierilor lui Mathias Perusith şi ai lui Moise Szekel, glasul pe care-l aude din ce în ce mai des, care-i răscoleşte nopţile de nesomn, nopţile astea încinse, înăbuşitoare, pline de gînduri şi temeri. Domnul *capitaneus bungarorum* Mathias Perusith a protestat vehement cînd i-a fost repartizată cazarma dintre cele două ziduri ale cetăţii. A cerut să fie cantonat cu toate trupele în incinta cetăţii... Veghează... Un singur cuvînt, cît o împărăţie. Velica se arată nu numai ispită, ci şi minte ageră... Se aud tropotele cailor scoşi din grajduri. Glasurile răguşite ale stegarilor şi ofiţerilor. Trîmbiţele escadroanelor. Dincoace, în incintă, se alinie compania de archebuzieri a căpitanului Nikolaus Theill, care şi-a dovedit credinţa pe toate cîmpurile de luptă. Închinători ai lui Luther, izgoniţi de iezuiţi de pe micile lor moşii ipotecate, archebuzierii styrieni au găsit aici tot ce-şi poate visa un mic nobil scăpătat. Soldă bună, un pat curat, mîncare, bere, lupte şi glorie. Trîmbiţaşii de la porţi sună adunarea roşiilor de ţară, de slujbă la curte. Tot văzduhul molîu, îmbîcsit şi dogoritor se umple de chemările trompetelor. Deasupra palatului filfîie leneş steagul domniei, alb, cu corbul Ţării Româneşti cusut gros, în relief.

— Să coborîm, măria-ta.

Voievodul ascultă trompetele, zăngănitul armelor, comenzile ofiţerilor strigate în bulgăreşte, sîrbeşte, ucraineşte, nemţeşte, ungureşte, parc-ar fi la turnul Vavilonului, se gîndeşte la guldenii din vistierie, la negoaţele arendate pe cinci ani şi la întîmplările felurite care-i aduc aici pe solii celor trei puteri care-l înconjoară, năzuitoare la stăpînirea Dunării de jos şi a Mării Negre : Înalta Poartă, Sfîntul imperiu roman al Habsburgilor, Polonia lui Sigismund III de Wassa şi Zamoyski. S-a schimbat ceva în această lume. Călugărenii au schimbat ceva în această lume. Un erete se repede

în frunzișul scorojit al nucului mare de la Fîntîna Orbului. Țîșnește deasupra ținînd în gheare o vrabie.

— Mergem, vere Theodosie, spune, îndreptîndu-se spre chepengul turnului în rădăcinile căruia știe că-l veghează cele de-o ființă cu veșnicia. Rubinul sacru. Trianidos a adăugat tainelor vechi alte taine, poate mai vechi. Simbolul salamandrei și rubinul Efesului.

Se-ndreaptă spre vestmîntărie, unde-l așteaptă postelnicul Preda Buzescu să-l îmbrace pentru ceremonie. Marele logofăt Theodosie Rudeanu îi surprinde surîsul rău, care-i schimonosește buzele cărnoase, lacome. Mîine sosesc la Tîrgoviște cele zece care husite, cu echipajele lor alcătuite și instruite de Jan Pisek. Voievodul s-a desprins abil de cancelaria de taină. Știe că și-a creat o a doua rețea diplomatică, care, fără s-o excludă pe-a lui, o compensează.

— La ce te gîndești, vere Theodosie ?

— La măria-ta, surîde marele logofăt, înclinîndu-se adînc.

În capătul coridorului, marele postelnic Preda Buzescu face temenele pline de demnitate.

...Afară, în Ciutăria domnească, pe aleea de sălcii plîngătoare, crăița Iovanca Rudnik de Zagubica aleargă îmbujorată să-și prindă calul. Poartă uniforma vînătorilor călări, pantalon din piele albă, tunică de mătase verde, cu fireturile de argint ale gradului de stegar, cisme înalte, roșii, căciuliță neagră cu pene de gotcan prinse într-o agrafă de argint pe care este bătut corbul Țării Românești. Calul alb, înalt, înșeuat cu șa de safian roșu, o așteaptă, privind-o dintr-o parte. Cînd îl ajunge, Iovanca de Zagubica îl cotește și-l ghiontește. Calul nechează, bate din picioare și-o pornește la galop.

— Așa n-ai să-l ajungi niciodată, crăițo, îi spune prințul Marcu ; zîmbind sub mustață. De altfel trebuia de mult să fii la steagul tău, nu s-alergi prin Ciutărie ca o zînatică.

— Mai întîi de toate sînt «domnia ta», al doilea nu știu ce-nseamnă «zînatică» și-al treilea după ce te-ai lăudat cu studiile domniei tale (subliniază «domniei tale» cu o ironie dispreţuitoare), mă mir că-ndrăznești să-mi vorbești ca unei slugi.

— Cer iertare crăiței. Ție, stegare, îți poruncesc să-ncaleci și-n clipă să fii la steag. Altfel te arestuiesc și n-ai ce căta la primirea solilor.

Crăița se oprește sub una din sălciile de pe malul lacului cu nuferi. Se-nroșește. Îi tremură buza de sus, acoperită cu un abur de puf negru. Prințul Marcu ademenește calul. Îl prinde de dîrlogi. I-l aduce sub salcie. Rămîne o clipă descumpănit, întîlnind acolo o femeiușcă cu ochi mari, negri, cu șoldul înalt scos în evidență de pantalonul din piele moale, cu tunica strîngînd grațios un sîn promițător. Iovanca îi face semn să-i țină scara. În clipa cînd

vrea să-i apuce glezna, s-o urce în șa, Iovanca îl înlănțuie de după gît, se strivește de el, prelingîndu-i-se pe trup și buzele moi îi hăcuie buzele, răscolindu-l. Răspunde la sărutul pătimaș din instinctul acela dobîndit în lupanarele frecventate de condotieri. O mușcătură sălbatică îi sîngeră buzele. Iovanca sare în șa. Îi spune peste umăr în slavonă : — te credeam mai bărbat, rîde, pune pinteni și pleacă la galop. Principele Marcu gîndește că Iovanca este tocmai la vremea cînd trebuie culeasă, înainte de a-i înflori nurii, își fluieră calul, încalecă și pleacă la trap spre locul de adunare al gărzilor.

... Pan Andreas Tarnowsky lasă pe măsuța de nuc cartea *Venus și Adonis* de William Shakespeare, pe care-l cunoscuse la Londra, pe cînd juca, în urmă cu patru ani, dacă-și aduce aminte, în *Compania Lordului Șambelan* împreună cu William Kempe clownul care tăvălea londonezii pe jos de atîta rîs. Se povestea pe-atunci prin hanurile nesupuse administrației City-ului din mahalalele Clink ori Shoreditch că un foarte cuviincios măcelar crăpase de rîs chiar acolo, în sala *Teatrului*, și că fusese dus pe ultimul său drum de toată *Compania Lordului Șambelan* cu placarde care-i elogiau dragostea de teatru și făceau reclamă nerușinată *Companiei* pe seama decedatului. A fost unul din invitați la celebra deschidere a stagiunii anului 1594 cînd Shakespeare și-a jucat *Comedia încurcăturilor*. Oftează ușor. Este îmbrăcat de ceremonie, după moda străveche a șleahticilor : n-a acceptat niciodată să maimuțărească moda adusă de Henric III și nici pe cea spaniolă, aranjează pe măsuță cu mîna durdulie, îngrijită, notițele pe care și le-a făcut la spectacolele cu piesele lui Cristopher Marlowe *Tragical history of life and deatb of doctor Faustus* și *Tamburlaine*, peste care așează cu grije cartea neamțului Cristoph Wagner, tipărită în 1593, unde se reia povestirea librarului Johann Spiess, publicată în 1587 la Frankfurt am Main despre pactul lui Faustus cu Mephistophiles.

Oftează și se duce la fereastra îngustă, cu sticlă nobilă, verzuie, de Murano. Pe aleea largă de stejar care conduce la poarta cetății vin la trap două escadroane de cavalerie ușoară, îmbrăcate cu tunici zmeurii, pantaloni albi, căciulițe negre, cu lăncile la picior, călărind, primul escadron cai albi, al doilea escadron cai negri. Fanioanele din vîrful lăncilor filfîie vesel. Săbiile late și curbe ale ofițerilor strălucesc în razele de soare căzute printre crengi. Știe că atît vîrfurile lăncilor, cît și tăișul săbiilor au lucrat aprig în trupul oștirii otomane, că acești bărbați bărboși nu sînt curteni ținuți pentru parăzi și-și solicită muza pentru Cîntul II al epopeii pe care vrea s-o dedice acestui titan, care este Mihail. Muza se lasă așteptată, blestemata. Știe cum gurile rele de la curte șoptesc că mai curînd Bachus ar putea să-l inspire decît Melpomena ori

Erato. Escadroanele execută volte pe stînga și dreapta, aliniindu-se în șir de unul pe ambele margini ale aleii presărată cu nisip și prundiș. Admiră această casă a solilor care nu-i lasă pe mîna hangiilor ca la Praga, unde o solie trebuie să fie fericită dacă-și rezolvă treburile în douăsprezece săptămîni, ajungînd la mila hangiilor și a vistieriei imperiale vestită pentru zgîrcenia ei. Dar mai ales admiră ingeniozitatea planului după care a fost construită, în patru aripi separate între ele prin ziduri și curți interioare, atît de bine, încît nici mort n-ar fi știut că are vecină o solie turcească, dacă de dimineață n-ar fi auzit chemarea la rugăciune a imamului. În capătul aleii apar călăreți cuirasați. Ocupă poziție pe o a doua aleie, perpendiculară pe aleia «lui», care se pierde sub coroanele rotunde ale unor platani. Chiar sub zidul de piatră sprijinit pe un contrafort pasc trei căprioare cărora le dă tîrcoale un țap roșu, cu un trofeu vrednic de Diana. Este nerăbdător să-l întîlnească pe Mihail. Pan Lubienieki, nepotul lui, care l-a văzut după epopeea de la Călugăreni, i-a povestit lucruri uluitoare despre fastul în care trăiește, despre puterea lui militară și noblețea cu care l-a primit. Călărății cuirasați se scurg pe aleea laterală, urmați de un detașament de trompeți și corniști călări, învestmîntați în tunici azurii, cu coifuri strălucitoare de alamă, prevăzute cu panașe galbene. Privește fascinat desfășurarea de culori vii și fremătătoare. A văzut marile și pitorețtile cortegii ale sultanului, cu cămile acoperite de covoare și baldachine, cu tot ce are Asia colorat și măreț, adevărate cortegii ale puterii despotice și fanatice, le-a văzut la Topkapy Saray și Aya Sofia ; a văzut cortegiile fastuoase ale reginei Elizabeth plecate de la Whitehall, ori Westminster, trecînd spre Paris Garden printre valeți ai nobililor scăpătați și toată pleava aceea a unui oraș pe care niciodată nu l-a înțeles ; cerșetori cu plăgi oribile, servitoare și cocote, codoașe și trișori, vagabonzi și comedianți, soldați, marinari, tarabagii, slobozi să huidue ce nu le era pe plac, chiar pe scumpul conte de Southampton, arbitrul elegantei și decanul euphuiștilor, cărora el însuși le-a plătit tribut greu ; a văzut toate astea, le-a trăit ca un poet mai mult decît ca un diplomat ; însă aici, este cu totul altceva.

Părăsește fereastra. Își aruncă privirea pe ancora de pe coperta volumului *Venus and Adonis* și oftează. Ancora. Iată un blazon care spune totul. Poate este aici și pentru că regele se teme de acele blestemate *Chartered companies. Companii cu privilegiu* ale unor negustători pe trei sferturi pirați, se teme mai puțin de *The African Compány* înființată acum zece ani, dar vede limpede cam unde-ar putea duce *The Moscow Compány* acea blestemată companie care folosind Volga și Caspica, scoate prin Persia cînepa și inul rusesc

necesare atelierelor de velărie, icrele negre, cantităţile uriaşe de ceară, de lemn pentru corăbii, păgubind Polonia de cota ce i se cuvine la vămi, ca şi de cota propriului ei negoţ... Stupidă ironie a destinului. În loc să intre în anturajul lui Shakespeare ; ori Ben Jonson ; ori Baki, iată-l mereu în cel al *Company*-iilor, a neguţătorilor veroşi şi vicleni... Un sunet prelung de trîmbiţă îl readuce la fereastră. De pe drumul lateral umbrit de platani şi străjuit de cuirasieri apare la pas un detaşament de spahii purtînd coifuri aurite, iar pe umeri blăni de leoparzi. Îşi lipeşte nasul de geamul de Murano. Iată purtătorii de tui, iată-l pe purtătorul sangiak-alemului, steagul de domnie înmînat de padişah domnilor valahi. Şi iată-l pe superbul ceauş turkmen Abul Kasim Babul, poreclit Kaplan, adică Jaguarul, cel însărcinat cu cele mai dificile misiuni diplomatice, pe care l-a cunoscut la Topkapy, adept al lui Ulug-beg, astronom şi poet, călărind măreţ pe calul arab alb, sub coiful lui de aur, avînd culakclîcurile încrustate cu diamante, purtînd la şold sabia vechilor mongoli, cu garda de aur, iar în mînă şesberul aurit al solilor împărăteşti.

Diplomatul polonez zîmbeşte uşor, gîndindu-se că pan Zamoyski a-ntîrziat solia tocmai atît cît i-a trebuit să piardă partida cu Michail, voievodul Ţării Româneşti, care după părerea lui, poate oricînd să figureze în galeria titanilor lui Marlowe. Tresare pentru că un ofiţer în tunică roşie opreşte solia turcă, chiar în clipa cînd în uşă îşi arată chipul viclean Petre Gregorovici Armeanul, diplomatul lui Mihail la Cracovia, invintîndu-l la palat cu o reverenţă grosolană, vrednică de cinul lui negustoresc.

... În curtea palatului domnesc stropită din proaspăt de robi. Lumina albă de iulie cade de plumb pe zidurile palatului, pe balcoanele şi cerdacele lui sprijinite în grinzi de stejar, unele cioplite şi-mpodobite din vîrful dălţii, altele pictate cu flori de nu mă uita, cu lujeri de viţă purtînd ciorchini păscuţi de păuni. Trandafiri roşii, agăţători se caţără pe contraforţi, pe stîlpii de lemn. Aleile de crini ridică în văzduhul zăcut miresme ameţitoare. Între Poarta mare, a solilor şi Biserica domnească se-nghesuie isnafurile cu praporele şi tîrgoveţimea, nelipsită de la petrecerile curţii. Cîţiva brazi bătrîni, teiul sfatului de obşte şi un stejar zis al lui Ţepeş noduros, umbros, mai înalt decît clopotniţa, ţin umbră deasă. Judeţul Todericiu ciuleşte urechea.

— Casa arde şi baba se piaptănă, spune cineva de sub praporul cojocarilor.

— Ne secătui seceta, satele se sparseră şi măriei sale îi arde de ţeremonie.

— Îi văzurăți domniile voastre pe lefegii ?
— Doamne apără-ne ! Îmi spuse un hotnog că sînt zece mii.
— Àștia ne usucă.
— Îmi trimesăi fetele la munte, la Vișinești.

Alt glas hîrîit, venit de undeva dinspre isnaful rotarilor povestește dandanaua de azi noapte dintre patru lefegii beți care s-au repezit în casele căpitanului Matei ot Brîncoveni, căzut în durere după moartea tatălui său, au răsturnat straja de la porți, au intrat în grădini unde se preumbla al'di vară-sa și-au vrut s-o necinstească. S-a-ntîmplat să se afle acolo căpitanii Racea și Mîrzea, chemați cu niște daraveli. Au auzit strigătele fetii. Au năvălit cu sabia goală. Năvăliseră și oștenii de strajă. Le-au poruncit să-i lase-n pace. I-au poftit pe cei patru să-și tragă săbiile și să se bată cu ei doi. Se zice că atîta i-au batjocorit și alergat prin curți, făcîndu-i de rîs înainte de a le lua capetele, încît însuși căpitanul Matei ot Brîncoveni s-a rugat de iertarea lor, să fie de pomană tatălui său mort. Dracul de Racea s-a făcut că n-aude. A fost zarvă mare între lefegii, care-au ieșit cu făclii să dea foc caselor căpitanului Matei.

— Un'se-ntîmpla una ca asta cu oșile pe pămînt ?

— Ia mai tăceți, spune moale județul Todericiu, auzind trîmbițele și văzînd trîmbițașii din donjoanele cetății apropiindu-se de crenele.

Trîmbițele de alamă lucesc în soare. Praporele roșii cu ciucuri de aur legate sub trîmbițe se leagănă ușor. Pe Poarta oștilor intră coconul domnesc Nicolae Pătrașcu călărind un cal roib. Își ține sabia la umăr. După el, în coloană de trei, gărzile copiilor de casă cu tunici albe, călărind cai roibi. Trec și se alinie între tighecenii căpitanului Mîrzea și roșii căpităniei de Gherghița comandați de căpitanul Matei ot Brîncoveni, cu barba crescută în semn de doliu. Toată lumea vede cum coconul îi trage cu ochiul căpitanului Mîrzea și cum acesta îi răspunde în același fel, după care își chiamă șoimul de pe umăr, pe mănușă. Un corn anunță intrarea steagului de paji crăiești. Nicolae Pătrașcu se ridică în scări. Iovanca nu este printre ei. Nu-i vede pletele, nu-i vede ochii. Pajii sînt aliniați de căpitanul Caloian, în stînga vînătorilor călări și-n fața curtenilor care țin marginea dintre Biserica domnească și Ierbărie. Coconul domnesc Nicolae Pătrașcu își înfige dinții în buze, sîngerîndu-și-le. Iovanca intră la galop mic, aproape pe loc, conducînd trei lănci de vînători călări pe care-i alinie lîngă archebuzierii nemți de la scările palatului. Îl vede pe Marcu, Marcu pe care-l iubește în taină cu toate probozelile doamnei Stanca, îmbrăcat într-o cuirasă

ușoară, aurită peste coantășul verde de vînătător domnesc, cu un morion strălucitor la care-și poartă panașul sîngeriu, cu cercelul în urechea stîngă, repezindu-se la galop asupra Iovancăi. Aude foarte bine ce-i spune cu glas răstit :

— Crăiță, nu aici este locul măriei tale.

— Aici mi-a poruncit domnul și stăpînul meu.

— Minți... Vrei să-l vezi pe Kaplan. Stegare, aici noi acordăm solilor cinstea cea mai desăvîrșită, după legile pămîntului și ale onoarei cavalerești.

— Te temi că voi călca aceste legi ?

— Da !

O vede pe Iovanca ridicîndu-și fruntea cu încăpățînarea pe care i-o cunoaște. O vede ca prin ceață, se-nfioară tot, o durere amară îl sleiește, îi vine să-l ucidă pe Marcu și-i dau lacrimile, atunci cînd prințul înalt și frumos, își trage calul lîngă calul Iovancăi, se pleacă în șa și-i spune ceva arătînd cu vîrful săbiei archebuzierii aliniați pe podiștile cetății. Îl vede pe marele logofăt în caftanul de atlaz verde ieșit în capul scărilor, împreună cu vel armașul Udrea Băleanu, îmbrăcat în cămașe de zale, cu coiful oriental sub braț, amenințînd nu se știe pe cine cu buzduganul dregătoriei sale. Căpitanul Nikolaus Theill își alinie archebuzierii în evantai cîte doi pe fiecare treaptă, ciocănindu-i cu spada peste platoșe. La vederea marilor boieri trece un freamăt prin tîrgoveții me și prin roșii de țară. O răgace se lovește de coiful vel armașului atît de tare încît se aude pînă la crainicul Sfetea care șterge mușțiucul cornului de zimbru gravat cu armoriile Țării Românești și se gîndește că n-a mai pomenit asemenea ceremonie de cînd se știe crainic al curții. Și se știe de aproape 35 de ani.

— Le iau armele și-i caut pe diavoli, mai ales pe Kapla îl caut și-n gaura c.....i, se aude șoapta bolovănită a marelui armaș, de pe care curg sudorile. Mi-e frică să nu-l ucidă în divan.

— Fii om de înțeles, pentru numele lui Dumnezeu, că-n protocol scrie să nu se apropie decît la cinci pași și strici treburile diplomatichești cu înverșunarea domniei tale.

— Ia-ntoarce-te la treburile logofeției, pînă nu-ți las buzduganul pe spinare, că m-ați turbat cu diplomaticonul vostru. Sînt vel armaș, sînt și nu mă-nvață nimeni cum să-mi fac slujbele.

— Taci, boierule că te-aude lumea.

— Las' că nemții ăștia nu știu rumânește. Gata ?

— Gata nu ți-aș mai auzi de nume.

Marele logofăt Theodosie Rudeanu o șterge în armășia mică, sătul de căpățînoșenia armașului care de la Crăciunul lui 1595 nu vede decît ucigași în toți cei care se apropie de vodă. Trece în

hora mare unde vel boierii în slujbe și mazîli, dați cu mirodenii pe plete și bărbi, stau pe cinuri între halebardele paicilor, aliniați de la ușile deschise pînă la treptele tronului. Cercetează baldachinul nou, din catifea roșie țesut cu vulturii împărățești în fir de aur, balcoanele în care se înghesuie jupînesele și jupînițele curții, rememorează punctele ceremonialului, se-ntreabă dacă artificierii au totul pregătit pentru jocurile de artificii de diseară, dacă cămărașii și sufragiii n-au botezat vinurile, își aduce aminte că n-a luat scrisoarea venită de la iscoadele lui din Alba Iulia, uită de ea și se duce la cei trei frați Buzești, singurii înzăoați și-ncoifați așezați în stînga tronului sprijiniți în săbii, care vor trebui să primească Sangiak-alemul din mîinile lui Kaplan, fără să-l lase pe acesta să i-l întindă voievodului. Își face loc printre mazîli, să nu treacă printre paici, sfidîndu-i pe cei de a doua și a treia treaptă. Savurează o clipă fastuozitatea horei mari dominată de opera lui Mina. Sub trîmbele de lumină intrate prin vitralii se pare că toți călărețiii Țării Românești vor țîșni pe dalele de marmoră, părăsindu-și fresca. El însuși este atît de viu, acolo în grupul luptătorilor, încît are o clipă de ameteală, cînd se-nchipuie șarjînd, cu mușchii rupți de oboseală, uscat de sete, înnebunit de căldură.

— Cît ne costă pe noi și pe bietele noastre moșii arse de secetă, făloșenia asta, vel logofete ?

Fostul mare vornic Mitrea se leagănă în fața lui, congestionat, cu irisul plin de vinișoare roșii.

— Plătește vistieria domnului, biv vel vistiernice, îi răspunde cu o reverență.

— Ha, ha, ha... De unde se umple vistieria aia, pe care-o știu mereu goală... Aud ?

— Din veniturile moșiilor domniei, după cum trebuie să știe un fost mare vistiernic, ca domnia ta.

— Fusei, slavă Domnului. Comis din 1570 pînă-n 1573. Vistiernic din '76 în '77. Vel vornic în '78. Fusei ! Și ce dacă fusei ? ! Mă luptai cu căpcăunul de Ion Vodă la Jilițtea. Pribegii la Ardeal sub Petre Cercel ! Zisăși ceva, vel logofete ? Aud ?... Ai vrea să pribegesc iar ? Aud ?...

— Să mă ferească Sfîntul. Rămîi la moșii și gîndește-te la strănepoți.

Mazîlii rînd. S-au învățat cu frîul. Moartea Chisarului i-a cuminți.

— Ce-ți tot descîntă boșorogul ăla, cumnate, tună glasul lui Stroe Buzescu. Auzi, biv vel vornice : — cască ochii și dă-n genunchi în fața Kaplanului, să te scrie la război ca binecredincioasă slugă a stăpînului de la Stambul.

— Auziși ? spune jos Preda Buzescu.

Se face liniște de mormînt. Un copil de casă bate cu ciocanul într-un gong de aramă. Trîmbițele din balcon sună «intrarea în divan a măriei sale». Paicii lovesc pardoselile cu cozile halebardelor. Rămîn nemișcați cu halebardele înclinate. Voievodul iese din hora mică, cu coroana pe cap, coroana în patru colțuri, ducînd-o pe doamna Stanca de mînă. Pajii le poartă mantiile de mătase cusute cu herbul Țării. Marele spătar Calotă Bozianu îi urmează purtînd pe umăr spada cu garda de aur bătută în nestemate. În clipa cînd voievodul pune piciorul pe treapta întîia, logofătul de-al doilea așezat în ușile horei mari, își ridică toiagul, logofătul al treilea așezat în capul treptelor, între archebuzieri prinde semnul, dîndu-l mai departe căpitanului Racea, pîrcălabul cetății Tîrgoviștei, care stă călare, singur, în mijlocul parăzii. Racea poartă zalele vechi, ale pîrcălabilor de Tîrgoviște, lărgite de zălari cu trei șiruri, să-l încapă. Coiful oriental, cu nazalul lăsat. Călare pe armăsarul dăruit de vodă, negru corb și pintenog, care nechează și joacă pe loc strigă măscări tîrgoveților. Vede semnul logofătului al treilea. Își sclipește spada în soare.

— Hai bă, tunarilor, că vă vîr fitilul în c...

Falconeta de pe donjonul Porții mari detună, sărind pe loc cu roți cu tot. La a treia lovitură se știe că vodă s-a așezat în scaun. Trîmbițașii sună «soli la poartă, deschideți și-i cinstiți pre ei». Le răspunde cornul crainicului Sfetea, umplînd curțile domnești de chemări prelungi «fiți bine veniți la domnul Țării Românești». Pe sub Poarta mare intră spahiii din garda sangiak alemului și dragonii cuirasați din garda lui pan Andrei Tarnowsky, legănîndu-și aripile de lebădă de la cuirase. Pan Andrei Tarnowski, căruia ceaușul Abul Kasim Babul îi ţăcăne scăriţa cu scăriţa lui arabă, îmbrățișează dintr-o privire archebuzierii de la crenele și donjoane, numără rapid falconetele și bombardele de pe platformele de tragere, constată că arcașii sînt în proporție de unu la trei cu archebuzierii înarmați cu cele mai noi modele de archebuză ieșite din fonderiile cehe, nemțești și venețiene, se leagănă în șea sorbind lacom spectacolul multicolor al parăzii.

— Allah ți-a dat o bună dispoziție astăzi, pan Andreas, spune Kaplan, răspunzînd salutului cu sabia făcută de ofițeri.

— Sînt într-o bună dispoziție de cîte ori văd ceva bine orînduit, effendi.

— Michaly bey are oaste frumoasă.

— Oaste, curți, palatul, cetatea. Este un gospodar desăvîrșit.

— Și un viteaz desăvîrșit.

Kaplan îl fură cu coada ochiului. Pan Andrei îi distinge profilul smolit, acvilin de oștean nobil al pustiurilor. Are-n el o măreție care-l impresionează astăzi, la fel de mult ca atunci cînd îl întîlnea pe sub bolțile sarayului. Se mulțumește să se-ncline, fără să răspundă.

— Pe barba profetului, cred că archebuzele astea nu mai au nevoie de cei 59 de timpi de încărcare ? Ce zici effendi ?

— Știi că întotdeauna n-am folosit decît arma elocinței... La celelalte arme nu mă pricep de loc.

— Ai devenit un înțelept, pan Andreas.

— Vrei să spui c-am îmbătrînit, effendi ?

Turcul rîde abia auzit. Îi place bărbăția oștirii, îi plac steguleţele albastre și roșii din vîrful sulițelor, dolmanele verzi, roșii, albe și albastre ale călăreților, își spune că Cogea Sinan Pașa a fost învins vitejește, lucru măgulitor, în definitiv, pentru gloria lui, apoi vede steagul de paji balcanici, adică îl vede pe Dușan Miletici, fostul ostatec la Poartă în flancul drept, cu sabia la umăr, se-ncruntă, se gîndește la răscoalele sîrbilor pornite cu o sălbăticie necunoscută, la pustiirea malului dunărean dintre Kladovo și Vidin, făcută de oștile beyului în vara asta, la misiunea lui dificilă, aceea de a-i zmulge acestui scelerat viteaz și nebun, măcar un an de inactivitate, astfel încît să se poată reface armata din Ungaria de sus, să se asigure căile de comunicație pe Dunăre și prin Bulgaria. Azi noapte a determinat culminația superioară și inferioară a stelei lui, Altair, din constelația Vulturului. Și-a adus aminte de Samarkand și medresele lui, unde-ar fi vrut să-l pătrundă pe Ulugbeg splendida minte a Orientului. Copernic și Galilei, dar mai ales curajosul Giordano Bruno îl fascinează. Rămas la Samarkand, n-ar fi auzit niciodată de ei și niciodată nu le-ar fi citit lucrările. Cine este diavolul care-l privește cu ochi de jăratic, de parc-ar vrea să-l ardă ? Vede buzele moi, fragede ale pajului femeie, care-i spun :

— Cîine !

Surprinde gestul cu care cavalerul de alături apucă dîrlogii diavoliței pe care și-o reamintește dintr-o dată, așa cum a văzut-o cocoțată în cireșul acela mare al cneazului, al cneazului, unde era asta, anul trecut în Morovlahia, nu la Plevna, nu, la Stara Zagora, nu... Este sigur c-a văzut-o într-un cireș, cînd i-a scăpat în cap panerul în care le culegea. Cireșele erau negre, coapte și i-au minjit turbanul și pelerina... Pe Allah... Nu știe unde s-a-ntîmplat, dar s-a-ntîmplat dincolo de Dunăre, iar acum drăcoaica este sub steagul lui Michaly, l-a făcut cîine, iar acolo în steagul de paji este Dușan Miletici... Beyul i-a scos la vedere, cînd foarte bine putea să-i țină ascunși. Crainicul Sfetea sună «descălecarea solilor».

— Visezi, effendi, îi șoptește pan Andreas, de pe calul gătit cu un splendid caparazon din brocat galben, cu ciucuri de aur, pe care sînt cusute paftale de email albastru și verde.

Toate bombardele și falconetele trag o slavă de salut peste care se suprapun sunetele ascuțite ale trîmbițelor. Caii nechează, bat caldarîmul cu copitele, marele armaș flancat de armășei înconjoară solia, pe purtătorul sangiak-alemului, spahiii rămîn în șei, nemișcați, somnolenți, ascultînd murmurul călăreților valahi cu care unii din ei s-au tăiat aproape în fiecare an. Cînd intră în hora mare, pan Andrei Tarnowsky rămîne cu ochii în ochii voievodului. Pentru că, foarte greu poate recunoaște în trăsăturile dure, săpate nemilos, în ochii arzători căzuți sub arcade, în cearcănele adînci, în fruntea nobilă încununată de coroana masivă din aur bătut cu diamante și rubine, chipul prietenului și învățăcelului de odinioară. I se pare că trăiește una din scenele din *Richard III*, drama lui Shakespeare. Totul i se pare de domeniul imaginației acestuia. Trofeele de război nemaivăzute, frescele uriașe cu galopade și șarje vii pînă la nebunie, trîmbele de lumină căzînd oblic pe coroana voievodului, făcînd-o să reverbereze, zeci de culori scînteietoare, cei trei Buzești în zale, femeile din balcoane, și iarăși trăsăturile pietrificate ale voievodului, un om străin, măreț, un războinic crîncen simbolizînd vitejia dementă și setea de glorie. Își face reverențele măturînd dalele cu pana de egretă a căciulii lui de șleahtic. Marele logofăt Theodosie prelungește cu vădită șiretenie tăcerea adîncă înstăpînită după prezentarea celor doi soli și sunetul trîmbițelor din balcon, care vestesc oferirea darurilor. Voievodul ascultă lacom tăcerea. Tăcerea plină de gemetele acestor ani cumpliți. A trebuit să asculte gemetele muribunzilor din noaptea cînd a ridicat steagul Răscoalei, apoi mereu și mereu gemetele muribunzilor și strigătele nebune de luptă și scrîșnetul fierului mușcînd lacom din fier și mereu tropotele nebune ale șarjelor și mereu și mereu vaerul ațîțător al încleștărilor besmetice, al viscolului trecînd peste oștiri, croncănitul corbilor certîndu-se pe hoituri, urletele lupilor ținîndu-se în haite pe urmele oștilor, lacomi să-i sfîșie pe cei căzuți, a trebuit să asculte tînga poporenilor și dangătele clopotelor trase în dungă, bocetele și blestemele și sudălmile zarafilor și pe-ale lefegiilor și slujbele morților care n-au mai contenit de cînd stă în scaun, a trebuit să le asculte pe toate an de an, ca să ajungă aici, în tăcerea asta înfiorată, plină de măreață mîndrie...

- Dumnezeule, ajută-mă, șoptește cu buze uscate... Își dă seama că și clipa asta este a istoriei, «sentimentul istoriei», își spune, și-l privește lacom pe Abul Kasim Babul, care și-a început bătălia retoricească și solicească, preaslăvind înțelepciunea și bărbăția mare-

lui padișah Mahomed urmașul Cuceritorului, dăruit de Allah cu toate darurile cele împodobite ale dorinței divine, stăpînul lumilor care-n marea lui îngăduință știindu-l pe Michaly bey fiu credincios al Înaltei Porți, leu zădărit în culcușul său de neghiobia unor dregători nevrednici ai Sublimei Porți, războinic vestit și drept, îi trimite cuvînt de pace și ca un semn de înaltă și strălucitoare milă (aici tresare, își înalță fruntea și marele logofăt Theodosie Rudeanu îi face semn cu toiagul aurit) iată, îi trimete cu pohfală nemaicunoscută, o sută de spahii din garda steagului galben, sangiak-alemul, semnul investiturii împărătești. Vede în clipa aceea obrazul de var al biv vel vornicului Mitrea, lăcomia cu care așteaptă să-l vadă izbucnind. Sărind din scaun și spunîndu-i solului că n-are lipsă de mila împăratului, că și-a cîștigat liniștea cu sabia și o va păstra cu sabia, că a mai sfîșiat el cu ghearele, în divanul de la București alt sangiak-alem, că a descăpățînat tot acolo pe iskimne-agasi și alte asemenea, zîmbește știind că-l va dezamăgi pe biv vel vornic și pe ceilalți, îi va dezamăgi cumplit. Văzînd că-l ascultă, Kaplan, l-a văzut bine, i-a văzut albul ochilor în lupta pentru steagul sfînt, cînd l-a despicat el cu barda pe stegarul Asan și i-a zmuls hampa, la Călugăreni, și cînd Kaplan s-a repezit cu sabia lui și s-a ciocnit cu hotnogul Caloian, de-au sărit scîntei din lamele de oțel, Kaplan începe s-o aducă cu înfloriturî, semănînd versete din Coran, ori din Biblie, începe s-o aducă spre steagul sfînt, care ar trebui întors la Soleymanyie, acum după moartea lui Sinan pașa, dușmanul pedepsit al voievodului. Împăratul însuși l-ar aștepta la Edirnè Kapi, vechea *Poarta Charisius*, cu toată oștirea și cu tot norodul său, iar beyul s-ar bucura de un triumf majestuos de trei zile, dacă-l va aduce el însuși. Kaplan o spune ca pe o poveste din *O mie și una de nopți*, ca și cînd nimeni din cei de față n-ar fi interesați. Apoi trece la arta pictorilor, interzisă este adevărat de Coran, atunci cînd este menită să zugrăvească chipul oamenilor, aceasta fiind numai menirea lui Allah. Îi plînge pe pictorii care mîzgălesc pereții fără haz, atîtînd ura și insultînd măreția Deri Devletului. Apoi, cu o plecăciune plină de măreție scoate un sul din brîul de mătase, îi sărută pecețile de trei ori și i-l întinde marelui logofăt. Toboșarul răpăie «înmînarea steagului de domnie». Abul Kasim Babul ia hampa sangiak-alemului. Vrea să urce treptele tronului, mirat că beyul afurisit, care a tăcut împietrit în scaun, nu se ridică în picioare și nu îngenunche, după sacrul obicei. Se mîră și mai mult cînd cei trei Buzești, îi cunoaște pe acești șacali zornăind în cămășile de zale, se alinie pe treapta cea mai de jos, tăindu-i drumul. Cîinele de mare logofăt nu i-a vorbit de această ofensă adusă împăratului. Gîndește fulgerător că Michaly are drep-

tate, neprimind steagul din mîna unui ceauș. În sală trece un murmur căruia nu știe ce semnificație să-i dea. Uriașul Stroe Buzescu îi zmulge aproape sangiak-alemul. Trîmbițe. Tobe. Corniști sunînd prelung. Cineva spunînd în turcă :

— Voia împăratului, voia lui Dumnezeu...

Ar vrea să se întoarcă. Prinde privirea voievodului, plină de ură, trecînd peste el, undeva spre cei din spate. Biv vel vornicul Mitrea își înghite vorbele de slavă. Amuțește. Se simte ghiontit zdravăn. Voievodul se lasă în scaunul domnesc. Vel logofătul Theodosie Rudeanu duce hatișeriful pînă lîngă buze, nu-l sărută și-l depune pe o tavă de aur ținută de un paic. Kaplan cere să fie citit în divan, conținînd poruncile împăratului. Vel logofătul răspunde că nu poate fi deschis decît în divan, aici fiind altceva, o ceremonie, rugămintea înaltului sol va fi împlinită mîine, cînd el însuși Abul Kasim Babul va fi poftit să citească hatișeriful în divanul mare. Pan Andrei constată că Mihail este inabordabil. Parcă toată ceremonia nu l-ar privi. Doar doamna îi zîmbește dulce ceaușului. Marele logofăt îi dă ceaușului cu mîna lui, un jungher superb, lucrat la Kiev după ferecăturile tecii de aur. Apoi anunță cu glas mare, voia domniei sale solului regelui Poloniei, pan Andrei Tarnowski, către măria sa Mihail Voievod, domn și mare și singur stăpînitor a toată Țara Ugrovlahiei. Cornii, trompetele și tobele umplu hora mare de glasurile lor războinice. Voievodul, parcă ieșit din vreme, parcă vîrît într-o cuirasă vătuită, unde tot ce se-ntîmplă ajunge la el abia ca un ecou, ascultă tresărind glasul aproape uitat al lui Andrei. Își poartă mustățile la fel de îmbîrligate și fioroase, a crescut în pîntec, obrajii rumeni, roși pînă la sînge îi atîrnă ca la hîrciogi și-n ochii albaștri are aceeași veselie fudulă dintotdeauna, ca și glasul rămas același, trufaș și măreț de parcă răsună în el toate clopotele Cracoviei. Pe măsură ce Andrei vorbește pomenind de dorința stăpînului său de a se-nțelege cu măria sa voievodul Michail, iese din amorțirea în care l-a aruncat împlinirea întocmai a planului acestuia pentru care a ținut oștile peste Dunăre, atîta vreme cît i-a trebuit lui Andrei să ajungă la Iași, și lui Kaplan să ajungă la Kazanlâk. Iată-l aici pe solul lui Mahomed și pe-al Poloniei, prietena Înaltei Porți. Va juca cu încăpățînare jocul mutului, pînă mîine, în divan, după ce la noapte va sta de vorbă cu Andrei. O bubuitură de tun oprește tirada nobilă a prietenului său. Vel logofătul se-nclină ceremonios. Anunță cu glas mare intrarea în Cetatea de scaun a solului măriei sale împăratul Rudolf II al Sfîntului imperiu roman...

...Din clipa cînd s-a arătat Erich Lassota de Steblau, un austriac uscat prin cancelariile imperiului, pînă acum în noaptea caldă,

plină de miresmele crinilor și-ale trandafirilor, i se pare c-a trecut un veac. În timpul ospățului dat solilor, vătaful Simion i-a șoptit c-a sosit un porumbel călător de la Tîrnovo. Înainte de a desface mesajul cifrat, a știut că Andronic Cantacuzino și Dionisie Rally au pierdut partida la Constantinopol. Presentimentul l-a avut de cînd a intrat în joc aurul englejilor. Mesajul este scurt : «Meletie Pigas patriarh». A zăcut pînă în ceasul acesta de noapte. Meletie Pigas va îndepărta pe toți partizanii războiului împotriva Porții, de la patriarhie, din scaunele episcopale ale Balcanilor, va propovădui buna înțelegere și supușenia, va bate monetă pe «să dăm chesarului ce-i al chesarului», va răsturna tot ceea ce Andronic Cantacuzino a clădit de aproape 20 de ani în Bizanț și Hellada. Urmările alegerii lui Meletie Pigas la patriarhie sînt strivitoare. Simte mîna moale a lui Andrei Tarnowsky, strîngîndu-i mîna. Și mirosul iute, de fum, de seu, de blănuri, pe care-l răspîndește Abul Kasim Babul, amestecat cu miresme subtile egiptiene de mirt și paciuli.

— Urechile tale sînt surde la șoaptele nopții, beyule...

Chipul vulturesc, negricios, sălbatic al ceaușului Kaplan, plecîndu-se către el. Kaplan îi zîmbește, arătîndu-i șirul de dinți albi, strălucind în întuneric. În cerdacul mare al palatului domnesc, lampioane albastre de țiplă luminează dulce agățate în iederă și-n crengile trandafirilor cățărători. În stînga cerdacului mare, cerdacul pajilor este plin de boierii veliți. Vede ochii holbați ai vel armașului, care nu-l slăbesc. Îi face un semn cu mîna să se potolească. Acolo lampioanele au culoarea roșie. Theodosie Rudeanu îi șoptește ceva Radului Buzescu. Se ridică amîndoi și vin dincoace, rămînînd în picioare în spatele divanului. În cerdacul doamnei se aud foșnetele rochiilor și ciripitul jupîneselor. Kaplan se uită fără sfială în acel cerdac, deasupra căruia licăresc roiuri de lampioane de toate culorile. Curtea palatului este plină de tîrgoveți. În fața Bisericii Domnești, la depărtarea de cuviință, se văd patru pehlivani arabi goi pînă la brîu, cu pieile cafenii unse cu untdelemn, scoțînd flăcări pe gură, înghițind săbii, ori străpungîndu-și obrazul cu stiletul, în vaierul tîrgoveților. Curtenii și gărzile slobode s-au strîns în fața Ierbăriei, unde pe un podium luminat de facle doi luptători de kirkpinar cu mușchii lucind sub pieile unse, își încearcă puterile. Chiar sub cerdac se așază păpușăria lui Iacob Zevediu, păpușarul curții. Aici se strîng sutele de negustori și breslași, cu nevestele și copiii, pe unii îi recunoaște, pe alții nu, toți se ploconesc adînc cînd ajung sub pălimarul înalt de stejar, unii spun cuviincios — să trăiești, măria ta ; ori — să-ți trăiască doamna și coconii ; ori — să nu ne dai, doamne ; bat temenele, oftează și se

așază în rînduri dese, cuviincioși, așteptînd să iasă Pricoliciul, să sune din clopoței și să vestească *Isprăvile lui Păcală și Tîndală*. Pînă atunci stau cu ochii hliziți la înalții oaspeți și vorbesc între ei, tare, dar cuviincios. — Are dinți de iapă bătrînă jupîn Iftode... Ascultă-mă pe mine, ăsta roade hîrtie, nu glumă... — Mai rău decît pisarii măriei-sale, spune altcineva și lui i se pare că este vorba de Erich Lassota de Steblau. Se-ntoarce spre Kaplan.

— Am obiceiul să ascult numai ce-mi place, Abul Kasim Babul.

— Prost obicei pentru un domn.

— Cunoști altul mai bun ?

— Allah are să mă povățuiască.

— Te-ascult.

Logofătul Theodosie Rudeanu îi tălmăcește lui Erich Lassota ce spune solul padișahului. Pan Andrei Tarnowsky se întreține cu Radu Buzescu în turcă. Îi spune destul de tare, să fie auzit de ceauș :

— Mai ales căzăcimea de la Praguri, domnia ta.

Abul Kasim Babul își mîngîie barba ascuțită. Poartă turban alb, un kaftan ușor de atlaz verde și cizme roșii de safian. Stă înfundat în pernele divanului, oftează și spune că nu se aștepta la atîta pace și bogăție la Tîrgoviște.

— De ce, effendi ?

Turcul tace. În curtea palatului ard făclii și lampioane colorate. Ici colo se văd lucind coifurile gărzilor.

— Ți-ai luat păcate grele pe suflet, beyule.

— Atît de multe și atît de grele, că nu le mai cunosc nici felul, nici numărul. La care te gîndești ?

— La viața voievodului Grădan din Herțegovina. La a celor din Ipekul răsculat. La viețile tuturor părinților acestor paji cărora le-ai dat astăzi steag de luptă cu atîta pohfală, asmuțindu-i împotriva stăpînului lor.

— N-avem decît un stăpîn, Abul Kasim Babul. Pe cel din ceruri.

— Allah e mare, Allah e preaînțelept, te vede și te ascultă.

— Oare n-am spus adevărul ?

I se pare că între oștenii de lîngă Ierbărie, ba nu, lîngă Biserica Domnească, îl vede pe principele Marcu, îmbrăcat în straie de rînd, cu o tîrgoveață. Poate i se pare numai.

— Venețienii joacă un joc viclean, beyule... Le trimet celor din Ipek vorbe. Noi le trimitem plumbi. Sîngele nesupușilor să cadă asupra aținătorilor.

— Domnul.

— Păcat de capul voievodului Grădan. Îi putea rămîne pe umeri.

— Leul nu se gîndește la capul său, cînd pornește la vînătoare, effendi.

— Îți mai aduci aminte de Firdoùsi ?

— Ce vrei să-ți spun ?

— Din Kesra Nurșivan. Sfaturile lui Bozordjmer...

— Nu știu care din ele îți vor fi pe plac.

— Ascultă, o beyule Michaly, vrednic de cîntarea poeților atunci cînd mîndria nu-ți orbește judecata.

Abu Kasim Babul se ridică în capul oaselor. Bate ritmul cu degetele pe pălimarul de stejar, cu glas profund, cîntat :

— ...*«Strălucitor este duhu — acelui care spune tîlcul lui adînc*
în puține vorbe ; însă cel cu duh nechibzuit
vorbe multe ne înșiră și cînd lungi precuvîntări
despuiate sînt de tîlcuri, oamenii-l disprețuiesc...
E bogat acel ce este mulțumit și ține-n frîu
lăcomia și-anevoia»...

— Ai sărit 28 de stihuri, Ali Kasim Babul.

— Așa cum tu ai sărit de 12 ori Dunărea, beyule.

— Aș fi voit să ajungi la stihul acesta :

«Cine-și face datoria cu al vieții sale preț,
află că din lupta vieții va ieși învingător»...

Kaplan :

— *«Nu rosti cuvînt zadarnic, căci acesta e un foc*
care-ți va aduce fumul ; să nu-ți pui în gînd nicicînd
ceea ce-i cu neputință, căci nu poți să găurești
fierul cu un strop de apă»...

— Dar cu stropi de apă, da, Abu Kasim Babul.

— Asupra ta sîngele supușilor din Balcani.

— Domnul.

— Kirinchani se plînge la picioarele stăpînului lumilor că noionii îi cer cu glas mare să ridice opreliștea năvălitorilor la Kara-Iflak.

Voievodul își mușcă buzele. Știe că abia acum Kaplan se pregătește să sară asupra prăzii. De data asta este el prada lui Kaplan. Își aude inima bătîndu-i în coșul pieptului, ca-ntr-o tingire.

— Vrea să-şi cumpere bunăvoinţa padişahului ?

— Viaţa lui este în mîinile preaputernicului împărat al Deri Devletului.

— A mai gustat din ospeţia noastră.

— I-ar lua şi pe Bogdani. Ar fi cam cincizeci de mii de săbii de la Bahcisarai şi alte cîteva mii de la Bogdan Ili. Ai pierdut multe suflete cu Sinan. Mai gîndeşte-te.

— Padişahul s-a gîndit ?

— În marea lui milă faţă de tine, n-a spus încă *«Chutbé»* !

— Ce-mi ceri ca să nu spună *«Chutbé»* ? !

Abul Kasim Babul îl sfredeleşte cu privirea de smoală strălucitoare. Voievodul îşi dă seama de liniştea cumplită, de liniştea înfiorătoare care s-a făcut în cerdacul mare. Aude răsufletul greu al Buzescului. Aude răsufletul greu al vel armaşului Udrea Băleanu. Aude inima vel logofătului Theodosie Rudeanu. Din nou pan Andrei Tarnowsky îi strînge mîna. Stă în stînga lui, avîndu-l alături pe Erich Lassota de Steblau. Abul Kasim Babul îşi pleacă peste pălimar turbanul imaculat, cu panaş roz de flamingo. Cercetează îngîndurat cerul înstelat. Şopteşte :

— Facă Allah ca s-o vezi pe Aldebaran înainte de căderea zăpezilor.

— Şi dac-aş vedea-o ?

— Atunci i-ai întoarce lui Mahomed ce i-ai zmuls cu silnicie lui Amurad. Cetăţile Brăila, Giurgiu şi Turnu, cu raialele lor, aşa cum stă scris din veac. N-ai mai trece Dunărea, tu, oştile tale, aţîţătorii tăi la răzmeriţă. Ai aduce tu însuţi la Istambul steagul sfînt păzit de pajii cărora astăzi le-ai dat speranţe nebuneşti, odată cu haraciul înscris în capitulaţii, căruia i-ai adăoga zece şoimi de vînătoare şi zece cai de luptă cu tot harnaşamentul vrednic de stăpînul lui Babi Humaiun — Sublima Poartă. Iar osteneala mea o las în grija mărinimiei tale. *Egilan basch kiezil mes !* Capul plecat nu-l taie sabia... Îţi mai aduci aminte de tălmăcirea în arabă a lui Kakam ed-Din Abu'l Fatah ?

«Şi au fost în vremea — aceea un bărbat într-un pustiu vînturat de călăreţii cei cu suliţi înarmaţi»...

De sub cerdac izbucneşte ramătul tîrgoveţilor. Se aud glasurile subţiri ale copiilor.

— Pricoliciul !... Pricoliciul !...

Deasupra cortinei de mătase roşie se arată capul Pricoliciului gătit cu o scufie cu ciucure. Face temenelele către cerdace, către gură cască, el vede creştetul păpuşarului mişcîndu-se dincolo

de cortină, nu aude ce spune Pricoliciul și cade într-o durere neagră, într-o ură cumplită, într-o disperare secătuitoare în vreme ce din donjoane se aud pocnetele exploziilor și deasupra Curții se-ncrucișează zecile de curcubeie strălucitoare ale jocurilor de artificii.

5

Obrazul bucălat al lui Andrei Tarnowsky radiază de fericire. Se leagănă în șaua de catifea verde, cu arcadele lucrate în colț de elefant, ochii albaștri îi strălucesc, face galopade scurte cînd la carîta doamnei Stanca, de lîngă care își arată chipul zburdalnic Maria Karatzas Buzescu, cînd lîngă principesa Nurbanu, îmbrăcată bărbătește ducîndu-și șoimul de vînătoare pe umăr. Risipește complimente gingașe, spune că asemenea cortegiu de vînătoare n-a văzut nici la castelanii litvani, nici la alte curți, poate numai sultanul iese la vînătoare cu atîta pohfală și că voievodul trebuie să fie bogat ca un Cresus. Nu remarcă schima dureroasă a doamnei Stanca, fiind cu ochii în ochii Mariei Buzescu care-i surîde dulce, șoptindu-i doamnei :

— Pan Andreas s-a-ndrăgostit de mine.

— De tine și de Nurbanu, dacă scoți din socoteală fetele de la gherghefuri, cărora le bate din pinteni de cînd le-a văzut.

Maria Buzescu rîde aținător, arătîndu-i vajnicului cavaler dinții strălucitori și o vînă albăstrie sub bărbia tăiată în marmoră de Paros.

În spatele carîtei doamnei merg la trap alte carîte, vopsite în verde strălucitor din care-și arată nurii jupînesele și jupînițele curții. Drumeagul de pădure urcă ușor pe sub fagii și gorunii străvechi, prin frunzetul cărora se strecoară o lumină dulce, aromitoare. Principele Marcu îl vede pe Pătrașcu, vărul său, căutînd-o pe Iovanca din ochi. Coconul domnesc călărește lîngă carîta maică-si, lucru care nu-l împiedică să facă escapade nocturne, în complicitatea cîtorva paji balcanici, a lui Dușan, Iovan și a albanezului Rec. Travestiți în copii de casă, deci au un complice acolo, cei patru adolescenți gustă fermecele pensionarelor de la «Peștele de aur» după cum spune Racea, care-i ocrotește de departe, ca un vrednic codoș ce se află. Pătrașcu n-o va descoperi pe Iovanca, pentru că afurisita și-a vîrît pletele sub căciulă, s-a îmbrăcat în rîndaș de la poiata cîinilor de vînătoare și amestecată cu ceilalți rîndași duce la lesă, din șa, patru copoi albi care chefnesc, trag în

lesă și de zbat, nesimțindu-și stăpînul cu care s-au obișnuit. S-a hotărît s-o supravegheze pînă cînd Abul Kasim Babul se va mîntui de ura ei, plecînd de la curte...

— Nu știu ce vom vîna la pădure cu șoimii, prințe, spune colonelul Walenty Walawsky într-o italiano-latină-ucraineano-polonă ciripită din vîrful buzelor, ca s-o facă mai autentic italiană.

— Vulpi, colonele.

— Vulpi ?... Pe mustățile lui Faraon !... Vulpi cu șoimii ? ? !... Este o nebunie.

— Un capriciu al domnului. Cum te mai împaci cu amorul ?

— Lupt din răsputeri, alteță.

— Și ?

— Cînd învingător, cînd învins... Soții aceștia din tîrgoveține n-au humor.

— Adică ?

— Întrebuințează în litigiile amoroase coasa, ori hîrletul, ori îmblăciul și mai adesea necioplitele lor ghioage, arme nevrednice de un gentilom.

— Se pare c-ai cantonat la negustorese.

— Adăugați, văduve... N-am nevoie de conflicte diplomatice cu cei din clasele de sus. Prefer să mă las schingiut de bizurmani, pentru o cauză nobilă, decît să fiu găsit înecat în vreo fîntînă.

— Ești un înțelept, colonele.

— Mă măguliți alteță.

Prințul vede haita de cîini condusă de vel hăitașul Mănăilă, luînd-o pe un șleah sălbatic spre dreapta. Îl salută pe colonel cu grație, descalecă, robul Hussein, arab din Alger descalecă lîngă el și împreună meremetisesc ceva la șa, pînă cînd se scurge șuvoiul de vînători, boieri ai divanului, căpitani ai mercenarilor și se arată harabalele cu corturile și bucătăriile. Sare în șa și la galop se-nfundă în hățiș, urmat de Hussein.

Voievodul călărește pe Zefir, armăsarul de vînătoare roib și țintat, din herghelia domnească de la Dăneasa, pe Olt, prăsit de iapa lipițeană Năluca și armăsarul arăpesc Rustan. Vede spatele lat al vătafului Ciutăriei, moș Vînă Aursoaicii, călărindu-și calul flocos, pe șa de lemn acoperită cu velință. Moș Vînă poartă un surtuc din blană de cerb fără mîneci, arc, căciula cu semnul domnesc. Mînă la trap bătut, înțelenit în șa. Abul Kasim Babul călărește alături, ținînd șoimul pe mănușă.

— Pe Alah, nu-l văd pe solul împăratului romanilor, beyule, spune.

— Îl doare o măsea.

— Numai una ? E un fericit. Azi-noapte am visat...

— *Chiar ola,* mormăie voievodul, urarea tradițională... Kaplan a citit ieri, în divan, hatișeriful sultanului. Buzeștii, Căpleștii, Floreștii, Calomfireștii, marii boieri auziseră unii de la alții ce-i cerea sultanul, din noaptea serbărilor, cînd Kaplan l-a învățat cum să-i cîștige bunăvoința. Erik Lassota a pretextat durerea de măsea, să poate scrie în voie stăpînului său. Ce-i va scrie ? C-a venit cu 4 500 de taleri lipsă, talerii opriți de Sigismund. Că voievodul a completat suma din visteria lui, drept pentru care Erick Lassota i-a dat o chitanță. Că a găsit aici pe solii Poloniei și Turciei, ținuți la mare cinste, cărora voievodul le dă serbări fastuoase și vînători cu șoimii, acești soli voind probabil să-l scoată din coaliția antiotomană... Lassota a asistat la cetirea hatișerifului împărătesc, poate nu-nțelege prea bine ce-nseamnă pentru Țara Românească cetățile Brăila, Giurgiu și Turnu ; dar a putut vedea că nu s-a dat nici un răspuns acelui hatișerif, după cum nu s-a dat nici cererilor sultanului de a muta scaunul la București și a ține din nou un iskimneagasi la curte, cu o gardă de cinci sute de ieniceri și defterdari care să-l povățuiască la strîngerea birurilor, la așezarea negoațelor și oblăduirea țării... Sultanul cere să întoarcă negoațele la vechiul regim cu Poarta. Adică să oprească negoțul cu apusul și mai ales cu imperiul roman. Să se stabilească numai asprul otoman ca mijloc de plată. Să se desființeze vămile domnești cu Poarta, negoțul făcîndu-se prin cele trei raiale. Este acolo la Stambul o minte vicleană, dacă n-o fi chiar a renegatului său unchi Iani, care știe cum să sugă vlaga Țării Românești. Care vrea să-i dea snaga pe asprul al cărui curs îl joacă vistieria Porții după nevoile ei, după asprul care n-are nici o acoperire la băncile venețiene, ori genoveze ; ori în Sfîntul imperiu, ori în Hispania. Adică, în schimbul steagului de domnie, adică a recunoașterii unui fapt, sultanul vrea să recîștige tot ce a pierdut și tot ce i-au dăruit silnic, domni ca Oprea Găină, ori alți bicisnici, care-au vîndut țara la mezat pentru cîțiva ani de domnie și huzur. Taie cu un gest scurt povestea cu tîlc a visului, în care este vorba de știința mantik, adică a științei de a raționa.

— Ce vreți de la mine, îi spune aspru lui Abul Kasim Babul.

Turcul înalt și voinic potrivește scufia de piele a șoimului.

— Pe Allah !... Ți-o spun de trei zile... Să judeci.

— Am judecat.

— *Bashde iazilmish olan gielmeki vadzib dur* !...

Ceea ce este scris pe frunte, trebuie să se întîmple...

Îl privește surîzînd.

— Ești așa cum mi te-am închipuit, beyule. Răspunsul pe care-l dai preaputernicului împărat al lumilor este o treabă a ta

și-a-mpăratului. Eu nu sînt decît mijlocitorul vostru și cel mai bun prieten a lui sarbehane emini. Sarbehane emini are în arendă aurul și argintul crud, după cum știi. Varsă atîtea pungi pe zi tezaurului și din rest bate monedă pentru el și prietenii lui. Mai sînt prieten cu charagi muhasebedgi, omul care-ncazează veniturile creștinilor din imperiu. Cu cel de la maliiet teskeredgi, adică mai marele veniturilor dominiale.

— Ai prieteni roditori, Kaplan.

— Am și vreau să-i fac și mai roditori.

— Ce sfat îmi dai ? !

— Oare urechile mele aud bine ? O, Mohamed și Ali...

— Lasă-i între hurii... Te-ascult.

Abul Kasim Babul spune că îngerul înțelepciunii a coborît asupra beyului, inspirîndu-l ca pe Mohamed în pustie. Că atît el, beyul, cît și slăvitul padișah, de ce stau în tronuri dacă nu vor schimba mereu solii, unul cerînd, celălalt mai mic, făcîndu-se că dă ; ori, din cînd în dînd a o suta parte din ceea ce cere celălalt. Că o solie face o lună pînă la Tîrgoviște și altă lună înapoi, iar dacă este ținută în cinste, după cum se vede, celor două luni i se mai adaugă încă una. Că vremea trece cu solii, daruri și vorbe frumoase, cu cîte-o încăierare la Dunăre, așa cum șade bine între vecini, care vor da vina unii pe alții, prilej de noi solii, de noi vorbe dulci și jurăminte de frățietate și că nimic nu-i împiedică pe mai marii monetăriei, ai birurilor creștinilor, ai veniturilor domeniale să găsească calea prin care să circule bună starea lor și a prietenilor lor, să spună cîte-o vorbă potrivită în divanul slăvitului, ori s-o picure în urechile trandafirii ale favoritelor, garnisind-o cu podoabele atît de rîvnite de femei...

— Ah, înțeleptule bey, ce rai văd ochii mei, ce rai...

— Am ajuns măria-ta, spune moș Vînă.

O poiană largă, însorită, dincolo de care pădurea se rărește, sfîrșind în niște cline de deal golașe, acoperite ici, colo cu hățișuri. Voievodul oftează ușurat. Îi zîmbește lui Abul Kasim Babul, spunîndu-i că vînătoarea de vulpi cu șoimul va fi începutul celei mai strălucitoare solii care s-a-ndreptat vreodată de la Tîrgoviște la Istanbul.

— *Aferim! Iuzung ac olsun* ! Prea bine ! Fața ta să fie albă și strălucitoare, spune Abul Kasim Babul, ridicînd mîna cu șoimul.

Moș Vînă tînguie din cornul de zimbru, așezarea vînătorilor. De foarte departe, din hățișurile și cornul de pădure prelins dincolo de dealurile golașe, răspunde cornul vel hăitașului Mănăilă, vestind c-a ajuns la locul de unde pornește goana. Moș Vînă în fața voievodului ținîndu-și căciula în mînă.

— Cu ce pofteşti să vînezi, măria-ta ?
— Astăzi nu vînez, moş Vînă. Vînează înalţii soli.
— Atunci întreabă-l pe turc cu ce vrea să vîneze.
— Cu şoimul.

Moş Vînă ţîfneşte pe nări. Îl conduce sub o boltă de curpen, prin faţa căreia iese un drumeag care dă într-o tăietură plină de lăstăriş. Voievodul îşi trage calul lîngă calul lui Kaplan. Surîzînd, pan Andrei îi face semn că rămîne lîngă vel logofătul Theodosie Rudeanu.

— Mi-am găsit omul, măria-ta, îi spune turceşte, în vreme ce unul dintre şoimarii curţii îi aduce un şoim voinic, cu pieptul aproape alb.

Pan Andrei Tarnowsky, îmbrăcat într-un costum de vînătoare verzui din piele, poartă un jungher cumplit la brîu şi-l întreabă pe marele logofăt de ce nu au încălecat şi doamnele. Este împotriva obiceiului ? ! Marele logoiăt Theodosie Rudeanu îi răspunde că vînătoarea de astăzi este a solilor, că jupînesele de la curte sînt bune vînătoriţe, mai ales doamna Stanca şi sora lui, Sima Buzescu, care de obicei vînează ursul cu suliţa. O adevărată Diana este şi Maria Buzescu. Se pare că fiind gravidă, soţul ei i-a interzis să încalece. Îl conduce pe pan Andrei sub un stejar bătrîn, cioturos şi umbros. Pan Andrei spune că-l ştie cărturar şi om de gust ales şi că diseară ar vrea să-i citească Cîntul I din epopeea pe care vrea s-o dedice voievodului. Marele logofăt se declară gata să-l asculte toată noaptea, într-atît este lacom de a auzi slăvite în stihuri măestre faptele vrednice de poeţi ale domnului său. Cu atît mai mult, cu cît el însuşi a-ncheiat de curînd cel dintîi tom al hronicului vieţii şi domniei voievodului, la care pan Andrei Tarnowsky uită că ţine şoimul pe mănuşă, se frînge-n şa, îl îmbrăţişează de-a călare pe marele logofăt, îl ţocăie cu buzele rumene pe amîndoi obrajii şi-i spune că-i va rămîne îndatorat pe viaţă, dacă îl va face posesorul unui exemplar al hronicului, pe care se leagă să-l tălmăcească în polonă şi să-l tipărească în tiparniţele lui de la Cracovia. Şoimul zădărît îi dă lui pan Andrei un plisc sub ochiul stîng, atît de puternic, încît şleahticul se clatină în şa. Vel logofătul Theodosie Rudeanu linişteşte pasărea, fluierînd-o într-un anume fel. O ia pe mănuşa lui. Cu mîna slobodă îşi scoate batista de mătase javaneză, apăsînd-o pe rana sîngerîndă a vînătorului imprudent.

— Şoimii noştri sînt sălbatici şi mîndri, nu acceptă să nu li se dea respectul cuvenit la vînătoare, pan Andrei.

Cei trei fraţi Buzeşti îşi opresc caii într-un bunget apropiat, avîndu-i între ei pe comandanţii gărzilor de dragoni polonezi şi

spahii. În stînga Buzeștilor se-nșiră ceilalți vel boieri. Vînătorii curții stau în spatele lor cu arcurile, archebuzele de vînătoare și sulițele scurte, de mistreți. Cînd răsună a doua oară cornul vel hăitașului Mănăilă și moș Vînă îi răspunde «poți începe goana», pe linia vînătorilor se înstăpînește tăcerea. Caii vîrîți în bunget înțepenesc. Voievodul surprinde expresia lui Kaplan, asemănătoare cu a șoimului pe care-l ține pe mănușă. Azi-noapte pan Andrei, adus prin gangul de taină de vătaful Simion, a avut o explozie de dragoste și prietenie admirativă, care l-a fermecat prin căldura și omenescul ei. Andrei a rămas același diplomat abil, același prieten sincer și duios, același șleahtic mîndru de origina lui, dornic să vadă o Polonie puternică alături de Sfîntul imperiu și-mpotriva Înaltei Porți. Au depănat amintiri vechi de la Istanbul și Cracovia. Și-au adus aminte de femeile frumoase pe care le-au cunoscut și iubit în tinerețe. Apoi, Andrei i-a vorbit de crima monstruoasă împotriva lui Nikifor Parasios. După ce-a murit Sinan Pașa, Nikifor Parasios a fost arestat și aruncat în închisoarea Malborg din Prusia, la ordinul cancelarului.

— De trei ori a primit regele cererea măriei-tale, de a-l elibera... Și o dată cererea sultanului însuși.

— Și de ce n-a făcut-o, Andrei ?

— Zamoyski l-a acuzat pe Nikifor de spionaj în favoarea lui Sinan.

— Regele vostru este prietenul Porții.

— Cancelarul și-a jucat una din cărțile lui mari, împotriva măriei-tale și a cneazului Constantin de Ostrog.

— A cîștigat-o mizerabil, Andrei.

— Da ! Punînd călăul să-l sugrume pe Nikifor Parasios în temniță...

— Ce rol a jucat aici Ieremia al Moldovei ?

— Solii lui l-au acuzat în proces de a fi aținătorul și iscoada măriei-tale... Doamna Ecaterina nu-ți uită, nici iartă figurile de odinioară.

— Și omul lui, Franco ?

— A scăpat. Este la curtea cneazului de Ostrog.

— L-aș vrea aici, Andrei.

Au tăcut multă vreme, bînd vinul de Malvazia. L-a revăzut pe Nikifor, privindu-l cu ochii lui neliniștiți. A retrăit nopțile lor bizantine. Poate și Nichifor și-a legat speranțele de scaunul patriarhal al cărui protosinghel era. A crezut el sincer că la Cracovia va fi numai o luptă oratoricească în care singurul adversar îi va fi

iezuitul Petru Skarga ? Să fi fost atît de naiv ? Ce-a căutat, de fapt, Nikifor în Polonia și pentru ce și-a jucat viața ? Numai pentru apărarea ortodoxiei ? Ce știe Franco despre adevărata moarte a stăpînului său ? S-a gîndit în răstimpul acela de tăcere cînd se auzeau țîrîind greierii prin crăpăturile zidurilor, s-a gîndit la toți cei care-au murit crîncen de cînd vrea să fie el însuși : Aron vodă al Moldovei, otrăvit de Sigismund Báthory, cancelarul Ardealului Kovacshöszy și cei trei frați Kendi, sugrumați în închisoare de același Sigismund, Ștefan Răzvan al Moldovei, tras în țeapă de Ieremia Movilă domnul Moldovei și omul ui Zamoyski, marele logofăt Chisar, zidarul liber căzut în luptă cu Iglisia, Nikifor Parasios... Dumnezeule. Nikifor Parasios, răzbunarea Zidarilor pentru capul Chisarului. Aici era taina. Aici era cheia. Știa el de ce-a-ntrebat dacă a fost și mîna lui Ieremia. Oare pan Andrei crede cu adevărat că la mijloc este doar răzbunarea Elisabetei Movilă, o răzbunare de femeie ofensată ?... După ce-au cinstit prin tăcere moartea învățatului Nikifor Dascălu-Parasios și taina acestei morți care l-a durut și-l doare și-l neliniștește, Andrei i-a povestit rațiunea soliei lui. Zamoyski vrea să-l scoată din Ligă. Vrea să-l apropie de Polonia. Îi oferă trei mii de dragoni, numai să nu primească oferta lui Rudolf. Nu-l interesează ce face cu acești dragoni. Poate lupta cu ei peste Dunăre, cu condiția să nu-i atace protejații.

— Andrei Báthory ar putea fi unul din ei ?

— În mod sigur.

— Adică mă vrea prizonier în palatu-mi, păzit de dragonii pe care el îi plătește.

— Și asta.

— Și altceva ?

— Vrea să destrame partea cea mai activă a Sfintei Ligi. Fără măria-ta la Dunărea de jos, fără Ardeal și Moldova, Rudolf pierde cîteva mii de poște între el și Istanbul, pe care le cîștigă cancelarul.

A fost o noapte bîntuită de gînduri, de îndoieli și temeri. Sultanul nu vrea să recunoască adevărata stare de fapt. Kaplan a spus-o limpede. Ori cîte solii ar schimba cu Înalta Poartă, totul nu va fi decît un răgaz pentru ca amîndouă părțile să-și refacă oștile și alianțele. Amenințarea cu năvala tătarilor este cumplită. În același timp mijlocul prin care-l va sili la concesii. Zamoyski și oștirea lui, alianța cu Ieremia, argumente tăioase pentru marele han să lase drumul de pradă al Volhiniei și să-l ia pe-al Țării Românești. De-ar putea amîna ! Încă un an... Încă doi... Un an bun,

care să tămăduiască sleiala după secetă. După bîntuirea lui Sinan... Un an, Dumnezeule... Un an...

— Te rogi, beyule, șoptește Kaplan.

— *Otmaz* !... Nu !. Ascult umbletul jivinelor sub codru. S-au pornit cîinii, Abul Kasim Babul...

Voievodul ascultă chefnitul îndepărtat al haitei și cornul marelui hăitaș vestind începerea goanei...

...După ce-a galopat pe urmele haitei și hăitașilor, principele Marcu a ajuns în marginea unei poieni acoperită cu lăstăriș de ulm. Marele hăitaș Mănăilă își împărțea hăitașii. Ai cu copoii în linia doua, din Poiana Viezurelui, pînă la stejarul lui Furtună ăi cu cîinii de vizuină în linia întîia, mai ales pe la înfurcături unde știe el lupoaică și bîrlog de lupi, bașca vizuinile de vulpi din Malul surpat.

Principele Marcu aruncă frîul lui Hussein. Străbate bungetul. Descoperă hăitașii sub un gorun trăznit. Cîinii îl simt. Se-ntorc spre el. Adulmecă. Se tupilează sub niște frăsinet pe deasupra căruia bîzîie bondarii. Vede cei patru copoi albi, îi cunoaște, în mîna unui hăitaș bărbos. Nici urmă de Iovanca. Nici lîngă haită. Nici lîngă vel hăitaș. Îl încearcă o presimțire rea. Se-ntoarce lîngă Hussein. Îi spune în italiană să găsească urma unui singur cal, urmă care s-o țină pe dreapta, adică în partea în care s-a scurs cortegiul de vînătoare. Arabul se-nclină în șa. Dispare în bunget. Rămîne aici, ca nu cumva Iovanca să se întoarcă. Nu poate spune că s-a-ndrăgostit de Iovanca. I se pare atrăgător mai ales rolul de a o struni. De-a o domestici. S-ar părea că însuși voievodul n-ar vedea cu ochi răi acest rol. Chiar și doamna Stanca i-ar mulțumi dac-ar îndepărta-o de Pătrașcu. Ura lui Nicolae Pătrașcu, evident îndrăgostit de Iovanca, ar fi compensată de prietenia părinților, a mătușii împinsă atît de departe încît l-ar vrea probabil soțul Iovancăi, undeva în vreun cnezat sîrbesc din pașalîk, să nu tulbure firească succesiune la tron a fiului ei cu prezența lui de pretendent posibil. Pentru a spulbera ideia asta din rădăcină, n-a făcut nici o legătură temeinică între boierii divanului, sau cei mazîli. Vrea să-l slujească pe unchi-su, vrednic de cinste și să afle care au fost boierii uneltitori la scoaterea din domnie și pieirea tatălui său. Aude croncănitul unui corb și abia a doua oară realizează că este Hussein. Încalecă. Condus de croncănit găsește intrarea în hățiș. Vede o crenguță ruptă. Urma unor copite în iarba sfîrlogită. Hussein și-a culcat calul sub o boltă de curpen. Îi arată ceva pe sub tufani. Descalecă. Își culcă armăsarul alături de iapa lui Hussein. L-a botezat Grimaldi, în amintirea armăsarului cu care și-a făcut ucenicia de condotier la

curtea lui Granduca. Grimaldi își întinde botul catifelat cu un gest de nesfîrșită tandrețe, adulmecă botul Seișei, iapa închide ochii și Grimaldi își culcă capul, pe gîtul ei. Principele își înfundă rozetele pintenilor cu frunze de curpen. Îi face semn lui Hussein să rămînă pe loc. Hussein se-nclină adînc. Nici nu știe bine dacă arabul răscumpărat de pe o galeră genoveză îi este rob ; ori poate, singurul prieten devotat, poate un alter ego rafinat de cultura islamică, zguduit de anii de lanțuri la galere, hotărît să nu se mai întoarcă să-și desăvîrșească studiile într-o țară despre care niciodată nu vorbește nimic. Se strecoară în direcția indicată de Hussein. Vede crupa calului bălan, legat la un fag tînăr. Aude susurul unui izvor. Încă cîțiva pași. Rămîne pe loc, dintr-o dată sugrumat de-o emoție pe care nu vrea să și-o recunoască. Iovanca Rudnik de Zagubica, goală în întregime, cu straiele de hăitaș aruncate pe șa, se dedă unui ritual straniu. Ia apă din pîrîiașul izvor, scăpat printr-o minune de secetă, și-o toarnă pe creștet, pe umeri, pe sîni, pe pîntec, apoi face cruci mărunte la locurile acelea tainice, feciorelnice, stă acolo goală ca o nimfă, are trupul mlădiu, sînul bogat, cu rotunzimi dulci și chemătoare, pielea arămie, spatele cambrat, o frumusețe pură și păcătoasă, îi vede buzele și ochii închiși, parcă s-ar dărui într-o încîntare nesfîrșită, el o privește lacom și rușinat și atît at cum lasă să-i cadă soarele pe sfîrcurile roz, apoi cum scoate dintr-o desagă rochia ei de crăiță, rochie grea de hetaia roșie, cum o-mbracă mlădiindu-și șoldurile, cum își strînge sînii în corsaj, parcă mîngîindu-i, cum încalță niște conduri de mătase, cum vîră în traistă straiele de hăitaș și cum scoate din tocul lui un arc mic tătărăsc, pe care, sprijinindu-l în pămînt, îl încoardă dintr-o singură mișcare. Își trece peste umăr cucura de săgeți. Atunci răsună cea dintîi chemare a lui moș Vînă. Iovanca Rudnik de Zagubica își bate calul pe gît. Îi șoptește ceva la ureche. Se-nfundă în codru, cu siguranța unui om care știe ce vrea și face ceea ce știe că vrea să facă. Prințul ocolește în așa fel, încît să-i cadă în urmă și să nu fie simțit de bălan. Fata alunecă parcă pe sub arbuști, ținîndu-și poala grațios, cu mîna stîngă. Stă. Ascultă. Umblă din ce în ce mai repede. Hățișurile se-ndesesc. O urmărește chinuit de imaginea trupului ei gol, de ritualul acela ciudat ca un botez, de siguranța cu care apucă pe o potecă de mistreți. Se aude foarte de aproape al doilea semnal al lui moș Vînă, venind de undeva din dreapta. Iovanca face brusc un salt grațios, ascunzîndu-se în spatele unor fagi înfrățiți. O vede lipindu-se de unul din trunchiurile argintii. Blestematele astea de frunze veștede, uscate de arșiță. Pășește cu grijă. Se strecoară greu pe sub măceșii sălbatici care-i înfig spinii în mîini. În haina de piele. Rupe cu fruntea pîn-

zele de păianjen țesute între ramuri. Simte în nări mirosul de sudoare al crăiței. Îi vede pletele negre în care cad cîteva pete de lumină. Îi aude respirația precipitată. Trei pași. Doi. O veșnicie. Iovanca înțeleagă o săgeată. Ridică arcul. Vede vîrful de oțel al săgeții strălucind. Vede, dincolo de un boschet de soc, spatele unui vînător domnesc și dincolo de vînător, gîtul și turbanul lui Abul Kasim Babul. Iovanca se prelinge în spatele celui de al doilea trunchi. Apoi în spatele celui de al treilea. O urmărește făcînd odată cu ea fiecare mișcare. De aici se vede umărul stîng al ceaușului, o parte din spinare și gîtul. În aceeași clipă îi sare în spate, apucînd coarda arcului și săgeata. Cu stînga o răsucește spre el.

— Fără prostii, ți-am spus, îi șoptește simțindu-i pe buze respirația precipitată și pe trup, trupul ei încordat, parcă pietrificat.

N-a văzut decît fulgerarea ochilor și a jungherului tras dintr-un pliu al rochiei. Îi prinde mîna înainte de a-l lovi. I-o strînge puternic. Iovanca șerpuie gata să-i scape. Lasă arcul. Îi cuprinde mijlocul. O frînge pe spate. I se rupe corsajul. Sînii aromind înnebunitor îi țîșnesc sub buze. Îi sărută. Iovanca îi înfige unghiile în obraz. A scăpat jungherul. Are ochii plini de lacrimi. Scrîșnește, se luptă, încearcă să-i pună piedică, rochia îi alunecă de pe umăr, el o sărută nebunește pe gît, pe buze, pe sînii rotunzi, pe sfîrc, ea îl apucă de gît, îl trage peste ea, îl răvășește cu buzele, lacom, se răsucește sub el, arzîndă, îl ispitește acolo la rădăcina fagilor, la nici patruzeci de pași de locul pîndelor, îi vede dinții albi, umezi, buzele nerușinate căutîndu-ile pe-ale lui, vrea să-i smulgă acolo, darurile sălbatice ale fecioriei și cînd crede c-a izbutit, cînd se lasă cotropit peste trupul ei fremătător simte o durere sfîșietoare jos, o lovitură puternică de genunchi îl răstoarnă și Iovanca se ridică dintr-un salt, cu rochia zdrențuită, acoperindu-și sînii cu mîinile. E plină de frunze în păr și pe rochie. Prințul Marcu culege arcul și cucura de săgeți.

— Și una și alta, rămîn tainele noastre, îi șoptește Iovanca... Apără-mi onoarea...

Se-ntoarce în bunget. O urmează rușinat, plin de ecourile dumnezeești ale luptei cu trupul pe care și-l dorește nebunește. Se strecoară amîndoi pe poteca de mistreți. Se aude cornul vel hăitașului prelingîndu-și chemările aținătoare pe sub frunzetul pădurii aurite de soarele ridicat spre prînzișor. Iovanca se strecoară tăcută pe potecă ținîndu-și grațios cu stînga, poala de hetaia roșie a rochiei...

...Voievodul vrea să scape de obsesia hatișerifului împărătesc care cu nerușinarea proprie puterii calcă în picioare adevărul, nesocotind vechile capitulații ale lui Mircea cel Bătrîn cu Baiazid Il-

dîrîm, singurele documente diplomatice menite să stabilească relaţiile cu Înalta Poartă. Vor fi trecut două sute de ani de-atunci, dar aceşti două sute de ani nu au ros nici temelia Ţării Româneşti, nici n-au supus-o Porţii altfel decît pe temeiul unei suzeranităţi în care vasalul voia protecţia suzeranului, nu jugul său. Se gîndeşte la foloasele pe care le-ar avea şi unii şi alţii, dacă ar lăsa negoaţele slobode de la Tîrgovişte pînă la Cairo şi de la Damasc pînă la Raguzza, stabilind ţechinul de aur ca singurul platnic şi nu asprul de argint, banul care umblă numai în cuprinsul împărăţiei, devalorizat de două, trei ori pe an. Se gîndeşte la pricina acestei nestăvilite sete de jaf a Porţii şi dregătorilor ei, puşi pe căpătuială şi se-nfioară-n el, ştiind că fără truda vilaietelor, fără ceea ce se stoarce de la supuşii cu sabia, Babi Humaium n-ar fi decît pulbere. Asta o ştiu ei prea bine toţi dregătorii şi sultanul însuşi. O împărăţie a săbiei şi silniciei, ţinută cu sabia şi silnicia, în care drepturile sfinte ale popoarelor nu sînt decît vorbe poleite de spus în saray, la primirea soliilor şi-mpotriva căreia numai sabia şi ghioaga au cuvînt. Lesne îi este Înaltei Porţi să vîndă puţinii locuitori ai Ţării Româneşti la tîrgurile de robi din pustietăţile Orientului ; iar aceste pămînturi să le împartă timarioţilor. Într-o sută de ani numai măduva ţintirimelor ar mai păstra în aducere aminte oasele albite ale pămîntenilor vechi. Se-nfioară. Ziua strălucitoare de iulie i se pare fadă şi deşartă. Musculiţele dau să-i intre în ochi. Asupra cailor se strîng tăunii. Aude haita chefnind ca turbată, rotindu-se prin pădure şi ştie c-a dat peste o turmă de mistreţi cu godănaci din anul ăsta. O şi aude rupînd pădurea undeva spre înapoi, aude cornii hăitaşilor şi pleznetele bicelor, apoi chefnitul ascuţit al copoiului Vîrtej, starostele haitei, mînînd cu chefnituri rare, răguşite.

— Lup, îi spune lui Abul Kasim Babul.

Îl vede pe pan Andrei, ridicîndu-se-n scări. Haita se-ntoarce prin pădure, se roteşte undeva spre Poiana Viezurelui şi-acum vine buluc spre linia vînătorilor, umplînd codrul de schelălăituri şi chefnituri. Deodată Zefir ciuleşte, adulmecă, bate cu copita şi se-ntoarce în loc. Voievodul vede trei lupi uriaşi ; unul cenuşiu, cu ochiul galben, năpîrlit pe jumătate se repede spre dealul acoperit de bunget, ceilalţi doi ţîşnesc nu departe de pan Andrei Tarnowski, îl vede pe acesta săltînd şoimul cu o mişcare dibace, îi arată lupul sur lui Kaplan, acesta saltă şoimul la rîndul lui şi trăgîndu-şi hangerul porneşte în goană ajuns din urmă de haita chelălăitoare, care mînă de aproape patru vulpi cu cozile vîlvoi. Urmăreşte lacom zborul ţîşnit al celor doi şoimi bărbaţi. Vîrtej, şoimul pe care-l ţinuse Kaplan se-avîntă deasupra lupului sur, urcă pieptiş în cer, se răstoarnă pe-o aripă, strînge aripile şi-i cade săgeată în cap lovindu-l

cu ciocul, cu aripile și ghearele. Se ridică din nou în văzduh. Lupul se rotește în jurul lui însuși. Își reia goana în copci lungi. Vîrtej i se prăbușește a doua oară în creștet. Lupul se oprește, zbătîndu-se să scape de acest atac neobișnuit. Kaplan o ține în goană nebună, la cîteva lungimi de cal de haita cîinilor. În clipa cînd șoimul se ridică cu ghiarele pline de sînge, Kaplan sare din șa în spatele lupului, înfigîndu-i jungherul în ceafă. Cînd năvălește haita, împarte lovituri de picior în toate părțile, încercînd să ferească lupul înjungheat de colții cîinilor. Pan Andrei își ucide lupul chiorît de șoimul Gheorghe cu lancea scurtă, de mistreț. Căpitanii de lefegii gonesc pe urma vulpilor, răspîndite în hățișuri. Vel hăitașul Mănăilă, roșu și asudat de atîta goană călare, chiamă haita cu sunete scurte și ascuțite de corn. Moș Vînă sună încetarea goanei. Vînătorii domnești au legat lupii uciși pe lănci, aducîndu-i să-i închine. Abul Kasim Babul scoate de sub șea o bucată de carne, o mărunțește cu jungherul roșu de sîngele lupului și i-o dă pe mănușă șoimului, care-l privește cu ochi rotunzi, reci și cruzi. Voievodul pune pulpă. Iese în calea vînătorilor. Îi firitisește pentru îndemînarea și curajul lor. Apoi spune în turcește :

— După cum se vede sînt și șomi pe lumea asta care nu se tem de lup. *Acargiak can damarde durmaz !* Sîngele care trebuie să curgă, nu poate rămîne în vine !...

— *Tecdir tedbiri bozar*, răspunde Abul Kasim Babul, ștergîndu-și hangerul pe crupa calului... Soarta este mai tare decît toate scopurile omenești.

Vînătorii se întorc la galop, hăitașii potolesc cîinii cu lovituri de bici și din pămînturile dospite de secetă se ridică fierbinte și tremurătoare apa morților.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

Este încă răcoare în palatul domnesc în această a şaptezeci şi doua zi de secetă care cade azi, luni 20 iulie, de sfîntul Prooroc Ilie Tesviteanul.

— De ce te-mbrăcaşi de război, măria-ta, cînd peste o mică de ceas ne ducem la liturghie ?

— Poate nu ne ducem la liturghie, Stanco.

— Vorbeşti în bobote, doamne. Cum le faci pe toate în bobote de cîtăva vreme.

— Iartă-mă, măcar azi.

— Aud asta de-o viaţă. Îmi retezaşi veniturile curţii mele. Mă silişi s-o ţin din moşiile de zestre. Îngropăciunea boierului măriei tale Danciul ot Brîncoveni, la Alba Iulia o plătii tot eu. Negoţul cu Keserü de Gibart de la Ardeal, feciorul Zamfirei fiica lui Moisi-vodă căzu pe mine şi pe Nicolae Pătraşcu din porunca domnului nostru, care nu se ştie ce treburi politiceşti are cu nepotă-su Marcu şi cu zburdata aia de Iovanca, să nu-i zic altfel că-mi învrăjbi toţi curtenii, de umblă ca dulăii în călduri. Poruncişi să se tragă la curte două sute de care cu mei şi grîu, din hambarele mele de la Plăviceanca.

— N-au oamenii grîu de sămînţă, Stanco. Le eşti doamnă, nu numai la bine.

Doamna Stanca îşi aşează mesalul de diamante peste cozile împletite cunună în vîrful capului. Se priveşte în oglinda verzuie, de Veneţia cu rama din abanos încrustat cu fildeş, închipuind o ghirlandă de margarete. Îl vede în oglindă pe Mihai aşezat în faţa ferestrei pe prichiciul căreia stau înşirate ghivecele cu muşcate şi gura leului. A-mbătrînit, are fire albe în barbă, într-un fel s-a-nrăit, îi cere mereu bani, bani şi iarăşi bani, pe Nicolae Pătraşcu îl pune tot

mai des la treburile domniei sub privegherea Rudeanului, băiatul s-a topit ca ceara de focul zăludei de Iovanca, umblă noaptea, și-a pierdut mirosul de prunc curat și nevinovat, i se schimbă glasul, e străin, l-a pierdut și pe el, cum l-a pierdut pe taică-su, o s-o piardă și pe Florica, i-a înmugurit pieptul, i-a crescut perișorul, se sfiește de mumă-sa, n-o mai lasă cînd se-mbăiază s-o spele mumă-sa pe trupșor, s-o pipăie pe umerași, pe șolduleț, s-o șteargă de apă și s-o simtă a ei, carne din carnea ei ; stă picată pe gînduri la gherghef, a crescut în trei ani cît în zece, se duce viața ei de doamnă și soție și mamă, se duce c-o calcă-n picioare tiranul de domn, care i-a cernit inima cu zburdăciunile lui, cu nerușinările lui și-acum s-a-ndepărtat cum nu se mai poate de ea și i-a spus Sima să-l lase în voia lui, să nu-l mai ocărască, să-și dureze cuib tare la Plăviceanca, să-și crească copii, să se bucure că este doamna țării și să-l ajute pe vodă, că este alesul cerului, cu viața mereu în primejdie. Nici n-a simțit cînd Mihai a devenit pentru ea «măria-ta» și «doamne» și «vodă». Alaiuri, solii unde trebuie să le zîmbească solilor, fie că sînt chiori, gușați ori zîmbați, să le spună vorbe de duh, să le închine jupînesele, să închidă ochii la ce vede și n-ar vrea să vadă la curte, ospețele unde se leagă și dezleagă dragoste nelegiuite, ușurința cu care se cheltuiește banul, spaima de ziua de mîine, of, mai ales spaima de turc, de leah, de tătar, de uneltitorii din țară, nu poate uita ajunul acela de Crăciun din '95 cînd au vrut să-l înjunghie pe vodă, nici tăierea capului vel logofătului Chisar, pentru că a stat ascunsă după perdele, a văzut tot, a văzut sabia grea a gîdelui strălucind ca un fulger, a văzut capul rostogolindu-se, l-a văzut pe domn clătinîndu-se pe picioare și de-atunci i-a rămas nădejdea numai în Dumnezeu. Cu bărbatul plecat în tabere, mereu oștindu-se, mereu gata să intre în foc, ce nădejde poate avea dacă Doamne ferește ?... Monastirea ? Poate fi monahia o nădejde ? Văduvia... ? Și copiii ?... În temnițele sultanului ?... Doamne, mare și puternic, ce i-o fi trebuit lui Mihai domnia, cînd erau îmbielșugați și tihniți la Plăviceanca ? Tresare, pentru că se vede cu ochii în lacrimi ; dar mai ales pentru că Mihai e lîngă ea, îi apucă umerii o răsucește spre el, îi cuprinde obrazul în palmele aspre, i se uită-n ochi și-i spune :

— E crucea noastră asta, Stanco, și-o ducem pînă-n mormînt, că altfel nu se poate.

Își culcă tîmpla pe pieptul lui voinic, este lacomă de el, l-ar despuia cu nerușinare și l-ar topi ; ar vrea să-l sărute, se sfiește, apoi, dintr-o dată încep clopotele de la Biserica Domnească să tragă în dungă, se aud și clopotele de la mitropolia veche bătînd în dungă, cornii și trîmbițele și o larmă cumplită, bubuituri de sîneață, stri-

găte, tropote ostășești pe coridoare și chirăitul jupîneselor de slujbă. Voievodul o sărută pe frunte.

— Tătarii, șoptește, vlăguiă și stoarsă de spaimă.

— Ba !... Stai gătită, potolește-ți jupînesele, să nu mai cotcodăcească și ține-o pe Florica pe lîngă tine.

— Și Nicolae Pătrașcu !

Voievodul se-ncruntă. Nu-i place cum spune ea «Nicolae Pătrașcu» de parc-ar spune Alexandru Machedon.

— E oștean. Merge cu mine.

Bătăi în ușa iatacului. Jupîneasa Dragomira Rudeanu, palidă, cu ochii rătăciți, făcîndu-și plecăciunile cu grabă :

— Lefegii, măria-ta. Sparg, urlă, au prins roabele, le batjocoresc prin curți, au intrat în Biserica Domnească și-l trag de barbă pe Kir Luca, e prăpăd. Apără-ne.

Doamna Stanca își duce mîinile la tîmple. Îl privește dușmănos dintr-o dată crîncenă.

— Visele măriei-tale și oamenii pentru care-ți lași copiii săraci... Nu mai behăi, Dragomiro. Un' ție vel logofătul ? !

— Aici sînt măria-ta ? La poruncă.

— Stăpînește-ți limba, Stanco, șoptește voievodul, ieșind cu pași mari, zornăitori.

Sala din fața iatacului plină de paici cu săbiile goale la mînă. Vătaful Simion orînduie străji la fiecare ușă.

— Erau să-l ucidă pe Erich Lassota de Steblau, măria-ta, gîfîie Theodosie Rudeanu, ținîndu-i-se pe urme.

— Ai făcut tot ce ți-am poruncit ?

— Întocmai.

— Unde-i Lassota ?

— În hora mică.

— Să aștepte... Și ceilalți ?

— Tot acolo !

Trece pe coridoarele pline de oșteni, vînători domnești, copii de casă, paici, urcă în salturi treptele pieptișe, răsucite strîns ale Turnului cu steag, trece prin fața odăilor de sus ale catului doamnei, unde sînt gherghefurile, războaiele de pe lîngă curtea Stanchii și iese pe întîiul cerdac a Turnului, de unde se vede peste zidul Cetății de scaun, dincolo, la cazărmile lefegiilor și dincolo de ele, peste al doilea zid de apărare, spre cîmpurile de mușchi pentru pedestrime, călărime și tunari. Îl lovește lumina crudă, de plumb topit. Văzduhul zăcut, pustiu, curgînd bălos peste turle și donjoane. Îl vede pe Racea cocoțat în Turnul porții mici, archebuzierii jupînului Nicholaus Theill ascunși în firidele donjoanelor ; iar dincoace, în Ciutărie, în Livada Gospod, în lunca Ialomiței, călări,

steagul de roșii de Pădureț, căzăcimea colonelului Walenty Walawski și haiducii sîrbi ai lui Baba Novac, Deli Marco Dubrowniki, ca și martologii bulgari, cu săbiile și sulițele în cumpănire.

— Veghează, i-a scris Velica.

Simion l-a sculat dincolo de miezul nopții. Abia ațipise. Citise și răscitise scrisoarea lui Carlo Magno la curtea împăratului, la Praga. Un stegar ungur voia să-i vorbească. La acel ceas, fiind ceva pe viață și pe moarte. Și-a aruncat un caftan pe umeri. Un stegar bătrîn, știrb, cocîrjat de slujbe ostășești, cu degetele umflate de reumatisme vechi. Matia Vincze din Micăsasa, la porunca măriei sale, din porunca nobilei sale stăpîne doamna Velica Genga, care i-a ajutat familia cu multă milă și grație, el fiind rănit în luptele de la Giurgiu de acum trei ani și solda de stegar neajungîndu-i pentru cei patru copii.

— Ai un semn ?

— Acesta, măria-ta.

A spus greu, ca pe ceva anevoie învățat într-o limbă pe care abia o cunoștea :

— «Cîntarea cîntărilor». Apoi : «Veghează».

L-a privit cu ochi triști, de om pe care l-a doborît meseria. I-a spus că din pricina întîrzierii plății lefurilor cu o lună, căpitanul Mathia Perusith a hotărît să se răscoale ; dar că nu vrea s-o facă el însuși, ci se folosește de patru locotenenți dintre care cel mai îndîrjit este Pongracz Barchai, nobil scăpătat, care de două zile ațîță steagurile, vorbind oamenilor în cazarmă, la cîmp, seara la focuri, așa că 18 steaguri, afară de-ale lui Moise Székely, unde se tem de acest căpitan, se vor răscula mîine și vor porni asupra palatului, unde chiar din noaptea asta s-a pus stăpînire pe Poarta din afară, rămînînd ca intrarea în Curțile dinlăuntru să se facă odată cu schimbarea gărzii. L-a dăruit și mîndra sărăcie a cinstii, n-a primit. Stegarul Matia Vincze a spus c-o face din recunoștință față de stăpîna sa. Primind aurul s-ar socoti trădătorul camarazilor săi, care poate au dreptate să se răscoale, ei fiind oșteni pe bani, credința și onoarea lor ținînd atîa vreme cît ține solda. Și-a făgăduit să nu-l uite pe stegarul Matia Vincze și nici pe locotenentul Pongracz Barchai... Radu Buzescu era plecat cu pan Andrei Tarnowsky, să-l petreacă pînă la hotarele Moldovei și să iscodească Bugeacul de tătari. Stroe la Istanbul cu Abul Kasim Babul și plocoanele către sultan, nefiind încă vorba de haraci pînă nu se încheie alte capitulații, prilej de tărăgăneli de cîțiva ani. Preda la moșii, că se duc de rîpă. Olăcarii de taină i-au adus la palat, încă după miezul nopții, pe ceilalți. Acum îi vede în zale la trupurile lor de oaste. La Poarta dinafară strigăte aprige, zăngănitul spadelor bătute pe cuirase, vîn-

zoleala lefegiilor, sînt toți numai cuirasieri călări, cărora le vorbește un om cățărat deasupra porții, pe crenele. Omul poartă o pelerină scurtă, roșie, își ridică mereu spada cît o frigare și-atunci cînd și-o ridică, cei de jos izbucnesc în urale. Numără steagurile coloanei din afara zidurilor. Douăsprezece. Cel puțin trei steaguri sînt între ziduri. Celelalte trei vor fi năvălit în curți. I se bate ochiul drept. Iată-l pe Sigismund repetînd la Tîrgoviște lovitura dată la Iași în '54, care l-a costat viața pe Aron vodă. O repetă abil și inabil în același timp. Dacă răscoala reușește, moartea lui este o faptă a nelegiuirii lefegiilor. Ar putea fi tîrît în lanțuri la Alba Iulia unde infirmul acela să-ncerce să-l batjocorească. Inabil, pentru că o face prea la puțină vreme după ce-a refuzat să se ducă la dieta pe care i-o pregătise. Pentru că Moise Székely rămîne totuși un oștean de onoare. Mîrîie ceva în barbă, ocolește Turnul și vede vînzoleala de la Poarta dinăuntru, unde cuirasierii au ridicat grila pe niște capre, trebuie să descalece să se poată strecura pe sub ea, iar cei intrați încearcă să ia cu asalt casa grilei închisă cu porți de fier în care bat cu un berbece, în vreme ce căpitanul Racea îi împroașcă de sus cu cele mai scîrbavnice sudălmi auzite vreodată în aceste curți. Toată treaba este pusă la cale militărește. Și se vede că este pusă la cale, după felul cum cuirasierii strecurați pe sub grilă se adună lîngă cele două steaguri, unii cu spadele la mînă, alții cu fitilul archebuzelor aprins, făcînd un fel de carapace de oțel în care-și ocupă locul fiecare nou intrat. În fruntea acestora, dînd ordine, stă un ofițer uriaș, cu mustăți lungi, bălane, căzîndu-i pînă pe umeri și morion spaniol, fără panaș. Voievodul își ridică privirea în cerul de plumb topit.

— De ce-a făcut-o Dumnezeule ? De ce ?

Putea să-i ațîțe pe săcui care-ar fi căzut ca trăznetul pe cetățile săsești. N-a făcut-o, cu toate că l-au rugat să le dea o mînă de ajutor. Putea... Dumnezeule, dar cîte nu putea să facă împotriva acestui biet principe bolnav de trufie. Tresare cînd aude zăngănitul celui dintîi geam al palatului făcut țăndări de bolovanii pe care-i aruncă o echipă de zece mercenari apărați cu archebuzele, de alți zece, așezați în poziție de tragere, cu archebuza sprijinită pe furchet. Stă înlemnit, plin de-o ură zăcută, pentru că cel puțin jumătate din cei de sub steagurile răsculate au luptat alături pînă la Dunăre, ori poate sînt și veterani de la Călugăreni acolo și ura lui, cu toate c-o vrea, nu-i cuprinde pe ei, ci pe nedemnul lor principe, pe aținătorul perfid care a oprit soldele acestora pentru jocurile lui de palone și histrionii lui și serbările lui, ce lovitură meschină și josnică și murdară și ce iscusit a fost că n-a plătit el al doilea rînd de solde, cu toate c-o putea face, pentru că și-au dat

arama pe față, cu ăștia își pusese în gînd să elibereze Constantinopolul, îl uită pe Sigismund și izbucnește într-un hohot uscat de rîs, atît de crîncen încît marele logofăt Theodosie Rudeanu își face cruci dese ; iar straja din Turnul Steagului se pleacă peste pălimar și strigă :

— Care rîzi acolo ca un nebun, n-auzi, că te detun !

Se stăpînește. Se stăpînește să nu scoată năframa roșie de sub coantăș, pentru că atunci ar fi început măcelul. Îl vede bine pe căpitanul Racea făcîndu-i semn cu sabia. Bubuiturile berbecului în poarta casei grilei îi răspund în tîmple. În creier. Blestemații aduc trei scări de asalt. Le reazemă de zidul casei grilei. Urcă la asalt, cu pistoalele întinse. Racea dispare. Lefegii, în platoșe, ajung la crenele. Cei din capul scării încalecă crenelele, urlînd. Se fac nevăzuți ca înghițiți de diavoli. Ceilalți trei care-i urmează se fac nevăzuți și ei. Cineva trage cu pistolul de pe scară.

— Pînă aici a fost, vel logofete. Ridică năframa.

Pocnetul pistolului îi înnebunește pe lefegii. Archebuzierii trag o salvă în zidul palatului. Aude plumbii lovind piatra. Marele logofăt flutură o năframă albastră. Îi răspund cu năframe albe căpitanii de prin donjoane. Artificierii stirieni de pe platforma turnului de la Poarta solilor trag trei rachete roșii. Voievodul se apropie de pălimar. Cuprinde cu privirea curțile dinlăuntru unde lefegii privesc mirați globii roșii ai rachetelor stingîndu-se în cer și unde ofițerul cu mustățile bălaie ridică spada plecînd în fugă spre palat, vînzoleala de după grilă, cele șase prăjini de aruncat scările de asalt apucînd capătul acestora, ridicîndu-le de pe zid și împingîndu-le în vreme ce lefegii cățărați pe ele își dau drumul jos, în urlete de mînie și spaimă ; apoi dincolo de al doilea zid, cleștele de haiduci și martologi, de roșii de țară strîngînd steagurile așezate în coloană de șase călăreți care încearcă o regrupare pentru șarjă și-atunci se-arată la trap cele zece care husite, ale vel logofătului și-ale artileriei lui Mantovano, înhămate cu atelaje de patru cai, trăgînd după ele tunuri ușoare, cîte cinci pe fiecare flanc, și-n față recunoaște coiful vechi al căpitanului jan Pisek. Carele execută o întoarcere din galop mic, aducînd tunurile cu gurile spre răzvrătiți. Se opresc. Tunarii sînt într-o clipă lîngă ele, cu fitilurile aprinse. Vede țevile archebuzelor arătîndu-se deasupra loitrelor grele de stejar. Luptătorii cu sabia și sulița ieșind pe chepenguri și ocupînd poziție între care și lîngă tunari, gata să-i apere.

— Strașnic acest căpitan Jan Pisek, vere Theodosie. Să-l treci pe răboj cu o răsplată de o sută de galbeni.

— Și carele ?

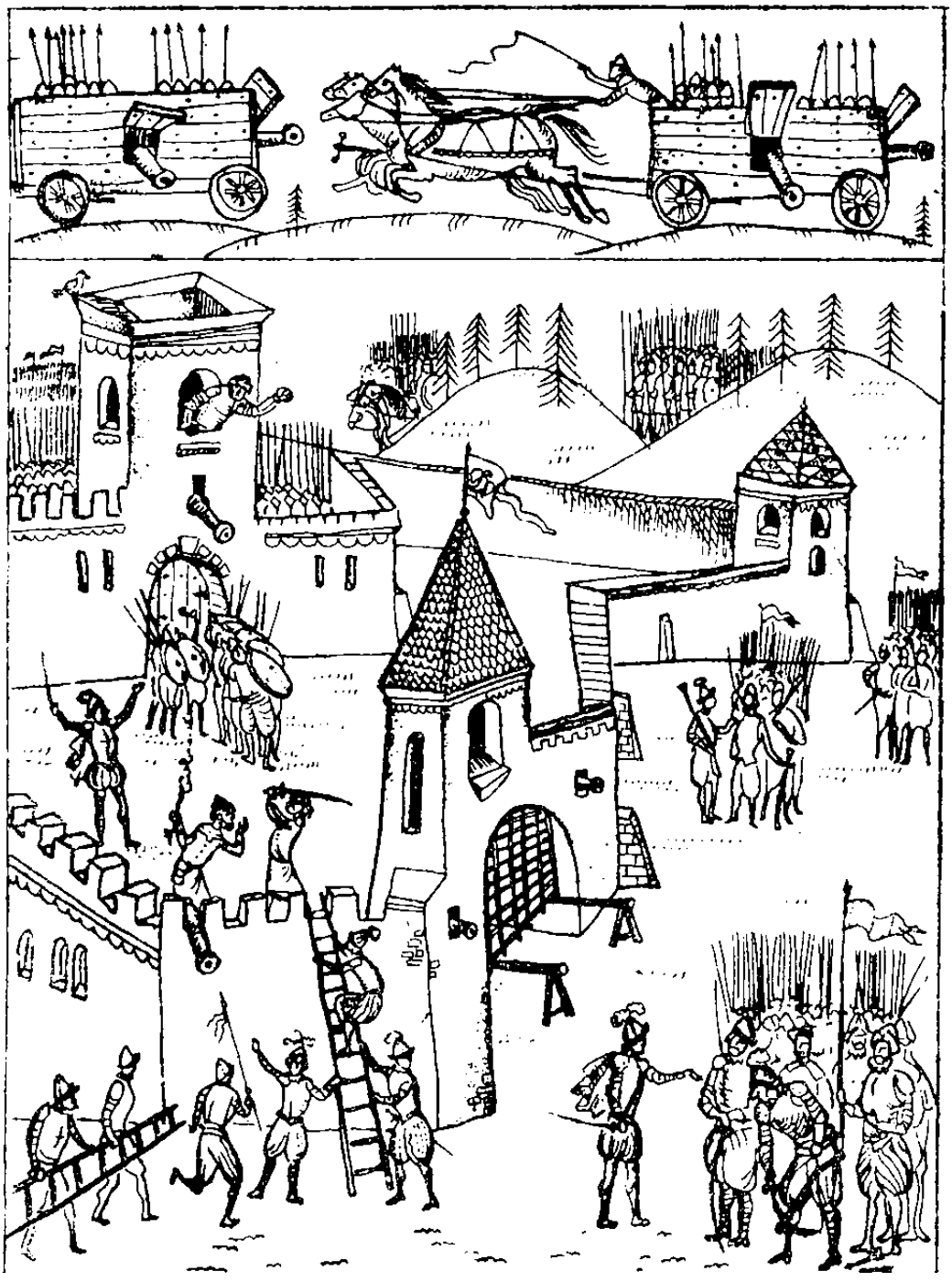

— Ai o moșie în inima mea, pentru acest gînd.

Vel logofătul Theodosie Rudeanu îi apucă dreapta și i-o sărută. În clipa aceea izbucnesc toate trîmbițele sunînd porunca : «fiți cu luare aminte». Apoi, cornul crainicului Sfetea, singur, sunînd c-o asprime cutremurătoare : «Lăpădați armele». Tot atunci grila grea, cu colții de jos ascuțiți, se ridică pe vîrtejuri. Îi răspunde urletul celor opriți pînă atunci dincolo, între ziduri. Călărețiii năvălesc la galop, ca în aceeași clipă grila să se huluie scrîșnind, prinzînd în colți doi călăreți, strivindu-i pe ei și caii lor, făcînd țăndări caprele care-o sprijiniseră. Unul din cai cu șira frîntă, nechează jalnic. La crenele apar archebuzierii stirieni. Din palat ies vînătorii domnești și ferentarii cu săbiile și fușturile la mînă. Tunarii de pe zidurile incintei îndreaptă tunurile spre curtea palatului și între cele două ziduri. În larma cumplită pe care-o fac lefegiii, se aude un foc de archebuză. Aținătorul cățărat pe crenelele Porții dinafară rămîne o clipă nemișcat cu spada împungînd spre carele husite. Scapă spada. Se frînge pe spate. Încearcă să se agațe de crenele. Se prăbușește în gol și-n strigătele de mînie ale lefegiilor. Aude limpede pe cineva urlînd :

— *Farkaș !*

Cei care voiseră să spargă ușa de fier a casei grilei leapădă berbecul. Archebuzierii răsculați sting fitilele. Le scuipă capetele. Le calcă sub tălpile cizmelor. Voievodul o vede pe Velica trecînd strălucitoare pe deasupra donjoanelor, parcă purtată pe un nor albsidefiu, așa cum este pictată femeia care i-a-naripat visele fratelui său, Petre Cercel. Se-ntoarce, repezindu-se pe scări pe care le coboară cîte două, ori cîte trei deodată, spumegînd de-o furie pe care nu și-o mai poate stăpîni. Pe Erich Lassota îl găsește în hora mică. *Herr Mustermeister in Ober Hungern* are dolmanul făcut ferfeniță, o rană sîngerînd în frunte și trei cucuie vinete în creștet, acolo unde spune c-a fost bătut cu gărzile spadelor pentru a i se vîrî în cap ideea că soldele sînt sacre și ele trebuie plătite la vreme. Vederea nefericitului mustermeister îi ia furia cu mîna. O mișcare greșită a lui Sigismund, o femeie isteață, un stegar recunoscător, un mustermeister plin de cucuie și groază pot face istorie fără să știe. Abia acum îl vede bine pe Erich Lassota de Steblau. Înalt, ușor adus de spate de anii cît a stat cocîrjat pe registrele de solde socotindu-le la para, cu nasul coroiat deasupra unor mustăți rare, de culoarea cînepii, cu un ochi verde și altul bătînd în albastru, omul îl privește resemnat, cerîndu-și scuze pentru această întîrziere de care nu se face vinovată nici curtea din Praga, nici Herr Doktor Bartholomeus Pezzen ministru, nici *Kriegszablmeister in Hungern*, Herr Michael Zeller, ci acel rapt al prințului Sigismund și mai ales

greutatea ca soldele să ajungă direct de la Praga la Tîrgoviște, peste atîtea sute de poște.

— Spuneți-i că nu învinovățesc pe nimeni, dar că vreau să știu cînd îi poate plăti pe acești lupi flămînzi, care mi-au făcut destule pagube și mi-au adus destule jigniri.

Erich Lassota de Steblau îl privește jalnic cu ochiul verde, în timp ce ochiul bătînd în albastru parc-ar plînge. Vorbește gîjîit, oftînd des. Și-a jucat bine și fără să vrea rolul de sol al împăratului, mai ales prin absență, așa că Abul Kasim Babul a putut foarte bine să-l ia pe acest vistiernic de oaste, drept ceea ce nu este și să pună lipsa lui de la vînătorile și petrecerile curții pe seama soliei de taină cu care era încredințat, lucru care va fi luat în seamă la Saray, mai ales că vor lucra și darurile de care-a plecat încărcat.

— Să vină cu noi... Să-ți dea vel logofete o tractă asupra visteriei împărătești, de cinci mii de taleri-aur, semnată și de ajutorul lui și de căpitanul Mathias Perusith și de domnia ta. Acești cinci mii de taleri îi plătesc eu, din visteria mea.

— Ajungi în sapă de lemn, doamne.

— Tătarii sînt la Cetatea Albă, vere Theodosie. Ce oști îmi dă boierimea ?

— Moșiile sînt la pămînt, măria-ta.

— Atunci ?

Intră marele armaș Udrea Băleanu, cu bărboiul răvășit, în zale, bătînd de trei ori cu buzduganul în pavăza rotundă, cu gurgui de aur.

— Răzmerița lefegiilor a fost înăbușită, măria-ta. Ce poruncești?

— Unde sînt lefegii care-au cutezat să intre la Curți ?

— Îi pusei în lanțuri.

— Și căpeteniile lor ?

— În lanțuri, în temnițele lui Țepeș, alea cu apă pînă-n gît.

— Ține minte un nume, Băleanule : locotenentul Pongracz Barchai...

— Nu-l uit nici în mormînt, doamne.

— Cred că-l doare capul, sărmanul...

Marele armaș Udrea Băleanu își închină fruntea. Aprodul de slujbă strigă că s-a înfățișat la porți căpitanul Moisă Săcuiul și cere vel armașului să-l vadă pe Vodă.

— I-ai sabia și adu-mi-l, Bălene. Sabia și coiful.

Căpitanul Moise Szekely intră grăbit, nu poartă cuirasă, este îmbrăcat în costum săcuiesc, dolman cu brandenburguri negre, își face reverențele și pînă vine tălmaciul îi spune lui Erich Lassota că regretă, este o acțiune iresponsabilă a acestui căpitan Mathias Perusith, învestit prin nu se știe ce protecție cu titlul de căpitan

suprem, fără să cunoască realităţile din Ţara Românească şi mai ales pe măria sa, voievodul. Prin tălmaci îşi cere scuze domnului pentru nesăbuinţa trupelor, voievodul ştiind că el a cerut să-şi facă tabăra în altă parte, dar că nu trebuie aplicată legea decimării în cazul răsmeriţei armate, acest lucru dezmembrînd oştirea ; dar că trebuie pedepsiţi exemplar capii răscoalei. El, căpitanul Moise Székely îşi oferă serviciile voievodului, ca mediator cu trupele.

— Nu e lipsă de nici un tălmaci între mine şi lefegii. Singurul tălmaci va fi vel armaşul Udrea Băleanu. Daţi-i o haină cuviincioasă lui Lassota. Să aducă tracta lui Sigismund pentru cei 4 500 de taleri luaţi cu japca.

Voievodul apucă braţul căpitanului Moise Székely. Îi aminteşte de vitejia cu care s-a bătut la Tîrgovişte şi Giurgiu, în '95 ; de bucuria pe care-a avut-o cînd l-a-ntîlnit la curtea din Alba Iulia anul trecut şi de tristeţea pe care-a încercat-o văzîndu-l în loc de «*capitaneus hungarorum*», comandînd doar o mie de lefegii. Fără să-i dea răgaz să răspundă, iese din palat. În faţa scărilor aşteaptă garda de vînători călări, în şa, cu sabia la umăr. Erich Lassota a-mbrăcat coanteşul unui paic, strîmt în umeri, cu mînecile abia trecîndu-i de coate. Voievodul încalecă sprinten. Grădinarii ridică trandafirii agăţători rupţi. Oştenii strîng bolovanii zvîrliţi în palat, curăţă curţile, încarcă caii şi oamenii zobiţi în cotigi. Pune pulpă, ocoleşte palatul, iese între ziduri unde căzărmile lefegiilor sînt păzite de archebuzierii stirieni, căpitanul Nikolaus Theil îi dă onorul cu sabia, Racea ajunge escorta la galop, spune că s-au făcut mici după ce l-a deturnat pe aţiţător, un sergent pe care lefegii nu vor să-l cunoască ca fiind dintr-ai lor, apoi conduce cortegiul dincolo de porţi, în cîmpul de instrucţie de pe malul Ialomiţei. Cele 18 steaguri sînt aliniate ca vai de lume. Armele zac făcute piramide în faţa fiecărui steag. Într-un careu larg, trupele credincioase, închizîndu-le pe cele rebele între gurile tunurilor şi ale archebuzelor între carele husite şi vîrfurile sulităţelor. Roşii de ţară ţin caii nesupuşilor. Îi vede pe Baba Novac şi Deli Marcu Dubrowniki cu capetele de turci uscate şi îmbălsămate la şa, în plasele pentru fîn o vede între haiduci pe Iovanca Rudnik în dolmanul verde al vînătorilor călări, cu sabia trasă, îl vede pe Marcu lîngă căpitanul Matei ot Brîncoveni, care i-a spus cînd s-a-ntors de la Alba Iulia că Sigismund a dat un adevărat spectacol de penitenţă creştină, venind cu întreaga curte la năsălia tatălui său Danciul, pe care doctorii curţii l-au îmbălsămat, că n-a stat la slujba morţilor ; dar că atunci cînd l-au lăsat în gropniţa din tinda mitropoliei, tunurile de la cetatea Bălgradului au tras trei salve întru veşnică cinstire. L-ar fi adus acasă pe taică-su, să-l îngroape în ctitoria lor din Brîncoveni, dar

începuse să se strice. Poate-i va aduce oasele, dacă va trăi. Căpitanul Matei ot Brîncoveni l-a văzut pe Josica în toate cele trei zile cît a stat la Bălgrad. Era slab, ochii îi ardeau de parc-ar fi avut friguri, a venit la slujba morților ținînd el însuși isonul pe românește, pentru că vlădica Ioan de Prislop ține slujbele pe românie după niște cărți bisericești tipărite prin Moramorăș. Josica i-a răspuns vorbă măriei sale să stea în arme că-l pîndește șarpele pizmei. Un cap al acestui șarpe este aici. Pune calul la pas. Se oprește în fața celui dintîi steag de răsculați. Atît de aproape de rînduri încît aude răsufletul oamenilor. Le vede fețele arse de soare. Le caută privirle. Este lacom de ei, de cugetele lor, cărora să le încredințeze soarta celui mai tainic vis al lui, pe care voise să-i cheme la glorie și bogăție. Figuri stoarse de vicii, de cîte ori nu le-a văzut prin tavernele Ravennei, ale Veneției, ale Cracoviei, ale Vienei, prin crîșme și hanuri, jucători de zaruri gata să plătească o lovitură de spadă pentru un cornet aruncat anapoda, unii cu răni vechi în obraji, unii chiori, unii îmbătrîniți de această slujbă în care prețul soldei era viața lor ; alții foarte tineri, abia l-a-nceputul acestui tîrg ; le simte frica, poate rușinea, dar mai ales frica, pentru că legile taberelor sînt sfinte și ei numără în gînd tot al zecelea om din flancul stîng, ori încep numărătoarea din flancul drept ; unii îl privesc obraznic, unii sînt cu dinții mîncați, alții poartă urmele bolilor lumești pe obraji, ori pe pleoape, capete de bărbați trecuți prin toate chinurile vieții, poate capi de familii care n-au cu ce-și ține pruncii, vînzîndu-se pe ei toiegele ofițerilor și plumbilor, în slujbele unuia și altuia, niciodată în slujba unui gînd purificator, unei idei generoase, trece din steag în steag, fără o vorbă, fără o mustrare, ei stau sub coifuri și sub soarele care-i umple de sudori, se-ntoarce spre mijlocul rîndurilor și-ntreabă unde le este căpitanul și dacă are ceva de spus. Nu răspunde nimeni. Rîndurile se pleacă, se frămîntă, trece un zvon prin fiecare steag. Se-ncheagă un murmur. Cineva strigă tare :

— Barchai Pongracz.

Rînd pe rînd strigătul este preluat de fiecare steag.

— Barchai Pongracz.

Moise Székely își împinge calul cu pintenii. Îl strigă pe locotenentul secund Barchai Pongracz. Locotenentul secund nu este la steagul său. Tot din acel steag lipsesc zece oameni. Voievodul îi poruncește vel armașului să-i aducă pe întemnițați. Căpitanul Moise Székely le spune mercenarilor că dacă ar fi după el, nu numai că i-ar decima, dar i-ar și vinde robi tătarilor, să le piară urma și sămînța blestemată. Au lovit în persoana domnului Erich Lassota de Steblau însuși persoana împăratului, deci ar putea fi ju-

decați, pe lîngă răzvrătire și de les majestate ; lovind în palatul ilustrisimului și magnificului voievod Mihai, campionul creștinătății, au lovit în însăși ideea de luptă creștină. Rușine.

— Biștarii jupîne, strigă careva și sîntem gata să-l spînzurăm pe locotenentul secund, vîrîndu-i bastonul în c...

Căpitanul Moise Székely întreabă cine a vorbit. Doi vlăjgani împing dintre rînduri un soldat scund, voinic, cu fălcile în muchii.

— A, tot tu ești Tibor ?

— Tot eu, căpitane.

— Altă dată n-ai să mai fii, Tibor.

Fulgerător căpitanul Moise Székely își scoate pistolul din cobur. Acel Tibor cu fălcile în muchii cade într-un genunchi. Își pleacă fruntea. Morionul i se rostogolește la pămînt. Norișorul alb, pufos al detunăturii plutește deasupra urechilor calului. Omul își ia mîinile de la piept. Sînt pline de sînge. Se scoală greoi. Se-mpleticește. Cu mîinile pline de sînge întinse, vine greu, smulgîndu-și tălpile din pămînt, vine pas cu pas spre căpitanul Moise Székely. Are ochii holbați, gura deschisă, sîngele îi șiroiește pe pieptul tunicii. Pe cîmp se face o liniște de moarte. Se aud tăunii bîzîind pe sub burțile cailor. Dintr-odată omul se-nțepenește. Se frînge. Se zvîrcolește, bate din picioare, mușcă pămîntul uscat și rămîne țapăn. Căpitanul Moise Székely suflă din țeava pistolului, îl vîră în cobur, bătîndu-și calul pe gîtul asudat. Armășeii aduc prizonierii între buzdugane. Căpeteniile, voievodul îl vede pe cel cu mustățile bălaie șiroind de apă, cu lanțuri la mîini și picioare, își apără ochii de lumina strălucitoare cu coatele îndoite... Se cutremură. Știe puțurile adînci ale lui Țepeș, puțurile întunecoase, pline de șobolani, nămol și apă. Un stegar bătrîn, îl recunoaște pe omul Velicăi, iese din rînduri, îngenunche lîngă mort, îl întoarce pe spate, îi încrucișează mîinile la piept, îi închide pleoapele, își face cruce și după ce-i acoperă obrazul cu batista, se-ntoarce-n front. Moise Székely l-a ușurat de o povară. Căpitanul se repede asupra prizonierilor. Îi cercetează atent. Se-ntoarce la galop. Spune că atîțătorul Barchai Pongratz nu se găsește nici printre prizonieri. Ce poruncă are de dat măria-sa voievodul ? Simte cu ascuțime freamătul care trece prin rîndurile mercenarilor. Plin de spaima zăcută, stăpînită, a oșteanului dezarmat ajuns la judecata spadei și spînzurătorii. Îl așteaptă să pătrundă în rînduri. Să le răscolească. Să se întindă de la steag la steag. Vede chipul împietrit al căpitanului Moisă Săcuiul. Ar vrea să-i citească gîndurile. Să știe dacă numai onoarea jignită de Sigismund l-a adus aici. Ori dacă, oferindu-i-se, n-o face din rațiuni ascunse. Se uită la rîndurile de lefegii și vede Dunărea pămîntie, lutoasă a toamnei lui'95, cînd oamenii ăștia i-au

dat o sabie cumplită lui Sinan pașa, ori crestele Carpaților, strălucitoare în neaua fragedă de octombrie tîrziu chipul săpat de suferință al domnului și aventurierului Ștefan Răzvan, aude ca-n vis tropotele galopadelor, strigătele de luptă mereu și mereu strigătele lor de luptă, și-i iartă. Îl răscolește mirosul iute de cal, de oțele încinse la soare, de trupuri bărbătești zăcînd în sudoarea lor, în spaimele lor, și-i iartă. Se desprinde din mînie, din ura pentru prințul bicisnic, din turbarea cu care l-ar fi despicat pe locotenentul secund și-i iartă. Își lasă privirea să cadă pe obrazul ofițerului uriaș, cu mustățile zemuite, pleoștite, el însuși zemuit și duhnind a hoit. Căpitanul Moise Székely își prelinge mîna în cel de-al doilea cobur. Ofițerul înțelege. Se înțepenește pe picioare. Parcă ar căuta pămîntul cu tălpile.

— Sloboade-i vel armașule Băleanu, șoptește.

— N-aud, măria-ta !

— Sloboade-i !

— Aștia nu te-ar fi slobozit în veci, doamne. Mai gîndește-te.

— Fiecare în cumpăna lui... Sloboade-i !

La semnul vel armașului, armășeii descuie lacătele grele. Scot lanțurile răzvrătiților. Peste cîmpul de instrucție se îndeasă o tăcere grea, opintită în răsufletul lefegiilor. Deasupra trupului răpus în țărnă bîzîie un roi de muște mari, verzi. Unul dintre lefegii scoși din lanțuri, chior, c-o pînză neagră, soioasă, trecută peste găvanul gol, dă în genunchi... Al doilea... Al treilea... Al patrulea. Bîzîie muștele deasupra mortului. I se așează pe mîinile vinete, cu degetele bătucite de garda spadei. Pe carîmbul scîlciat al cizmelor. Un cal nechează a sete. Altul bate cu copita. Altul își roade zăbala. A rămas în picioare numai ofițerul. Are în el o încăpățînare toantă, o trufie disperată... Meletie Pigas a cîștigat patriarhia. Pînă astăzi, doar scaunul patriarhiei. El trebuie să cîștige marele vizirat, pe regele leah, pe împăratul Rudolf cu vistieria lui prăpădită cu tot, pe papa de la Rîm, pe bulgari și pe sîrbi, pe marele han, pe Ieremia Moghilă și doamna sa Elisaveta. Scoate un geamăt și spune răgușit :

— Îi iert !... Să se ducă la steagurile lor...

Ion Rat, diacul de ungurească, tălmăcește porunca zvîrlind-o cu glas cîrîit peste formațiile de lefegii. Crainicul Sfetea sună în corn : — «porunca măriei-sale» ! Lefegii se descoperă. A mai sunat Sfetea și-acum un ceas. Nu s-a descoperit nici unul. Pușcăreau și băteau zidurile cu bolovani. Puterea... Mereu puterea. Și numai puterea. Se ridică scurt în șa. Aude trăgătorile scărițelor pîrîind. Își înfige dreapta în șold și le strigă cu glasul acela dintr-odată

puternic, pe care-l aude el însuşi pocnindu-i în urechi şi-i place să-l audă tunînd :

— Cavaleri...

Tălmacii ies pe flancuri. Crainicii galopează spre marginile careului. Vorbeşte amestecat, românește şi-n slavona de curte, bulgăreşte, sîrbeşte şi leşeşte, şi-n greaca şi-n levantina constantinopolitană, vorbeşte turceşte şi le zvîrle cuvinte omeneşti : tată şi mamă şi glie şi prunci şi jug şi lacrimi şi suferinţă ; pe urmă le aruncă vorbe bărbăteşti şi bărbătoase : luptă, dreptate, demnitate, credinţă — vorba asta o zvîrle ridicîndu-şi stînga înmănuşată, apoi se smulge parcă din şa, chemîndu-i înflăcărat la luptă pentru creştinătate, pentru libertatea popoarelor lor, a maicilor lor, a ţărnei lor sfinţită de ei şi cei vechi ai lor, vorbeşte frînt şi cînd spune ţărnă, oamenii aceia din taverne au o cutremurare surdă, martologii bulgari şi voinicii şi haiducii sîrbi ai lui Baba Novac se bat cu pumnii în piept, o vede ca prin pîclă pe crăiţa Iovanca Rudnik de Zagubica, albă, desprinsă din ea, cu chip de mucenică şi lîngă ea pe Marcu privindu-l lacom, apoi vede steagurile martologilor pe-ale haiducilor, ale voinicilor, steagurile companiilor de lefegii, steagul roşiilor de ţară şi deasupra cerul gol, ars de secetă. Ştie că s-a slobozit pe sine dintr-o primejdie a renunţării. Că şi-a strigat gîndurile şi credinţele şi nădejdile şi le-a strigat oştenilor balcanici ca ei să i le strige lui, dacă va fi vreodată atît de slab, să uite. Le-a strigat acestor *desperados* plini de toate puroaiele lumii şi ei...

Îi pocneşte tăcerea în urechi. Îl cuprinde un frig de gheaţă pe la inimă.

Şi ei ?

Ei se cutremură în tăcerea de moarte. Un fior străbate rîndurile Un susur surd, o şoaptă nerostită, închegată în ea însăşi înainte de a cădea de pe buze. Cum a aşteptat clipa asta, a răsturnării. Binecuvîntată să fie prostia ta, principe Sigismund... Rîndurile se rup. Se clatină. Se frîng. Dau în genunchi. Toate. Şi iar se încheagă tăcerile. Şi iar se încheagă sfinţenia care îi leagă pe bărbaţi şi pe oşteni în faţa unui gînd despuiat de păcate mici şi pizme mici şi iarăşi rămîn cu ce au dumnezeesc în ei, în faţa lui care le cere sîngele.

Baba Novac strigă : *Ziveo Mihay vojvoda :* Cîmpul se umple de oşteni ţîşniţi din pămînt. Clipa aceea a cumineca turii se stinge. Oftează uşor. Ridică braţul stîng cu un fel de sleială. Aude ca de de parte *vivat*-ul lefegiilor. Apoi, *crescat* şi *floreat*. Trîmbiţele sună prelung. Logofătul Theodosie Rudeanu vesteşte că măria-sa binevoieşte să plătească din visteria măriei-sale lefurile pe care le-a trimis împăratul ; dar care n-au ajuns, fiind oprite la Alba-Iulia.

Moise Székely își lasă bărbia în piept. Pe poarta Cetății de scaun ies la trap căruțele vistierniciei, ducînd burdufele de capră pline cu taleri, mesele și scaunele vistierniceilor, terfeloagele domnului Erich Lassota de Steblau, Mustermeisterul plin de cucuie al majestății sale împăratul Rudolf... Pune pinteni. Pleacă la galop smucit fără să răspundă chiuiturilor și răcnetelor de bucurie ale lefegiilor. Totul se surpă în obișnuit și-n patimi mici și-n pulbere mărunță, de fiecare zi. Clopotele Bisericii domnești bat de utrenie. Cerul de deasupra Tîrgoviștii, palid, cade gol și pustiu peste turlele de plumb ale monastirii Dealu.

2

— Ești mulțumit, Baba Novac ? !

— Pe cît poate fi mulțumit un bărbat slobod.

— Ce vrei să zici cu acest «slobod«, căpitane !

— Măria-ta știe la fel de bine ca și mine.

— Slobod ! Slobod de ce, Baba Novac ? De boală ? De îmbătrînire ? De durere ? De dragoste ? De lacrimă ?.. Slobod de ce ? De viață ? De tîrguieli cu tine însuți și cu alții ? Slobod de renunțări, de patimi mari și mărunte, slobod de gînduri, de vorbe, de gura lumii, de judecata obștii, de judecata lui Dumnezeu ! De ce poate fi slobod omul pe acest pămînt al pătimirii ?

Voievodul frămîntă pîsla cortului ostășesc din pănură albă bătută îndesat. Cort de iarnă, fără nimic voievodal în el. Poartă cămașă oltenească de cînepă cusută cu rîuri la gît și piept, la mînecile largi strînse pe încheieturile țapene. Pintenii de fier zornăie. Prin pologul de borangic se văd cîmpurile sfîrlogite din spre bălțile Siretului. Marcu este la Dunăre, poate la Calafat, poate mai spre gurile Oltului, cu popa Stoica și banul Mihalcea. El a tîrît zece steaguri de lefegii dintre cele răzvrătite, le-a tîrît pe Drumul de sub munte, la Gherghița și la Buzău, pentru că la cătarea călărimilor Țării Românești de la Gherghița s-au înfățișat șase sute de călăreți și Baba Novac îi vorbește de slobozenie. S-a-ntîmplat ceva cu Marcu și cu nebuna de Iovanca, s-a-ntîmplat ce era firesc să se întîmple, în toamnă nuntă princiară, care în toamnă, că uite-o, toamna aleargă pe-afară despletită și zăludă și goală ; iar Baba Novac îi vorbește cu tîlc de slobozenie. Cînd a ieșit călare din Cetatea de Scaun, să vie aici, în coasta tătarilor care neliniștesc colilia și pustietățile Bugeacului, a văzut treizeci și doi de lefegii atîrnînd de crengile stejarului de la podul Ialomiței. Era încărcat

stejarul, ca un brad de Crăciun. Cel mai jos se legăna vînăt, cu mustele furnicîndu-i pe buze și pe limba scoasă și umflată, locotenentul secund Pangracz Barchai. Vel armașul Udrea Băleanu nu glumește. A trecut pe lîngă cei spînzurați și ciuguliți de corbi, duhnind a stîrv, cu ochii închiși, blestemîndu-l pe Sigismund. Căpitanul Mathias Perusith i-a trimis o scrisoare plină de lingăveli, în care se scuza că nu poate veni la picioarele lui, fiind bolnav și ducîndu-se la Brașov, întru tămăduire. Poate fi slobod de lefegiii pe care-i plătești din aurul lui Kon Mozes Trianidos ? Poate fi slobod de Kon Mozes Trianidos, dacă împăratul nu-i plătește lefegii, dacă tătarii sînt Bugeac, Sigismund cu oști la Făgăraș, turcii la Vidin, Ieremia la Roman, în tabără și Radu Buzescu cu Tudor Maldăr și prințesa Nurbanu, cine știe unde în Bugeac, poate la Cișmichioi, unde-l așteaptă pe marele han ? ! Mahomed a dăruit Țara Românească marelui han, așa cum a dăruit el moșii, boierilor, ori oștenilor. Marele han vine să-și negustreze dania, cu el, slobodul Mihai vodă, hospodarul Țării Românești. Îl pătrunde mirosul amărui al ierburilor de cîmpie. Sub deal s-au copt viile. Le-a mers unora, mai pe vale, unde-a căzut rouă. Altele s-au uscat. Stau ciorchinii uscați, vineți și viile pline de bălării, n-a intrat sapa în pămîntul crăpat și tare și neprimitor. Pînă și pămîntul ăsta atoateprimitorul, care macină cărnurile și sîngele și oasele făpturilor lui Dumnezeu și le acoperă scîrna și lăsăturile și putreziciunile, pînă și el s-a-mpietrit și nu mai vrea. S-a săturat atoaterăbdătorul. Rămîne nemișcat în gura cortului. Vede prin boarea borangicului corturile roșiilor de țară, ale curtenilor, ale celor șase sute de amărîți scăpați de urgia gloabelor. Unele peticite, roase de viscolele atîtor campanii, altele mai noi ; vede harabalele, telegile haiducilor sîrbi ai lui Baba Novac cu pologurile de rogojină, ori de mătase verde de la șalvarii ienicerimii răpuse, deasupra cerul de toamnă, îl încearcă o singurătate cumplită, o spaimă neomenească ; oare nu l-a mîniat pe Dumnezeu cu nesăbuința lui, cu lacoma lui pohtă bizantină, cu visele lui de arhangel răzbunător al Balcanilor ?

— Slobod de ce, Baba Novac, șoptește aproape scîncit.

— Slobod de Iglisia, măria-ta, îi răspunde, ori i se pare că-i răspunde Baba Novac.

Se chircește-n el. Se stăpînește, se îngroapă în el, pentru că este taina lui, lanțul lui cel mai greu, cel mai cumplit. Baba Novac are mintea slobodă, dar și el sărmanul este robul pe veci al gîndului de slobozenie și aici stă toată tragedia cumplită a lui Baba Novac, ca și a lui Io Mihail domn a toată țara Ungrovlahiei. Undeva spre Nazîrul, ori mai curînd spre Sihleanul sună prelung un corn de străjer călare.

— Ne vin oaspeți, Baba Novac...

Perdeaua de aba care acopere intrarea spre harabaua domnească se ridică. Intră vătaful Simion cu dolmanul de roșu de țară pe mînă. Dincolo de tabără se ridică un fuior de colb care se apropie cu repeziciune. Voievodul oftează ușor. Își îmbracă dolmanul. Întreabă sleit :

— Cavalerul Gligor mai doarme, Simioane ?

— De douăzecișiopt de ceasuri, măria-ta.

— Amarnic om ! Lasă-l...

Îl reține cu un gest pe Baba Novac. Îl ia de umeri. Îi simte în palmă mușchii puternici, de atîtea ori sfîrtecați de fier. Tot atît de înalt cît este el, cu fruntea boltită, cu nasul coroiat deasupra mustăților stufoase — turcii i-au scos dinții unul cîte unul, i-au scos măselele cu dalta și ciocanul, i-au crîmpoțit buzele sluțindu-i chipul de bărbat frumos — Baba Novac și-a păstrat peste toate durerile o semeție aspră, care-l înnobilează. Știe că i-au ucis părinții. Că i-au tras în țeapă pruncii. Că i-au despicat nevasta, după ce-au batjocorit-o. Că îngroapă în el o ură fără margini. O ură cu atît mai cumplită, cu cît este mai stăpînită. Cum poate fi slobod atunci Baba Novac ?

Căpitanul de haiduci îi primește privirea și-n clipa aceea omenească îi aude singurătățile și spaimele și durerile. Îl strînge la piept cu disperare, după cum cu bărbătească disperare îl strînge la piept Baba Novac. Tropote. Zăngănit de arme. Strigătele străjilor. Baba Novac iese cu pași mari.

— Căpitanul de roșii Matei ot Brîncoveni la măria-sa, împreună cu căpitanul căriesc Moisă Săcuiul !

Voievodul se așează leșuit în scaunul pliant din spatele mesei lui de război. Trebuie să se învingă. Trebuie. Nu-l poate părăsi pe vodă acum, ori mîine, ori altădată. Nu-l mai poate părăsi în veci de veci pe vodă. Pentru că el este vodă, mai mult decît și-a dorit-o vreodată. Se-nțepenește în scaun. Acest căpitan Matei ot Brîncoveni, din sîngele Basarabilor stă în căpitănia lui, e scump la vorbă, poate tocmai că se știe os domnesc, s-a-nșcolat și ține petreceri cuviincioase cu studinți din tîrgoveție, unde se tălmăcesc cărți filosoficești și Biblia și unde Omar Khayy-ɣm face casă bună cu Ibn Iunus, ori Ibn al Haythām, matematicile cu tratatele despre agricultură ale lui Abū-l Khayr și Ibn al-Auvām pe care el n-a avut niciodată vreme să le citească știința lui despre grîne și legume stînd în știința vătafilor boierești și domnești...

Căpitanul Moise Székely își face reverențele.

— S-a întîmplat vreo răzmeriță, căpitane ? (Moise Székely vorbește turcește binișor ca orice nobil pregătit pentru viața de curte).

— Nu, ilustrissime. Lecția de la Tîrgoviște le-a prins bine.

Le face semn să șadă. Simion aduce vin negru de Chios. Afară amurgește. Aude tropotele tabunurilor aduse de la păscut. Zgomotele de seară ale taberei. Zăngănitul ceaunelor puse pe pirostrii. Topoarele crăpînd crengăraia tăiată din lunca Siretului, ori a Buzăului. Prinde privirea verde, dură, a căpitanului Moise Székely care-i spune fără nici o pregătire, că a primit o scrisoare de la fratele lui Mihail Székely care-l anunță că Sigismund vrea să lase principatul pe mîna vărului său, cardinalul Andrei, ceea ce partida nobiliară nu a vrut și nu o va vrea niciodată...

— Mai este deci o partidă nobiliară și după uciderea fostului cancelar, căpitane ?

— O partidă nu poate fi decapitată, măria-ta ilustrissimă !

Voievodul se gîndește la capul însîngerat al Chisarului. A luat el capul Zidarilor, odată cu cel al Chisarului ? ce vană vanitate și deșartă ucidere.

— O învățătură prețioasă, căpitane. După cîte văd nu ai numai harul vitejilor și-al marilor căpitani... Faci și diplomație.

— Toți o facem, într-un fel sau altul...

Moise Székely își duce gîndul pînă la capăt. În principatul Transilvaniei stă, puternică, partida nobililor de spadă. Ea nu-l dorește pe cardinal. Nici un principe al Casei de Austria. Oricare ar fi el și mai puțin decît pe oricare dintre principii Casei de Austria, o femeie, chiar dacă este o soție fecioară. Voievodul își aude inima. Ce nebunie sărmană. Ce gînd nebun și van. Nu ! Moise Székely nu-i cere să treacă munții și împreună cu Ardealul să se ridice împotriva sclaviei osmane. Nu-i cere decît cuvîntul de onoare că va fi favorabil voievodului ridicat de nobilime, care va jura pe spadă că va rămîne protectorul Țării Românești și al domnului ei, Mihai voievodul, răboinicul respectat de toți cei care-au luptat în cruciada din '95... Nu-și poate stăpîni pleoapa dreaptă. I se zbate sălbatic. Afară se întunecă. Simion aduce sfeșnicul. Vede focurile de tabără.

— Și-mi va fi prielnic acest prinț, căpitane, îl întrebă pe Matei ot Brîncoveni... Domnia-ta îl cunoști ?... Ai făcut diplomaticon cu el, cumva ? Ești și domnia-ta într-o partidă, căpitane ? Că după cîte te știu, ai putea fi și-ai putea...

Se stăpînește. Căpitanul Matei ot Brîncoveni, alb, nu se mișcă din scaun. Spune :

— M-ai lăsat de strajă, doamne, între acești dulăi și-am împlinit poruncile tale. Atît.

— Iartă-mă.

— Nu se cuvine să-ți ceri iertare unui oștean de rînd.

— Ești os domnesc, Matei !... Se cuvine.

— Sînt os domnesc, măria-ta. De aceea te slujesc cu dreaptă credință, ca și cînd pe mine m-aș sluji... Lapădă-i vorbe. Am văzut ce face partida asta la Bălgrad, cînd l-am îngropat pe tata. Nu-i cred. Nu le sufăr trufia ! Nu le sufăr măreția deșartă. Nu-ți pot fi sfetnic bun. Îi urăsc pentru moartea tătîne-miu !

Căpitanul de roșii Matei ot Brîncoveni spune lucrurile astea dureroase ușor, zîmbind, ca și cînd i-ar istorisi ceva hazliu, ori o glumă pipărată cu femei de tavernă. Se pare că are mai mult decît el, voievodul, harul diplomaticesc al Basarabilor vechi. Scund, crăcănat, poartă cizme roșii din piele de Cordoba, scumpe, pinten de argint aurit, nădrăgi din piele albă ; iar coantășul de roșu de țară, din catifea purpurie venețiană, țesută, se zice, numai pentru doge. Mîini de cărturar, fine, nervoase. Privire adîncă, înțeleaptă, stăpînită. Îi place dintr-o dată căpitanul Matei ot Brîncoveni. Îl ascultă răbduriu pe căpitanul lui Sigismund, care spune că l-a împușcat pe lefegiu Tibor, nu atît pentru că vorbise fără cuviință, cît mai ales pentru că era omul cardinalului Andrei și la fiecare foc de tabără ponegrea lupta împotriva osmanilor, propovăduind pacea care, zicea el, ar fi adus belșugul. Mai spune că singura cale a principatului este alături de Polonia, din moment ce Bathoreștii au domnit în amîndouă aceste țări, iar sora principelui Sigismund, Grizelida, este soția marelui hatman Zamoyski. S-a grăbit să vină la măria-sa ilustrissimă pentru că, din săcuime știe că Sigismund, înainte de a abdica, vrea să năvălească în Moldova.

Voievodul prinde privirea ascuțită a căpitanului Matei. Să fie Moisă ăsta un șarpe viclean, pus de Sigismund să isprăvească prin minciună ce a început Mathias Perusith prin sabie ? Îi descîntă lucruri adevărate, țesute dibaci, ca să-l adoarmă ? Dacă vrea să intre în Moldova, și n-ar fi rău, de ce nu-și adună oastea la Trotuș ? Ce caută cu ea la Făgăraș ? ! Moisă Săcuiul spune ceva de Maria Cristierna, de niște uneltiri, de oștile orașelor săsești, ca și cînd i-ar fi ghicit gîndurile. Nu-l mai ascultă. Dintr-odată vede lucrurile în lumina lor adevărată, crudă, sfîșietor de crudă. Doi căpitani ai lui Sigismund, cel care trebuie să fie *capitaneus hungarorum* năpăstuit și în dizgrație. Celălalt, un necunoscut, comandînd trei mii de spade încercate, gata la orice. Răzmerița și-n vremea asta bravul principe la Făgăraș, cu oști atît de multe, încît parc-ar fi venit să-și ia nevasta cu asalt, ori s-o asedieze. Grija să oprească banii pentru solde. I se aricește pielea. Un fior rece i se-nfige între

spete. Numai o minte de iezuit putea țese tot păienjenișul ăsta drăcesc. Îl obsedează chipul prelung al monseniorului Alfonso Carillo. Privirea aceea prelinsă, zîmbetul cucernic, glasul stăpînit, cu tresăriri tăioase, de gheață... Nu l-a crezut pe Carlo Magno, pentru că n-a pătruns niciodată dincolo de aparențele cuvioase ale «Companiei lui Isus». Dacă reușea Perusitz, Sigismund era în patru zile la Tîrgoviște. N-a reușit și-atunci gravul urmaș al lui Loyola l-a scos de sub sutană pe «năpăstuitul» și «dizgrațiatul» Moise Székely care se temea ca nu cumva năpraznicul lui stăpîn să facă prostia să treacă munții și să cadă între oștile lui Marcu și-ale lui. Nu știe ce mai are în afara ăstor șase sute de călăreți. Dintr-o viclenie veche, nu și-a adunat niciodată toate oștile la Cetatea de scaun. Stă o clipă nemișcat, într-un gol și-ntr-un pustiu cumplit. Întîlnește privirea ascuțită a căpitanului Matei. Abia acum își dă seama cît a fost de aproape de marginea prăpastiei. Dacă n-ar fi avut războinicii balcanici, dacă boierii și căpitanii lui ar fi șovăit și mai ales dacă n-ar fi vegheat, Velica ?... Și trîntorul de cavaler care doarme de două zile și-o noapte ... Zîmbește. Îi face semn lui Simion să toarne vin. Simion ia credință. Voievodul ridică pocalul. Îi spune căpitanului Moise Székely că l-a îndatorat pe viață, mărturisindu-i planurile lui Sigismund. Va chema oștile ascunse prin trecători (îl trece pe căpitan prin tăișul privirii și-i vede albindu-se) îi pare rău, nu-l poate trăda pe Sigismund pentru un nobil oarecare, chiar dacă este capul unei partide războinice, pentru că principele l-a ajutat în '95 și el nu uită prietenii care se-arată prieteni la nevoie, după cum : — nici pe dușmani și trădători și iscoade și tîrfele murdare cu inimi de mîrșavi nu-i uit, căpitane, și-i judec nu cu sabia, că nu merită, ci cu streangul, așa cum domnia-ta ai văzut-o... Se bucură rău că-l vede pe Moisă asudînd. Îi mai spune că totul trebuie lăsat în seama timpului. Că pe el, pe Moisă îl iubește ca pe un cavaler cinstit și loial și nepătat de minciună și trădare. Omul tușește. Își zăngăne spada. Cu o bucurie rea, îi «mărturisește» cea mai mare taină a acestei deplasări de oști.

— Hanul însuși, marele han Ghazi Ghirai vine să se-nțeleagă cu mine pentru niște oaste și alte treburi de negoț. Așa că, drept răsplată pentru sinceritatea și credința domniei tale, rămîi în tabăra mea de taină și mergi cu mine la acea întîlnire, nemaipomenită în istorii.

Se ridică, îl ia pe căpitanul Matei pe după umeri, îi spune lui Moise Székely să se bucure de ospeția cam aspră a cortului său domnesc și iese cu Matei ot Brîncoveni în tabăra plină de jocul flăcărilor, de nechezatul cailor, de mirosurile iuți ale călărimilor.

— Trăiești ca un prinț din Halyma, vere Radule.

— Trăiesc după rangul, averea și slujbele mele, doamne.

— Ai încredere în doftorul tău? Cortul tău n-are urechi?

— Doftorul este un rob persian, mut și surd. I-a tăiat limba Murat Ibrahim pașa. Tot el i-a înțepat urechile. L-am cumpărat la tîrgul de robi din Edirné. Îți place?

Voievodul geme de plăcere. Își ține ochii întredeschiși. Absoarbe lacom miresmele și aromele care curg din flacoane în valuri parcă străvezii și tremurătoare. Întins pe spate în patul acoperit cu blănuri de urs și-a dăruit trupul gol, proaspăt îmbăiat, degetelor de oțel ale chizilbașului, a cărui barbă roșie, încrețită cu fierul îi gîdilă burta păroasă, atunci cînd doftorul îi găsește mușchii pulpelor și-i masează cu balsamurile acelea parfumate, care-i amintesc grădinile minunate ale Șirazului. Are-n el o mulțumire acră. L-a înconjurat pe Moise Székely cu căpeteniile sîrbilor. Baba Novac îl va băga în sac, cînd va începe să-nchine la ulcele. Mîine în fapt de zi i-a poruncit să-l aducă aici, în tabăra Radului Buzescu, ascunsă în Țara Moldovei, dincoace de Siret, pe un grind în smîrcurile de la răsărit de Șendreni. Gligor Taflan de Mîndra gonește la ceasul ăsta spre Podul Dîmboviței cu o scrisoare ismenită către Maria Cristierna și alta către Velica. Adusese două scrisori, una de la principesă alta de la Velica... Poate de aceea a și venit năpraznic la chemarea Buzescului. Să se mai uite pe sine. Radu l-a citit din cea dintîi căutătură. Și-a lăpădat straiele de cavaler. A îmbrăcat un caftan galben de brocat, țesut cu fir de argint, a poruncit să se aducă baia din pînză de corabie fiartă în ulei de in și l-a poftit să se lase pe mîinile lui:

— Mîine te-ntîlnești cu marele han, stăpînul răsăritului. Pînă atunci ești al Radului Buzescu, doamne...

— Mai sînt cîteva ceasuri, Radule.

— De noapte, cît niște veșnicii, măria-ta.

L-au îmbăiat două băieșițe cu văl pe obraz. În rest aproape goale. Aveau unghiile lăcuite. Brațele rotunde și-nvăluitoare. De-o lună nu mai simțise mirosul femeii. L-au îmbăiat în apă de trandafir, frecîndu-i părul și barba. El a-nchis ochii. A visat-o pe Velica, dorindu-și-o atît de năpraznic încît băieșițele au început să turuie, erau amîndouă turcoaice din Lüleburgaz, s-au despuiat și l-au ucis acolo în baia aromată, el s-a uitat pe sine și le-a iubit pe amîndouă ude cum erau și atîțate, le-a iubit pe blănile de urs așternute în cortul de mătase albastră cu trei acoperișuri, cu sfeșnice de aur și măsuțe de abanos încrustat. A fost o nebunie sălbatică, crîncenă,

pustiitoare. Radu Buzescu s-a-ntors după ce slugile au scos baia, spunîndu-i :

— Să-ţi fie de bine, măria-ta.

L-a dat pe mîna chizilbaşului, care-i găseşte muşchii unii după alţii şi-i frămîntă şi-i împlîntă fiori dulci în trup, făcîndu-l să şi-l simtă întreg, viu şi fremătător de la vîrful degetelor pîn-n creştet.

...«Tot aşa este şi calea femeii preacurve :
ea mănîncă şi se şterge la gură,
şi apoi zice : «N-am făcut nimic rău !» Aşa glăsuiesc «Pildele», voivodule Mihai, şi ele sînt din înţelepciunea celor vechi şi străvechi, aşa că ascultă glasul celei care veghează :

«Cuvintele împăratului Lemuel :
— Nu-ţi da femeilor vlaga
Şi dezmierdările tale celor ce pierd pe împăraţi...
Cine poate găsi o femeie cinstită ?
Ea este mai de preţ decît mărgăritarele...
... Ea face rost de lînă şi de in !
Şi lucrează cu mîini harnice...
...Ea este îmbrăcată cu tărie şi slavă
Şi rîde de ziua de mîne
...Ea veghează asupra celor ce se petrec în casa ei».

Mai erau în scrisoarea Velicăi cîteva versuri din *Cîntarea Cîntărilor :*

«Vino, iubitule, haidem să ieşim pe cîmp,
Să mînem noaptea în sate !
Dis de dimineaţă ne vom duce la vii,
Să vedem dacă a înmugurit via,
Dacă s-a deschis floarea
Şi dacă au înflorit rodiile.
Acolo îţi voi da dragostea mea».

A pus scrisoarea în faţa lumînării, aşa cum i-a spus cavalerul Gligor Taflan de Mîndra. Printre rîndurile uşoare, caligrafiate rotund, din *Cîntarea Cîntărilor* s-au ivit alte rînduri scrise de aceeaşi mînă dalbă :

«Maria a căzut în plasa stăpînului ei, nemaifiind virtuoasă
şi păcătuind cu un paj.
Nu-ţi părăsi cuibul de vultur.
Acolo îţi voi da dragostea mea».

Maria Cristierna îl chema dulce la vînătoare de capre negre în munții Făgărașului, undeva spre Ludișor, dezmierdîndu-se și strigîndu-și dragostea pentru «cavalerul Mihail, bărbatul preadrept și neînfricat». Îl izbește în ochi o lumină fîlfîită. Deschide ochii. Marele logofăt Theodosie Rudeanu ține un sfeșnic cu trei crengi ridicat deasupra patului. Doftorul și Radu Buzescu îi privesc trupul într-o liniște de mormînt.

— Ești vrednic de dalta lui Buonarotti, măria-ta, spune Theodosie Rudeanu.

Se ridică într-un cot. Își privește trupul uns cu uleiuri parfumate. Lucește în ape de fildeș vechi. Își joacă mușchii. Rîde. Radu Buzescu îi aduce un caftan de brocat sîngeriu, țesut cu vulturi imperiali din sîrmă de aur.

— Pentru domnul meu, cînd îmi cinstește cortul.

Se ridică dintr-un salt. Radu Buzescu îl îmbracă. O roabă în văluri străvezii îl încalță cu papuci moi, de safian. Bagă de seamă că și Theodosie Rudeanu este îmbrăcat în caftan galben și-ncălțat cu papuci. Radu Buzescu îi zîmbește. Și-n desenat ochii cu pastă neagră de galena. I-a dat cu henè, făcîndu-și-i mari și-adînci și plini de cețuri. Bate din palme. Șoptește :

— Darul marelui han, doamne.

Stau toți trei pe blănile de urs, turcește. În locul sfeșnicelor, o roabă în văluri aduce trei lampioane cu sticla albăstruie. În cort se prelinge o lumină cernută, de-o infinită voluptate. Obiectele își pierd conturele. Se pierd pe sine în lumina care le fură ființa, așa cum se pierde el însuși pe sine, nerămînînd decît o lamă de oțel vibrîndă. Ușor, plutind din depărtări de vis, desprinzîndu-se din însăși lumina albăstruie, ori din inima nopții, ori din tainica alcătuire a sufletului, o melopee tristă și răscolitoare, cu căderi molatice și vrăjite tonuri dulci. Intră trei dansatoare cu picioarele goale, purtînd peste șolduri un brîu subțire, iar pe cap zileanè, tichiuțe purpurii cusute cu taleri de aur, de pe care le fîlfîie pe umerii și sînii goi văluri străvezii de mătase javaneză. O altă roabă, poate o țigancă, înaltă, și subțire, aduce tava cu pocalele din corn de inorog, ferecat în brățări de aur. Radu Buzescu a rămas același cavaler subțiat de lectură, crezînd în simboluri vechi și-n puterea magică a inorogului, semnul bărbăției. Cunoaște licoarea asta dulce amăruie și amestecată în vin de Malvazia, fiertură din rădăcini tainice, de droguri egiptiene ; amețitoare. Acest afrodisiac, băutură a zeilor, care i se prelinge în trup învăluindu-i-l, care-l smulge din vreme făcîndu-l să plutească într-o beție voluptoasă, într-un fel de pîclă plină de sunetele dairalelor, din care se desprind mișcările dansatoarelor tătarce. Lungi și înfiorate mlădieri de șolduri. Tru-

puri unduindu-şi chemările. Paşi uşor desemnaţi ca o alintare tainică. Dairalele tamburinînd înfocat, buzele răsfrînte, zîmbitoare. Pleoapele date cu verde păcătos, sînii ascuţiţi, cu sfîrcul mare şi lacom. Paşi aţiţători, paşi dulci, leneşi, desprindere din tot şi toate, ameţitoare patimă a clipei şi Habiiba, roaba uzbekă, cu dinţi strălucitori şi umezi, cu carnea tare şi fierbinte, beată de vin şi de dans şi de tristeţi, lacomă de dragoste, care-l descîntă într-o limbă aspră, îl învăluie cu braţele, apoi se luptă cu el, îi lunecă şerpeşte din încleştare ca s-o găsească răsturnată în blănuri, să-i muşte de buze şi să se piardă cu ea, Habiiba, într-o noapte a secătuirilor, s-o audă gemînd şi să-i simtă unghiile înfipte în umeri, ori palmele fierbinţi pe obraz, ori degetele dăruindu-i sînul, ori coapsele căutîndu-i-le pe-ale lui şi iarăşi totul să se cufunde în nefiinţă şi-n noaptea grea de vraja ameţitoare a parfumurilor cărnii de femeie.*Tao*, poarta tuturor lucrurilor spirituale. *Samudaia*, existenţa cauzei durerii. Îşi ucide clipa de spaimă. O caută din nou, lacom, pe Habiiba, adormită între blănuri.

4

S-a trezit înaintea zorilor, cînd a căzut roua în broboane pe acoperişul cortului. A fost o întoarcere la sine în întunericul parfumat, în căldura blănilor şi-n răsufletul uşor al femeii de-alături. Ce vană nădejde în fuga de tine însuţi. Şi ce laşitate de muiere. Habiiba dormea sleită, răsfirată regeşte. A sărutat-o pe buze, uşor. I-a sărutat degetele care l-au dezmierdat. I-a sărutat fruntea umedă. Are s-o răscumpere. Are să-i dea libertatea. Îi e recunoscător. Îl încearcă şi-acum o undă de duioşie tristă, călărind la trap întins prin aburii zorilor spre Fileşti. Cerul se face de azurit. Aude măcăitul răţoilor. Miroase a baltă. În faţă călăresc trei oameni de arme ai Buzescului. Vel logofătul Theodosie Rudeanu, gureş în caftanul blănit cu jder, par-ar fi dormit toată noaptea, îi cere îngăduinţa să-i spună, ştiricarul, Radu Buzescu călăreşte mahmur, învelit în pelerina albastră căptuşită cu pîntece de rîs, în spate vine Baba Novac, ţinîndu-l de-aproape pe Moise Székely, cu platoşa aburită şi cu şmuliţa îndesată pe urechi. Îl urmează trei oameni de arme care duc de dîrlogi caii de povară, încărcaţi cu darurile către marele han. Straja, din douăzeci de călăreţi olteni ai Buzescului. Căpitanul Tudor Maldăr şi prinţesa Nurbanu au rămas zălog în otacul marelui han, aşezat azi-noapte mai jos de Vînători, pe malul Braţeşului.

— Eşti vesel, măria-ta ! Îţi prii Habiiba.

— Îmi. Ţi-o răscumpăr, vere.

— Ţi-o închin din toată inima. Nu te găsi lîngă ea cînd se sculă. Se puse pe bocit.

— Suflet de om, cumnate Radule.

— Da ! Toţi sîntem suflete de om, cumnate Theodosie.

Zarea spre Brateş se tiveşte cu o dungă purpurie. Are trupul proaspăt, se simte stăpîn pe fiecare muşchi, îi e un dor turbat de Habiiba, de ţîţele ei nerușinate şi dintr-o dată se gîndeşte la Sigismund Báthory.

— Doamne, Dumnezeule ! spune.

— Ce-ai măria-ta ? Ce-ai ?

Îl strîng între caii lor, gata să-l prindă în braţe. El rîde. Puternic. Mai mult nechează. Se bate cu mîinile peste şolduri. Îşi dă capul pe spate şi rîde într-una, sălbatic, în hohote, de răsună stuful. Stîrneşte un răţoi cu rîsul deşuchiat. Răţoiul măcăie gros, supărat şi ţîşneşte cu fîlfîit greoi de aripi, dintr-un ochi de apă din marginea drumului. Îi dau lacrimile. Îşi închină gura. Pîntecele care-l doare. Pe care simte fierbinte, urma pîntecului şerpuitor al uzbekăi. Radu Buzescu îşi face semnul crucii.

— Mă speriaşi, doamne, cu rîsul ăsta pe inima goală.

— Sigismund... Înţelegeţi ?... Sigismund...

Le spune că Sigismund l-a slobozit de povara recunoştinţei. De povara legămîntului cavaleresc cu care şi-au pecetluit înţelegerile la Bălgrad. Planul lui mişelesc i-au lăsat mîinile libere.

— Dumnezeule, într-un fel sînt slobod...

Se-nchide-n el. Cerul se-nvîlvorează. Sălciile îşi desenează crengile pletoase, pe cerul arzînd în vîlvori sîngerii. Trage în piept, adînc, aerul reavăn de baltă, aromind a tristeţi de toamnă şi-a pustietate. Pînă aici au pustiit tătarii Moldova, după lupta de la Cahul, unde-a căzut învins de trădare, Ion Vodă. Nici acum n-au mai descălecat oamenii pe meleagurile astea. Le-au lăsat vad de scurgere a ceambururilor... Aproape o uită pe Habiiba. Uită noaptea de voluptate. Se gîndeşte la destinul lui Ion Vodă, la vitejia lui, la iscusinţa lui ostăşească, se gîndeşte la Golia, la destinul acestor pămînturi şi-l ascultă dintr-o dată cu luare-aminte pe vel logofătul care spune pe de rost în italiană pasaje întregi din scrisoarea nunţiului Germanico Malaspina către cardinalul Cinzio Aldobrandini. Scrisoarea a fost scrisă la 3 de septembrie, la Warszawa. Copistul a făcut-o în trei exemplare, al treilea fiind destinat panului Andreas Tarnowsky. Care pan a stîrnit marea mînie a voievodului Ieremia Movilă, care se plînge protectorului său, panul cancelar şi mare hatman Zamoyski, că supusul coroanei Andrei

Tarnowsky s-a pus cu totul în slujba intereselor păgînului Mihail Voievod. Are inel cu pecetea acestuia, are bani de la acesta, cheamă la oaste în numele lui, pecetluind chemările cu stema Valachiei, arvunește cazaci de registru și are nemaipomenita îndrăzneală să-i trimită la Tîrgoviște, prin Moldova, silindu-l astfel să ia armele.

— Petru cazacii mei care vin din Pocuția își așează el tabăra la Roman, mîrîie voievodul.

Radu Buzescu își strunește calul odihnit. În vreme ce acest scump cumnat se ocupă de furtișaguri prin cancelariile diplomatice, el se-ntîlnește în numele voievodului cu cele mai puternice capete încoronate ale Evropei. Rudolf... Padișahul. Acum Ghazi Ghirai. Voievodul n-a mai acceptat o asemenea noapte de cînd s-a urcat în scaun. A vrut să facă uitate chefurile și bețiile lor de la Strejești? Chefuri de-o săptămînă, cu roabe țigănci și văduve de pe Olteț, cu vinuri vechi și lăutari și mai vechi? L-a simțit. L-a intuit. I-a citit spaima de el însuși, spaima care-l înhață în gheare tot mai des după moartea Chisarului. A făcut-o din cavalerism. Putea să-și tăinuie roabele. A făcut-o dintr-o pornire bărbătească. Dintr-o înțelegere bărbătească. Hanul i-a dăruit roabele alaltăieri, la Cișmichioi. Le-a lăsat în harabaua lor, fără să le tulbure durerea. Cel mai mult i-a plăcut Habiiba... Oftează ușor. Se gîndește la Maria Karatzas, soața și amanta lui. Vel logofătul citează copios din Malaspina. Diavolul are înnăscut spiritul diplomației.

...Atesto che, se Geremia ha ricevuto lo stendardo del Turco, Michele l'ha accettato anch'esso...

— Lucră bine Kaplanul, măria-ta.

— Kaplan și pan Andrei, vere Radule.

Se gîndește cu orgoliu că abilitatea lui diplomatică i-a adus pe amîndoi la Tîrgoviște în același timp și iată că numai după trei luni își arată roadele. Curtea regelui leah s-a neliniștit la gîndul că el s-ar putea împăca cu sultanul. În vreme ce sultanul se gîndește la oferta lui Zamoyski. Cîteva mii de dragoni poleaci la curtea din Tîrgoviște ar însemna pierderea haraciului visat și toată linia Dunării prin foc și sabie pînă-n Balcani.

— De-abia acum începe tărășenia, măria-ta, spune marele logofăt, scoțînd din tolba de catifea tivită cu paspol de aur, suretul după scrisoarea nunțiului.

— Încet, să nu-ți zboare vorbele pînă la Moisă.

Vel logofătul își plescăie buzele roșii, lacome, purtînd urmele mușcăturilor. E zgîriat și pe obraji, are și urechea dreaptă vînătă.

Se pare că roaba cu care s-a iubit e isterică. Îi mulțumește în gînd neostoitei Habiiba, că-l trimite hanului întreg și nejumulit. Pan Andrei este un prieten neprețuit și un zelos adept al Casei de Austria. Știrea pe care nunțiul Malaspina o trimite cardinalului Aldobrandini la Roma, nu se poate plăti. Vel logofătul își face cunoscuta lui pauză de efect. Ridică privirea în cerul plin de lumina străvezie a toamnei. Bate trei cruci mari, împărătești. Voievodul urmărește zborul greoi al unui stîrc cenușiu.

«...l'altra, che Michele desidera di liberarsi dall 'obligo fatto al Transilvano, et obligarsi in questo Regno...

— Aha... Parcă l-ai plătit domnia-ta pe nunțiul Malaspina, vel logofete Rudeanule !

— Mă-nchin măriei tale pentru acest gînd.

Marele logofăt schițează o reverență. Un cal de oaste nechează prelung. De pe colina pe care o urcă la trap se văd apele oțelii ale Brateșului.

— Acolo, măria-ta !

Radu Buzescu își întinde dreapta înmănușată spre un pîlc de sălcii așezate deasupra unei rovine. Un singur călăreț, cu platoșa scînteind, desemnat pe cer.

— El este, măria-ta... După înțelegere.

— Nu-mi place c-a venit înaintea noastră, Radule.

Radu Buzescu zîmbește în colțul gurii, viclean.

— Nu veni, măria-ta. Sîntem aici de la facerea lumii.

— Și de alaltăieri, măria-ta, spune vel logofătul. Încă un rînd, pînă-ți așează cumnatul Radu, armele. Ascultă cu amîndouă urechile, doamne : *«Et pero appare dalle cose sopradette, che il dominio tanto de Polachi nella Moldavia, quanto del Transilvano nella Valachia non è totalmente»*... Du-te măria-ta și nu uita : *«non è totalmente»* Baba Novac și Moise Székely urcă colina la galop scurt. Voievodul își joacă calul pe loc.

— Doamne ajută, șoptește... Pune pulpă. Pleacă la galop scurt, cu mantia purpurie fluturînd, cu surguciul de diamante al cucii, scînteind. Se gîndește la scrisoarea lui Malaspina, pe care n-a avut vreme s-o asculte pînă la capăt. Se pare că nunțiul Germanico Malaspina are poruncă de la sfîntul părinte să știe totul despre Țările Românești... În adevăr. Cele din urmă rînduri se prețuiesc în aur... Așa o fi coborît și Ion Vodă din tabăra lui de la Roșcani, încrezător în jurămintele lui Ahmet pașa, făcute pe coran și-n cele ale lui Petru Șchiopu făcute pe biblie. Tot lîngă o apă stătătoare a fost și acea trădare și acea moarte cumplită. Dacă marele

han i-a pregătit o capcană ? Îl va vinde sultanului pe-o corabie de aur. De ce această întîlnire fără oşti şi-n aceste olaturi pline de stuf, din calea ulusurilor tătare ? Priveşte stuful cu ochi hain. Şi-a îmbrăcat cămaşa subţire de zale. Îşi pipăie stiletul florentin ascuns în mîneca stîngă. Au trecut numai 23 de ani de la moartea lui Ion Vodă, rupt în patru de cămile. Era flăcăiandru cînd s-au făcut strigările la Tîrgul de Floci. Se îndîrjeşte în el. «Cu dinţii îi rup beregata», îşi spune. I se pare că se mişcă stuful. Îl vede pe unul, numai rînjet, legat cu papură de jur-împrejur, plutind într-un ochi de apă. Călăreţul din muchea rovinei nemişcat pe calul lui negru îl priveşte cu mîna pusă streaşină.

— Ghazi Ghirai, şopteşte urcînd rovina în fuleuri dese şi o groază plină de ură îi încleştează fălcile.

5

Cer decolorat, albastru palid spre verzui ofilit. Marele han Ghazi Ghirai în şaua cu oblîncul şi arcul din fildeş sculptat, cu teltia din blană de leopard, frîie din sîrmă de aur, el însuşi purtînd pe sub arhalucul din păr de cămilă, platoşe de aur, sabie cu teaca şi garda aurite, coif de aur îmblănit avînd pe fruntar inscripţii în arabă din email albastru. Îşi ţine scutul atîrnat la spate. Dacă n-ar purta coiful şi platoşa din aur a Ghirailor, l-ar luat drept unul din baaturii Hoardei. Marele han stă în şa, cu dreapta în şold, parc-ar moţăi. În spatele lui, otacul. Cai slobozi, gărzi rezemate în suliţe, corturi rotunde de pîslă. Tresare. În mijlocul otacului, doi stîlpi. De stîlpi legaţi căpitanul Tudor Maldăr şi principesa Nurbanu. Îi recunoaşte tunica zmeurie. Se stăpîneşte. Priveşte Brateşul scînteind, lişiţele, pustietăţile pline de colilia încă acoperită de rouă. Prin văzduhul pur pluteşte lin mătasea morţilor. Stau la cîţiva paşi unul de altul. El, Mihai voievod şi el, Ghazi Ghirai, marele han al Hoardei de aur. Al hoardei pustiitoare. Al pedepsii dată de Dumnezeu acestui răsărit de Evropă. Nemişcaţi. Împlîntaţi în şei. Două lumi. Două istorii. Îşi muşcă mustaţa.

— Fii binevenit în ţara mea, Chani Ali Chan Ghazi Ghirai !

Marele han izbucneşte într-un rîs nechezat. Îşi ridică mîinile uşor, cu un gest măreţ, cum numai orientalii ştiu să facă.

— Pe Allah ! Abia acum te recunosc, Michaly !

— De ce abia acum, Chani Ali Chan ?

— Neruşinarea ta n-are margini... Îmi urezi bun venit, după ce mă laşi să te aştept. Spui că eşti în ţara ta, cînd noi sîntem,

cu ajutorul lui Allah, în olaturile Hoardei. Are dreptate împăratul, cînd îți cere capul.

— L-a vrut și pe-al tău. Oare numai pentru neobrăzarea ta cunoscută în Evropa ?

Marele han descalecă. Își scoate sabia. Și-o leagă la șa. Voievodul face același lucru. Marele han îl privește cu coada ochiului. Își trage hangerul de la brîu. Îl vîră în cobur. Apoi ridică amîndouă brațele să-l vadă că nu este înarmat. Îl privește lung, pe sub pleoapele de mongol. Se apropie unul de altul, făcîndu-și trei reverențe orientale și ducîndu-și dreapta la inimă, la buze și la frunte. Se privesc nestînjeniți.

— Tu ești cel care tulbură împărăția și-l face pe Mahomed să nu doarmă nopțile ?

— Tu ești cel care tulburi răsăritul și nu lași noroadele să-și strîngă agonisita ? Care mi-ai călcat țara și mi-ai vîndut oștenii prin tîrgurile de robi de la Trapezunda ?

— Voia lui Allah !... Să stăm !

Marele han se așează pe scut. Voievodul pe poala pelerinei.

— Ți-am văzut străjile pe care le-ai transformat în broaște rîioase. Nu ți-a ajuns cuvîntul meu ?

— Vorbele tale sînt unse cu miere. Faptele cu sînge. Am văzut urmele iscoadelor tale în jurul taberei mele de taină.

— Lupii chiori. Am să le tai mîinile.

Liniște.

Soarele de început de octombrie aurește rovina. Trece un susur de vînt prin păpuriște.

— N-aș vrea să te cunoască femeile mele, Michaly Bey.

— Mi-aș teme dragostea ibovnicei mele, dacă te-ar cunoaște, Ghazi Ghirai.

Marele han își scoate coiful din aur căptușit cu blană de hermelină. Craniul puternic, ras, cu pielea lucind albăstrui, mustața prelinsă, ochii oblici, bărbia puternică, el însuși puternic, măreț, stăpîn pe fiecare gest. O privire aruncată peste umăr și voievodul înțelege ce l-a adus aici pe Ghazi Ghirai.

— L-ai ucis pe fratele tău, Ieti Ghirai Chalga. Ești singurul stăpîn. De ce te mai temi ?

— Mintea ta este la fel de ascuțită ca tăișul săbiei tale, Michaly Bey. Nu mă tem decît de mine însumi. Ce vrei să-mi ceri ?

— Dar tu ?

— Am venit să-ți dau !

— Am venit să nu-ți mai dau, Ghazi Ghirai.

— Așa sînteți toți. Niște ciini care mîriiți din dosul gardurilor voastre răpănoase.

Vorbește în turca aleasă a scriitorilor vechi, pe care-o presară cu cuvinte arabe și tătare.

— Voi niște cîini, care lingeți mîna care vă lovește.

— Așa a fost scris.

— De aceea ți-ai pus taberele la Cetatea-Albă ?

— Cunoști cum dovedea Al-Khwārizmi că pătratele și rădăcinile unui număr sînt egale cu numărul ?! Cunoști operația aljabr ? Dar al-mugābāla?... Ah, Michaly Bey ! De ce nu-ți ridici privirea ta în cerul de noapte să-ți urmărești soarta în mersul constelațiilor ?

— Un astrolog arab mi-a făcut horoscopul cînd aveam de cinci ori cîte cinci ani. Mi-ajunge.

— Numărul sfînt este șapte.

— Numărul meu este patru.

— Știu ! Cu voia lui Allah.

Ce știe Chani Ali Chan pe care-l credea ori pe cal, ori dezmierdat de hurii ?!

— Dacă știi, adu-l pe Ibrahim la viziratul cel mare.

— Poate schimba Ibrahim soarta mea și soarta ta ?

— Poate aduce semne favorabile în Balanță.

— El singur ?

— Începe cu el !

— Ce-mi dai ?

— Pacea.

— Aceea este în copitele calului meu... Pe Allah ! Nu-mi spune că mi-ai dat viața. M-ai umili.

— Nici n-am gîndit-o !

— Am gîndit-o eu pentru tine. Ibrahim este un înțelept. Cunoaște știința al-jabr și 'ilm ahkām an-nujūm, știința din legea stelelor.

— Pe care n-o cunoaște dușmanul tău de moarte, cancelarul Zamoyski.

— Ai vrea să-l învăț ?

— Mi-ai fi prieten, dacă l-ai învăța...

— Ceri repede și mult.

— Ca să dai puțin și tîrziu.

— Vreau pace cu împăratul romanilor și drum slobod prin Ungaria de sus.

— N-ai avut niciodată război cu el.

— Cu căpitanii lui, da.

— Unde vrei să te duci ?

— Dacă nu pot la tine, atunci la sîrbi. Am datorii la toţi negustorii de robi din Orient şi Arabia.

— Plăteşte-ţi datoriile cum mi-am plătit eu creditorii.

— Nebunule ! Negoţul care mă-mbogăţeşte este cel de oameni, nu de ceară, ori de grîu.

— O ştiu ! Vei avea pace cu împăratul romanilor şi haraci de la el. Ţi-o jur.

— Ce-mi ceri ?

— N-ai ce căuta la sîrbi.

— Ca să-i aţîţi tu ?

— Da !

Un popîndău ivit din pămînt îi priveşte cu ochi mici şi ageri. Stă pe dosul grăsan, adulmecă. Guşile albe îi atîrnă sub fălci. Marele han hinchineşte vesel.

— Toamnă lungă, beyule.

— Vreme bună s-o iei spre Volhinia.

— De ce ţi-ai adus oastea legată în fier la Buzău ?

— Nu ştiam cu ce gînduri vii.

— N-ai citit Kitāb aş-Ṣadîg wa-l-Ṣadaqa a lui Abu Hayyān al-Taudīdi ?!

— Am citit-o la Busra. Voiai să-mi vorbeşti ca şi el despre prieten şi prietenie !

— Vorbeşte-mi tu, dacă inima ta este curată.

Marele han îşi desface nasturii de la mînecă. Scoate un hanger din fiecare mînecă. Le înfige în pămînt, lîngă vîrful cizmelor roşii din piele de ţap de Buhara. Voievodul îşi scoate stiletul.

— Mi-era destul unul, Ghazi Ghirai...

— M-ai învins, Michaly bey, spune marele han. Se pleacă spre el şi-i şopteşte printre dinţii puternici, de om al stepelor :

— Ne-am încercat şi puterea minţii şi tăria cugetului. Spune-mi pe Allah, ce vrei de la mine şi ce vrei să-ţi dau în numele prieteniei noastre ?

Voievodul îi apucă încheieturile. Sînt tari, apărate de zale subţiri. Îi vede unghiile lăcuite. Degetele pline de inelele Ghiraizilor. Cine ştie dacă nu sînt trecute din tată-n fiu, de la Ghinghis Chan.

— Vreau să laşi Ţara Românească, Ghazi Ghirai. Să nu mai joci jocul Porţii. Să mă ajuţi să-l punem mare vizir pe Ibrahim. Să-l pîrăşti pe noul patriarh. Să-i prinzi oamenii care umblă spre Moscovia. Să-l joci pe Ieremia. Să-l ţii la hotarele Volhiniei pe Zamoyski. Anul ăsta. Şi la primăvară. Şi la toamna cealaltă. Dacă treci Carpaţii pe la leşi, cazi asupra lui Sigismund. Neliniştează-l. Adună-i oştile spre miază-noapte.

— Ca să-l loveşti tu din miază-zi ?
— Poate.
— Te ridici împotriva tuturor ?
— Dacă este nevoie, da !
Marele han închide ochii. Şopteşte :
— Allah ! Un nebun !
Apoi :
— Eu am în spatele meu stepele şi pustiurile pînă la Caspica, pînă la Aral, luni de zile de pustiu pînă la oraşul sfînt Buhara, pînă la Samarkand, la Gur-i Emir. Dar tu, tu Michaly bey, tu, pe Allah, tu ce ai în spatele tău afară de neagra ta nebunie ? Tu Kara-obog !? Tu biet grăunte de nisip, tu pulbere, tu neam de cîrtiţă făcut să scurme ţărîna pentru alţii, tu neam de bursuc făcut să agonisească, apoi vin apele, şi vin bulucurile, ori vin ianicerii, se duce totul pe apă, ori pe foc, iau femeile pentru haremuri, pruncii în ţeapă, pe Allah, de ce toată nebunia ta, Michaly bey ?
— Ca să rămînem, Ghazi Ghirai !
Marele han îşi lasă bărbia în piept. Meditează îndelung la acest «ca să rămînem». Oftează. Se gîndeşte la Fatimă. La biblioteca lui din Bachcisarai. La toată ştiinţa şi literatura arabă rămasă dincolo de imperiul Profetului, pe ruinele lui, mărturia acelui imperiu fabulos care, zdrobit fiind de Timurizi, a cucerit lumea mongolă prin spiritul său. Care este spiritul pe care-l propune Europei acest nebun ? Ce-nseamnă acest «ca să rămînem» ? Şi-n ce să rămînă ?...
— Îmi repezi olăcar de zi şi noapte cu ştiri de la Saray. Tot ce se ţese împotriva mea. Cine sînt duşmanii mei. Prin oamenii tăi din Istanbul, să piară... Împăratul romanilor să-mi dea o sută de mii de taleri de aur. Meşteşugarii mei au îmbătrînit. Din Moscovia îi găsesc mai greu. Cancelarul şi-i apără pe-ai lui. La tîrgurile de robi vînd puţin. Acum îmi ceri să scot din socoteli olaturile tale. Cele sîrbeşti. Ungaria de sus... Sărăcesc din pricina ta. Eşti bogat. M-ai făcut sărman. Plăteşte... Mie cu aur. Viselor tale cu capul...
Îşi smulge hangerele din pămîntul mirosind a vrejuri de toamnă. Încalecă dintr-un salt. Înainte ca voievodul să facă o mişcare, din tufărişul Brateşului, dintre tufele de răchită şi din şovaruri ţîşnesc călăreţi cu calpace şi benişuri albastre, care înconjoară rovina la galop nebun, chiuind năprasnic şi fluturîndu-şi sulițele.

6

Cortul de război al marelui han, din pîslă groasă, lînă amestecată cu păr de cal. Stau amîndoi pe perne din piele de cămilă cu înfloriturі aurite, sub pologul ridicat, sprijinit în patru sulițe. Radu Buzescu și Theodosie Rudeanu prezintă darurile. Keșigul din paza de zi, în benișuri albastre, verzi și negre, cu calpace din blană de vulpe, își ține caii la mînă și scuturile la umărul stîng. Recunoaște războinicii tribului Șürakül, cu baaturii cunoscuți în întreg răsăritul pentru cruzimea și vitejia lor nebună. Noionii cu paitzele de aur, de argint și de bronz, cu săbiile încovoiate, cu cizmele roșii, ori galbene, imamii cu bărbi albe, strălucitoare, turbane albe și șalvari verzi, ochi oblici, plini de taine, prviri tăioase, ori vagi, tuiurile roșii din fața unităților de-o sută. Sînt patru asemenea djaun într-o rînduială strașnică. Nimeni nu mișcă. Nimeni nu scoate o șoaptă. Pînă și caii scunzi, flocoși de stepă, cu nările despicate, stau nemișcați.

Ghazi Ghirai îl fură cu coada ochiului pe căpitanul Moise Székely, burzuluit, verde, așezat în chip de gardă lîngă voievod, între Baba Novac și Tudor Maldăr.

— Sînt daruri vrednice de un prinț și de prietenia noastră, spune în turca lui aleasă...

Radu Buzescu ajutat de doi oșteni prezintă orologiul de Nürenberg care indică ceasul, ziua, luna și anotimpul. O lucrare în bronz cizelat, cu basoreliefuri înfățișînd patru femei dintre care una este Flora deșertînd cornul abundenței, iar celelalte probabil anotimpurile, ducînd pe brațe cercuri armilare. Un zodiac emisferic servește drept clopot pentru arcașii regali care bat orele cu ciocanele lor de bronz. Deasupra purtînd o ghirlandă de trandafiri din porțelan, trei îngeri bucălați și diafani zîmbindu-i cu încîntare marelui han.

Ghazi Ghirai întreabă dacă calendarul ținut de acest ceasornic are în vedere durata variabilă a unei lunații și dacă nu cumva prevestește și eclipsele. Cu o reverență orientală, Radu Buzescu indică unul din cercurile armilare, explicînd detașat că la începutul lunii noi, Soarele, Luna și Pămîntul sînt în conjuncție și că, pe acest cerc sînt înscrise pozițiile Lunii și Soarelui pe întregul an, astfel...

— Deci mai bine decît calendarul celor 28 anwā?

— Mai bine, prea luminate.

— Mai bine decît cele 28 de înrourări ale lunii?

— Mai bine, strălucirea ta.

— Vrei să spui că este mai bun decît armila solstițială din observatorul lui Hūl āgū, strămoșul meu, ridicat la Maragha ?

— De atunci au trecut trei veacuri, lumină a răsăritului. Știința lui Nāṣr ad-Din aṭ-Ṭūsī a crescut cum cresc rîurile coborîte din munte.

— Știi ceva de zîjurile lui Ulug-beg ?

— Le-am studiat cu adîncă smerenie la Istanbul.

— Ești vrednic de prințul tău. Dar ești mai vrednic de mine. Michaly bey, prietene și frate, îți dau o sută de iepe cu lapte și zece femei mai frumoase decît visul, pe acest bărbat înțelept.

Voievodul nu-și poate stăpîni un tremur al degetelor. Radu Buzescu își încrucișează brațele la piept. Trăsături împietrite, nobile, tăiate în gresie.

— Este un bărbat slobod, apucă să spună.

Marele han îl strînge de cot.

— Nu-ți pun prietenia la încercare. Dă-mi-l pe el.

Se-ntoarce scurt spre Moise Székely. Îl arată cu degetul plin de inele între care strălucește un diamanat cît oul de porumbel șlefuit de Cairo.

— Dă-mi-l pe el, ca să-ți rămînă capul pe umeri. Am să-l vînd la tîrgul de robi din Samarkand, să i se piardă urma. Ori mai departe, la Marele zid al Kitailor. Ori în Hindustan.... Ai încălzit un șarpe la sîn, Michaly bey.

Moise Székely asudă verde.

— Acest oștean aparține prințului Simismund Báthory, Chani Ali Chan. Este sub protecția mea și sub cuvîntul meu cavaleresc...

Marele han rîde hinchinit. Bate din palme. Bakauli cu paitze de aur preiau darurile. Imbrohorul strigă voia strălucirii sale, stăpînului răsăritului de a rămîne singur cu prietenul inimii lui, Michaly-beyul Kara Iflak. Voievodul are senzația unui jungher apăsat pe inimă. De unde știe marele han de trădarea lui Moisă ? Și ce nu știe marele han și unde aurul lui nu a cumpărat oameni ? Și de ce s-a crezut el atît de deasupra altor prinți și stăpînitori ? Ori de ce și-a crezut oamenii de curte atît de credincioși încît să nu răspundă la-ntrebările aurului ? Ce știe Radu Buzescu de uneltirile lui Sigismund ? Îl vede pe Moisă ieșind din cort, alb, cu o privire tulbure și zemoasă. Nököt, tineri, fără arme, ard mirodenii. Alți nököt aduc mese de șah, cupele cu cumis, tăvile de aur cu munți de orez peste care sfîrîie în osînză de berbec bucățile de șașlîk trase în frigăruile lor de fildeș. Se aduc

vasele de aur pentru spălarea mîinilor. Nici o roabă. Doar oşteni tineri, tăcuţi, călcînd neauzit pe tălpile moi ale cizmelor fără tocuri. Voievodul încearcă senzaţia veche, stranie pe care-a încercat-o de cîte ori a intrat într-o medresă, ori moschee, travestit în turc; ori într-un palat oriental. Oprirea timpului. Totul rămîne nemişcat, în afara lumii, închis în sine însuşi, el însuşi măsură a tuturor lucrurilor. În cort se-ncheagă o tăcere profundă. Ghazi Ghirai îi cere să-i cinstească bucatele lui de război. Îşi înfige degetele în pilaful gras şi fierbinte. Marele han mănîncă stăpînit. Tace. Muşchii rotunzi ai fălcilor îi joacă sub pielea gălbuie ori de cîte ori sfîşie bucăţile de şaşlîk tăvălite prin ceapă prăjită.

— Mi-ai scăpat viaţa. Ţi-am scăpat viaţa, spune într-un tîrziu. Sîntem slobozi unul de altul.

— O vrei ?

— Într-un fel da, pe Allah ! Eşti un om care aduci urgia, Michaly.

— Ce ştii de acest oştean ?

— Ştiu ce tu însuţi nu ştii. Ştiu că puteam să te lovesc în ziua cînd ţi s-au răsculat lefegiii. Ştiu că de dincolo de munţi te pîndeşte cîinele cu prepuţul de răţoi bicisnic, plătit de Zamoyski, care-i trimite daruri şi-l mustră ca un cumnat mai vîrstnic. Ştiu că ai faţă de el o milă frăţească, pe care el n-o are faţă de tine... Allah să-ţi lumineze calea... Cum stai cu casa Füger ?

Voievodul nu răspunde. Îşi şterge degetele pe prosopul de bumbac.

— De ce ?

— Vreau să-mi schimbe aur, pe guldeni olandezi.

— Unde ?

— La Liov.

— Multe ?

— Poate cinci sute de mii.

— Stau bine. Am să le trimet vorbă. Cînd ?

— La sărbătorile voastre de Paşti.

— Vor fi la Liov.

— Să vină la «Lebăda de aur», în cea dintîi zi de Paşti catolic.

— De cine să-ntrebe ?

— De neguţătorul de mătase din ţara Kitailor, Şitak bey.

— N-am să uit. Ce ştii de oşteanul acela ?

— Eşti încăpăţînat ca un catîr.

— Te-ascult.

— Te urăşte de moarte pentru o femeie. Te urăşte de moarte pentru că se teme de tine. Te urăşte de moarte din porunca bisericii căreia i se-nchină. Ucide-l ! Iată, îţi dovedesc prietenia mea !

Bate din palme. Apare neauzit un nököt cu caftan roşu. Ceilalţi strîng bucatele sleite. Aduc şerbeturi. Nökötul cu caftan roşu scoate din sîn o chartă. O desfăşoară pe masa de şah. Este desenată cu tuş, pe hîrtie chinezească de mătase. Marele han îi spune ceva de precizia ei, invocînd ştiinţa arabă a geodeziei, citează cu plăcere cîteva nume dintre care îl repetă pe Ibn Hawgal şi al-Bīrūnī, căruia, spune, îi datorează cartografii Hoardei, ştiinţa măsurătorilor exacte. Voievodul simte o mireasmă ameţitoare ; de trandafir şi paciuli. Faţa aspră a marelui han se luminează.

— Vino, Nurbanu, lumina mea.

Principesa în costumul roşiilor de ţară, nobilă, mlădioasă în pantalonul alb, din piele, cu mijlocul strîns în brîul de aur. Voievodul ar vrea să se ridice. Nurbanu îi face o reverenţă orientală.

— M-ai chemat, tată.

Acolo, sub ochii lui, se-ntîmplă ceva ascuns, tainic, de care el nu-şi poate da seama. Marele han o priveşte lung pe aceea care i-a spus tată şi nu stăpîne, care-i vorbeşte de stăpînul şi iubitul ei, Tudor ; care-a fost ţinut la intrarea cortului, cînd trebuia să fie aici. Simte că între marele han şi principesa Nurbanu se duce un război tainic. Că marele han îi cere ori i-a cerut ceva şi principesa nu voieşte să i se supună.

— Te-a chemat stăpînul tău, Michaly-bey.

Principesa îl priveşte mirată. Voievodul îşi pleacă fruntea în semn de încuviinţare. Marele han le spune amîndurora că pentru prietenia faţă de bey a împins pînă la Siret o linie de ulakini şi zece djam cu corturi, sănii pentru la iarnă şi cai de schimb astfel ca cei două sute de farsah cîţi sînt între Siret şi Bachcisarai să poată fi făcuţi de olăcari în cinci zile şi cinci nopţi. Olăcarii beyului să plece noaptea. Să ajungă în bălţile de la Şendreni, unde va arăta Nurbanu, în zori, astfel încît să se cîştige o zi de goană. El, marele han Ghazi Ghirai jură pe inima sa şi pe armele sale să-i fie cu priinţă beyului, încă un an, începînd de astăzi. I-a dovedit preţuirea lui. Jurămîntul acesta a vrut să-l facă în faţa preaiubitei lui fiice Nurbanu, care şi-a ales bărbatul dintre necredincioşi, părăsindu-l pe Allah pentru Isus Christos. Voia şi mila lui Allah. Căile lui sînt necunoscute oamenilor.

Se ridică. Se închină adînc în faţa voievodului.

— Ai rupt un an de pace, dintr-o veşnicie de năvăliri, Ghazi Ghirai.

— Voia lui Allah şi-a mea, beyule.

— Iată răspunsul meu. Prietenia mea nu-şi cruţă sîngele, după cum nici duşmănia mea nu şi-l cruţă. Gîndeşte-te că orice răsărit este urmat de apus şi că vîntul nu bate numai de la răsărit, furtunile putînd veni şi de la apus.

— Allah.

— Orice-ar fi între noi, pace ori război, principesa Nurbanu va fi ocrotită de voia mea şi legile pămîntului.

— Allah să te binecuvînteze.

— Am vorbit destul Ghazi Ghirai.

— Să-ţi rodească holdele, beyule.

— Amin !

Temenele. Iese condus de nököt cu săbiile la umăr. Ghazi Ghirai rămîne cu Nurbanu. Soarele stă mare şi roşu, aninat de cerul ofilit al toamnei. Se miră văzînd keşigul în şa, caii de povară purtînd corturile, hergheliile de iepe de muls gonind spre marginea zării, mînate de călăreţi. Otacul a fost strîns într-o tăcere desăvîrşită. Războinici în caftane albastre se aţin la stîlpii cortului marelui han. Ai lui sînt în şa, tăcuţi, avîndu-l la mijloc pe căpitanul Moise Székely. Vine Nurbanu. Căpitanul Tudor Măldăr sare din şa. Principesa îngenunche. Îi întinde o cutie din piele de crocodil. Voievodul îi face semn marelui logofăt care descalecă, deschide cutia, scoate din ea o paitză de aur pe care este gravat un leu şi-i şopteşte că toţi baaturii şi-au împins caii şi tuiurile pînă în spatele gărzilor. Voievodul apucă lanţul de aur al paitzei. Şi-l trece peste gugiuman, pe gît. Încalecă. Izbucnesc strigăte sălbatice.

— Adea ! Adea !

Djaunurile pornesc la galop de pe loc. Tătarii îşi scot săbiile. Închid un cerc în jurul lor şi-al gărzii. Se ridică în scări. Salută tuiurile ducîndu-şi mîna la frunte, la buze, la inimă. Tuiurile astea care-au trecut de atîtea ori peste morţii lui.

— Marele han îţi mulţumeşte pentru că-i ţii pe utlavi dincolo de Dunăre, spune Nurbanu.

Utlavii sînt cazacii... Pune pinteni. Trece pe lîngă tuiuri. Cercul tătarilor se sparge la o poruncă. A-nţeles şi această vorbire prin oşti a lui Chani Ali Chan. Urcă rovina la trap întins. Cortul marelui han s-a şters de pe faţa pămîntului. Sub lumina sîngerie a apusului keşigul tribului Şürakiül şerpuie sub tuiuri pe malul plin de trestie al Braţeşului, pierzîndu-se în pîclele albăstrii ale depărtătrilor.

7

Același soare mare și roșu, aninat în cerul ofilit, de toamnă uscată. Codrii sfîrlogiți, ogoarele din spre Buzău arse de secetă. Prin văzduhul fierbinte trece mătasea morților, argintie, unduindu-se lin și trec în fapt de zi cîrduri de cocori, trec spre Dunăre, trec spre Bosforul albastru și spre Mediterana și spre zările lui miază-zi, zările de dincolo de gîndurile lui. A urcat pe firul Buzăului cu taberele de lefegii și oastea mică. Abia și-au putut adăpa caii în rîul sleit. Scurmau fundul cu copitele să se adune apa. La Vișani a ieșit un moș gîrbov în fața calului domnesc. Pletele și barba colilii. Straie albe, curate. Mirosea a prescură și-a tămîie. I-a luat calul de dîrlogi. L-a scos la o fîntînă adîncă, sub un nuc vechi. Fîntîna avea apa rece, cum nu mai băuse de-o viață. Rece, cu gust bun de rădăcină și de pămînt. Moșul a blagoslovit ciutura plină din care-au băut și el, voievodul, și Sultan, armășarul de oaste, răsuflînd în fundul ciuturii căptușit cu mușchi verde. Moșul a vrăjit văzduhurile cu semne ciudate și vorbe neînțelese. I-a spus :

— Ai mîniat pre Domnul, asuprind sarea pămîntului. Ne-ai adus în sapă de lemn pre noi, carele te-am înălțat și-ai înălțat ore cei care-ți pizmuiesc scaunul și mărirea. L-am cunoscut pe Pătrașcu voievod cînd bătea calea la Tîrgul de Floci, la muma măriei tale, Tudora, carele este vară de-al doilea cu nevastă-mea, Vișa. Am darul ghicitului și harul vederii. Amin.

În nuc se strînseseră în sobor mierlele și grangurii. Fluierau pe-ntrecute. Era o dimineață plină de lumină dulce și tristă. Radu Buzescu încheia tocmeala de marș cu oștile lui, cu chervanele lui bogate în harabalele cărora se găseau corturile din mătase cu stîlpii auriți, lăzile cu bani pentru împrumut, dacă o avea lipsă «măria-sa și vărul nostru iubit» și liniștea lui de fiecare noapte, împătimita Habiiba. Nici nu știe dacă n-o iubește pe Habiiba, femeia care l-a răscolit pătimaș, făcîndu-l să se simtă tînăr și voinic și mereu plecat pentru sabatul simțurilor, ca și pentru nesfîrșita duioșie a cîntecelor orientale ; ori pentru poemele de arme și dragoste pe care buzele ei le rostesc c-o înfiorată încîntare, așa cum rostesc străvechile povești despre Timur și iubita lui soață, Bibi Hanum.

— Are să te-aștepte durerea trupului și frîngerea sufletului, plătind pentru toți morții cu tine, Amin. Și-ai să te umpli de mărire și de crîncenă suferință, una chemînd-o pe cealaltă, precum lumina cheamă întunericul, amin ! Și din trei luni în patru, au să se pornească zăpoarele și-are să curgă belșugul în vîna pămîntu-

lui, au să umple albinele fagurii cu miere de tei şi de salcîm şi de floarea cîmpului şi au să aibă nunţile noatenul şi viţelul al gras şi vadra de sîngele Domnului, numai tu ai să stai în singurătăţi, că nu-ţi ajunge ce ai şi ce vrei nu ajungi, amin ! Că n-ai găsit cumpăna între ce vrei, ce poţi şi ce ai, cele trei chei ale smereniei, amin.

— Principesa Nurbanu, măria-ta, spune Theodosie Rudeanu, din pologul cortului. Voievodul îşi desprinde fruntea din palmă. Spre tabăra lefegiilor de la Vadul Paşii se văd norii de colb ai herghelilor duse la adăpat. De undeva, dinspre Balta Plopului, intră în tabără chervanul boierilor munteni, cu demîncarea, straiele, armele şi nutreţul pentru oastea mică. Îi face semn vătafului Simion să ridice pologul. Dincolo de cercul harabalelor oştirii, vede trei călăreţi cu sulițele la picior, legănindu-se în şeile înalte. Înaintea lor, cocîrjat pe greabănul iepii galbene cunoscută în toată oştirea, călăreşte, vel şătrarul Vasile Ţîru. Răsuflă uşurat. Se ridică atunci cînd principesa Nurbanu intră ţinîndu-şi dreapta pe braţul soţului ei, căpitanul Tudor Maldăr. Principesa, îmbrăcată în uniforma roşiilor de ţară, îi face o reverenţă ostăşească. Pologul se lasă în urma marelui logofăt. În cortul ostăşesc de pîslă pluteşte o lumină cenuşie, aspră. Îşi spune că aceştia doi nu şi-au istovit dragostea, aşa cum şi-a istovit-o el pentru Stanca de mulţi ani, rămînînd doar cu duioşia pentru muma rodului său şi cu rare izbucniri de patimă, drojdie a ceea ce a fost în tinereţele lor. Le vede cearcănele, buzele sfîrtecate de săruturi sălbatice, feţele subte, privirile tulburi şi-l încearcă o pizmă rea şi strîmbă, urîtă. Le pizmuieşte fără grija. Le pizmuieşte libertatea în care-şi arată patimile. Apoi se gîndeşte la preţul cu care a plătit Tudor Maldăr dragostea şi patima şi pe Nurbanu. Se-nduioaşează. Principesa Nurbanu îi spune într-o turcă de curte în care amestecă vorbe tătare şi româneşti, să n-aibă încredere în marele han. Jurămintele lui pe coran sînt strîmbe din clipa cînd le-a gîndit. Singura lege a stăpînirii lui este puterea şi bogăţia. Este în stare să-l prindă pe voievod cu arcanul, să-l vîndă unui oglan, să-l răscumpere cu preţ întreit şi astfel să-şi plătească în faţa conştiinţei faptul că, într-un fel, voievodul i-a scăpat viaţa.

— Este un războinic viteaz, principesă.

— Atunci cînd este încredinţat de biruinţă, măria-ta.

— A-nvăţat în medrese. Cunoaşte astrologia, astronomia şi legile numerelor.

— Mai ales cunoaşte istoria Hoardei de Aur, măria-ta, spune căpitanul Tudor Maldăr. Nurbanu şi-a călcat pe suflet, venind la picioarele măriei-tale. Ghazi Ghirai visează să descalece la Gur-i

Emir, aducîndu-i lui Timur o nouă împărăţie tătară. De la Kara Deniz la Caspica, Aral şi Sîr Daria, pînă-n Hindustan şi-n Persia. Ar vrea Istanbulul şi Moscovia şi Moldova, doamne. Este ros de viermele măririi.

Vorbele căpitanului Tudor Maldăr îl dor. Parcă-l lovesc nemilos, în taina lui şi-n gîndurile lui şi-n fiinţa lui cea mai ascunsă.

— Este vreun rău că visează la mărirea veche a norodului său, căpitane Tudore ?

— Este, măria-ta. Că mărirea aceea a fost dobîndită cu sabia, împotriva legilor fireşti ale noroadelor. O ştie şi măria ta.

— Înţeleg că nu vrei să mă tulburi, doamne, aruncînd vorbe aspre tatălui meu. Am oameni de credinţă la Bachcisarai. Fatima îl împinge la mărire. Chani Ali Chan ştie că sultanul i-a dăruit ţara măriei-tale, dac-o poate lua cu sabia. Astăzi se gîndeşte să-şi pască iepele pe Dunărea de sus. Mîine va vrea să aibă păşuni pe Dunărea de jos. Atunci ar cîştiga atîta din vînzarea robilor, încît s-ar putea gîndi la calea răsăritului. Nu te-ncrede în soliile lui. Priveghează-le umbletele prin ţară. Ochii tătarilor sînt iscoditori. Văd noaptea la fel de bine ca şi ziua. Adulmecă urma oştilor, ca lupul din stepă, urma caprelor sălbatice.

Principesa Nurbanu, dintr-o dată palidă, îşi duce mîna la inimă. Căpitanul Tudor Maldăr o cuprinde pe după umeri, cu o mişcare delicată. Îi şterge fruntea brobonită, cu batista.

— A purces grea, măria-ta, şopteşte. A frînt-o ruşinea vorbind astfel de tatăl ei.

Opintit, muşcîndu-şi buzele, cu nările albe, principesa Nurbanu se apropie de masa pe care stă deschisă charta Dunării.

— Hanul «La Potcoava de aur» din Bucureşti, măria-ta, are în spatele lui covoăria lui Faizi Ahmet.

Se face lividă. O trec sudorile. Îl priveşte cu disperare. Cu umilinţă. Cu dispreţ. Închide pleoapele. Îi vede genele negre, lungi, date cu dresuri, clipind speriate.

— Iartă-ne, doamne, spune Tudor Maldăr. Te slujim cu încrîncenare.

Principesa Nurbanu îşi revine.

— Am să joc la botez, feţilor mei, şi-am să-i fiu naş ăluia mic.

Vine la ei, îi cuprinde la piept pe amîndoi şi le spune să se iubească fără grijă, că-i sloboade din slujbe pînă cînd o naşte principesa. Să se ducă la Mâldărăşti. Să se bucure că le-a hărăzit trei pietre de moară la Rîmnicu Vîlcii, alte trei la Hurezi şi zeciuială din vama de oi de la Novaci... Auzi, vel logofete ?

— Aud, măria-ta, răspunde de după polog, marele logofăt Rudeanu. Aud și abia-l țin pe vel șătrarul măriei tale, care mă omoară cu zile.

— Nu-l crede, măria-ta, răsună glasul dogit al marelui șătrar... Ce te-aș mai jumuli și pe măria-ta ! Asta-i tabără ? Asta-i așezare domnească ? Asta-i orîndă de noapte ?

— Duceți-vă pe-aici, să nu-i căderi în gheare, le spune celor doi.

Simion ridică pologul care dă în cortul de dormit. Principesa Nurbanu nu se clintește. Ochii i se măresc. Pupila rotundă, scînteietoare îl ațintește cu o dușmănie femeiască, rea.

— Îi cer măriei-tale o răsplată numai pentru mine !

— Robul tău, principesă.

— Pe Habiiba...

Stă acolo, zbîrlită, cu buzele întredeschise, lăsînd să i se vadă dinții albi, umezi și strălucitori. Înainte de a-i răspunde, principesa i se-nchină adînc și iese.

— Pentru cinstea măriei-sale, doamna, spune căpitanul Tudor Maldăr, îngenunchind și sărutîndu-i mîna.

8

— Așa că l-am bătut cu buzduganul peste măsele, vedea-l-aș spînzurat, și i-am zis că dacă nu-s gata porțile pînă-n 1 decemvrie... Asta-i, măria-ta. Nu tu fîn pentru oaste, nu tu ovăz, nu tu cînepă, nici in, nici mei, nici seu, nimica, nimicuța și sărăcie la șătrărie de nu-ți pot închega tabăra iarna și nici cînd o da colțul ierbii la anul, ca să știi și măria ta cum stai cu războiul.

Marele șătrar Vasile Țîru, cu mustățile îmbîrligate, cocîrjat pe săbioaie, cîrîie mereu ca o cobe. N-are !... N-are nutreț, n-are pînză de cînepă pentru corturi, n-are pesmet, brînză, ceapă, făină de mei, n-are nimic. Să-și pună pofta de război în cui. Să mai lase sabia. Să apuce plugul, dacă e voievod. Și altele asemenea. Seceta. Sărăcia satelor. Zgîrcenia marilor boieri.

— Că dacă lăsai moșneșimea, moșneșime aveai... Ai stricat-o... N-ai... 'Tu-i teaca mamii ei de slujbă, că-mi vine să-mi pun unghia-n gît ca pițigoiul.

Marele logofăt tace. A făcut la moșiile lui zece case husite, le-antrarmat și tace. Tace și vărul Radu Buzescu. Simte golul din jurul lui. Amețitor. Simte vorbele principesei Nurbanu plesnindu-l peste obraz. Vor să-l jefuiască de uitarea lui. De aleanul, de încîntarea lui. De Habiiba. Pentru cinstea Stanchii. Se simte jefuit la

întîlnirea cu marele han. Jefuit de ceva adînc, de un gînd luminos și drept, care acum i se pare șui, găunos și putred. Ce-ar fi voit de la marele han? Să-și răstoarne felul de a gîndi, de dragul ochilor lui? Să-i facă treburile politicești cu sîngele Hoardei? De unde-a aflat Nurbanu de Habiiba? Unde pe lumea asta putea-va fi singur cu gîndurile, cu patimile și sfinteniile lui? Intră Simion. Latră un nume: Hödl! În cort se face liniște. Tace și vel șătrarul Vasile Țîru după ce-și bate nările cu podul palmei și țîfnește de cîteva ori, mormăind sub mustăți că numai lefegii ăștia l-au adus în sapă de lemn, vedea-i-ar și drege'le-ar.

Intră ajutorul domnului Erich Lassota de Steblau, locotenentul Hans Hödl. Este îmbrăcat în uniforma reiterilor imperiali, cizme înalte, tunică, plastron de piele neagră, spadă agățată de lentă, guler gofrat și pălăria cu pană de cocor în mînă. Un zdrahon cu obrazul verzui tăiat adînc de o cicatrice, care urcînd pînă sub ochiul stîng, îi ține căscată pleoapa de jos, lăsînd să i se vadă fundul alb roșietic, zemos. Domnul Hans Hödl a împărțit cîteva lovituri de spadă greu vindecabile la răsmerița lefegiilor, lucru care i-l face simpatic. Cu atît mai simpatic cu cît înainte de a fi în solda domnului Mustermeister, a fost locotenentul companiei de archebuzieri a căpitanului Nikolaus Theil în care rang a executat trageri de calitatea întîia la Călugăreni, Tîrgoviște și Giurgiu. Se spune despre el că-și joacă solda, cizmele și uniforma la zaruri. Că într-o noapte a plecat de la taverna «Cocoșul roșu» gol pușcă, desculț, cu pălăria pe cap și încins cu lenta și sabia; că ar fi bolnav de sfrenție și alte boli nerușinate, luate prin tavernele porturilor italiene, ori spaniole și din cînd în cînd ciupește din soldele și tainul domnilor lefegii. Deocamdată, roșu de mînie, raportează lui *der Fürsten* (Ion Rat, diacul de nemțească și ungurească și latinie tălmăcește, se pare, numai jumătate din ce spune locotenentul) că mîine nu poate plăti soldele, pentru că herr Mustermeister nu s-a-ntors cu banii de la blestemații de cămătari din Weissenburg... Că *Kriegszahlmeister in Hungärn*, herr Michael Zeller tace ca un porc, cu toate că i-a scris trei scrisori numai între 22 septembris—21 octobris. Nici *die Römische Kayserliche auch zu Hungärn und Böheimb Khurigliche Maiestät* etc. etc. nu s-a învrednicit încă să-și găsească vreme pentru un răspuns: vrea să mai țină oastea aici, ori nu, pe barba lui Wothan, ceasornicăria pasionîndu-l atît de mult încît bietul senior Erich Lassota de Steblau o să crape de foame. Raportează cu onoare că unul din aghiotanții căpitanului Moise Székely i-a făcut propunerea să plătească mîine noapte, pe ascuns, numai soldele lefegiilor unguri. Pe cazaci, sîrbi și bulgari să-i lase să se descurce singuri. El a avut onoarea să-i tragă o cizmă în dos acestui aghiotant și să

se prezinte la raportul lui *der Fürsten*, al principelui de la care așteaptă dezlegarea. Ce face, pentru că, mîine lefegii îl vor crucifica, bătîndu-i urechile în cuie, după un prost și mai vechi obicei al lor. *Summa summarum pentru 1983 Hussarischen Pferde und 1857 Trabanten* este de 20.791 florini. El are în lăzi exact 2741 de florini. Ordin !

Voievodul se uită la pleoapa căscată și zemoasă a locotentului Hans Hödl. Moisă Săcuiul împinge lucrurile mai departe decît ar face-o un cap luminat. Îl pătrunde acel frig de gheață, care-l încearcă mereu în vremea din urmă, care-i sleiește inima și-l încrîncenează făcîndu-l să se lepede de oameni, el care atît de mult a iubit oamenii. Moisă trebuie să fie cel puțin prost, ori nebun de-abinelea.

— Adu-l pe căpitanul Moisă, vere Theodosie. Mai înainte poftește-i pe toți căpitanii bulgari și sîrbi. Pe esaulii cazacilor... Simioane... Masă ostășească. S-o am în stînga pe principesa Nurbanu.

— Ion Rat ăsta tălmăcește după ureche și cum vrea el, măria-ta, spune marele logofăt înainte de-a ieși.

Dintr-un salt este asupra diacului. Îl înșfacă de plete. Cu o zmucitură puternică îl trîntește la pămînt.

— Cin'te plătește, caiafă ?.... Cine, n-auzi ?... Vorbește !

— Măria-ta, gîfîie diacul.

— Simioane... Muncește-l cu fierul roșu. Trei dieci să scrie ce spune... Ia-l !

Diacul se răsucește. Se tîrîie pe pîslă în patru labe. Îi încleștează cizmele cu brațele.

— Tolvai, Dumnezeule și măria-ta, doamne iartă-mă că spun tot. Tot și tot și tot, numa nu-l mînia pe Dumnezeu cu pedepsirea nevinovatului.

Locotenentul Hans Hödl privește scena cu ochii oțelii, impasibili. S-a obișnuit cu mîniile cumplite, ca și cu mărinimia fără margini a principelui, care-i cere registrul cu plata soldelor și evidența oștenilor pe companii și steaguri. Simion scoate tălmaciul dintr-o dată prăbușit în el însuși, alb și puțind a urină.

— S-a slobozit pe el, porcul, spune Radu Buzescu... De mult așteptam să-l prind pe Rat ăsta, crescut lingău pe la cancelariile voievodale din Alba-Iulia.

— Mi l-a dat Josica.

— Nici Josica nu-i oracolul de la Delfi.

Ar fi vrut să-i spună lui Radu Buzescu că e ostenit. Vede mustățile marelui șătrar și nu mai spune nimic. Simte cum îl adulmecă Radu Buzescu. Îi simte bucuria ucisă-n măsele și-l încearcă bucuria aceea rea și veninoasă care-l stăpînește de cîte ori îi lasă

mofluzi pe Buzești. S-a ticăloșit de tot, jucîndu-l pe Kon Mozes Trianidos contra Buzeștilor. Atît că acest Kon Mozes vrea numai seva copacului, nu rădăcinile lui. Rîde singur. Marele șătrar își face cruce.

— Mă mir că rămăseși teafăr la minte, doamne, atît cît rămăseși, după ce trecuși prin ce trecuși. Ai bani să-ți plătești mîncăii ? !

Tăcere. Voievodul frămîntă pîsla.

— Alergi ca lupul încolțit, măria-ta.

Se-ntunecă. În tabără intră un convoi de călăreți. Trag spre partea roșiilor de țară.

— Nu-ți fă griji, măria-ta. Lefile astea te neliniștesc ?

Se oprește în fața Buzescului. Îl ia de umeri. Îi caută privirea.

— Și ele, vere Radule.

Radu Buzescu rîde ușor.

— O nimica toată, măria-ta. Îți aduc de patru ori pe-atîta.

Voievodul îl strînge la piept. Știe că-l înjunghie pe la spate. O face cu leșuiala rușinii. Cu răutate. C-o bucurie putredă, pentru că războaiele lui i-au îmbogățit. Pentru că i-au smuls moșii, după moșii. I-au luat cîteva băi de sare. Au pus vameși pe drumurile de negoț care umblă cîte două zile pe tărîmurile lor. Îi e scîrbă de prefăcătoria lui, de jocul nedemn pe care-l joacă, de această politikie și diplomatikie, și spune că ei toți l-au făcut așa.

— Mulțămita mea, pentru gîndul tău frățesc, Radule. Acum am... Poate mîine, n-am să mai am !

Radu Buzescu își mușcă buzele. Cară lăzile cu taleri de trei luni, riscînd să fie ucis și jefuit, dacă Ghazi Ghirai afla. Ori lefegiii. Mihai s-a făcut mai dibaci decît l-a crezut. Se-nclină adînc să-și ferească privirile de căutătura voievodului, sfredelitoare și inteligentă și ironică.

— Oricînd, al măriei-tale, cu supunere și credință.

Voievodul îl vede pe vel șătrarul Vasile Țîru mîngîindu-și mustățile cu mișcări prelinse de motan hoț. Locotenentul Hans Hödl scoate din teșchereaua de alamă încuiată cu lacăt un registru pe coperta căruia sînt imprimate în relief armele Casei de Austria. O trîmbiță sună prelung : «Căpitani, grăbiți la porunca măriei-sale» !

9

Cuprinde dintr-o privire tocmelile cu tîlc ale marelui logofăt Theodosie Rudeanu. Masa lungă, așezată pe tobele oștirii, deasupra cărora s-au pus scuturi. Gărzile puternice, roșii de țară cu sabia la

umăr. haiduci sîrbi, martologi bulgari cu suliţe şi şuşanele, cazaci cărora li se răsfrîng luminile făcliilor în cecmenele sîngerii. Este acolo un gorun străvechi, măreţ, umbrind cerul înstelat pe care se călătoreşte, feciorelnică, luna de crai nou. Miroase trist şi duios a ierburi ofilite de brumă, a pămînt uscat, a frunzeturi moarte. Stă o clipă între copiii de casă făclieri, privind lacom gorunul zugrăvit pe cer. Se gîndeşte la destinul lui, la sfîşierea pe care i-o lasă în suflet toamna, la disperarea cu care caută uitarea în braţele neistovite ale iubitei lui, Habiiba. Cînd îşi coboară privirea din cerul aspru, negru, întîlneşte privirea mistuitoare a căpitanului Baba Novac. Se cutremură. Îşi aduce aminte de jurămintele vechi făcute în numele visului aceluia tiranic şi înălţător pentru care au murit cu bună ştiinţă atîţia bărbaţi, aici, pe amîndouă malurile Dunării. Îşi strînge la gît mantia voievodală, căptuşită cu samuri. Poate n-a simţit frigul pînă acum. Poartă gugiumanul, sabia şi platoşa uşoară din oţel de Damasc. Ascultă lacom murmurul căpitanilor. Se aşează în jilţul de campanie, acoperit cu blană de urs. O vede în stînga pe Nurbanu. În dreapta stă Radu Buzescu. Chipurile căpitanilor se contopesc cu întunerecul de sub gorun. Dochian. Matei ot Brîncoveni. Vasile Ţîru. Baba Novac. Ţacev. Kaloghera. Nu-i vede. Îi simte. Împietriţi. Ca şi cînd o presimţire grea, apăsătoare ar pluti sub gorunul care zăbreleşte cerul cu crengile groase, răsucite şi cioturoase. Un oştean aduce două sfeşnice cu cîte o lumînare. Unul îl aşează pe scutul din faţa voievodului. Lumina gălbuie, fîlfîită, luminîndu-l de jos, îi dă înfăţişare de spectru. Radu Buzescu închide ochii. Nu poate suporta să vadă capul voievodului smuls întunericului, parcă detaşat de trup, găvanele adînci din care privesc ochii lui mari şi tragici, barba neagră cu prea multe fire albite în prea puţini ani de domnie, fruntea torturată de gînduri, sprîncenele sîrmoase amintind coama zbîrlită a mistreţului încolţit, obrazul supt, cu pometii ieşiţi, brăzdat de riduri adînci, bărbăteşti, pline de asprime. Totul este fantastic, crud : iar capul voievodului plutind în para de lumină a lumînării îl îngrozeşte. Theodosie Rudeanu are o minte diabolică. Oşteanul cu sfeşnicul face paşi rari, înceţi. La fiecare pas i se aud pintenii. Teaca săbiei lovind o tobă. Altă teacă. Pleacă sfeşnicul în faţa fiecărui căpitan. Ţîşnesc din întuneric capete bărboase. Cicatrici încă nevindecate. Frunţi crunte. Nasuri coroiate. Pas. Zăngănit de pinten. Alt cap. Dochian. Şi noaptea deasupra, stelele, un nour lung, negru, tăind luna care-l poleieşte cu roşu mort şi aur stins. Pas. Ca şi cînd ar număra clipele. Oşteanul se opreşte. Aşează sfeşnicul la celălalt capăt al mesei, pe scutul întors pe dos. Toate capetele se-ntorc acolo. Căpitanul Moise Székely se trage înapoi. Lumina gălbuie nu-l iartă.

I se agață de pleoape. De mustățile prelinse pînă mai jos de bărbie.

— Ce ai să ne spui, căpitane Moise Székely, răsună în turcă glasul aspru al voievodului.

Radu Buzescu prinde privirea sticloasă a principesei. Nu vrea să se uite la voievod. Își spune că acesta se smulge în clipa asta din niște lanțuri cumplite și că o face fără nici un tertip diplomatic. O face ostășește și-l admiră pentru tăria lui, gîndind la urmările acestui act, care pot fi incalculabile. Mihai îmbină curajul disperării cu diplomația și diplomația cu credința fanatică în steaua lui. Are simțul clipei. Și, poate, asta este totul. Tot geniul lui poate stă în acest simț al clipei.

— Despre oști ? Despre lefi ? Despre starea taberei, măria-ta, răspunde din pata de lumină glasul bărbătesc al căpitanului.

Voievodul se pleacă peste scut. Luminarea îi umbrește ochii.

— Ba ! Despre trădarea jurămîntului ostășesc.

Voievodul se uită lacom la chipul celuilalt. «Te dușmănește pentru o femeie, a spus marele han». Da... Pentru Velica. Iată-l. Arătos. Viteaz. Bogat. Cu destule fapte de arme înscrise pe scut. Și altceva ? Ce-i poate acest Moisă oferi Velicăi, văduvă de domn, ori celeilalte, Velicăi Norocea, fiică de boier muntean ; ori celeilalte, Velicăi chinuită de întrebări, pătrunsă în tainele Bibliei, ori poate... Se-ngrozește la gîndul că Velica ar putea fi o inițiată. Știe că Velica nu poate sta într-un Moisă chiar dacă este un Moisă Székely. Că Velica tînjește după o-mplinire în cuget și că e făcută să fie doamnă, nu ibovnică de Moisă. Asta-l bucură. Îi dă lui Moisă bunăvoința lui cavalerească, ca unuia înfrînt în luptă dreaptă. Crede în Velica nestrămutat, ca într-un vis al lui tainic și-o iubește pe Velica altfel decît pe toate femeile pe care le-a iubit, altfel decît pe cea mai dragă dintre drage, Tudora lui vajnică și înțeleaptă și odihnitoare.

— Am făcut un singur jurămînt ostășesc... Principelui meu. Și numai lui sînt dator a-i răspunde și numai el are dreptul să mi-l pună la-ndoială.

— Crezi ?

— Ce este aici ? O judecată pe care o fac vasalii suzeranilor lor ? Cuvintele plesnesc sec peste capetele căpitanilor.

— Ce neghioabă trufie, șoptește Radu Buzescu, la urechea marelui logofăt.

— A pierdut lupta, înainte de a o începe... cumnate Radule ! Amin zic lui !... Ascultă...

Din întuneric se ridică un murmur surd. Căpitanii înlemnesc pe tobele acoperite cu piei. Lama unei gărzi strălucește albăstrui. Nechează un cal la conovețele roșiilor de țară.

— O judecată pe care-o face onoarea, dezonoarei. Sîngele bravilor vărsat pe cîmpul de luptă, mișeleștilor intrigi ale trufiei și măririi deșarte. Gîndul de slobozenie, gîndului de cotropire mișelnică. Noi cei de-aici, bărbați luptători, care-am crezut în cinstea ta și-a bicisnicului tău stăpîn, ție și lui, pentru încercarea de a ne ucide pe la spate... Prea lași să vă încercați tăișul cu tăișul nostru, mereu înfrînți, mereu cerșind mila unui puternic prin cizma căruia ați vrea să striviți pe alții, căpitan fără onoare și mișel nemernic ce ești...

— Nu îngădui...

— Tu nu îngădui, Moisă, pe care mai bine Iuda te-ar chema ?!

Izbucnește glasul cutremurat de scîrbă și durere, care bubuie sub gorun, nestăpînit. Faptele vin unele după altele crîncene în adevărul lor gol, schiloade față de faptele celorlalți, care și-au lăsat vetrele și nevestele și copiii în iataganele cotropitoare, gata mereu de jertfă și el alege acele fapte, luptele de iarnă ale lui Marcu Dubrowniky și pătrunderile nebunești ale lui Baba Novac pînă în Balcani și bătăliile crîncene pe gheața Dunării și asaltul cetăților și morții lor, dar mai ales credința lor în izbăvire prin jertfă, în izbăvirea de cotropire străină, nădejdile lor disperate în limbă și-n obiceie slobode, oh, libertate sfîntă, singura măsură a vieții unui popor, a vieții unui bărbat... Îi zvîrle în cap cum l-au răsturnat pe Aron vodă, care lupta bărbătește cu turcul, cum l-a otrăvit în castelul din Vinț... Îl întreabă dacă nu-și aduce aminte ce rol a jucat el însuși, bravul căpitan în acel complot rușinos, care- l-a jertfit laș pe încrezătorul Ștefan Răzvan, dînd o Moldovă vitează și gata de jertfă în lupta împotriva Porții, pe mîna unui Ieremia slugă Poloniei. Îi aruncă în obraz faptele din urmă care-au dus la răsmerița lefegiilor, acești oameni care-și vînd viața pe cîțiva florini pe lună, dar care s-au dovedit înflăcărați și nobili, atunci cînd au fost chemați la lupta pentru un gînd nobil și înflăcărat.

Iese din el. Țîșnește din el, flacără albă, lăpădîndu-se pe sine. Îi spune că ăsta a fost visul crailor ungurești de la nașterea lor în trufie, să fie suzerani peste aceste olaturi. Că de la Carol Robert de Anjou, pe vremea cînd crăia era puternică, nu jalnică cum este astăzi, împărțită între împăratul romanilor, sultan și-un principe nevolnic ah ce l-ar fi lovit unde-l doare mai tare, se stăpînește în numele nu se știe cărui simțămînt de onoare și compasiune, de-atunci și pînă la Matiaș craiu, feciorul Iancului, ei, craii și nemeșimea, au tot venit pe-aici să mănînce bătaie, să se încarce de

rușine, în loc să cugete la foloasele pe care unirea celor mici le-ar aduce împotriva celor puternici, care-i dezbină să-i poată suge și de suflete.

— Ai să faci tu, un Moisă oarecare, ce n-a putut face Carol Robert de Anjou ? Are să poată face un Sigismund, prăsilă deșartă a Báthoreștilor, ce n-a făcut Mateiaș Corvinul de Huniade ? Cînd o să vă ridicați ochii din blidul vostru, să vedeți lumea ? Și cînd trufia voastră vă va lăsa cugetul slobod, să vadă adevărata voastră putere ? A căzut Moldova prin moartea mișelească a domnului ei Aron ? Are să cadă Țara Românească dacă mi s-ar întîmpla moarte de mîna voastră ? Le-ați juruit sîrbilor ajutor. Unde este ? Că de zeci de ani mucegăiți în fața Temișorii și-a Lipovei și-a Orăzii. Le-ați juruit ajutor bulgarilor. Unde este ? Le trimite papa călugări iezuiți... ! Pe mine ați vrut să mă ucideți în scaunul meu ? De ce ? Că vă apăr și că lupt și că sărăcesc întru gîndul de slobozenie ? ! Moisă, Moisă, deșartă și goală și scîrbavnică gîndire tăvălită numai la înălțimea rîtului.

Glasul scade. Se frînge ca într-un icnet.

— Am crezut în tine, ca într-un cavaler, Moisă... Mi-ai ucis credința și asta n-am să ți-o iert niciodată...

— Unelteşti cu tătarii și turcii la pierderea stăpînului meu, țipă dintr-odată isteric căpitanul Moise Székely. Nimeni n-are dreptul să mă judece aici, neam de slu...

Ceva rotund zboară peste masă. Lumina lumînării din fața căpitanului se culcă speriată. Lovitură înfundată. Bila cu ghimpi a căpitanului Baba Novac izbită în cuirasă, cade pe scut.

— Putem lovi și mai sus, cîine, spune Baba Novac. Judecată de oaste măria-ta.

— Judecată de oaste, strigă căpitanii.

— În gorun, cu mișelul.

Căpitanii se ridică. Strigă cu toții, ca la poruncă :

— Judecată de oaste.

— Ba ! Judecată de domn !

Căpitanii se-așează în stînga și dreapta jilțului. Lîngă el, palidă, Nurbanu. Căpitanul Moise Székely rămîne singur la capătul mesii. Din întuneric ies gărzile de roșii. Îl înconjoară. Parcă fără voia lui, galben, căpitanul se ridică în picioare. Cu o mișcare scurtă vrea să-și tragă spada. O mînă țîșnită în lumina lumînării îl țintuiește pe loc.

— Căpitane Baba Novac.

— Poruncă, doamne.

— Rupe-i spada.

Făclieri. Dintr-o dată, făclieri. Mulți. Înconjoară gorunul. Înconjoară locul judecății. În clipa cînd ridică torțele, toată lumea vede latul unei spînzurători atîrnînd deasupra coifului împenat a lui Moise Székely. Căpitanul își ridică fruntea bîntuit parcă de-o presimțire. Face un pas înapoi.

— N-ai dreptul acesta, voievodule Mihai, strigă.

Tăcere. Pașii îndesați ai lui Baba Novac. Umbra care-l acoperă pe Moisă. Scrîșnetul oțelului smuls din teacă. Lama sclipind rece în lumina fumegoasă a făcliilor. Baba Novac ridică spada deasupra capului. Înainte ca Moise Székely să facă o mișcare, o lasă fulgerător în jos, rupînd-o pe genunchi. Ridică cele două cioturi.

— Dezonoare, strigă căpitanii.

Baba Novac aruncă cioturile la pămînt, cu scîrbă.

— Îți cruț rușinea dezarmării în fața oștirilor. Îți cruț viața, pentru faptele tale de arme. Du-te și-i spune stăpînului tău cîtă cinste i-a mai rămas...

Gorunul foșnește metalic. Luna taie norul cu secera ei de aur. Glasul voievodului este atît de crîncen, încît se-nfioară el însuși, ascultîndu-l.

— Căpitane Matei ot Brîncoveni.

— Poruncă, doamne.

— Scoate-l din Țară, prin pasul Buzăului. Păzește-l ca pe ochii din cap...

— Voia măriei-sale !

— Căpitane Moisă ! Să nu-mi mai ieși în cale. A doua oară...

Se ridică din jilț. Gol. Pustiit. Parcă el însuși umilit. Căpitanii i fac loc, închinîndu-i-se într-o tăcere de moarte.

— Mărinimia măriei-tale te poate pierde, se aude în noapte glasul subțire și cîntat al principesei Nurbanu... Ochii acestuia varsă veninul, precum colțul de viperă, stăpîne.

— Este înscrisă stăpînilor și mărinimia, principesă.

Făclierii îi deschid drum în bezna care-nconjoară taberele. Beznă de toamnă, cu miros de ierburi ofilite de brumă. Pași rezi. Oțele care se ciocnesc. Între două sulițe. Nurbanu.

— Principesă.

— Darul măriei-tale a fost căpitanul Moise Székely, stăpîne ! De celălalt, principesa Nurbanu a uitat... Allah să-ți călăuzească risteție.

Deasupra cortului voievodal, de pîslă, luna de crai nou plutește argintie în singurătățile nesfîrșite ale cerului.

Joi în 13 noiembrie, de ziua Sfîntului Ioan Gură de Aur și Lăsatul Secului. Candelele și lumînările pîlpîie în obscuritatea cenușie a paraclisului, punînd pete de lumină pe fețele sfinților mucenici. Cu deosebire pe obrazul prelung, aspru al Sfîntului arhanghel Mihail pe care l-au sărbătorit la curte acum cinci zile. L-au sărbătorit pe acest Mihail domn și voievod, părăsit în jilțul de tei sculptat, ajuns la un capăt de viață, mereu lepădîndu-se de sine și mereu regăsindu-se pe sine în arii mereu noi și necunoscute ale sufletului și cugetului. Nu se mai întreabă cine este bărbatul în rantie neagră de șiac, pentru că, într-un fel, știe. L-a părăsit pe cel carnal, îmbibat de răscolitoarea patimă a simțurilor, otrăvit de farmecele mereu proaspete ale ibovnicei Habiiba, la poarta *Karma*. L-a părăsit rupîndu-l dureros din obișnuința nopților tainice, pline de miresmele florilor de saxsaul, ale poemelor străvechi și-ale îmbrățișărilor amețitoare, uitîndu-l. S-a adus pe sine, dincolo de dorință la poarta spiritului și a sufletului, acolo unde l-au lăsat dascălii Iglisiei, urcîndu-l pînă la rangul 31, al inițiatului. Ce libertate poate fi în dogma Iglisiei și-n cercurile ei de fier ?... Iată-l aici în fața celei de a treia porți : *Ahankara*-conștiința ființei. Pur și luminos. Plin de iubirea creștinătății. Creștinătatea gînd. Creștinătatea ideie. În care să crească iubirea adevărului, a aproapelui și virtuțiile sufletului. Iată-l aici, gata să se jertfească pe sine în numele acestei conștiințe a ființei, pentru că, altfel ce-ar însemna el decît un Irod în straie de vodă, un histrion neguțător de vorbe umflate, un jalnic zaraf al puterii ! Gîndul jertfei de sine, conștiința jertfei de sine îi sfințește vorbele, îi sfințește fapta, gîndul și spada. *Ahankard*. Conștiința ființei. El, putere, El, mișcare. Puterea gîndului, a credinței, puterea veacurilor de a fi ele însele. Putere care mișcă timpul, așezările vechi, care rupe și reface țesătura orîndei, care l-a zămislit să schimbe, să scoată din făgașe prost și neghiob croite, pentru a o împinge pe ea însăși spre mai bine. El mișcase, desprindere din vreme, pentru alte vremi. Din cuget, pentru alt cuget. Ce mult simte nevoia mărturisirii de sine... Poate la Efes a fost Nikifor Parasios ?... Ori la Milet, lîngă Nimpheyon, fîntîna binecuvîntată... Ori la Knidos, în templul Afroditei ?... Ori la Telmessos, ori numai sub Pleiade în nopțile cînd pătrundem cu gîndul la cauzele prime ale Universului, descifrînd legile alternanței : acțiune și inerție ; ființă și neființă. Ale cuvîntului putere și ale puterii cuvîntului, fecundată de puterea amintirii !... Cînd ne visam desăvîrșirea întru conștiința ființei !... Unde ești Nikifor Parasios ? Poate moartea ta

n-a fost o nesocotință !... Cum poate n-a fost nesocotință și vanitate nici moartea bietului Ștefan Răzvan !... Poate ele, morțile, au fost jertfele voastre, cerute de conștiința ființei voastre, cum jertfă luminată de mucenicia unui gînd sfînt a fost moartea cumplită a lui Ion vodă de la Moldova ? !... Iată-mă pe mine însumi în fața privirii mele interioare, necruțătoare și dreaptă ea însăși judecată veacurilor... Iată-mă pe mine însumi, știutor de păcatele mele omenești, lăpădînd straiele măririi mele trecătoare, venit la judecata ființei mele nemuritoare... Răspunde, Mihail !... Răspund ! Ești vrednic să păstorești ?... Vrednic sînt să păstoresc !... De ce, Mihail ?... Pentru că port amintirile turmei mele. Ale fiecăruia în parte și ale tuturora împreună pînă în bezna genunelor dintîi !... Și de ce încă, Mihail ?... Pentru că mă dor. Pentru că mă sîngeră. Pentru că sînt de-o ființă cu ele, acum și-n vecii vecilor... Și de ce încă, Mihail ?... Pentru că le-am luat pe umerii mei, pentru că mă zdrobesc, simt cum mă îndeasă în pămînt, pînă la glezne, pînă la genunchi, pînă la brîu, pînă la subțiori. Așa, cu rădăcinile prinse de tălpile mele, mă duc înainte, în beznele dinainte și le dau timpului, amintirile, să-l lumineze. Să-l facă după chipul și asemănarea lor, pentru harul și veșnicirea lor... Și de ce încă, Mihail ?

Ascultă întrebarea cugetului său, căzînd în fîntîna adîncă a conștiinței ființei sale.

Și de ce încă, Mihail ?

Pentru că sînt gata să mă chezășuiesc cu mine însumi, Mihail !...

...Candelele și lumînările pîlpîie în obscuritatea cenușie a paraclisului, punînd pete ofilite de lumină înțeleaptă pe fețele sfinților mucenici.

— Măria ta !... A venit Marcu Schonkabunk, la poruncă.

Umbra vătafului Simion după perdeaua paraclisului.

— Asta este, Mihail, își șoptește... Asta este aproape totul !

Se ridică greoi din jilț, ca și cînd rădăcinile acelea nevăzute, țesute din amintirile tuturora, s-ar fi împlîntat lacome în carnea moartă a teiului schimbat în jilț, trăgîndu-l cu ele în neființă. Iese din paraclis, călcînd lespezile din ce în ce mai puțin șovăitor cu tîrlicii monahali de pîslă neagră. Trece prin galeria de taină în camera de lucru, bucurîndu-se de focul vesel din cămin, butuci întregi de cer, de tot ce-au iscodit mințile agere ale celor doi sfetnici Theodosie Rudeanu și Radu Buzescu pentru înfrumusețarea lui. Se sprijină de placa de marmoră de deasupra căminului. Încearcă din nou să-l uite pe celălalt. Pe cel din paraclis. Închide ochii.

— Haide, Mihail, șoptește... Haide !...

Bate în gongul de aramă ținut în dinți de un dragon din argint, operă a meșterilor din țara Chitailor. Odată cu Marcu Schonkabunk intră mirosul care-l însoțește de cînd l-a cunoscut. De blănuri bine argăsite, de marochinărie și cerneală de tipar, de mirodenii și de șiretenie veselă.

— Ai îmbătrînit pe drumuri, Marcule.

— În slujba măriei-tale.

Marcu Schonkabunk, mai mult scund decît înalt, bine legat, ușor cocîrjat în blana pe care nu și-o scoate nici iarna, nici vara, cu cizme scurte, căptușite, îngenunche și-i sărută mîna. Are nasul ușor coroiat, ochii albaștri bulbucați, mustață cînepie, rară și o strungăreață care-l face să sîsîie. Așteaptă cuviincios, cu o licărire de maliție în ochi, ca vodă să-i facă semnul binecunoscut și poruncitor. Adică așează-te și începe. Îl miră rantia pe care-o poartă voievodul. Îl miră părăsirea de sine a acestui bărbat impetuos pe care-l slujește corect, cu un fel de devotament pe care și-l detestă, nu fără să tragă foloase copioase după slujbele lui de ambasador. Foloase proporționale cu riscurile. Poliția secretă iezuită îl pîndește. Spionii și delatorii lui Sigismund îl pîndesc. Fiecare pas îi este supravegheat. Fiecare plecare urmărită. Acum cîteva luni, căpitanul Moise Székely i-a propus să joace în partidă dublă. Adică, toate ambasadele lui, scrisorile voievodului Mihai, să treacă întîi pe la cancelaria lui Alfonso Carillo. Să ducă la Praga solia lui Mihai vodă, amendată de ordinele nunțiului... Altfel ! !... Face totul pe risc propriu. Amenințarea l-a terorizat cîteva nopți. Poate-l terorizează și acum.

— Șezi, Marcule... Ai mai învățat vreo limbă ?

— Mă trudesc cu ebraica veche, măria-ta.

— De ce ?

— Să văd legăturile ei cu araba.

— Mă tem că și de altceva, Marcule...

— *Mein Gott*... Ai ghicit... Afurisiții de zarafi ovrei își fac scrisorile în această limbă, doamne, și asta numai spre folosul lor...

Se bucură că voievodul nu i-a uitat preocupările lui de filolog erudit, cunoscător a patru limbi europene și trei asiatice.

— Ai primit salvconductul meu pentru sloboda trecere a chervanelor voastre la Dubrownik ?

— Marea mulțămită a breslei, măria-ta.

— Cît de mare, Marcule ? !

Ambasadorul rîde sîsîit, arătîndu-și prin strungăreață vîrful roșu al limbii.

— Cincizeci de mii de taleri pe an, doamne, vărsați bancherului Lazarus Henkhl, cu obligația lui să ajute Hofkammer Räthe din Viena de cîte ori i se cer bani cu împrumut pentru oștirea măriei tale. Și să nu mai dea un sfanț, cînd nu se plătesc aceste lefuri.

— Henkhl s-a legat ?

— Printr-o *lettere di malediction*, măria-ta... Dacă n-o face, îi tăiem negoțul cu ceară și piei în tot Siebenbürgeschen, lucru care-l sărăcește într-un an.

Lazarus Henkhl, omul lui Kon Mozes. Kaplan i l-a adus acum două săptămîni, în tabără la Micșunești, pe Mukheymer Nasib, omul pașalei de Herțegovina, Ibrahim Demircioglu, prepusul aceluiași Kon Mozes Trianidos. Plasa țesută din prăvălie în prăvălie, din bazar în bazar, din bancher în bancher s-a închis. A căzut în ea ? Stăpînește el însuși un colț al păienjenișului ? Kaplan a adus dorința Sarayului de a neguța întoarcerea steagului sfînt la Suleymanyiè și cincizeci de care cu mărfuri din Corfu, Rhodos, Cairo și Alger, păzite de spahioglanii pașalei de Herțegovina, care i-a trimes binecuvîntările lui și zece mii de țechini de aur cu care Mukheymer Nasib să cumpere oi, miere, ceară și mai ales cai. Numai de pe moșiile lui și-ale domniei i-a vîndut lui Mukheymer Nasib oi și cai de șapte mii de țechini aur. De două mii de țechini au vîndut Buzeștii. De-o mie, Theodosie Rudeanu.

— Ești nemulțumit de acest negoț, măria-ta ?

— Ba !... S-ar putea și mai mult... Te-ar bucura treizeci de care de mirodenii, mătăsării, parfumerie, mărgelărie și covărărie aduse de la Damasc și Cairo ?

— *Mein Gott ?* Ce gheșeft, măria-ta !...

Marcu Schonkabunk își frecă mîinile. Un gheșeft regal. Voievodul îl egalează și-l întrece pe Cresus... Se stăpînește. Cele treizeci de care scăpate de brigandajul nobililor unguri și ajunse la Nüremberg înseamnă prețul lor întreit. Merită să i se confeseze voievodului. Începe cu afacerile de la curtea împăratului romanilor. Voievodul se așează în jilț. Trăiește parcă o desprindere. Conștiința limpede, rece, într-o stare ascuțită de veghe. Trupul uitat în jilț, odihnindu-se, fără știre de el însuși. Cu toate păcatele ei de moarte dintre care sărăcia este la loc de frunte, curtea de la Praga este singura curte a unui imperiu european care face război turcilor de zeci de ani și va mai face război zeci de ani. Ori poate sute. Marcu Schonkabunk repetă planurile imperiului roman de a ajunge la Dunărea de jos și Marea Neagră. Să pună mîna pe comerț cu Orientul. Să strămute drumurile de negoț pe Dunăre, pînă la Viena

și să aducă sînge proaspăt în trupul vlăguit, mai ales astăzi, după căderea Hispaniei în sărăcie și ridicarea Ingliterei protestante. Vorbește de cancelariile diplomatice de la Praga, din rapoartele cărora nu lipsesc, săptămînal, știri despre măria-sa și lupta la Dunăre. Vorbește cu teamă de pregătirile pe care le face Zamoyski să lovească în Țara Românească și prin ea, în Sfîntul Imperiu. A trimis o solie la Londra... Alta la Istanbul. Alta la Sigismund care face ca niciodată un joc dublu, trădîndu-l nu numai pe măria-sa ; dar trădîndu-l pe însuși Alfonso Carillo, dascălul lui iezuit, din moment ce l-a reținut la Weisenburg — această Albă-Iulie plină de saltimbanci italieni pe Ioan de Marini Polli, solul special al împăratului Rudolf, către măria sa voievodul Mihai. Cu toate că Josica l-a vestit de această nouă silnicie a lui Sigismund, știrea îl tulbură.

— Ce părere ai tu, Marcule, de toate astea ? !

Marcu Schonkabunk își freacă fruntea. Își trozнește degetele. Oftează.

— Camera aulică și Camera de război, cît sînt ele de orbite de hîrțoage, văd adevărul, măria-ta.

— Au să-mi plătească oastea încă un an, au ba ?

— Au să ți-o plătească, doamne, dar așa cum știi. Scîrțiind. Amînînd. Cu Sigismund în Ardeal, va fi greu.

— Eh, Sigismund, spune voievodul moale.

Marcu Schonkabunk ciulește urechile. Are senzația că vorbele astea spuse ca de altcineva, incolore și moi, pecetluiesc aici, la gura căminului și lîngă focul acesta generos, pecetluiesc un destin : Sigismund... oftează, păstrînd o clipă de tăcere. Voievodul pare că doarme. Îi spune să păstreze toate chitanțele lui Lassota, contrasemnate de ofițerii care fac plățile, Camera de război neținînd seama decît de hîrțoage și peceți. Sîsîie ceva prin strungăreață despre un domeniu al Coroanei imperiale pe lîngă Künigsberg, cu un venit anual de o sută de mii de ducați.

— Ce tot mormăi acolo, Marcule ? tresare voievodul. Ce domeniu ? ! Ce Künigsberg ? Pentru cine o sută de mii de ducați ?

Marcu Schonkabunk se chircește în scaun. Voievodului i s-a aricit barba. I s-au bulbucat ochii. Clănțăne din dinți, parc-ar vrea să-i sfîșie beregata.

— Un domeniu pentru măria-ta, dacă... *Mein Gott*... Dacă se-ntîmplă să te răpună Zamoyski, ori sultanul, ori Sigismund, ori Ieremia ; ori cum este de așteptat, toți împreună.

Un răsuflet de vînt pornit din senin scutură cercevelele de fier. Voievodul îl aude țiuind sub streșini. Lumina se încenușește. Un val de fum acru răbufnește din cămin.

— Te-ascult, Marcule Schonkabunkule.

În adevăr, îl ascultă. Ascultă cum a fost chemat de Moisă Székely în trecere prin Curona și cum neducîndu-se, a suferit vizita acestuia înconjurat de gărzi, care-au intrat în librăria prietenului său Zeller, au răscolit-o sub pretext că aici se tipărește un *Aviso* reformat, plin de injurii la adresa serenissimului principe și găsindu-l acolo i-a ordonat să treacă în slujba statului, dacă ține cît de cît la viață, la avere și la familie.

— De aceea ai grăbit peste munți, Marcule ?

— Și de aceea, doamne.

— Și de mai ce ?

— Să-mi dai porunci pentru Praga. Am treburi de negoț la Nüremberg, la Viena, la Firenze. Asta o să țină aproape un an.

— Cît stai la Praga ?

— Poate șase luni, măria-ta.

— După cîte înțeleg, ți-ai pus familia la adăpost.

Marcu Schonkabunk se-nclină ușor.

— Cu voia măriei-tale, soția, fiicele și bătrînul meu tată sînt în cetatea măriei-tale.

— Crezi deci că aici sînt la adăpost, Marcule ? Mai la adăpost decît la Künigsberg ?

Marcu Schonkabunk se ridică și-i sărută mîna.

— Am lipsă de zece mii de oșteni, opt mii călări și cu arme de foc. Asta-i toată diplomația pe care să mi-o faci la Praga, Marcule Schonkabunkule... Te-aștept să-ți regăsești pe cei dragi... Știu. Cele treizeci de care le iei de la doamna și stăpîna mea... Du-te, dă-i darurile pe care le așteaptă, nu-l uita pe Henkhl și-ntoarce-te sănătos... Cine știe ?...

Ascultă cu toată ființa freamătul văzduhurilor pătrunzînd prin geamurile de Murano. Răbufnetul vîntului în horn. Se duce la fereastră. Deschide un ochete... Închide ochii. Trage adînc în piept aerul de toamnă, dintr-odată umed. Plouă. Dumnezeule bun. Plouă. Deschide ochetele mare. Al treilea ochete. Al patrulea. Scoate amîndouă mîinile afară cu palmele în sus, făcute căuș. Plouă. Îl bate ploaia în obraz. Îl bate ploaia pe piept. Plouă învăluit, cu ropote din ce în ce mai îndesate. Plouă răzbit. Au început să curgă streșinile. Are barba udă. Sprîncenele ude. Apa îi clipocește în palme. Trage mîinile înăuntru. Miroase apa de ploaie. Își umezește buzele în ea. O dată. De trei ori. Și-o toarnă pe gît, în sîn. O simte pe sub rantie, rece, prelingîndu-i-se pe piept. Dintr-o dată clopotele. De la Biserica domnească. De la mitropolie. Toate clopotele Tîrgoviștii.

Aude un freamăt la porți. Aude strigăte. Aude tocsinul străjilor. Iese val vîrtej, cu rantia fluturînd. Trece prin hora mică, trece prin coridoarele pline de copii de casă, de jupînițe de slujbă la curtea doamnei, urcă sus, aleargă la ușa cerdacului care unește palatul cu Biserica domnească, o smucește înainte ca oșteanul de gardă să poată face o mișcare și țîșnește sub acoperișul de șiță pe care șiroie ploaia. Îi vede. Mulți. Cu masalale. Cu făclii. Mulți. Bărbați. Muieri cu copii în brațe. Preoți. Negustători. Călugări. Cerșetori. Harabagii. Ramăt. Pe porțile deschise intră în fugă tîrgoviștenii. Mereu. L-au văzut acolo, în cerdac, negru și singur. Trece un vaer prin mulțime. Se face liniște. De moarte. S-aud doar streșinile curgînd. Și vîntul trecînd peste Cetatea de scaun... Și noaptea curgînd neagră și udă peste lume.

— Plouă, măria-ta, spune cineva din mulțime.

— Plouă, răspunde.

Străbate cerdacul. Deschide ușa de fier a Bisericii domnești. Coboară prin cor, văzînd zecile de lumînări pîlpîind la icoane, călungărașii amorțiți prin strane, sfinții picotind în ramele de aur. Iese prin pronaos, pe treptele cerdacului. Se izbește de mulțime. De mirosurile ei binecunoscute. De cel uitat al ploii.

— Plouă, măria-ta, spun aceia, mulții, fremătînd în întuneric.

— Plouă, oameni buni, răspunde...

Iese în ploaie. Simte zecile de mîini, căutîndu-l. Simte învăluindu-l mirosurile de om, de suflet, de neliniști zăcute. Simte ploaia bătîndu-l pe obraz. Pe frunte. Spălîndu-l de spaime. Spălîndu-l de tina lui cea de toate zilele. Bat clopotele, bat mereu, vesele și clinchetitoare, cu glas de aramă.

— Să nu sperii norii, Doamne ferește, se aude un glas de muiere.

— Plouă, măria-ta, șoptesc gurile, ca și cînd ar rosti o taină.

— Plouă, dragilor mei, le răspunde în șoaptă.

De nu se știe unde ies preoții de mir cu icoanele. El o ia înaintea lor, o ia pe după Biserica Domnească, cu pași lacomi și cîntă cu glas puternic «Binecuvîntat să fie numele tău, Doamne» și se gîndește cu bucurie la pămînt, la holde, la tainul de sămînță păstrat sub pedeapsă cu ștreangul în hambarele domnești. Se gîndește la bucuria turmelor, cîte vor mai fi rămas, a plugarilor ; la Sigismund și-l suduie de mamă că l-a poprit pe Ioan de Marini Polli. Se gîndește la bancherul Lazarus Henkhl care împrumută *Hofkammer Räthe* din banii vărsați de breslele celor șapte orașe săsești pentru negoațele făcute în orient prin pașa de Herțegovina, omul lui Kon Mozes Trianidos, bani plătiți oștilor cu care el...

Plouă... Plouă răzbit. Se văd palele de ploaie trecînd spulberat prin lumina masalalelor. Toată curtea este plină de lumina masalalelor. Înconjoară Biserica Domnească, făcîndu-i pe popi să alerge gîfîind. Ploaia i se scurge de pe chică în sprîncene. Pe barbă. Pe gît pe sub rantie, pe șiră, pe piept, pe coapse. Îi fleoșcăie în tîrlicii monahali... Cîntă mereu ! «Binecuvîntat să fie numele tău, Doamne», rîde, își clănțăne dinții și dintr-o dată își aduce aminte de Habiiba. Mărește pasul. Trece de preoți. Intră în întunericul de sub brazi. Se-ntoarce. Se ascunde după trunchiurile înfrățite. Îi vede trecînd pe preoți. Îi vede pe purtătorii de icoane. Intră în mulțime, făcîndu-și loc cu coatele spre poarta cetății. Iese din mulțimea caldă, mirosind a cîine ud. Răzbește dincolo de poartă.

— Mantaua, măria-ta, șoptește din nou glasul care mereu îi aduce aminte de el însuși. I se stinge bucuria. Așteaptă să-i pună mantaua pe umeri. Își ridică gluga. Simte dintr-o dată frigul și umezeala lipindu-i-se de carne. Clăbucește ulița pietruită, luminată ofticos de felinarele din fier bătut cu ciocanul. Își aduce aminte cu spaimă de proorocirea moșului gîrbov, mirosind a prescură de la Vișani, de la fîntîna de sub nuc, care zicea, are harul vederii și darul ghicitului. «Are să te aștepte durerea trupului și frîngerea sufletului, plătind pentru toți morții cu tine. Și din trei luni în patru, au să se pornească zăpoarele și are să curgă belșugul în vîna pămîntului. Au să umple albinele fagurii de miere, au să aibă nunțile noatenul și vițelul cel gras, numai tu ai să stai în singurătăți.. Că n-ai găsit cumpăna între ce vrei, ce poți și ce ai, cele trei chei ale smereniei... Amin !»

Grăbește pe caldarîmul din piatră de rîu, lunecos. Ploaia îl învăluie rece. Un cîine de pripas îi taie calea, amișunîndu-l și cheunînd. Plouă răzbit, cu bășici, rece. Un bețiv lălăie tîmp un cîntec porcos. Îl drăcuie în gînd pe proorocul de la Vișani, care l-a cunoscut pe Pătrașcu vodă cînd umbla după ibovnica lui Tudora, sfînta lui mumă din coasta Mariei Magdalena. Umbra vătafului Simion se lungește în lumina galbenă a felinarelor. *Ahankara.* Conștiința ființei. Acțiune și inerție. Ființă și neființă. Întuneric și lumină. Se strînge sub mantia de camelot, dorind-o aprig pe Habiiba, uitarea lui. Neființa lui aromind a flori sălbatice de saxaul, *Ahankara,* Poarta a treia. Conștiința ființei. Un spulber rece de vînt îi smulge gluga. Ploaia îi țintuie fruntea cu sulițe lungi și reci. Plouă. Răzbit. Cu bășici. Tot trupul i se face stană de piatră.

— Ai să plătești pentru toți morții cu tine, și singurătățile tale.

— Amin zic ţie, Mihail...

Intră în întunerecul izbăvitor, lepădîndu-şi cu fiecare pas gîndurile şi încercînd cu aprigă şi amară disperare să-l uite pe celălalt, pe vodă, chemat în ploaie de glasul mulţimilor. Aude picurii bătînd în frunzele veştede ale platanilor. Îl învăluie mirosul de veşted şi ofilit din grădina Casei solilor, unde-o tăinuie pe Habiiba. Fără voia lui şi peste puterile lui îl îneacă plînsul. Plînge mutește, dureros. Îşi stăpîneşte hohotele de plîns în piept. Simte lacrimile ajungîndu-i în gură, sărate. Îşi ridică obrazul. Lasă ploaia să i-l spele de lacrimi, de suferinţă, de temeri şi gînduri. Să-l spele de el însuşi. De toate amintirile lui. Vîntul trece nebun printre crengi. O pasăre de noapte ţipă ascuţit. Joi în 13 noiembrie în ziua Sfîntului Ion Gură de Aur şi Lăsatul Secului.

Cartea a treia

PLANUL BIZANTIN

CAPITOLUL ÎNTÎI

1

Primăvara. Parcă n-a simțit-o, n-a văzut-o și n-a înțeles-o decît astăzi, în Sîmbăta lui Lazăr. De pe la Buna Vestire s-au așternut niște ceruri albastre și dulci, curgînd de la munte limpezi, încărcate de lumină. Au bătut ploi de martie, scurte și calde. Au înflorit luncile, glogozind Tîrgoviștea sub mireasmă de salcie. Ca niciciînd au venit cucii devreme, umplînd livezile de numele lor. De Buna Vestire seara, a fost în șa. N-a mai vrut să audă altceva decît cucii, grangurii și ciocîrlia. A bătut satele spre Buzău. S-a lăsat pe Dîmbovița spre București și sloboziile roșiilor de țară. Ispravnicii domnești au fost scoși din cojoacele în care-i subseseră puricii și mînați la căpitănii cu porunci de viață și de moarte. Să iasă cu mic, cu mare la arat și sămănat că în duminica întîia din postul Paștelui s-a arătat o stea luminoasă deasupra Cetății de scaun, plutind acolo înconjurată într-o beteală de argint. Un călugăr sihastru a coborît din chilia lui săpată în piatră, deasupra izvoarelor Dîmboviței, proorocind an de belșug. Ar fi auzit urșii destupîndu-se în Duminica Fiului Risipitor și de-atunci a stat în post și rugăciune, cunoscînd belșugul după mersul stelelor. A fost un pribeag orb la Curte, prevestind război și biruință. Apoi, la începutul Postului mare, a căzut la Scaun un vraci chizilbaș, ghicitor în măruntaie de oaie. Era un âshipu, care se pricepea la astronomie mai bine decît la meseria de exorcist. Cercetînd Taurul la echinocțiu Aldebaran i-a clipit de trei ori, apoi s-a învăluit într-o mantie de pulbere stelară. Chizilbașul a prezis sînge și rod pentru luna Arahsamma — octombrie. Era în drum spre Roma, venea de la o medresă din Ispahan și voia să-i cunoască pe Giordano Bruno și Galileo Galilei. Spunea ceva despre planeta Venus, despre astronomul Kepler Iohann și despre ciudata dorință a marelui han Ghazi Ghirai de a-și paște

turmele între Dunăre și Tisa. Un fluture purpuriu se așează lin pe floarea de magnolia. Chizilbașul putea fi învățat și iscoada marelui han. În livada domnească se prefiră arome amețitoare : pămînt reavăn, izmă, flori de cireș și magnolia, salcie fragedă. Zefirul încrețește lacul pe care plutesc frunzele verzi, cerate, ale nuferilor. Rîndunelele săgetează văzduhul, țipîndu-și bucuria de a fi libere în soarele de aprilie, fierbinte. Se oprește sub un dud chinezesc, cu crengi plîngătoare.

— Ești trist, măria-ta.

— Sînt copleșit de frumusețe, vel logofete.

— Harul Domnului.

— Și-al firii înțelepte, Theodosie. Sîntem ca aceste flori trecătoare.

— Noi cei ziditi din humă, doamne. Dar faptele noastre ?

Voievodul se așează pe banca din lemn rotund și alb de mesteacăn. Ascultă albinele înțelepțind întru trudă și miere.

...De la Anul Nou s-a obișnuit să poarte costum cavaleresc negru. Coantăș negru, cu paspol de aur la mîneci. Gulerul cămășii din dantelă spaniolă albă îi adîncește trăsăturile aspre, obrazul ars de soare, brăzdat adînc de griji și neliniști. Pantalon de lînită neagră în cizme roșii din piele moale de capră, cu toc și pinten de argint. Se încinge cu centură lată din piele, în care poartă două hangere persienești cu mănunchiul bătut în rubine. Nasturi mari din argint cizelat lucrat în ajur filigranat. Poartă la gît un singur diamant mare cît oul de porumbel, tăiat în zeci de fețe, încrustat într-o montură de aur prinsă pe un colan cu zalele tot din aur, care-i atîrnă pe piept. Băieșii, ori băieșițele îi taie și aranjează unghiile. Are pe fiecare deget cîte un inel cu rubin. Marele logofăt Theodosie Rudeanu a-nceput de multă vreme să vegheze la fiecare întîlnire cu domnul său. Voievodul s-a schimbat ciudat după întîlnirea cu marele han. Dacă ar fi un superficial, ar spune că l-a schimbat Habiiba, plecîndu-l spre reverie și poezie. Dar nu este nici naiv, nici superficial. Nu l-au schimbat nici conciliabulele nesfîrșite cu diverși călători savanți, ori numai misterioși, din ce în ce mai des popositori la Casa solilor, veniți din cele patru vînturi ale lumii. Nu l-au schimbat nici scrisorile din ce în ce mai disperate ale cancelarului Josica. Nici veștile de la Praga, Viena și Istanbul. Nici neliniștile cardinalului Andrei Báthory, poposit la Varșovia, ori poate ajuns la Suceava, așa cum reies din scrisoarea nunțiului Germanico Malaspina către cardinalul Cinzio Aldobrandini, a cărei copie o ține între degete, așteptînd ca voievodul să-și desprindă din gol privirea grea, mocnită. Voievodul s-a schimbat din

el și prin el. L-a schimbat domnia însăși, punîndu-i pe frunte pecetea veșniciei. Are harul de-a umple zilele domniei lui cu istorie. Are să noteze această formulare, care i se pare cu deosebire fericită pentru «Hronicul» la care trudește cu osîrdie. Voievodul aude glasul istoriei. Manevra marelui han în spatele Ardealului l-a făcut să poată smulge vremii un an. Sigismund Báthory vrea să abdice, ori poate a și abdicat. De soarta Ardealului stă legată soarta Țării Românești. Mihai a ajuns la o răscruce. Suise-va în slavă ?

— Ziceam vel logofete, că mă neliniștește cugetarea lui Machiavel din Capitolul XX. «*Dacă întăririle și alte multe lucrări, de care se folosesc domnitorii adesea, sînt folositoare sau vătămătoare*».

Marele logofăt ciulește urechea. După răsmerița lefegiilor, lectura voievodului se-ndreaptă mereu și mereu spre Nicolo Machiavelli. Are un fel ciudat de a-l interpreta, dincolo de literă. Are și o memorie aproape înspăimîntătoare. Nu uită nimic. Nici cîte inele purta Kaplan în vară și cîte inele noi în toamnă, după ce și-a făcut negoațele pe seama celor doi stăpîni : de la Tîrgoviște și de la Istanbul.

— Care gînd te neliniștește, doamne ?

— «*Cea mai bună fortăreață este, așa dar, iubirea poporului*»...

— Se pare că Andrei Báthory nu se neliniștește de această cugetare a secretarului florentin, doamne.

— Poate nu-l citește, vel logofete.

— Poate, măria-ta... Afurisenia papii îl oprește.

— Crezi că poporul meu mă lipsește de această fortăreață de necucerit, vere Theodosie ? !

Se întoarce spre marele logofăt rămas cuviincios în picioare.

— De, măria-ta... Adică despre ce popor vorbești ?

— Asta-i, vel logofete !... Despre ce popor vorbesc... Despre ăla care-mi aduse la Călugăreni zeci mii de călărești nebiruiți și care-mi dădu astă toamnă, la cătarea cea mare, șase sute de călărești cocîrjați în nevoi. Simt tot mai aspru lipsa asta, pe care n-o puteți împlini, Theodosie. M-ați văduvit de cetatea cea mai tare, Theodosie. Nu fără bună știință. Auzi ?

— Mă pedepsești pe nedrept, doamne.

— M-ați pedepsit voi pe mine, luîndu-mi dreapta și stînga. Ascultă : «*domnitorul trebuie să se îngrijească puțin de comploturi, cînd este iubit de popor ; dar trebuie să se teamă de cel mai mic lucru, dacă poporul este contra lui și-l disprețuiește*».

— Nicoló vorbește de ducii sîngeroși ai Italiei, măria-ta. De ce hăinie te poți teme, măria-ta, cînd te vedem ca pe un Mesia ? !

— Linguşitoare şi ameţitoare vorbe, Theodosie... Mă neliniştește Evropa. Mă neliniștesc satele venite la judecată să se răscumpere de rumânie. De legătură. Mă neliniștește sosirea asta nebună a Marcului Schonkabunk. Coborîrea lui Andrei Báthory la Suceava, a lui arhiduca Maximilian la Tokay şi înţepenirea lui acolo, cînd de fapt s-ar fi cuvenit să ajungă la Cluj ; ori cel mai bine era să fi ajuns la Bălgrad.

— Cancelarul Josica nu-i vrea pe austrieci la Bălgrad, doamne. Are pilda Cehiei, a Slovaciei, a Bohemiei.

— Cancelarul Josica, cancelarul Josica, şopteşte voievodul.

Îşi scoate cuşmuliţa din blană de jder, cu surguci din pene de cocor, prinse într-o pafta din aur bătută cu diamante. Zefirul susură prin cireşii înfloriţi. Deasupra palatului domnesc patru berze rotesc în slava albastră, plină de lumină. Se gîndeşte la Cetatea de piatră, care, într-un fel i se deschide singură. Sigismund, nebun şi laş, a dat Ardealul imperialilor... Imperialii... Cu ce drept şi-n numele cui a da Sigismund această ţară care nici a lui nu este, necum a lui Rudolf ?... Să fi bătut oare ceasul şi el să nu-l fi auzit ?

— Te-aşteaptă Schonkabunk, doamne, n-ai ascultat scrisoarea lui Malaspina şi nici porunci pentru cancelarie n-ai dat. Te fură primăvara asta şi te-ameţi de tot.

L-a furat primăvara ? Poate... Iubeşte trei femei şi din trei singura care nu-l sfîşie cu întrebări este Habiiba. Stanca, pentru că o iubeşte duios şi-o poftește pentru trupul ei plin de voluptate, îl ucide pentru Tudora şi Habiiba. Tudora, ibovnică aprigă, răscolitoarea lui Tudoră, doamnă neîncoronată, l-a sfîşiat pentru Habiiba, ameninţîndu-l c-o va ucide. Şi-a stricat şi acel cuib al liniştilor şi dragostelor din pacea fermecată a Tîrgşorului. Numai Habiiba îl primeşte lacomă, plină de-o dragoste sălbatică şi secătuitoare, învăluindu-l în tristeţi şi-n poeme, în cîntece tărăgănate şi-n poveştile străvechi ale Timurizilor. Are şi numărul trei o înţelepciune a lui. Pînă şi Domnul nu poate întruchipa perfecţiunea decît în întreita lui înfăţişare : Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh...

Ascultă zefirul, albinele, bondarii, rîndunelele ascultă foşnetul dulce al văzduhului, lumina căzînd albastră pe apele lacului. Îl ascultă pe vel logofătul Theodosie Rudeanu citind şi comentînd scrisoarea lui Malaspina, datată 13 februarie 1598 la Warszawa.

«Il Signor Cardinale Bathori... invitato et stimulato dalla nobiltà et popolo, et in spetie dalli Sicoli...»

— Minte... Săcuii mă chiamă pe mine.

Marele logofăt se înclină zîmbind.

— Iartă-mă, vere... Am început să vorbesc singur.

Urmărește din ce în ce mai atent scrisoarea nunțiului Malaspina în care se dezbate de fapt moștenirea stăpînirii Ardealului, ntre Casa Bathoreștilor și Casa de Austria. Malaspina nu vede cum vor presta Ordinele transilvane jurămîntul către Casa de Austria. Prevede ciocniri armate, toate în dauna cauzei creștine. Vorbește de o amiciție veche între săcui și moldoveni, venită de la ıpărarea comună a granițelor împotriva tătarilor. Și apoi :

...— «*Vedendo che si tratta di privare in eterno la famiglia Bathorea di quel dominio, che li antecessori suoi hanno acquistato per essi, et posteri loro...*“ — A uitat de rumânii de-acolo, vel logofete. A uitat de unde vine acest «*li antecesori*» și acest «*molto antichi*».

— Poate a sosit ceasul să-i aduci aminte Casei Bathorea de «*molto antichi*», doamne. Împăratul îți plătește oștile. Primăvara ista vestește cele șapte vaci grase. Noi sîntem gata să ne punem viața pentru măria-ta. Săcuii te cheamă cu lacrimi, Josica te cheamă. Însuși măria-ta năzuiești ca vulturul să te prăvali acolo, din crestele de piatră ale Carpaților.

— Ispititorule, spune voievodul, ascunzîndu-și ochii sub genele lungi.

Dionisie Rally i-a trimis în taină un călugăr care s-a dovedit i fi însuși Grădan, voievodul de Herțegovina. De la Tîrnovo la Kaofer și Sîrnegor, Vraca și Kjustendil, pe amîndouă poalele Balcanilor, în tainițele monastirilor, în beciurile hanurilor, prin catacombele bogomililor și-n peșteri, s-au zidit arme și pesmeți și carne sărată ; ovăz pentru cai, scamă pentru răniți și nădejdi în urămîntul făcut pe libertate. Cnezii, martologii, voievozii care -au trimis copiii ostateci, îl așteaptă întru jurămînt. Sîrbii luptă le la Bor pînă la Sarajevo și Kraljevo. Pacerina, Podgorina, Tinaka Krajina sînt pline de haiduci. Ard caravansaraiurile. Convoaiele turcești sînt strivite sub bolovanii prăbușiți din vîrfurile le piatră ale munților. Ard satele. Văile Macedoniei și Herțegovinei sînt îmbîcsite de mirosul cărnii de om arse. Turcii aruncă în vetrele de jăratec copiii străpunși. Bătrînii orbi. Ard Balcanii. Arde Sîrbia. Arde inima lui. Într-o noapte, în tabăra de la Caracal, Iovanca Rudnik de Zagubica s-a înfățișat goală la focurile haiducilor, spunînd că este Sîrbia sfințită de suferință. A trecut desculță și goală peste vatra de jăratec, implorîndu-l pe Dumnezeu să pedepsească cu trăznet și foc pe amăgitorul în numele căruia este pertfită Sîrbia. A smuls-o Marcu din flăcări și, spre minune, flăcările n-au atins-o. Haiducii lui Deli Marco Dubrowniki i-au căzut n genunchi, spunîndu-i sfîntă. Un zugrav i-a zugrăvit chipul pe pînză și Deli Marco și-a făcut-o steag pe care l-a sfințit popa Stoica

în ziua de Bobotează. Cardinalul Andrei Báthory trebuie să fie voievod în Ardeal, prin arme. Ardealul în mîna Casei de Austria va fi mort pentru visul Cetății de piatră. Rudolf îi plătește oștile. Casa de Austria stăvilește poftele lui Zamoyski. Un Andrei Báthory proturc și propolon, în scaunul lui Sigismund, luînd ceea ce dorește Rudolf, va dezlega pentru vecie un nod legat silnic de vreme. Vărul Theodosie Rudeanu îl citește pe Machiavel din vîrful buzelor, n-are vreme să consulte constelațiile, nici să asculte timpul căzînd din apele albastre ale cerului. Pe aleea presărată cu nisip auriu vine Simion, conducîndu-l pe Marcu Schonkabunk care-și scoate de departe pălăria lui săsească, de pîslă neagră, face trei reverențe, îngenunche și-i sărută mîna cu un oftat adînc, de ușurare.

— Iată-te, deci, Schonkabunkule, îi spune cu prietenie, făcîndu-i loc pe bancă. Pari jumulit. Te-au slăbit slujbele mele, ori mai curînd cîrciumăresele vianeze, pe unde aud că tragi.

— *Mein Gott*... Ce primăvară divină...

Voievodul îi face semn marelui logofăt să stea în stînga lui. Locul de cinste, pe care Theodosie Rudeanu îl primește, închinîndu-i-se adînc.

— Iată-mă între diplomații mei de credință...

— Dintre care unul putea foarte bine să putrezească în temnițele cetății Deva, doamne.

— Ai fost tu acela, Marcule ?

— Eu, măria-ta.

— Măcar dacă te-ar fi lăsat să duci la capăt învățarea limbii ebraice.

Marcu Schonkabunk rîde mînzește. A albit în aceste șase luni, s-a cocîrjat, are-n el ceva de fiară hărțuită. Se uită împrejur, tresare, își duce mîna la inimă. Pînă și glasul i-a ruginit acestui Marcu Schonkabunk, visînd o pace universală, sub principi iluminați care să țină cumpăna dreptății și să apere libertățile civice ale orașelor. El ar spune «ale orașelor săsești și lutherane împotriva catolicismului și nobilimii ungurești». Marcu Schonkabunk povestește curgător, în românește, despre solia lui.

— De unde s-o încep, măria-ta, că eu însumi nu știu de unde s-o iau ? !

— Începe-o cu începutul, Marcule... Adică începe-o cu Praga...

Cele patru berze rotind deasupra palatului s-au înălțat în slava, slavelor, abia văzîndu-se. Voievodul le invidiază pentru libertatea lor. Încearcă să-și imagineze cum s-ar vedea Tîrgoviștea de acolo de sus ; ori Praga ; ori împăratul romanilor hîrțogărind mereu și mereu cu *Hofkammer* și cu *Hofkriegsrath* pentru solde, pentru că Marcu Schonkabunk și-a deschis laibărul săsesc, scoțînd de la piept

) traistă ascunsă sub cămașe, din traistă un vraf de hîrțoage, spu-
nînd că, în sfîrșit, după o corespondență de patru luni între împă-
rat, *Hofkammer* și *Hofkriegsrath* soldele oștirii din Țara Româ-
nească sînt asigurate, cu condiția să poată trece prin Ardeal. Mai
mult. S-au plătit toate poliţele date de Lassota și Hödl la mîna
voievodului, pentru soldele plătite de el, din tezaur. Primăvara țipă
le bucurie în ierburi. Abia atunci le vede, dăruindu-se zefirului.
Laptele păsării și grîușorul, popivnicul care-a stat verde sub omă-
turi, brebenocul subțiratec care curăță sîngele, semn al dragostei și
prieteniei. Aude șoapta undelor de pe lac. S-ar părăsi pe sine, dacă
s-ar avea numai pe sine. Glasul Schonkabunkului, glas de magister,
pedant îi zgîrie urechile.

«Wien, 2 Ianuarii Anno 98... Auf des Weyda in der Walachei... So er auf di 4000 Mann Zu Ross und Fuess... des Monats auf 18.000 Thaler und von 6 Monaten auf 108.000 Thaler...»

Hofkammer este deci de părere să se mențină oastea de la Tîr-
goviște cu condiția ca *«Solang sie den offnen Krieg gegens den Türggen führen...»* adică să facă război turcilor și mai ales să fie
plătită regulat. Apoi *Hofkammer* scrie la *Hofkriegsrath* că oastea
aceasta ar putea fi mărită pînă la 6 000 de soldați și anume 3 000 că-
lăreți de Silezia și 3 000 călăreți unguri, cu riscul de a cheltui pe
un 400 000 florini, dacă voievodul asigură că-și va executa planurile
de război. Scrisoarea datată tot în 2 ianuarie începe cu *«Genädige Herren»*, se referă mereu la *«des Fursten oder Weida aus der Wa-achey»*, conține cîteva *«per Decretum»* și *«substanțialiter»* și por-
nește discuția de la cei zece mii de călăreți ceruți de el, pe care,
se vede limpede, Marcu Schonkabunk i-a întărit cu viu grai și
domnii din cancelariile imperiale i-au scăzut la șase mii. Este foarte
săracă majestatea sa imperială dacă se tîrguie atît pentru patru
mii de călăreți și îl încearcă o disperare amară. Îi vine să-și smulgă
barba. Să urle. Să sfîșie. Mereu și mereu se gîndește la călăreții
ui pe care i-a îngropat de vii, săpîndu-și singur groapa. Acum
cerșește soldați la Praga și Viena. Copleșit de sărăcia țării după
nvazia lui Sinan și-a spus că va face ceea ce fac toți monarhii
europeni, ținînd lefegii. A trebuit să nu mai aibă oșteni de pă-
mînt. ca să înțeleagă ce gol și singur și vulnerabil este. A trebuit
ă-i vadă răsculîndu-se pe mercenari ca să-nțeleagă ce-nseamnă
oldatul pe bani. A trebuit să-i vadă pe oștenii lui sîrbi și bulgari
ă-nțeleagă ce-nseamnă oșteanul dăruit unui crez, smuls din țărna
trăbună, luptînd vitejește s-o simtă iarăși sub tălpi. A trebuit să-l
itească în nopțile nesfîrșite ale iernii pe Machiavel în *«Arta de a guverna și armatele naționale»* să înțeleagă pînă la fund greșala
are poate-l va costa capul. Marcu Schonkabunk citește un *«Con-*

clusum est in Consilio Secreto», atît de secret încît are copia la el, apoi tușind grav îi povestește audiența la împărat, în ziua de 11 ianuarie, ceea ce, pentru felul cum se târăgănează audiențele la Praga, a fost de mirare pentru toate cancelariile diplomatice.

— Atunci am aflat măria-ta, totul. Au trecut aproape patru luni fără să mă pot înfățișa la picioarele tale, doamne. Ai primit desigur vești prin omul meu de credință, Heinrich Weiss...

— Ce Heinrich Weiss, Schonkabunkule ? Și ce vești ? !

Marcu Schonkabunk își aduce amîndouă mîinile la piept, apăsîndu-și-le pe inimă.

— *Mein Gott !*... Deci...

Tușește uscat. Își scoate batista, apăsîndu-și-o pe buze. Vrea s-o strecoare în buzunar. Voievodul îi apucă mîna. I-o răsucește. Batista albă este plină de pete roșii de sînge.

— Marcule !

— Voia lui Dumnezeu și silnicia nemeșilor, măria-ta.

Privește cerul de primăvară cu ochii albaștri, sinilii. Inspiră adînc miresmele fragede. Voievodul îl vede tulburîndu-se. Parcă l-ar trece o undă de lacrimă pe acest Marcu Schonkabunk, care i s-a părut rece și judecat pînă la sfanț. Cornul unei străji sfîșie vraja dimineții de primăvară, sunînd «olăcar străin de grabă la măria-sa». Cornul străjerului de la porți îi răspunde : «Deschid. Vestiți-l pe căpitanul de gardă».

— Cine poate fi, întreabă în șoaptă.

— Un olăcar al destinului pe care l-ai provocat, măria-ta, spune marele logofăt Theodosie Rudeanu, ridicîndu-se.

Cele patru berze plutesc majestuos în slavă.

2

Dumnezeiască înserare cu cerul verzui și palid, îmbălsămată de miresmele grădinilor în floare. Pan Stanislaw Branicki, colonel de dragoni travestit în abate, care și-a întîlnit la Snyatin cazacii leși recrutați de Andrei Tarnowsky, s-a prezentat pentru înrolare. A adus scrisorile lui Andrei. Un fel de «curiculum» al politicii de la curtea regelui. Și bineînțeles copiile făcute prin cancelarii după scrisorile diplomaților. De data asta a lui Cesare Spadoni către Duca di Mantova e Monferrato. Scurtă. A fost la rege solia sultanului, primită public. Voința lui *«Gran Signore»* este ca în Moldova să rămînă în bună pace voievodul Ieremia Movilă. Dar că *«il vaivoda della Valachia»*, trebuie să cadă. Îl felicită pe rege că

nu s-a lăsat subordonat, *al Re de Tedeschi che così arrogantemente chiama l'Imperatore»*...

Deschide toate ferestrele camerei de lucru. Cerul se face liliachiu. Polonia. Ori poate numai Zamoyski. Aceeaşi ameninţare surdă, acolo, în miază-noapte. O iscoadă a lui Theodor Ballina i-a vestit ajungerea unui convoi de artilerie la Plevna. Stă acolo de trei săptămîni. La Vidin au acostat cinci galere constantinopolitane cu grîne. Ştie ce ascund galerele în cale. Ghiulele. Plumbi pentru muschete. Au tras caice la schelele Rusciukului. Ale Silistrei. Vin mereu veşti de peste Dunăre. Au sosit cinci sute de spahii la Loveč şi de la Loveč la Nikopol sînt numai două zile de marş. Au venit atîţia ieniceri de la Zajčar la Kula şi de la Kula la Vidin sînt cinci ceasuri de mers pe jos. Un ceauş aduce voinţa lui Mahomed, regelui Poloniei. Socoteşte în gînd cîtă vreme i-ar trebui lui Zamoyski să-şi mişte oştile la Iaşi, de acolo la Roman cu ale lui Ieremia şi de acolo la hotarul Ţării Româneşti. Două luni, începînd de astăzi. Intră Simion.

— Măria-ta.

— Aprinde, Simioane.

— Măria-ta, l-am văzut pe cavalerul Taflan la «Şoimul aprig».

— Simioane.

— S-a ascuns. A ieşit prin dos. A sărit în şa. A luat urma unei carîte.

— Şi tu ?

— Dumnezeu să mă ierte. I-am ţinut pasul.

— Şi ?

— M-a-ncurcat un ardelean. Mint. Erau şapte, cu dolame. Făceau pe beţii.

Marcu Schonkabunk a fost la împărat în 11 ianuarie. Sînt acolo scribi plătiţi de Sigismund să-mpiedice soliile lui, să le încurce prin cancelarii. Marcu Schonkabunk l-a luat pe Lazarus Henkhl. Lazarus Henkhl şi-a luat pungile cu aur, poliţele semnate de miniştri şi demnitari. Audienţa a fost mutată cu o lună înainte. Din 11 februarie, în 11 ianuarie. Împăratul i-a scris o suplică. O are aici, pe masa de lucru peste care fîlfîie lumina celor două sfeşnice aprinse de Simion. Au ieşit din umbră cotoarele aurite ale cărţilor. Îşi aude gîndurile. Fuge cu bună ştiinţă de fuga cavalerului Taflan de Mîndra. Îl încearcă nelinişti dureroase. O durere surdă, ascuţită, îi taie inima. Se ascunde, ori ce vrea să ascundă Taflan de Mîndra, pentru cinstea căruia, oricînd bagă mîna în foc ? !... Ştie că undeva, în înserarea asta dumnezeiască, plină la miresme ameţitoare, cavalerul Taflan de Mîndra împlineşte o poruncă aprigă şi tainică. Îl asaltează o mie de gînduri nebune.

«Ilustrissime» ! îi scrie Rudolphus...

«...Ut vero auxilia nostra in longius deinceps tempus extendatur, neque in ea liberalitatem nostra claudi sinemus, si, quae magno a vobis animo promittuntur, in apertos executionis successus produci videbimus...»

Și apoi : *«...Et eo quidem legatis nostris, quos intra paucos dies in Transilvaniam mittere decrevimus, ut de animi nostri sententia vobiscum pro praesenti rerum statu communicent»*...

Și aceste rînduri care-l sfîșie, prin care îi făgăduiește *«refugium dignumque»*, dacă păgînii, ori Dumnezeu, îl vor goni din țară. Scrîșnește. Lovește scrisoarea cu pumnul. Din doi pași este în fața chărții. Vede Alba-Iulia spre care au plecat comisarii imperiali aleși de acest împărat Rudolphus, să primească Ardealul de la Sigismund și să-l conducă pînă la venirea lui Maximilian. Rudolf i-a numit la 21 ianuarie, cu pompă, primindu-l pe Marcu Schonkabunk la țeremonie. Ce gînduri, ce destine tîrîie spre Bălgradul acela străvechi, ieșit din legiunile romane, acest *«Reverendus Stephanus Zuhay Electus Episcopus Vaciensis, praefectus Camerae nostrae Hangariae et Consiliarius noster»*, cum l-a numit Schonkabunkul pe episcopul Ștefan Szukay, președintele Camerei ungare și acest conte Francisc Nádasdy și acest *«Honorabilis item doctus Bartholomeus Pezzen ab Ulrichskirchen I. U. Doctor, Consiliarius noster Aulicus»* ? ! Ce vor putea ei face în Ardealul spre care gonește cardinalul Andrei Báthory și-n care Josica își joacă cea din urmă carte ? Vede linia Carpaților, vede Dunărea, cetățile turcești din Bulgaria și Sîrbia, vede Moldova și Banatul, Bugeacul bîntuit de tătari și Dobrogea ailurilor și-a akingiilor, se vede pe sine, aici în Tîrgoviștea înconjurată din toate părțile de dușmani. Simte rece și tăios fierul unei săbii apăsîndu-i grumazul. De-ar putea smulge destinului și acest an. Ardealul. Rudolf. Zamoyski. Báthory. Sultanul. Vor sta, ori vor lupta să cîștige Ardealul ? Rudolf să se apropie de Dunăre. Ceilalți să-l rupă pe el, voievodul, de Rudolf. Apoi să-l ucidă în liniște. Un an. Va avea acest an. Știe. Simte cu toată ființa lui că-l va avea. Pașii patrulei. Ai ofițerului de strajă în hora mică. Și ceilalți Grei.

— Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra, măria-ta, anunță Simion.

— Știam, își șoptește.

Gligor Taflan de Mîndra, alb, cu urma unei răni proaspete în obraz, cu stînga legată într-o eșarfă. Îngenunche. Îi apucă dreapta cu dreapta. I-o sărută lacom.

— Nenorocire, stăpîne al meu și doamne... Cancelarul Josica a fost arestuit în dietă. Ardealul e pierdut. Miluiește-mă.

Înserarea dumnezeiască cu cerul verzui și palid, îmbălsămată și aromitoare, se face scrum.

3

— De ce taci, Gligore ?
— Am poruncă.
— De la cine, Gligore ?
— M-am juruit să tac ?
— Ai înnebunit, Gligore ?
— Dumnezeu drăguțu o știe.
— Ce-i în tine, omule ?
— Iadul, doamne.

Noaptea și-a întins mrejele de catifea peste livezile Tîrgoviștei. Vede luminile gălbui, sus, în ocheții chiliilor la monastirea Dealu. Ar vrea să gonească pînă acolo. Să-ngenunche la lespedea tatălui său. Să se simtă în șirul lor, al celor de sub lespezi, ducîndu-i în mîine. Constelațiile primăverii lucesc fraged în slava pură pe care se călătorește, de argint, luna de crai nou. Călărește la trap țăcănit pe urma cavalerului Gligor Taflan de Mîndra, care ocolește niște șiruri de cireși vechi, bătuți în beteala argintie a florilor. Vede luciul Ialomiței sub sălcii. Ies din tîrg. Intră într-o vie plină de nuci străvechi. Numai un diplomat, sol de taină, ori o femeie se poate ascunde cu atîta grijă. Gîndul îl înăbușe. Nici un diplomat nu și-ar fi pus confidentul să jure pe tăcere. Nu poate fi decît o femeie. Carîta tainică. Ardelenii care l-au încurcat pe Simion. Velica... Cunoaște locul. Conacul din viile lui Ivan Norocea. Pune pinten atît de puternic, încît Fatima nechează, cabrează scurt și, simțind pulpa, o ia în galop năpraznic. Luna de crai nou printre crengile negre ale nucilor. Tufele de liliac aromitor. Zidurile curților, albe, din bolovani de rîu. O portiță din lemn ferecat cu solzi de fier. Descalecă dintr-un salt. Gligor Taflan de Mîndra sare din șa. Vătaful Simion ia frîul Fatimei.

— Măria-ta...

Voievodul îl privește ca pe un străin. Ca pe un strigoi :

«Vino iubitule,haide să ieșim pe cîmp
să mînem noaptea în sate !
Dis de dimineață ne vom duce la vii

Să vedem dacă a înmugurit via,
Dacă s-a deschis floarea
și dacă au înflorit rodiile.
Acolo îți voi da dragostea mea...»

Gligor Taflan scoate de la brîu o cheie uriașă din fier. Viile, pămînturile, nucii străvechi sub beteală de lună nouă. Totul într-un întuneric moale, plin de mireasmă și seve, într-o pace serafică. Cerul curgînd pe pămînt, străveziu, cu toate stelele și diademele. Aude scîrțiitul ușor al porții. Conacul bătut de lumină, împietrit în albul zidurilor. Mai mult culă, decît conac. Cu contraforți, ocheți de tragere și ferestrele la catul de sus, sub streașina de șindrilă, strălucitoare în apele nopții. Brazi singuratici. Negri. I se pare că vede o umbră în cerdacul înalt. Gligor Taflan bate în poarta de fier. Lumină tremurată într-un ochete.

— Care ești ?

— Oltul, șoptește Gligor Taflan și el nu știe de ce se-nfioară auzind numele ăsta... Oltul. Zăvoarele grele. Și multe. Un gang cu bolțile din cărămidă. Trei ardeleni în arme. O scară răsucită, din lemn de stejar. In capul scării o femeie bătrînă, în port făgărășan, cu sfeșnic. Urcă pe urma opincilor bătrînei mirosind a tămîie și busuioc. O sală plină de arme. Scuturi tătărăști, săbii și iatagane, coifuri turtite și zale rupte, sulițe și buzdugane. Vel vornicul Ivan Norocea a știut să se zidească în măreție. Un sfeșnic cu trei brațe. O arcadă din grinzi. O perdea de cergi care se ridică. O femeie tînără, tot în port făgărășan, cu cozile împletite cunună. Intră vijelios într-o odaie mică, cu tavanul din grinzi, luminată de patru sfeșnice, cu perdelele trase. Într-un jilț adînc, vegheată de patru fete aproape copile, Velica. Velica în norul de bucle negre, înaltă și maiestuoasă cînd se ridică în picioare, în port făgărășan și ea, cu obrazul din marmoră albă, făcînd trei pași parcă plutiți, închinîndu-se adînc și grav, plină de o zeiască grație.

— Fii binevenit în casa tatălui meu, măria-ta.

Îl încearcă o sfială fierbinte. Îl cuprinde un fel de spaimă umedă și lacomă. Îl săgetează durerea aceea ascuțită, se stăpînește, își spune că Velica este tare și stăpînă pe ea, că el însuși va fi tare și stăpîn pe sine, se-nclină curtenitor, strîngînd lacom în el ecoul glasului ei dumnezeiesc, ușor cîntat, limpede și înfiorat de nu se știe ce taine și patimi.

— Fii binevenită la noi, doamnă Velica Genga.

Vede aburul ușor de roșeață care-i pătează gîtul arcuit dulce, ca-n picturile lui Raffaello Santi. La un semn, cele patru copile

înmugurite în ii, se retrag cu mîinile la piept, ținîndu-și ochii în jos. El rămîne cu privirea înfiptă în ochii mari, negri și scăpărători ai Velicăi. Ochii desenați cu pastă verde pe pleoape, adînciți cu negru, cu genele rimelate sub sprîncenele arcuite cu condeiul... O cercetează apoi lacom. Buzele cărnoase, roșii, gura făcută pentru sărut, umerii, sînii voinici în iia cu altiță neagră, tot trupul Velicăi arcuit, cambrat, zidit de zeițele voluptății și mîinile cu degete albe, neliniștite și ea toată, Velica, de-o statuară măreție ridicîndu-și fruntea mîndră și ea privindu-l fără sfială, drept și cutezător.

— Ai îmbătrînit, măria-ta.

— Ești mai frumoasă decît te-am cunoscut, doamnă.

Velica îi arată un jilț în cealaltă parte a măsuței mici, rotunde, vegheată de unul din sfeșnice. Abia atunci își dă seama de prezența numărului patru. Patru sfeșnice. Patru copile. Patru jilțuri. Patru talgere cu zaharicale. Două cupe în formă de nufăr cu patru petale. I se usucă gura. Îi este dintr-o dată greu. Îmbătrînește dintr-odată cu sute de ani. Velica se așează. Tăcere. Se cercetează încă, lacomi unul de altul. Înspăimîntați unul de altul.

— M-ai chemat, doamnă. Te-ascult.

Femeia își trece peste obraz degetele cu unghiile vopsite roșu. Vîna albăstruie de sub bărbia rotundă, cărnoasă, i se zbate, după cum i se zbat genele lungi.

— Sigismund a abdicat, doamne, spune cu glasul șoptit, în elină.

— Știu !

— Cancelarul Josica a fost arestuit în dietă, împotrivindu-se trecerii Ardealului la Casa de Austria.

— Știu !

— Nu știi că tot acolo însă a fost arestuit și descăpățînat nemeșul tînăr Toma Nagy, pentru vina de a fi apărat în dietă libertatea acesteia și a Statelor, acuzîndu-l pe principe de silnicie împotriva cancelarului. Nu mai știi că sînt la Alba Iulia consilierii împărătești, că au instrucțiuni de la împărat s-o țină în scaun pe Maria Cristierna care primește daruri scumpe de la Elisaveta Movilă, uzurpatoarea, că Ieremia Movilă se pregătește să-l aducă în scaunul tău pe hatmanul Simion, fratele lui ; că Fabio Genga a plecat cu Sigismund în palatinatul Opeln, din Silezia, că mîine ajunge la curtea măriei-tale solul acestui prinț bicisnic, că Ion Rat te vinde, că Josica te imploră cu limbă de moarte, nu să-l scapi pe el, ci Ardealul să-l scapi și pe măria-ta să te scapi, nemeșimea nu se-mpacă, fierbe, s-a împărțit în tabere, unii cu turcii, alții cu poleacii, prea puțin cu nemții, dar toți cerînd capul lui Josica, omul luminat și binecredinciosul tău, Mihail.

— Cine eşti, tu, Velico, întreabă cu glas puţin tăios şi aspru, apucîndu-i mîna sub cot. Cine eşti tu, auzi ?

Se lasă o tăcere grea, în care-şi aude inima. Velica îşi ridică fruntea boltită, cu o linişte senină.

— Doamna Ardealului, prin măria-ta. Duşmanca de moarte a Elisavetei Movilă. Duşmanca de moarte a duşmanilor măriei-tale. Poate un gînd luminos. Poate o fîntînă adîncă ieşită în pustie, în calea însetatului care eşti.

— Velico... Nu stîrni cerul.

— L-am stîrnit. Iată-mă.

— Velico, nu aprinde, pîrjolul. Nu aţîţa vîlvătaia. Ai putea singură să arzi în ea.

— Nu mă tem.

— Ce-ai adus cu tine, Velico ?

— Dorinţa să mă cinsteşti ca un cavaler şi voievod.

— Mă-nchin ţie cu arzătoare evlavie.

— Ştiu.

— De ce nu rămîi doar femeie, Velico ?

— Ai avut destule ibovnice de-o noapte, măria-ta. Nu rîvnesc la cinstea patului tău. În slava ta, vreau să fiu sîmburele tău de lumină.

— Slava mea este slava armelor. Schimbătoare.

— Slava ta este slava unui gînd tainic. Aceluia îi sînt roabă şi stăpînă.

— Slava mea curge din moarte, prin moarte şi în moarte.

— Mi-e silă de tot ce nu este măreţie, doamne. Şi ce poate fi mai măreţ decît moartea războinicului, învingîndu-şi spaima morţii ?

Nu i-a vorbit nici o femeie aşa şi niciciînd n-a văzut o femeie strălucind în voinţa şi gîndurile ei rostite limpede, bărbăteşte. Viclenii deşarte, gînduri tîrîte din patul lui pînă la dorinţele femeii ; ori pînă la viaţa de fiecare zi şi-acum Velica, în toată frumuseţea otrăvitoare a cărnii şi a strălucirii acesteia tainice, înnobilată de ambiţia pe care poate a avut-o Mirceoaia, femeia care-a jucat pe degete voievozi şi înalţi demnitari ai Porţii, vremea şi pe însuşi sultanul. E lacom de Velica. S-o strivească pînă la geamăt şi neştire. Să-i pătrundă gîndurile. S-o stăpînească pînă acolo unde nu va mai fi ea.

— Te-ascult, doamnă, şopteşte, rămînînd ţapăn în scaun, împietrit, pentru că ea, Velica, pe voievod l-a căutat în noaptea asta şi el, nebunul, l-a adus în galop năpraznic pe celălalt. Glasul făcut pentru viers de dragoste, îi picură în urechi otrăvuri politiceşti... O ascultă pe Velica şi-i recunoaşte cu mîndrie, cu o bucurie şerpuitoare şi rea, ştiinţa politicească, clar vederea şi dreapta cumpă-

nire. Velica îi vorbește de făgărășeni, de maramorășeni, de districtele consuetudinare hunedorene și bănățene, de voievozii din Apuseni, de nobilimea măruntă de arme pe care mereu și mereu au recunoscut-o principii Ardealului. Iată că numai cu o lună înainte de a lăsa scaunul, Sigismund Báthory însuși a reînnoit actele de danie către Nicolae Filemon din Cîmpeni, ori l-a înnobilat pentru vitejia sa pe Petru Băila din Baia de Criș.

— Aceștia să fie sabia și taina și credința măriei-tale și-n numele lor, prin sfinția sa Ioan de Prislop, îți vorbesc.

— Ești căpetenie politicească, doamnă Velica Genga ?

— Sînt. Dar nu Velica Genga este aceea, ci văduva voievodului Aron al Moldovei, măria-ta. Unei Velica Genga nu-și încredința nici un cavaler sabia și onoarea.

Lumînările din cele patru sfeșnice au ars la jumătate. Velica îl privește în lumini.

— N-ai nici o datorie, doamne ? N-ai să dai nici o poruncă ?

Ah, Josica, Josica, cum te-a pierdut nestăpînirea. Ori acea chemare către jertfa de sine, ori către cunoașterea de sine, pînă acolo de unde începe moartea cea fără sfîrșit.

— Să vină cavalerul Gligor, doamnă.

Se ridică din jilț. Obrazul împietrit al Velicăi se luminează. Vine lîngă el. Atît de aproape încît îi simte răsufletul parfumat pe buze. Șoptește :

«...haide să ieșim pe cîmp
să vedem dacă a înmugurit via,
dacă s-a deschis floarea,
și dacă au înflorit rodiile...»

— Ești neîntrecută doamnă, spune el și-ar vrea să rămînă doar curtenitor, să-și poată stăpîni patima care-l otrăvește și nebunia de-a frînge-o acolo pe loc, de a-i dezveli sînul bogat și a o răscoli și a și-o face roabă. Găsește dintr-o dată un farmec nou și dureros în acest joc ațițător pe care i-l impune Velica. Se depășește. Se smulge din clipă. Îl regăsește pe voievod, lucid, gîndind la tot ce i-a spus Velica. La tot ce i-a spus Marcu Schonkabunk. Îl găsește asuprit de curgerea prea repede a clipelor. Cînd intră cavalerul Gligor Taflan de Mîndra, cu rana din obraz curățată proaspăt și eșarfa schimbată, este stăpîn pe sine și lucid.

— Ești gata de drum, cavalere ?

— Ca întotdeauna de cînd te-am fo slujită, doamne.

— Ai zece oameni gata să-și puie viața pentru cancelar ?

— Am o sută. O mie am !... Dacă-i lipsă și zece mii...

Cuvintele cavalerului îl plesnesc peste obraz. Își mușcă buzele la sînge.

— Nu-ți trebuie decît zece. Pe ceilalți zece mii ține-i pentru altă nevoie, cavalere. Știi unde a fost tîrît cancelarul ?

— Ba ! Știu că l-or dus pînă la Turda în carîta lui Mikloș Dengheleghey, care Mikloș își are moșiile spre Sătmar.

Iată-l pus, dintr-o dată, față-n față cu timpul. Ștefan Josica este acum un timp al Ardealului, venit înainte de timp. Ce-a vrut să spună Gligor Taflan de Mîndra, cu cei zece mii ? ! De ce Velica a venit în numele episcopului Ioan de Prislop al Albei Iulia, împrăștiind peste tot semnul patru, al Iglisiei ? ! Ce gînd nebun i-a coborît din inima Cetății de piatră, aici la Tîrgoviștea neputințelor lui ? Dumnezeule ! L-au găsit gol și sărman și nepregătit. L-au găsit împotriva mersului vremii. S-a gîndit și el să intre în Ardeal și-ar fi făcut-o, luînd-o înaintea comisarilor, dacă Sigismund l-ar fi părăsit acum o lună, ori două... Atunci cînd ar fi putut lua pe negîndite nemeșimea, cancelariile diplomatice ,cînd oștile turcești erau la iernate în cantonamente, cînd Ghazi Ghirai se desfăta la Bachcisarai, studiind stelele. Atunci a fost prea devreme. Acum este prea tîrziu. Nu poate răspunde la această chemare a Iglisiei. Și nu vrea să răspundă acum, lovind în singurul lui sprijin : Sfîntul imperiu roman. Și nu-l poate răsplăti pe Rudolf, lovind necavalerește. Simte că încă, peste munți, lucrurile nu s-au copt. Pentru că îl așteaptă cu toată nădejdea pe cardinalul Andrei Báthory. Pentru că numai atunci Rudolf va ști ce-nseamnă nemeșimea ardeleană. Se chircește-n el, aducîndu-și aminte de disperarea cu care i-a cerut ajutor Ștefan Răzvan. Nu l-a putut ajuta cu oaste, el însuși fiind sleit de oaste. Aude gîndurile lui Josica. Îl revede în palatul lui cancelarial de la Alba Iulia, între cărțile lui, îi aude șoapta aceea fierbinte, plină de adevărul Ardealului, încărcată de slavă pentru Cetatea de piatră și Dakia străveche. Îl frig buzele cu care i-a sărutat mîna, dăruindu-se pe sine voievodului și nădejdilor acestora de nevisat. Îi aude chemarea deznădăjduită de ajutor, străbătînd prin zidurile temniței necunoscute, acolo unde poate îl muncesc cu fierul roșu să-i smulgă toate tainele lui de cancelar și stăpîn al diplomației curții de atîția ani. Se sperie de tăcerea adîncă, de moarte, în care-au căzut toți trei și-n care nu se aud arzînd decît lumînările. Ard a mort și pentru mort. Neputința lui îl ucide. Îl dezonorează. Nu poate fi nici moarte, nici dezonoare, acolo unde deasupra ta stă Țara. Se-mpietrește. O regăsește pe Velica, albă, cu ochii înlăcrimați.

— Am înțeles, măria-ta, șoptește Velica.

— Du-te Gligore. Ia-ţi cele zece săbii. Treceţi pe la Cîmpeni, la doctorul Muralto. Doamnă, am lipsă de-o hîrtie... De ceară... Spune-i să-ţi dea aur. Cît ai lipsă să-i cumperi pe temniceri. Pe strajamesteri. Slugile temniţei. Dacă este nevoie, pe căpitanul cetăţii, ori pe judecători, dacă vor fi judecători şi nu călăi. Scoate-l din temniţă viu şi nevătămat. Adu-mi-l viu şi nevătămat la Tîrgovişte. Răspunde-i veste, că încerc să-l mîntui prin solii mei către împăratul ; dar cea mai sfîntă mîntuire este să scape din temniţă prin tine.

Velica îi aduce hîrtia şi ceara, penele de gîscă, cerneala şi nisiparniţa. Scrie un singur cuvînt, în turceşte.

«Amin».

Încălzeşte ceara la flacără. Rememorează păienjenişul în care-a căzut Marcu Schonkabunk încă de la Praga. Dispariţia omului său Heinrich Weiss trimis cu veşti, care dacă ar fi ajuns... Se-nfioară la gîndul că poate, atunci, ar fi fost astăzi stăpîn în Alba-Iulia. Marcu Schonkabunk a plecat în Italia. Şi-a făcut treburile de neguţător filolog şi bancher. S-a întors prin Croaţia, nevrînd să treacă Adriatica de teama piraţilor de la Alger şi Tripolis, ca să cadă în mîna lui Sigismund lîngă Deva. A fost atît de viclean încît să-şi împartă chervanul în două. O parte cu oamenii lui Lazarus Henkhl. Una din harabale, cu oiştea scobită, ducea toate documentele copiate la Viena şi Praga, cu porunca să-l aştepte chiar trei luni, la Rîmnicu Vîlcea. Cealaltă parte a chervanului, trei harabale cu stofe ieftine, a fost arestuită. Stofele hrăpite. El zvîrlit în temniţă. Într-o noapte a venit strajamesterul, un neamţ cu picior de lemn şi i-a spus că spre zori o să-l ucidă prin sugrumare, cu poruncă să-l zvîrle în Mureş, astfel încît să pară că s-a înecat, fiind beat. Strajamesterul a cerut cinci sute de guldeni pe loc şi cinci sute pe o traiţă, la Viena... Îşi scoate inelul cu pecete. Îl apasă pe ceara moale. Cavalerul Gligor Taflan de Mîndra îngenunche. Îi sărută mîna. Îngenunche apoi în faţa Velicii, care-i spune :

— Ia-l pe Miclăuş că are iarba fiarelor şi-mplineşte porunca domnului nostru.

Ascultă amîndoi, ca-ntr-un priveghi la mort, paşii grei ai cavalerului. Velica îşi trece mîna peste frunte. El ştie că va iubi în veci de veci mîna albă a femeii care se învăluie într-un bubou avrigenesc de miţă, pe gluga căruia este cusută crucea Iglisiei. Îi face o închinăciune uşoară.

— Roaba măriei-tale, care-ţi arată drumul.

O urmează cu pasul şovăitor. Într-o odaie luminată de candele, copilele şi bătrîna şi tînăra femeie, veghind. La capul scărilor, în sală, veghează în arme, ardelenii. Afară veghează Simion. Şi noap-

tea. Şi stelele amare, licăritoare, atoateştiutoare spre care se ridică deznădejdile şi nădejdile lui, odată cu nădejdile şi deznădejdile cancelarului Ştefan Josica. Velica se opreşte-n prag. Spune :

— Tatăl meu şi vel vornicul măriei-tale mi-a povestit de vînătorile curţii măriei-tale, care le-ntrec în măreţie pe-ale sultanului... Apoi, în elină : — Am uitat să-ţi povestesc despre comisarii împărăteşti. Este bine să ştii ceva despre ei, înainte de a-i vedea la curte... Via n-a înflorit încă şi-n livezile tatălui meu nu cresc rodiile.

Îşi scoate gugiumanul. I se închină adînc. Cineva deschide portiţa ferecată. Străbate curtea conacului, fără să se întoarcă. O trage pe Fatima dincolo de ziduri. Încalecă dintr-un salt. Porneşte la galop prin via neînflorită, pe sub pometul alb de floare, cireşi bătrîni, ninşi cu beteală albă, ducînd cu el gustul amar al unei dureri pe care n-o poate numi, chipul mîndru al Velicăi şi imaginea capului însîngerat al cancelarului Josica.

4

— Ce rost are s-o primeşti aici ca pe-o regină, Mihai ?

— O primesc ca pe văduva lui Aron vodă, soţul meu de luptă, Stanco.

— De ce împreună cu solul lui Jigmond Báthory ? !

— Pentru că aduce o solie de la principesa Maria Cristierna.

— Din pricina asta nu-ţi ajunse o săptămînă de stat la Bălgrad ?

— Stanco !

— Pe mine la ce m-ai adus aici, la vînătoarea asta deşănţată ! Să-ţi fiu perdea ? Stai lîngă mine toată noaptea, cu ochii deschişi. Visezi la ea. Te perpeleşti. Gemi. Mă mîngîi şi palma ta nu mai ştie măsura sînului meu. Mihai, ia sama... Nu la răzbunarea mea, de care văd, ai început să uiţi. Îmi place solul unguresc, tot atît cît îţi place soliţa Mariei Cristierna. Încheie-mi mărgelele... Azi e ziua Florichii. Uitaşi... Cum îţi place straiul meu de vînătoare ?

Trei corni sună prelung : «intraţi în tocmeala de ţeremonie». Stanca se răsuceşte pe tocurile înalte ale cizmelor verzi, de safian, cusute cu trei rînduri de perle. Îşi ridică fusta de catifea verde, fustă lungă şi grea, cu pliuri adînci. Lasă să i se vadă piciorul cărnos, lung, în pantalonul din tricot alb. Şi-a strîns mijlocul într-o centură lată din piele roşie, la care poartă hangerul de vînătoare dăruit de Nurbanu. Jacheta din acelaşi material cu fusta, răscroită

la spate, îi strînge sînul rotund, accentuîndu-i supleţea matură a trupului de mamă şi doamnă. Rîde. Are buzele carminate. Conturul ochilor desenat cu pastă neagră. Îşi potriveşte pălărioara de vînătoare verde şi ea, cu o singură pană subţire şi albă de egretă. Îi dă oglinda de Veneţia.

— Ţine-mi-o ca odinioară, stăpîne al meu... Mai sus... Nu s-ar putea spune că te fac de ruşine... A fost într-o zi la mine mătuşa Ghionoaia... Isteaţă şi iscusită vrăjitoare. Vorbirăm de otrăvuri... Mai sus, stăpîne. Aşa. Să-mi prind cozile. Ori vrei să le piaptăn în vîrful capului, după obiceiul de la curtea stăpînului nostru Jigmond Báthor ? !

Prin mătasea vişinie a cortului domnesc de vînătoare intră o lumină difuză, sîngerie. Cade pe scrinurile de Vîlcea şi Hurezi, sculptate în lemn de tei, pe patul domnesc, clădit din blănuri de urs peste care este aşternută o pocladă din cinci piei de rîs. Tetrapodul cu sculptura aurită, cu tripticul Sfîntului arhanghel Mihail în filigran de aur şi smalţ albastru, două ripide de argint aurit şi Stanca lui pe care aproape o uitase de atîta obişnuinţă.

— Fii doamna ţării, Stanco !

— Tocmai de aceea, măria-ta, nu îngădui o a doua... Ce este, vel logofete ? Ai început să-ţi iţeşti urechile pe la pologul cortului domnesc ?

— Măria-ta !

— Ce-ţi mai face ibovnica de la Casa Solilor, vel logofete ?... Ori poate greşesc şi nu este a domniei sale ? ! Acolo ai găzduit-o şi pe soliţa Mariei Cristierna ?... N-ar fi bine, vel logofete, ori cîtă ştiinţă într-ale ţeremoniilor măriei-sale ai avea... Sună cornii, măria-ta... Să mergem şi să ne vedem solii.

Marele logofăt Theodosie Rudeanu stă smerit, cu mîinile la piept, într-o reculegere adîncă. «Vulpoiul», îşi spune voievodul. Se-nclină uşor în faţa Stanchii.

— Să mergem, doamnă şi nu-ţi mai asupri binecredincioşii.

— Adică pe măria-ta şi pe vel logofătul ?

— Ne bucurăm dacă ne înnumeri între slugile măriei-tale...

Stanca prinde sunetul acela dur, tăios, din glasul voievodului, sunet care vesteşte furtuna. Îşi sprijină braţul cărnos, cu mîna albă, degete lungi, pline de inele, cu unghiile lăcuite vişiniu, pe braţul voievodului. Mihai poartă coantăşul vînătorilor călări, verde de pucioasă, cu şireturi şi brandenburguri de aur, pantalon din piele albă, cizme roşii din piele de capră, lungi pînă peste genunchi, cuşmuliţă de vînătoare, cu lănţugul din aur trecut pe sub bărbie, surguci de rubine şi panaş din trei pene albe de egretă. Mitropolitul a strîmbat din nas că nu-l are astăzi de Florii, la Biserica dom-

nească, după datini. Voia să-şi ţină predica, s-o aducă din condei despre ziua Florichii şi să propovăduiască pacea şi buna învoire între oameni. A petrecut noaptea aceea cu Habiiba. A vegheat-o. Avea fierbinţeli. Vărsa fiere. Halucina. Vorbea de pustiul înflorit. De Samarkand. De caravanele plecate la Buhara. De medresele lui Ulug-beg. Rostea, frînt, versuri din poemele Timurizilor. I-a dat să bea lapte de iapă, amestecat cu lapte de măgăriţă. A dormit scăldată în sudori şi el a vegheat-o cu o spaimă dureroasă, nevrînd să gîndească la Stanca. Stanca i-a vorbit acum de otrăvuri. Habiiba trebuie dusă la Măldărăşti. La Nurbanu... Să-i ceară jurămînt principesei Nurbanu, pentru ocrotirea acestei copile. Nu se poate la Nurbanu. Stanca o va jigni. Ori o va înstrăina... Unde s-o ascundă pe Habiiba ? ! Iese în despărţitura din faţă a cortului unde-i aşteaptă curtea. Radu Buzescu. Stroe Buzescu. Vel vornicul Ivan Norocea, măreţ în barba albă. Surprinde privirea haină a Stanchii, aţintită asupra marelui vornic. Vel armaşul Udrea Băleanu îşi pleacă buzduganul în faţa măriilor lor. Spune :

— Gătiţi-vă de ţeremonie...

Cînd saltă buzduganul (stă sub pologul ridicat şi de afară pătrund valuri de lumină dulce, de Florii) izbucnesc cornii hăitaşilor şi vînătorilor călări. Moş Vînă Aursoaicii a împresurat de trei zile codrii merei din spre Gheboaia, pînă la Gura Şuţei, Braniştea şi Boteni, urnind cerbii din ascunzători şi vestind c-a găsit într-un străfund neumblat, un gligan cît un viţel. Gligan negru, gulerat, uitat pe-aici împreună cu doi zimbri care au ucis-o pe Braica, căţeaua lui de nădejde. Vînătorii de gardă la cort îşi pleacă sulişele. Vel boierii în costume de vînători, coantăşe scurte, despicate sub mîneca dreaptă s-o lase slobodă la mînuitul suliţei, intră în alai.

— Îţi găsii un comis, după pofta măriei-tale, spune din bărboiul hirsut, marele armaş.

— Vel armaşule Băleanu...

— Aici sînt, vel logofătule Rudeanu... Nu-s după diplomatikon ?... Ori după politikonul domniei-tale ?

— Să-l aduci la închinare, după soli, vel armaşule... Ce fu pînă astăzi ?

— Hotnog al roşiilor de Gherghiţa. Se lăsă tăiat pentru măria-ta de trei ori pînă acu... Gata, doamne. Ieşi din cort că sunară cornii de-al treilea...

Iese în lumina fragedă, ducînd-o pe Stanca alături, ca pe-o străină şi duşmancă. Îşi taie gîndul că a îndepărtat-o pînă într-atîta încît s-ajungă la otravă. Se izbeşte de lumină. De soare. De gorunii străvechi, abia înfrunziţi. Poiana lui Vîrnav, plină de topo-

raşi albaştri sinilii, de floarea paştelui galbenă, de brebenei purpurii, ori liliachii. În fund hăitaşii în scurte roşii, ţinînd haiticul de cîini la lesă. Pe dreapta şi stînga, de la gura cortului pînă sub stejarul lui Neagoe vodă, vînătorii călări, descălecaţi, cu caii la mînă. În stînga cortului domnesc, corturile colorate ale vel boierilor cu scuturile agăţate pe lăncile înfipte în faţa pologurilor. Domină albastrul Buzeştilor, care şi-au ridicat şase corturi pentru ei, nevestele, copiii şi rudele lor. În dreapta, cortul solului unguresc, al vel armaşului şi-ale vînătorilor călări. Corturi verzi, ostăşeşti, aliniate sever. Lîngă stejarul lui Neagoe vodă, în dreapta, vede cămăşile albe ale făgărăşenilor, cojoacele lor înflorate şi pălăriuţele rotunde gătite cu pene de păun. Acolo aşteaptă Velica să fie primită la curte. Tot acolo, aşteaptă să fie primit solul lui Sigismund, contele Sarmasagy. Toată poiana este înconjurată de carîtele curţii, ale vel boierilor, de harabalele vînătorilor domneşti şi-ale postelniciei. Oişte în oişte, un meterez pe roate, cu pologuri de piele roşie, ori verde, ori galbenă, cu obezi groase, ferecate şi sculptate, ele însile îmbrebenite cu culori vii, cu flori şi sculpturi aurite. Lîngă ele, cele ostăşeşti, cu loitra de scîndură groasă şi pologuri din pînză fiartă în ulei de in. Îşi aduce aminte de carele husite lucrate sub privegherea vajnicului Jan Pisek de Chynov. Un asemenea car trebuie încercat astăzi pe drumurile de codru. Stă o clipă într-o amorţire grea, de moarte. Îl obsedează chipul galben, muncit de dureri al Habiibei. I-a poruncit lui Simion să afle cine-a încercat s-o otrăvească. Pînă la ceasul ăsta Simion nu s-a arătat.

— Ce facem, măria-ta ? Stăm ? !

— Mergem, Stanco !

Ropotul tobelor. Cornii. Soarele în ceaprazăria vel boierilor. În surguciurile din diamante. Îl plăselele jungherelor bătute în pietre scumpe. În brîiele şi centurile de aur... Trece printre cele două şiruri de vînători domneşti, oşteni din tată-n fiu şi pe viaţă. Îi cunoaşte pe toţi. Vederea obrazelor tăiate de urmele fierului, a gurilor crîmpoţite, a piepturilor strînse în ceaprazuri, îl uşurează.

— Ce stai, Mănăilă, sub bărboi, de parc-ai fi Moise ?

Feţele mustăcioase şi bărboase, încremenite pentru «trecere», se destind.

În capătul rîndurilor de oşteni, în stînga, curtea, stăpînită de boiul Simei Buzescu, în costum bărbătesc din hetaia vişinie, cu cizme, două junghere la brîu, ţinîndu-i în faţă pe Florica şi coconul domnesc Pătraşcu, vădit nemulţumit că n-a venit cu alaiul. S-a-nălţat dintr-o dată şi Pătraşcu, dar mai ales s-a-nălţat Florica. Cap tăiat Stanca. Nu se uită în partea dreaptă, a solilor. O duce pe Stanca în jilţ. Cînd se aşează, cornii sună prelung începerea ţeremoniei.

Toate ca la alte ţeremonii şi cu toatele altfel, de-o stranie prezenţă şi condensare. Trece dincolo de frumuseţea zeiască a Velicăi, îmbrăcată în portul militar al curţii austriece, plastron din piele neagră pe care sînt desenate cu aur literele devizei Casei de Austria. A.E.I.O.U. «*Austriae est imperare orbi universo*» Sub literele de aur, însemnele heraldice ale principesei Maria Cristierna. Se stăpîneşte şi neglijează *pourpoint*-ul din catifea verde care-i strînge talia subţire, garnisit cu nasturî din rubin şi galoane de aur. Capa din satin galben, căptuşită cu purpură, agăţată pe-un umăr. Nu se uită la acei splendizi, *hauts de-chausses collant* albi, strînşi pe pulpă, din care nu lasă să se vadă decît partea de sub pantalonul bufant din catifea galbenă, cu pliuri adînci din mătase verde şi cizma roşie, înaltă puţin peste genunchi. Velica şi-a strîns cosiţa neagră în două *arcelets* de argint bătut cu aşchii de diamant. Poartă mănuşi muschetare din piele de căprioară, îşi ţine pălăria ornată cu egretă în mînă şi el îi mulţumeşte în gînd că a avut dibăcia să se înfăţişeze în strai austriac de curte, punîndu-se la adăpostul unei solii de rang înalt. L-a vrut de la început domnul Ţării Româneşti, o primeşte ca voievod şi domn. Împietrit. Fără să-şi plece privirea asupra frunţii ei boltite, albe, pe care sprîncenele încondeiate o luminează şi căreia, ochii negri, de-o nesfîrşită adîncime îi dau strălucirea inteligenţii. Fără să-i mîngîie cu privirea gîtul arcuit feciorelnic, ieşit din gulerul valonez, de o imaculată puritate albă. Fără să-i dorească buzele, care spun vorbe alese în româneşte, vorbe despre dorinţa principesei Maria Cristierna de a se bucura de alianţa *fidelului nostru, magnificului domn Mihail, voievodul nostru transalpin,* acum cînd ilustrissimul principe Sigismund, *soţul nostru prin lege* a plecat să-şi ia în stăpînire ducatele de Oppeln şi Ratibor în Silezia, pregătindu-se sufleteşte pentru a îmbrăca pelerina de cardinal, făgăduită de împăratul romanilor. Principesa Maria Cristierna a văzut cu mîhnire retragerea soţului ei de sub zidurile Temişoarei şi Orăzii Mari. Se teme că în aceste vremuri tulburi, turcii ajutaţi de tătarii iviţi în Cîmpia Panonică, să nu izbească Ardealul lipsit de mîna vitejească a principelui. Îl roagă pe magnificul domn Mihail să stea gata cu oastea, aşa cum prevăd tractatele. Velica spune asta cu un fel de surîs şi el înţelege dintr-o dată tonul soliei private a principesei, poruncitor şi măreţ, ca de la suzeran la vasal. Îl înţelege şi Stanca. Îi şopteşte :

— Ajunsei să văd fustele poruncindu-ţi ţie, vodă şi războinic temut, învingătorul lui Cogea Sinan Paşa, doamne...

Îi zîmbeşte Stanchii. Mai mult rînjeşte. Pentru că în stînga şi dreapta Velicăi stau de strajă opt făgărăşeni, patru pe stînga, patru pe dreapta, (mereu îi aduce aminte de numărul patru) bărbaţi

/înoşi, toţi înalţi, strînşi în brîie de piele, — iar în spatele acestora)pt, stau alţi opt bărbaţi săcui, crunţi în dolamele lor găitănate : Peter Domokos, Emerik Bech şi Thomas Bech şi Emerick Cazar şi Ianoş Gereb, veniţi să-i ceară intrarea în Ardeal şi să i se-nchine. şi pogoară privirea pe buzele Velicăi, şirete şi lacome, care prefă-îndu-se că-şi laudă stăpîna o arată în goala ei slăbiciune, spunînd um s-a ferecat în cetatea Chioarului, nevoind să plece cu soţul ău ; cum s-a grăbit apoi în calea comisarilor împărăteşti, cerîndu-le ă stăruie pe lîngă împăratul romanilor s-o dezlege de jurămîntul ăcut soţului ei, pe care l-a luat principe al Ardealului, nu car-linal de Oppeln şi Ratibor. Ascultă cu plăcere zumzetul de gla-uri nemulţumite, de şoapte prea tari să rămînă doar şoapte, venite lin partea unde stă curtea. Glasul bubuitor al lui Stroe Buzescu :

— Cam ce-ar vrea pînă la urmă Maria Cristierna de la măria-a, că nu-nţelesăi nimic, doamne ?

Vel armaşul Udrea Băleanu bate cu buzduganul în teaca săbiei. Theodosie Rudeanu primeşte scrisoarea principesei Maria Cristierna lin mîinile înmănuşate ale Velicăi. Voievodul răspunde ţapăn ce-or trei reverenţe pline de graţie ale solului Velica Genga. Se anunţă olul lui Sigismund Báthory, contele Ianoş Samarsagy. Îmbrăcat n costumul nemeşesc, cu cizme scurte din lac, şnuruite cu şiret lb, cu dolmanul firetat şi cuşmuliţa cu pene de fazan în mînă, nalt şi voinic, ars de soare, cu ochi verzi, mustăţi hunice bă-aie, contele este primit în murmurul de plăcere al jupîneselor. N-are nimic din îngustimea nemeşilor cunoscuţi la Bălgrad. Spune ă a venit ca sol sub titlu privat şi dorea o înfăţişare sub titlu pri-/at. Nu ştie ce să creadă, fiind primit ca un sol al unui voievod lomnind. Poate n-au ajuns veştile de la Ardeal la Curtea din Tîrgovişte ? !

— Ba ! Au ajuns !

Solul ştie turceşte şi vorbeşte turceşte. Îi răspunde turceşte, cu batjocură subţire. Sigismund i-a aruncat frîiele, cu o neîndemî-nare de copil. Iată clipa... Ştie. Simte. Înţelege că aceasta este una lin clipele Anului Domnului 1598... Una din clipele acelea în care /iaţa îşi schimbă cursul. Ori îşi schimbă cursul curgerea faptelor. Una din clipele care ating istoria cu aripile. O simte crescînd în el, olină de înţelesuri şi urmări. Îi spune solului conte că ştie toate evenimentele din Ardeal. Tocmai de aceea l-a primit ca pe un sol l unui prinţ, nu ca pe un trimis al unui cavaler rătăcitor, cu care /oievodul Ţării Româneşti n-ar fi avut ce-şi spune. Trăsăturile frumoase ale contelui Sarmasagy, chinuite de o umilinţă prost as-unsă, se-nnobilează cu demnitate reţinută... Îi spune că înţelege

cutremurarea principelui Sigismund în fața vieții, după bătălia pierdută la Kerestes, ca și răspunderea sa față de soarta Ardealului, pe care singur nu-l mai putea apăra... Contele Ianoș Sarmasagy, uluit de a vedea abdicarea rușinoasă și fuga stăpînului său sub aceste auspicii dintr-o dată măreție în tragismul lor, își înalță statura voinică. Voievodul prinde din zbor sclipătul tăios din ochii Velicăi. Diavolița. A înțeles. Transformat în apărătorul demnității lui Sigismund Báthory, vorbește despre luptele glorioase din '95 în care voievodul Ardealului și-a dat măsura ostășească. Despre moartea lui Ștefan Răzvan, care ar fi trebuit ajutat, despre inteligența principelui de a fi lăsat Ardealul celui mai înverșunat dușman al păgînilor cotropitori, împăratul romanilor. Cu imperialii în Ardeal, prințul poate să-mbrace rasa monahală cu conștiința împăcată. Prin renunțarea la puterea și strălucirea scaunului său voievodul și-a salvat țara, pildă de generozitate.

— Iată, conte, de ce te primim la Curtea noastră, cu toată cinstea care se cuvine unui sol al iubitului nostru Sigismund Báthory.

Blestemații ochi ai Velicăi, negri și pătimași, îl întreabă de ce n-a spus *iubitului nostru principe Sigismund Báthory*, ci doar iubitului nostru Sigismund Báthory ; de ce nu l-a primit pe cinstitul sol și pe ea, cinstita soliță, de ce nu i-a primit la curte, în dangătele clopotelor și-n bubuitul tunurilor și-n priveala mulțimilor, dacă ce spune și gîndește ? I-a primit aici, în mijloc de codru, fiind de față cîțiva demnitari ai curții, un steag de oșteni și hăitașii cu haiticul de cîini ?... Și altele răscolesc din gîndurile și tainele lui diplomaticești, ochii de smoală arzîndă ai Velicăi.

Înviorat, contele Ianoș Sarmasagy spune că mesajul prințului său către ilustrissimul și magnificul domn Mihai, oșteanul nebiruit, este acesta : «Am plecat, magnifice, să propovăduiesc însumi, în Europa, cruciata împotriva necredincioșilor, încredințîndu-mi sufletul Domnului».

— Amin ! îngînă voievodul cu ochii închiși, nu fără să vadă gestul cu care Stanca își scoate batista din corsaj și o lasă să cadă în fața solului, în semn de bunăvoință.

Contele ridică batista, păstrînd-o cu o reverență. Cornii. Vel logofătul Theodosie Rudeanu primește scrisoarea lui Sigismund Báthory, șnuruită și cetluită cu pecetea mare a *Casei Báthorea.* Tobele în ropot des... Pe deasupra poienii lui Vîrnav trec în zbor săgetat trei porumbei sălbatici, popești. Vel armașul Udrea Băleanu strigă să se înfățișeze înaintea măriei-sale, comisul de-al doilea Pană sin Pană, din Gherghița. Voievodul se lasă în jilț, parcă

uitîndu-se. A fost cu adevărat clipa de-acum, una care să atingă istoria cu aripile ? Cine-o poate ști ? Și cine poate răspunde, altul decît timpul ?

5

Ridică a doua cupă în tăcerea dintr-o dată înfiorată a mesenilor. Prin cerul liliachiu al înserării cade o stea. Luminoasă, strălucind argintiu.

— Steaua Báthoreștilor, șoptește Velica, atît de încet încît crede că și-a auzit gîndurile.

— Semn de război, măria-ta.

— De belșug.

— Ba ! De năvală. Așa s-a mai văzut o stea de Florii, cînd pieri Țepeș.

— Ce vrei să zici, Stroe ?

— Să te păzești, doamne. Să nu te-ncrezi în lingăvelile străinilor. Ne cam uitași pe ăștia, dintr-o mumă. Te-ndepărtași. Nu-ți mai simțim inima.

Își trece privirea dincolo de statura uriașă a Buzescului acesta credincios și viteaz, mereu dornic de mîngîieri, ca un cîine. Mesele sînt ridicate pe loitrele carelor postelniciei, așternute deasupra parilor bătuți în pămînt. Se stă pe bănci acoperite cu scoarțe și perne. Maria Karatzas, împlinită și mai frumoasă după naștere, stă lipită de soțul ei, cu pleoapele grele întredeschise. Din cînd în cînd se pleacă peste masa încărcată cu talgere și-i spune Velicăi în elină :

— Ești ca roua de pe Olimp.

Sau :

— Dacă aș fi bărbat, mi-aș pune viața să-ți cîștig dragostea.

O gelozește pe greacă din pricina libertății ei. Pentru că îi poate spune Velicăi ce gîndește și ce simte. Stă ferecat în măreția lui voievodală prin care trece suav și răscolitor duhul Velicăi. O are în dreapta. Pe Stanca în stînga. Le simte dușmănia ascunsă în zîmbete mincinoase. În vorbele tăioase, cu două înțelesuri. Stanca îi spune «jupînească Genga,» apăsînd pe jupînească. A întrebat-o mereu de soțul ei, acel jupîn Genga, tălian dacă-și aduce aminte, muzicant la curtea fostului principe. Velica i-a răspuns că era *ministro di camera*, — aha ! adică un fel de cămăraș care-i ținea rostul straielor. Velica s-a făcut albă și Stanca s-a plecat spre contele Sarmasagy, spunîndu-i turcește că-i place dantul și că la vînătorile domnești se obișnuiește să se dănțuie din clipa cînd ră-

sare luceafărul de seară. Fără să asculte grațiosul răspuns al contelui care-i spune că va fi o prea mare cinste pentru el să aspire la un dant cu preafrumoasa regină a acestei seri, Stanca se-ntoarce asupra Velicăi.

— Mă-ntreb, dragă jupînească Genga, cum te-nchini domnia-ta, seara, avînd un soț papistaș și dacă este adevărat ce se cleveteşte aici, c-ai fi stat goală să te zugrăvească un meșter tălian pe un zid al palatului nostru ?

Atunci ridică el cupa a doua.

— Să iau credință, măria-ta, șoptește din spate glasul lui Simion.

Îi întinde cupa, din care luase credință marele paharnic. Simion gustă vinul. Îi dă cupa cu o plecăciune adîncă, șoptindu-i :

— Domnia sa, care-i aici.

În trei colțuri ale poienii izbucnesc spre cerul amurgului trei vîlvătăi înalte. Cornii sună aducerea vînatului. Țiganii bucătăriilor domnești, goi pînă la brîu, ajutați de bucătari și baclavagii turci, dintre robi, aduc căprioarele vînate ieri, godacii de-un an, fazanii și potîrnichile, porumbeii și graurii, crapii uriași și somnii trași în protap. Vînatul învelit în pielea jupuită din vreme este plimbat prin fața celor trei mese puse în potcoavă : a curții, a oștirii, a slugilor. După cortegiul bucătarilor, luminat de flăcările celor trei focuri, trec carele păhărniciei ducînd butoaiele cu vin, împodobite cu mladă de salcie. Pe loitre, cu cununi de flori, vivandierele steagului de vînători călări, primite cu strigăte de bucurie și chemate pe nume. După carele păhărniciei, trei tarafuri de lăutari trăgînd pe viori, cobze și naiuri un cîntec de pahar. Se-mpart la cele trei mese. Spre el vine taraful domnesc întărit de cel al Buzeștilor. Cu cît se-ntunecă, cu atît simte mai vie și atîtătoare apropierea Velicăi. Și-a lepădat straiul de curte, imbrăcîndu-și-l pe cel de doamnă a Moldovei. Mesal de aur și diamante. Rochie grea de hetaia purpurie peste iia bătută în fluturi de aur. Pe pieptul bine strîns în corsaj, un lanț greu de aur de care atîrnă, bătută în aur și diamante, stema Moldovei : capul de bour. Nu i-a răspuns Stanchii și tăcerea ei rece l-a umilit pe el, dacă Stanca n-a înțeles-o. Îl fulgeră șoapta lui Simion cu o durere acră, zăcută... Tudora, deci... În limbajul crestat al vătafului, «domnia-sa» este Tudora. Ce searbădă nebunie a cuprins-o. Acum e aici. Îi știe năravul. Îmbrăcată poate în vivandieră, ori în oștean, ori în hăitaș, vine, dă un semn și pleacă. Ori îi aține calea în codru. Nu vrea nimic. Nu cere nimic. Vine. Îl rupe pe-un ceas din ale lui. Pleacă. Aude mînia crescînd în el, groasă. Îi face semn lui Simion ridicînd inelarul. Adică *du-te, ține-o sub ochi și spune-mi totul*. Întîlnește privirea Velicăi... Ah,

ce bine știe vorbi Velica din ochi. Cum îl mustră pentru lașitatea lui. Pentru înțepenirea lui măreață și fadă, pentru jocul de-a nu auzi și nu pricepe. Pentru că o scoate din ceea ce i-a cerut de la început și el n-a spus ba atunci, știind că ea îi aduce o lume întreagă, o taină de moarte și o clipă de lumină smulsă beznelor din viitor. Ridică cupa deasupra capului. Taraful își suspină cîntecul, stingîndu-l. Bucătarii au tras vînatul în frigări. Au tocmit furcile de fier, jărăgaiul și-acum rotesc frigările cu buturi de căprioară. Cu potîrnichile înșirate cîte douăsprezece. Sufragiii și roabele țigănci care aduc icrele, scrumbiile, măslinele și brînzeturile, înlemnesc. La masa curții se face liniște.

— Cinstesc cu această cupă pe acel prieten al inimii mele, care mi-a scăpat viața, mai'an, viața mea și alor mei. Cinstesc cu această cupă prietenia cinstită, vitejească, bărbăția cavalerească și amintirea celor căzuți întru slava libertății, dintre care pomenesc cu lacrimi numele domnilor Moldovei, Aron și Ștefan Răzvan, pentru care las să picure în huma atoateiertătoare acești doi picuri din sîngele Domnului.

Se ridică.

Se-nchină spre Velica.

Lasă să-i picure vinul roșu din pocalul de aur lucrat în filigran de smalț și-ncrustat cu olmazuri. Ascultă foșnetul mesenilor. Radu Buzescu își înclină fruntea, înconjurînd umărul soației cu brațul care de atîtea ori a tras sabia pentru el și slava lui. O vede pe Sima culcîndu-și tîmpla pe umărul lui Stroe. Vede jupînesele cu ochii de atîtea ori cocliți în lacrimi. Îi vede pe ei, bărboșii tăiați de fier, ori însîngerați în dureri, ca marele vornic Ivan Norocea, rănit în lupte, rănit fără vindecare în inimă de pierderea feciorului, astăzi stînd mîndru cu ochii pe fie-sa. Vede dincolo de ei, de certurile și gîlcevile lor, de pizmele și nepizmele lor. Se-ntoarce scurt spre contele Ianoș Sarmasagy. Îl pironește cu o privire haină pe care nu și-o vrea. Își aduce aminte de toate umilințele îndurate din pricina lui Sigismund. De vînzarea pe care le-a impus-o boierilor, de punctele rușinoase ale tractatului de suzeranitate, de oprirea banilor pentru oști și ațițarea la răzmeriță, de retragerea oștilor tocmai atunci cînd se arătau tătarii la Nistru, ori turcii la Dunăre, de aroganța scrisorilor, de protocolul batjocoritor în care-i primea solii, de toate mîrșăviile acelui suzeran, care-a pus întotdeauna orgoliul deasupra rațiunii de stat și dragostea de sine, deasupra dragostei de țară.

Poate l-a privit prea crîncen și prea mult a tăcut, pentru că solul asudă. Acum e prea tîrziu și prea laș să-i zvîrle în față ticăloșiile stăpînului său.

Îi închină pocalul.

— Pentru creştinătate, spune turceşte.

Contele Ianoş Sarmasagy se ridică, ducîndu-şi pocalul la inimă.

— Pentru măria-ta !

Bate pocalul de masă de trei ori. Îl gîlgîie, ţinîndu-l la gură cu amîndouă mîinile. Taraful leagănă o horă lină. Voievodul întinde dreapta, sculînd-o pe Stanca din jilţ. Noaptea îşi fîlfîie catifelele peste codru. Cerul amărui de primăvară se spuzeşte de stele.

— N-am mai dănţuit de-o viaţă, Mihai, se mlădie Stanca, făcînd cel dintîi pas legănat.

Contele Sarmasagy o aduce pe Velica. Ies Buzeştii, cu Buzeştile lor în catifele grele de Veneţia şi ii cusute cu rîuri de perle. Ies Calomfireştii, ies Floreştii, ies Rudenii, bărbaţi în coantăşe cu ceaprazuri, femei în rochii lungi trase peste iile bătute în aur şi mărgăritare, legănînd uşor, unduitor, hora lină. Deasupra stelele. Ard înalt focurile. Stanca ii strînge mîna. I-o frămîntă. Dănţuie, ucigîndu-şi vorbele rele pe care vrea să i le spună. Ascultă viorile, se-nseninează şi-şi spune că peste un ceas, ori peste două, se va-ntîlni în taină cu săcuii.

6

— Credeam că te pregăteşti de somn, Mihai.

— Omul ar vrea, vodă ba, Stanco... Pe unde-ai intrat ?

— O soţie iubitoare nu trebuie să «intre» la soţul ei... Am rămas aici, după perdea, pînă cînd s-a despărţit curtea de tine. Te iubesc !

— Cine ?

— Ei ! Vel boierii. Eu. Şi alţii. Şi altele.

— Stanco.

— Unde te găteşti să pleci ?

— La un sfat.

— Cu cine ?

— Uiţi că eu sînt domnul ?

— Ba ! După cum nu uit că tu-mi eşti soţul... O puteam face. Plac. Şi chiar dacă n-aş place... Sînt doamna ţării. Pot să milui.

— Ştii ce-ar urma.

— Ştiu. Moartea... Mă tem mai puţin de ea, decît de iadul inimii pe care mi-l hărăzeşti. Ce-ai vrut să zici cînd ai ridicat cupa ? Cine-i acel prieten al inimii tale, căruia i-ai închinat cupa ?!

— Un oștean, Stanco ! Limpede la minte. Gata de jertfă pentru un gînd luminos.

— Pe mine nu m-ai jertfit unui gînd luminos ?

— Ești plecată spre gînduri filosofícești ?!

— Văd că-ți plac ție... Aha... Iată-ți tăinuitorii.

Face cîțiva pași iuți. Smulge pologul de mătase. Lumina sfeșnicului cade pe obrazul marelui logofăt. În umbră, Radu Buzescu.

— Nu m-așteptam să văd alte cinstite fețe. Ți s-a urît de Maria cea frumoasă, vere Radule ?! Umbli, te pomenești, după vivandiere, că din roabele țigănci v-ați prea îndestulat cu toții.

Radu Buzescu se-nclină fără să răspundă. Stanca înaltă în rochia de hetaia verde, strînsă într-o cațaveică din blană de hermelină, rimelată și încercănată își îngroapă obrazul în palme.

— Toți mă mințiți... Toți v-ați unit cu tiranul meu... Toți mă hăiniți.

Voievodul îi aruncă pe umeri o pelerină. Îi ridică gluga. Îi desprinse mîinile cu o blîndețe pe care nu și-o cunoaște... Ce prost înțelege Stanca oamenii. Cum de n-a văzut că Velica venită la ospăț, ca o umbră a lui Aron și-a răscoalei Țării Românești și Moldovei, este altceva decît o muiere de pat ?

— Vino, doamnă... Să mergem...

Se învăluie el însuși într-o dolamă soldățească, ridicîndu-și gluga. Afară din cort, stelele. Focurile. Caii la conovețe. Patru oșteni cu lăncile la umăr. Voievodul o trage între oșteni. Am început să-i plătesc și Stanchii, își spune. Era firesc să-i plătesc. Trebuia să-i plătesc. A ajuns vremea să-i plătesc... Îi simte mîna dintr-o dată rece. Pașii șovăielnici. Trec în pas printre corturi și conovețele cu cai. Ocolesc pe la carîte. Străjile strigă : — Stăi, cine vine ? Căpetenia caraulei strigă : — caraula ! Ajung la corturile vînătorilor domnești. Sub un stejar, o haraba cu polog de piele. Dincolo de ea, între loitră și trunchiul stejarului un cort mare, pătrat, cu acoperișul tot din piele, lucie sub lumina lunii la primul pătrar. Voievodul trage lacom în piept mirosurile de carne friptă, de oase calcinate, de vin și petrecere, amestecate cu miresmele tari, ale codrului și cel iute al cailor. Doi străjeri cu muschețe. Pologul din piele al cortului ridicat de cineva dinăuntru. Înăuntru, un sfeșnic așezat pe un butoi răsturnat. Opt bărbați pletoși, cu mustăți lungi, încinși cu săbii încovoiate, care dau în genunchi, apăsîndu-și cușmulițele cu pene de gotcan pe inimă. Stanca își leapădă gluga. Oștenii săcui se-nclină a doua oară, adînc, măturînd iarba cu penele de gotcan și fazan. Tălmaci, Radu Buzescu. Pe unii i-a cunoscut la asediul Giurgiului și al Tîrgoviștei, în oastea lui Albert Király. Peter Domokos se scuză că în cort nu este decît

un jilț. Voievodul o așează pe Stanca. Dumnezeule, cît ar vrea ca ea să înțeleagă drumul lui de trudă, de înfrîngere în sine însuși, ca să ajungă aici, în acest cort ostășesc, neînsemnat la cea dintîi vedere, lăpădat singuratic sub un stejar dintr-o poiană a Țării Românești. Se așează în spatele jilțului Stanchii, mulțumindu-i în sine pentru bănuielile ei, care-au adus-o aici. Peter Domokos îi mulțumește c-a venit să le cinstească cortul împreună cu măria-sa, doamna, semn că se gîndește la muierile și copiii lor, la viața lor, la drepturile lor uzurpate, la mîndria lor de oșteni liberi de margine, călcată sub cizma nemeșimii și a bisericii catolice. Peter Domokos spune că el este soldat, fără știință retorică. În adevăr este un soldat splendid, lat în spate, înalt, cu pletele albe căzîndu-i majestuos pe gulerul de piele al surtucului. A mai auzit cererile lor. Știe că stau acolo, în munții Ciucului, între Moldova și nemeșime ; între principe și tătari ; între codri și ogoare și turme, despuiați de cuvînt în dietă, mulți ajunși iobagii celor cărora le-au păzit averile cu sabia. Se gîndește la moșneșimea lui, la curtenii lui Îi este frică să-și spună cum se gîndește. Încearcă să urmărească tălmăcirea lui Radu Buzescu, în care se amestecă din ce în ce mai des numele cardinalului Andrei Báthory. Peter Domokos spune că pe Trotuș, în Moldova, se simte mișcare de oaste. Că ei, săcuii...

— Știu ! Să-mi spună dacă au o căpetenie în oaste care să fie credincioasă neamului săcuiesc ? !... Care să-și pună viața pentru acest neam ?!

Tăcere. Peter Domokos se sfătuie în șoaptă cu ceilalți șapte. Lui îi plac acești bărbați crunți, pentru simplitatea și felul lor neprefăcut. Pentru asprimea lor.

— Avem o căpetenie de oaste, măria-ta.

— Care ?

— Pongracz Senneyey !

— Unde căpitănește ?

— La Küköllövár !

— Ce-nseamnă asta, Radule ?

— Cetatea-de-Baltă, măria-ta.

Trece dincolo de jilțul în care Stanca, lividă, își răsucește inelele în neștire...

— Să-mi aducă răspuns de la acest căpitan, care ține hotarul Moldovei, și-al Țării Românești. Ce va face dacă va intra Andrei Báthory cu oaste leșască și moldavă. Al doilea. Ce va face dacă se va întoarce Sigismund... Al treilea... Ce va face dacă arhiduca Maximilian nu va primi să intre în viesparul dietei și Ardealul va rămîne pe sama principesei Maria Cristierna și a comisarilor împărătești...

Din doi pași este în fața lui Domokos Peter. Îi apucă amîndouă mîinile. Îi spune opintit, ca pînă atunci, pînă cînd stau ei de vorbă cu acest căpitan al lor, foarte bine ar putea să-i trădeze, după cum tot atît de bine s-ar putea să nu-i trădeze, să găsească oameni de nădejde, fierari și dogari, se poate și negustători, care să se strămute cu butica lor în cetate, la Brașov, în cetate la Codlea, la Rîșnov și Bran, la Sibiu și Alba Iulia. Acolo să se aciuiască pe lîngă porți. Să fie ei mai bine săbieri, fauri de arme, de care căpitanii porților să aibă nevoie. Să fie nebetivi, necurvari, limpezi la minte și să stea acolo în pace. Pentru mai buna lor sfătuire, vor sta de vorbă cu domnia sa vel logofătul care-i va povățui. El le cere un singur lucru. Jurămînt ostășesc pe sabie, tăcere de mormînt și răbdare. Cei opt se strîng umăr în umăr. Au în priviri, pe obrazele muncite, o încrîncenare atît de crudă, că se-nfioară. Cînd Domokos Peter înțelege bine ce-i tălmăcește Radu Buzescu, își smulge sabia din teacă, întorcîndu-i tăișul spre piept. Lumînarea de ceară galbenă își filfîie lumina speriată de cele opt lame. Cît oțelele clinchetesc, el are imaginea întregului. Pan Andreas Tarnowsky în Polonia. Cneazul Constantin de Ostrog și fiii săi în Ucraina, Andronic Cantacuzino în Istanbul, Mitropolitul Dionisie Rally și Theodor Ballina și martologii în Bulgaria. Voievodul Grădan, voinicii, haiducii, satele și tîrgurile în Serbia. În Vlahia Mare și-n Vlahia Mică, morovlahii. Peste munți, făgărășenii. Și-acum săcuii. Atîtea limbi. Atîtea cugete. Atîtea obiceiuri. Și un singur gînd : libertate. Își trage sabia la rîndu-i. Sabia pe care n-a purtat-o la ceremonii și n-a zăngănit-o în spatele nici unui pinten stăpîn. Sabia cu care-a luat capul lui divan effendesi în divanul de pomină al anului '93... Sabia pe care-a dus-o în toate șarjele de aproape cinci ani încheiați. I-a venit așa, dintr-o dată să-i sărute lama O sărută, simțindu-i gustul albastru și rece al morții... O încrucișează cu săbiile săcuilor.

— Pînă la moarte, spune !

— Pînă la moarte, repetă cei opt...

Stanca scoate un ah înăbușit. Își apasă inima cu mîinile. Cînd ies sub uraniscul înstelat, Stanca se zgribule lîngă el. Îl strînge aproape. Îi înfige unghiile în carne și-i spune moale :

— La ce-ți trebuie jurămîntul ăsta și de ce nu te mulțumești cu ce ai, păgînule, c-ai să ne tîrăști în mormînt pe toți, înainte de vreme... Ascultă-mă ! Nu te îndărătnici !... Ce altă slavă mai vrei, cînd îți caută în coarne padișahul și împăratul și riga leșesc ?... Încotro, Mihai, nebunule ?

— Spre cortul măriei-tale, doamnă, îi răspunde cu o leşiuială acră, zăcută, se vede mărunt, parc-ar fi plin de lindini şi dugos, un nimenea în drum, cerşetor în faţa uşilor de aur, împărăteşti.

7

O jumătate de ceas după miezul nopţii. Carul mare şi-a mişcat oiştea, ridicînd-o spre cumpăna cerului. Tabăra de vînătoare s-ar părea că doarme... De multă vreme nu mai crede în ceea ce se pare a fi firesc. N-a fost el, acum două ceasuri, travestit în soldat la cortul solilor săcuieşti ? Se pare că adevărata viaţă a oamenilor se petrece dincolo de masca pe care şi-o pun în fiecare zi, pentru semenii lor. Mai ales adevărata viaţă a puterii trăieşte dincolo de aparenţe, în taină obscură, acolo unde se plămădesc toate urzelile diplomaticeşti şi politiceşti. Îi este groază să desfacă cele două buze ale tăieturii făcute de Simion într-unul din corturile vînătorilor călări, aşezat cu gura spre codru, în marginea de răsărit a taberei, lîngă harabaua cu ovăz. Stă culcat sub o tufă de soc, năpădită de curpen, învelit în manta. Simion l-angropat în frunze vechi. Răscolite, frunzele veştede îl ameţesc cu mireasma lor de putreziciune. Niciodată nu i-a spus Tudorei : vin. Din totdeauna a găsit-o aşteptîndu-l. Îşi aduce aminte cu înfiorare de noaptea aceea cînd a coborît el prin codru la Tudora, în plăieşia cetaşului Grigore Stînjenu, cînd era Sinan în ţară şi-l aştepta pe Sigismund să treacă munţii. Cînd a coborît călare pe Suru, calul de munte crescut în herghelia domnească de la Mîneciu-Ungureni şi prin molizii negri treceau, ca o prevestire rece de toamnă, razele lunii de octombrie. Cînd şi-a încurat calul feciorul Chisarului şi cînd lăutarii şi făclierii îi cîntau Tudorei de inimă albastră şi cînd a ieşit Tudora în cerdac cu sabia goală în mînă, tăindu-se cu năvălitorii şi cînd leica Filofteia a cetaşului Grigore Stînjenu i-a luat la probozit pe aceia, stînd de veghe cu săcurea. A trecut vremea, ca o apă tulbure, vîscoasă, în care el s-a cufundat pînă la gleznă, pînă la mijloc, pînă la subţiori, uitînd prea adesea de cei zidiţi în temelia lui mîine. Acest mîine care-i scapă mereu printre degete, făcîndu-se un azi schilod şi nătîng. Tresare cînd aude ţipătul răguşit al buhnei plecată la vînătoare. Este semnul dat de Simion. Se apropie cineva de cort. Îşi calcă pe suflet cu o nerăbdare lacomă. Deschide marginile tăieturii. Un jilţ. O masă acoperită cu o ştergură albă. Orbitor de albă în lumina pîlpîită a lumînării. Cîteva crengi înflorite, puse într-o oală smălţuită. Patul din crengi, aco-

perit cu țundră. Un arc agățat de stîlpul cortului. Pe același cui, un brîu cu două junghere. Simte în nări, ușor, mirosul din casa Tudorei. De gutui și busuioc, de levănțică și tămîie. Umbra Tudorei pe pînza cortului. Un oftat, ori mai curînd un suspin. Deasupra spătarului cocul roșcat, cosița grea, plină de farmec a Tudorei. Cum știe Tudora să-și ascundă sînul în pletele ei de foc, ori umărul ; ori dimineața, cum și le împletește plină de gingășie... Încearcă să ducă lucrurile mai departe și se oprește aici, pentru că dincolo de aceste lucruri, nu mai este decît pustiul. Tudora lui, liniștea lui măruntă și dragă, o tîrgoveață aprigă în dragoste, aprigă în viață, cu Marula, rodul dragostei lor și mai departe ce ? Nici un ecou în adîncul lui ! Totul uscat, gol, amintiri sfîrlogite, moarte înainte de vreme, ori poate moarte de cine știe cînd. Pași. Repezi. Tudora se ridică din jilț. Înaltă. Trupeșă. Încă mlădie. O vede din spate. Perdeaua cortului smulsă. Lumînarea fîlfîie gata să se stingă. Intră un bărbat învăluit în mantie, cu gluga ridicată.

— Te așteptam, măria-ta, aude glasul ciudat și profund al Tudorei.

O mînă albă, cu unghiile lăcuite. Gluga cade. Obrazul de ceară al Stanchii.

— De cînd, femeie ?... Ca să nu-ți zic altfel.

Amîndouă, față-n față.

— De cînd urcași în scaunul țării, măria-ta. Bagă de samă. Ești în cortul mamei unei fiice de domn. Poartă-te ca o mamă de coconi domnești.

— Tudoro ! M-ai înfruntat destul.

— Niciodată...

— Mi-ai însîngerat inima.

— Ca și măria-ta, pe-a mea.

Ceva în glasul Stanchii. O undă de blîndețe.

— Sînt ostenită.

— Stai, doamnă... Aici...

— Cum îți însîngerai eu inima, Tudoro ?

— Putînd să-i fii aproape la toate bucuriile și durerile, măria-ta !

— Atunci n-ai sîngerat prea mult. Mă liniștii.

Stanca, în jilț, cercetează cortul c-o măreție posacă. Îi vede colțurile pungite ale gurii. Crețurile subțiri de sub coada ochiului stîng. Tudora așează ramurile înflorite. Mîna ei dezmierdătoare, dedată și cu sabia, tremură. Niciodată nu s-a gîndit că le va vedea împreună.

— Dezbracă-te, Tudoro !

Poruncă aspră, de stăpîn.

— Măria-ta.
— Goală.
— Să nu-ți pară rău, doamnă.

O urăște pe Stanca. Se bucură hain, cînd, zîmbind parșiv, Tudora își desface bumbii coantășului de vînător domnesc... La început se dezbracă sfielnic. Pregetînd. Apoi, ca bîntuită de diavoli își lapădă cămașa, cizmele, nădragii, zvîrle totul pe pat și rămîne goală, primind lumina palidă pe carnea de fildeș vechi. Cu o mișcare scurtă își desface cocul. Își scutură capul. Pletele roșii, flăcări șerpuitoare și lungi, îi cad pe umeri, pe spate, pe sîni. Abia atunci parcă o vede întîia oară pe Tudora, în toată frumusețea ei coaptă pentru dragoste și prin dragoste. Stanca se ridică din jilț. Le vede pe ele, față-n față, ochii Tudorei, sclipitori și haini, le vede umbrele pe cort, conturul Tudorei, acum știe cum își pictează Mina Fecioarele, conturul zugrăvit pe cort fiind însăși perfecțiunea, le aude răsufletul atîțat, și-i vine să strige de spaimă cînd Stanca se pleacă scurt peste pieptul Tudorei. Parc-a văzut fulgerînd un oțel. Ba. Stanca sărută sînul Tudorei. Se-ntoarce... Se prăbușește în jilț. O privește lacom pe Tudora. Iată că n-a cunoscut-o nici pe Tudora. Îi vede răutatea acră schimonosindu-i buzele lacome. O clipă. Apoi izbucnește în plîns. Se prăbușește la picioarele Stanchii. O aude hohotind. Vede mîna Stanchii mîngîindu-i pletele roșii. Răsucindu-i-le. Răsfirîndu-i-le. O vede scoțîndu-și mantaua și învăluind-o în ea, cu un gest de mamă.

— De cînd voiam să te cunosc, Tudoro, șoptește atît de încet, încît abia o aude.

— Și eu, măria-ta.

— Zi-mi, Stanca... Acum poți să-mi zici Stanca.

— Da, măria-ta.

— De cîți ani îl împarți cu mine, Tudoro, prea frumoaso?

— De doisprezece ani... Acum, în opt mai, se-mplinesc doisprezece ani și-o lună.

— Știi pentru ce-am venit?

— Bănuiesc.

Tudora se ridică. Este din nou alta. Cu o nesfială pe care n-a văzut-o la bărbați, lapădă mantaua. Se îmbracă într-un caftan de brocart albastru, căptușit cu vulpe, pe care și-l pune pe ea goală, strîngîndu-și-l peste mijloc cu un brîu de argint. Cînd se pleacă să-și tragă condurii turcești, țesuți cu fir, spune :

— De Habiiba te scăpai, Stanco...

— Tu?

— Eu!

— Ai cutezat?

— Dragostea cutează orice...

Tudora se așează pe pat. Stanca se răsucește spre ea... Aude și nu crede ce aude. Tudora se joacă cu canaful brîului.

— Am încercat și eu, dar n-am mers pînă la capăt.

— Ești fire slabă, Stanco... Să fi fost eu doamna Țării...

— Ce-ai fi făcut, Tudoro ?

— Gînduri proaste... Primejdia nouă se cheamă...

— Velica !...

Numele cade de pe buzele Stanchii, ca și cînd ar fi de piatră. Se rostogolește prin cort. Îl culege Tudora.

— Da !... Velica ! — spune Tudora... Am știut-o de mult. Poate de acum doi ani am simțit-o !

Poate nu s-a mai putut stăpîni. Poate i-au auzit amîndouă bătăile inimii. Ori gîndurile. Ori mînia domnească, mugind în el. Dintr-un salt, Tudora este la junghere. Stanca se ridică ținînd în mînă stiletul ei florentin. Ascultă amîndouă, ca două lupoaice. Frumoase. Înalte. Umăr în umăr. Tudora dă să iasă. Stanca o apucă de mînă. Îi șoptește ceva... Așteaptă. Tudora suflă în lumînare. Abia le mai aude glasurile. O șoaptă. Dă drumul pînzei. Ușor, șerpește, într-o veșnicie, se tîrăște sub harabaua cu ovăz. De acolo, sub alte două harabale, unde-l așteaptă Simion. Are în gură gust de fiere. Îi clănțăne dinții. Habiiba. Sărmana Habiiba. Îl lovește crud numele Velicăi, rostit acolo ca la o judecată fără întoarcere.

— Simioane, geme.

— Dormi liniștit, măria-ta... O veghez.

Își lasă mîna pe umărul binecredinciosului său. Deasupra, Carul mare s-a răsucit arătînd spre Steaua polară. Pe sub cerul înstelat trece o boare înmiresmată, argintie, îmbibată de primăvară. Unul dintre cocoșii de la harabale trîmbițează ceasul al treilea după miezul nopții.

8

Zori verzi-albaștri, plini de prospețime. Cornii sună adunarea vînătorilor, la porunca vătafului vînătorii. Peste poiana lui Vîrnav trec valuri de lumină strălucitoare. Fluieră grangurii pe-ntrecute. Văzduhurile pure și fragede tremură deasupra codrului străvechi. Scutierii plimbă caii de vînătoare gătiți cu valtrapuri colorate, frîie argintate ; iar cei ai jupîneselor cu panașe din pene de struț, colorate în culori vii. Hăitașii în scurteici roșii conduc haiticul de cîini spre gura drumeagului care se pierde în sihlă. Știe că de la

Braniștea și Conțești se strînge lanțul hăitașilor lui moș Vînă Aursoaicii, cu cei mai aprigi dulăi, scormonind rovinele Dîmboviței. N-o vede pe Stanca. Doar Maria Karatzas Buzescu și Sima Buzescu îi zîmbesc, făcîndu-și grațiile. Contele Sarmasagy Ianoș, într-o tunică de drum, neagră, însoțit de patru oameni de arme îi cere iertare că nu-l poate însoți la această vînătoare, care se anunță magnifică. Onoarea îl obligă să-și ajungă cît mai repede prințul plecat în pribegie. Vede caii contelui harnașați de drum, înconjurați de zece vînători călări care-l vor conduce pînă la Bran. Contele Sarmasagy își prezintă omagiile datorate doamnei, prin bunăvoința măriei-sale. Aproape că l-a uitat pe conte. O caută din ochi pe Velica. De la cortul doamnei Stanca vine logofătul Theodosie Rudeanu spunînd tare, să fie auzit, că măria-sa, doamna, se simte bolnavă. Are fierbințeli. A poruncit să i se gătească carîta. Se-ntoarce la Tîrgoviște, cerîndu-i iertare măriei-sale că nu iese la vînătoare. Contele Sarmasagy, căruia i se tălmăcește, se arată prea fericit și onorat, dacă va fi primit să însoțească curtea doamnei pînă la Tîrgoviște. Stanca fuge. O lasă pe Tudora singură. Mințile lor diavolești au urzit un plan menit să-i alunge bănuielile, dacă le va fi avînd.

— Dumnezeule, spune Sima Buzescu... Ce-o avea că azi-noapte fu veselă și ciripitoare ? !

Îl lasă pe marele logofăt să potolească neliniștea lingușitoare a curții. Taie poiana, cercetînd cu ochi ager caii și scutierii, oamenii de arme și vînătorii domnești așezați la pîlcuri. O găsește pe Stanca în jilț. Roabele strîng macaturile, sipetele cu scule de preț și cuferele din piele doldora de hăinărie.

— Măria-ta, nu trebuia să-ți stric dimineața...

Nu se uită la el, își scoate batista din mînecă, spune că-i ia și pe copii chiar pe Pătrașcu îl ia s-o păzească, c-a visat azi-noapte bou negru și cucuvaie cu ochi de foc și se teme.

— Dacă dormi singură, doamnă... Te-am așteptat pînă tirziu.

Stanca îl trece printr-o privire tăioasă.

— N-aș crede, doamne...

— Tu nu mai crezi nici ce vezi, Stanco. Atît visași azi-noapte ?

— Voiai să visez mai multe ?

— Crezui că-ți recunosc pașii, mai spre miezul nopții.

Stanca rîde ascuțit. Mincinos.

— Pe-ai mei ?...

Își mototolește batista. Ceartă roabele că se mișcă încet și n-au grijă de șipețelul roșu, cu odoare. Carîta trage afară. Intră Nicolae

Pătrașcu, mofluz, să-și vestească mama că se află gata de drum. Stanca se repede la el. Îl strînge la piept.

— Du-te, măria-ta, că te-așteaptă curtea... Și fii cu băgare de seamă.. Ai destui neprieteni, cu toate jurămintele de credință care ți se fac.

— Poate chiar din pricina jurămintelor, doamnă.

O sărută pe frunte. Stanca închide ochii. Șoptește :

— Treacă de la mine și paharul acesta.

— S-ar putea să treacă de la mine, doamnă... Amin zic ție și veghează.

O vede răsucindu-se în ea și-o lasă acolo, să se teamă și să bănuie. O pedepsește cu neliniștea bănuielii pentru tîrgul ei cu Tudora. Vătaful vînătorii sună încălecarea. Vătaful Simion îi iese în cale, aducîndu-i săcurea de vînătoare, arcul, cucura și jungherul. In urma lui vine comisul Pană sin Pană, ținîndu-l la mînă pe Fulger, armăsarul de vînătoare prăsit din Fatima și Sultan, armăsarul lui de luptă.

— Se aține între vînători, spun buzele lui Simion.

Se lasă încins cu armele. Își vîră la cingătoare săcurea cu două tăișuri, cu coadă scurtă din corn.

Comisul Pană sin Pană îl înfățișează pe Fulger.

— Ai să ai de lucru în slujba mea, comise.

— Mă cinstește, doamne.

— Ce zici de Fulger ? !

Comisul tușește. Joacă pe picioarele crăcănate. E scund, fălcos, cu ochi castanii, deștepți și iuți. Știindu-se dragostea lui pentru cai, ca și priceperea în alegerea lor, la curte s-a înstăpînit obiceiul osanalelor. Știe că s-ar lăuda și o gloabă lovită de tignafes dacă ar adăposti-o în grajdurile domnești.

— Ce să zic, doamne ?... Eu unul nu l-aș încăleca la o vînătoare ca asta...

— N-aud bine, comise Pană sin Pană !.. Ia mai zi o dată !

Îl vede pe marele armaș Udrea Băleanu făcîndu-i semn comisului să tacă. Pe Radu Buzescu zîmbind subțire. Vel logofătul Theodosie Rudeanu se uită-n cer, ca și cînd ar aștepta o vestire miraculoasă. Cîteva jupînese își fac reverențele, grăbind spre cortul doamnei Stanca. Rămîne Sima Buzescu, îmbrăcată bărbătește, cu arc, lance scurtă și jungher. Maria Karatzas Buzescu ciripește ceva și pleacă. Cercul curtenilor se închide. Contele Sarmasagy pus la curent de Radu Buzescu cercetează armăsarul negru, cu pieptul

lat, gîtul încordat, ochi de smoală aprinsă, tot numai foc și forță. Voievodul îl mîngîie pe gît. Își îngroapă obrazul în coama lungă, vălurită, împletită cu sîrmă de aur.

— De frumos e frumos, măria-ta, cum rar se vede. Și deștept. Poate prea deștept pentru un cal. E și viteaz, dar nu atîta cît trebuie.

— După ce știi ?

— L-am încercat la foc.

— Și ?

— Nu trece.

— Altceva ?

— Are genunchii din față slabi. Crede că i se cuvine totul. Bate grăjdarii. Dacă nu se feresc, îi ucide.

— A ucis vreunul ?

— Așa mi s-a spus. Pe un bulgar, Stanco.

Lui nu i-a spus nimeni, nimic. Nici despre Fulger și năravurile lui, nici despre alții... Îl privește acru pe acest comis Pană sin Pană, pus să-i dărîme un idol.

— Vrei să zici ceva de vorbești în pilde, comise ?

— Ba, măria-ta. Nu-mi place năravul lingușirii nici la oameni, nici la dobitoace... Ca și cînd l-ar fi înțeles, Fulger nechează scurt, holbează albul ochilor și se repede la el cu dinții rînjiți. Comisul Pană sin Pană i se vîră sub grumaz. Îl apucă de zăbală. Dintr-o smucitură puternică îl potolește.

— Adevărul supără, măria-ta. Spusei că-i deștept foc. Dacă-ar ști vorbi, m-ar pîrî afurisitul, cu pîri mincinoase.

Voievodul îl mîngîie pe Fulger pe botul catifelat. Armăsarul nechează blînd. Joacă pe loc. Își freacă fruntea de umărul stăpînului. Un murmur. Curtea face pîrtie. În capul pîrtiei, Velica adusă de vel vornicul Ivan Norocea. Proaspătă, strălucitoare în costumul cavaleresc din catifea verde, peste care poartă plastron din piele roșie. Pe cap cușmuliță fină din pîntece de rîs, prinsă pe sub bărbie cu lănțug de argint. Trîmbițașii doamnei Stanca vestesc urcarea stăpînei lor în carîtă. Curtea se pleacă adînc. Se pleacă și el, ascunzînd lacom sub pleoape imaginea Velicăi. Abia îl aude pe contele Ianoș Sarmasagy cerîndu-i îngăduința să se retragă, pentru a intra în convoiul doamnei.

Stă nemișcat între curteni și caii de vînătoare, pînă cînd carîta aurită a doamnei Stanca își pierde pologul din piele galbenă sub ramurile codrului înfrunzite fraged.

9

Velica a-nțeles că pentru ea au sunat cornii de trei ori, cerînd intrarea în cortegiu a vînătorilor. Că pentru ea au trecut la galop mic pîlcurile de vînători și domnești și scutieri, de șoimari și vătafi înarmați cu lănci scurte și arce, cu săcuri și țăpușe. A-nțeles, mulțumindu-i din ochi pentru pohfala costumelor de vînătoare, pentru splendoarea cailor focoși, pentru strălucirea curții, pentru prietenia cu care-a primit-o Sima Buzescu, luînd-o sub ocrotirea ei și zicîndu-i măria ta.

— Te știu de mică, Velico, măria-ta. Stai cu mine în țiitoare, că sînt prea mulți lupi în codrii noștri, i-a spus, cînd s-au rupt din alai, după un ceas de călărie pe sub frunzetul abia ieșit din găoacea mugurilor. O simte pe Velica în el tot, cu o duioșie amară și dureroasă. Cu o dulce sfîșiere lăuntrică. Stă ascuns în bunget, cu lancea de vînătoare sprijinită pe arcada șeii. În față un gorun bătrîn, cu trunchiul crăpat, pe care vede urcînd un șir roșu de vaca domnului. Dincolo de gorun, o răritură prin care trece bălțind un pîrîu. Dincolo de pîrîu un trunchi de fag, doborît de viscolele din iarnă, închizînd o intrare în codru în gura căreia moș Vînă i-a arătat întipărită în mîl urmă uriașă de zimbru, călcată de alta, necrezut de mare, de mistreț. Ciocănitorile. Toc-toc-toc. Verzi și mari. Ori alb-negre, stropite cu roșu. Din gorun în gorun. Prin cerul codrului, verzui și înmiresmat. Este o liniște blîndă, înfiorată de gînduri aiurea, ca și cînd ar visa treaz în cerdacul palatului, ori l-ar legăna adormitor un caic pe Cornul de Aur și el ar asculta dairalele, ori glasul insinuant al lui Nikifor Parasios, vorbind de dragoste și femei, de vinurile de Chios și curtezanele din Malta, ori de la Xyloporta. Îl are în stînga pe Radu Buzescu. În stînga Buzescului, Stroe, în stînga lui Stroe, închizînd răritura, Theodosie Rudeanu. În dreapta, la nici zece pași, sub o tufă de carpen înflorit, Velica și Sima. Dincolo, Ivan Norocea. După Ivan Norocea, vel armașul. În spate căpitanul Caloian cu Simion și trei vînători domnești de-ai lui moș Vînă, cu săcuri și lănci. În spatele Velicăi, garda ei de făgărășeni cu muschete. Mai în spate, din zece în zece pași un lanț de vînători călări, priveghind să nu se apropie nimeni. Ce va-ncerca Tudora ? Că dacă va încerca, aici o va face. Și de ce-a fost atît de slab să nu intre în cort peste ele și să le vădească mînia lui domnească ? ! Poate se simte vinovat față de amîndouă ? Poate a-nțeles că le-a umbrit viețile, cu silnică robie și acum, cînd au trecut de tinerețe, le-a lăsat pustii și-n singurătățile sufletului ?...

O fulgerare roșie. Alta. Fulger ciulește urechea. Între paltini, dincolo de pîrîu, un țap și două capre. Stane. Privesc undeva, în urmă. Li s-a schimbat blănița. Le mai vede pe dedesubtul celei de vară, cojocul de iarnă, castaniu. Foarte departe, ca-ntr-o uitare, un sunet stins de corn. Țapul sare pîrîul într-o arcuire gingașă. Se-nfundă în mîl pînă la genunchi. O gaiță. Departe. Cîrcîie, fluieră, spurcă. Să fie vulpea ? . . . Nici o mișcare pe linia vînătorilor. Țapul trece printre el și Radu Buzescu. I-a simțit. Trei copaci. Alte trei. Se topește în sihlă, împreună cu caprele, după ce l-a privit cu ochi mari, blînzi și umezi. Foșnete de pași țupăiți. Un vătui. Vine agale. Stă. Se ridică popîndău. Își foarfecă urechile. Mustăcește. Ajunge la pîrîu. Nu-i place. O ia în lungul lui, pe sub tufani. Altă gaiță. Și alta. Un cor cîrîitor și gîlcevitor de gaițe. Apoi cîinii. Se simte privit. Velica. Îi face semn cu mîna înmănușată. Îi face semn și Sima, arătînd spre codru cu vîrful oțeliu al suliții. Îl năpădește mireasma umedă de podbal, de mălin și păducel. Este atît de viu, încît îl doare. Totul. Ziua limpede, închegată în cleștarul acesta aromitor. Simțămîntul straniu, fermecător al unei tinereți smulsă vîrstei lui de această primăvară strălimpede, ca și cînd Velica i-ar fi risipit anii grei ai muceniciei de domn și l-ar fi întors prin vreme la anii aceia înfocați ai tinereților. Poate și Velica este alta cu adevărat, alta dincolo de ceea ce vrea să pară a fi ; dar așa cum este, l-a robit. Ori poate el însuși s-a robit unui vis pe care și l-a dorit aievea. El însuși încărcînd-o cu ceea ce ar fi dorit să găsească la o femeie, se iubește în ea, pe sine. Îl iubește pe celălalt, principiul feminin în puritatea lui absolută, cu toate că ea, Velica, a mai fost femeia altor bărbați, cu lege, ori fără lege, dar tot ea răspunde unor tainice glasuri ascunse în el, care niciodată nu l-au înșelat. Aude. Simte umbletul jivinei prin codru. Prinde în nări mirosul de piele frecată în nămoale și buruieni. Aude răsufletul țîfnit și pașii mărunți, deși, ieșiți de sub nasul cîinilor care se rotesc chelălăind, undeva spre dreapta vel vornicului Ivan Norocea. Bat nebunește acolo, cînd rotindu-se pe loc, (atunci se aud schelălăieri jalnice și strigăte), cînd mînînd cu glas, pînă cînd sfîșie în bucăți liniștea profundă a codrului. Înlemnește în șa. Foarte aproape, un lătrat ațîțat. Altul. Doi dulăi, îl recunoaște pe Samson, mistrețarul și perechea lui, Marga, trec nebunește peste trunchiul fagului, năvălind în bunget, acolo unde a auzit gaițele. Un grohăit răgușit, rău, zgomot de luptă, mîrîituri de fiare încleștate pe viață și moarte, apoi un schelălăit dureros, aproape omenesc și din codru se repede în pîrîu un mistreț negru, cu greabănul zbîrlit, tîrînd-o în colț pe Marga care-l mușcă de ochi, rînjită, cu mațele curgîndu-i, în vre-

me ce Samson îl mușcă de greabăn, ori de ureche. Nu poate fi decît Drugă, mistrețul care l-a sfîșiat acum doi ani pe vătaful Drugă, călcîndu-l în picioare. Îi vede rîtul cumplit, colții galbeni, răsuciți pe spate, plini de sînge, ochii mici, fioroși, o vede pe Marga căzînd cîrpă în apă, trîmba de nămol pe care-o despică Drugă, apoi aude chiotul ascuțit al Simei și le vede pe amîndouă, pe Sima și Velica năvălind la galop, cu sulițele plecate. Aude ca printr-o pîclă hărmălaia haitei apropiindu-se valvîrtej. Sima se pleacă pe dreapta. Înfige sulița. Lovit într-o spată, Drugă se-ntoarce, zvîrlindu-l pe Samson peste pîrîu. Grohăie turbat. Vede calul pintenog al Velicăi. Înainte ca Velica să-l atingă cu sulița. Drugă țîșnește asupra calului, izbindu-l în piept. O tăietură cu colțul din stînga. Un nechezat. Calul sare într-o parte. Velica scapă sulița. Totul se petrece fulgerător. O altă săritură. Drugă se repede asupra calului, care pornește în goană nebună pe malul pîrîului. Țîșnește din sihlă vel vornicul, luîndu-l pe Drugă din față. Îi lunecă sulița pe greabănul fiarei, care-i răstoarnă calul, sfîșiindu-i pîntecele. Aude galopul înfundat, care face să se cutremure codrul... Galopul acela cumplit, izbit pînă-n rădăcinile gorunilor. Pune pinteni, sălbatic. Velica încearcă să-și strunească fugarul. Îi scapă un picior din scăriță. Calul ei se năpustește printre goruni, gata s-o facă fărîme. După el, grohăind, mistrețul ... Și el. Fulger aleargă zeește. Îi lasă frîu. Calul Velicăi a apucat-o pe un drumeag de care, vechi, năpădit de lăstar. Îi slăbesc puterile. Velica se clatină în șa. Drugă gonește cu sulița Simei înfiptă în spată. Aude larmă în față. Cineva strigă : — păzeeea, zimbrul ! Fulger deapănă drumeagul cu burta așternută la pămînt. Nu se mai uită decît la greabănul zbîrlit al mistrețului. La zvîcnetul lopățicii sub perii ariciți, plini de nămol uscat. Își ia sulița sub braț, ațintindu-i vîrful sub greabăn, unde bănuiește că bate inima mistrețului. Fulger îl simte. Îndesește galopul, apropiindu-se pieziș de fiara care zvîrle bale, ațîțîndu-l cu mirosul ei sălbatic. Miros de culcuș de ierburi crude, strivite, de nămol uscat și secreții iuți. Încă un pas. Acum. Se pleacă pe lance. Împunge. Adînc. Aude pielea pocnind. Și-n aceeași clipă țipătul deznădăjduit al Velicăi. Smulge sulița plină de sînge. Calul Velicăi face o săritură pe stînga, prăbușindu-se în nămol. În fața lui, uriaș, negru, cu coarnele plecate, bătînd pămîntul cu copita, pufnind pe nările largi, zimbrul. Fulger, ticălosul. Fulger, nemernicul. Sare în lături din goană ticălosul, gata să-l zvîrle din șa. Îl freacă în zăbală să-i rupă gura ticălosului mîrșav, care nechează, își scutură capul, cabrează pe loc și el vede fruntea zimbrului plecîndu-se, vede vîr-

ful însîngerat al coarnelor aţintindu-i, barba zimbrului atingîndu-i genunchii, vede o săgeată galbenă înfiptă în greabănul fiarei şi alta albastră în crupă, săgeţi trase de cine ştie ce coconi speriaţi, aude ghiorţăitul maţelor şi mugetul cumplit, se luptă cu laşitatea lui Fulger şi dintr-o dată, cînd zimbrul se prăvale asupra lui umplînd codrul de mugetul biruinţei, ştie că în şa este el, vodă şi vînătorul. Pleacă sulița pe lîngă gîtul armăsarului pe care-l simte tremurîndu-i între pulpe. Zimbrul se prăbuşeşte în vîrful însîngerat, zvîrlindu-i în obraz duhnet de moarte. Se opinteşte în scări. Fulger dă înapoi. Se loveşte cu crupa de un trunchi în clipa cînd zimbrul, cu limba atîrnîndu-i îmbăloşată, intră în suliţă, rupînd-o ca pe-o surcică. Se simte ridicat cu Fulger cu tot. Izbit în moalele capului. Aruncă scărițele. Cade. Prăbuşire fără sfîrşit, într-un întuneric puţind a sînge şi-a maţe sfîrtecate. O durere cumplită în piciorul stîng îi săgetează creierul. Se simte răsturnat. Izbit în pîntece. Călcat în picioare. Vede printr-o pîclă de sînge o burtă miţoasă deasupra lui. Vede traista uriaşă a zimbrului. Copita despicată gata să-i calce pe frunte. Se smulge de sub Fulger, care rînchează jalnic. Trage jungherul şi-l împlîntă în burta aceea tremurătoare, flocoasă, care-i acoperă cerul. Îl împlîntă adînc. Îl răsuceşte. Scurmă cu el în măruntaiele fiarei, îl scoate şi iar îl înfige, lăsîndu-l acolo. Se tîrăşte pe lîngă spatele lui Fulger, în măruntaiele căruia scurmă zimbrul cu coarnele, împroşcîndu-l cu borhot de sînge şi mestecătură de iarbă verde. Se tîrăşte pînă ajunge trunchiul de fag, simţindu-i coaja lucie în palme. Se zgrebţănă, proptindu-se în piciorul drept, cu spatele sprijinit de trunchi. Zimbrul se lasă de scurmat pîntecele lui Fulger. Îi ţîşneşte sînge pe nări. Are maţe în coarne şi bucăţi de carne. Dă într-un genunchi. Se ridică mugind. Îl învăluie în răsufletul duhnind a moarte şi groază. Iarăşi îşi pleacă barba însîngerată. Coarnele cumplite. Fruntea lată. Atunci îşi smulge securea, se cumpăneşte şi aşteaptă nemişcat, într-o încleştare pe care-o aude zbîrnîindu-i în urechi. Cînd zimbrul neliniştit de tăcerea şi nemişcarea lui se repede, îl fulgeră între coarne cu puterea lui dintotdeauna, simţînd cum se crapă osul. Cum pătrunde tăişul în moale. Fruntea zimbrului îi atinge pieptul. Îl loveşte ceva în coastă. Aceeaşi durere săgetîndu-i piciorul stîng. Se prăbuşeşte peste grumazul fiarei, îngreţoşîndu-se de mirosul ei sălbatic şi crud. I se pare că în urechi îi cîntă o cinteză, că aude un murmur de apă, ori de fîntîni arteziceşti şi dintr-o dată vede, luminos, chipul lui Nikifor Parasios, aducînd pe o tavă de aur capul bărbos şi-nsîngerat al zimbrului.

10

— Rabzi ca un cîine, măria-ta.

— Rabd, moș Vînă. Toți răbdăm într-un fel sau altul.

— Ai oasele tari. Cu miez. Se prind repede.

— Numai oasele le am tari ?

— Ești tare și-n vîrtute, doamne. Da' nu prea te pricepi la oameni. Moș Vînă stă pe marginea patului de lemn, un fel de năsălie acoperită c-o blană de urs, și-i desface fețele care-i strîng șițele așezate roată în jurul piciorului frînt. Înserare profundă la sfîrșitul lui april, cu cerul verde portocaliu, bîntuită de miresmele magnolilor înflorite, ale tufelor de lămîiță și trandafirilor timpurii de Anadol. Rîndunele ciripind a bucurie, durîndu-și cuiburile sub streșinile palatului. Chiar aici, între căpriorii de stejar vechi ai cerdacului, hărnicesc două perechi, aducînd în plisc pămînt înmuiat, pene și fire de paie. Îi cunoaște pe rîndunoii arțăgoși și giugiulitori, care s-au învățat cu el și-i dau binețe, țistuindu-l. I-au trebuit cîteva zile de meditație, pînă să-nțeleagă pilda simplă și profundă a perechilor de rîndunele și-atunci cînd a-nțeles-o, i s-a părut dintr-o dată învechită și nefolositoare.

— De ce zici că nu mă pricep la oameni, moș Vînă ?

Bătrînul tace. Își pleacă barba de Dumnezeu deasupra piciorului vînăt, pe care-l simte ca pe ceva străin, încă din clipa cînd i l-a frînt Fulger, prinzîndu-i-l între șa și rădăcina fagului în care l-a prăbușit zimbrul. Cînd l-au ridicat de pe greabănul zimbrului, avea gura plină de păr negru. Își înfipsese dinții în greabănul fiarei. Curtea a stat sifoasă și cutremurată văzîndu-l ridicîndu-se plin de sînge dintre măruntaiele sfîrtecate ale armăsarului și namila neagră, căzută de-a-nboulea, cu securea înfiptă adînc între coarne. A venit vel vornicul Ivan Norocea, șchiopătînd, cu hainele făcute ferfeniță, a-ngenuncheat și i-a sărutat mîna, mulțumindu-i pentru viața fiicei lui prea iubite. A venit și Velica, albă și halucinată, răvășită, a vrut să-ngenunche, el a apucat-o de subțiori, a ținut-o în picioare și i-a spus : „viață, pentru viață, Velico... Îți eram prea îndatorat, să fiu slobod de tine..." A vrut să se-ntoarcă la Tîrgoviște, noaptea. Îl cuprinseseră frigurile. Piciorul îl chinuia cumplit, umilindu-l... A venit moș Vînă, i l-a tras, i-a potrivit osul frînt și-atunci durerea l-a dus în pragul leșinului, apoi i l-a legat în zece bucăți de șiță, din care avea pentru cîinii sfîrtecați, pentru cai și vînătorii domnești. Curtea n-a vrut. Radu Buzescu a repezit olăcari la Cetatea de scaun și prin satele din drum. Au curățat zimbrul. L-au umplut cu urzici. L-au urcat

într-un car, cinstindu-l c-o ramură de fag, așezată curmeziș. I-au lăsat securea înfiptă între coarne. În alt car l-au așezat pe Drugă. În alte care, caii sfîrtecați, că erau cinci, cu cei ai vînătorilor domnești peste care dăduse zimbrul. Oamenii erau la cîmp. Mîngîiau meiul și grînele ieșite verde și-nalte, de se ascundea vătuiul în ele. Fugeau la șleah să vadă zimbrul și pe vodă răsturnat în carîtă, cu piciorul înțepenit între șipci. Alăutarii curții se opreau în răscruci, unde se oprea carul cu zimbrul și cu Drugă, cîntînd isprava domnului lor. Mai ales Oprea de pe Topolog, o cînta pe gură, cu glas gros, bărbătesc :

Mihai vodă că-mi pleca
luni de dimineață
pă rouă, pă ceață,
cu ceața-n spinare
cu roua-n picioare
pă Fulger călare !
Cu Samson-nainte
ogarii-n povaz
șoimeii pă mînă
mergea dă minune !
În codru intra
să vînătorească. . .
Codru că vuia
și să tînguia
și mi să ruga
crengile plecînd
pînă la pămînt. . .

Cobzele și lăutele țineau hangul. Oprea de pe Topolog, trunchios dedat la hangițe și văduvioare, cînd vedea muierile rămase mute de mirare, se-nălța în șaua de lemn, își arunca dolama pe-un umăr, scărpina cobza și tuna cu glas înalt :

. . . Și-atuncia pă loc
Mihai vodă
braț dă buzdugan
săcurea scotea
în vînt o-nvîrtea
pă zimbru pălea
capu-i zdrumica
din bojoci striga :

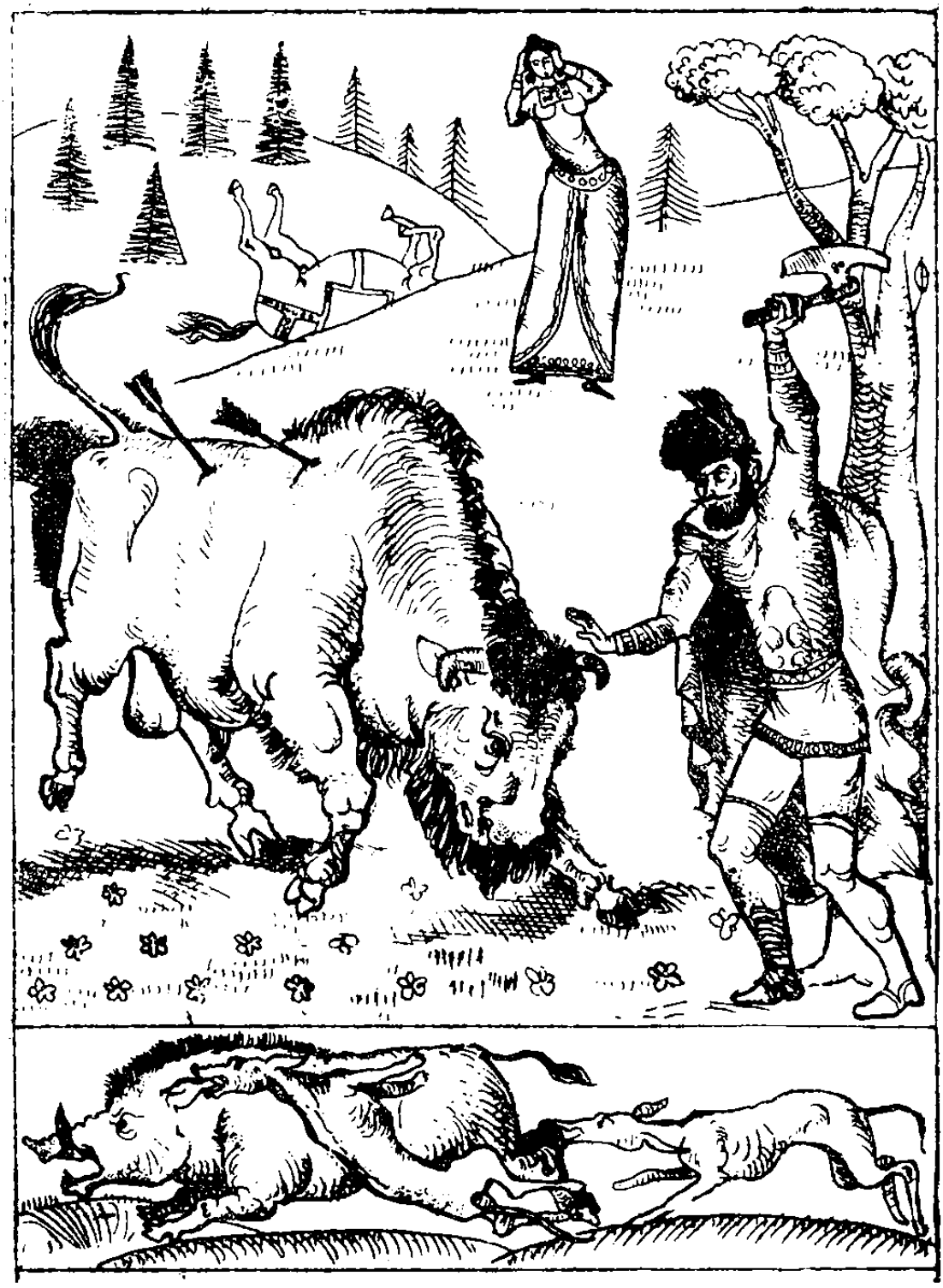

— Veniți să vedeți
cum dă l-am răpus...

Se pleca peste loitră. Încerca să ridice capul zimbrului. Muierile țipau. Fetele se coteau. Din holde țișneau ciocîrliile chemîndu-și ibovnicul, pe sfîntul soare, care privea alaiul într-aurit din cerul fraged, duios, de primăvară. A intrat în Cetatea de scaun în priveala mulțimilor și-a meșteșugarilor și-a negustătorilor străini poposiți la «Peștele de aur». Doi flandrezi s-au apropiat de carîtă cerîndu-i voie să pipăie zimbrul și să-i smulgă peri din greabăn, ca să fie crezuți, cînd se vor întoarce...

— Pentru că n-ai lîngă măria-ta trei bărbați, doamne.

— Care-ar fi aceia, moș Vînă ?

— Un bătrîn care să aibă înțelepciunea. Un orb, care numai să audă. Un surd și mut, care numai să priceapă... Gata, măria-ta... Osul s-a prins. Nu-l zădărî. Stai pe pace. În zece zile umbli. În douăzeci, încaleci...

Rămîne singur în cerdacul plin de soarele coborît spre amurg. În văzduhurile de aur zboară gîzele, zuzuind subțire. De multă vreme nu s-a bucurat de o atît de îndelungată pace a cugetului. Durerea l-a întors la sine însuși. L-a trimis pe vel logofătul Theodosie Rudeanu la Brașov, să-ntîlnească comisarii imperiali țintuiți acolo de încăpățînarea dietei care nu-i lasă să plece la Tîrgoviște, cerînd să vină «vasalul» la stăpînii săi. Destinul a potrivit bine vînătoarea, căzătura și boala lui. Contele Ianoș Sarmasagy duce cu el știrea pățaniei. Nu plecase din Tîrgoviște, unde rotarii îi pregăteau carîta pentru drumul lung al Sileziei... Se ridică pe coate. Își trage în față suportul pe care sînt așezate «Hronicul», călimările de alamă cu reliefuri întruchipîndu-i pe Pallas Athena și Mercur, plutind deasupra unor centauri, penele de gîscă, nisiparnița, colile de hîrtie de Genova, tăiate asemenea.

Ascultă zgomotele vii, fremătătoare ale Tîrgoviștei, care-i tălmăcesc fără greșeală ce se întîmplă în ulițe. De-o săptămînă aude mereu și mereu strigătele negustătorilor de pește și miere, de ceară și zarzavaturi ; aude zgomotele carelor grele ale negustătorilor veniți din patru vînturi, strigătele surugiilor în limbile pămîntului, vede pălăriile nemțești, amestecîndu-se cu căciulițele leșești, cu turbane și benișuri, cu coifurile lefegiilor ieșiți din slujbă, cu maramele rucărencelor și cușmele buhoase ale delurenilor. Tîrgoviștea este plină de forfotă. A dat zeci de înlesniri pentru dughene și piețe. În fiecare zi pleacă cîte două chervane spre schelele de la Dunăre și două spre Brașov și Sibii, păzite de umblătorii domnești. Nu odată l-a năpădit dorul de ducă, auzind strigătele cher-

:anagiilor morovlahi, plecînd spre Raguzza. Urmăreşte pe geana nfiorată a amurgului drumul căpitanului Tudor Maldăr şi-al prinesei Nurbanu, spre Bachcisarai. Le-a dat strajă tare, sub Mîrzea i le-a dat-o pe Habiiba s-o ferească de otravă, ori de jungher, ri de săgeată. Pentru că, atunci cînd Velica s-a ridicat din pîrîu, săgeată venită nu se ştie de unde i-a trecut peste umăr, înfigîndu-se zbîrnîind într-un paltin... Îşi aşază alături «*Principele*», tălmăcire a principelui Marcu, scris în româneşte cu scrisul atît de semănător cu al tatălui său, Petre Cercel. Îl deschide la capitolul XIV. «*Despre datoriile unui domnitor către armată*». Citeşte neaent : «*Un domnitor nu trebuie să aibă altă treabă, nici alt gînd i nici să-şi îndrepteze studiile în altă parte, decît numai către ăzboi*»...

— Poate în cetăţile voastre, Niccolò !... Şi nici acolo, dragul neu sfetnic, şopteşte, pentru că, simte, ştie şi presimte, zodia domiei urcă anul acesta spre slavă. Muma Ţării Româneşti, pămîntul, odeşte îmbelşugat. Între el şi puterea imperială nu mai stă decît lieta. Asta îl va ţine pe Zamoyski în palatinatele lui şi pe Ieremia Moghilă lîngă fustele Ecaterinei. Hanul va sta în Deşt-I-Kîpciak... Ori îşi va mîna ceambururile aiurea. El n-a uitat cele ale cugetului şi veşniciei, trimiţîndu-le lui Balthazar Walther la Görlitz şi lui Andrei Tarnowsky la Cracovia, cîte un «*Hronic*» tălmăcit în italieneşte de către principele Marcu, care-şi găseşte răgaz să fie cărturar, atunci cînd nu este soldat. «*Hronicul*» este scris pînă la sfîrşitul anului 1597, în româneşte, aşa cum o pofteşte inima lui. Ia din cufăraşul aşezat lîngă năsălie un «*Hronic*» din cele douăzeci, copiate la monastire la Bistriţa, împodobite cu miniaturi de episcopul Luca, însuşi. Miroase lacom foile gălbui, caligrafiate subţire... Neagoe Băsărabă voievod şi-a scris «*Învăţăturile*» sale în slavoneşte, cugetînd cu adîncă înţelepciune filosoficească la soarta omului, la destinul domnului, la vitejie şi cinste, la dreptate şi strîmbătate... El, prea evlaviosul şi binecinstitorul Io Mihail Voievod, crie aici, în limba moşilor săi, faptele sale şi gîndurile izvorîte din aceste fapte, spre a lumina pe boierii săi şi cinurile şi stările despre cugetul acestora, spre a-i uni în jurul scaunului său şi i săbiei sale pe toţi, într-o lumină şi credinţă. Mîngîie scoarţele de afian roşu, cu legături de argint încrustate cu olmazuri... Deschide «*Hronicul*» la foaia cu tituluşul unde Luca i-a pictat pe cei doi arhangheli Mihail şi Gavril, Mihail semănînd vădit cu el, purtînd sabie de foc şi platoşă. Cugetarea fără faptă este stearpă, lupă cum stearpă este fapta fără cugetare. Pe el l-a învrednicit oarta să făptuiască cugetînd şi să cugete făptuind. Pentru că nu ste singur şi nu vrea să rămînă singur, mai ales acum cînd s-au

întors atîția studinți de la Padova, Roma și Cracovia, ori de la marea școală a patriarhiei constantinopolitane, întrunindu-se la Matei ot Brincoveni, unde-și dezvăluie știința și unde se aude nu rareori glasul lui Theofil episcop Rîmnicului, spunînd că un popor este el însuși prin cultura sa, pentru asta și pentru a fi mereu în viața sufletească a cinurilor, trudește la «Hronic». Luca l-a pictat cu culori vii. Platoșa de aur, mantia de purpură, coiful tot de aur, sandale de bazileus. I-a dezlegat plecarea spre mărire și măreție, lingușindu-l fără ipocrizie grecească... Își aduce aminte de lupta oratoricească a celor doi episcopi : Luca și Theofil, în sinodul de la Snagov. Luca a simțit moartea apropiată a slavonei atît la cancelarie, cît și-n biserică. Slavona a murit de mult, de cînd s-au prăbușit țaratele bulgare și sîrbe. De cînd se luptă «frățiile» ortodoxe din Bielorusia și Ucraina pentru limbile lor în biserici. Nikifor Parasios a fost un prooroc. Un vizionar. Asta a căutat el în lupta oratoricească împotriva lui Petre Skarga. Nu numai dogma. Ci limba dogmei, care să păstreze ființa neamurilor. Trăind noroadele prin limbă. Își pleacă fruntea pe «*Hronic*»... N-a avut vreme să cugete adînc la adevărul lui Nikifor Parasios, adevăr adevărat și pentru el. Lasă «*Hronicul*» pe stinghia rezemătoarei. Scoate din căptușeala celuilalt «*Hronic*» de cancelarie, pe care-l scrie Rudeanu, scoate dintre scoarțe răvașul de-aseară al Velicăi, în care sînt descrise cu ascuțime figura și năravurile domnului doctor Pezzen. Îl vede aieva, așa cum l-a descris ea : mic, cocîrjat de statul prin biblioteci, cu ochelarii cu rama de sîrmă agățați pe vîrful nasului roșu, plin de negi, văitîndu-se mereu de frig, vîrît în blana roasă la coate și cerînd mereu registrele de venituri și cheltuieli ale cancelariilor, copiile scrisorilor diplomaticești, dosarele judecăților pentru trădare, capitulațiile, bînd cu sorbituri lacome ceaiuri de buruieni pe care le ține în saci de pînză colorată. Fiecare buruiană cu culoarea ei. Răvașele Velicăi, două, ori trei pe zi, vesele și cu tăioasă ironie, pline de zvonurile tîrgului — mai ales lupta lui cu zimbrul a ajuns un adevărat basm — răvașele astea sînt cea mai bună doftorie. Trăiește, așteptîndu-le. Cu cît Velica amînă mai mult întîlnirea lor, cu atît el o-mbracă în mai multe vise și-n dorințe pline de patimă. Apucă o pană. O-ncearcă pe unghie. Deschide din nou cel dintîi «*Hronic*» copiat la Bistrița. Scrie românește ; cu scris subțire, înalt, ca și cînd ar tăia cu sabia.

Velicăi, spre neuitare, acest zbucium neînfricat și această rămînere în vreme, de la cel ce trece ca gîndul și ca visul și ca fumul. Semnează Mihail. Stă nemișcat, privind în gol. Se hotărăște. Presară deasupra iscăliturii cele patru puncte ale Iglisiei, în semn că a

recunoscut-o de Închinătoare și se vrea recunoscut de ea. Presară nisip. Așază *Hronicul* alături, pe pălimar. Trage mai aproape rezemătoarea. Mișcarea îl face să-și muște buzele de durere. Deschide *Hronicul* de cancelarie la aliniatul :

«Iară pănă a venit ajutor de la Batăr Jecmon craiu, vrăjmașii de turci trecură Dunărea și începură a robi și prăda Țara Muntenească. . .»

Trece cu privirea peste întreaga foaie. Literele i se învălmășesc în fața ochilor dintr-odată plini de galioanele și galerele lui Sinan, de caicele ducînd caii spahiilor, de ramătul tunurilor, de zborul șeicilor lui pe Dunăre. Se îndurerează de puținătatea cuvintelor. De uscăciunea lor. Reia rîndul *«Iară pănă a venit ajutor...* Cînd ajunge la *vrăjmașii de turci trecură Dunărea,* taie cu trei linii *trecură* și scrie deasupra *pripiră de trecură.* Se-nverșunează cînd simte că lui Theodosie îi scapă *Hronicul* din cuvinte, ori mai bine zis îi scapă cuvintele din gînduri. Srie pe marginea lată de trei degete :

— *Mai lasă-i pe domniile lor boiarii, că m-au vîndut destul.*

— *Pomenește-i cu sîrg și cinstire pre căpitanii oștilor mele.*

— *Să nu lipsească cei sîrbi și bulgari și Marcu Dubrowniki și Baba Novac mai ales.*

— Mai multă inimă, Theodosie, că nu-i prohod.

Șterge apoi alte cuvinte care i se par uscate și moarte. În loc de *se războiră* scrie *și fu război mare.* Ajunge la rîndul :

...Iar Mihai Vodă încă își strînse toți căpitanii și toți boiarii și eșiră de față întru întîmpinarea lor...»

Stă cu vîrful penei deasupra *boiarilor.* Se gîndește la ziua aceea cumplită a Călugărenilor. La zalele lor sparte. La sudorile de sînge pe care le-au vărsat. La ranele lor. Revede fresca lui Mina din hora și spătăria mare, unde i-a nemurit alături de el, pe Buzești. Pe Calomfirești. Pe Florești și Rudeni. Pe ceilalți cîți vor mai fi încăput în fresca aceea atît de cuprinzătoare. Lapădă pana. Aude pași urcînd scara de lemn. Închide *Hronicul.* Lumina amurgului se-mpuținează, făcîndu-se de aur. Își aduce aminte că Stavrinos, poetul grec, pe care l-a făcut treti vistiernic, să aibă o slujbă și-o pîine, i-a trimis *Cîntul al doilea* al epopeii la care lucrează. Că l-a rugat să-l primească între patru ochi... Stavrinos a intrat în partida episcopului Luca. Vor să-l hotărască să renască aici, la Tîrgoviște, gloria cugetării grecești printr-o *Schola* înaltă de științe și arte, cu dascăli și limbă greacă, menită să lupte pentru ortodoxie cu armele cu care luptă iezuiții pentru catolicism : retorica, dreptul, filozofia, medicina, poezia, istoria, astronomia, matematicile și fizica. La trei luni după ce episcopul Luca i-a descris această *Schola,* An-

dronic Cantacuzino i-a scris că sînt la Constantinopol dascăli vestiți, care cuceriți de gloria lui și măreția lui, vor să-și pună știința în lucrare, la Scaunul lui, spre a i-l înălța în istorie, alături de eroii lui Homerus. I-a dat încă o dată dreptate episcopului Theofil al Rîmnicului... O ortodoxie greacă în locul celei slavone ar ucide pe alte sute de ani visul căruia i-a închinat viața. Vătaful Simion îi aduce pe o tablă, ceainicul de aramă lucrat în arămăriile Bazarului, două cești de porțelan chinezesc și mierea galbenă, de salcîm.

— Așteaptă porunca, treti vistiernic Stavrinos, doamne.

— Intră Stavrinos, spune în elină, luînd cu mîini lacome răvașul pe care Simion l-a așezat sub ceainic și care poartă-n el parfumul mîinilor albe ale Velicăi.

Prin cerul de aur verde de Emu plutește spre cuib, cu aripile întinse, o barză. Clopotele Bisericii domnești cheamă curtea la vecernie, răspîndindu-și dangătele peste mireasma suavă a magnoliilor și tufelor de lămîiță.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

— Ai uitat totul ?
— Nu pot uita nimic, Velico.
— Nici acum ?

Velica se răsucește în apa parfumată, pe care plutesc petale roșii de trandafiri de Șiraz. Trupul plin, coapsele lungi, umerii albi, sînii rotunzi, tari, îl ametesc. Îi plimbă palmele lacome, nesătule, pe trup, căutîndu-i rotunjimile dulci, înfiorate. O sărută pe gît. Pe spatele arcuit. Velica rîde. Îi alunecă din brațe. Îl ia la stropit, împroșcîndu-l cu o jerbă de stropi multicolori. Se scaldă în baia turcească miniaturală, de lîngă kioșc, amîndoi goi, nesățioși să se privească în lumina fragedă a dimineții, după nu mai știe cîte ceasuri și zile și nopți de lăcomie și nebunie a cărnii și a spiritului, pentru că Velica neistovită în dragoste, este neistovită într-ale cugetului, împingîndu-i gîndurile mereu dincolo de ce credea că se poate gîndi. Prin ocheții rotunzi, cu sticlă colorată de Murano, se prefiră trîmbe de lumină roșie-albăstrie, ori galben-verzuie, frîngîndu-se în plăcile de faianță albastră, ori lunecînd pe capetele zgripțorilor care varsă apa caldă și apa rece pe gurile căscate ; ori îmbrăcînd-o pe Velica în mătasea diafană a goliciunii ei dumnezeiești. Și-a strîns pletele negre în conci, rîde și-i spune cum a aflat Kadija, soția iubită a lui Mahomed, cînd s-a-ntors profetul din pustie, cum a aflat ea dacă duhul care-l stăpînea era bun, ori rău. S-a dezbrăcat goală, l-a-nvăluit pe profet cu brațele și nurii, l-a răscolit cu buzele și l-a-ntrebat dacă mai vede ochii de foc ai duhului. Mahomed a zis că nu-i mai vede. Kadija i-a spus că duhul acela este un duh bun. S-a rușinat de goliciunea ei și s-a dus. Dacă era un duh rău și nerușinat, ar fi rămas s-o vadă goală. Așa a zis și vestitul ascet orb Mraka ibn Naufal... Velica

unduie prin apa albăstrie a bazinului placat cu faianță albastră și verde. Se lipește de el. O simte pe tot trupul, fierbinte. Își lipește buzele de gura lui. Îi șoptește :

— Precum Kadija i-a fost cea dintîi credincioasă, așa Velica îți va fi ție cea dintîi roabă a gîndurilor... Și tot șoptit, robindu-l cu glasul ei învăluitor, cu zvîcnetul sînilor striviți de pieptul lui :

— *La lumina zilei și pe înserate, nu te-am găsit eu înțelept, nu te-am ales eu ? Rătăcit fiind, nu te-am călăuzit ? Înflămînzit nu te-am hrănit ?*

—Atît știi, Velico, din *Surata luminii ?*

— Atîta vreau să știu, Mihai, prințul meu neînfricat.

Îi dăruie buzele. Își închide pleoapele grele. Ochii încercănați. Îi simte degetele lungi, fremătătoare, umblîndu-i în păr. Pe ceafă. Se-nlănțuie pe trupul lui, pătimașă. Îi vine s-o ucidă și s-o slăvească. S-o calce în picioare și să i se-nchine. Într-o noapte scînteietoare plimbîndu-se înlănțuiți prin pometurile înflorite, i-a mărturisit că n-a cunoscut dragostea. A fost doamna lui Aron și-a Moldovei, cu un an înainte de a fi prins de hatmanul său, Ștefan Răzvan și dus la Vinț. Avea 16 ani, dascăli de filosofie și istorie, spunîndu-și atunci că nu se va mulțumi niciodată cu ghergheful și bîrfa. Apoi a văduvit în mîndrie și-n reculegere, lucrînd la surparea lui Ștefan Răzvan... Îi ardeau ochii de smoală și s-a-nfiorat acolo sub stelele licăritoare, auzind-o cu cîtă patimă spunea aceste lucruri, în care l-a amestecat și pe Josica ; ori pe care le-a făptuit prin Josica și prin... A tăcut înlemnindu-se în sine și el a știut că Iglisia i-a plătit lui Ștefan Răzvan slujbele făcute Zidarilor liberi. A primit să se mărite cu Fabio Genga, spre a rămîne puternică la curtea din Alba Iulia. Mai puternică decît o văduvă de domn, surghiunită la vreun castel în ruină. A rîs nerușinat și rău, spunîndu-i că bietul Fabio, ca și stăpînul său, dar nu din aceleași pricini, nu s-a bucurat de plăcerile patului nupțial, ea jurîndu-i pe Madona, că dacă se apropie, îl înjunghie. Ori îl otrăvește.

— De ce-ai făcut-o ? a întrebat-o.

— Pentru că te așteptam pe tine... De-o viață... De-o mie de vieți.

Atunci i-a fost teamă de Velica. Ori numai de dragostea lor cumplită și nesățioasă. I-a povestit cum a decăzut Fabio, vrînd s-o pedepsească prin bucătărese și iobage, prin țigănci și prostituate din lupanarele pentru soldați.

— Și Moisă Săcuiul, a întrebat-o ?

Ea a rîs aținător.

— A venit cu două sute de lăncieri cu făclii. Cu trei tarafuri și încă trei trubaduri sub zidurile castelului meu, cînd Fabio era

plecat la vînătorile principelui ; ori asediile lui nenorocoase de la Temișoara... Dar niciodată singur...

— De ce nu l-ai alungat ?

— Pentru că aveam nevoie de sabia lui.

— Asta a fost tot ?

— Adică, nimic, slăvite... Nu cumva te roade viermele geloziei ?

— Pe el mi-l hărăzise, Jigmond, drept gîde.

— Am știut-o, înainte de a o ști...

O scoate din bazin pe brațe. O duce pe divanul acoperit cu cearșafuri moi. O șterge și unde rămîne udă, o usucă cu buzele. Pe umeri. Pe sfîrcurile roz. Pe pîntec. Pe harul Venerei. Pe pulpe și genunchi. Ea geme doar, cu ochii închiși, pierdută, așa cum a gemut de-a-nfiorat noaptea dăruirii, noaptea aceea fără sfîrșit în care s-au topit întru veșnicie. Spre zori, cînd pe ferestrele deschise ale kioșcului pătrundea răsufletul profund al pămîntului, a-ntrebat-o :

— Iglisia te-a trimes în brațele mele ?

— Mă închin ei, pentru darul pe care mi l-a făcut... De o mie de ori mă închin ei și-n toate zilele vieții mele, amin.

— Cînd te-a cerut ?

— De la 10 ani.

— Iglisia te-a măritat cu Aron ?

— Poate. Nu mai întreba. Mă tem, Mihai. Acolo este puterea tainică a timpului. Din veac, pentru veacuri. Taci, iubite al meu, și-ascultă privighetorile. Mă tem. Mă sfîrșesc de dragoste și teamă... Dezleg scrieri vechi... Sînt oracol și vestală. Ție îți sînt roabă și cuget. Iubește-mă. Sînt nepotolită și mi-e dor de tine. Unde ești ?

— Aici, iubita mea. Aici sînt, Velico, dragostea mea.

— Domnul și stăpînul meu... Robul meu lacom și înspăimîntător.

O trece pe brațe în kioșcul cu obloanele deschise spre via înflorită. Sînt împreună de-o veșnicie de veșnicii. S-au găsit în alte veacuri și-au umblat de mînă prin alte veacuri, poate biblice, cunoscîndu-se ca Ea și EL, de la cari totul purcede. Cu un rîs ușor, de copilă, Velica îi sare din brațe. Își pune pe ea caftanul de brocat venețian sîngeriu, silindu-l să și-l pună pe-al lui, cusut cu vulturi de aur. Este o zi de la-nceput de mai, caldă și însorită, cuceritoare și veselă, tînără și plină de prospețime. Kioșcul durat în lemn de nuc și stejar, lambrisat cu scîndură albă de plop, stă între tufele de liliac înflorit, înconjurat din toate părțile cu un șanț plin de apă, pe marginea căruia cresc dese, tufe nebune de zmeură și mure, împletite într-un gard de nepătruns. Un pițigoi cu gușa galbenă țupăie pe tocul oblonului. Îi privește cînd cu un

ochi de mărgică, cînd cu celălalt ochi de mărgică. Dincolo se văd vișinii și cireșii de mai, plini de fructe. Cerul albastru și zidurile albe ale conacului vel vornicului Ivan Norocea. Și via străbună, înflorită, plină de miresme amețitoare. Stau aici ca într-o uitare de lume. Ca într-o sihăstrie a dragostei, slujită tainic, noaptea, de Simion care le aduce puii fripți și vinurile de Malvazia și Gruzia ; ori cele bărbătești, de Drăgășani, oblojite în butoaie de stejar și pritocite de vieri vechi, știutori de taine și mai vechi. Velica își desprinde conciul în fața oglinzii într-o coadă pe care și-o înnoadă groasă și pătimașă.

— Vine cineva, șoptește.

— N-aud nimic. Velico.

— Simt... Auzi ?... Veste de grabă. Veste de taină... Doamne... Ne despărțim...

O vede răsfrîntă în apele oglinzii, albă, cu ochii halucinați și gura frumoasă, roșie, schimonosită... Nemișcată. Privind prin oglindă într-o lume necunoscută... Veste de taină, veste de departe, veste din zare, veste de peste mare, șoptește... Se clatină. Dintr-un pas o prinde în brațe. I se strînge la piept... Aude și el pașii lui Simion. Clinchetul pintenilor peste puntea de lemn. Aduce două răvașe. Unul pentru el, de la Andronic Cantacuzino. Celălalt de la Maria Cristierna, pentru Velica Genga. Spune :

— Veste de la vel logofătul Theodosie, doamne. Te cercetează la noapte, printr-un fecior al domniei sale.

Velica zîmbește străin. Desface plicul cu vîrful unui cuțit. Își aruncă privirea pe răvașul al cărui sigiliu mic îl cunoaște.

I-l întinde, șoptind :

— Am ghicit-o bine, măria-ta. Se și vede stăpîna măriei tale și-a Țării Românești. Citește.

Citește și simte cum îl cuprinde o furie rece, rea, plină de scîrbă și răzbunătoare. Maria Cristierna, dulcea Maria Cristierna îi scrie supusei sale Velica Genga să se-ntoarcă de grabă la curtea din Alba Iulia, îi scrie latinește, înșirîndu-și cu slabă trufie muierească titlurile și titlurile astea îl biciuie peste obraz, făcîndu-l să scrîșnească citind :

Maria Christierna Dei gratia Transilvaniae, Moldaviae, Valachiae transalpinae Princeps, partium regni Hungariae Domina et Siculorum Comes, nata Arhiducissa Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tyrolis el Goritiae. Fidelia nostra Velica Gnega. Salutem et grătiam nostram...

Stau amîndoi în jilțuri și-n soarele darnic de mai. Velica spune că se va întoarce la Alba Iulia să-și slujească domnul și iubitul, prin

trufia Mariei Cristierna, care i-a scris dulce că i-a cerut prefectului cetății Gherla, lui George Hummai, să stăvilească atacurile văduvei lui Ștefan Răzvan, fostul «*Spectabilis et Magnifici voivodae Moldaviaensis*» asupra nemeșului Grigore Pop de Rogoz. O face nu atît pentru nemeșul Pop de Rogoz, cît pentru neuitata ei prietenă și confidentă Velica, pe care văduva lui Ștefan Răzvan o urăște de moarte. O mai roagă să se prezinte la curtea magnificului Achile al creștinătății, și să-l determine, cu harul convingerii pe care-l are deplin față de bărbați, să treacă munții la dieta, care pentru el se va ține la Brașov, contele Sarmasagy povestindu-i vînătoarea aceea vrednică de penele celor mai dăruiți poeți, ea însăși, principesa, invidiind-o că a fost apărată împotriva zimbrului, de acel bărbat neînfricat. Îl așteaptă ea însăși, cu consilierii imperiali, la Brașov, ori la Bran, dorindu-i însănătoșire grabnică. Această scrisoare s-o privească sub titlu privat. Scrisoarea cînd acră, cînd lingușitoare, cînd cu asprimi abia acoperite de vorbe mieroase și amenințări străvezii, pare un șarpe umed și rece și perfid.

— Te-apropii de-o răscruce, măria-ta, îi spune. Citește-mi răvașul de la Istanbul.

Îi citește cu glas dintr-o dată străin, răvașul lui Andronic Cantacuzino, care-i scrie că sultanul l-a mazilit pe marele vizir Ibrahim, prietenul lor, căftănindu-l în locul lui pe Hadîmb-Hasan, pașa Nikopolei, cel înfrînt atît de rușinos la Călugăreni, care-a jurat la picioarele lui Soliman Magnificul să spele toată rușinea aruncată asupra Deri Devletului de rebelul de la Dunăre. Să-l calce în picioarele calului. Să readucă la Suleymanyiè steagul sfînt al profetului. A și început pregătirile de război. Acum două zile au plecat de la cheiuri zece galioane și patru galere cu praf de pușcă, ghiulele, orz și orez, punînd provele spre miază-noapte...

Velica ascultă cu ochii închiși. Lumina pură a soarelui îi scaldă obrazul alb. Fruntea înaltă, maiestoasă. O sărută pe buze ușor, ca o adiere. Îi povestește sfîrșitul bătăliei de la Călugăreni, cînd l-a răzbit pe Sinan în Neajlov, cînd erau ei sleiți de puteri și abia mai ținea steagul sfînt pe care-l smulsese stegarului, despicîndu-l cu barda și cînd a năvălit din codru acest Hasan cu turcomanii de Asia, călăuziți prin codru de Mihnea Turcitu să-i cadă în spate. Cum i-a ieșit în cale, strigîndu-i să se lupte unul cu unul și cum Hasan a dat dosul, bătîndu-și calul cu latul iataganului și el l-a gonit, strigîndu-l pînă i s-a uscat gura și i s-au vlăguit mădularele. Pe obrazul alb al Velicăi curg lacrimi mari, curg unele după altele, i se rostogolesc pe bărbie, îi cad între sîni și de-acolo le culege el cu buzele, șoptindu-i că Hasan va

vrea războiul şi-l va avea în aşa fel, încît şi-l va aduce aminte pînă în mormînt, dacă cumva va rămîne cu capul pe umeri, să aibă unde-şi aduna gîndurile. Velica îl înlănţuie de după gît. Va sta aici pînă-i va aduce la scară pe consilierii imperiali. Nu mai are ce căuta el, Mihail voievod şi domn, la curtea unde a stăpînit fusta unui iezuit şi acum stăpîneşte fusta unei muieri vitregite de soartă în tot ce are o muiere mai sfînt : dragostea. Se lipeşte de el, şoptindu-i că-i este dor. O simte din nou doar femeie, goală de gînduri şi temeri, lacomă şi fierbinte. Şi-l învăluie ameţitor aroma trupului proaspăt îmbăiat şi mireasma de liliac, de soare şi de vis, pe pămînt dospindu-se în lumină, miresme de viaţă şi dragoste şi primăvară, care-l fac să se uite, înveşnicindu-l în clipă.

2

Un ceas înaintea miezului nopţii, mai, zi 21 a sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena. În odaia de lucru ard patru sfeşnice, cu cîte patru lumînări. Şi-a pus caftanul să i se poată vedea piciorul legat în feşe albe, care nu-l mai doare de multă vreme ; dar care şi-a jucat rolul lui în afacerea comisarilor imperiali. Bagă de seamă că nici unul din cei de faţă nu pare să dea atenţie perdelii grele de catifea verde care leagă marginea bibliotecii cu colţul căminului, acolo unde robi turci au schimbat lambriurile, unind coridorul de taină din spatele bibliotecii, cu odaia, printr-un alcov în care o simte de veghe, pe Velica. Şchioapătă spre charta mare a Ţării Româneşti, alcătuită de Vincenzo Bombardier Mantovano împreună cu vel logofătul Theodosie Rudeanu şi robul tătar al principesei Nurbanu, Adel Hassan, agăţată lîngă cealaltă chartă imensă, a răsăritului european, cuprinzînd Ardealul şi Ungaria, Moldova şi părţile Pocuţiei. Ucraina pînă la Kiev, ţărmul Mării Negre cu Ţara Românească, Dunărea pînă la Belgrad, valea Timocului, Bulgaria pînă la Adrianopole şi Varna. Amîndouă chărţile au în colţul din dreapta stema şi armele Ţării Româneşti desemnate cu tuş negru şi chinovar ; iar de jur împrejurul stemei, iniţialele I.M.V. (Io Mihai Voievod).

— Mai departe, vel logofete. Mai departe. Nu te sfii de cei de faţă.

— Nu mă sfiesc, măria-ta... Mă ruşinez doar...

Voievodul mîrîie ceva în barbă. Se aşază în jilţul din faţa chărţilor, în stînga lui Radu Buzescu, îmbrăcat după moda cavalerească a Apusului. Şi vel logofătul şi vel clucerul Radu Buzescu

u părăsit tabăra de carîte boierești și oști a alaiului care-i aduce e comisarii împărătești, așezată la Sturzeni pe Dîmbovița, cale e patru ceasuri de mers domol, pentru acest sfat de taină. Trage u urechea la povestea vel logofătului, ispitit cu bani, cu femei, cu laruri în castele și moșii, pentru a-l aduce la dietă și a lucra hri-ovul noului jurămînt de fidelitate, după dorința dietei.

— Care-a fost ăla de te-a ispitit, vel logofete Theodosie, îl ntreabă încet.

— Sandor Bochkay, măria-ta. A-ncercat și episcopul Napragy, ar mai pe ocolite.

— Pe mine m-a ispitit principesa Maria Cristierna, măria-ta.

— Făgăduindu-ți ce, Radule ?

Radu Buzescu se înclină fără să răspundă. De data asta știe ă sînt cinstiți. Știe că sînt atît de legați de el, încît mai curînd -ar vinde pe ei, decît să-l vîndă pe el. Marele logofăt povestește nînia nobililor din dietă, cînd nici vel logofătul, nici vel clucerul -au dat înapoi în fața amenințărilor, cerînd comisarilor să vie a Tîrgoviște. Că urziseră planul de a-l sili pe măria-sa să-i jure idelitate Mariei Cristierna, dar și noului cancelar, care nou can-elar este omul Bathoreștilor, acest jurămînt trebuind să fie făcut n dietă, episcopului Napragy, ceea ce ar fi dus la un alt lanț le presupusuri și bănuieli a lumii ortodoxe a părții românești din Ardeal, din partea săcuimii și a sașilor protestanți. Se-nspăimîntă a gîndul țesăturii drăcești în care-au vrut să-l prindă și să-l piardă.

— A fost furtună măria-ta, cînd le-a spus domnia sa vel clu-erul, că numai lui arhiduca Maximilian voiești a-i jura și cînd udele Brașovului, Valentin Hirschel, a întărit spusele domniei sale Buzescului. Am crezut că ne taie pe loc, cu săbiile.

— Unii au ieșit din dietă, atunci cînd episcopul Szukay, co-nisarul împărătesc, a spus că măria-ta, prin faptele măriei-tale ai dreptate să-l ceri pe Maximilian drept martor între măria-ta și mpărat.

— A spus asta ?

— A spus.

— Îi știi pe cei care-au ieșit din dietă, Radule ?

— I-am scris pe un răvaș, doamne.

— Să nu-l pierzi. Alceva ?

Marele logofăt se foiește în coantășul cărămiziu și-n cizmele nalte, din piele roșie. Voievodul îi prinde privirea strecurată spre principesa Nurbanu, care stă în jilț, cu fața acoperită, nemișcată, avîndu-l lîngă ea pe căpitanul Tudor Maldăr. Theodosie se teme de Nurbanu, fără să știe că dacă tătarii n-au prădat de doi ani în

țară, n-au prădat din pricina ei. Iovanca Rudnik de Zagubica, cu pletele tăiate, îmbrăcată în haiduc sîrb, și prințul Marcu și Baba Novac ascultă împietriți. Își spune că presimt cu toții una din acele întîmplări tainice, care, lucrînd în temelia faptelor omenești, schimbă cursul vremii. Nu știu nici care că această întîmplare a fost născută de el, pregătită de el cu diavolească încăpățînare și că numai el știe cu vrăjitorească limpezime crugul zilei de mîine. Solia tătară, cu îmbrohorul și două sute de călăreți dintre noioni și baaturi, a ajuns la Buzău. I-a adus-o Nurbanu, s-o pună față cu comisarii. I-a smuls pe comisari dietei, a răsturnat planul nemeșimii de a-l vedea juruindu-i fidelitate, deci scoțîndu-l în afara trebilor ardelene și iată-l legîndu-se cu împăratul Rudolf, fără nici un intermediar. La Casa solilor, Kaplan așteaptă de trei zile să fie primit și de trei zile i se spune că domnul este suferind, gemînd pe patul durerilor lui. Dionisie Rally este gata de răsmeriță, îndată ce se vor strînge bucatele și bărbații vor lăsa familiilor bucata de mămăligă a fiecărei zile. Are încă trei, ori patru luni de răgaz, în care timp se va cunoaște soarta Ardealului. Va rămîne sub Casa de Austria ; ori al Bathoreștilor ; ori al nemeșimii... Velica a avut dreptate. Acest episcop Szukay vede lucrurile fără nici o prejudecată. Celălalt, învățatul Mikloș Istvanffy, este trup și suflet al nemeșimii. De aceea nici n-a vrut să vină la Tîrgoviște. Rudolf vrea să știe de ce plătește oaste la Tîrgoviște. Vrea să-l cunoască prin soli. Vrea să știe ce ajutor poate avea la Dunărea de jos. Szukay și Pezzen și-au dat seama că voia stăpînului lor nu stă într-un jurămînt al voievodului Mihai în dietă, ci în a cunoaște puterea voievodului și gîndurile lui. Jocul acesta l-a pasionat înzecit de cînd o are pe Velica alături. Își lasă fruntea în palmă. Vel logofătul se descheie la coantăș. Scoate o traistă de mătase, petrecută pe după gît. Din traistă, cinci foi de pergament. Se ridică. Se închină adînc.

— Iată punctele jurămîntului, așa cum le-a întocmit dieta și cum noi, de data asta, nu le-am vroit, măria-ta...

— De data asta, bine ziseși, vel logofete Theodosie.

Apucă lacom foile de pergament. Sînt scrise în latinește și-n românește, cu caligrafia rotundă a marelui logofăt. Își dă seama că-n odaie nu se mai aude decît sfîrîitul luminărilor. Se cufundă în citanie. Știe, simte că ceilalți îl privesc lacom. Se împietrește în el, nelăsînd să se vadă cînd punctele jurămînutului, unele perfide și ticăloase, vor să-l lovească în mîndria lui ; ori în gîndurile lui de libertate ; ori în măreția lui ; coborîndu-l mereu la slujba de vasal al principatului Ardealului. Buchisește cu aplecare...

— Se va vedea mîine, spune, punînd suretul pe masa de lucru...

Țîșnește din jilț, fără să mai șchioapete. O uită pe Velica. Uită punctele perfide ale tractatului, cele două puncte perfide care vor să-l lege de Ardeal. Trece la chartă. În două luni i-au intrat sub steaguri aproape patru mii de oameni, dintre care două mii curteni sărăciți și moșneni pe care i-a primit împotriva sfatului boieresc, dăruindu-le calul de slujbă, armele de trebuință, postavul pentru haine, pielea pentru încălțări, tarhatul de război și la zece oșteni o telegă cu coviltir și doi cai. Are de unde ; Kon Mozes visează poate la comoara lui Țepeș. Strînge sub steaguri, astăzi, opt mii de călăreți... S-au ridicat cu toții. Stau cu privirile agățate de buzele lui. Bate din palme. Intră Simion. Îi face un semn. Simion deschide ușa, dînd-o de perete. Se aud pași grei, ostășești, clinchete de pinten și săbii. Intră marele șătrar Vasile Țîru cu mustățile îmbîrligate, tîrîndu-și săbioaia, marele vornic Ivan Norocea cu vornicul al doilea Dumitru, colonelul Walenty Walawsky, cu platoșa scînteind și coiful sub braț, semn că este de slujbă, marele spătar Calotă Bozianu, marele armaș Udrea Băleanu, pe care i-a știut veghind în spătăria mare și-n hora mare, marele paharnic Radu Șerban, căpitanul Matei ot Brîncoveni. Lipsește Stroe. Se află la Istanbul, cu plocoanele de șoimi și cai pentru sultan. Zîmbește, închipuindu-și-l în fața lui Mahomed, uriaș și căpățînos, strigîndu-și firitiselile sub bolțile sarayului... Iată-l ajuns și aici. Își simte mintea limpede, tăioasă și-n el tot curgînd o apă limpede, străvezie, în care se oglindește timpul și destinul și viața și moartea și suferința și nădejdea și deznădejdea și tot ce ține de sufletul omenesc și, dincolo de asta, tot ce ține de cele clădite în vreme și prin vreme. Își cercetează căpeteniile, ochi în ochi. Întreabă cu glas jos :

— Gata, fraților mei ?

Nu răspunde nimeni. Stau în nemișcarea aceea ciudată în care-au stat ceilalți. Marcu și Iovanca, pe care n-o mai recunoaște slabă și arsă de soare, cu urmă de fier sub buză, cu privire mistuitoare de nebună, ori de sfîntă, de ibovnică și de mucenică... Îi e teamă de Iovanca Rudnik care trece Dunărea călare, lîngă prințul Marcu, șarjează la sabie, ucide, apoi cade în rugăciune și-n ascetism săptămîni de zile, umblînd desculță, dormind sub carul prințului ei, pe paie și chemînd noaptea, la focuri, numele Serbiei...

Începe cu vtori vornic Dumitru, căruia îi poruncește să-și lase oamenii la casele lor, pînă-n dricul toamnei, cînd se pun nunțile. Atunci să fie cu ei în șei, în bălțile de la Gostinu, să-și dureze colibe din stuf, să prindă pește cu năvoadele și să atină cu

iscoade toate drumurile de la Giurgiu. Să nu se arate neam la cetate. Radu Buzescu își ucide zîmbetul sub mustață. Din nou vărul Mihai i se înfățișează ca un miracol, dincolo de abilitățile lui diplomatice, care-au mutat sediul activității politice a Răsăritului, la Tîrgoviște. Nu numai cneazul Constantin de Ostrog, ori partida polonă ostilă lui Zamoyski, ori partida constantinopolitană a arhonților condusă de Andronic Cantacuzino ; ori lumea balcanică, ori Ardealul și Moldova, gravitează într-un fel sau altul spre Tîrgoviște ; nu numai bancherii venețieni și vienezi și ciprioți încearcă să-și deschidă aici comptuare ; nu numai că l-a cucerit într-un fel straniu pe Barton, reprezentantul reginei Elisabeta a Engliterei, care militează pentru pace cu Ibrahim, dorind brazii și stejarii și frasinii Țării Românești la Obluciță, pentru bastimentele regale ; nu numai că l-a adus pe ruginitul Rudolf II de Habsburg la Tîrgoviște ; dar iată-l limpezindu-și gîndul lui vechi de restaurare a Bizanțului, cu o simplitate care ține de geniu. Ascultă cucerit, dăruit, cum voievodul alcătuiește două tabere de luptă, cu începere de la sfîrșitul secerii și începutul culesului viilor. Una la Gherghița, cu o flancgardă la Buzău, din lefegii poloni, cazaci și roșii căpitanului Matei ot Brîncoveni, care-l va avea adjutant pe colonelul Walenty Walawsky, și cealaltă, cuprinzînd Oastea Mică a țării și haiducii balcanici, la Caracăl... La Corabia poruncește să se afle toate barcazurile de pe Dunăre, șeicile și galerele, în așa fel încît nici un ochi de pe celălalt mal să nu vadă asta, sub pedeapsa cu moartea.

— Iar Oastea Băniei și a domniilor voastre, vel boierilor mei și fraților mei, să fie după seceră pe Teslui, la Cezieni că este apă pentru cai. Să aveți burdufe, legături de trestie, chervane cu merinde, grinzi pentru plute și toate să le faceți ca și cînd n-ați ști nici domniile voastre la ce vă trebuie.

— Merindea, pe cîtă vreme, măria-ta ? întreabă vel șătrarul.

— Pe-o lună. Nu vă cer pe patruzeci de zile, după lege.

— Va fi. C-a dat Dumnezeu.

— Ești așa de întărit din partea lui Moghilă, doamne ?

— Sînt, vel logofete Theodosie.

— Și-a Ardealului, măria-ta ?

— Sînt, vere Radule.

Radu Buzescu oftează ușor. Mihai i-a înhămat la carul lui, binișor, hrănindu-i cu moșii și măriri. Acum a venit vremea să-și plătească măririle și avuțiile și slujbele. Pe cine-o fi ascuns după perdea ? ...Nestăpînitul. Și mărețul. Și Dumnezeul. Cu oastea de la Gherghița se apără de ardeleni, moldoveni și poate tătari. Cu cealaltă năzuiește spre Bizanț, prin scularea întru libertate a Balca-

ilor. Recunoaște că nu-și putea pune sabia în slujba unui prinț nai desăvîrșit, mai harnic, mai plin de măreție, decît Mihai. De ceea tac cu toții. De aceea le strălucesc ochii și li se umflă piepurile și ei înșiși cresc din ei înșiși, pentru că îi stăpînește duhul icestui bărbat de neasemuit, pe care nu-l pot pizmui pentru că e prea sus, mult prea sus să poată fi pizmuit și asta au înțeles-o u toții, pînă și capul de dulău al vel armașului Udrea Băleanu i-nțeles asta și-acum dă în genunchi, sărută mîna domnului său și-i orbește de slavă și de dreaptă credință, fără să-nțeleagă că Mihai i urcă pe ei toți în istorie...

...Ornicul palatului domnesc bate ceasul două după miezul iopții. Velica, aciuată la picioarele voievodului, cu obrazul culcat pe genunchii lui șoptește pătimaș :

— A zis Ecleziastul : *Tot ce găsește mîna ta să facă, fă cu oată puterea ta ! Căci, în locuința morților, în care mergi, nu mai ste nici lucrare, nici chibzuială, nici știință, nici înțelepciune !*

Îi ridică obrazul iubit, ținîndu-l gingaș între palme :

— S-ar putea să mai fie neuitarea, dragostea mea !

Velica îi înlănțuie mijlocul. Prin ferestrele deschise pătrunde ipătul speriat al unui liliac.

3

Clopotele de slavă și bună vestire, clopotele Tîrgoviștei toate, unînd de data asta pentru Europa cea cufundată în puținătatea ei le cuget, închisă în ambiții mărunte și-n iluzii deșarte, crezînd că e va apăra de fanatismul islamului și de cruzimea lui prin reorică, și nu prin sînge și unire, clopotele Tîrgoviștei bătînd pentru a să-i aducă aminte de Nikopole și cavalerimea spîrcuită acolo de Baiazid, să-i aducă aminte că Soliman Magnificul a văzut de-aroape turlele ascuțite ale catedralelor din Viena, clopotele Tîrgoviștei vestind-o că aici se înnoadă destinele ei și că a privi numai n astăzi înseamnă a fi orb și netrebnic, pentru că definitivul ste totdeauna în mîine.

— Ai zis ceva, spătare ?

— Ba... Te îngrășași, doamne. Nu te mai ajunge cureaua... Ori îți puseși iarăși cămașa aia de zale, că de slab ești slab, cu chii căzuți în găvane și iar îi e frică omului să se apropie de năria-ta.

— Cum adică, iar ?

— Bine. Cînd îți intră în cuget gîndul războiului, te usuci, te mucenicești, arzi și parcă ești strigoi.

— Boziene, tragi a mare ban al Craiovei.

— Ptiu ! Doamne iartă-mă... După ce văzuși ?

— După credința ta... După vîrtutea ta în luptă.

— Dă-mi pace, doamne... Nu mă ispiti...

— Marele ban Mihalcea îmbătrînit. Își luă nevastă tînără. Îi e greu s-o lase singură. Am nevoie acolo de un mare ban care să stea mai mult în șa decît lîngă fusta nevestii.

Marele spătar își face de lucru, trăgînd de centura cu zale de aur.

— Dă-i pace, c-o rupi. Deschide fereastra...

Se aud pași repezi urcînd scara Turnului Chindiei. S-arată chipul bărbos al unui armășel.

— Ajunseră la capul podului, măria-ta.

— Kaplan veni ?

— E-n spătăria mare, cu stările și jupînesele.

— Tătarii ?

— Ajunseră la Snagov.

— Doamne ajută...

A-nvățat să-și stăpînească mărinimia, cinstea și dăruirea. Acum cîțiva ani ar fi ieșit însuși, cu inima deschisă, în fața comisarilor împărătești, în semn de bun venit și ospitalitate. Acum, le-a trimis la cetate, la Dîmbovița, caleștile curții și o parte din vel boieri. Dincolo de porțile Tîrgoviștei, pe fiul său Pătrașcu. La porțile palatului, pe marele armaș. El îi va primi în spătăria mare, arătîndu-le că drumul de la un comisar, fie el și imperial, pînă la tronul Țării Românești este lung, străjuit de oșteni. Apusenilor, oricît de învățați ar fi, le place jocul fastuos pe care-l joacă puterea.

— Așa că să te cam pregătești să lași spata lui vtori spătar și să te cam duci să-ți iei pe samă bănia, Calotă.

Marele spătar îngenunche. Îi sărută mîna.

— Facă-se voia ta, doamne, da' nu merit atîta cinste.

Buzeștii au să facă dinți lungi. Ei l-ar fi văzut mare ban pe Radu Buzescu. Atunci ar fi fost două Țări Românești. Muntenia și Oltenia. S-ar fi întors la începuturile începuturilor. Cu două cetăți de scaun. Tîrgoviștea și Craiova. Cu urmări grele pentru moștenitori. Se pleacă peste pervaz. În ziua strălucitoare de mai, Cetatea de scaun pare poleită. Grădinile sînt înflorite, curțile pline de oștire, din ulițele tîrgului se ridică ramătul greu al mulțimilor. Vede de aici miile de tîrgoveți adunați în spatele roșiilor de țară, călărașilor, vînătorilor domnești și curtenilor. Soarele se frînge în mundirele verzi, în coantășele sîngerii, în găitanele de aur ale

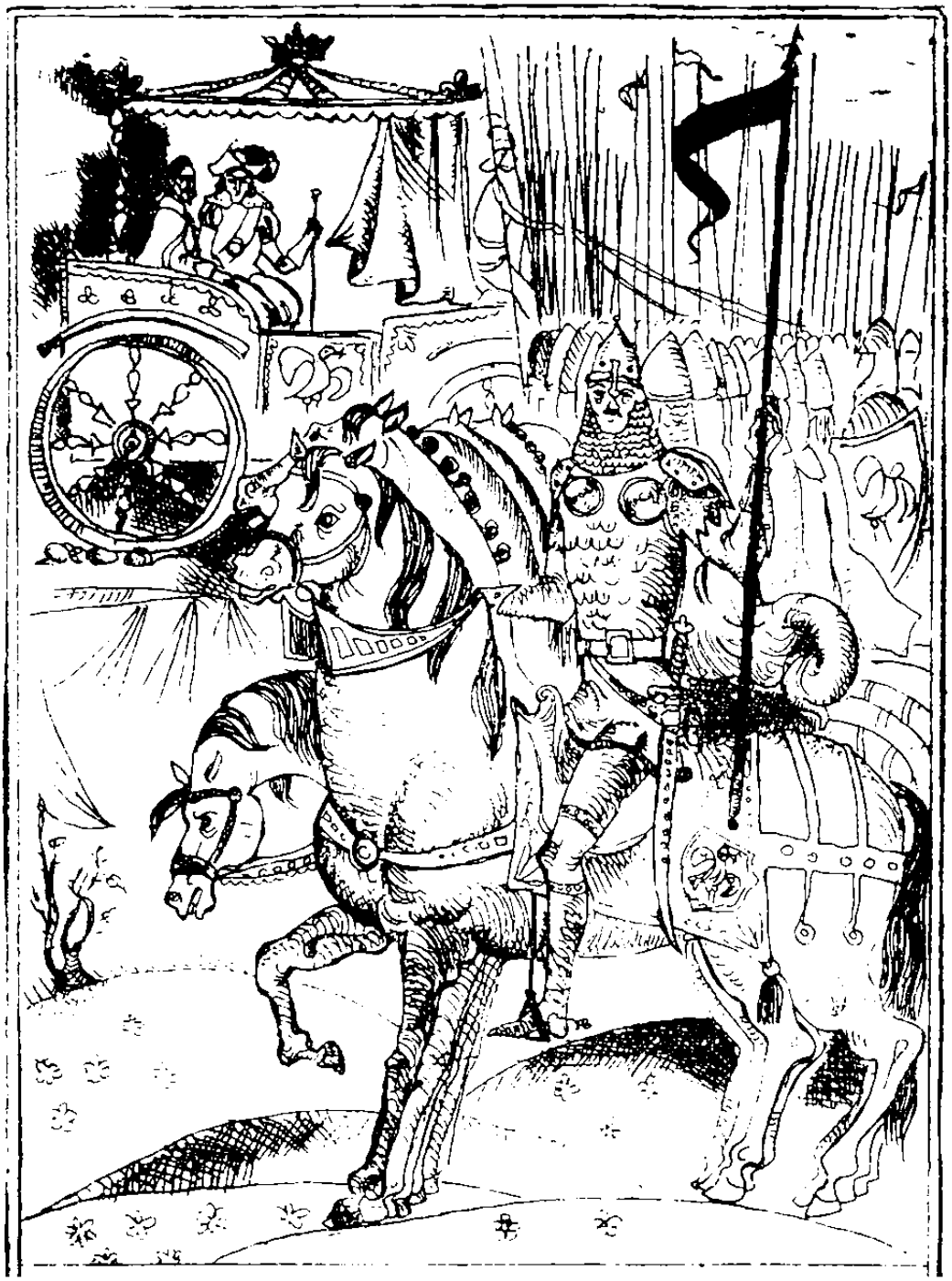

ofițerilor, în vîrful sulițelor și-n oțelul săbiilor, în panașele cailor, în vălтrăpăria cusută cu argint, în coifurile de oțel ale archebuzierilor styrieni aliniați la crenele și donjoane și el a-ncetat de multă vreme să se gîndească pe sine în afara Țării Românești, toată această desfășurare de oști strălucitoare așteptînd solia împăratului Rudolf al Sfîntului imperiu roman, fiind el însuși, într-o ipostază larg cuprinzătoare, care adună în ea înfrîngerile și rușinea acestora, negoțul cu tronul și puterea, ca și biruințele acelea cu urmări peste veacuri începute de Alexandru Basarab, urcînd la el prin Mircea și Țepeș. Ar vrea să-i spună gîndul ăsta Velicăi, apoi să-i sărute sfîrcul și să asculte albinele. Tunarii din donjoane scot din jar puitoarele de foc. Le apropie de luminile falconetelor. Vede plecîndu-se sabia căpitanului Racea, pîrcălabul Tîrgoviștei. Azi-dimineață l-a așteptat la ușa iatacului. S-a cerut la oaste, spunîndu-i că e sătul pînă-n gît să-i vegheze caii, potcovăriile, Ciutăria și roabele și mai ales vel boierii... Cea dintîi salvă face să zbîrnîie geamurile lipite cu plumb. Nourașii albi se rostogolesc din țevile falconetelor pe deasupra crenelurilor. Pe hampa de deasupra Porții, trei archebuzieri styrieni ridică steagul Casei de Austria, cu vulturul negru, bicefal, țesut pe mătase albă. Căpitanul Nikolaus Theil prezintă onorul cu sabia.

— Să mergem, măria-ta... Poți fi văzut...

— Mergem, vel bane Calotă Bozianu, dacă asta ți-e voia.

Fără să-și dea seama, coboară scările răsucite șchiopătînd, cu toate că încalecă zdravăn de-o săptămînă și nu mai poartă fețele decît la biserică, să fie văzut că sufere. Trece repede în palat, urcă în spătăria mică ascultînd zumzetul jos de glasuri venind din spătăria mare și-l vede pe mitropolitul Eftimie în odăjdii și-n genunchi, rugîndu-se cu fruntea pe garda spatei domnești. O rază de soare cade în pletele albe ale mitropolitului...

...— Remarcabil, minunat, strălucitor, spune episcopul Stephanus Szuhay, *Electus Episcopus Vaciensis, praefectus Camerae Hungariae et Consiliarius,* binecuvîntînd stindardele, trupele aliniate cu grație, mulțimile îmbrăcate pitoresc.

— *Mein Gott, mein Gott,* cîtă risipă... Numai cu aurul de la arcadele șeilor aș fi plătit un steag de reiteri, serenitate, răspunde domnul Bartholomeus Pezzen *I. U. Doktor, Consiliarius Aulicus,* cocîrjat în blana de vulpi, roasă ici, colo, de molii. Stau unul lîngă altul în carîta curții, grea, lucrată la Viena, cu ușile sculptate și aurite, trasă de trei perechi de cai albi. Episcopul Szukay și-a îmbrăcat de dimineață costumul negru de cardinal găsindu-se într-o dispoziție curioasă, de extremă lejeritate, dispoziție care s-a accentuat cu fiecare leghe care-l apropie de Tîrgoviște. Și-a măr-

urisit încă de la Alba Iulia că poate suferi din ce în ce mai puţin rufia zgomotoasă şi incultă a nobilimii ardelene, pe care-o cunoaşte destul de bine din camera ungară, unde ducînd întotdeauna ipsă de argumente şi logică, compensează acest minus printr-un plus de retorică găunoasă şi ameninţări stupide. L-a dezamăgit inconsistenţa politică şi vanitatea femeiască a Mariei Cristierna, care aici pe departe nu poate stăpîni adversităţile dintre partidele nobiliare, chiar dacă ar avea un amant cu mînă de fier, pe care să şi-l facă cancelar, după pilda Elisabetei, a Engliterei, care şi-a făcut favoritul, pe Robert Devereux conte d'Essex, mare scutier. Dintre toate candidaturile pentru tronul Ardealului, nu vede nici una capabilă să asigure această provincie împotriva adversităţilor care-o zdrobesc atît dinlăuntru, cît şi dinafară. Singura forţă capabilă să stăpînească aici este acest voievod schismatic, care prelextînd rana de la picior îşi apără demnitatea de războinic, lăsîndu-le în acelaşi timp răgazul să mediteze asupra forţei sale. Face semnul crucii spre unul din steagurile unei unităţi de cavalerie înveşmîntată în tunici purpurii. În dreapta lui călăreşte fiul prinţului Petre Cercel, pe care l-a cunoscut la Roma. Trebuie să recunoască, şi o face bucuros, că pasiunea lui secretă pentru cai este aici satisfăcută din plin. Pentru cal şi călăreţ, această superbă unitate virilă, aici plină de graţia forţei şi a rasei, combinată cu orgia de culori vii, vesele şi tonice. De multă vreme, oh, de cît de multă vreme nu mai crede în intoleranţele de orice fel ! De multă vreme nu-i mai apreciază pe oameni după ranguri şi titluri, după religii şi neamuri, după limbă şi culoarea ochilor. De multă vreme ştie că mai presus decît cultura stă caracterul. Forţa, demnitatea, echilibrul, perseverenţa, stabilitatea unui caracter. Arhiducele Maximilian este un slab. Un terorizat. Un înalt funcţionar de stat, ucis de frica responsabilităţii. I s-a oferit tronul Ardealului şi el a coborît pînă la Tokay, unde şi-a comandat o uniformă unguréască, cu pantalon strîmt şi brandenburguri, fără să cuteze dincolo de notarul Ungariei de Sus, temîndu-se de nobilimea ardeleană, de asasinat, de răsmeriţă, de turci şi poloni, care l-ar fi prins în laţ. Bietul Sigismund Báthory în care padre Alfonso Carillo a investit atîta strălucită cazuistică iezuită, este desemnat prin *Avizo*-urile noilor săi supuşi, cu fundul unde de fapt ar trebui să aibă capul. Scandalul a şi izbucnit la curtea din Oppeln, atunci cînd baronetul Lukas von Auspitz i-a oferit soţia, la cel dintîi bal, pentru a-l sluji la culcare, spunînd că niciunde frumoasa lui Charlotte n-ar fi mai în siguranţă decît în dormitorul serenissimului. Cardinalul Andrei Báthory ? Ce jalnică imitaţie de prinţ al bisericii şi condotier, de trubadur şi atlet, de mecenat şi jucător de

zaruri ! Dacă ar fi să judece omul numai după faptele războinicului și diplomatului, atunci Mihail, voievodul și stăpînul acestor oști grandioase, este singurul bărbat de care are nevoie imperiul la Dunărea de jos și-n Ardeal. Știe că l-a flatat încă de la început cortegiul care-i aștepta la graniță. Dar că de azi-dimineață, cînd prințul Nicolae Pătrașcu, încă un adolescent, le-a ieșit înainte în fruntea unei armate de trei mii de călăreți, ei bine, de azi-dimineață este un cardinal catolic, gata să recunoască meritul ortodoxiei în ridicarea oștilor celor mai redutabile, pline de vechile străluciri bizantine, doveditoare de bărbăție miraculoasă pe cîmpurile de luptă... — Păcătuiești bătrîne habotnic, se tachinează, pentru că, silit să-mbrace sutana, a invidiat dintotdeauna cavalerul, pe care, vai, n-a avut încă fericirea să-l cunoască. Cavalerul pur, exaltat și logic, așa cum s-ar fi văzut pe sine în singura ipostază posibilă pentru un Szuhay... Admiră fără rezerve zidurile zvelte ale palatului domnesc, casele înalte cu un cat, cu covoarele țesute în culori exuberante scoase în pervazuri, glastrele pline cu flori de liliac, femeile frumoase de la geamuri, bătrînii venerabili din porțile ajurate în lemn și iarăși șirurile scînteietoare de călăreți cu lăncile strălucind în soare, ofițerii ziditi în șeile înalte, mii și mii de figuri negricioase, curioase, aude tropotele miilor de cai și se lasă fascinat de toată această paradă în roșu și-n albastru și-n verde, ca și de chipul ascetic, exaltat al călărețului din stînga caleștii, cu figură de martir, ori sfînt în mozaic, văzut la basilica di Sant' Apollinare Nuovo la Ravenna.

— Repet serenității voastre că nu voi admite nici un fel de risipă — cîrîie dogit acest Pezzen ros de carii cancelariilor imperiale, care i-a stricat toată călătoria cu socotelile, tusea și frigul lui.

— În ce sens risipă, domnule doktor ?

Bartholomeus Pezzen ridică un deget scofîlcit, pergamentos, arătînd o splendidă subunitate de cavalerie în tunici verzi, pantaloni albi, încălecată pe cai negri, în coamele cărora sînt împletite fire de argint.

— În acest sens, serenitate. Uniformele, caii aceștia, risipa harnașamentelor, însăși această paradă, costă zeci de mii de florini.

— După cîte știu, cancelaria imperială îi este încă datoare voievodului Mihail.

— Datoare ? Ha ! Datoare ! Am să-l concediez pe Hödl... Am să-i fac un raport acestui domn Erich Lassota de Steblau pentru inducerea în eroare a majestății sale împăratului. Un voievod care poate cheltui sute de mii de taleri pentru podoabele trupelor sale poate cheltui alte sute de mii pentru întreținerea lor în război. Pe bunul Dumnezeu din Hosterlitz simt că aici s-a făcut una din cele

mai grave, repet, cele mai grave erori, întreținute cu un interes special de acest Lassota.

— Sper că este doar o supoziție, domnule consilier... Probabil ți-a fost foarte frig azi-noapte, îi spune rece, nu fără să-i remarce privirea rea, scăpată pe sub pleoapele roșii de șobolan.

— Artileria de pe ziduri trage salvele de onoare.

— Mai bine ar păstra pulberea pentru turci, mîrîie Bartholomeus Pezzen, *Ulrichskirchen I. U. Doktor*.

— Se pare că este singurul comandant creștin care știe să-i bată pe turci, cu sau fără pulbere, lucru pe care ar trebui să-l învețe generalii și coloneii majestății sale, plătiți cu solde grase.

Domnul consilier Pezzen se face vînăt. Aluzia la fratele său, colonel sub comanda generalului Georgio Basta, este mai mult decît străvezie. Dintr-odată își dă seama că-l urăște de moarte pe acest *praefectus Camerae Hungariae*, pentru bogăția lui, pentru studiile lui, pentru somptuozitatea palatului său episcopal, pentru admirația mai mult decît suspectă pe care i-o poartă acestui voievod pus să trăiască în strălucire pe finanțele imperiale. Își făgăduiește să fie cu ochii în patru. Episcopul Sandor Szukay se lasă pe spătarul moale al carîtei, țesut cu herbul Țării Românești, privind cu încîntare sutele de corniști, buciumași și trompeți aliniați a crenele și-n fața porților cetății, care lansează în aerul sărbătoresc al dimineții de mai o chemare aspră, plină de modulații stranii...

...Nicolae Pătrașcu conduce gărzile în buiestru... Poartă cușnuliță albă, cu lănțugul de aur pe sub bărbie, surguci de rubine prinzînd trei pene negre de stîrc ; pelerină roșie de mătase cu arnele Țării Românești agățată deasupra platoșei aurite. Se simte zdrobit în șa. Nu numai de faptul că a văzut-o pe Iovanca, ibovnica fără rușine a acestui prinț Marcu, venit la curte să-i otrăvească zilele cu grația și știința și bărbăția lui. Nu numai pestru că aude strigătele mulțimii ; dar mai ales aude vorbele ei, unele în doi peri, altele mai fățișe, un obraz bărbos, spunînd din gît : — acușica ne leagă de papistași, nu-l văzuși pe popă ăla cum face crucea, de la stînga la dreapta (unde l-a văzut diavolul, că sînt trei steaguri între el și carîtă) și altele, mai acre, mai otrăvite ; dar mai ales îl zdrobește măreția tatălui său. Îl zdrobește această aplecare a lui spre știre și războaie. Spre guvernămînt zbuciumat. Această nemăsurată ambiție, această rupere de ei toți, această folosire a lor pentru reburile lui : îi pune să scrie celor mai diverși nobili, pe el și pe fînta lui mamă, pe care-o vede albind și știe de ce albește, pe care-o iubește tainic, așa cum tainic a ajuns să iubească viața

monahală și reculegerea întru liniște. Nu-i mai plac vînătorile. Nu mai poate vedea sîngele vietăților nevinovate curgînd pe fierul ucigaș. Este sătul de mirosul cailor, al șeilor, al botforilor ostășești duhnind a dohot, este sătul de mirosul acesta de sudoare bărbătească și arme încinse la soare... Dar mai ales este sătul de divanele tatălui său, în care stă ca un mut lîngă tiranul aspru, îndurerîndu-se pînă la lacrimi de cîte ori judecă strîmb și-n anii aceștia numai strîmb judecă pe cei săraci, călcînd legea cu jurători și legea cu martori bătrîni, repezindu-și cazacii să-mplinească dabilele, să răsluie ocinele moșnești ; iar oamenii aceia, unii bătrîni ca Dumnezeu, vin mereu și cad la picioarele lui de cocon domnesc, ori ale mumei sale, plîng și-l bleastămă pe vodă, tiranul. Salva de artilerie îl detună în inimă. Știe cu ce preț și cine plătește tot acest fast strălucitor. Tatăl său a făcut rău dîndu-l pe mîna dascălilor vechi, scorojiți prin monastiri ; dar mai ales a făcut rău lăsîndu-l în seama episcopului Theofil Rîmniceanul, care i-a adus dascăli tineri, cum este acel monah straniu de la monastirea Bistrița, Mihail Moxa. Au tălmăcit împreună cîteva capitole din *Hronograful* lui Manasses. Dar mai ales au tălmăcit *Învățăturile* lu Neagoe Basarab și Moxalie a luat cuvînt cu cuvînt :

«...cu ce dreptate veți judeca săracilor în această lume, cu aceia vor fi judecate și faptele voastre în împărăția cea cerească.

«...Și să nu fățărnicești celui bogat, nici, iar, să mîhnești cu judecata pe cel sărac, ci să faci judecată dreaptă și bogaților și săracilor — ci Dumnezeu v-a ales și v-a pus oamenilor ca un izvor de apă...»

Moxa, Moxalie i-a povestit într-o seară, cînd se întorcea pe furiș de taverna «Peștele de aur», unde Carlo Saphyro, cipriota, îl inițiase într-o nouă taină a voluptății, îi povestise cum a ajuns la monastire, cum a murit tatăl său, curteanul Ion Moxa, la Călugăreni și cum, drept mulțămită, Preda Buzescu a lăpădat-o pe maică-sa din ocina strămoșească, luîndu-le partea lor din vie, din apă, din pometuri și din cîmp, vrînd s-o ia pentru sine pe Roxana, mumă-sa, care nu s-a lăsat ispitită de făgăduielile satirului bătrîn, ci l-a mînjit cu balegă cînd i-a descălecat la poartă. Apoi s-a pribegit în munții Mehedințiului, la niște neamuri. Și el s-a făcut călugăr, nevrînd să-și mai verse sîngele pentru un domn hain și păgîn, cum este tatăl coconului domnesc, pe care-l vede zobit în el, și spunîndu-i cu mîna pe inimă că singura împăcare cu sine este nu în viața monahală, scîrbavnică prin lingușire și pîră, prin desfrîu și huzur ; ci în cărturărie, în cunoașterea părții dumnezeiești a omului, aceea care-l veșnicește întru cuget.

Steagul de roşii al căpitanului Matei ot Brîncoveni execută o voltă pe dreapta la galop mic, lăsîndu-i deschisă intrarea pe podul Cetăţii de scaun. Ridică sabia de la umăr cu o mişcare greoaie, spunîndu-şi că Iovanca i-a sîngerat inima, atunci cînd era abia mbobocită şi că voievodul i-o striveşte nemilos, sub talpa cizmei ui ostăşeşti, veşnic năclăită de sînge omenesc. Dă pinteni. Intră a trap pe sub arcadele de piatră în clipa cînd clopotele Bisericii domneşti umplu curtea de dangăte, vestind praznicul Înălţării Domnului. Isuse Hristoase, ce departe este de noi milostenia ta, sărăcia ta şi pocăinţa ta şi ce strîmb şi şoldiu tălmăceşte tatăl meu credinţa întru slava ta dumnezeiască : «iubeşte pe aproapele tău, ca pe tine însuţi».

Vrea să-şi treacă sabia în stînga, să se închine. Rămîne pironit n şa. Din mulţimea de tîrgoveţi glogozită în spatele gărzilor călări îl pironesc doi ochi codaţi, albaştri şi veseli. Fata poartă mama rucărencelor. Ţine între dinţi o floare pe care o apucă repede, cu o mînă dalbă şi i-o aruncă drept în piept. Nicolae Pătraşcu o culege din zbor. Sărută floarea şi-i dau lacrimile, atî de dulce şi nmiresmat este cerul strălucitor din ziua Înălţării Domnului...

4

— Dumnezeiască înserare, măria-ta.

— Dumnezeu este pretutindeni, sfinţia ta, ori în ce limbă l-am chema şi de oriunde l-am chema.

— Nu vă opriţi la dogme, nu vă împiedicaţi de ele, măria-voastră.

— Dogmele ! Ce searbădă neputinţă... Spuneţi-mi, fiule.Vă voi spune, *padre*.

— Inima mea bătrînă aşteaptă cu teamă şi bucurie să-ţi spună : fiule. Normele bisericii catolice ne lipsesc de egoismul de a avea un singur fiu, obligîndu-ne la generozitatea de-ai avea fii spirtuali pe toţi credincioşii încredinţaţi nouă spre păstorire.

— Doamne, *padre* ! Aţi obosit.

— De ce schimbi vorba, Mihail ?

— Pentru că nu vreau să vă văd roşind.

— Eşti foarte sincer.

— Nu sînt abil.

— Ajunsesem la natura puterii tale.

— Este prin dreaptă moştenire şi tradiţie, tatăl meu fiind domn Basarab.

— Adică ceea ce a fost Valois pentru Francia. Numai prin moștenire și tradiție ?

— Adăugați osteneala dată pe cîmpurile de luptă...

— Aceasta ar fi natura juridică a puterii tale, fiule, limitată aici la Valachia.

— Am drepturi imemoriale asupra Țării Amlașului și Făgărașului, al căror suzeran sînt.

— O știu, dar voiam s-o ascult din gura ta. Dar natura puterii tale armate ?

— Am o oștire a mea prin dreptul și servituțile pămîntului. O alta, cu leafă. O alta, balcanică, venită în numele libertății.

— Și căpeteniile ?

— Ale mele prin faptă, danie și sabie.

— Și străinii ?

— N-au nici o rădăcină aici și le-am țărcuit puterea, făcîndu-i atîrnători de voia și vistieria mea. Legile pămîntului mă opresc să le fac danii în pămînturi. Atunci sînt generos cu roadele pămîntului... Voievodul se oprește în fața gardului la care a venit Chirilă, cerbul, suflîndu-le în obraz și privindu-i cu ochi înțelepți de sălbăticiune trăitoare aproape de firea lucrurilor. Înserează ușor. Cerurile vaste de deasupra Ciutăriei domnești plutesc aromitor peste tufele înflorite de liliac și lămîiță. Episcopul întinde mîna și-l scarpină pe Chirilă între coarne. Cerbul închide ochii. Muge ușor. Linge mîna uscată a prelatului, pe care el l-a iubit cu filială dragoste, de cînd a intrat în spătăria mare, plin de smerită demnitate, fără trufia științei și rangului, cu ochii umezi văzînd frescele lui Mina și trofeele cîștigate pe cîmpurile de luptă, steagurile verzi ale profetului și bairacele și tuiurile și platoșele sparte ; dar mai ales văzînd acolo stările și oștenii și căpitanii plini de tăcerile hotărîrii. N-a vorbit în deșert. N-a preaslăvit cu vorbe goale pe nimeni. A mulțumit viilor și morților acestor pămînturi, pentru jertfa lor. A vorbit latinește și grecește și turcește, dorind să se facă înțeles, nu prin tălmaci, ci prin el... Diplomat, a vorbit de cei doi stăpînitori, Mihail voievod și Rudolf II împărat, legîndu-le numele de creștinătate, fără să mai pună între ei nici un intermediar.

Episcopul Ștefan Szukay, înalt, adus de spate, cu trăsături frumoase de bătrîn purificat prin înțelegere, își reazămă brațul de brațul lui, cu un gest firesc, de părinte. Își întoarce spre el obrazul bărbierit la sînge, pe care nasul vulturesc pune o pecete de bărbăție și noblețe, ca și sprîncenele stufoase, albe, care-i ascund ochii cenușii, iscoditori. Este îmbrăcat simplu, într-o sutană de mătase, încălțat cu pantofi butucănoși, poartă scufia rangului

său și mănuși albe. Pe după gît, o cruce de lemn de chiparos pe care este sculptat trupul Răstignitului.

— Da, Mihail. Natura puterii tale ține de firescul stăpînirii pe acest pămînt. Mă-ntreb însă ce har ai tu, fiul meu, mai presus de alți stăpînitori ; ce har ai tu, Mihail, care adună atîtea nădejdi sub steagurile tale de luptă ? !... Mi-o poți spune, fiule ?

Voievodul privește în cerul sîngeriu, pe care soarele imens și roșu scapătă spre chindie. Oftează. Șoptește.

— Poate pe-al jertfei de sine, padre !

Episcopul Szukay își împreună mîinile pentru rugăciune. Șoptește ceva. Îl binecuvîntă, făcîndu-i semnul crucii deasupra frunții.

— Și acum, pînă ne vine carîta, să vorbim despre tractat, padre, spune sărutîndu-i mîna. Despre tractat și despre ceea ce doresc să făptui cu ajutorul împăratului.

Bătrînul surîde într-un fel care-l doare. Spune.

— I-am făgăduit doktorului Pezzen să nu tratez nimic, fără să fie de față. N-ar fi loial, Mihail.

— Nici nu vreau să tratăm, padre. Vreau doar să discutăm.

— Ispititorule.

Ajung la marginea lacului cu apă pură, pe care alunecă lebede albe și lebede negre, plutind grațios printre nuferii înfloriți... «Iată-ne la esența esențelor», își spune episcopul Szukay, ascultînd din ce în ce mai atent elina subtilă a acestui voievod pe care l-a iubit din cea dintîi clipă, cînd l-a văzut în tronul lui aurit, între arme și soldați și prea frumoase femei, în luxul lui fastuos și colorat, ținîndu-și piciorul legat în fețe albe întinse înainte, astfel încît să nu se scoale în picioare, dominînd sala de recepții printr-un ce ascuns, o forță interioară iradiantă pînă la materialitate, o semeție străunită ; dar mai ales printr-o sinceritate cuceritoare, prin harul de a se dărui unui vis, unui ideal transcendent, pentru că, ce poate fi altceva epopeea de arme a oștirii lui, decît această dăruire, «*in abstracto*» cu atît mai fanatică, cu cît o pregătește cu mai multă minuție. Dintr-odată voievodul irupe : ...Ardealul ! Sigismund ! Un lanț întreg de viclenii. De trădări cu atît mai mișelnice, cu cît au fost făcute în fața turcului. Cu cît au lezat nu numai legămîntul dintre doi voievozi și două țări ; dar au lovit în însăși ideea fundamentală a Sfintei Ligi : alianța creștină împotriva islamului cotropitor... (Iată-l numind singur, cu violență, idealul său abstract, dăruia i-a găsit o atît de grandioasă perspectivă concretă). Nu va accepta niciodată să facă un jurămînt de vasalitate, care să închidă în formula sacramentală și Ardealul, indiferent de cine-i va sta pe tron : arhiducele Maximilian, ori alt prinț al Casei de Austria. Cu atît mai puțin un voievod ridicat din nobilimea ardeleană. Cu atît

mai puțin o femeiușcă frivolă, fie ea din Casa de Austria, sau din oricare altă Casă a Evropei.

— Rațiune, fiule, îi șoptește... Această *furia francese* este bună numai pe cîmpul de luptă.

— Rațiune cu cei cu rațiune, padre. Noi, țara mea și eu și boierii mei și oștile mele, n-am ajuns la capătul puterilor.

— Am văzut, fiule. Or, mai corect, mi-ai arătat-o cu multă grație.

— Am fost umilit și înjosit și lipsit de ce mi se cuvenea, glorie și arme și bani și oameni, din josnică pizmă... Doresc să făptui pentru creștinătate, prin mine, nu prin cei ce pretutindeni caută trufia lor deșartă. *Padre* !... A mers atît de departe acest Sigismund, încît știindu-mă lovit de Sinan și urdie, singur în fața pierii țării mele, m-a lipsit de țara mea, cu cea mai înjositoare dintre înjosiri, prădîndu-mă de sfintele drepturi și din veac drepturi ale voievozilor.

— Te referi la tratatul din 1595 ?

— La acela, padre.

— A făcut-o singur ?

— Aici stă toată durerea mea. A făcut-o prin sfetnicii și rudele și prietenii și divanul meu. Dumnezeule. N-am să i-o iert nici dincolo de mormînt.

— Ridică-te deasupra omului, fiule... Deasupra cavalerului jignit... Chiar deasupra voievodului, dacă poți, și tu, Mihail, tu trebuie să poți... Trebuie să poți, pentru a-ți sluji gîndul care din clipa în care l-ai făcut faptă, aparține timpului. Voievodul se rupe din furia care-l coboară la un singur fapt. Se rupe din sine și de sine, atît de violent, încît îl doare. Bătrînul prelat nu joacă aici, în înserarea plină de farmec, una din acele triste comedii ale solilor veniți să dea cît mai puțin și să smulgă cît mai mult. Are încredere, oh, are încredere în acest bătrîn înțelept, care nu-i vorbește în pilde și-n tîlcuri. Care desface clipa din veșnicie și trecătorul din ceea ce este netrecător, vorbindu-i de faptele sale, de zidirile sale ; a văzut coconii cnezilor sîrbi și-ai martologilor în chiliile lor de studiu ; ori pe cîmpul de instrucție și a înțeles tîlcul adînc al acestei prezențe aici, la Tîrgoviște. Îi vorbește de Casa de Austria și de Ungaria, martiră, sfîșiată de trufia nobilimii ei, astăzi ajunsă sub scutul Habsburgilor, ea care putea fi puterea creștină pe Dunărea de mijloc, zidită în arme și-n cultură de regii ei printre care Mathia, fiul Iancului, strălucește întru slavă.

— Să găsim puntea care să lege puterea Casei de Austria cu geniul militar al măriei-tale, în folosul tuturor acestor popoare oprimate, îi spune ceremonios, înclinîndu-se adînc... Să lăsăm să

treacă o zi și două nopți de cugetare. Vom relua tratatul punct cu punct, singuri. Iau asupra mea păcatul călcării cuvîntului dat doktorului Pezzen...

— Prea supus fiu al înțelepciunii tale, padre.

— Aud tropote.

— Plecăm să-i cunoști pe cărturarii mei, padre... Mîine.

— Mi-ai făgăduit o slujbă ortodoxă, măria-ta.

— Și o solie de mare taină, din partea marelui han Ghanzi Ghirai, serenitate. Atît de tainică încît ți-o dezvălui abia acum, în semn de adîncă cinstire... Să mergem. Iată gărzile...

La poarta Ciutăriei se opresc cîțiva călăreți care înconjoară o carîtă ușoară, vopsită în roșu și albastru. Episcopul Sandor Szukay recunoaște în cavalerul care sare grațios din șa pe prințul Marcu ; iar în cel rămas în șa, pe calul negru arab, pe prințesa Iovanca Rudnik de Zagubica, prezentă la balul de aseară al curții într-o rochie pe jumătate monahală, pe jumătate războinică. În cerul catifelat, sîngeriu verzui, au început să clipească stele. Voievodul își spune c-a ajuns acolo de unde ori cîștigă totul, ori pierde totul. Se abandonează liniștii nefirești, păcii adînci și simțămîntului de plutire, pe care le încearcă în apropierea episcopului. Se-ntreabă ce taine nedescoperite lui de Daurețiu, ori de preoții Iglisiei apropie oamenii cu frățească dragoste, peste vîrstă și credință ? Iglisia... Ce ochi au iscodit preumblarea lor singuratică și cum se va tălmăci această dragoste pe care i-o arată prelatului catolic și oare poate fi Szukay un zidar liber, trimis să-l ispitească și piarză ?... Nemernică țesătură omenească, făcută să ucidă încrederea și dăruirea, dragostea și cinstea... Îi ajută episcopului să urce în carîtă, sprijinindu-l pe brațul său stîng.

— Ce puțin ceremonios ești, măria-ta, șoptește Szukay, privindu-l înțelept cu ochii lui cenușii. Se lasă în pernele carîtei, încîntîndu-se de felul cum gărzile, șase călăreți în tunici verzi, execută volte la galop mic, luînd trăsura la mijloc. Spune :

— Este cel mai potrivit loc să vorbim despre planurile tale, Mihail.

Voievodul ascultă țăcănitul potcoavelor. Duruitul roților pe drumul șerpuitor care se-ndreaptă spre conacul lui Matei ot Brîncoveni. Poleită de soarele căzut pe geana cerului, Tîrgoviștea strălucește din toate geamurile și acoperișurile ei de olane. Livezile și pămînturile și viile par cufundate într-o apă de purpură. Se aud greierii. Ce va putea face chiar acest bătrîn episcop pe lîngă Camera Aulică, pe lîngă Camera de război, pe lîngă toate invidiile care-l înconjoară pe împărat ? Este dator să-ncerce. Se-ntoarce spre el și episcopul își notează în gînd textul scrisorii din această

noapte, pe care-o va adresa împăratului, după un vechi și prevăzător obicei : «*Voievodul este de o statură nobilă, cu părul și barba negre, fața de culoare închisă și severă, om doritor de glorie și viteaz*»... Se-nfioară sub privirea arzătoare a uriașului care își pleacă spre el barba neagră, scurtă și sîrmoasă, spunîndu-i :

— Am învățat s-o iau întotdeauna înaintea dușmanului, măcar cu o lungime de cal, padre. Atunci cînd ești principele unei țări strînsă între Dunăre și Carpați, singura înțelepciune este neînfricarea. Singura scăpare stă în judecarea viitorului.

— Ce ți-a spus, ori ce-ți spune acel viitor ?

— Că dacă vrem să fim siguri de Ardeal, trebuie să avem Moldova. Că dacă vrem să fim tari la Dunărea de jos, împotriva turcilor, trebuie să fim mai întîi tari la miazănoapte, împotriva leșilor. Padre...

Îi strînge mîna să i-o zdrobească...

— Padre ! Vreau încuviințarea împăratului să-l alung pe Ieremia din scaunul Moldovei. Îi spune înfrigurat că războiul împotriva turcilor mai poate dura o sută de ani ; dar ca să poată dura o sută de ani pînă la alungarea lor din Evropa, este nevoie ca Sfînta Ligă să aibă puternice țările de la Dunăre, ieșite de sub influența polonilor și a Casei Báthory. Pe măsură ce vorbește, episcopul se lasă subjugat, nu de elocința voievodului, ci de strălucirea simplă, revelatoare a adevărului. Simte material adevărul, ca pe un datum dumnezeesc, poate ca pe acea scînteie de dumnezeire conținută în adevărul sculpturilor lui Michelangelo ; ori în pînzele lui Tizian ; ori în adîncimile scripturilor, pentru că ceea ce spune omul sumbru de lîngă el, se conține în însăși esența istoriei acestei părți din lume.

— Alugîndu-l pe Ieremia, ești sigur de Moldova fiule ?

— Vorbim aceeași limbă, padre. Moldovenii nu l-au uitat nici pe Ion vodă, nici pe Rareși, nici pe Ștefan cel sfînt. Adică, n-au uitat gustul libertății. Sîntem din aceeași plămadă.

Mai spune și altele, despre alianța secretă cu cneazul Constantin Vasile de Ostrog. Episcopul știe că ce-și dictează în gînd contravine politicii papale de luptă împotriva Reformei și a lumii schismatice, pînă acolo unde-și pune singur viața în joc, afacerea Nikifor Parasios fiind încă proaspătă în diplomația secretă a Romei. Este însă prea evident adevărul acestui Mihail voievod, să-l poată sofistica. Îi atrage atenția împăratului : «*că Mihail ar putea izgoni cu toate ofertele lui de prietenie pe Ieremia Movilă, adus ca intrus de poloni, din Moldova, care este în orice prilej potrivită contra turcilor și-l va așeza pe altul, pe care* (zîmbește, făcînd aici o voltă grațioasă pe seama majestății sale imperiale) *pe care-l va porunci majestatea*

voastră, ajutat de Constantin Vasile ducele de Ostrog și întărit de o numeroasă mulțime de cazaci ar potoli pe dușmanul moldovean, care i se obrăznicește în coastă și tătarii cerînd acum, precum sperăm, prietenia noastră, poate să zădărnicească și pornirile potrivnice ale polonilor și să le oprească prin mișcările și năvălirile tătarilor și astfel, apoi să treacă Dunărea și pînă la Constantinopol să devasteze tot ce va găsi în cale cu fier și foc și astfel să constrîngă pe turc la ce va voi majestatea-sa...»

— Excelent, excelent, își spune, pentru că s-a identificat atît de mult cu această idee strategică de o magnifică simplitate, încît crede că, el este cel care-i configurează voievodului planurile de război ale acestui an.

Carîta lunecă ușor pe o alee de nisip, străjuită pe stînga și dreapta de lampioane multicolore agățate cu grație în crengile arborilor.

5

— Sufletul meu se desfată, iubitule și stăpîne, șoptește Velica... Poate n-ar fi rău să le spui acestor sfinți ierarhi ce crezi tu însuți și ce visezi tu însuți. Ai tăcut prea mult... Gazda s-a neliniștit.

O strînge de mînă. Velica se lasă în jilț, zîmbindu-i fermecător jupîniței Elina care stă cu grație lîngă tatăl ei, bătrînul boier Udrișteș din Fierești, dăruit tîrziu cu încă un fecior, poate să aibă doi ani acest Năsturel Udrișteș ot Fierești, pe care nu va mai apuca să-l ia la oaste, dar care i-a șcornit destule vorbe lui Udrișteș cel bătrîn, însurat a treia oară cu o văduvă tînără și frumoasă. Stă de cîteva ceasuri în acest jilț, vegheat de gazdă, căpitanul Matei ot Brîncoveni, holtei, care după privirile pe care le schimbă cu Elina boierului Udrișteș, nu va mai rămîne multă vreme holtei și-n aceste ceasuri și-a limpezit gînduri cețoase. Aveau dreptate cei vechi, elinii, să iasă în agora. Păcatul lor a venit de-acolo că n-au știut cît timp să dăruiască agorei și cît faptelor. Cum se pare că nu știu nici acești trei studinți elini, întorși de la colegiul iezuit «Sfîntul Anastasie» din Roma. Constantin Cantacuzinul, feciorul lui Andronic, care i-a adus o scrisoare a tatălui său, plină de disperare ; frumosul efeb Dionisie Comnen poreclit «Seroglanul» și colțosul de Pantelimon Ligaridis din Chios, care-l adulează în catrene pline de miez, spunînd că omenirea este datoare Helladei lumina sa spirituală, conștiința de sine și cunoașterea și că destinul face ca o țară care-a

cunoscut ortodoxia prin slavonă, să elibereze de tiranie Hellada, prin sabie.

Sufragiii primenesc talerele cu gustări clădite meşteşugit : icre negre, -piept de curcan umplut cu castane şi stafide, spinare de iepure împănată, cegă şi nisetru afumat, pastramă de mistreţ tăvălită în boia, păstrăvi uscaţi la fum de cetină, daţi prin ulei de măsline, sitari şi potîrnichi în sosuri scăzute făcute cu mirodenii şi vin. Paharnicii hărnicesc cu vinuri albe de Valea Călugărească. Vin cofetarii cu vişinile şi cireşile de mai în miere, cu baclavalele şi saraliiile, cu cataifurile şi şerbeturile, vin cafegiii cu ibricele de aramă scoase de pe jăratec, umblă ca nişte umbre şi se topesc în umbrele stîlpilor de castan sculptat care susţin grinzile acestei odăi ciudate, plină de divane pe care oaspeţii stau tolăniţi, ori stau turceşte, avînd măsuţele cu bunătăţi la căpătîi, fără vreo sfială şi fără ieghemonicon. Singurii cu jilţuri sînt cele două feţe bisericeşti, episcopul Theofil Rîmniceanu şi Szukay, apoi, Velica şi el, pentru că nu suferă să stea în zăcerea trupului, cînd macină gînduri.

— Păcatul ortodoxiei, spune episcopul Szukay în elină, este că nu stîrneşte controversa. Catolicismul a născut un Luther. Un Hus. Un Calvin.

— Pentru că încă n-a avut vreme să se cunoască pe sine însăşi, sfinţia ta. La hotarele lumii creştine, a fost şi este o credinţă luptătoare, nu una de dogme şi colegiu... Acesta este ortodoxismul nostru valah. Pentru că, slavă Domnului, ortodoxismul bizantin, a avut parte de toate controversele, spune cu glasul lui bărbătesc episcopul Rîmnicului.

— Din controversă se naşte adevărul. Sau măcar o parte din adevăr.

— Atunci cînd stai la universitatea din Padova şi turcii sînt la Dunăre, arhonta Cantacuzen.

— Cultura nu are hotare, sfinţia-ta.

— Dar are baştină, arhonta Comnen.

— Toată Evropa apuseană are o singură limbă a înţelepciunii : latina. Pînă şi rezultatele autopsiilor oprite de Sfînta noastră biserică sînt comunicate în latină. Recunoaşteţi că măcar atît să fi dat Roma şi trebuie să-i mulţumim.

— Sfinţia voastră se gîndeşte desigur la cercuri închise.

— Aceşti studenţi greci sînt un cerc închis ?

— Aparţin bogătaşilor constantinopolitani.

— Nu recunoaşteţi nici un merit catolicismului ?

— Toate meritele.

— Atunci ?

— Rămîne o lume dincolo de lumea noastră. Sîntem latini, dar sîntem foarte mult şi acei daki vechi ai acestor locuri. Ne-am plănădit la o răscruce de vînturi, între Bizanţ şi Roma. Dar dincolo de Bizanţ, stă Răsăritul. Nu putem fi decît noi înşine, dincolo de Roma şi Bizanţ, arhonta Ligaridis. Prin limba noastră... Ce zici, Moxalie ?

— O trudesc ca pe lut, sfinţia ta şi iese frumoasă şi viersuioare şi îmbrebenită...

— Bună doar pentru aceste hotare.

— O vrei pentru altele, arhonta Comnen ?

— Visez o cultură a Răsăritului, care s-o întreacă pe aceea a Apusului, sfinţia-ta. O lume măreaţă, care să-nvie geniul Helladei...

— Deci, o lume greacă, arhonta, peste lumea aceasta a pămîntului. Înainte vreme, plugarii greci îşi hrăneau cărturarii. Acum, cărturarii se vor hrăniţi de bulgari şi sîrbi, dar mai ales de valahi ! ..Noi să dăm grîul, alţii să ne dea buchiile. Mumele noastre să ne facă, alţii să le-nveţe cum să ne cînte cîntecele de leagăn.

— Te-nchiseşi, prea sfinte părinte, îi spune românește.

Apoi, în elină.

— Nimănui nu-i place să poarte straie de împrumutat, ca o rudă săracă, mai ales cînd se ştie bogat. Voiam să aflu cum stă cu Roma tînărul Tomaso Campanella (îşi aduce aminte cuvînt cu cuvînt de cele povestite de Carlo Magno)... Părinte Szukay, ai dreptate. Ortodoxia n-a dat pînă astăzi nici oratori vestiţi, nici un Sfîntul Toma d'Aquino... Virtutea ei este alta... O ştim cu toţii, dar o uităm, tocmai pentru că o ştim.

— Să mă ierţi, fiule, dar nu cunosc această virtute...

— Virtutea ei este să dea mucenici, părinte al meu.

Searbăde vorbe despre vorbe. De ceasuri întregi aceşti tineri arhonţi îşi aruncă în cap nume ilustre ; ori mai puţin ilustre, îndopîndu-se cu bunătăţile căpitanului Matei ot Brîncoveni. Îl înfăşoară pe Democrit în piept de curcan şi-l hlăpăie garnisit cu Ioan Psellos necat în icre ; ori cu Nicetas Choniates dres cu vin de Valea Călugărească şi servit pe versuri de Teodor Prodomos. Nikifor Parasios era altceva. Nu vărsa nume, ca dintr-o fîntînă fără fund. Nikifor Parasios trăia tragedia Helladei, nu papagalicind-o. O vedea sfîrşită, vlăguită de cei vechi, sfîşiată de desfrîul Bizanţului, căzută în robia turcească. Nu voia ca aceştia, tinerii, s-o strămute la curtea Ţării Româneşti, pentru că e slobodă şi bogată. Ce-ar putea muta aici ? Numele acelea ?... Ştiinţa acelor nume ?... Ce vanitate goală şi searbădă... Îi este nespus de drag episcopul Theofil Rîmniceanu. Îi este drag tăcutul Matei ot Brîncoveni, care o ascultă pe jupîniţa Elina rostind o colindă de vînător şi spunînd că de cîte ori aude

acest ghiers, o podidesc lacrimile. Și că a citit ea însăși, o pagină din *Chronograful* lui *Manasses*, tălmăcit de cuviosul Moxalie ; dar că mai presus de toate ar vrea să-i tălmăcească cineva *De imitatione Christi* de Thomas a Kempis și alte asemenea ciripește Elina aceasta preaînvățată, semn că boier Udrișteș nu-și pierde vremea la Fierești.

Velica tace înțelepțește în rochia ei de brocart venețian, închisă pe sîn, lăsînd să i se vadă numai gîtul arcuit și puternic și dalb, în care vede tresărind vîna albăstrie pe care atît de amețitor o cunoaște. Episcopul Theofil parcă i-a opărit pe studinți. Îl încolțesc toți trei, Ligaridis spunîndu-i că un Aristotel aparține omenirii și numai dacă pe el l-ar fi dat Hellada... Îl simte pe episcopul Szukay ostenit, cînd recită în italiană imnul scris de Petre Cercel ;

«Potentissimo Dio del Sommo, et imo...»

Episcopul ajunge la versurile :

«La tua misericordia, con cui Dio
Ottimamente il tutto volger puoi...»

Oftează. Își ridică privirea în bagdadie pentru versurile următoare. Se oprește văzîndu-l pe prințul Marcu, alb, spectral, desprinzîndu-se din întunerecul colonadelor. Voievodul îi face semn să se apropie.

— Ai întîrziat, fiul meu, îi spune.

— Să mă ierte măria-ta și gazda... Am fost de caraulă pe Cetatea de scaun, pînă la miezul nopții... Totul este în pace și-n liniște, măria-ta.

Înseamnă că solia tătară a fost condusă la palat, în taină și că de mîine începe iarăși jocul acela tăios, care dincolo de vorbe, angajează însăși soarta Țării Românești. O ascultă pe Velica șoptindu-i că este vremea să-i lase singuri pe acești filosofi ; iar ei să-și citească soarta după mersul stelelor.

Logos ! Tao ! Samudaia !
Poarta lucrurilor spirituale.

Pricina durerii... Dorința, pricina durerii. Văzul. Auzul. Vorba. Pricina durerii. Ce departe este de ziua aceea petrecută la Poarta lepădării de sine, sub muntele Cozia, cînd s-a călătorit la Samarkand și-n Cetatea de piatră, fără să-nțeleagă rostul acelei transmigrații. Și ce aproape este de carnea pietroasă și fremătătoare și

fierbinte a Velicăi. De tainele de ei ştiute, pline de voluptate şi pierdere de sine, întîmplate la lumina stelelor, în chioşcul fermecat din via Velicăi.

Episcopul Szukay spune că datoria cărturarilor este să ajute astăzi pe cel care a ridicat sabia libertăţii, pentru că, numai în libertate poate înflori cultura şi că astăzi, biserica apostolică şi biserica răsăriteană, trebuie să-şi plece genunchiul, dincolo de trufia deşartă, la tronul Fiului Domnului, înţelegînd că pieirea lor va fi prin neunire şi vrajbă. Şi aşa precum oşti preacatolice luptă sub sabia unui principe ortodox, aşa şi cărturarii, fie că-şi scriu operele în latină, fie că şi le scriu în elină, una să fie.

Vorbeşte încet, dar glasul lui uscat de predici se aude limpede, de parcă fiecare cuvînt ar trăi o viaţă a lui, de-sine-stătătoare.

Se mai ascultă poetul Stavrinos, recitînd şi acompaniindu-se la chitară. Povesteşte în hexametri trecerea oştii româneşti peste Dunăre, condusă călare, prin trăsnete şi valuri cît munţii, de acela de care se cutremură balaurii şi leii.

Ascultă ca şi cînd Stavrinos ar cînta faptele altcuiva străin, din altă lume.

Ca întotdeauna, nu are vreme. Nu are vreme şi nici bani şi nici nu vrea să mute la Tîrgovişte un Bizanţ care nu se regăseşte pe sine, la el acasă. Vede chipurile palide, nobile ale fiilor de arhonţi, cu sînge împărătesc în vine. Vede ochii lor lăcrimînd. Şi dintr-o dată, ca o străfulgerare care i se implîntă în inimă, atît de dureros încît o simte chircindu-i-se, ştie, înţelege, vede ce-nseamnă Cetatea de piatră. Munţii plutind în nouri. Zamolxis. Şi ce încă ? Şi de ce, aici, sînt doar atît de puţini, ai pămîntului ? Matei ot Brîncoveni. Theofil episcop Rîmnicului... Marcu. Acest Moxalie, ieromonah. Acest boier Udrişte singurul credincios lui Petre Cercel, care-a tăcut, cu toate că este tobă de carte latinească şi elină şi slavonească. Şi această Elina. Şi această Velica, scumpă inimii lui. De ce nu este Radu Buzescu ? De ce nu sînt alţii ?... Şi cum poate el să zidească întru cărturărie, cînd cealaltă zidire, a Ţării, nu-i mîntuită şi Hassan-Hadîmb şi-a pornit galerele şi caicele spre Gurile Dunării şi ienicerimea spre Sofia şi cum se poate aduce Democrit împotriva lui Hassan-Hadîmb ; ori Aristotel ; ori Sfîntul Toma d'Aquino, ori sfîntul Anton de Padova ; ori Hus, ori Calvin, ori Luther şi ce se poate face aici chiar cu o ardere pe rug în numele unui adevăr, oricît de cuprinzător ar putea fi acel adevăr ? Şi ce aproape, ce fierbinte este Velica şi cum îi simte cu toate simţurile aroma trupului şi pe buze, buzele ei tămăduitoare, pline de harul uitării.

6

Duminica celei de a treia aflări a capului Sfîntului Ioan Botezătorul, după slujbă. Biserica domnească pătrunsă de lumina împăcată căzută prin vitralii, cu Christos Pantocrator, privindu-l îngăduitor din înaltul cupolei, unde Mina i-a întărit culorile, i-a dres tencuielile, asprindu-l mai bărbăteşte la trăsături, spunîndu-şi că a făcut tot ce este în puterile unui om şi domn să facă pentru mîntuirea ţării sale. Stanca în jilţul ei de doamnă neslăbind-o din ochi pe Velica aşezată între Elina Udrişte şi Sima Buzescu, în pronaos, gătite cu rochii lungi de brocat ţesut cu flori de mărgăritare, Velica purtînd o salbă de ţechini vechi, de pe vremea lui Soliman Magnificul, cu cinci lanţuri, cercei grei bătuţi în diamant, încercănată de nopţile lor nedormite, Iovanca Rudnik de Zagubica în costumul haiducilor sîrbi lîngă prinţul Marcu, divanul stînd măreţ în strană şi-n două jilţuri, în naos, cei doi comisari împărăteşti, episcopul Ştefan Szukay în odăjdiile albe ţesute cu fir, cu mitra episcopală mai sărac semănată în pietre scumpe decît mitra mitropolitului Eftimie şi *Ulrichskirchen I. U. Doktor* Bartholomeus Pezzen, cocîrjat în blana de samuri pe care i-a dăruit-o şi pe care o mîngîie pe furiş, duios, privindu-i spicul cînd se preface că se roagă, mieros, coborîndu-şi privirea în dalele de piatră. Acest Pezzen a rumegat toate registrele de plăţi ale lui Hödl, ţipînd răguşit că se risipeşte visteria imperială, că oştenii s-au îngrăşat nepermis de mult şi că n-au tras un plumb decît la exerciţii, în manechinele umplute cu paie, faţă de care se arată foarte viteji. A poruncit să se pună mai multă apă în ciorbe. Să se înjumătăţească raţia de carne, reiterii fiind trimişi aici să lupte, ori este ştiut că un soldat gras nu face două parale. A cercetat dacă cizmele sînt tălpuite. Caii potcoviţi. Păturile ţesute şi uniformele cîrpite. A fost scos în fluierături din lagărul călăreţilor din Ungaria de sus, unde Hödl i-a raportat că s-a aruncat în înaltul demnitar cu cele mai nedemne obiecte. Nu poate spune că se poate cîştiga o campanie avînd intendenţi oameni ca Pezzen şi din clipa cînd acesta şi-a început lucrările lui de şobolan, l-a pătruns o îngrijorare amară şi o temere surdă, necrezîndu-l pe Pezzen singurul consilier împărătesc cu asemenea vederi mărunte. Şi-a adus aminte cu lehamite de toată hîrţogăria făcută cu împăratul, cu cancelariile aulică şi de război, pentru plata oştenilor, pentru datoriile lor faţă de el, cel mereu platnic.

Aşa cum stau în jilţuri, cu colanul de consilier de gît, Szukay rezemat în cîrpa lui episcopală, daurită în urmă cu Erik Lasotta, contele Lajos de Lojon şi Hödl şi în dreapta şi stînga jilţurilor ve-

ghiați de căpitanii Gaspar Kornis și Pongratz Senneyey, săcuiul care pînă astăzi nu i-a dat nici un semn că ar veni cu gînduri de legătură, așa cum stau, în numele Habsburgului și din împuternicirea lui, sînt numai măreție și forță. Doar el vede golul de dincolo de această măreție și de această forță. Îl vede și o teamă oarbă, uscată și searbădă i se-ncuibează în cuget. În alt jilț, în partea dreaptă a naosului, sub sfîntul arhanghel Mihail, pe perne și covoare, stă turcește, cu turbanul pe cap, imbrohorul marelui han Ghazi Ghirai, străjuit de șase baaturi avîndu-i în stînga și dreapta pe Gheorghe Rați și Bernardfy, solul unguresc la Crîm. Ard toate lumînările. Ușile bisericii domnești sînt închise și vegheate de gărzi în arme. Îi face un semn abia schițat lui Abdul Kassim Babul, vajnicul Kaplan, îmbrăcat în scutier, așezat de «veghe» lîngă un prapor bisericesc. N-a vrut să-l lipsească de acest sfat de taină, care oricum ar fi ajuns la urechile sultanului. Așa va ajunge prin ochii și mintea lui Kaplan, mai curînd prieten decît dușman, sol răbduriu care-a cîștigat o avere din misiile lui solicești.

Imbrohorul în șalvari verzi și caftan negru, uscat de drum, își începe vorbirea solicească, preamărindu-și stăpînul, preamărindu-l pe Michely beyul. Întreabă pe trimișii împăratului de ce-a lăsat Sigismund tronul Ardealului și ce vrea să facă împăratul romanilor cu această țară.

Își aduce aminte de mărturisirea principesei Nurbanu, ridicată de trei luni de pe patul lăuziei. Stînd împlinită în dragoste de-a stînga Stanchii. Mărturisire făcută atunci cînd l-a judecat pe căpitanul Moisă Săcuiul. Visul de mărire al marelui han care vrea să renască împărăția lui Timur. Să se înscăuneze la Samarkand, după ce s-a prosternat la Gur-i Emir. Vis de mărire care se poate făptui doar cu aurul stors Evropei răsăritene. Prin Lazarus Henckl și Marcu Schonkabunk a intrat din nou în legătură cu Casa Füger. Marele han a schimbat la Liov, sub nasul gărzilor și vameșilor lui Zamoyski și regelui, drugi de aur pentru care a încărcat în lăzi peste două milioane de guldeni. Acum Șitak bey, omul care a condus chervanul cu aur de la Bachcisarai la Liov și înapoi, ocolind pos-turile căzăcești din stepă și fortificațiile leșești, este aici, în stînga mbrohorului, cu ochii întredeschiși parcă moțăind, ori parcă meditînd. Nu știe că iscoadele cancelariei de taină, «cerșetori» și «caici» și «orbi» și «neguțători», i s-au ținut de călcîi atît la Liov, la «Lebăda de aur», cît și la București, la «Potcoava de aur», care este egată prin beciuri cu covorăria lui Faizi Ahmet. Aici, Șitak bey -a întîlnit cu doi dobrogeni, cu un neguțător turc de covoare, cu n geamgiu venețian și un cămilar arab, de la Damasc. Au vorbit n arabă, aproape patru ceasuri. Marele han Ghazi Ghirai a schim-

bat aur de două milioane guldeni și împăratul romanilor a trimis la Tîrgoviște o tractă, care adeverește că este dator voievodului Mihai, zece mii de țechini, darul pe care-l face stăpînului de la Bachcisarai. Zece mii de țechini care lui Ghazi Ghirai i se vor părea o insultă, dar care îi vor smulge încă cîteva luni de bunăvoință ; ori de așteptare ; ori de solii pline de amenințări pipărate.

Își pipăie paitza de aur, cu cap de leu, darul Sublimului pe care-o poartă la gît în cinstea solilor lui Ghiri Ali Chan. Caută lacom privirea imbrohorului care vorbește de știința islamului, protejată de marii hani mongoli. Spune că stăpînul lui, Chiri Ali Chan Ghazi Ghirai îi cere luminăției sale împăratului roman, pe lîngă darurile obișnuite între stăpînitorii lumii, îi cere tabele astronomice, doi robi astronomi, hîrtie și zece femei blonde pentru harem.

Nu poate prinde privirea imbrohorului, care alunecă peste icoane și sfeșnice, peste oameni și lucruri, ciudat întoarsă spre înăuntru. Biserica s-a umplut de miros iute de iuft și fum și cal și cumîs, îmbibate în calpacele și benișurile tătarilor. Întîlnește privirea disperată a episcopului Szukay, ca și pe cea tăioasă și batjocoritoare a lui Kaplan. Se pleacă în jilț. Spune :

— Șitak bey tace, ori Chiri Ali Chan l-a trimis aici să vorbească ? !

Se sperie auzindu-și glasul bubuind sub bolțile bisericii. Tresare imbrohorul. Doktorul Pezzen se zgribulește în blana de samuri.

— Stăpînul meu și-al răsăritului, zice ce zici tu, Mikaly bey. Am slobod să-ntăresc cu jurămînt spusele tale, care tălmăcesc gîndurile lui Chiri Ali Chan.

— Cuvîntul tău este sfînt pentru noi, Mialy bey, spune imbrohorul. Te-ascultăm.

...Episcopul Șandor Szukay, simte atît de aproape mirosurile sălbatice ale soliei tătare, încît se-nfioară. Vede ochii oblici, impenetrabili, vicleni, trăsăturile hunice, imobile, armele acelea cumplite, hangere și săbii încovoiate și se gîndește prin ce minune Mihail Voievod a putut cîștiga biruința asupra acestor nomazi înspăimîntători, care lovesc noaptea prin surprindere și cum ar arăta imbrohorul ; ori Șitak bey în lumina incendiilor, gonind călare, stropit cu sînge, fluturîndu-și sabia. Și cum ar fi o luptă corp la corp cu acești călăreți... Și de ce nu se naște un Homerus al răsăritului, care să cînte aceste bătălii cumplite, bietul Stavrinos ascultat în hexametri aseară, avînd mai mult bunăvoință și exaltare, decît har poetic. Iar barzii ascultați la curtea din Alba Iulia, avînd doar pinteni și pelerine și destul de rar glasuri plăcute de baritoni. Știe destul de bine turcește, foarte multe cuvinte au asemănări și rezonanțe cu limba maghiară, nu este un filolog erudit, de-abia un ama-

tor ; și se acuză că s-a lăsat vrăjit de Mihail, lucru dăunător misiunii. Își făgăduiește să asculte imparțial discursul voievodului, adresat soliei tătare. Rămîne surprins de imparțialitatea cu care acesta explică abdicarea lui Sigismund și Statutul Ardealului.

— Pe Alah, știm, Mikaly bey, viteazule. Lasă-l pe acel ciine spărit. Spune ce va fi astăzi cu Ardealul ?

— Este luat sub protecția împăratului, Șitak bey.

— Să ți-l dea ție. Să adauge cetățile Oradea și Temișoara. Atunci putem crede în prietenia împăratului romanilor, către tine. Prin tine, către Chiri Ali Chan.

Lucrurile se împotmolesc. Episcopul Szukay îi șoptește doctorului Pezzen, ascuns în blana de samuri :

— Este rîndul domniei tale, excelență... Explică acesor sălbatici punctul de vedere al sacrei majestăți romane.

Doctorul Pezzen ar vrea parcă să se scurgă în pardoseala de piatră, care i-a înghețat picioarele, vîrîndu-i în trup o răceală cu gust de moarte. Nu poate suferi risipa nebună de aur și pietre prețioase din această biserică, sfidînd ascetismul lui Hrist. Cădelnițe de aur încrustate cu rubine pentru solda unui regiment de cuirasieri. Aur pe catapeteazmă, aur la ferecăturile cărților bisericești, foi groase de aur învelnid Biblia, aur la sfeșnice, la broderii, rame groase de aur la icoane și vicleanul oriental, acest prinț risipitor ca un Cresus, așezat ca o lipitoare pe imperiu, dezarticulîndu-i împozitele, împrumuturile, obligîndu-l pe el să cerșească aur la nesuferiții de bancheri ovrei, cînd aici, aici pînă și potcoavele cailor sînt bătute în cuie de aur. Cînd începe să-și pițigăie cursul despre statutul principatului Ardealului, știe că-l urăște pe uriașul tolănit în jilțul aurit, care-l privește cu ochi cinici de bastard oriental. Se face mic în șubă, auzindu-l pe tătarul mîncător de carne de om izbucnind într-un rîs nechezat :

— Pe Allah, împăratul romanilor și-a trimis măscăricii în chip de soli ?... Spune-i să tacă, beyule...

— Să stăm în cuviința soliei, Șitak bey.

— Stăm după poruncă, Mikaly. Am bătut atîta cale să le spunem acestor soli că spurcatul Mahomed a băgat vrajba în neamul lui Chiri Ali Chan, momindu-l după Ieti Ghirai, pe fratele cel mai mic al stăpînului răsăritului, Iskender-mîrza baatur, care-a fugit la Istambul, așteptînd oști cu care să se-ntoarcă.

Vede rînjetul lui Kaplan și nu știe dacă e de plăcere pentru intriga sultanului sau mai curînd pentru felul cum îl probozește Șitak bey, el însuși, Kaplan, fiind mai apropiat de Șitak bey prin ființă, decît de sultan. Ar fi vrut ca mersul soliei să fie altul. Mai

plin de diplomație. Imbrohorul și Șitak bey nu se lasă căzuți în mrejele politicești. Se rup de sultan, nu mai calcă olaturile Ungariei de sus, nu mai ard și robesc părțile mărginașe ale Ardealului, dacă beyul Mikaly le jură prietășug și dacă tot el jură că împăratul romanilor nu va face pace cu gîdele de la Istambul. Planul lui Ghazi Ghirai se sprijină pe planul lui. Vrea și Ghazi Ghirai ca oștirea musulmană să fie atrasă la Dunărea de jos și de mijloc, pentru a putea năvăli dincolo de Volga, spre Aral. Rudolf vrea și el ca sultanul să-și dumice grosul oștirii, împărțind-o la Dunărea de jos și în stepele fără sfîrșit ale Mării Negre... O vede în ochii bătrînului Szukay, care-l ascultă cum laudă puterea sublimului han, stăpîn al Răsăritului, puterea și înțelepciunea lui, care-l îndeamnă să-și trimită soli atît de înțelepți pentru această întîlnire de taină. Va rămîne ca o stea luminoasă pe cerul vieții noroadelor, acest sfat. Să fie ascultat cu respect și cinstire, omul sfînt, episcopul păstor de suflete, prin gura căruia se vor auzi dorințele și poruncile celui mai puternic stăpînitor al Apusului, împăratul romanilor.

Bătrînul Szukay îi mulțumește, făcînd asupra lui semnul crucii.

Abia atunci își dă seama de straniul acestei consfătuiri. Bolțile Bisericii domnești preluînd glasurile prea cataloice, ori cele behăite ale închinătorilor lui Allah. Praporul adăpostindu-l pe solul sultanului, sălbaticul și vicleanul Kaplan. Cele cîteva jupînese și jupînițe din strane, neînțelegînd mare lucru, vegheate cu gelozie de Stanca... Velica învăluită în lumina unui zîmbet atoateștiutor și atoatefăcător. Se întărește în el în gîndul că asupra acestor clipe vor chibzui cu aplecare divanul sultanului, consiliul de război al lui Rudolf, divanul marelui han, Ieremia Moghilă și sfetnicii lui, Zamoyski și seimul, pentru că sultanul va repezi olăcari și pentru că el însuși îl va vesti pe Constantin de Ostrog și pe Tarnowsky, astfel încît să afle iscoadele lui Ieremia și Zamoyski. Își mîngîie barba sîrmoasă, creață, dată azi dimineață cu uleiuri egiptene, parfumate și luată din foarfecă. Bătrînul Szukay adună un înțelept, cu un diplomat subțire și cu un bun creștin. Le spune tătarilor că se bucură văzînd cu cîtă prețuire îl înconjoară pe măria-sa voievodul Mihai, căruia însuși împăratul romanilor îi acordă cele mai înalte onoruri, ca unui războinic vestit prin faptele sale vitejești. Din partea împăratului romanilor se adaugă la solia și darurile către sublimul han, contele Lajos de Pojon, el însuși mare astronom și cunoscător al științei numerelor, care va vedea la Bachcisarai de ce tabele astronomice are nevoie stăpînul răsăritului.

Îl ascultă lacom pe bătrînul episcop, căutînd să-i deslușească felul de a gîndi.

Mîine îl va încolți pe punctele tractatului. Luna lui mai s-a scurs. Va trece și bairamul. Oștile lui Hasan-Hadîmb se vor mișca. Încotro ? se-ntreabă ridicîndu-și privirea la Isus Pantocrator, care-l binecuvîntează de pe cupolă, privindu-l cu ochi adînci, plini de omenească înțelegere. Bat dintr-o dată toate clopotele. Marele logofăt Theodosie Rudeanu iese din strană, desfășurînd înscrisul de legămînt ostășesc cu Kirin Chani Ghazi Ghirai stăpîn peste Ak-Orda, carele din marele și nebiruitul și înspăimîntătorul Ghinghis-Chan se trage, stăpîn al Răsăritului și al tuturor războinicilor trăitori în corturi de pîslă din Deșt-I Kîpciak pînă în pustiurile strălucitoare de la ivirea soarelui. Ascultă recules, pentru că Theodosie a-nțeles de data asta și, fără să-i spună el, a schimbat titlurile și vechile începuturi de hrisoave, umplîndu-l pe acesta de slavă și mărire...

Am zis și am blagoslovit cu încredințare și blagocinstiti și de la Cristos iubire săngur stăpînitorii, Mihai voievod, fiûl celui mai mare și răposatului Io Petrașco voievod, bucuriia domnului ce Dumnezău au dăruit cuprinderea pămîntului și stăpînirea a tot pămîntul Ungarovlafiia și Vlahiia și alte părți strine, Armalașii și Făgărași și erțec.

Cu putere poruncii mele și noi toți în puterea poruncii cu toată inima curată ce am stăpînit și acum mă slăvescu cu ceru și cu slava împărătească...

Îl vede pe Radu Buzescu ascultînd cu fruntea lăsată în palme. Pe Velica cu lacrimile curgîndu-i pe obrazul alb. Ascultă hrisovul și clopotele și glasul privirii lui Szukay, glas bătrînesc și-nțelept de împăcare cu sine și cu lumea pe care abia a cunoscut-o.

7

Bat toate clopotele Tîrgoviștei. Clopotele de slavă și bună vestire. Clopotele Tîrgoviștei toate, sunînd și de data asta pentru Europa.

— Bat în cinstirea împăratului romanilor ; ori poate pentru mai mult decît atît, fiule !

— Ți se pare că au un glas deosebit, padre ? !

— Solemn și grav și altceva, pe care nu-l pot numi, dar îl simt.

— Poate un pas pe care l-a făcut Apusul spre Răsărit.

— Și Răsăritul, prin tine, spre Apus.

— Este o necesitate și o lege, padre, pe care am înțeles-o mai devreme decît alții. Port pe umeri povara destinului țării mele.

Este o povară care zdrobește. Nu vreau să fiu blestemat de dincolo de mormînt.

Episcopul Szukay face semnul crucii spre mulțimea adunată dincolo de porțile palatului domnesc. Ziua de duminica Orbului, a treizeci și una de mai, senină și plină de lumniă, scaldă Tîrgoviștea, curgînd albăstrie și caldă peste verdele fraged al livezilor, peste olanele roșii și plăcile de ardezie, peste șița nouă a conacelor boierești, peste zidurile albe, ori albastre ale caselor cuprinse de pe ulițele negustătorilor. Episcopul se lasă furat din nou de măreția oștirii călare înșirată pe două rînduri în lungul drumului pietruit. De pitorescul costumelor purtate de cei de jos, care par a fi oamenii liberi, lejeri în felul cum stau și în cel în care-și aclamă suveranul. Femeile aruncă flori în caleașca aurită, trasă de un superb echipaj de opt cai albi, harnașați cu hamuri roșii și verzi, bătute în paftale de argint. Probabil, doctorul Pezzen a făcut un atac de gută, socotind cîți reiteri pot fi întreținuți din prețul acestor hamuri.

— Ți l-ai cîștigat de dușman pe scumpul *Ulrichskirchen*, fiule... De ce nu l-ai luat cu noi ?... Ori de ce nu ne-ai lăsat să venim singuri ; iar tu să-ți păstrezi solitudinea princiară ?...

— Aici, voia mea este sfîntă, *padre*... Așa am vrut !

— *Amen*, șoptește episcopul, învăluindu-l cu o ciudat de caldă privire pentru ochii lui cenușii.

Se simte înghesuit și neînsemnat lîngă uriașul ars de soare, îmbrăcat în cuirasă suflată cu aur, purtînd o căciulă albă, din hermelină, cu lanț de aur trecut sub bărbie, cu trei pene de flamingo prinse într-o montură de rubine, învăluit lejer în pelerina sîngerie de brocat de Damasc, țesut cu mari vulturi bizantini, din fir de aur. Totul este numai aur și diamante și stofe orientale, de-o superbă armonie. Piciorul de care se vaită cu ipocrizie și-l ține întins în cizma roșie, cu carîmbii înalți, legat cu cîteva fețe de mătase albă, imaculată. A fost imposibil să se încheie tractatul și-n numele Ardealului. Documentele, așa cum au ieșit după cinsprezece zile de tîrguieli aprige, nu sînt nici pe departe un act care confirmă o vasalitate. Dimpotrivă. Constituie un act de alianță, între două puteri egale și doi suverani, aproape egali. Voievodul s-a dovedit inflexibil, cu toate că, mai la urma urmei, el este solicitantul... Solicitantul ? Cu toate formulele de magnificiență ale sacrei majestăți imperiale, solicitantul pare Rudolf. Dumnezeu știe că a făcut totul să împace interesele imperiului, ale împăratului, Ligii și Ungariei, cu mîndria aproape bolnavă a acestui principe pe care-l iubește cu un fel de spaimă secretă.

— La ce te gîndești, *padre* ?

— Privesc fiule... Totul mi se pare un basm oriental, plin de ast și strălucire.

— M-am gîndit în noaptea asta la discuțiile noastre, *padre*...

— Au fost multe și felurite și subtile, Mihail. La ce anume e-ai gîndit ?

— La virtuțile catolicismului, *padre*.

Caleașca iese din drumul pavat cu piatră de rîu, în șleahul care oboară în Ialomița, străjuit de plute străvechi. Voievodul își lasă privirea să alunece dincolo de șirul de plute, spre cupola de plumb a monastirii din Deal. A cîta oară, monastirea tatălui și moșului său este martora unei întîmplări de răscruce în viața lui ? Azi-noapte a venit olăcar de la Tarnowsky. Zamoyski lucrează.

— Și la ce concluzii ai ajuns, Mihail.

— Pînă acum am făcut doar înșiruirea de fapte, *padre*.

— Sînt curios, fiule.

Voievodul îi face semn prințului Marcu să se apropie. Prințul face escortă la portiera episcopului. Alaiul este format din trei caîte, cea voievodală urmată de carîta doamnei Stanca în care merge Pezzen și marele logofăt Theodosie Rudeanu și o a treia, cu cei doi căpitani, urmată de escorta călare. Divanul și scribii nemți, ori unguri, sînt de azi-dimineață sus, la monastire, întru așteptare și chibzuință. Nicolae Pătrașcu conduce steagul de roșii care deschide alaiul. Totul este făcut după temei ostășesc. Acolo sus nu este ngăduită nici o femeie. Nici una, pentru că Velica, travestită în urtean, nu se cuprinde între jupînesele curții. Prințul Marcu se apropie la galop mic. Înaintașii intră în vadul Ialomiței. Se întoarce pre bătrînul prelat, înnobilat de odăjdiile lui albe, cu mitra puriicîndu-i trăsăturile ascetice.

— Iată-ne, prințul care reprezintă ortodoxia luptătoare și sfinia-ta, care reprezinți catolicismul luptător, alături în această caeașcă, în drum spre locul unde ne vom jura prietenie și ajutor în uptă cu islamul... Adevărat ?

— Sub semnul Sfintei Ligi, fiule, și al protecției sacrei majestăți romane.

— Deci și papa, capul bisericii catolice.

— Și sanctitatea sa... Unde vrei să ajungi ?

— La vizita pe care a făcut-o acum două săptămîni prea catoicul cancelar Zamoyski la Academia Zamoyska, unde a întîlnit un prea ortodox studinte moldovean care se cheamă Petre Movilă.

Stephanus Zuhay Electus episcopus Vaciensis, praefectus Cameae Hungarie et consiliarius, ascultă din ce în ce mai interesat rechizitoriul pe care voievodul îl face catolicismului, în elina lui cînd le-o rară eleganță, cînd împănată cu vulgarități levantine și ter-

meni argotici de port și tavernă. În esență îi spune că politica papii este nesinceră și neloială. Pentru că îl acceptă pe el, Mihail voievod ca șef al luptei împotriva islamului, în același timp acceptînd politica dusă de Zamoyski pentru înfrîngerea ortodoxiei luptătoare, la flancul lui stîng. Acceptă ca Zamoyski să dea indigenatul Movileștilor, în 1596, la un an după biruința lui împotriva lui Sinan Pașa la Călugăreni, pentru a-l slăbi, pentru a-i întări dușmanul de moarte, pentru a lega nobilimea polonă de casa domnitoare a Moldovei, acest Ieremia acceptînd să fie nobil polon, să cumpere moșii în Polonia, să-și dea nepoții la academii iezuite și să pregătească prin frații săi și oștirea preacatolică a lui Zamoyski, o lovitură pe la spate dată Țării Românești, aliată și ea unui suveran catolic, angajat în lupta contra islamului.

— Unde este cinstea și suveranitatea și înțelepciunea papii, *padre ?*

În clipa în care voievodul se pleacă spre el, învăluindu-l în arome fine și-n mirosul acela frust de bărbat încins în cuirasă, spunîndu-i că uciderea mișelească a lui Nikifor Parasios este o rușine pentru întreaga biserică catolică, episcopul vede o mare mulțime de bărbați desculți, în fruntea căreia stă un popă cu pletele și barba albe, cu ceva de mucenic și ascet în figura arsă de soare, desculț și el, toți purtînd deasupra capetelor rogojini aprinse și cîțiva agitînd niște hîrtii scrise și agățate în vîrful unor pari ascuțiți. Spectacolul i se pare ireal. Figuri negre, bărboase, sălbatice și deasupra lor vîlvătăile înecate în fum ale rogojinilor ținute pe cap, parcă aureole de martiri, apoi strigătele acelei mulțimi, pe care nu le înțelege, dar care par revendicative și pline de mînie și gărzile care trec mereu prin fața acelor torțe umane, ca atunci cînd caleașca ajunge în dreptul popii, cineva să arunce drept la picioarele lor o bășică de bou care se sparge, lăsînd să le curgă la picioare monede de aur și argint, zornăitoare. Voievodul aude limpede strigătele jălbarilor.

— Ți-am lăpădat întreit prețul cu care ne vînduși.

— Tiranule.

— Să știe toată obștea că ne răscumpărăm pe paj'cinci de mii de aspri gata.

— Sînt Vintilă din Mogoșești, de mă vînduși lu Dumitru banul ...Lapăd punga asta să mă răscumpăr.

— Și io Rădivoe, din Grădiștea, măria-ta. Mă scrisei la ostea călare pentru o funie și jumătate. Să mi-o desparți din hotarul Mogoșeștilor, măria-ta.

Sînt și alții. Din satele de pe Argeș spre Copăceni și spre Colibași și spre Falaștoaca, ori de pe Neajlov ; ori mai de sus, de pe

Vedea și Teleorman, vînduți după pustiirea lui Sinan unde i-a apucat «legătura». Îi aruncă pungile cu aspri la picioare, unele îl lovesc peste genunchi, altele cad în drum și le iau gărzile în copitele cailor, le amestecă cu pulberea și-i strigă că sînt slobozi, că au martori cum că s-au răscumpărat, au martori bătrîni și jurători, cîte douăzeci și patru și dacă mai vin dăbilarii la ei, ori oamenii boierilor, au să-i ia în coase și-n furci.

— Ce se-ntîmplă, fiule, șoptește Szuhay, timorat de rogojinile arzînd deasupra capetelor sălbatice.

— Un obicei străvechi, de slavă pentru voievod și de răsplată padre...

Episcopul Szuhay face semnul crucii deasupra mulțimii aceleia, mai mult răzvrătită, decît slăvitoare. Își spune că din moment ce aruncă pungi pline de bani, voievodul trebuie să aibă dreptate ; dar că o fac într-un mod cu totul ciudat. Caleașca urcă la trap piciorul unui deal acoperit de castani înfloriți, pe coama căruia se văd scînteind cavaleriile princiare și turlele zvelte ale unei biserici.

— Să revenim la ce se-ntîmplă în Polonia, *padre*, spune voievodul, lăsîndu-se pe speteaza caleștii, de piele roșie, pe care este brodat cu fir, herbul Țării Românești...

...Clopotele Monastirii din Deal, cărora li se adaugă toate clopotele Tîrgoviștei, vestind Evropei pătrunderea ei, prin ideie și faptă, aici, la Dunărea de jos, la hotarul luptei cu Asia islamică. Voievodul își aduce aminte de noaptea aceea de octombrie 1595, cînd l-a răzbit Sinan pașa pînă-n munți, la Stoienești și i-a venit în ajutor Sigismund și l-a iubit pe Sigismund cu toate fanfaronadele lui și a ajuns el noaptea aici, la Monastirea din Deal, la picioarele tatălui său, și a ieșit din altar acel pustnic bătrîn, apoi a venit Preda Buzescu și i-a adus aminte cu cruzime de domnii căzuți sub sabia boierilor, vrînd să-i amintească despre faptul că este domn prin voia și puterea Buzeștilor... Bat clopotele monastirii cu dangăte grave de aramă, cum au bătut și-atunci, vestind biruința lui asupra oștirii otomane. Vestesc astăzi biruința lui politicească asupra trufiei boierești, pentru că, iată-i ; ei, marii boieri ai Țării Românești, făcători și desfăcători de domnii, stau cu toții îngenuncheați în fața altarului, cu Buzeștii lîngă picioarele lui și jură odată cu mitropolitul încărcat de sfinte odăjdii ; jură credință nestrămutată domnului lor și împăratului romanilor, jură să lupte cu oștile lor împotriva păgînului, ascultînd pe viață și moarte de domnul și stăpînul lor, Mihail voievod și dacă el se va strămuta întru cele veșnice, de fiul lui și de fiul fiului lui, pe care sacra majestate romană și habsburgică îi recunoaște ca fiind singurii stăpînitori drepți ai acestor pămînturi.

Stă la ușile împărătești, între Szuhay și Pezzen, împotriva celor cerute de Gaspar Kornis și Ianoș de Pojon, care au țipat pînă au răgușit, ca jurămîntul să se facă de însuși voievodul, în numele Țării Românești. În biserică nu sînt decît boierii divanului... Și Velica. De strajă la scările corului, privindu-l cu ochi de dincolo de lume, halucinați și aproape neomenești. Prin ușile deschise vede oștile pedestre. Silueta bărbătească a lui Baba Novac, sprijinit în sabie. Cînd glasul mitropolitului scade, aude țistuitul rîndunoilor care-și hrănesc rîndunicile stînd pe ouă în cuiburile din pridvorul bisercii. A uitat aproape totul. Anii de lupte. De lipsuri. De pribegie. Știe cu toată ființa, că a ajuns la o răscruce. Că a smuls Țara Românească unor obișnuințe de veacuri, aducînd-o în Evropa, acolo unde-i este locul prin baștină, limbă și faptă. Mitropolitul citește rar, unul cîte unul, punctele tractatului. Scutire de orice tribut, doar daruri anuale simbolice, legătură cu Ungaria imperială — aici căpitanul Gaspar Kornis face un pas înainte și el îl prinde în privire și-l taie pînă la os, în așa fel încît căpitanul se albește, rămînînd mut; — recunoașterea de către împărat a dreptului neamului său la tron; ori dacă acesta se stinge, recunoașterea domnului ales de boieri; apoi obligațiile împăratului de a-i plăti cinci mii de lefegii călări și în viitor alți cinci mii de pedeștri, de a-i hărăzi un castel cu moșie în împărăție, drept adăpost pentru vreme de nevoie ori de înfrîngere... Punctele tractatului; altele decît cele gîndite de Mircea voievod Bătrînul, în capitulațiile cu Baiazid; tocmai opusul acelora, cade de pe buzele scofîlcite ale mitropolitului care le insuflă nu se știe ce har al luminii, pentru că sînt atît de limpezi, de pline de noblețe și demnitate; cad pe lespezile de piatră ale bisericii, pe umerii boierilor îngenunchеați, umplînd spațiile și bolțile înalte vegheate de ctitori, de acel străbunic Radu cel Mare, mare prin evlavie și înțelepciune diplomaticească, slab în fapte, care-a zidit în marmoră și piatră acest lăcaș, martor al gîndurilor lui.

Cînd boierii se ridică, scoțîndu-și săbiile pentru jurămînt, știe că a supus timpul și evenimentele, croindu-le după voința sa. Că a împlinit aici, la Tîrgoviște, un act politicesc și diplomaticesc care răstoarnă tot ce s-a gîndit și făptuit pînă la el, legînd Țara Românească de imperiul Habsburgic și pe acesta, prin Țara Românească de Hoarda de Aur. Se închină. Sărută evanghelia. Se întoarce spre episcopul Szuhay, care-i întinde mîna înmănușată alb, șoptindu-i:

— Ce bine a prins mîndriei tale piciorul acela care nu se mai poate îndoi, fiule!

Se înclină asupra acelei mîini eclesiastice. Răspunde:

— Sărut mîna părintelui meu, *padre*, cu filială dragoste... Atît...

Izbucnesc detunăturile muschetelor și celor patru tunuri ușoare, e strajă monastirii. Se-ncheie alaiul, el stînd între comisarii impeiali, surîzîndu-i duios doctorului Pezzen, vădit mișcat de magnifiienţa ceremoniei.

Și iarăși și iarăși clopotele, toate clopotele monastirii, toate lopotele Tîrgoviștei, vestind-o în vreme, cu glasul lor limpede de ramă, și el dintr-o dată încrîncenat, știind că din această clipă olemnă plină de dangăte, de salve și strigătele oștenilor, a înceat lunga lui drumeție pe calea diplomaticească, plină de compronisuri și tărăgăneli și minciuni rostite grav și scrisori întortocheate u două și trei înțelesuri și că începe zodia aspră a faptelor prin ier și danie de sînge.

Întîlnește privirea mocnită a căpitanului Baba Novac. Trece ıe lîngă el. Îi spune turcește :

— Ești mulțumit ? Iată-mă, într-un fel, pe care-l vrei tu, slo-ıod.

Căpitanul Baba Novac își fulgeră sabia setoasă de sînge, în oare. Strigă puternic, atît de puternic, încît acoperă glasul de ramă al clopotelor :

— Trăiască măria-sa, marele voievod Mihai... și sîrbește — *Živeo Mihaj vojvoda !*

Strigăte de slavă din pieptul oștilor. Clopotele. Salvele... Mereu alvele, și iarăși salvele și ropotul copitelor ștergînd în goană fața ıămîntului și zgomotul fierului mușcînd din fier și din carne i strigătul de durere al cărnii sfîrtecate, pentru că Dumnezeu îi ste martor, numai cu fierul poate răspunde fierului...

8

Trei ruguri uriașe, cu vîlvătăile ridicîndu-se spre vîrfurile elor trei stejari uscați, împlîntați în pămîntul Olteniei, mănos, prijiniți cu furci cioplite din cîte trei paltini sub care oștile au ndesat crengăraie, fîn uscat și mărăciniș. Le vede de pe Măgura ursanilor, din cortul cu pologul ridicat.

— Lasă-mă pe mine, vel postelnice Preda, că le știu eu pe heutoarele astea.

— Te las, vel bane Calotă Bozianu... Cum să nu te las, dacă oia măriei-sale fuse asta. Voia măriei-sale și buchea de evanhelie, vel spătare... Ptiu... Că nu mă dădui încă să-ți zic vel bane...

— Ai să te dedai, unchiule Predo, că ești verde și te-așteaptă legeaba racla de la Căluiu.

— Să te-auză Dumnezeu, măria-ta.

Marele ban al Craiovii, Calotă Bozianu, îi pune genunchiul în spate. Îi strînge cheutorile platoșei.

— Stă, doamne ?

— Parc-ai fi strîns chinga pe calul domniei tale, Calotă.

— Ești armăsar și măria-ta, cît trebuie.

În cortul domnesc de război se face dintr-o dată liniște cumplită. Se aud greierii și pe-afară, brotacii. Radu Buzescu lasă ca vorbele proaspătului mare ban să zgîrie urechile voievodului, atît cît trebuie. Poate s-ar fi vrut mare ban. Poate.

— Sigismund s-a-ntors la Cluj, după cum știi, doamne, cînd Maria Cristierna era în carîtă, gata să plece spre Praha...

— Singură ?

— Cu gentilomii curții ei, doamne.

— Atît ?

— Atît.

Se-ntoarce spre ei. Sînt aici. Buzeștii. Umăr în umăr. Stroe nechează, fornăie, se foiește-n zale și-i șoptește Radului Calomfirescu la ureche, de se aude pînă-n vale, la oști :

— Armăsar nu glumă, că așa-l știui de-o viață și trag muierile la el ca la miere.

Îl vede pe Radu Buzescu închizînd ochii, cu smerenie vicleană și ironie.

— Zi-i Stroe, măria-ta și pace, bodogăne Preda, strîns și el în zale, pleșuv, cu anii împietriți pe obraz.

A îmbătrînit Preda Buzescu... Să aibă șaizeci ? Șaizeci și cinci ? Și Calomfirescu a îmbătrînit. Cînd ? și Radu Florescu, comisul... A cărunțit ușor la tîmple paharnicul Radu Șerban. Stă în cuirasa lui venețiană și tace. I-au cărunțit mustățile vel șatrarului Vasile Țîru. Anii... Anii... Doar Marcu a rămas tînăr, într-o taină sălbatică, frumos în cuirasa florentină din oțel simplu, pe care un meșter iscusit a bătut o pasăre ciudată, pe jumătate păun, pe jumătate zgripțor, deasupra căreia scrie în glagolitice : «Iovanca»... Asta să fie tot ? Marcu să rămînă doar în hotarele acestui nume, «Iovanca» ?... Poate că a stăruit prea mult cu privirea pe platoșa prințului.

— Ai nevoie de pace și prietenie dincolo de Dunăre, măria ta, spune prințul.

— Toți o avem, Marcule...

Marcu a înțeles. Poate a înțeles totul. Poate este singurul care a înțeles totul. În clipa aceea, cînd îi răspunde Marcu și îi vede pe ei toți acolo, rubedenii de sînge și de averi, îl vede alb și

gol și mirosind a stîrv, purtîndu-și capul însîngerat pe palme ; îl vede pe Chisaru, Zidarul liber, apoi Chisaru acela jumătate trup gol și capul tăiat pe palme, îi zîmbește și se face Josica. Închinătorul și pătimașul de Josica. A venit cavalerul Gligor Taflan de Mîndra cu răvașele Velicăi. Patru... Între ele, testamentul lui Josica. Cel dat pe mîna căpitanului «Mihail Zekel de Köwend, domnul de Ormosd și Crapina, căpitanul obștesc al Maiestății sale împăratului roman pentru ținutul de dincoace de Tisa și al cetății Sătmarului...» Pentru că celălalt testament, cel de taină și politicesc, l-a adus cavalerul Taflan cusut în teaca săbiei. «*Eu Ștefan Josica, care trebuie să mor astăzi, în ziua de 1 septembrie, trebuie să mor din porunca Maiestății Sale a Împăratului roman, fără lege, fiind sănătos atît la trup, precum întreg la minte, fac acest testament aici în Sătmar, în temniță 1 Septembrie 1598.*»

Nimic nu l-a putut scăpa pe Josica de săcurea gîdelui grăbit de nemeșimea care i-a cerut capul, fără să mai aștepte porunca și voia împăratului Rudolf. Îi are aici, scrișI cu mîna dalbă a Velicăi, pe toți cei care au judecat strîmb în tribunalul alcătuit de pizmă și rea credință. Miklos Dengeleghy, Anarchi Peter, Gelffi Pal, Kökenesdi Jal, Wetessi Mihalej, Dengeleghy Bernard și Darahi Janos. Îi știe pe de rost, după cum pe de rost știe toate capetele de acuzare și pîră ale acestui tribunal mincinos, cele politicești nedrepte ; dar și cele drepte, pentru că au ajuns cu cercetările numai pînă la doctorul Muraldo : «*căci a vrut să clintească din credință pe straja meșterul Maiestății Sale Împăratului Domnul nostru prin făgăduințe și daruri mari și numai ca să-l înduplece să-l ajute să scape din închisoare să-i dee prin Doctorul Muraldo o mie de galbeni*»...

De cînd au venit epistolele Velicăi nu mai este om. Însuși Dumnezeu n-a mai vrut cu Josica. Pentru că, abia ajuns la Alba Iulia, în 2 septembrie, Sigismund scrie și cere eliberarea din temniță a supusului și cancelarului său Ștefan Josica, al cărui cap căzuse cu o zi înainte, fără ca principele s-o știe. Aude mereu și mereu pașii străjilor pe lespezile temniței. Clinchetul halebardelor lovite de cuirase. Vede razele soarelui de toamnă căzînd printre gratii pe obrazul mucenicit de credință și dăruire și oarbă nădejde și neagră deznădejde al cancelarului care plătește cu viața pentru greșelile politicești ale stăpînului său. Împăratul îl acuză de «stricarea confederației cu Aron Vodă». Simte cu tăioasă asprime ce se ascunde dincolo de această judecată pripită, întîmplată la zece zile după sosirea lui Sigismund la porțile Clujului, travestit în cavaler rătăcitor... Este al doilea semn de moarte pe care i-l dau Zidarii liberi... Cel dintîi a fost capul lui Răzvan. Iată că acum îi trimit însîngerat și dureros, capul lui Josica... Care va fi al treilea

cap însîngerat, văduvit de scînteia gîndurilor ? «Poate al meu» și-o spune cu o ușurătate senină și netemătoare. Poate capul de hîrcă a lui Preda Buzescu... Nu ! Astea sînt capete bine înțînate, care vor hodini firesc în raclele lor, cu toate că duhnesc cu toții a mort sub zalele și platoșele lor, și el însuși, mai mult decît ei toți duhnește a mort atît de nesuferit, încît se îngrețoșează, cu toate uleiurile egiptiene cu care l-a dat Simion, pregătindu-l pentru noaptea asta în care-și va întîlni oștile și poate pe Habiiba, venită cu principesa Nurbanu, sub steagul căpitanului Tudor Maldăr. Și ce duhnet de mort se ridică din oștile înșiruite pentru cătare acolo jos, între rugurile care ard cu vîlvătăi la picioarele Movilei Tursanilor, chemînd stihiile crunte ale războiului. Și ce duhnet de morți uscați în zalele lor, călări pe caii lor, se prefiră prin pămîntul Movilei Tursanilor, pe la rădăcinile ierburilor înfipte în coifurile și-n zalele și-n trupurile celor îngropați aici de triburile vechi, rătăcitoare pe aceste pămînturi, avînd o singură înțelegere : pășunea.

«Mai întîi îmi încredințez sufletul lui Dumnezeu, în fața căruia mă pregătesc cu mare nădejde ; trupul măruntaelor pămîntului, sufletul meu s-a odihnit totdeauna după legea veche a sfintei biserici romane...»

— Îți înșeli dușmanii și după moarte, Josico, prietene și frate și Închinătorule, șoptește, făcîndu-și cruce cu limba-n gură.

— Ai ceva, măria-ta ?

— N-am nimic, vel logofete. Mă-ntrebam dacă e aici divanul Țării Românești, dragilor mei sfetnici, războinici și frați de sînge.

— În păr, măria-ta.

Sînt aici. Mereu aici. În zale și-n oțele și-n platoșe, știind că i-a chemat la crîncenă poruncă. Îl încearcă spaima aceea goală și hîdă, nu de moarte ; ci de ceea ce va fi dincolo de ea. Urîtul și pustiul gropniței. Și nu de viermii pămîntului, firești ; ci de cei ce se vor urma aici sus și de ceea ce se va urma aici sus, de soarta viselor și plăsmuirilor și nădejdilor lui și-ale lor, ale tuturor acestor muritori duhnind a moarte din clipa cînd au văzut lumina zilei. Și alte spaime care-i îngheață inima cu deznădejdi cumplite :

«Iară pe tine Varvara Füzi iubita mea nevastă legiuită te rog, dacă ți-am greșit cu ceva, iartă-mă. Te încredințez împreună cu cei doi copii ai mei în viață, ocrotirii viului Dumnezeu, te rog nu-ți uita de numele meu și de dragostea mea față de tine...»

Ah, Josica, omule, cum mă răscolești și mă nimicești de dincolo de moarte. Pentru că nu de carnea mea muritoare mă înspăimînt, ci de rodul ei din dragostele mele.

— Vel logofete !

— Poruncă, doamne.

— Repede. Călimările. Și penele. Și hîrtia cea groasă de Geiova, pentru danii și întăriri de ocine.

— Te-așteaptă oștile, măria-ta.

— Să mă aștepte, vel șătrarule. Au să mă aibă cu viața din nine, pînă la capăt.

Se ridică în cuirasă. Ard patru sfeșnice, cu cîte patru lumiiări groase și-afară ard rugurile. Face un pas spre ei, cu barba îrmoasă aricită, cu ochii arzînd, alb la față și crîncen.

— Mă recunoașteți în fața Domnului Dumnezeu, pe mine, Mihai vodă, stăpîn al acestei țări ?

Un murmur surd, pe care nu-l aude.

— Credeți în mine ?

— Ca în noi înșine, spune Radu Buzescu.

— Ca în soarta noastră, spune paharnicul Radu Șerban, și el îi ține minte pe amîndoi, cu toate că este numai pojar pe dinăuntru. Se repede la sipetul de piele roșie de Cordoba, ferecat cu argint și cercuri subțiri de oțel, unde-și ține tainele. Acolo, pe tetrapod, veghează tripticul pe care-l duce la război. I se închină. Descuie sipetul cu cheile pe care le poartă la gît, pe sub platoșe. Își scoate toate întăririle de ocine făcute de alți domni, ori de el însuși. Vine în fața boierilor săi. Li se închină cu mîna pe inimă, atît cît îl lasă curelele platoșei.

— Dacă mă cunoașteți a vă fi domnul vostru — o spune parcă în batjocură, rău — dacă v-ați legat de mine și m-ați legat de voi, atunci blestemați și juruiți odată cu mine, pentru aceste averi ale mele pămîntești, agonisite cu dreaptă trudă, așa cum cu dreaptă trudă le-ați agonisit pe-ale voastre și eu am juruit pentru ele și mi-am pus pecetea mea domnească pentru voi și urmașii voștri.

Ce bine i-a lovit în inimi. Cum stau lupii în oțele și-l privesc căscați și speriați, simțind acum ce simte el, spaima neagră pentru slăbiciunea celor pămîntești, șubrezenia puterii lor în fața vremii și cu cîtă amarnică spaimă își agață privirile de umerii lui, binefăcătorul lor și cum simt cu toții și el însuși cum simte nimicnicia lor omenească, cu atît mai vîrtos, cu cît mai vîrtos rostește el, domnul și stăpînul, vorbele cele mai strălucitoare pe care vel logofătul Theodosie Rudeanu le așterne pe hrisov, galben la față și duhnind a mort :

În Hristos Dumnezeu, binecredinciosul și binecinstitorul și de Hristos iubitorul și singur stăpînitorul Io Mihail voevod, fiul marelui și răposatului Io Petrașco voevod, din mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu stăpînind și dominînd peste toată țara Ungrovlahiei, încă și al părților de peste munți, Amlașului și Făgărașului

herțeg. Am bunăvoit domnia mea, cu a mea bunăvoință, cu curată și luminată inimă a domniei mele, ca să proslăvesc pe Dumnezeu, care m-a proslăvit pe mine și cu slavă m-a ridicat pe scaunul sfînt răposatului părinte al domniei mele...

Își trage sufletul. Are obrazul scăldat în sudoare. Au și ei obrazele scăldate în sudoare. Le simte inimile chircite de spaimele lui, sub zalele prin care n-au pătruns nici săgețile, nici tăișurile urdiei. Îl vede pe Radu Buzescu, străveziu și pe Preda cocîrjat, surpat în el și pe Marcu gînditor, slobod de aceste spaime, ca unul care-a pierdut totul, nenădăjduind nimic pe acest pămînt, decît clipa. Iarăși se agață de vorbele lui însuși, stăpîn și domn, nădăjduind în puterea lor magică și dincolo de moarte :

Iată am dăruit domnia mea acest întru tot cinstit și cu frumoasă față și preacinstit, care stă mai presus de toate cinstitele daruri, acest hrisov al domniei mele, ca să se știe, să fie ale domniei mele și fiilor, cîți Dumnezeu va da domniei mele, toate satele ce le-au cumpărat domnia mea din județul Romanaților, anume satul Fărcașul tot și cu tot hotarul, însă hotarul să se știe :

...Caută hrisovul Fărcașului.

— Hai vel logofete. Scrie hotarul : din Olt pînă în Măgura mare și din hotarul de sus pînă în Olt.

...pentru că am cumpărat domnia mea de la megieșii din sat anume Babul și Manea și Mihail și Oancea și Costea și Șerban și Lazăr și Dumitru și Drăghici și Radu și Stoian pentru 90 000 aspri.

Și iar să fie domniei mele Slăvenii toți...

Și iar să fie ... Și iar să fie ... Și iar să fie ... Și iar să fie.

Se-nspăimîntă el însuși de acest *și iar să fie*. Vede aceeași spaimă pizmașă în ochii sclerozați ai bătrînului Preda Buzescu... *Și iar să fie... Și iar să fie...* Gostavățul și Băbiciul și Scărișoara toată și Rușineștii și Siliștea Crăcenilor și Celianii și Tiha, Izbicenii, Plăvicenii, Vișina, Crușovul, Studina de jos, Studina mare, Studinița, Frăsinetul, Vlădila, Deveselu, Reda, Comanca, înșiră mereu hotare, locuri de răscruciuri la hotar, sute de nume de megieși vînduți rumâni, sute și sute, îl vede pe Radu Buzescu socotind prețul lor și-l întreabă lacom :

— Cît îți ieși, vere Radule ?...

— Un milion, două sute treizeci și două de mii în cap, măria-ta.

— De aspri vechi, vere.

— Să ai parte de moșii, doamne, spune marele ban Calotă Bozianu.

A obosit. Nu trebuie să obosească. Nu are voie să obosească. Pentru că le-a dat tuturor. Cu amîndouă mîinile... Și oricît l-ar

iubi pe Hristos ; pe Stanca față de care este atît de vinovat și pe copii, trebuie să-i încredințeze legilor acestui pămînt. Smulge crucea de chiparos, care șade pe tetrapod, lîngă triptic. O ridică deasupra capului. Spune :

— *De aceia, să fie domniei mele și fiilor domniei mele și nepoților și strănepoților domniei mele mai sus zisele sate, pe care le-am cumpărat domnia mea de ohabă, neclintit, în vecii vecilor, amin.*

— Amin, spune divanul.

Dintr-o dată se revarsă cu glasul lui peste ei, cu glasul pe care nu și-l mai poate stăpîni, ros de spaima aceea neagră culcușită în el, zăcînd în măduva oaselor lui :

— *«Încă și blestem»* strigă holbat, cu albul ochilor lucind ; *După trecerea domniei mele, pe cine va pune Domnul Dumnezeu să fie domn al Țării Românești, sau din rodul de inimă al domniei mele, sau din ruda noastră, sau după păcatele noastre, sau din alt neam, dacă va cinsti și va înnoi acest hrisov al domniei mele, pe acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l întărească în domnia lui, iar în veacurile viitoare sufletul lui ; iar dacă nu va cinsti și nu va întări acest hrisov al domniei mele,...* Ascultă tăcerea de moarte a divanului. Își ridică privirea dincolo de vîlvătăile rugurilor ostășești, arzînd în noaptea rece de octombrie, ca inimile lor, ale oștenilor. Șoptește istovit :

— *Și care om va nimici și va risipi și nu va cinsti acest hrisov al domniei mele, acelui om Domnul Dumnezeu să-i ucidă aci trupul lui, iar în alte veacuri sufletul lui și să fie blestemat de 318 părinți care sînt la Nicheia și să aibă parte cu Iuda și cu Arie și cu cei necredincioși Iudei, care au strigat asupra sîngelui Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Isus Hristos și au zis : ia-l și răstignește-l... Sîngele lui asupra lor și a copiilor lor, este și va fi în veci, amin !*

— Amin, șoptesc cu toții și se închină și știu că spaimele lui sînt spaimele lor și că asupra capetelor lor a chemat el sîngele lui, asupra capetelor lor și ale copiilor lor, dacă-l vor hăini ca pe Isus, pe el și pe ai lui, de care se teme acest bărbat cumplit, arzînd acolo, în fața lor, arzînd în duhul războiului și al libertății și al vieții tuturor, punîndu-și iarăși capul pentru gîndurile lui de slavă și măreție.

În tabăra de la Caracăl, în ziua de miercuri 14 octomvrie a cuvioasei Paraschiva și a sfîntului mucenic Ghervasie.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

Pustnicul Oprea sihăstrit în luncile Oltului, la Izbiceni, i-a prevestit de rău și iarnă cumplită înainte de vreme. Cornul lunii arăta spre Boar și Boarul strălucea slab, lăsînd cerul Dragonului. Sigismund a gonit din Silezia cu șase gentilomi, pînă la Cluj, fără să-l oprească și cunoască nimeni în toată Polonia și Moldova, afară de gărzile lui Zamoyski și Ieremia, dulăii care i s-au agățat de greabăn cu colții lor mărșavi și Maria Cristierna, răzbunată de neputința soțului prin dragostea pajilor, l-a primit cu lacrimi pocăite, juruindu-i dulce credință ; iar pentru iertarea ei, iertarea lui de către Rudolf. L-a ținut Someșul umflat și spumegos trei zile pe Sigismund, dîndu-i prilej de meditație și răzgîndire. N-a meditat. Nu s-a răzgîndit. I-a zvîrlit în temniță pe doctor Pezzen și pe cărturarul Istvanffy, care-i ling mîna, proslăvindu-l la Praga, de frica ștreangului. Episcopul Szuhay i-a scris prin Carlo Magno care se găsește la Alba Iulia, despre lucrăturile nobilimii ardelene și neputințele arhiducelui Maximilian. *Veghează asupra vieții tale, fiule, pe care ai închinat-o unei cauze prea mari și desăvîrșite spre a o irosi într-o luptă cu șobolanii.* Sigismund l-a trimis la Poartă pe Șandor Ováry să cerșească pacea. A jucat din nou prin Andronic Cantacuzino și drept răspuns, turcii atacă Oradea, iar în Banat au țîșnit din pămînt ceamburile dobrogene, împingîndu-și caii pînă sub zidurile Aradului. Nu l-a primit pe solul lui Sigismund, pe Bodony. L-a pus între săbii și l-a scos din țară pe la Bran. Nori subțiri, fantomatici, lunecă tăcuți, mînați de vîntul rece ridicat la căderea serii. Sînt joși, abia trec la vîrfurile sălciilor, șterg luna și ea galbenă, bolnavă de lingoare, căzută din cerul de toamnă printre catargele corăbiilor lui Morunmare. Dunărea pămîntie,

lucie, vuitoare, plină de mirosul ei de mîl și pește, grea de vreme, grea de soartă. Dunărea.

— Alte porunci, doamne ?

Petre Gregorovici Armeanul, în dolamă și cizme, gata iarăși de drum, pe puntea legănătoare a «Rîndunicii» lui Morunmare.

— Spune-i să-i sloboadă pe comisari. Spune-i că-l ajut cu oaste să despresoare Oradea. Spune-i să nu mă scoată din ale mele. Dacă încearcă să mă nenorocească pe mine și țara mea, lăsînd turcul să intre în Ardeal, am să-i fiu eu păgîn și turc, destul. Spune-i binecredinciosule, să nu scoată Ardealul din datina lui luptătoare și dacă nu se teme de Dumnezeu, să se teamă de mine.

Un țipăt răgușit de bîtlan curge pe Dunăre.

— Au ajuns la Ostrov, măria-ta, spune căpitanul Morunmare cu glasul lui dogit de pirat... Întîrziem.

— Du-te, Petre... Și nu-l scăpa din gheare nici dacă-și dă sufletul. La Praga, după poruncă. Înfățișează-i împăratului steagurile smulse de Dumitru vornicul, pașei de Silistra. Cu pompă. Să le vază cu toții. Dacă dai de Pezzen, vîră-i-le în ochi și-ntreabă-l cîte la fel au smuls reiterii fratelui său.

Simte buzele Armeanului pe mîna dreaptă, umede, și are un fel de tresărire spăimoasă, ca la atingerea unui melc.

Melc, melc, codobelc
scoate coarne bourești,
... și te du la Dunăre
și bea apă tulbure...

Pașii Armeanului coborînd puntea, pe țărm, acolo unde n-au mai rămas decît caii soliei și ai gărzilor care-l vor duce pe Olt, pînă la Tălmaciu. Poruncile groase date de Morunmare. Și ciudate...

— Mola parîma... Vîslașii din tribord... Trageee !... Trageee !... Pe o mie de moruni morți, vă ard cu pleazna, crabi nenorociți... Trageee ! Scurt... Pînzele !... Știuculiță !... Pînzele...

«Rîndunica» ce pleacă într-un bord. Apa colcăie sub tălpoaie. Stelele se varsă în fîșia de Dunăre, mereu mai lată, dintre corabie și țărmul pe care-a rămas mic și negru și strivit de cer, de nori, de luna lingavă, de depărtare, Petre Gregorovici Armeanul cu toate machinațiile lui Sigismund, cu toate amenințările pe care i le trimite domnul Țării Românești. Atunci simte desprinderea. Simte cum i se smulge din suflet și din carne acest țărm al Dunării, sfîșiindu-l pînă la Facerea lumii. Dau năvală icoane vechi, uitate, ori altele noi, la fel de uitate. El pe țărmuri la Cetatea de Floci, cu mumă-sa Tudora, îndrăgostit de ea și de mîinile ei albe și caicele și cîntecele lenește ale galiongiilor și Chira Chiralina și basmele și

valurile și pescarii. Velica în vie și Stanca și pruncii zăcînd în arsuri și seceta cu lăcustele și căpitanul Silvio Piccolomini la asediul Giurgului și el căzînd din pîcle pe convoiul acela cu papagal galben, cînd au strivit-o roțile pe codoașca aceea și altceva, dintr-o dată profund și grav și definitiv.

A venit cu oștile de la Caracăl, pe moșiile lui, pînă aici la Islaz. Au mers noaptea și pămînturile miroseau a rouă și-a belsug de toamnă. A vii gata de cules, ori a vii culese. A livezi de meri și de peri și de gutui. A nunți și petrecere. A botezuri și-a hore și-a tîrguri de toamnă. Aromeau pămînturile a gînduri din vechime, grele. De-aici s-a ridicat, ducîndu-le cu el pînă-n Asia și la Cairo și la Famagusta. La Malta și Ravenna și Veneția și Liov și Crîm și pe apele scînteietoare ale Bosforului. Pretutindeni le-a purtat în el, aromele astea de brazdă grasă și codru și cer lăsat spre dricul toamnei plin de prune și de țuică galbenă cu sîmbure, dospită în doagă de dud. Se desprinde de țărmul acesta, lăsînd Dunărea între el și pămînturi. Începe călătoria stranie și miraculoasă pe urma viselor lui. Drumeție de sînge, spre a se regăsi într-o altă lume interioară spre care năzuiește din nopțile lui bizantine cu Nikifor Parasios. Au uitat să-i adauge capul, capetelor lui Răzvan și Josica.

— Privește, măria-ta !

Lîngă el, Marcu. L-a oprit cu sine dintr-o nevoie de cuget. A mărturisirii.

— Este măreția ta, doamne !

Prova «Rîndunicii» taie Dunărea, urcînd piezișpe sfor. Vîntul cîntă în sarturi. Lopătarii ridică lopețile, lăsîndu-se purtați de pînze. Vede dubasurile. Sute de dubasuri adunate aici de aproape doi ani. Ascunse în bălți. Acoperite de stuf. Călăfătuite într-ascuns. Pline de cai. Cu călărimile de pămînt. Trăgînd plute mari, durate pe butoaie, pe care sînt trecute căruțele oștirii. Șeici, alte sute de șeici ușoare, pescărești, de cîte douăzeci și patru de crivace, pline de oșteni. Alte sute de galioane mici, de grîne, pline cu cai, mereu cai pe plute, ori de-a-notul, plutind între burdufe, trași de șeici, cîte cincizeci, pîlcuri de cai pe apele Dunării, ducîndu-se ca umbrele, toată Dunărea plină de corăbiile și șeicile și plutele lui, într-o tăcere de groază sub luna galbenă peste care alunecă fantomatic nourii aceia joși, zdrențuiți, plini de prevestiri necunoscute.

— Crezi că m-am aruncat în necunoscut, Marcule ?

— Cred că abia în clipa asta te-ai regăsit, unchiule.

— Aș fi vrut să-mi zici tată... Or, să-mi poți zice tată.

Tăcere. Apa sub chilă. Valurile ușoare tăiate de etrava corăbiei. Oamenii la posturi. Vîntul. Norii. Dunărea plină de oștile lui.

Acolo, mult în dreapta, sub întunericul lăptos și rece, Baba Novac cu haiducii sîrbi și martologii bulgari, cu cetele de morovlahi și albanezi... Simte lîngă el un duh, ori o spaimă.

— Ce cauți aici ?

Glasul lui Marcu, tăios.

— Pe domnul și stăpînul meu !

Iovanca Rudnik de Zagubica. În straie de oștean sîrb, cu platoșă de piele, capul gol, ochii arzînd. Nu zice nimic. Tremură. Îl privește de dincolo de viață. De dincolo de moarte. Atunci îl învăluie și-l năpădește conștiința de sine, adică adevărul acestei conștiințe de sine, adică conștiința că este el în aceste oști care trec Dunărea, din voia și porunca lui, început al unor istorii, al căror cuvînt de-nceput l-a scris el, în deplină conștiință de sine și atunci simte cum s-a eliberat prin faptă de toți anii aceștia de așteptări și căutări chinuitoare, cum a renăscut mai puternic prin această hotărîre și înțelege de ce-l privește Iovanca de dincolo de viață. Îi cheamă în chioșcul lui Morunmare, așternut cu ghiordezuri prădate de pe corăbiile turcești. Ard trei felinare oarbe, de vînt, agățate de grinzi. O masă joasă, lăcuită, cu picioarele prinse în dușumea. Hamac. Arme.

— A bătut și ceasul tău, cnezino Iovanca.

Femeia tace. Se alătură lui Marcu. Pe deasupra chioșcului trece oftînd o răsuflare de vînt. Scripeții scîrțîie. Ascultă foșnetele Dunării. Gemetele corăbiei înclinate într-un bord.

— Charta, Simioane.

Simion ieșind din neființă. Este atît de aproape de el, încît mai curînd s-ar îndoi de existența lui însuși, decît de veghea lui Simion.

— N-o mustra, Marcule. Mai curînd apăr-o de ea însăși. De focul care-o mistuie.

Marcu se înclină. Tac toți.

— Iată juruințele mele, cnezină necredincioasă.

Știe că nu-i vorbește ei, strecurată pe «Rîndunica», nu să-i fie aproape lui Marcu ; ci să-l judece pe el. Își vorbește sieși, spre a limpezi întru cuget jurămintele făcute cnezilor bulgari și sîrbi, viselor, lui Andronic Cantacuzen și lui Dionisie Rally. I-au trebuit acești ani să-și făurească oști. Și le-a făurit. Pămîntenii au avut nevoie de răgaz după anul cumplit 1595... Astăzi și-au tras sufletul. A avut nevoie să se coacă răscoala în Balcani. Să se lege cu împăratul Rudolf... Să strîngă merinde. Să dureze corăbii. Să strîngă fîn și ovăz. Să-și umple vistieria. Să taie firele intrigilor politice, care voiau să-l țeasă în păienjenișul lor de moarte. Își înfige degetul înmănușat în Dunărea zugrăvită albastru. Spune că

i-a trebuit o pricină să rupă tractatele cu sultanul. I-a dat-o pașa de Silistra, trecînd Dunărea și prădînd la Branișteа, cînd era nuntă. A furat mireasa. Nu i-a tihnit, că a ieșit vornicul Dumitru din bălți și l-a spulberat.

— Trecem aici, la Izlaz, Marcule, să-nconjurăm Nicopole. Am aripa stîngă slobodă, prin biruința vornicului, care trece Dunărea tot în noaptea asta tăind Silistra de Nikopole. Baba Novac înconjoară pe la Somovit. Pe la Samlievo. Știm drumul. Cade Nikopolul. Buzeștii îl iau pe jos, pe la Ermenlui... Îți aduci aminte ?... După Nikopole spulberăm toată Dunărea pînă la Vidin. Slobozi la Dunăre, cnezino...

— Te ascult ca pe Isus Hristos Mîntuitorul nostru, doamne.

— Slobozi la Dunăre și slobozi de Dunăre, ne rămîne Serbia. Bulgaria. Apoi ? !...

— Apoi, șoptește Iovanca uscat...

— Dumnezeu cu noi, răspunde și aude dintr-o dată clopote, multe clopote și vede cupola aurită a Sfintei Sofii, minaretele de la Suleymaniè albe și marea Marmara de faianță albastră și Cornul de Aur și procesiunile în odăjdii și alaiul împărătesc și iarăși aude clopotele bătînd în aramă numele libertății, amestecîndu-l cu numele lui în aceeași aramă vuitoare și peste veacuri vestitoare.

— Țărmul în vedere, măria-ta, vestește Morunmare, căpetenia flotei.

Ieri noapte a găsit în cort, lîngă triptic, o iconiță de chiparos lucrată în grabă, cu Sfîntul Gheorghe și balaurul. Balaurul nu vărsa foc pe nări, era blînd și avea chip de oaie. Sfîntul Gheorghe nu-l împungea. Ținea sulița în sus, ocrotindu-l parcă sub scut. În cele patru colțuri ale scutului cu care ocrotea balaurul, cele patru litere ale Iglisiei... N-a vrut să înțeleagă. Morunmare are cercel de aur în urechea stîngă, bărbiță de țap, mustăți de muschetar, și-a petrecut o basma roșie peste gâvanul scurs, este îmbrăcat în surtuc roșu de piele și se uită holbat la Iovanca Rudnik de Zagubica...

Prințul Marcu își spune că bărbatul din fața lui are dimensiunile pe care, în alt plan, și le-a visat Rabelais. Uriașe. Că voievodul este însuși zeul războiului, în esența lui cea mai pură și dacă Bizanțul va fi să renască prin sabie, ceea ce este o nebunie genială, va putea renaște numai prin sabia celui ce iese pe punte, punîndu-și coiful oriental cu apărătoare de ceafă, cu cel mai firesc gest de soldat. Iovanca se lipește de el, fremătătoare. Îi caută mîna. I-o strînge spasmodic. În prova «Rîndunicii» se ridică negru și înalt, plin de tăcerile facerii, țărmul bulgăresc... Țipătul unei păsări de apă dintre sălcii. Morunmare răspunde cu alt țipăt, asemănător.

Dubasurile lunecă pe Dunăre, undeva în urmă. De sub sălcii și întunerecul malului țîșnesc șeici ușoare. Lopătarii stau încordați pe lopeți. Gărzile au ieșit la borduri cu săbiile goale în mînă. Morunmare ține «Rîndunica» la cîțiva zeci de pași de țărm, cu prova ușor pe sfor, gata să ia apa.

— Tîrgoviște, spune cineva dintr-o șeică.

— Tîrnovo, i se răspunde.

Voievodul își ridică privirea în cerul de octombrie, rece. «Primește-mă, Doamne, pe acest țărm al durerii», șoptește, știind că a ridicat stavila care-i țărcuia destinul între zidurile Curții sale de scaun, pășind cu de la sine voie pe țărmul cel mereu rămas dincolo de ape.

2

Spre ceasul faptului de zi. Dinspre dealurile și rîpele de pe valea Osîmului curg zdrențe de pîclă umedă. Le simte umezindu-i barba. Lipindu-se de coif. Scurgîndu-se pe cuirasă. Pe arcada șeii. Frîiele sînt umede. Aude în stînga și dreapta tropotul înfundat al călărimilor. Chemările hotnogilor. Clinchetul armelor. După nucii pe lîngă care a trecut, poate să fie pe malul rîpei care coboară în Mahalaua grecească. Tabăra lui Hafiz-Ahmet este undeva în dreapta. O simte în nări, după putoarea cămilelor și a bivolilor. Un răbufnet de vînt spart în sulițele călărimilor Băniei aduce chemarea unei trîmbițe care sună «la arme». Hafiz știe. I-au spus-o iscoadele. I-au spus-o galiongiii scăpați azi noapte dintre dubasuri. Un galion cu ieniceri, coborît poate de la Vidin, care-a tras cu tunurile, înecînd două dubasuri cu ovăz pentru oaste... Un olăcar l-a vestit pe Dionisie Rally, cu oști bulgărești la Džorno, preț de o fugă de cal. O umbră se rupe din cețuri.

— Măria-ta.

— Te-ascult, vel bane...

Calotă Bozianu, în zale, cu nazalul lăsat, poartă pe umeri o șubă de oaie. Stă în șa înfierat, numai neguri și barbă. Șuba spînzurată peste zale are-n ea ceva cumplit și sălbatic.

— Veni olăcar de la Baba Novac... Închise...

— Stai aici.

— Stau, că te simt pus pe omor... Și mi-e frică.

Se holbează în negurile umede, înfuiorate printre urechile lui Sultan. A îmbătrînit Sultan. I-a cărunțit coama. I-a cărunțit părul de pe gît. Cînd are să moară, are să moară ceva din el, războ-

nicul. Nu se vede nimic. Doar se aude. O clefăială grea de tălpi amestecată cu un fel de geamăt prelung și neomenesc. O lălăială scursă, istovită, tragică, care-l înfioară. Un fel de geamăt al pămîntului, ori o tîngă, mereu mai aproape, venind din stînga, de prin rîpele Osîmului. O litanie șoptită de mii de glasuri, crescînd și descrescînd, amestecată cu negurile.

— Doamne apără-ne, șoptește marele ban... Duhurile ălor răpuși aici, de măria-ta.

Se pleacă în șa spre Calotă Bozianu, care-i vede dinții albi, rînjiți.

— Ține-ți firea, Boziene !...

Baba Novac a tăiat orașul de cetate. Știe că s-a tîrît ca lupul sur, el și haita lui de lupi dornici de sînge, s-au tîrît prin rîpe, prin șanțurile pline cu zoaiele orașului, s-au tîrît pînă au întîlnit călărimile paharnicului Radu Șerban. Un lanț de sîrbi. Un zid de sulițe între oraș și cetate. «Doamne iartă-mă pentru sîngele omenesc pe care-l vărs... Știi bine că mîntuirea o caut și dacă o fac numai pentru slavă, pedepsește-mă prin sîngele meu, Dumnezeule și Atoateștiutorule».

— Ooo,ò !... Ooo,ò !

Glasuri. Omenești. Tîngă. Vaer. Și pași. Pași grei. De lut... De moarte... Pași... Galopul unui cal. Clinchet de arme.

— Olăcar.

— Aici.

— Cu măria-sa.

— Spune.

— Tunurile sînt în bătaie, doamne.

— Tu ești, Turturică ?

— Eu, măria-ta...

— Olăcaaar !

— Vel postelnicul Preda Buzescu, măria-ta... Vede parcanele taberii. Au tunuri...

— Să se-apropie tîrîș, pînă sub țevi.

— Zbor !

— Olăcaaar... Olăcaaar.

Dintr-o dată, liniște. Nici o tîngă... Nici un pas... Praporul mare al oștirii zbătîndu-se în neguri, pe vînt. Îl aude aproape, pe deasupra capului. Într-o dungă de cer, jos, fîlfîitul zorilor. Negurile lăptoșindu-se. Vede obrazul vel banului. Fruntarul calului bătut cu plăci de aramă. Boldul scutului rotund, cu chenar alb și roșu.

— Iartă-mă, Doamne, bîlbîie Bozianu, cu ochii plini de spaimă.

Se răsucește-n șa... Cu piepturile goale în sulițele gărzii, bărbați. Șiruri de bărbați, pletoși, bărboși, purtînd ghioage cumplite,

ori suliţe de carpen afumate la vîrf, ori coase şi topoare şi îmblăcii. Trei şiruri. Patru. La mijloc femei. Femei cu copiii legaţi în spate, în coşuri, în dăsagi, cu boccele şi panere pe cap... Negurile zdrenţuite de vînt. Zorii. Un călăreţ tăind rîpele, la galop, înconjurat de alţi cîţiva. Prin negurile joase, luîndu-le în suliţe. Unul ducînd la picior hampa cu steagul vechi al ţarilor bulgari. Poate cu steagul lui Ioniţă Asan. Sînt ei. Părinţii copiilor care stau în rîndurile gărzii lui. Nu-i cunoaşte. Îi simte. După lăcomia cu care-i caută din priviri. Unde şi-au ţinut îngropate platoşele şi zalele şi săbiile şi coifurile ?... Este el. Dionisie Rally. Nu vine ca un mitropolit. Vine ca un Paleolog. Ca o amintire fierbinte a Bizanţului. În platoşă daurită. Cu coiful daurit. Fără arme. Ţine în dreapta o cruce lungă şi subţire. Îi pune pulpă lui Sultan, întorcîndu-l spre locul din care vin călăreţii. «Iată sentimentul istoriei şi istoria însăşi, Andronic Cantacuzino şi purpura ei de aur şi de slavă şi de sînge». Călăreţii se opresc la trei paşi. Caii scot fuioare de aburi pe nări. Îi aude răsuflînd aţîţat.

— Bulgaria este aici, măria-ta.

— Iată-mă tot aici, sfînţia-ta.

Stegarul pleacă steagul acela zdrenţuit, mucezit, cu auriturile înnegrite, ţinut cu sfinţenie în cine ştie ce tainiţă de monastire. Ori în cine ştie ce peşteră, aşteptînd veacurile odată cu odoarele şi tezaurul ţarilor. Aşa cum aşteaptă tezaurul lui Ţepeş în rădăcinile şi temeliile Tîrgovişteî. Mitropolitul este încercănat sub coif, alb la obraz, cu privirile grele, parcă apăsat de toate negurile şi cerurile lui Dumnezeu. Văzîndu-l, îi simte deznădejdea şi toate nădejdile, după felul cum se uită lacom la oştile ieşite din pîcle, la măciucaşii mehedinţeni adunaţi sub miţe în şei, la vînătorii domneşti leiţi în zale, după felul în care-l priveşte şi murmură ceva pentru sine, blagoslovindu-l cu crucea aceea prea altfel să nu fie ea însăşi din moştenirea împăraţilor. Iată-i aici, pe amîndoi, ei bărbaţii răsăritului sfîrtecaţi de patima aceluiaşi vis. În clipa asta a faptului de zi ştie că amîndoi îşi joacă vieţile pentru acest vis. Că Dionisie Rally joacă totul, ca să cîştige ori totul, ori pulberea.

— Mi-ai făgăduit coroana împărătească a Paleologilor.

— Am venit să te călăuzesc spre ea... Iar tu mi-ai făgăduit...

— Scaunul patriarhal... Am venit să ţi-l dau, cu sabia.

— Am să fac din Bizanţ cea mai puternică Romă. Şi cea mai luminată. Şi cea mai blîndă. Am să fiu cel dintîi pontif al răsăritului care va întruchipa cărturarul, unindu-i pe cei vechi cu viitorul. Am să-ţi înconjur tronul cu slava unei domnii vrednică de Constantin, împăratul sfînt.

I s-a părut. N-a vorbit nimeni. Nici măcar gîndurile lui n-au fost astea. Nici măcar Dionisie Rally nu le-a gîndit, pentru că întreabă cu glas bărbătesc unde le hărăzește loc de luptă și el îi spune să lupte la aripa stîngă, unde sînt cei treizeci de călăreți în platoșe de oțel, cu blăni de rîs la pelerine, vegheați de curtenii lui.

— Mi i-ai încredințat copii, sfinția-ta. Ți-i aduc oșteni și bărbați.

Trec negurile. Se ridică. Un strigăt. Un freamăt între bulgari, o spumegare tăcută, răsucită pe loc, îngrozită în ei. Pe zare, bătută de lumina lăptoasă de zori, cu crenelele înfipte-n neguri, mohorîtă, lățită în donjoanele de piatră, cu flamura verde fîlfîind deasupra turnului mare, cetatea. O pală de vînt. Alta.

— Uite-i, măria-ta, spune, aproape șoptit, marele ban Calotă Bozianu.

— Uite-i, își spune cu glas domol și aproape blînd... Lipiți mereu de Dunăre, de această Tună visată, pe care se luptă de două sute de ani s-o urce spre izvoare, fără să înțeleagă nimic în afara încăpățînării ăsteia prostești care i-a născut pe ei. Pe Mircea Bătrînul... Pe Ștefan cel Sfînt. Pe Iancu. Pe Țepeș... pe Ion vodă... Pe el... O religie care-i ucide. Hafiz nu gîndește nimic în afara coranului, acolo sub coiful lui de război. Tabăra tot în formă de semilună. Aceleași parcane. Aceleași tabii pentru tunuri. Aceeași tocmeală a oștirii. La aripi călărimea. La mijloc ienicerimea pedestruită, inima tare, de neclintit a islamului. Îl împinge pe Sultan pînă-n buza rîpii. Sînt numai cinci sute de pași pînă la locul unde stă sub tuiuri Hafiz-Ahmed. Se ridică un soare de octombrie, roșu, lăsîndu-și lumina de sînge în pelerinele spahiilor. Se saltă în scări. Tot cîmpul de bătaie i se dăruiește privirilor și el îl cercetează lacom, dintr-o dată stăpîn pe sine, simțindu-și fiecare fibră, fiecare tresărire de gînd. Cercetează steagurile de spahii așezate ca niște coarne la aripi, în pelerinele lor roșii, galbene și verzi ; șirurile de cai, scînteierea scuturilor rotunde, a lăncilor, vede ofițerii galopînd prin fața spahiilor, vede toboșarii călări, aude ropotul tobelor vestind dușmanul, vede ienicerii cu archebuzele fixate pe furcheți și serpentinul fumegînd la mînă, gata să pună foc, vede lăncierii din pedestrimea yaya cu sulițele aplecate printre ieniceri, ținîndu-le cozile sub tălpi, să ia în ele șarja cavaleriei, îl vede pe Hafiz-Ahmed între spahioglani, cu platoșa aurită și blană de pardos pe umeri, amenințîndu-l cu șeșberul. Cum s-a așezat între rîpe, apărîndu-se cu tunurile din tabii pe amîndouă aripile, Hafiz-Ahmed este însuși o cetate de necucerit, așa cum de necucerit a fost mereu cetatea Nikopolei, care-i apără spatele. Hafiz-Ahmed este oștean prea bun să nu știe că lupta asta este fără scăpare. El însuși

știe că este fără scăpare. Un ramăt cumplit în rîndurile spahiilor de la aripa dreaptă, al cărei corn stă înfipt spre aripa lui stîngă, unde sînt bulgarii. Rîndurile se rup. Țîșnesc zeci de călăreți la galop grațios, pe caii lor arăpești, gătiți cu valtrapuri țesute în fir de aur.

— Oooo, ò ! gem bulgarii.

Spahii ridică sulițele ținute cu vîrfurile în jos. În fiecare suliță, un cap bărbos, însîngerat, cu albul ochilor holbat. Cu gura strîmbă. Cu barba năclăită de mîzgă și sînge. Spahii galopează în lungul oștirii. Se întorc din galop. Vin drept spre el, pentru că l-au văzut aici sub steagul mare al Țării Românești. L-au văzut și l-au recunoscut. Vin la galop mic, strunit, purtîndu-și trofeele lor omenești, capetele de țărani și tîrgoveți bulgari, capetele care-l privesc pe el de dincolo de moarte, parcă blestemîndu-l. Se-nfioară sub platoșă... Ei l-au chemat. Își ucide lașitatea asta care ar vrea să scape de povara atîtor morți.

— Mikaly !

— Cîine călcător de jurămînt.

— Așa o să-ți ducem capul tău de șacal chior, la picioarele padișahului pe care-l hăinești !

— Sperjur !

— Ciufut.

— Siktir.

Sînt trei spahii voinici, în platoșe de inorog, cu scuturi din piele de inorog ajunși la nici o sută de pași, pe buza dimpotrivă a rîpii lată de doi călăreți, care-l împroașcă cu sudălmi, rotindu-și trofeele în vîrful sulițelor. Două capete de feciorași, triste, plînse și unul de fată frumoasă, cu cozi, parcă zîmbind.

— Sloboade-mă, geme vel banul.

— Fă-i semn lui Baba Novac, răspunde sec, rugîndu-se Domnului să-l țintuiască în șa, să nu audă gemetele și blestemele bulgarilor, țipetele muierilor și ale copiilor pe care Dionisie Rally i-a adus aici să-l ferece, să-l sfîșie, să-l perpelească în focul tuturor remușcărilor.

— Sloboade-ne, măria-ta, strigă vînătorii călări și gărzile.

Ridică mîna înmănușată în zale. Cad toate glasurile. Cei trei spahii își scutură sulițele, lăsînd capetele acelea tinere să se rostogolească în rîpa adîncă cît doi călăreți. Îl vede cu coada ochiului pe Dionisie Rally, alb, încleștat de șa, clănțănindu-și dinții. Aude galopul calului și zbîrnîitul zmeului. Zmeu roșu pe care-l ridică doi oșteni ai lui, să-l vază Baba Novac și paharnicul Radu Șerban. Hafiz-Ahmed l-ar fi vrut venind orbește în salvele lui de artilerie și de archebuze, să-și desfacă trîmbele de călărime prin rîpe, să

ajungă pe tăpşanul unde sînt ienicerii cu călărimile rărite, ca să-l poată închide între coarnele semilunii şi zdrobi cu spahii. Cei trei timarioţi se uită la zmeu, cu mîinile streaşină. Dus de vînt spre Dunăre, lăsat din sfoară, zmeul roşu cu o cruce aurie trece zbîrnîind pe deasupra rîpelor, fîlfîindu-şi coada.

— *Şeitan,* strigă timariotul din mijloc, pe care-l recunoaşte dintr-o amintire veche. Poate de pe cheiurile Therapiei. Ori de altundeva.

— Istiklâl Beyoglu, ai să mori, îi strigă.

Timariotul îşi scoate pistolul. Trage în zmeul pe care Grigore Ouspart îl joacă cu îndemînare în cerul dintr-o dată limpede. Pocnet sec. Nouraş alb de fum la gura ţevii.

— Ai să mori tu, cîine fricos... Vino să te lupţi cu mine, dacă nu eşti o biată oaie rîioasă.

— Sloboade-mă, doamne, geme vel banul.

— Spune-i lui Ouspart să dea semn pentru segnior Mantovano şi taci.

Pe sfoara zmeului se ridică o păpădie albastră făcută din hîrtie. În aceeaşi clipă izbucnesc tunurile lui Mantovano. Diavolul de italian le-a ascuns sub rogojini, pe o limbă de rîpă intrată mult spre turci, apărate de care şi călăreţi. Urmăreşte ghiulele înroşite de turci, cu fitilul arzînd, rostogolindu-se pe deasupra ienicerimii şi pleznind undeva în spate.

— Prea lung, diavole, strigă cineva.

Se aud ciocanele de lemn cu care tunarii scot penele de la furcile tunurilor, lăsînd ţevile mai jos. Bubuiturile se lovesc de zidurile cetăţii. Se preling pe văi. Hărţuitorii turci gonesc spre rînduri. A doua salvă. Fum cenuşiu, în clăbuci. Ghiulelele cad între pedestrimea yaya. Strigăte. Rînduri care se clatină. Ţîşnet de flăcări şi pămînt. Larmă care acoperă ţipetele străjilor rămase în tabără, căzute sub jungherele haiducilor sîrbi strecuraţi şerpeşte din rîpe. Dintr-o dată clăbuci de fum şi flăcări înalte ţîşnind din tîrgul Nikopolului, unde-şi face lucrările paharnicul Radu Şerban. Trei detunete de tun la donjonul central al cetăţii şi trîmbiţele ienicerilor vestind duşmanul la porţi. Vede topciii turci spre care se repede Hafiz-Ahmed, punînd foc în clipa cînd răsar lîngă ei scutelnicii Buzeştilor. Învălmăşeală la aripa stîngă a lui Hafiz.

— Acolo, vel bane, dacă nu mai ai răbdare.

Urletul vel banului îi spintecă măruntaiele. Calotă Bozianu intră în rîpe la galop, cu sabia ridicată, cocîrjat parcă sub şuba lui de oaie ţurcană, urmat de măciucaşii Mehedinţiului rotindu-şi ghioagele lor de zadă, ghintuite cu colţi de fier. Rup malul sub copite. Ies dincolo în trîmbă de doisprezece călăreţi, duşi de ma-

rele ban Calotă Bozianu drept asupra ienicerimii sfîrtecată de salvele lui Mantovano, neștiutoare de năvala lui Baba Novac în tabără. Îl vede pe Hafiz-Ahmed lăsîndu-și nazalul. Îl vede răsucindu-se în șa și rămînînd nemișcat, pentru că, acolo, în spatele lui, arde Nikopolul. Așteaptă încrîncenat în el, dintr-o dată rece ca Moartea însăși, așteaptă să facă a doua greșeală. Adică să repeadă aripa lui dreaptă asupra flancului marelui ban, care i se dăruiește prea ispititor pentru un războinic căruia i se smulg o parte din tunuri prin luptă cu jungherul și sabia. Stă agățat de șeșberul lui Hafiz-Ahmed. Rînjește cumplit cînd îl vede strălucind în soare. Își trage sabia cu o mișcare prelungă, parșivă, ascultînd lacom fîșîitul oțelului în teaca de piele. Aici nu mai este vorba de versurile lui Firdousi, nici de întrecere în agerimi de limbă. Kaplane... S-a adus pînă la sine prin acești ani lungi de după Călugăreni. S-a adus la sine însuși, adică la bărbatul care ridică sabia, simțind-o în pumnul stîng ca pe un mădular crescut din sine însuși ...Hafiz a pierdut bătălia înainte de a o începe.

— Aveți grijă de fugari, sfinția-ta... Să nu scape unul...

Înainte de a-i da frîu lui Sultan, vede bulgarii fărîmițîndu-se printre muieri, aude muierile țipînd și urlînd, nu de spaimă, le vede năvălind în rîpe ca nebunele, cu copiii în brațe, ori în dăsagi, ori în panere, pune pulpă, intră în rîpă la pas, aude duduitul greu al călărimilor urmîndu-l, vede zmeul lui Ouspart coborînd pripit, îl împinge pe Sultan să urce malul priporos, vede aripa dreaptă a lui Hafiz arătîndu-i flancul și-ntr-o vînzoleală cumplită de săbii, suliție și ghioage pe vel banul Calotă Bozianu luptîndu-se cu spahioglanii din garda lui Hafiz-Ahmed. Se înțepenește în șa. Sultan pornește la galop mic... La galop mic... La galop mare... Ropotul nebun al copitelor. Nebunia goanei. Vîjîitul aerului sub apărătorile de urechi. Vîjîitul aerului despicat de sabie. Lama de oțel vie, vibrîndă, lacomă, el însuși lacom să se descătușeze, să lapede în sînge omenesc toate spaimele și zbuciumul și neliniștile... Cavalerul Grigore Taflan de Mîndra gonește în dreapta lui, în armură neagră de Făgăraș. Velica. I l-a lăsat de strajă. Să-i povestească luptele lui. Doi ochi oblici pe deasupra unui scut rotund. Trei bolduri. Allah, scris cu email verde pe coiful țuguiat.

— Iisuuuus ! urlă și se prăvale asupra spahiului, zburîndu-i sabia cu o lovitură care-i retează mîna din cot. Cu a doua, fulgerătoare, îl izbește sub coif, în bucata de gît pe care-o vede slobodă, luîndu-i capul. Apoi începe lupta care-l atîță și-l potolește. Care-l umple de sudori sub platoșă. Taie cu stînga. Sprijină în scut, cu dreapta. Galop pe loc. Sultan știe singur cînd să se repeadă

şi cînd nu. Galop pe mîna stîngă. Galop pe mîna dreaptă. Allah şi Iisus. Trîmba de măciucaşi pocnindu-şi măciucile în coifuri şi scuturi. Terciuind capete. Împroşcînd cu zeamă de creieri. Soarele de dimineaţă lihnit. Marele ban smuls dintre măciucaşi. Patru. Şase. Doisprezece spahii între el şi măciucaşi. Miţa de oaie stropită cu sînge. Pune pinteni. Sultan rînchează sălbatic. Muşcă de greabăn calul spahiului în pelerină roşie, pe care-l despică aproape în două, cu o lovitură vîjîită, piezişă. Răstoarnă un nubian, ori poate un anatolian chior. Îl năvălesc mirosurile de sudoare de cal şi de om, de sînge şi fier ciocnit pe fier. Marele ban se apără cu o ghioagă. De unde i-a căzut în mînă ghioaga ? Îl împresoară trei trăgători de girid. E ca şi mort marele ban. Mort, dacă nu s-ar prăbuşi el, vodă, pe trăgătorii de girid. Dacă nu l-ar hăcui pe cel care întinsese coarda, lovindu-l în cerbice, de-i vede măduva ţîşnindu-i pe platoşă. Dacă nu l-ar lua cavalerul Taflan în suliţă pe al doilea, scoţîndu-i vîrful prin piept. Omul apucă vîrful plin de sînge cu mîinile, strigă ceva şi cade în genunchi. Mort, dacă sabia lui nu s-ar înfige în ochiul celui de-al treilea, în clipa cînd Simion îl detună cu pistolul.

— Să mă răzbească nu alta, geme vel banul, privindu-l cu privirea lui de dulău credincios... Venişi ca îngerul păzitor, măria-ta.

— Unde-i Hafiz, urlă şi nu ştie de ce urlă.

— Aici fu, că pe el l-am hăituit.

La sabie. Mereu la sabie. E sfîntă sabia. Te simte. Oţelul. Simţi. Carnea. Şi moartea. Şi setea care se scurge din tine pe lama şiroindă de sînge... Răstoarnă ce-i stă în cale. Mereu mai rari spahiii. Mereu trebuind să ocolească purcoaiele de leşuri zemuite, răsturnate cumplit, sparte cumplit de ghioage. De suliţi şi săbii.

— Hafiz, urlă... Hafiizz !...

— Taci, măriat-a, c-ai răguşit... Taci că-l găsim şi-mi spargi urechile... Ce porunci dai, că i-am răzbit de-o mică de ceas şi măria-ta alergi bezmetic pe cîmp, sari peste tunuri, tăiaşi corturile paşii, Doamne iartă-mă, că arăţi ca un strigoi, eşti plin de sînge în barbă şi pe mîini, n-auzi măria-ta, că acu pun să-ţi arunce apă după ceafă... M-auzi ?

— Ce-i, vel banule ?

— Slavă Domnului... Ce să fie !... Îi răzbirăm.

— Unde-i Hafiz ?

— Îl caută Baba Novac... Zise careva că fugi spre Tîrnovo. Cu un harap al lui. Ce-ţi trebuie Hafiz, cînd îi ai pe ăştia ? Pe toţi !...

Nu ştie că se află în mijlocul taberei lui Hafiz-Ahmed. Corturi sfîşiate. Harabale întoarse cu roţile-n sus. Morţi. Pretutindeni

morți. Își limpezește privirea. Dincolo de parcane chiotele și zbieretele muierilor bulgare, tăbărîte pe fugarii aduși între suliți de călărimile lui.

— Îi sfîșie lupoaicele alea cu ghearele, mormăie vel banul.

Dinspre tîrgul care ardè în vîlvătăi înalte, deasupra căruia se ridică trîmbe de fum negru purtînd roiuri de scîntei și paie aprinse, vine la pas Iovanca Rudnik de Zagubica. Își ține sabia însîngerată în latul șeii, are capul descoperit și cîntă cu glas ascuțit ceva care seamănă a psalm. Atunci vede garda de vînători domnești adunată lîngă el, pe căpitanul Caloian vîrîndu-și sabia în teacă, stegarul stăpînind hampa și strîngînd mătasea steagului să n-o umfle vîntul, crainicii lui Sfetea, oștenii șătrăriei umblînd după răniții și morții oștirii.

— Ești bă, careva mort, ori viu, acilea ?

Răscolesc purcoaiele de hoituri acolo unde li se pare lor c-ar mișca, ori că se văd botfori de oștean, ori vr-un colț de dolamă. Între parcane se arată oștenii de slujbă la numărătoarea capetelor. Poartă glugi roșii peste cap, satîre și săbii grele, de gîde. Taie capetele turcilor morți. Le clădesc acolo unde le taie.

— Opriți lucrarea asta cumplită, spune cu glas pițigăiat, de copil. Clădiți leșurile, numărați-le, auzi vel logofete Theodosie, numărați-le, dar lăsați-le întregi.

— Voia măriei-tale.

Și Theodosie a leșiuit sub za. Încep să se adune călărimile, acolo unde le cheamă trîmbițele. Spre partea bulgarilor se-ncheagă liniști înfricoșate...

— Îl văzui pe grămăticul Petra, la carele noastre, Radule.

— Văzuși bine, neică... L-am adus să trudească la «*Hronic*».

— Bine... Să nu te mai vîri altădată, ca astăzi... Nu fac o mie de capete de turc, cît capul tău de Buzescu.

— Mă luă iureșul.

— Ce zici de Mihai și Dionisie Rally ?

— Se-ntîlniră în gînd și faptă.

— Noi ?

— Urcăm !... Putem fi și arhoniți de Bizanț și conți de Ardeal, după steaua lui Mihai, neică.

— Atunci să urcăm, Radule, și-acu taci că vine bezmeticul de Stroe.

Preda Buzescu își ridică nazalul cu o mișcare domoală de bătrîn. S-a bătut la sabie, e ostenit și-l țin niște junghiuri la șale. A uitat azi-dimineață să-și încingă brîul de blană pe sub za și fierul îi ține frig. Abia așteaptă s-o lapede. Stroe Buzescu vine la galop, cu un purcoi de capete turcești legate în plasa de fîn.

— Uiuiuuu neico, ce-i mai răzbirăm, n-auzi ?

Îl urmează măciucașii de pe moșiile lor, tîrînd după ei, cu arcanele, leșuri și oameni vii. Dinspre tîrg se ridică un ramăt de mugete, de behăituri, amestecat cu nechezatul cailor prinși cu arcanele.

— Lăsași oameni la împărțirea dobînzii, Stroe ?

— Lăsai, neică. Cum să nu las... Veni poruncă de la vodă ca toți caii să se scrie la oaste, pentru bulgari. Nu se dau cai decît ălora de-i uciseră în luptă.

— Da' cornutele ?

— Acelea da... O vită mare de cinci oșteni...

— Tot e ceva... Hai că aud trîmbița chemînd sfatul de oaste...

Stroe trece în stînga fratelui său, Preda. Au toți trei cai negri corb, poartă zale, coifuri, blănuri de rîs căptușite cu mătase albastră. Îi urmează steagul lor, Ion Grindă din Cepturoaia stînd între coconi, între veri și nepoți.

— Sînteți toți, bă ? întreabă jupan Preda Buzescu peste umăr.

— Să facem strigările, unchiule, spune cineva...

— Făceți-le așa, de-a-ncălare și mai tare, să se auză...

...Prințul Marcu vine la trap domol pe ulița mare a Nikopolului, dincolo de bătaia tunurilor de la cetatea la crenelele căreia a ieșit toată garnizoana, stropșindu-i cu cele mai scîrnave măscări și batjocuri. A auzit gemete și urlete, atunci cînd marele paharnic a făcut semn să se incendieze cea dintîi casă ienicerească. Apoi s-a produs actul acela care l-a traumatizat și l-a scos din încrîncenarea insensibilă, inumană, cu care-a luptat, hărăzind morții tot ce i-a căzut sub sabie. Marele paharnic a poruncit, sub pedeapsa cu moartea pe loc, să se scoată femeile și pruncii din casele hărăzite focului. Să se cruțe cutare casă, a cutărui negustător turc, cutare caranvaserai, să nu se prade mărfurile din depozite, orînduind străji puternice, să nu se risipească un bob de grîu, ori de mei, să se cruțe unele ulițe, să se dea foc altora, toate acestea cu o mare luciditate.

A vegheat el însuși asupra sutelor de muieri și copii turci, căzuți în genunchi și strigînd *aman* ! Atunci cînd au năvălit de pe ulițe muieri bulgarce, cu pari și fuse, cu furci și cuțitoaie, cerîndu-și bărbații, ori feciorii, paharnicul le-a oprit în sulițele călărașilor domnești.

— Ce faci, vel paharnice Șerban, l-a întrebat gîndindu-se la capul tatălui său, zăcînd mutilat undeva pe fundul Bosforului.

— Dincolo de azi este și mîine, prințe... Hai ! Duceți-le pe mume și pruncii lor pînă la șanțul cetății. La poarta mare... Trap.

A văzut moartea, groaznică în goliciunea ei, în ochii muierilor acelora care n-aveau altă vină decît că zămisleau turci și s-a cu-

tremurat tot, gîndindu-se că de multă vreme nu mai este un simplu condotier. Că voievodul l-a schimbat într-un fel pe care nu și l-a dorit, legîndu-l prea strîns de întrebările pămîntului de dincolo de Dunăre. Marele paharnic Radu Șerban îl ajunge la galop scurt. I se alătură. Își ridică nazalul. Privește undeva, în gol, cu ochii lui verzi și rotunzi de bufniță.

— Ei au căutat-o, nu noi și Dumnezeu să mă ierte, spune alb, apoi tace și călăresc amîndoi scară la scară, pe drumul care iese din tîrgul mirosind a cenușă, urcînd rîpele care duc spre tabăra voievodului.

...În tabără se mănîncă pe scut. Caii istoviți, cu spuma uscată pe marginea teltiilor, rontăie ovăzul din traistele agățate pe după urechi. Haiducii sîrbi stau pe șei, în jurul steagului pe care este pictat Sfîntul Sava. Își fac dăsagii. Căruțele șătrăriei coboară la trap, cu sacii cu ovăz, cu pesmet, carne afumată și brînză. Pe deasupra sacilor, funii de ceapă și de usturoi. Pe tăpșanul larg întărit cu parcane și tabii, unde se pun taberele oștirii osmane, poate de după lupta lui Baiazid cu cruciații și Mircea Bătrînul, trec la galop atelajele tunurilor cucerite de la Hafiz. Patruzeci și opt de tunuri mari, unele cu ghiulele pe țevi, așa cum le-au luat Buzeștii, strecurîndu-și oltenii printr-o mocirlă, pînă sub tabii. Au afetele vopsite verde. Spițele roților ferecate. Vopsite roșu. Vopsea proaspătă, care poartă urmele mîinilor mînjite de sînge ale topciilor uciși acolo, între roți. Cortul lui Hafiz-Ahmed. Din trei rînduri. Două din pînză de cînepă vopsită roșu. Al treilea, în interior, din mătase verde, stropită cu semilune țesute în fir de aur. Perne moi de Cairo din piele de cămilă, cu aurituri și versete din coran. Verzi. Roșii. Albe. Cîteva caftane de preț, agățate de stinghii. Turbane. O za de Damasc, nouă. Ceainice și ibrice puse pe o tavă de aramă bătută. Voievodul căruia Simion îi toarnă să se spele de sînge. Buzeștii. Căpeteniile. Baba Novac.

— Unde e sfinția sa mitropolitul ? întreabă, ștergîndu-se cu prosopul lui Hafiz-Ahmed. A scăpat Hafiz-Ahmed. Pe o rîpă surpată, ieșită din tabără, acoperită cu tufe dese de porumbe și mărăciniș. I-a văzut însuși, urmele. Acolo unde s-a tîrît pe pîntec. Acolo unde l-a așteptat cineva. Un gropan plin cu apă, cu urmele a doi cai săpate în malul de lut. Rînjește, nedorindu-și soarta pe care o să i-o hărăzească sultanul. Și pînă la sultan, marele vizir...

— Afară cu căpeteniile bulgare, măria-ta.

Simion îi lasă mînecile coantășului. Îi încheie nasturii. Face semn să se ridice pologul. Îl lovește lumina dulce a soarelui de octombrie. Se gîndește la prorocirea pustnicului Oprea, din pustietățile Oltului, la Izbiceni. Nu s-a adeverit. Încă nu s-a adeverit.

N-a plătit încă nimic cu sîngele lui. Și nici iarna nu s-arată. Bulgarii stau în genunchi. Boieri în platoșe. Martologi. Coconii de cnezi pe care-i cunoaște, lîngă cnezii, părinții lor, pe care nu-i cunoaște. Prapuri bisericești. Icoane ferecate. Steaguri de oaste. Miros de sînge și tămîie. Trei orbi desculți cădelnițînd cu cădelnițe de aur. Guslari. Mulți. Unii orbi. Alții văzători. Unii ninși de ani și albiți de drumuri. Alții tineri, înarmați, cu o nebunie arzătoare în priviri și oarbă semeție în trunchiurile vînoase... N-au pierit nici bulgarii, cu toate că i-a călcat Baiazid în picioarele calului și stau sub pașalîk de mai bine de două sute de ani. N-au pierit. Nici în limbă. Nici în cuget. Nici în nădejdi... Dionisie Rally, el însuși, Paleologul, plecat smerit ca într-o rugăciune, fără coif și fără platoșă, într-un anteriu de șiac sărman, ieșit la soare și o tăcere grea, răzbită ; iar în spatele căpeteniilor, de-a stînga bărbații în arme, de-a dreapta sutele și poate miile de muieri și copii, bătînd mătănii în genunchi, lovind pămîntul cu frunțile. Îl scutură un fior rece. Îl seacă durerea oropsiților. Vitregiților de însăși sînul sterp al maicii lor... Îi cer ocrotire prin glasul lui Dionisie Rally. Prin glasul jupanului Boris Haitov, din Plevna, vîrît în za, purtînd în obraz semnele groaznice unde a fost însemnat cu fierul roșu, pentru niște vorbe de ocară spuse cadiului, la o judecată nedreaptă. Pe mulți îi cunoaște. Au fost cu Simo, în '96, tot aici. Unii sînt ciungi. Li s-a tăiat dreapta pe care au ridicat-o asupra stăpînilor. Alții sînt ologi. Li s-a tăiat dreptul, să nu mai pornească spre focurile de tabără din păduri. Trec căruțele șătrăriei cu morții oștirii. Îi duc la dubasuri. Măcar să-i îngroape dincolo. Să nu tragă cîinii de ei. Atîta să le poată face. Rămîne în pologul cortului, mut, căutînd să se regăsească. Le spune să rămînă la oaste, cei care vor să rămînă. Ceilalți să treacă Dunărea. Le dă șeici. Le dă dubasuri. Să se ducă la Tîrgoviște, la pîrcălab, cu porunca pe care-o va scrie logofătul. Le va da țarini, vatră de sat, în niște siliști. Să le fie lor de ohabă, fiilor și strănepoților în viața veacului. Așa a făcut în '96 pentru omenie, prietești și răsplată... Așa face și acum, într-o datorință pe care și-o recunoaște față de ei, de creștinătate, de numele lui Hristos.

— Iar dacă ne va ajuta Domnul să mîntuim aceste pămînturi de robie...

S-a dezbărat de toate cenușile diplomaticești, astăzi, prin sabie, renăscînd în sine. Se dezbară acum de cenușile pidosnice ale gîndurilor zăcașe, care l-au adus aici, dăruindu-se lor, acestora, cu jurămînt înfricoșat, vorbindu-le prin faptă de libertate, de vechii țari, de turmele și holdele și satele și tiparnițele lor, de măreția lor de odinioară. De frățietatea veche, cît începuturile.

— Iată-mă aici, chezaș cu capul meu, pentru făgăduielile și vorbele mele.

Soarele de octombrie stă în cer, auriu, vărsînd peste tabără o lumină dulce, care-l înfioară. Îi e dor de Velica. Atît de dor că-l doare. Apoi timpul se cufundă în el însuși, nemaifiind decît porunci și mișcare. Poruncă lui Baba Novac să ardă Pleven și peste zece zile să fie cu haiducii la Kula, prin Jașen, Kneža, Bjala Slatina, Altimir, Dobri Lom, Akacievo, apărînd astfel aripa stîngă a oștirii, care va urca cu grosul pe malul Dunării, avînd aripa dreaptă sprijinită pe flotă. Tot flota va duce proviantul, ovăzul, ghiulelele, iar dacă dau ploile, o parte din tunuri. Vor merge cu Baba Novac cîțiva cnezi bulgari, guslari și preoți. Vor alege pe cei care vor să treacă Dunărea. Îi vor călăuzi la Dolni Cibâr, pe malul Dunării, astfel încît să ajungă acolo de astăzi în șapte zile, adică miercuri în 22, de ziua sfinților mucenici Averdie, Iraclie și Teodota. Acolo vor fi dubasuri pentru trecerea Dunării, la Bistrețul, de unde vor fi duși la Bănie să li se dea siliști.

— Putem să le dăm și noi, măria-ta, spune Preda Buzescu... Creștini sîntem și oameni.

— Cu scutirile pe care le dă domnia și bănia, doamne, adaugă Radu Buzescu.

Își ridică privirea de pe chartă. Se credea pierdut, rătăcit în propriul lui timp. Acolo unde s-au născut gîndurile lui bizantine. Acolo unde-a văzut mărirea Țării Românești și veșnicirea ei. Uitase, aplecat deasupra gîndurilor care prinseseră viață, galopînd cu Baba Novac în această mișcare amplă de învăluire a oștirii osmane de Vidin, uitase că nu este singur. Își uitase lanțurile, zburînd în gînd, în tot lungul Dunării. Nimicind oștirea de Vidin, liber de Dunăre din valea Timocului pînă la Mare, cu Țara Românească alăptîndu-l la dulcea ei țîță, cu Sigismund la Alba Iulia, așa cum este și cu împăratul Rudolf în spatele lui Sigismund, putea să se desprindă pentru zborul cel mare. Trecerea Balcanilor. Zborul spre Constantinopole... Uitase că nu este : «singur stăpînitor și domn».

— Cîți luați, cinstite și iubite al meu vel postelnice ?

— Putem lua trei mii de suflete... Atît cuget că putem lua.

— Scrie, vel logofete. Trei mii de suflete, boierilor Buzești.

— Și eu, o mie, doamne.

— Și eu, o mie.

Tace. Tac și căpeteniile bulgare. Tac și lăcrimează. Tace și Dionisie Rally. Îl întreabă din priviri : «Vrei să domnești în pustie ?»

— Cîți putem trece Dunărea, vel logofete ?... Cîți, avînd vatră de sat și ogoarele lor, cu totul. Domnie, bănie, vel boierii ?

— Șaisprezece mii, doamne.

— Amin, șoptește.

De afară răzbubuie cea dintîi salvă de artilerie trasă de senior Vicenzo Bombardier Mantovano în zidurile cetății Nikopolului. Răspund pripit tunurile de cetate ale ienicerimii.

— Să ne pregătim de năvală, boierilor, căpitanilor și vitejilor mei !

— Dacă avem cu ce, măria-ta, spune răspicat vel șătrarul Vasile Țîru, privindu-l chiondărîș... Și iarăși timpul curgînd peste umerii lui. Stă călare, cocoțat pe o rîpă din malul Dunării, la două bătăi de tun mai sus de cetatea și schelele Nikopolului. Vasile Țîru poate l-a citit pe Tartaglia, mai sigur este că nu l-a citit, spunîndu-i în sfatul de oaste că a pierde vremea la Nikopole, bătînd cetatea cu tunurile, este cel puțin o prostie. El, Vasile Țîru, nu-i dă lui vodă decît cincizeci de saci pulbere din cei șase sute, cîți are cu toții. Așa, să nu zică vodă că-i zgîrcit și că-i strică bucuria de a se juca de-a războiul. Nici un săculeț mai mult, nici dacă-l spînzură. Dacă voia război de-adevăratelea, să-și fi pregătit artificieri și săpători, cu care să fi pătruns sub unul din turnurile cetății, pe care să-l fi azvîrlit în cer, să aibă pe unde năvăli în cetate. Nu cumva poftește să ia cetatea printr-o șarjă de călărime, cu sabia și sulița ? O fi avînd măria-sa iarba fiarelor, să poată desfereca porțile ?... Pe barba sfîntului Iacov, brașovenii nu s-au ținut de vorbă și nu i-au trimis cele o sută de care cu pulbere. Nu s-a ținut de vorbă nici generalul Basta, al împăratului. Nici arhiduca Maximilian, nici Lassota, nici ofticosul de Pezzen. Unde-i pulberea ? În scrisori de făgăduință. Să spargă zidurile Nikopolei cu acele scrisori în care-a crezut. El a trimis morții și răniții dincolo. A poruncit să se strîngă tabăra, că de aia e mare șătrar. Să poruncească... Sub rîpă se scurge spre Dunăre un șleah îngust, pe care coboară la apă miile de femei bulgarce, cu bătrînii lor și dintre bărbați, numai calicii. Pe sate, cu dăsagii, cu vitele, într-o tăcere tristă, într-o încrîncenare sleită. Zdrențe, ori găteli, salbe de mahmudele, barișuri înflorate, fețe ochioase, ochii blînzi ai vacilor, porci guițînd, telegi, una cu un par legat sub osie, în loc de roată, alta cu un cocoș alb cutcurigînd de pe niște bulendre. În dreapta, jos, pe vale, ruinele fumegînde ale tîrgului. Pe buza rîpelor, artileria. Oștile așezate ca pentru năvală. De fapt așezate în tocmeală de marș, așteptînd doar întunericul. Cîini căutînd hoiturile. Și corbi. Corbi în stoluri, venind jos, cu aripile negre lucind în soarele căzut spre amurg, croncănind a foame și-a bucuria sațiului. Trec satele bulgărești, cu prapori bisericești, cu dascăli și țîrcovnici ducînd bucoavnele bisericilor în dăsagi. Cu popi lățoși și cu bogomili și cu grădinari... Morunmare trebuia să fie acolo, cu corăbiile

de luptă. Privește la luciul apei. Dunărea ca o flacără șerpuitoare, arzîndu-și apele în luciri de sînge. Malul de dincolo cufundat într-o ceață albăstrui-aurie... Și cele cinci galere împărătești ancorate la podișca cetății, apărate de artileria donjoanelor, unde presimte o mișcare vicleană și furișă. O velă desfăcută de pe vergi, fîlfîind anapoda. Lopeți care atîrnă pe luciu, cînd ar trebui să stea trase între borduri, după strășnicia care domnește în flota lui capudan pașa. Se întoarce în șa. Vede lucind în zare sulițele călărimilor lui Baba Novac. Departe, pe drumul Plevnei, printre nuci, șarpele negru al călărimilor, pierzîndu-se spre miază-zi. Alături, Dionisie Rally împarte binecuvîntări satelor băjenite. Jos, pe țărm, se aud poruncile celor de pe dubasuri.

— Destul, că ne cufundăm.

— Suie fa purcelul pe plută, nu pricepi rumânește ?

— Să vie zece prunci cu mumele lor... Ce plîngi, nebuno, că nu ți-l luăm la ieniceri ? !

— Iote, nea Bică la asta, parcă-i încondeiată.

Boris Haitov își trage calul lîngă al lui.

— Iartă-mă, doamne, spune în slavona veche, de curte... Mă tem...

— Și eu... Sfeteo !... Sună să înalțe Ouspart zmeul... Cînd o fi sus, să-i dea foc.

Un semnal de trîmbiță, prelung. Radu Buzescu, proaspăt îmbăiat și dat cu uleiuri, doar în coantăș căptușit cu jder de piatră, urmărește fascinat zborul iscusit al zmeului care se ridică vîjîind deasupra Dunării. Vede că poartă un coș din răchită între trăgători, de la care coboară o a doua funie, semănînd mai mult a fitil. Grămăticul Petrea Grigore Vălceanul, feciorul chiristigiului de la Govora, studiat la Padova și Montpellier, a înțeles poate mai bine decît ei trei la un loc semnificația acestei campanii transdanubiene. Poate este singura, care cel puțin, acum, la început, egalează campaniile lui Iancu de Hunedoara, dacă nu cumva le întrece. Petrea spune că de la cruciade, toate campaniile creștine peste Dunăre pentru alungarea turcilor din Europa au fost niște eșecuri lamentabile, începînd cu a cavalerimii europene pe vremea lui Mircea Bătrînul și sfîrșind cu cele din vremea lui Vlad Dracul voievod. Iancu n-a ajuns niciodată pînă dincolo de Balcani și niciodată un căpitan nu s-a încumetat să plece într-o asemenea campanie, singur cu oștirea lui, în afara unei coaliții. Planul de război al lui Mihai îl fascinează. Scumpa lui contesină, opulenta Ana Bornemisza, pe care-a văzut-o la Hunedoara acum o lună, i-a spus că sînt cel puțin cinci căpitani din nemeșime gata să-l slujească pe voievod, sătui de neputințele Bathoreștilor și jigniți de aerele pe care

și le dă Maria Cristierna. Dar mai ales jigniți de înfrîngerile care se repetă și în acest an, pe toate cîmpurile de luptă transilvane. Mina s-a întors de la Veneția, aducînd cinci care cu saci plini de vopsele. Hector Vorsi a ajuns la Praga, Carlo Magno la Alba Iulia, recucerind inima principesei. Meșterul Giuseppe Guaccimanni i-a trimis vorbă prin Mina că i-a isprăvit trei, din cei cinci *cassone*, adică cele sculptate și pictate cu scene de bătălie...

...Cineva a aprins fitilul care arde sfîrîind. Flacăra verzuie urcă rapid spre zmeul care-și fîlfîie cele două cozi multicolore. De la dubasuri se aud strigătele vesele ale copiilor. Cinci dubasuri, acum șapte, acum douăsprezece, au luat largul. Se ridică pînza pe multe din ele. Se aude plescăitul lopeților. Flacăra ajunge între trăgători. O jerbă de scîntei. Un detunet puternic, izbindu-se de luciul Dunării, zeci de țîșnituri incandescente, verzi și purpurii, alte jerbe de scîntei și zmeul arzînd cu flăcări roșii. Desprins din trăgători, o flacără purtată de vînt pe deasupra Dunării însîngerate de amurg. Și iarăși timpul, de data asta curgînd prin el într-o spaimă de gheață. Pentru că stă în șa, neputincios, inutil, searbăd și mort. Pe cheiul de lemn al cetății năvălesc ieniceri cu satîre. Taie otgoanele galerelor. De sub punți răsar tunarii cu tigăițele de jăratec fumegînd. Răsună loviturile de ciocan ale șefilor de echipaje. Pleznetul bicelor. Totul se aude în înserarea dulce de toamnă cu o limpezime clară, amplificată de ecoul scurs pe Dunăre ; totul, pînă și pîrîitul lopeților care-și îndesesc ritmul, pînă și bulbucitul apei, sfîșiate sub pintenul etravelor... Înțepenește în șa, neputincios, blestemînd încăpățînarea lui Morunmare, care n-a vrut să-și ancoreze vasele aici de frica nu se știe căror bulboane și anafoare și altor prostii marinărești.

— Doamne iartă-i, șoptește alb, în elină, Dionisie Rally.

Galerele împărătești în șir de cocori ridică pînzele. Vîntul care bate dinspre țărm le umflă cu pleznete. Vede topciii ochind dubasurile greoaie, încărcate cu muieri, cu moșnegi, cu copiii și schilozii cărora le-a dăruit ocrotire. Stă înțepenit în șa. Gîtuit. Cu ochii holbați. Cu un fir de spumă curgîndu-i pe la colțul buzelor. Bolborosește :

— Să-mi aduceți capul lui Morunmare... Vreau capul lui Morunmare... Să-i sorb sîngele, curva de tavernă. S-a vîndut turcilor, chiorul blestemat. Iuda de Morunmare... Iuda...

Își înghite ocările. Dubasurile au înnebunit. În loc să caute adăpostul țărmului, ori să fugă spre malul românesc, blestemații de cîrmaci le răsucesc pe loc, lăsîndu-se scurși drept spre galere. Aude strigătele lor, purtate pe apă :

— Traaage !...

Urmăreşte pietrificat cum dubasurile pline năvălesc asupra galerelor, cum topciii sînt bătuţi cu bicele de căpitanii vaselor, cum pun foc şi ghiulelele zboară mult pe deasupra dubasurilor, ridicînd jerbe de apă acolo unde cad. Cum dubasurile trec fulgerător pe sub bordurile înalte ale galerelor, deasupra cărora plutesc gogoloaiele de fum sur ale salvelor. Vede steagurile mari, verzi, cu trei cozi la pupa corăbiilor împărăteşti, vede turbanul alb al unui căpitan, dubasurile depăşind pupa celei din urmă galere, aude poruncile strigate pe punţi, apoi una din galere iese din şir, pintenind cel din urmă dubas. Troznete. Ţipete cumplite. Aşchii. Marame curgînd pe Dunăre, o clăbuceală albă, apoi topciii apucînd cîngile şi izbind cu ele în viermuiala de trupuri care colcăie agăţate de scînduri, de lopeţile galerei, lăsate în apă cu tot dinadisnul, parcă ocrotitoare şi bune ca nişte aripi de cloşcă. Ţipete. Trei topcii ridicînd în cange trupul străpuns al unei femei, care se zbate în vîrful de oţel ieşit prin pîntec. Alţi topcii aruncînd pe bord, din cîngi, copii şi iarăşi muieri şi mereu muieri, cărora alţii, pe bord, le retează capetele le prind de chici pe o funie şi le ridică pe scripeţi, sus spre vîrful catargului. Bulbuceala se potoleşte. Galerele se răsucesc greoi, într-un bord, pornite pe urma dubasurilor. Topciii aruncă trupurile martirizate în Dunăre. Fiecare plescăit i se-nfige în creier. Ca şi strigătul gărzilor lui, sălbatic, plin de-o bucurie nebună. Ca şi freamătul care răscoleşte războinicii bulgari şi curtea. Parcă ţîşneşte de sub mal, ori din vreo văgăună neştiută, corăbiile lui Morunmare căzînd pe flancul galerelor împărăteşti, cu tunurile descărcate. Şapte vase zvelte de Dunăre avînd sculptaţi la prove balauri, ori sfinţi, cu pînzele strînse, cu vîslaşi dintre pescarii slobozi, cu oştenii pregătind cîngile şi ghearele de pisică pentru abordaj, dînd foc făcliilor groase de cîlţi înmuiaţi în smoală, cu tunarii din babord ţinînd aprinse serpentinele, îngenuncheaţi lîngă tunurile de aramă lucind în amurg. Trîmbiţe pe galerele împărăteşti sunînd alarma de luptă. Galera cap încercînd să se întoarcă sub scutul artileriei de pe cetate.

Se ridică în scări, cu mîna pe inimă.

Dunărea plină de vîlvori. Un pescăruş alb. Corăbiile lui Morunmare răsucindu-se travers pe sfor. Detunetul salvelor spărgîndu-se de zidurile Nikopolei. Trîmbe de apă sub linia de plutire. Un catarg lovit în plin, frîngîndu-se. Pînza căzînd peste prova. Dincolo, pe galera albastră cu ciubucăria aurită, o ghiulea răsucindu-se pe punte. Doi topcii aleargă s-o prindă. Explozie roşie. Alt detunet cumplit, repetat ca o salvă : «praful, le-a aprins praful». O jerbă înaltă de apă ţîşnită din explozie, purtînd pe coamă ţăndări şi trupuri şi pînze şi otgoane, vaerul Dunării reprimînd-o în apele înspu-

mate, apoi trîmbițele lui Morunmare sunînd pe toate vasele : *la abordaj*... Cînd se aruncă ghearele de pisică și cîngile, cînd se rup lopețile strivite între borduri, cînd echipajele lui Morunmare sar dincolo, pe tambuchiul a două nave împărătești țîșnesc niște diavoli aproape goi, lovind oștenii sultanului cu bucăți de vîsle, cu lanțuri și cătușe, sărindu-le în cîrcă și mușcîndu-i de cefi, ori de beregate.

De la mal pornesc alte dubasuri, le numără la nesfîrșit, uitîndu-se pe sine în înserarea de octombrie prin care trece părul Maicii Domnului, beteală albă și suavă plutind duios peste țărm, peste dubasurile pline de muieri și copii și moșnegi și schilăviți, ducîndu-se lin pe deasupra Dunării unde corăbiile lui Morunmare le trag după ele pe cele trei ale împăratului, rămase tefere și unde cetatea Nikopolului își răsfrînge umbrele negre în apele de sînge, mereu pline de sînge și groază, în apele maicii noastre, Dunărea.

3

— Gata, Morunmare ? !

— Gata, măria-ta.

— Îmi ești ca un frate.

— Voia ta...

— Te-aș vrea la curte.

— Mă ucizi.

— Fii slobod pe apă, cum ai fost și pînă acum. Ți-am dăruit zeciuială din tot pescuitul care se face de la Brăila pînă la Călărași.

Morunmare îngenunche pe podișca împroșcată de spuma valurilor, acoperită de o crustă verde de gheață. Îi sărută mîna. Ce crudă soartă să stăpînești soarta altora și să nu te poți desprinde din destinele lor, să le porți cu tine, mereu ca pe o pedeapsă a neîmplinirii. Mereu ca pe o datorie grea, cumplită. Crivățul se sparge în pupele vaselor care saltă pe valuri, cad cînd pe un bord, cînd pe altul, vîjîie nebun printre sarturi, poartă valuri de fulgi mărunți, mătură punțile pe care oamenii lui Morunmare stau zgribuliți în scurtele de șubă. Sloiurile de gheață pîrîie sub prove. Vede cerul cenușiu, cîlțos, jos, înfuiorîndu-se printre catarge.

— E vremea să pleci, viteazule.

— Mă sfîșii, măria-ta... Dacă, Doamne ferește, te-nfrînge ?... Cu ce treci Dunărea ?

— Călare.

— Doamne... Numai pînă mîine.

— Și dacă îngheață ?

— Pe-o mie de moruni fierți, atunci sînt pierdut...

— Nu pot pierde corăbiile astea, odată cu capul... Du-te...

— Să pui stuf mult sub cal, ori sub sanie și butii goale, chiar dacă treci pe gheață groasă, măria-ta... Dunărea asta e parșivă și nesătulă de vieți și curvă, măria-ta... Dumnezeu să te aibă în pază.

Valuri mari cufundă pupele vaselor în clăbuci verzui, călăriți de sloiuri. Morunmare urcă pe puntea «Rîndunicii». Se ridică scara. Se desfac parîmele. Vîntul glogozește peste corăbii vălătuci cenușii, din care crivățul smulge fuioare și trîmbe de zăpadă. S-a împlinit una din prorocirile pustnicului Oprea din sihăstriile Izbicenilor. Iarna înainte de vreme... O trîmbiță. «Rîndunica» se lasă purtată pe sfor. Apa îi prinde prova. I-o răsucește vijelios. Crivățul o ține travers. Se aude o poruncă :

— Tare cu dreapta...

Plescăitul lopeților. «Rîndunica» se topește nălucă în ninsoarea vîntuită și-n negurile care bîntuie Dunărea, la Dunavci, cale de un ceas călare, mers domol, de cetatea Vidinului, inima puterii osmane la Dunărea de mijloc. Este vineri în 7 noiembrie, de ziua celor 33 sfinți mucenici din Melitina și a cuviosului Lazăr. Mîine sîmbătă, în 8 noiembrie, de ziua sfinților arhangheli Mihail și Gavril și-a făgăduit, sieși, Vidinul. «Rîndunica» nu mai este decît o umbră. Al doilea vas se desprinde. Al treilea. Al patrulea. Se rup din el. Din carnea lui. De peste două săptămîni a urcat flota Dunărea, priveghindu-l. Urmînd convoaiele. Aducînd ovăz de pe malul celălalt. Trecînd alte mii de bulgari la adăpost. Răniții. Bolnavii. Acum duce armuri și hangere, cai și scuturi, duce fii de timarioți și avuțiile și odoarele ascunse ale bisericilor bulgărești, duce mătăsărie și covorărie și piper, scorțișoară, dafin, măsline și untdelemn grecesc ; tot ce s-a luat cu dreaptă răsplată din caravanseraiuri și depozite, din antrepozitele porturilor dunărene și din cetățuile de pămînt ale stăpînilor turci, trecute prin foc. Un val puternic spart de pilonii podiștei îi aruncă stropi reci în obraz. Morunmare a luat cu el ceva, dincolo de flotă. I-a luat credința că nu este singur și părăsit pe acest țărm pustiu, mirosind a pîrjol și-a moarte. A răzbunare și-a disperare.

— Rămăserăm singuri, măria-ta, șoptește Theodosie Rudeanu.

— Singuri, cu cugetul nostru, vel logofete.

Cea din urmă corabie este înghițită de neguri. Sloiurile curg devale pe valurile verzi și gălbui, tivite cu spumă murdară. Se-nvelește în pelerina de camelot, căptușită cu blană caldă de veveriță. Pe țărm, între curtenii cu caii la mînă, zgribuliți în pelerine, îi recunoaște pe cei doi viconți gasconi, Louis d'Antognac și Jeanpierre Sabatou de Bruziniac de Montastruc de Lavardac, care au condus

răscoala robilor vîslași de pe galere. Jeanpierre, după cîte se aude, s-a legat frate de cruce cu Racea. I-au prins corsarii de la Alger, pe o galeră care pleca de la Marsilia spre Spania de unde voiau să se îmbarce spre Lumea Nouă. Erau prea săraci și fără rude să poată fi răscumpărați repede, așteptînd mila publică. Au fugit. Au fost prinși, schingiuiți și vînduți la Istanbul, lui Arif Erdener, negustorul de robi. A nouă fugă i-a zvîrlit pe galerele împărătești, unde vîslesc de trei ani pregătind răscoala al cărei soroc a venit la Nikopole. Au învățat turcește, sînt vorbăreți, se pricep de minune la ale armelor și îmbăiați, cu pletele și bărbiile căzute-n brîu potrivite din foarfece, dăruiți cu costume venețiene de Radu Buzescu, par sosiți de curînd din țara lor...

— Pe Sfînta fecioară din Lourdes, joc unu contra nouă, că sarazinul din garda prințului este o femeie, șoptește vicontele Louis d'Antognac, prietenului său de aventură Jeanpierre Sabatou de Bruziniac de Montastruc de Lavardac.

— Mulțumește cerului că ești aici, taci și nu te mai gîndi la femei, cel puțin pînă cînd ai să vezi în zare turlele din Nérac...

Se înclină amîndoi, scoțîndu-și morioanele împlănite, răspunzînd astfel semnului de bunăvoință făcut de principe. Voievodul se lovește de privirea grea, scînteietoare a pajului care-i ține scara.

— Habiiba, șoptește.

— Roaba ta, stăpîne. Lasă-mă să te slujesc.

Crivățul șuieră besmetic lovind în rîpile înalte ale țărmului.

— Ne luași toate nădejdile, doamne, spune Preda Buzescu.

— Vi-o lăsai pe-a biruinții, vel postelnice Preda.

— Vorbe vrednice de faima războinică a măriei-tale. Vrednice și mai mult să stea în istorii, spune Radu Buzescu, înclinîndu-se în șa.

Călărește prin crivățul care-i suflă în spate. Își ridică gluga pe deasupra capului. Aude țiuitul deșuchiat al vîntului bătîndu-l în poalele mantiei. Îl apasă iarna timpurie cu cerul ei cîlțos curgîndu-i pe deasupra capului, cu toate că se bucură adînc și lacom, o bucurie zăcută și rea. Nu putea avea mai bun ajutor împotriva turcilor, decît iarna. Nu numai că nu le place să se bată iarna, nu numai că-și vor rătăci convoaiele de proviant și ajutor, nu numai că oștenii își vor ciomăgi căpeteniile mai bine decît să iasă din iernatec ; dar zăpada lasă urme, zăpada e cutră și pîrîtoare și haină. Vai de cei învinși. Așa cum a fost de la Nikopole pînă aici... Zece etape de sînge și flacără. Sîngele care plătește sîngele. Flacăra care plătește cenușa. Care purifică. La Galiče, pe Skât, a găsit deasupra bibliei o icoană cioplită grabnic în lemn. Avea pe ea același sfînt Gheorghe neucigînd balaurul, însemnele Iglisiei și pe dos, un singur cuvînt

săpat în glagolitice : «Întoarce-te». La Vâlcedrâm, pe apa Cibrica, a băut vin de smochine adus de Theodor Ballina, neguțătorul. A uitat cine-a luat credință. A uitat totul, începînd cu după-amiaza aceea cu ploaie spulberată și nămoale. A uitat unde-a dormit peste noapte. A uitat cine-a fost de rînd la cină, la gardă, a uitat totul în afara visului aceluia cleios ; ori poate n-a fost vis, în care călca el pustiul, desculț fiind și însetat. Simțea sub tălpi nisipul încins, care-i ardea carnea, îl seca setea, avea limba umflată și cerul gurii plin de sare, îl bătea soarele în cap și-i ardeau ochii, abia se tîra prin pustie și nu vèdea decît strălucirea soarelui în nisipuri și vîntul ducînd nouri de nisip galben, undeva într-o zare. A căzut o dată. S-a ridicat. A căzut a doua oară. S-a ridicat în genunchi și-a plecat mai departe, mergînd de-a-nboulea, în patru labe... A căzut a treia oară și nu s-a mai putut ridica. A căzut cu buzele în nisipul fierbinte, care i-a ars obrazul și globul ochilor. A auzit un glas, spunîndu-i :

— Călătorule nechibzuit, iată burduful meu. Bea și urcă-te pe cămila mea, care te va călăuzi spre adevărul tău.

S-a smuls din nisip și de jur-împrejur nu era decît pustiul.

S-a tîrît mai departe, pe brînci, ca șarpele, pentru că dincolo de creasta unei dune a văzut trei tufe de saxaul înflorit. Un izvor își gîlgîia șupul, antilopele pășteau prin preajmă iarba verde plină de flori aromitoare. S-a rostogolit în acea vale fermecată, a simțit flori necunoscute mîngîindu-i obrazul ars de nisipuri, s-a aplecat lacom asupra izvorului și, cînd să soarbă, izvorul s-a topit în nisip, ierburile s-au sfîrlogit, tufele de saxaul s-au prefăcut în scrum. Un glas i-a spus :

— Mergi înainte spre pieirea ta ; ori întoarce-te spre izbăvirea ta.

Și-a întors privirea uscată și a văzut livezi în floare înmiresmate și nouri albi stînd deasupra crestelor înzăpezite, parcă era muntele Leaota ; ori poate era Negoiul ; ori poate că era Omul ; ori era Pamirul, leagănul omenirii, sau tot atît de bine putea fi muntele Ararat, muntele sfînt, cu crestele lui albăstrii acoperite de omături veșnice strălucind în soare, așa cum l-a văzut în tinerețile lui, cînd a fost cu o caravană la Erevan și Tbilisi. Deasupra lui s-a plecat o umbră. Era o făptură ciudată, purtînd gluga Închinătorilor, care i-a vorbit într-o limbă mai veche decît franca, șoptindu-i :

— Destinul tău este Cetatea de piatră... Restul nu este decît amăgire, fum, neputință. Supune-te...

— Am ajuns la rotărie, măria-ta, așa cum ai vrut.

Sînt acolo toate foalele din Dunavci, adunate sub cerul slobod și cîteva covălii. Focurile duduie. Țiganii șătrăriei trag la foale,

scînteile zboară din ochii de jar, miroase a copită arsă și-a fier bătut cu baroasele. Șirurile de călăreți așteaptă să le vie rîndul la potcovit caii cu colți de gheață. Într-un pătul pe jumătate ars se pun tălpici la harabale. Într-altul, sub privegherea seniorului Mantovano, se urcă tunurile pe tălpicile cioplite în lemn de salcîm, legîndu-se cu scoabe abia ieșite de pe nicovale. Viforul trece covăliile prin sabia lui înghețată.

— Ce zici, doamne, ne prinde sfînt Crăciun bătrînul pe-acilea ?

— Care ești ?

— Io !... Iar nu mă mai cunoști...

— Parcă-ți pierduși dreapta, măi Ghioagă sin Ghioagă.

— Ași... Stînga...

— Să-i mîntuim pe bieții oameni și ne întoarcem Ghioagă... De Crăciun bătrînul ai să fii pe cuptor, să-ți numeri rănile. Agonisișsi ceva pe lîngă ele ?

— Cu voia măriei-tale, da.

— Să n-agonisească și-o sfîntă de sfrenție, doamne, că numai de alea se ține. Aduc harmăsarii ăștia sfrenția în țară, parcă nu ne-ajunge aia de-o aduseră lefegii măriei-tale.

Se strîng cu toții, călărași și roșii domnești, curteni și măciucași ai Băniei. Îi simte în neliniștile lor, dar și-n nepăsările lor.

— Auzii că muri Sinan pașa, măria-ta.

— De mult.

— Păcat... Merita să trăiască, s-o vază și pe asta...

— Treceți la cai, diavolilor ! Ptiu... Aici erai, măria-ta ? Hai și nu-i mai ține de vorbă pe ăștia, că nu mai mîntuie potcovitul nici de sfintele Paște... Hai să-ți arăt cum îți potrivii harabaua de oaste... Poate să vină și tata crivățului...

Marele șătrar îl tîrăște după el, fără nici o ceremonie, scoțîndu-l dintre curteni și oșteni. Îi era bine și cald acolo între oșteni, în mirosul de copită arsă, lîngă covăliile unde se-nfoiau focurile și unde țiganii trudeau fierul. Marele șătrar calcă repede, crăcănat, încurcîndu-și săbioaia printre picioare. Parcă-l ghiontește, așa-l tîrăște, ținîndu-l de cot.

— Nu văzuși nimica, măria-ta, îi șoptește.

— Te văzui pe tine, Țîrule, necuviincios și spurcat la gură.

— Prostii... Să-i fi văzut pe călugării ăia răpciugoși, plini de lindini, care umblă prin oaste și propovăduiesc sfîrșitul lumii... Pă ăia să-i fi văzut...

— Prinde-i, leagă-i și adu-mi-i la picioare, scrîșnește și-l înecă o mînie verde, acră.

Vasile Țîru prinde din zbor cîțiva fulgi. Îi deschide palma sub nas.

— Pe ăştia-i poţi prinde ?

— Încearcă.

Marele şătrar îi arată harabaua pusă pe tălpici sănătoase, de salcîm. Sub pologul din pînză de in fiartă în ulei a prins alt polog, de cergă miţoasă. Pe deasupra pologului de in, polog de piele roşie. A despărţit locul surugiului de restul săniei printr-o perdea de piele, dublată cu cergă. Înăuntru fîn. Peste fîn, blănuri.

— Trai dulce, măria-ta, spune vel şătrarul, frecîndu-şi mîinile de parcă pentru sine ar fi tocmit harabaua...

Îl umileşte dragostea ţîfnoasă a marelui şătrar. Aşa cum îl umilesc întotdeauna oştenii, cu dăruirea lor simplă. Unde şi-a pierdut Ghioagă sin Ghioagă, stînga ? Şi-n numele cui ?... Şi de ce ? Şi ce-nţelege Ghioagă sin Ghioagă mai mult decît înţelege însuşi domnul său, pentru că a rămas la oaste, cînd putea să se-ntoarcă, ce-nţelege Ghioagă sin Ghioagă dincolo de înţeles şi visează Ghioagă în visele lui pustiuri arzătoare şi izvoare fermecate şi drumuri fără capăt ?...

...Este lacom de înserarea cenuşie, fumegoasă, tăvălită de crivăţ pe sub streşinile de şindrilă ale caravanseraiului lui Omar Cevdet. A îmbătrînit vechiul lui prieten, Omar Cevdet.

— După ce pleci, stăpîne, pune-mi foc ! Altfel mă spînzură Ahmet Vefik paşa, în cîrlige.

— Întoarce-te la Istanbul, Omar...

— M-am legat de aceste locuri, stăpîne.

— N-ai rădăcini, Omar... Orice vînt te poate smulge. Şi strivi.

— Pe Allah ! Am văzut-o... Dar cum s-o fac ? !

— Încarcă-ţi avutul şi femeile pe sănii şi vitele tale. Oile ţi le cumpăr eu, pentru oaste.

— Au să mă ucidă bulgarii, stăpîne.

— Îţi dau pază, să te scoată la Sofia... Grăbeşte-te.

— Ai de gînd să baţi cu buzduganul în Edirnè Kapi ?

— Cine-o poate şti ?

— Allah !... Am ştiut-o atunci cînd te-am scos din Halic. Erai aproape mort, alb, pluteai pe spate şi Bekir şi-a acoperit ochii spunînd :

— Iată-l pe Israfil, îngerul morţii, tată.

— Ce face fiul tău iubit, Bekir, bătrînule Omar ? !

— Prin voia ta, stăpîne, i s-a tăiat capul, acum doi ani la Nikopole... Am fost acolo, după ce-ai trecut tu. L-am căutat două zile şi trei nopţi în grămezile acelea de capete sîngerînde şi triste. Unele mai aveau şi atunci lacrimi în ochi, dacă le rămăseseră ochii neciuguliţi de corbi. L-am văzut pe Bekir, plîngînd, deasupra altor

capete... L-am pus în sac, l-am adus aici și l-am îngropat în grădină, sub caișii.

— Îi plăceau caișii înfloriți lui Bekir... Îmi aduc aminte.

— Îi plăceau, stăpîne...

Intră Theodosie Rudeanu... A îmbătrînit și Theodosie.

— Sfatul de oaste te-așteaptă, măria-ta.

— Vin, vere Theodosie, șoptește.

— Au venit aici, cerînd să te vadă, negustători de la Raguzza, niște venețieni, doi flamanzi, un călător hispan, guslari din Macedonia, sînt cetnici din Albania, măria-ta, niște dalmatini și chiar un inglez, măria-ta, din Compania lui Barton. Stau în curți pe la grajduri și vor să te vază. Ce porunci dai ?

Ascultă viforul aulind și țiuind sub streașina caravanseraiului...

— După sfat, dacă asta le este voia...

Se-ntoarce spre bătrînul ienicer cocîrjat în feregeaua lui, cu luminile ochilor pustii, pline de resemnare.

— Iartă-mă, Omar Cevdet... Părinte, iartă-mă.

Se pleacă. Apucă mîna bătrînă, uscată, mirosind a cafea și oaie, sărutînd-o. Omar Cevdet, ienicerul de Damasc ieșit din ortale la bătrînețe, cu barbă albă de patriarh, îi strînge capul la piept, șoptind.

— Te-am iertat, fiule, în clipa cînd te-am scos din moarte... Allah a vrut-o. Allah o știe. În numele lui Allah, n-o căuta pe Șirin. Djinii i-au luat mințile cînd a văzut capul lui Bekir... Cînd să plec ?

— Acum !

— Allah cu tine, stăpîne... Iartă-mă... Sînt prea bătrîn să mai plec undeva. Și dacă plec, cine va pune o floare pe mormîntul lui Bekir ? !... Iartă-mă stăpîne, pentru neascultarea mea... Rămîn...

Bătrînul iese tîrșîindu-și ciorapii groși de lînă. Crivățul huhuie în obloanele de lemn, zgîlțîindu-le din țîțîni. Coboară ieșit din sine, în sala mare a caravanseraiului. Ochiul care-l privegheză în sine, ochiul acela nevăzut și crud și necruțător, ochiul căruia i-a hărăzit din nou vederea cîmpurilor de luptă, ochiul acela hain, nu se lasă înșelat de măreția aspră a sfatului de oaste : chivăre ținute sub braț, zale peste pieptare din piele de cerb cu blana pe dinafară, cameloturi și pelerine agățate pe umeri cu paftale grele de argint, săbii dedate la sînge proaspăt, săbii care-au hărăzit viața morții, mîinile astea ale lui, ori mîinile lor, înmănușate în piele moale de căprioară, mîinile astea ucigașele. Ard făclii. Ard sfeșnice. Arde mangalul pe tipsii de aramă. Theodosie Rudeanu a grămădit lîngă scaunul lui, lîngă jilțul lui de război, tuiuri și sangiak-alemul lui Hafiz Ahmet. Cîteva scuturi de spahioglani și cîteva lănci, arche-

buze ienicereşti şi două din coifurile pe care le-a despicat cu sabia. Ochiul, blestematul de ochi nu vrea să vadă măreţia asta ostăşească. Nu vrea să se întoarcă spre înafară, blestematul şi hainul... Se aşează în jilţul căptuşit cu blăni de pardos, smulse de pe umerii învinşilor. Lumina făcliilor se ţăndăreşte în lamele de oţel ale gărzilor.

— Morţi şi răniţi, întreabă, străin de el însuşi, rătăcind nebun pe cheiul Defterdar, unde Bekir pescuia cu undiţa, desculţ, sub privegherea ienicerului Omar Cevdet.

— De la Dolno Cerovene, pînă aici, la Bănie, nimeni, spune marele ban Calotă Bozianu.

— Nici unul în oastea domnească, spune paharnicul Radu Şerban.

— Doi, la oştile noastre, spune Preda Buzescu. Nu de fier... De beţie.

— Prinţul Marcu !

— Am iscodit după poruncă, măria-ta. Ascultă-l mai întîi pe căpitanul măriei-tale, Mîrzea. A colindat Vidinul şi taberele lui Hadîmb paşa de Caramania.

— Te-ascult, căpitane Mîrzea.

Iată unul peste care timpul nu vrea, ori nu poate să treacă. A rămas aşa cum a fost cînd l-a însoţit la sîrbi, în '94. Să fie Epicur de vină ? Sau altceva, dincolo de priceperea filosoficească, altceva din mai adîncuri ? !... Să n-aibă Mîrzea un Bekir al său ?... Căpitanul poartă calpac tătărăsc, pieptar din piele de rîs şi nedespărţitul lui şoim pe umăr... Hadîmb paşa de Caramania a strîns zece sangiaci, cu toate oştile lor la Vidin, impărţindu-le în trei. În tirg, prin mahalale, timarioţi cu oamenii de pe timare cu poruncă să stea ascunşi prin grajduri, prin pătule şi să nu iasă de acolo decît atunci cînd tunul *Yozgat* va trage de trei ori. El, Hadîmb de Caramania, în faţa cetăţii, la două sute de paşi, astfel încît să fie apărat de artileria de pe ziduri, avînd la mijloc ienicerime cu archebuze, iar pe aripi călărime de Rumelia. Gerrah paşa, sangiakul de Negotin, cu o mie de timarioţi, ascuns în lunca Topoloveacului, la două mii de paşi de cetate, la miază-noapte.

— Vrea să mă prinză la mijloc, mîrîie.

— Un cleşte care ucide, doamne.

— Cînd intră Cerrah, în valea Topoloveculuí ?

— Spre zori.

— Unde e acum ?

— La Gîmzovo.

— Baba Novac...

— Sînt eu, pentru căpitanul Baba Novac.

Este ea. Crăița. Iovanca. În cojoc sîrbesc, cizme, cu părul tăiat scurt, încinsă, cu sabia sub braț, cu scutul pe spate, agățat de curea. Este ea, Iovanca. Altă mustrare de cuget, vie și cu ochii arzători. Este ea, Iovanca Rudnik de Zagubica, mucenica gîndurilor ei și ibovnica prințului Marcu, care l-a silit să jure că-și va împlini legămintele, azvîrlindu-i la picioare capul însîngerat al pruncului Bekir și-al tatălui ei, cneazul din osul Obrenovicilor, pe care Hadîmb pașa, eunucul, scopitul, l-a ars de viu, după ce l-a hăituit trei săptămîni. L-a ars de viu, împrăștiind cîte un pumn din cenușa lui prin toate satele Serbiei din drumul de întoarcere la Vidin. Ce alt ochi al remușcării, ce alt ochi al blestemului ; ori al mustrării îndreaptă spre adîncurile lui, Iovanca Rudnik de Zagubica ? Și ce făgăduială nu și-a ținut față de Serbia sufletului ei ?... Tăcerea aceea grea, apăsătoare, plină de cutremurare, cînd îi știe pe toți bărbații aceștia agățați de buzele lui... Abia atunci se poate smulge din el, limpede, simțindu-se tăios, de oțel, vibrînd, lacom de mîine, el însuși dincolo de remușcări, dincolo de amintiri, dincolo de tot ce nu este vodă. Îl vede pe Dionisie Rally în stînga, în straie monahale din șiac, purtînd pe gît crucea de aur a Paleologilor. Îl vede pe căpitanul Tudor Maldăr de care se sprijină principesa Nurbanu îmbrăcată bărbătește, purtînd za de Samarkand cu încrustații de email albastru, sabie și coif bărbătesc suflat cu aur ; veghiată de Habiiba, în arme și za, cu nazalul lăsat ; își dă seama că i-a văzut de la început pe cei doi viconți frînci alunecînd spre principesa Nurbanu, răsucindu-și mustățile cu înțelesul dintotdeauna al mustăților răsucite și că au înlemnit acolo unde ajunseseră, atunci cînd crăița Iovanca a îngenuncheat să primească poruncile.

— Atunci, dacă așa stau lucrurile căpitanilor mei, să face întocmai pe placul mortului care se cheamă Hadîmb de Caramania. Dorințele morților sînt sfinte și noi, ca buni creștini, le împlinim aidoma...

...Și iarăși timpul măsurîndu-se pe sine, măsurîndu-i pe ei, pe fiecare și pe toți împreună. Măsurînd vremea lor, după cugetul și faptele lor. Știe că planul lui de luptă este însuși timpul. Că este în acest plan, cum este în cugetul și în conștiința de sine. Mai știe că planul va fi împlinit întocmai, la clipită, de cele două grupări de luptă, a Buzeștilor la aripa dreaptă, a sîrbilor viteji pînă la nebunie, la aripa stîngă, unde Iovanca și Marcu vor goni prin crivăț două ceasuri să ajungă la Kula și de acolo, alte patru ori cinci, ori șase ceasuri de călărie în noapte, să cadă asupra tîrgului Gîmzovo în clipa cînd spahii lui Cerrah vor bîjbîi după șei și după arme. Viconții au plecat cu Marcu. Au plecat cu Marcu și guslari sîrbi din Macedonia și guslari albanezi din Epir și trei cavaleri greci din

Moreea. Au plecat să cînte ceasul izbăvirii. Să povestească despre înfrîngerea lui Hafiz-Ahmet. Timpul măsurîndu-i pe raguzani şi pe señor Alvarez Jucar de Villarrobledo, pe jumătate iezuit, pe jumătate soldat şi sigur trimis al monseniorului Alfonso Carillo să vadă cu ochii lui ce se-ntîmplă dincoace de Dunăre, pentru că prea a ajuns repede la Vidin cu trei harabale de postav şi mătase de Granada, venind pe drumul Orşovii, prin sangiakatul Temişorii. Şi acest mister Michael Ratchliff, cu părul roşu, rece ca un sloi, cerîndu-i un salvconduct pentru cele trei corăbii sub pavilionul majestăţii sale regina Ingliterei, pline cu lemn de catarge, care speră să ajungă la Mare înainte de a îngheţa Dunărea şi care i-a spus că la Istanbul se pregăteşte o răscoală împotriva marelui vizir, o pregătesc ortalele neguţătorilor şi ienicerimea, pentru a-l pune la loc în vizirat pe Ibrahim, prietenul păcii... Călugăraşi, greci după chipuri, strîng *cassonele* albastre ale mitropolitului Dionisie Rally. Le îndeasă cu straie, cu sfeşnice aurite şi candele încrustate cu pietre scumpe. Le închid uşor. Le zăvoresc cu lacăte grele, veneţiene.

— Iată-ne împreună şi singuri, sfinţia-ta...

— N-o pot spune încă, măria-ta.

Mitropolitul arată straja din uşa odăii lui, care închide după ce ies călugăraşii cu cel din urmă *cassone*.

— Este robul meu de credinţă şi nu ştie elina.

Dionisie Rally, prea rafinat să spună «sau roaba ta», se-nclină. Odaia caravanseraiului a rămas ceea ce a fost dintotdeauna. O odaie de han otoman scundă, din bîrne lipite cu pămînt şi un divan acoperit cu blăni de oaie. Mitropolitul are senzaţia înstrăinării voievodului. Stă aplecat asupra burunducului cu jăratic, perpelindu-şi mîinile puternice deasupra flăcării mocnite. A aşteptat de luni de zile, de ani a aşteptat clipa asta şi acum cînd a venit şi prin strădaniile lui, cînd a trăit pînă la delir sălbatica victorie a voievodului la Nikopole, înţelegînd că numai el este alesul destinului pentru visul bizantin, acum se simte aruncat în afara lucrurilor, străin parcă de sine însuşi, dar mai ales străin de omul în care şi-a pus toate nădejdile.

— Pari ostenit, fiule.

— Sînt neliniştit, sfinţia-ta.

— De luptă ?

— Este singurul lucru care mă linişteşte.

— Va fi aprigă. Hadîmbul are putere de oaste. El însuşi este viteaz, viclean şi crud.

— Va muri !

Mitropolitul se-nfioară... Presimte acel ceva necunoscut pe care l-a intuit în caracterul voievodului, acea luciditate stranie care-l

stăpînește după ce se exaltează la paroxism și ce poate fi mai îngrozitor decît un stăpînitor lucid, care despică aparențele cu simplitatea cu care dă o lovitură de sabie ?... Voievodul ascultă atent oftatul ușor al mitropolitului. La Tîrgoviște, în Cetatea lui de scaun, între frescele lui Mina și amintiri, între gărzi și curteni, tămîiat și slăvit, *Planul Bizantin* i s-a părut o încununare firească a luptei împotriva osmanilor. Toată suflarea balcanică îl aștepta ca un izbăvitor. Căpeteniile i-au trimis copiii, zălog al credinței și jurămîntului lor de luptă. A trecut Dunărea și s-a izbit de adevărul adevărat, cel de dincolo de vise și depărtare. Cînd se ridică în capul oaselor, îl vede pe Dionisie Rally, palid, făcîndu-și semnul crucii.

— Ce limbă voi da împărăției mele, sfinția-ta ?

O clipă de tăcere.

— Elina, fiule... Limba firească Bizanțului.

— Primi-o-vor sîrbii, care atîta s-au jertfit ? Bulgarii ? Albanezii ?... Morovlahii ?... Armenii ?...

— Va fi limba stăpînilor, care nu va vătăma limba și obiceiurile celor de rînd.

— Și ce credință ?

— Ortodoxia !... Credința care i-a ridicat la luptă.

— Și ce hotare ?

— Cele firești.

— Pe unde trec ele, învățatule al meu părinte de suflet ? Pentru că sînt amestecați laolaltă grecii prin tîrgurile pe care le-am ars, cu bulgarii, cu robii luați de Sinan din Țara Românească, cu tătarii, pentru că mi-a răspuns vorbă Baba Novac că valea Timocului s-a golit de oameni și este aproape pustie, pentru că în tîrgurile care veghează drumul Belgradului, de la Soliman încoace s-au adus anatolieni care s-au împămîntenit... Iar Bizanțul !... Bizanțul al cui este el, Bizanțul, în afara amintirilor noastre despre el, care s-ar putea să fie mincinoase ? Al grecilor din Fener ?... Al genovezilor ? ...Al inglezilor ?... Al sultanului ?... Al armenilor, ovreilor, arabilor, al cui este acest Vavilon, această Sodomă și Gomoră, astăzi putînd sta sub sabie, mîine căutînd jungherul și otrava, armele sale mai vechi și mai îndrăgite ?

Din doi pași mari, cît niște sărituri de lup, este asupra mitropolitului. Îl întreabă gîfîind dacă este creștinește să umple de sînge otoman toate văile Balcanilor, pentru a întoarce timpul de-acolo de unde l-a luat Baiazid în copitele calului său. Și dacă și-ar lua asupra lui acest sînge, pentru ușurarea creștinătății și asupririle osmanilor, pe ce se va întemeia împărăția ? Și pe cine ? Ce-a făcut Alexandru Machidon cu sabia au desfăcut urmașii lui cu pizma...

— Dacă mă vor răpune trufiile arhonților și nu vor răbda stăpînirea unuia care nu este Paleolog ? Ce se va alege de acest vis ?... Ah, sfinția-ta. N-am dat numai cu sabia... Am și gîndit. Atît de mult, încît adevărul nu mă mai înspăimîntă...

— Și care este acel adevăr, doamne, șoptește alb mitropolitul Dionisie Rally, conștient dureros de realitatea implacabilă a viziunii voievodului despre statul bizantin în care arhonții l-au jucat pe el, pe voievod, doar pentru etapa sîngeroasă a restabilirii Bizanțului peste aceste două veacuri de la căderea sub turci.

— Adevărul !... șoptește voievodul... Nimic trainic nu se poate clădi din afară, nici în cetățile cugetului, nici în ridicarea unei țări.

— Dar înțelege că ceea ce-ți dăruie Bizanțul nu este o țară, Mihail. Este o împărăție deasupra limbilor și a noroadelor, ca a vechii Rome ; ori a celei noi, a lui Frideric-Barbă-Roșie, ori a lui Carol-cel-Mare, împăratul frînc, altceva decît un norod, este o stăpînire prin religie, universală, aproape de Dumnezeu și veșnică...

— Nu mă pot ridica la înțelegerea cuprinzătoare a sfinției-tale. Sînt al oaselor dintr-un singur mormînt și nu cred decît în truda limbii, brațului și cugetului meu. Cît despre veșnicia împărățiilor celor de deasupra popoarelor, nici sfinția-ta nu crezi în ce spui. Unde-i vechea Romă și Bizanțul, unde-i și împărăția lui Darius și a lui Machidon și a lui Ghinghis ?

— Mă părăsești ?

— Niciodată.

— Te lepezi de Bizanț ? Acum cînd ai jertfit atîta sînge ? Acum cînd Balcanii și-au deschis trecătorile în fața ta, cînd te binecuvîntă toți asupriții, cînd te slăvesc și prin tine nădăjduiesc ?

— Sînt în inima mea, cu toate durerile lor, Dionisie Rally Paleolog ! Nu de ei mă lepăd, ci de nebunia sarbădă a unui vis înmuiat în prea mult aur, pentru umerii țării mele.

— Te-ntorci ?

— Nu mă cunoști... Merg pînă la capăt... Dar cu mintea limpede, Dionisie... Am vrut s-o știi... Mitropolitul își pleacă fruntea, ca în fața adevărului ineluctabil al destinului. Glasul lui Simion.

— Sîntem în șei, măria-ta.

— Mergi călare, sfinția-ta ?

— Călare, cu sabia în mînă, soldatul tău, pînă la capătul acela pe care voia ta l-a văzut, doamne.

Cu o mișcare frîntă, Dionisie Rally Paleolog, mitropolit de Tîrnovo, îi ia stînga și i-o sărută. El îl mîngîie părintește și-l strînge părintește la piept, pentru că, din clipa asta Dionisie Rally a pierdut totul. Apoi se duce la Habiiba și-i spune să-l urmeze și-o întreabă de ce n-a rămas la Crîm ; ori la moșia principesei Nur-

banu — și îi vede lacrimile în ochii mari, cu toate că de sub coif chipul ei pare fioros, se-nduioșează cum s-ar înduioșa de un copil sărman și pribeag. Să fi ucis Velica amintirea lui Habiiba, femeia ?

Coboară scările ținîndu-i mîna pe umăr. Jos, cu o făclie în mînă, în za, îl așteaptă marele ban Calotă Bozianu. Cînd marele ban deschide ușa caravanseraiului, viforul se năpustește chiuind nebun, spulberîndu-le în ochi trîmbe de zăpadă. Smulge făclia din mîna înzăoată a marelui ban. O izbește de dușumea... O stinge...

— Semn rău, măria-ta, mormăie Calotă Bozianu...

Nu-l aude. Iese în întunericul sfîșiat de gemetele viscolului, plin de o pace adîncă și senină.

4

I-au înghețat picioarele în scărițe, cu toate că și-a încălțat ciorapii din blană de iepure. De zeci de ori i-a smuls viforul pulpanele dolamei de sub genunchi. De zeci de ori i-a smuls gluga, vîrîndu-i ace de gheață în ochi și pe sub marginea platoșei pe gît. Îl strînge platoșa. Îl strîng curelele. Ori ce atinge cu mănușa se lipește de degete. La două ceasuri dinspre ziuă, viscolul și-a îndoit puterile. A început să ningă greu. Călăuzii bulgari și cei români de peste Dunăre, de prin partea locului, s-au strigat între ei. Pierduseră drumul. A stat acolo, în viscolul chiuit, gata să-l îngroape în nămeți vîntuiți și călători, preț de un ceas, pînă cînd s-a găsit vadul peste Topolovec. Un ceas cumplit, sub za și coif, simțind cum se preface în sloi de gheață. S-au aprins făclii la priveghetorii de aripi, să vadă olăcarii trimiși de Buzești și Baba Novac. N-a venit nici un olăcar. Poate s-au rătăcit. Ori poate i-au sfîșiat haitele de lupi plecate în dobîndă. A venit doar marele ban Calotă Bozianu. Habiiba își alăturase calul de Alion, armăsarul pe care l-a încălecat pentru drum, să-i fie Sultan odihnit în luptă. O acoperise cu pulpana dolamei. Trecea viscolul peste ei, troienindu-i.

— Am avut un vis ciudat, stăpîne...

— *Chair ola,* Habiiba. Te-ascult.

I-a povestit cu glas subțire de copil, despre bătrîna ei mamă, despre tatăl ei care atunci cînd s-a născut ea s-a suit pe casă blestemîndu-și zilele, după obiceiul lor cînd nu se naște un războinic ; despre Renghistan, Piața Nisipurilor din Samarkand, unde venea la marile procesiuni închinate strămoșilor și unde a și vîndut-o tatăl ei, cînd avea 14 ani. Despre surioarele ei, despre casa lor, totul cu un dor sfîșietor și lacrimi. Atunci a venit marele ban Calotă Bozianu, acoperit de zăpadă și a descălecat, s-a lipit de pulpa

lui și i-a spus gros, cu glasul fărîmițat de chicotele deșuchiate ale viscolului :

— Să trăiești la mulți ani, măria-ta. Te firitisesc ostășește și-ți spun că m-am născut prin tine... Pentru darul ăsta de mi-l făcuși să fiu viu, să trăiești...

— Să trăiești, întru mulți ani !

— Mulți ani trăiască !

Glasurile călărimii din gardă, spărgînd viscolul. Ridicîndu-se deasupra nămeților. S-a întors spre ei, cai și oameni de zăpadă, grămădiți într-un horn de vale în singurătățile nopții nesfîrșite, lungă de-o veșnicie.

— Să-mi trăiți, voinicilor, vitejilor !

Crivățul i-a smuls vorbele de pe buzele crăpate de ger, îndesîndu-i gura cu zăpadă. Mai tîrziu călăuzii au găsit vadul. Nu se vede nimic. Nu se aude nimic. Doar crivățul urlă besmetic, vînzolindu-și pînzele cenușii. Parcă și-a pierdut oastea. Parcă se zbate singur în noianul de întuneric veșnic, chinuit de viscol, plin de gemetele muribunzilor, de strigătele răniților, de vaerul femeilor, într-o lume de apocalipsă. Călărește de-o viață, mucenicit în sine de tăria cu care i-a spus adevărul lui Dionisie Rally. Dar mai ales mucenicit de conștiința deplină a acestui adevăr pentru sine însuși. Întuneric. Crivăț. Viscol. Valuri de zăpadă. Alion poticnindu-se. Frigul, tăindu-l nemilos, străbătîndu-i veșmintele, năzuind nebun și lacom spre inima lui. Umbre albe. Fantasme...

— La măriaaaa saaa !

I s-a părut. Nu i s-a părut. Alte umbre cocîrjate pe cai. Iarăși marele ban Calotă Bozianu.

— Veni Karastan, doamne.

— Ce-i, Karastane ?

— Am ajuns. E un mal aici. Încapi, măria-ta, cu vînătorii.

— Ce am în dreapta și stînga ?

Se lasă dus de dîrlogi pînă după malul înalt. O rîpă neagră în spatele căreia i se sparge liniștea în urechi. Pe deasupra, fuioarele albe ale viscolului. Călărețiii vin la trap bătut. Momîi albe în șeile înalte. Abia acum aude clinchetul fierului înghețat. Scîrțiitul șeilor. Fornăitul cailor. Vede și simte oastea. Karastan îi spune ce are în dreapta și stînga. Tîrgul Vidinului în dreapta și spre mijloc, preț de două mii de pași ; călare pe cele trei drumuri : de la Dunavci, ăsta pe malul Dunării, dacă măria-sa ascultă poate auzi valurile izbindu-se de țărmuri, de la Rakovica și de la Kula. În față, chiar în malul Dunării, cetatea. În stînga, locul de tabără, cu bordeie, un tăpșan...

— Are șanțuri, Karastane ?

— Ieri n-avea, măria-ta, că l-am bătut cu piciorul de-a lungul și de-a latul — apoi lunca Topoloveculuí și drumul spre Gîmzovo...

— Ce poruncești, doamne, că auzii cocoșii și se face ziuă, întreabă marele ban Calotă Bozianul din bărboiul alb, de sub coiful acoperit cu gheață.

— Stăpînește-te Iovanca, lumina mea.

— Nu mai pot, stăpîne.

Prințul Marcu își ia soția de umeri. O sărută pe buze, duios. I-a cununat popa Stoica, între oști, de cum au trecut Dunărea, fără s-o știe decît haiducii sîrbi și Baba Novac. Iovanca, la sufletul căreia n-a ajuns niciodată... Poate în nopțile acelea nebune cînd uită de Iovanca asta în platoșă, arzîndă la gîndul Serbiei. Femeia îi ia mîna. Îi scoate mănușa. Îi sărută mîna. Apoi cu o mișcare duioasă, plină de gingășie i-o strecoară sub platoșă, sub coantăș, pe pîntecul pe care-l simte fierbinte. I-o apasă acolo unde de atîtea ori și-a apăsat buzele lacome de trupul ei.

— Iovanca...

— Îl simți ?

Haiducii făclieri trec la galop prin viscol. Urlă sălbatic. Aruncă făcliile în acoperișurile de paie. Le îndeasă sub streșini. În căpițele de fîn... Prințul Marcu sleiește în șa. Nu știe dacă a simțit zvîcnetul pruncului ; ori dacă i s-a părut că zvîcnește acolo, sub platoșa acestei copile halucinate, devenită mumă prin dragostea lui.

— Dragostea mea, iubitul meu, șoptește Iovanca, desprinzîndu-i mîna...

Izbucnesc flăcările. Limbi lungi și roșii fluturînd hain deasupra tîrgului. Acoperișuri în vîlvătăi. Căpițe arzînde, smulse și zvîrlite peste case. O mare de vîlvori roșii, de troznete și pîrîituri, din care țîșnesc spahii lui Cerrah pașa, unii fără cizme, alții fără coifuri, unii călări pe cai neînșeuați, fără frîie, ținîndu-se de coamă și bătîndu-i nebunește cu călcîiele. Haiducii lui Baba Novac vînîndu-i din fugă cu săbiile, ori cu pistoalele. Gîmzovo arde. Undeva, în mijlocul vîlvătăilor, se aude glasul lui Baba Novac stăpînind iadul de troznete și urlete de moarte, viscolul și zorii aceștia tragici :

— *Smîrt turcimaaaa !*

În lumina flăcărilor chipul Iovancăi se transfigurează.

— Cenușă, numai cenușă, bîiguie.

Scoate un țipăt de fiară rănită. Înainte de a o putea opri, pleacă la galop în lungul uliței năpădită de troian, acolo unde, la o răscruce, s-au oprit cinci călăreți împlătoșați, cu blăni de leopard pe umeri. Unul dintre ei, ridicat în scări, își joacă fugarul pe loc. Din

tîrgul în flăcări încep să se adune călăreți osmani, intrînd în tocmeală de luptă. O urmărește pe Iovanca al cărui cal îi zvîrle în obraji bucăți de zăpadă înghețată. Își trage sabia, simțind venindu-i pe urme haiducii din gardă și cei doi viconți gasconi care i-au mărturisit că o lună de vîslit sub biciul vătafilor sultanului, pe galerele acestuia, este floare la ureche pe lîngă noaptea asta.

— Iovancaaa !

O strigă. O roagă aproape cu lacrimi să oprească. Iovanca sare un gard arzînd. Altul. Zăpada este ea însăși o mare de flăcări. Miroase a paie arse. A lemn scorojit. Poate a carne de om sfîrlogită. Își bate calul cu pintenii. Ajunge la înălțimea șeii femeii lui nebune și mame și sfinte. Atunci îl vede pe Cerrah pașa ochind-o pe Iovanca. Vede săbiile spahiilor lucind lacome în lumina de sînge a flăcărilor. Iovanca se pleacă fulgerător în șa. Despică pe cel dintîi ofițer de spahii care-i taie drumul. El îl despică pe al doilea. Iovanca luptă nebunește, cu dinții rînjiți, albă, cu obrazul dintr-o dată scăldat în sudoare. Un spahiu desculț, pe jumătate despuiat, își înfige sulița în calul crăiței. Prințul vrea s-o prindă în brațe. O apucă doar de curelușa dolamei care se rupe. Iovanca se prăbușește. Strigătul ei de ajutor îi răscolește măruntaiele. Ca și privirea aceea dintr-o dată de copil bolnav și neajutorat, pe care i-o înfige în inimă.

— Iubituleee ! Marculeee !

Își implîntă sabia în beregata unuia dintre spahii care tabără pe Iovanca. Cînd și-o scoate, vede un anatolian uriaș ridicînd capul însîngerat al Iovancăi, în vîrful săbiei. Capul ei de mucenică, alb, șiroind de sînge, cu ochii încă vii, măriți nefiresc, implorîndu-i ajutorul. Își înfige sabia în pieptul anatolianului, pînă la gardă. Scoate capul soției lui din sabie, cu o liniște nefirească. Nu aude glasul lui Baba Novac, strigînd ca Cerrah pașa să fie prins viu. Nu aude detunăturile de pistol, nici plumbii izbind în frunte trei spahii gata să-l străpungă cu sulițele. Nu vede decît ochii măriți de spaimă ai Iovancăi. Simte în palmă pîntecele ei fierbinte și zvîcnitor. Îngenunche lîngă trupul încă viu. Așază capul la locul firesc, stă acolo, îngenuncheat, într-o detașare de sine goală, cumplită, într-o singurătate sfîșietoare, neștiind cine este, de unde vine și încotro merge. Vede doar viscolul învăluind-o pe Iovanca lui cu un giulgiu însîngerat de zăpadă și abia atunci înțelege cît a fost pe deplin a lui această copilă plină de dragoste și dăruire, de nebună și fierbinte și nemuritoare dăruire. Stă îngenuncheat lîngă mamă și prunc, vede rana sîngerîndă care desparte trupul de capul ei frumos prinzînd crustă de gheață și plînge.

— Domnul nu spuse așa, frate Radule... La ce să ne despărțim noi, dacă nu spuse vodă ? !

— Vodă nu văzu și nu știu de firul ăsta de vale, care mi se pare durat de mîna omului, neică !

— Lasă-l, Stroe, să judece cu capul lui... Ce facem, Radule, că s-aud cocoșii a treia oară ? !

Radu Buzescu urmărește călare un fel de șanț lat de trei călăreți, care se înfundă între mahalalele Vidinului și rîpele dinspre cetate. Măciucașii lor s-au pitulat prin fundurile grădinilor, tîrîndu-se fără cai, ajutați de viscol. Au ucis străjile, acolo unde le-au găsit. I-a văzut ascunzîndu-se pe lîngă garduri. Prin sălciișul de pe marginea șanțurilor. Prin gropile cu gunoaie. Prin dosul caselor. Pîlcuri, pîlcuri, doar cu măciucile și jungherele. Șanțul, pentru că este șanț săpat de mîna omului, trebuie să fie o viclenie a Hadîmbului. Cu politica lui fățișe, Mihai le-a tăiat lor, Buzeștilor, orice drum spre Mihnea Turcitu și, prin el, cu mai marii Porții... Zarurile au fost aruncate. Presimte că această campanie îngrozitoare, în care Mihai nu cruță nimic, este mai mult o demonstrație de forță făcută lui Rudolf, Porții și Europei, decît un scop în sine. O demonstrație de forță la care va porni adevărata lovitură. Lovitura hotărîtoare. Iscoadele de la Istanbul spun că sultanul i-a trimis lui Sigismund Báthory o solie în care-l pune să aleagă între devastarea Transilvaniei și o intervenție energică pe lîngă Mihai, în care, în calitate de suzeran, să-l recheme peste Dunăre, sub amenințarea că va intra în Țara Românească prin pasuri. Dacă o va face nu mai dă două cepe degerate pe capul lui Sigismund... În șanț este aproape cald. Viforul trece chiuind bezmetic pe deasupra... Își oprește calul în loc.

— Ce zici, neică Stroe ? întreabă șoptit...

— Drace ! muge Stroe Buzescu, văzînd drumul săpat în mal, ascuns cu crengi grămădite în gura lui... Ce facem, Radule, că mă ia de la lingurică...

Radu Buzescu descalecă. Pămîntul înghețat bocnă răsună înfundat sub tălpi. Hadîmb pașa de Caramania vrea să aibă toate atuurile... Poate-l așteaptă pe Mihai, ca pe Mesia. Visează să-i ducă el însuși, capul, la picioarele padișahului... I-a uitat pe Buzești în socotelile lui. Dar mai ales a uitat destinul lor. Sensul acestui destin. Și nu le-a consultat astrologii. Nici cronicarii. Îngenunche. Își scoate mănușa, acoperită cu za fină, de Damasc. Pipăie cu buricul degetelor urma de potcoavă săpată adînc în glodul înghețat. Deasupra, în fuioarele care trec bezmetice peste șanț, presimte lumina...

— Cum te moșmondești, doamne, acolo ?

— Mă uit la chingi, vel bane. Lasă-mă să răsuflu.

— Se uită vel comisul. Mă uitai și eu. Suie-n șa, că se face ziuă.

— Vă uitarăți de pomană. E pleznită...

Vel banul Calotă Bozianu împroașcă niște sudălmi scîrnave.

— Aduceți altă șa... Altă chingă, că vă spînzur de limbă.

— Semn rău, măria-ta, spune marele paharnic Radu Șerban. Să nu te-avînți... Cum să pleznească chinga, așa de la sine ?

Doi vînători domnești schimbă chinga. Îi e frig. I-au degerat vîrfurile degetelor. Nici o veste de la Baba Novac. Nici o veste de la Buzești. I s-a părut într-o vreme că a țîșnit o vîlvoare prin crivăț.

— Părere, măria-ta, i-a spus vel banul. Mitropolitul Dionisie Rally, în cuirasă, cu sabia la subțioară, își împinge calul spre el.

— Să fii binecuvîntat, spune.

— Amin !

Încalecă. Îl joacă pe Sultan pe loc, să-l încălzească. Armăsarul nechează. Nu mișcă. Îi pune pulpă. Nimic. Îl atinge cu pintenul. Sultan se înțepenește. El însuși înțepenește, simțind sudori reci pe șiră... Îi șoptește lui Sultan descîntecul de cal viteaz. Sultan nechează. Își scutură capul. Nu mișcă. Prin viscolul alb, lăptos, îi vede încremeniți pe lîngă el pe căpitanii de oaste.

— Maică Precistă, șoptește vel banul Craiovei... Să facă Sultan una ca asta...

Descalecă greu. Îl apasă platoșa, cămașa de sîrmă, scutul și armele. Gerul îl mușcă de gît. Îl mîngîie pe Sultan pe ochi. Pe nări. Armăsarul de luptă îi vîră botul la subțioară. Ridică piciorul drept dinainte. Îl ține așa, ridicat. Își scoate iarăși mănușa înzăoată. Pipăie spre chișiță. Sînge. Proaspăt. Un spin. Un spin mare, înfipt acolo, sub chișiță. Îl smulge dintr-o smucitură.

— Aduceți-mi-l pe Omăt... Unde-i Omăt ?

— E aici, măria-ta... Omăt ăsta...

Vînătorii îl iau pe Sultan care nechează jalnic, șchioapătă și-i caută obrazul cu nările catifelate, pline de chiciură. Armăsarul bate pe loc. Se repede cu dinții rînjiți la vînătorii domnești. Vrea să-i copiteze. Se-ntoarce la el, îl adulmecă, nechează și parcă plînge.

— Haide, Sultan, viteazule, prietene, du-te că mă înmoi, mă băiatule, mă omule, lasă-mă și du-te.

Îi mai spune că i-a fost ca un frate, i-a fost credincios în lupte, cum au luptat ei la Călugăreni și cum l-a dus Sultan asupra steagului profetului, cum l-a ferit de sabie și alte amintiri ale lor, cînd și-au înfrînt amîndoi spaima de moarte și au învins, învingîndu-se înainte de toate pe ei înșiși.

— Hai măria-ta, hai doamne, că uite alba... Ieși alba din noaptea asta cumplită.

— Omăt, alb, încomat, cu șaua de luptă roșie. Sultan se lasă dus, șchioapătă, își ține capul plecat, se oprește, nechează jalnic și marele ban și marele paharnic își șterg ochii cu palmele. Încalecă. Omăt joacă pe loc, potrivindu-și pasul. Iată din nou ceasul neiertării. Al necruțării de sine. Ceasul care deschide alt crug de vreme. Nu vrea să se gîndească la prorocul din Vișani, de-l cunoscuse pe tatăl său, voievodul Pătrașcu. Nici la prorocul din luncile Oltului, de la Izbiceni. Nici la capul lui Bekir, care plîngea la Nikopole, cînd l-a găsit ienicerul bătrîn Omar Cevdet.

— Prostii, spune, făcîndu-și trei cruci largi și smerite.

— Purcedem, măria-ta ? întreabă Calotă Bozianu.

— Cu Domnul, vel bane... Sfinția-ta, Dionisie Rally, nu te depărta dintre oștenii care te veghează... Cugetă la mîine, gîndind cum vom ajunge la poimîine, prin zilele aidoma lui azi... La druuum !

Omăt trage în zăbală și nu-i place. Marele ban Calotă Bozianu își începe jocul. Pleacă la galop mic spre locul unde bănuiește că ar fi donjonul de sud al cetății, urmat de o sută de măciucași ai Băniei, ducînd fiecare cîte un cal de schimb harnașat cu șeile și valtrapurile spahiilor uciși la Nikopole. Între măciucași, alți vreo sută de cai, fără șei, slobozi, mînați cu harapnicele. Văzut prin viscol, prin pînzele vînzolite de zăpadă, trupul de oaste al marelui ban pare o ceată de păzitori de cai, rătăcită. Oltenii pocnesc din harapnice, suduie amarnic, se strigă unii pe alții și fac larmă cît o mie. Cînd pier în viscol, îi face semn marelui paharnic... Radu Șerban își trage calul alături. Strigă :

— Măria-ta !

— Cum va vrea Dumnezeu, vel paharnice...

Radu Șerban se închină. Spune ceva, nu-l aude din pricina crivățului, trage de frîu și se depărtează la trap mărunt, bătut, spre stînga, spre lunca Topoloveculuí, ducînd după sine cinci sute de curteni și călărași domnești acoperiți cu glugi albe, de zăpadă. Parcă s-au smuls din el. Din carnea lui. Și Calotă. Și Radu Șerban. Parcă a rămas mai singur și mai pustiu, în pustietățile astea de crivăț și zăpezi răscolite. O umbră trecîndu-i în dreapta. Habiiba... A gonit-o aici spaima de otravă, ori jungher. A gonit-o singurătatea. Spaima de a se întoarce acolo, în Orientul îndepărtat care i-a ucis viața și i-a vîndut tinerețea. Îi e o milă tristă de Habiiba, adunată sub coif și scut, căreia îi vede buzele tremurînd :

— Să stai lîngă mine, copila mea.

— Da stăpîne, scîncește uzbeka.

— Vrei să rămîi la chervane ?

— Allah ! Nu mă batjocori. N-o merit.

Se întoarce în șa. Căpitanul Caloian, bătrînul Caloian cu zăpada înghețată în sprîncene și-n barbă, își bate palmele de șolduri. Simion își dă sabia pe gresia scoasă din coburi. Oțelul scîrțîie și se vaită. Simion stă sub coif, fără dolamă, doar în zaua căptușită cu blană de lupi și dă sabia pe gresie. Îi vede paturile pistoalelor ieșite din coburi, hangerele, bila de fier cu lanț spînzurată la șa, îl vede posac, împietrit și se cutremură de dîrzenia neclintită a acestui bărbat, născut să-i fie umbră.

— Haide, Simioane !... Gata cu gresia aia... Plecăm.

Sloboade frîul, încercînd să-l ghicească pe Omăt, pe care l-a încălecat mai mult în alaiurile de Paști și-n preumblările lui călare cu Velica. Are patru ani, e lat cît trebuie în grumaz, trecut de comisul Radu Florescu peste stangă arzîndă, pe sub porți în flăcări, peste Argeșul venit mare, sare șanțuri cu apă, sare garduri cît statul, dar nu este dedat în luptă. Omăt nu se sinchisește de viscol. Calcă ușor, adulmecă în față, ferește gropile acoperite cu zăpadă. Se simte străin în șa. Parcă are greabănul prea înalt. El însuși, Omăt, e prea înalt și calcă prea legănat pentru un cal de luptă. Se gîndește la Fulger, dintr-odată laș și milog în fața zimbrului. Îi vine să urle și să plîngă după Sultan. Abia aici în crivățul ăsta nebun, chiuitor, îi simte lipsa... Cînd oare va ajunge să nu-și mai ajungă ?... Cînd va ajunge să simtă lipsa a tot ce-i este drag și familiar, a tot ce i-a fost aproape și pentru că i-a fost prea aproape, a trecut pe-alături cu nechibzuința îmbuibatului ?... Își ridică obrăzarul stîng al coifului... Nu s-a înșelat... Prinde o frîntură din *Încălecați și Allah să vă dea vitejia leului,* sunat de trîmbițele din cetatea Vidinului. Își duce mîna la viziera coifului. Și-o face streașină. Ca o părere, ca o nălucire, zidurile groase, zidurile de nestrăpuns ale cetății. Ca o nălucire și o spaimă de două veacuri. Ca o amenințare și o aducere aminte. Dincolo de ele, Dunărea învrăjbită. Și peste Dunăre, dulcile lunci și dulcile pămînturi ale Olteniei... Parc-ar fi departe și-nstrăinate ca pe celălalt tărîm. Oftează.. Se ridică în scări. Niciodată înainte de luptă nu s-a lăsat răpus de triștețI. A îmbătrînit și el, odată cu Sultan, cu Buzeștii, cu Radu Șerban, cu Calotă Bozianu... Scrutează cetatea bătută de viscolul care trecînd peste donjoane și crenele țiuie sălbatic, hohotește și se vaicără a moarte. Vede valul de pămînt și pari ascuțiți veghind malul șanțului. Hadîmb de Caramania n-a crezut în tăria zidurilor, întărindu-le cu parcane. Intră în joc, pentru că la crenele ies coifurile ienicerilor. A fost văzut, deci. Aude ropotul tobelor. Rînjește. Nechează pentru el și-l înjură pe Hadîmb

pașa de iapa de mă-sa. Se întoarce, bîjbîie, vînătorii domnești rup rîndurile, unii gonesc spre înapoi, alții pe aripi, la semnul lui Caloian cornistul cheamă jalnic *intrați în rînduri la goana goanelor* și el vede totul cu ochii lui Hadîmb pașa de Caramania, care trebuie să fie vlăjganul acela în camelot roșu, din donjonul de deasupra porții, plecat mult peste crenele, spulberat de viscol în ochi. Adică ceata vel banului ducînd caii spahiilor, o ceată rătăcită prin viscol, pradă ușoară și mănoasă ; steagul lui, rătăcit și el, poate steag de cercetare, speriat c-a nimerit cu nasul în zidul cetății și celălalt steag, al vel paharnicului orbecăind la aripa stîngă, deci tot de cercetare, care va cădea în sulițele lui Cerrah pașa. Ce va face Hadîmbul ?... Face ce-ar face nouă căpitani din zece, lăcomind la o lovitură grăbită, care să-i aducă biruință sigură și ușoară, ușurîndu-i lupta cealaltă, cu grosul pe care-l gîndește înghețat, înfricoșat de pierderea avangărzilor, orbecăind la întîmplare prin rîpele înzăpezite.

Războinicul în camelot roșu piere de la ziduri.

Cînd aude lanțurile podului scîrțîind pe scripeți, cornistul și Sfetea, vătaful crainicilor, sună prelung *întorceți-vă și fugiți, iată dușmanul*. Vînătorii domnești își arată măiestria de călăreți, învățată în lupte și-n ceasurile de mușchi pe cîmpiile de la Tîrgoviște, ori la jocurile de halca și încuratul cailor. Fac volte în loc din galop mic, șerpuie unii pe lîngă alții ca într-o goană plină de spaimă, cînd ei de fapt pleacă din șir, trec rînd prin rînd și ajung din nou în șir, în joacă și încălzindu-și caii.

Aude ropotul nebun al spahiilor plecați în galop din curtea cetății. Ah, diavolul blestemat. La crenelele donjonului, camelotul sîngeriu. Hadîmb de Caramania nu ridică mănușa pe care i-a zvîrlit-o. Este cutră bătrînă și-i place că astăzi, prevestit negru cu atîtea semne, are de-a face cu un războinic încercat. Vînătorii călări dau dosul la galop mărunt, tot steagul la stînga împrejur, avînd căpeteniile în spate... Trîmba de spahii pe șase rînduri se rupe în două. Aripa stîngă năvălește acolo unde chiuie oltenii vel banului. Aripa dreaptă se prăvale în coasta lui. O aude. Aude ropotul copitelor răzbătînd prin șuierul viscolului. Aude apoi strigătele guturale ale spahiilor. O vede pe Habiiba, gonind în fața lui, adunată pe greabănul calului. Îl vede pe Dionisie Rally Paleolog, cu barba din țurțuri de gheață, avînd fața lui cea adevărată, clipa dinaintea luptei lăpădîndu-i masca de înalt ierarh și cărturar sibarit. Adică o față de bărbat lacom de glorie, conștient de puterea lui, gata să verse sînge și să-și verse sîngele și-l iubește așa, mai mult Paleolog decît Dionisie Rally. Simte cum renaște în cugetul lui de

oștean. Îi mai rămîne loc să facă ocolirea, astfel încît... Răcnește : — Pe mîna stîngăăă, la galop ! ...Aude porunca trecînd împotriva crivățului, din om în om... Cînd simte mișcare mută în față, face o voltă pe stînga. Crivățul îi cade în obrazul drept. Spahiilor le vine pieziș, în obraz. Din valurile de zăpadă răsare tabunul de cai, mînat de măciucași drept spre spahiii care i se prăbușesc în coastă. Zidurile cetății abia se mai văd. Își trage sabia. Se așează în șa. Radu Șerban o fi ajuns să se împreune cu Baba Novac?... Crede în Buzeștii strecurați în tîrg. Tabunul vine nebunește, cu coamele fîlfîinde. Măciucașii rămîn în urma lui, intrînd în rînduri. Caii porniți pe goană sparg formația spahiilor, învălmășind cele două aripi gata să-i închidă la mijloc. Măciucașii năvălesc rotindu-și măciucile lor de zadă ghintuită :

— Dă băăă !...

— Ucide băăă !

— La tidvă, nea Fane !

— La tidvă, bă Dobrici !

Îi trece prin față un spahiu călare pe-un roib nobil. Din două fuleuri lungi Omăt îl ajunge pe roib. Înainte de a-l putea ține în frîie, se repede ca turbat și-l mușcă de gît. Spahiul îl țintește cu pistolul. Vede gura rotundă a țevii. Ori mai mult își aduce aminte c-a văzut-o. Îl izbește cu dosul săbiei peste pumn. Spahiul e ciupit de vărsat și n-are dinți. Îi alunecă sabia cu latul peste piept. O răsucire a pumnului. Simte vîrful împlîntîndu-se în carnea ațoasă a grumazului. A tăiat o vînă. Țîșnește un șuvoi de sînge, pătînd cu roșu coama lui Omăt, vîntuită. Spahiul cade pe spate Rămîne cu un picior prins în scăriță. Roibul îl tîrăște undeva în crivăț. Asta a fost tot. Măciucașii gonesc după tabun. Îl întorc, mînîndu-l spre înapoi, acolo unde așteaptă comisul Radu Florescu, Calomfirești, sub buzduganul vel logofătului Theodosie Rudeanu, cu două mii de călărești... Înlemnește în za. Își ridică poala dolamei, să-și apere ochii. Asta n-a mai văzut-o căpitanul Mîrzea și n-a știut-o călăuzul Karastan. Pe poarta cetății dinspre Bregovo, așa i se pare, ies șiruri dese de ieniceri cu archebuze. O pală de vînt învîrtejește zăpada, ridicînd-o într-un vîrtej înalt și nebun. Și din senin, vîntul cade. Îl aude bufnind gros în zidurile Vidinului. Negre. Uriașe. Din pîntecul cărora iese ienicerimea în rînduri dese, răpăind din tobe, suflînd în corni, cu țimbalele zbîrnîind. Aude limpede, nevenindu-i să creadă, cîntecul bărbătesc închinat lui mehterbașa : *Vakti sefa-ii sürur, mehterbași hey, hey !* Vede archebuzierii în caftanele lor violet și șalvari roșii, vede trăgătorii de girid, uriași, în caftane sîngerii, ofițerii îmbrăcați în verde, cu cucile albe clătinîndu-și calpacele, purtătorii de tuiuri cu șalvari verzi, o oaste nebănuită aici,

la Vidin, apoi tunurile ușoare, trase de cîte patru cai și-n donjon, nemișcat, pe cel în camelot sîngeriu. Îi face semn lui Sfetea cu două degete. Sfetea sună : *Intrați în rînduri și fiți gata.* Dacă lasă ienicerimea să intre în șiruri, oastea lui va sîngera greu. Iată că este rîndul lui Hadîmb pașa să-i zvîrle mănușa. Războinicul nu s-a lăsat viclenit. Așteaptă.

— Caloiene.

— Poruncă.

— Să se ducă cineva la marele paharnic... Stai... Marele paharnic este vrednic de mai mult decît păhărnicia lui, șoptește privind cu ochi rotunzit de cruzime țîșnirea marelui paharnic din niște rovine și goana celor o sută de călăreți asupra capului coloanei de ieniceri, atît de năprasnică, încît vede topciii otomani de la donjoane rămînînd încremeniți lîngă tunuri, cu fitilele aprinse în mînă.

— Acolo, vel bane... Haide... Încă o dată, mîntuie-mă.

Vel banul pleacă turbat la galop, tîrîndu-și măciucașii după el. Dacă Radu Șerban a plecat să șarjeze la sabie, fără grija spatelui, înseamnă că i-a venit știre de la Baba Novac. Jocul de-a moartea abia acum începe să fie de-adevărat.

— Atunci să-l jucăm pînă la capăt, Hadîmb pașa, mîrîie și își curăță barba de sloiurile care clinchetesc lovindu-se unele de altele...

...Și iarăși timpul. Fărîmițat în clipe lungi cît veșniciile, așezîndu-i-se pe umărul drept, sufletele celor căzuți în salvele ienicerilor... și pe umărul stîng, sufletele celor prinși din șei cu cîrligele și ciopîrțiți cu iataganele.

— Sîntem aici, măria-ta, preasupuși la poruncă.

Îl doare osul frînt astă primăvară. Printre pînzele cenușii, scămoșate ale nourilor, plutește talgerul alb al soarelui de iarnă timpurie, fantomatic, prevestitor a moarte. Marele ban lovește atît de cumplit coloana de ieniceri, încît trece prin ea cu măciucașii. Radu Șerban ia în săbii jumătatea de orta pe care i-o răsfiră Calotă Bozianu. Este acolo o învălmășeală de sumane și caftane, de cai și oameni, de tohoarce și calpace, care-i ține pe topcii pe lîngă tunuri, fără să poată veni în ajutorul ienicerimii ciopîrțite cu sabia. Pîclele zorilor se ridică măturate de vîntul umed care se scurge pe Dunăre...

— Măria-ta, șoptește Dionisie Rally Paleolog.

Se răsucește în șa. Mitropolitul de Tîrnovo îi arată cu vîrful sabiei coloana de spahii care iese din cetate la galop mare, cu sulițele plecate pentru împuns. Omul cu camelot sîngeriu nu s-a mișcat din donjon. Își lasă nazalul. Strigă :

— Sfeteo !... Cheamă-l pe vel logofătul Theodosie... Degrabă, că-mi ucide vel banul.

Trîmba de călăreți se repede la galop mare, acolo unde cei doi viteji luptă cu ienicerimea. Știe că omul cu camelot sîngeriu va fi stăpînul cîmpului de luptă în ceasul care urmează, pentru că el nu-i poate lăsa pe Radu Șerban și Calotă Bozianu între iataganele ienicerimii și sulițele spahiilor ; pentru că pune pinteni și Omăt cabrează sălbatic, nechează și pornește atît de vijelios încît îi dau lacrimile în vîntul goanei năprasnice, care-l prăvale în flancul steagului de spahii, jertfiți cu bună știință de războinicul nemișcat în donjon, pentru a-l prinde cu întreaga gardă a vînătorilor domnești. Vede a doua trîmbă de călăreți otomani gonind astfel încît să-l învăluie pe la spate. A treia trîmbă galopează spre drumul Dunavciului, să-l taie, în vreme ce poarta cetății varsă mereu valuri de călăreți care urmează într-o rînduială de fier, cele trei trîmbe care desenează planul de luptă al Hadimbului. Cînd vede obrazul crîncen al ofițerului de spahii întors spre el peste umăr, știe că bătălia stă acum în agerimea, iuțeala și gîndirea Buzeștilor, vel logofătului Theodosie Rudeanu și, mai tîrziu, în năvala lui Baba Novac. Poate ar fi trebuit să rămînă undeva, de-o parte, să vază totul și să călăuzească totul... Poate... Atunci n-ar fi scăpat de glasurile acelea care-i veneau la poruncă, cînd pe umărul stîng, cînd pe umărul drept. L-ar fi împovărat pînă la rușine. Pînă la neființă.

— Isuuus ! răcnește...

Aude o ghiulea trecînd mult prea sus. Vede fitilul aprins zvîrcolindu-se în jurul tuciului încins. Ofițerul de spahii încearcă o întoarcere din galop, să primească șarja din față. Prea tîrziu. Îl ajunge pieziș. Îi retează capul, izbindu-l la cerbice cu tăietura parșivă a roșiilor de țară, scurtă, dată numai cu vîrful coroiat al sabiei. Simte în gardă împotrivirea osului.

— Altădată să-ți pui plasă la ceafă, mormăie, înciudat și scîrbit de ușurința cu care l-a ucis.

Vînătorii iau spahiii în pieptul cailor. Aude strigătele luptătorilor, scrîșnetul fierului pe fier, o vede pe Habiiba apărîndu-se greu cu pavăza de loviturile unui haldău înzăoat și îl atacă din stînga strigîndu-i turcește :

— Apără-te, cîine, și las-o în pace, fecior de șacal.

Spahiul își întoarce calul în galop pe loc. Habiiba îi vine în urmă. Spune sugrumat :

— Ucide-l, stăpîne... Ucide-l, în numele lui Allah...

— Căței, strigă spahiul, aruncînd ciotul de suliță cu care-o lovise în scut. Își trage sabia.

Voievodul simte golul din jur. Golul acela crîncen, rămas în urma luptătorilor încleștați corp la corp. Vede spahiii răsturnați peste palancă. Îi vede pe unii sărind din șei, printre parii ascuțiți, trăgînd cu pistoalele și înțelege viclenia cu care-i lasă descoperiți focului archebuzierilor de la crenele. Aude în clipita aceea de gol strigătele celor de pe ziduri.

— Loc, pe Allah ! Loc să tragem, feciori de iepe...

Omăt se smucește fulgerător, dîndu-i dintr-odată sentimentul că are un cal de luptă mai deștept decît stăpînul zăbavnic. Nu face altceva decît întinde stînga cu sabia, plecîndu-se ușor pe stînga, bine sprijinit în scară, astfel încît să poarte lama însîngerată pe deasupra scutului rotund, cu încrustații rubinii și gurgui în formă de balaur. Atacul lui Omăt îl surprinde pe spahiu cu sabia ridicată la jumătatea pieptului. Este atît de năprasnic, încît lama îi intră în gît pînă la gardă. Ca s-o scoată, îl împinge pe spahiul gîlgîind de sînge din șa, lovindu-i calul cu vîrful cizmei.

— Dumnezeule, fiule, aude în elină glasul mitropolitului, acoperit de salva trasă de pe ziduri.

— Înapoi ! Înapoi...

Urlă din șa, turbat. Vînătorii se încăpățînează să-i hăcuie pe spahiii rămași. Îl conduce pe Omăt din pulpe lîngă hotnogul Gherasim care-l sfîrtecă la nesfîrșit pe spahiul lui, îl lovește în neștire cu sabia, crîmpoțindu-l și geme și urlă nebun și-njură scîrnav ciotul acela sîngerînd.

— Gherasime, n-auzi ?... Gherasime !

Omul rînjește și se repede la el cu sabia ridicată, înjurînd de Născătoare. Îi dă una în coif, cu mucheа sabiei. Hotnogul Gherasim boldește ochii. Bolborosește.

— Ce cauți aici, măria-ta, că-i prăpăd.

Crainicul Sfetea sună : *la goană, înapoi, pe șir de doisprezece, purcedeți.* Gonește stînd drept în șa, astfel încît să vadă cîmpul de luptă. Ghiulelele de tuci pleznesc undeva în spatele gărzii, care intră din galop în coloană de doisprezece. Vede nourii subțiindu-se. Vede soarele țîșnind deasupra lor. Vede cei două mii de călăreți ai marelui logofăt venind în ropot cumplit, cu sulițele în cumpănire, lăsînd în urmă nori de zăpadă, îi aude chiuind, aude ropotul copitelor lovind pămîntul înghețat, aude rînchezatul cailor aținți de goană și vede trîmbele de spahii unindu-se într-o linie elegantă de pelerine roșii și crupe și coifuri, vede sulițele plecîndu-se pentru atac și șpahiii pornind într-un ramăt de *Allah* asupra călărimilor lui... Și iarăși golul. Se află cu garda între zidurile cetății Vidinului și spahiii care, întorcîndu-i spatele, șarjează călărimea ma-

relui logofăt. Între călăreții marelui ban Calotă Bozianu și ai marelui paharnic Radu Șerban, care sînt gata să-i răzbească pe ieniceri aruncîndu-i în șanțul cetății și steagul de spahii care iese măreț la trap domol, condus de omul cu camelot sîngeriu. Topciii au încetat tragerea. Își dă seama de neobișnuitul acestei lupte în care și unul și altul și-au întins o cursă după alta, ca să ajungă aici, față-n față, singuri între oștile lor care se bat cu spatele la ei. Vede tuiul de pașă, roșu. Vede caii arabi ai spahiilor cu pelerine albastre. Nu-l știe pe Hadîmb de Caramania decît din isprăvile lui războinice, în deșerturi. La aproape opt sute de pași, nu-i vede decît strălucirea coifului aurit și camelotul sîngeriu, între pelerinele albastre ale gărzii. Aude pașii înceți, de gheață, ai timpului, hîrșiindu-i urechile.

— Măria-ta, spune răgușit căpitanul Caloian.

Bătrînul Caloian sîngeră sub coif, sub sprînceană. Are dolama făcută ferfeniță. Îi arată cu vîrful sabiei steagul de spahii care țîșnește printre ieniceri, izbind în măciucașii marelui ban Calotă Bozianu.

— Trimite-l pe Gherasim, cu cinzeci de săbii.

— Rămîi gol, măria-ta.

— Caloiene...

Cînd hotnogul Gherasim pleacă la galop, parcă-i smulge cineva carnea cu cleștele înroșit în foc. Nu poate să-l cheme pe Baba Novac. Este nădejdea lui cea de pe urmă. Este sabia pe care-o are de aruncat în cumpăna biruinții. Cu care va smulge lui Hadîmb de Caramania biruința. Dintr-o ochire vede liniile spahiilor plecați la șarjă, frîngîndu-se sub goana călărimilor lui Theodosie. Îl vede pe Theodosie ieșind printre spahii pe calul lui roib și căutîndu-l din priviri. Strigă :

— Desfășurați steagul !

Steagul pe care stegarul îl ținuse învăluit pe hampă, vîrît în sacul lui roșu. Și iarăși gîndul fulgerător de a nu-l lăsa pe Hadîmb să se desfășoare, iarăși goana de pe loc, țîșnirea îmbătătoare din sine însuși, dăruirea fremătătoare, șuierul vîntului sub obrăzarele coifului, plăcerea sălbatică a contopirii cu Omăt, care gonește vijelios, veghind cu urechile ciulite, cu coama albă fluturînd, zidurile cetății văzute printr-o pîclă, exploziile roșii ale ghiulelelor rămase mult în stînga și din ce în ce mai aproape chipul rînjit al lui Hadîmb de Caramania, care-l amenință cu șeșberul lui de căpetenie. Se răsucește în șa. Vînătorii au rămas în urmă, cu cîteva lungimi de cal. O vede pe Habiiba întrecută de oșteni. Îl vede pe Dionisie Rally Paleolog gonind la înălțimea căpitanului Caloian. Îl vede pe Simion, cu o jumătate de cal în dreapta lui Omăt și se

bucură adînc şi omeneşte «Iată-mă Doamne, chezăşuindu-mă pe mine, cu sîngele meu», îşi spune, uşurîndu-se parcă de-o povară apăsătoare şi strivitoare şi neomenească. Se ridică în scări, cu adevărat uriaş. Se simte el însuşi uriaş, cu o putere năprasnică atunci cînd năvăleşte asupra celor patru spahii turcomani, ieşiţi să-l apere pe Hadîmb. Aude plumbul tras de Simion trecîndu-i pe la ureche. Unul din spahii cască gura. Scapă sulița. Plumbul l-a lovit în obraz. Se mototoleşte în şa. Calul bate pe loc. Al doilea plumb tras de Simion. Al doilea spahiu lovit în obraz scapă sulița. Cade pe crupa calului care nechează, cabrează şi-l zvîrle din şa. Acum. Loveşte cu sabia lemnul de abanos al suliței care-i venea spre piept. Nu mai are vreme să taie cu lama. Gura spahiului îi răsuflă în obraz. Îl izbeşte cu garda în ochi, zemuindu-i-l. Simte zeama ochiului împroşcîndu-l pe buze. Omul scoate un urlet care i se-nfige în măruntaie.

— Hadîmb, urlă.

— Mickaly, cîine sperjur, strigă Hadîmb venind în goană pe armăsarul arab negru corb, cu dinţii rînjiţi, la care se repede Omăt, nechezînd.

Îşi împinge scutul pe spate. Hadîmb îl atacă din dreapta. Ştie cîinele că este stîngaci. Şi mai ştie să-şi mlădieze trupul uriaş peste coama calului, după obiceiul tătarilor, lăsînd loviturile de sabie să treacă vîjîind, în gol.

— Apără-mă, Simioane, din spate.

Îl opreşte pe Omăt cu o zmucitură puternică şi Omăt, neîncercatul în luptă, se opreşte sanie, proptindu-se pe picioarele dinainte. Are vreme să-i dea o lovitură lui Hadîmb, strîmbă şi proastă, care-l prinde în za. Îl aude făcîndu-l porc de cîine. Se răsuceşte pe mîna stîngă, într-o voltă pe loc. Hadîmb îi cade în coastă. Îl izbeşte cu atîta putere peste latul scutului, că-i zguduie măruntaiele. Atunci îl prinde el cu lovitura aceea de moarte, fulgerătoare, peste umăr şi de sus în jos, icnită, care-l despică pe Hadîmb de la ţeastă la gît, împroşcîndu-i creierii în coama calului.

— Mori, se aude răcnind neomeneşte, ca în aceeaşi clipă să audă rînchezatul jalnic al lui Omăt, rînchezat bărbătesc, omenesc şi să vadă vîrful unei suliţi ieşind din pieptul armăsarului, chiar sub genunchiul lui drept. Se smulge din scăriţe. Simte cum îi fuge şaua de sub el. Sare cu o spaimă acră. Cade într-un genunchi, între picioare de cai şi lănci încrucişate şi săbii care-i caută gîtul. Ţîşneşte în picioare. Îl vede pe Simion între doi spahii care-l lovesc cu săbiile. Pe Dionisie Rally tăindu-se cu alţi doi călăreţi. Căpitanul Caloian năvăleşte spre el, rînjit, plin de sînge. Strigă :

— Un cal, Caloiene !... Un cal pentru Dumnezeu !

Atunci se simte izbit în umăr atît de groaznic, că-i pleznesc curelușele platoșei. Vede dinții galbeni ai unui cal căutîndu-i beregata. Se gîndește fulgerător că este calul lui Hadîmb și că în viața lui n-a ucis un cal. Pe ăsta îl ucide, împlîntîndu-i jungherul în gît, cu dreapta.

— Calul, stăpîne.

Habiiba sare din șa. Fără coif. Halucinată de spaimă. Cu sabia în mînă. Încalecă dintr-un salt. În clipa cînd își vîră picioarele în scări, patru spahii îl năvălesc din dreapta, șarjîndu-l cu sulițele. Cea dintîi suliță se-nfige în pieptul femeii. O aude intrînd în piept. Spărgînd zaua și intrînd în piept. Aude chemarea cornului lui Sfetea. Aude un glas care nu poate fi decît al uriașului războinic Stroe Buzescu. Izbește nebun sulița care-l lovește în cuirasă. O apucă de lemn, smulgînd-o cu dreapta din mîna spahiului, în vreme ce cu stînga îi ia capul. A treia suliță o retează ca pe un gătej. Lovitura puternică îl smulge aproape din șa. Vrea s-o ferească pe Habiiba, căzută pe spate, cu mîinile încleștate pe lemnul care-a ucis-o. În aceeași clipă aude vîrful de oțel izbindu-i cuirasa. Spahiul sărit din șa îl atacă de jos. Aude oțelul lunecînd pe oțel. Îl simte scăpînd sub platoșă, în apărătoarea de piele. Îl simte dintr-o dată rece, scurmîndu-i măruntaiele cu durere care-i împăienjenește ochii. Fulgerător, ia sabia în dinți. Apucă lemnul suliței cu amîndouă mîinile. Îl vede pe spahiul uriaș, galben ca Moartea însăși, proptindu-se pe picioare și împingînd coada suliței, brobonit sub coif, cu ochii ieșiți din orbite, cu spumă albă pe buze. Ah, vede totul cu o luciditate cumplită. Spahiul care-i strigă nebun :

— Mori, Mikaly, cîine turbat ! Mori pe Allah ! Mori ucis de Mithat Bali, pentru slava lui Allah... Mori !... Mori !...

Îl vede dintr-o dată pe Stroe Buzescu cu barba plină de sînge, căutîndu-l din priviri. Pe Preda Buzescu strigînd :

— Ce faci acolo, măria-ta ? !

Ține lemnul pe care-l simte alunecîndu-i în pîntec printre degetele mănușilor năclăite de sîngele lui însuși. Calul. Dacă calul s-ar da înapoi un pas. Îi e frică de cea mai mică mișcare. Dacă acest cal necunoscut ar face un singur pas înainte, ar fi pierdut. Stă așa, cu sabia în dinți, cocîrjat peste arcul șeii, cu ochii împăienjenindu-i-se, simțind fierul măcinîndu-i măruntaiele. Îl aude pe Stroe Buzescu, ca prin pîclă :

— Îl răpune !

Se ridică anevoie în scări, ținînd sulița cu puterea disperării. Atunci, în clipa aceea îngrozitoare, cînd o simte scăpindu-i printre degetele sleite, îl vede pe Stroe Buzescu năvălind asupra spahiului Mithat Bali, odată cu bătrînul Preda Buzescu. Vede săbiile sclipind

în același fulger și ca dintr-o altă lume, dintr-o depărtare fără seamăn, parcă printr-o pîclă plină de lentori și mișcări serbede, vede obrazul spahiului scăldat în sudori crăpîndu-se în două. Vede zeci de spahii venind asupra celor doi boieri, gărzile lui privindu-l nemișcate, înghețate într-o groază care pe el însuși îl înspăimîntă și atunci se proptește în scări cu un geamăt pe care-l ucide în dinții încleștați pe lama de oțel a sabiei — îi simte gustul de sînge — își smulge cu un icnet al trupului întreg sulița din pîntece, o apucă de lemn și izbind-o de arcada șeii, o frînge, lăpădînd-o cu sîngele lui cu tot, cu durerile care-l sfîșie, cu bucuria sălbatică a vieții care-l năpădește nebună, lacomă, acoperindu-l de sudori.

5

Pisicile. Niciodată nu le-a suferit, lingave, lingușitoare, albe și negre, grămadă în pîntecul lui, sfîșiindu-l cu ghearele, rozîndu-i mărunțaiele cu dinții lor ascuțiți. Trece Habiiba pe-un nour alb, încleștată pe sulița care-i iese prin spate, acolo unde-o săruta lacom, spatele ei arcuit și mijlocul mlădios tremurînd ca ramurile de saxaul înflorit, bătute de vîntul pustiului. Trec mereu călăreți cu calpace, rînjindu-i, el stă legat de-o suliță în pustiul arzător și Mithat Bali îi desface pîntecul cu hangerul, scoate dintr-un sac cinci pisoi albi și cinci pisoi negri, deschide marginile tăieturii și-i vîră pisoii în pîntec ; unul alb, altul negru, unul alb, altul negru, pisoii sînt flămînzi și-i scurmă în pîntec pînă-l trece scîrna, îi aude bălăcărind în sîngele lui și Habiiba stă prăvălită la picioarele lui, îi intră furnicile în ochi, îl strigă, se tîrăște spre el cu sulița înfiptă în coșul pieptului și el nu se poate mișca din scîrna și durerile lui ; iar pe deasupra zboară trei vulturi hoitari, scoțînd cîrîituri cumplite.

— Măria-ta... Mihail, nădejdea noastră... Mihail, fiul visului nostru, stăpînul nostru, lumina noastră, nu ne lăsa Mihail împărate al nostru, sabia noastră, mîndria noastră, omenia noastră, Mihail stăpîne, nu ne lăsa ! ! !

Iată-l pe Dionisie Rally Paleolog, desculț, cu straiele ferfeniță, acoperit de bubele remușcării, pline de puroi, rugîndu-se la apa Iordanului, la marginea pustiei, pe locurile călcate de Ioan Botezătorul, despuiat de măreția lui deșartă. Rîde... Apoi se teme și se cufundă în durere, pentru că peste cupolele aurite ale Sfintei Sofii calcă Daurețiu, desculț, avînd chipul lui Zamolxis, face semnul și-i spune în franceză : *Samudaia,* Mihail... Nu poți hărăzi durere altora,

fără ca tu însuți să nu treci prin durere ! Dincolo de ea stă *Tao*, în strălucirea ei de poartă spirituală. *Tao*, Poarta ! Treci Mihail !... Treci Mihail !... Treci Mihail !

Este dintr-o dată ușor și alb, aude zumzetul adormitor al albinelor și șopotul dulce al Oltului și zefirii trecînd alinător prin cireșii înfloriți, poate o vede pe Maica Domnului în chipul întristat al Velicăi și apoi nu mai este decît muntele Cozia cu o glugă albă din nouri strălucitori și nu mai este nimic decît o lumină albastră, plină de harul lui Dumnezeu care-l primește în ea și-n care el se topește cu o durere blîndă și sfîșietoare și neomenească.

— Măria-ta, nu ne lăsa !...

Cine îndrăznește să-i tulbure Trecerea ? Și cine-i smulge din uitare amintirea că este Vodă ? Ah ! Stroe, netrebnicul de Stroe plîngînd în hohote lîngă carnea lui sfîșiată, amintindu-i de lăcașul durerilor lui pămîntești, de acest trup sfîrtecat care-l umilește și de care se desprinsese cu atîta uitare...

Cercuri roșii, verzi, mereu cercuri scînteietoare, de ce numai cercuri ? Apoi pîcla aceea stranie, densă, un fel de aură prin care se întoarce la sine, regăsindu-se în durere. Și un glas șoptindu-i în franceză :

— Unde fugi, Închinătorule ?... Datorința ta nu s-a împlinit... Rămîi și du-te pînă la capăt, Mihail...

Deschide ochii... Știe cu ascuțime că s-a împlinit în fața Porții. Că cele patru, din cele opt nemărturisite lui de Daurețiu, îi sînt astăzi cunoscute : vederea, judecata, cuvîntul și fapta.

— De ce plîngi, Stroe, întreabă sleit... Și voi, de ce plîngeți ? ...La ce stați în genunchi ?

Atunci se înspăimîntă de lașitatea lui. De graba cu care voise să se părăsească. Se vede întins într-o telegă, cu șaua la căpătîi. Sultan legat la codîrlă îi suflă aburi calzi pe obraz. Telegă joasă pe tălpici. Stroe îi scaldă mîna în lacrimi. Se bate cu pumnul în piept și se bleastămă c-a ajuns prea tîrziu. Stau acolo în zăpadă cu toții, îngenuncheați, o mare de capete bărboase, chipuri de bărbați, stau îngenuncheați între caii lor, un cerc de oșteni îngenuncheați, de cai și de sulițe și-n fiecare suliță cîte un cap îndurerat, ori senin, ori mirat, capete, mereu capete și lîngă sania lui în două sulițe lungi, două capete de nerecunoscut, unul purtînd coif aurit, celălalt un coif de spahiu și mitropolitul Dionisie Rally cu patrafirul pe după gît, bolborosind o rugă fierbinte în elină, rugă pe care își aduce aminte c-a mai auzit-o, mai mult slăvindu-l pe el, pe vodă, decît cerînd mila Preaputernicului. Simte ceva străin pe pîntece. E acoperit cu blănuri. A început să ningă.

— Doftorul meu vrea să te coasă, măria-ta, spune Radu Buzescu. A mai venit un doftor, pe care nu-l știm și nu l-am lăsat să se apropie de măria-ta... Zice că-l cunoști... Ce poruncești ?

— Unde este Marcu ?

— Aici sînt, doamne.

Îl vede pe Marcu și știe. Știe dintr-o dată totul, cu o luciditate înspăimîntătoare.

— Să le îngropați pe amîndouă, peste Dunăre, la noi... Și Omăt ?

— L-am îngropat, măria-ta, aici.

— Să vină doftorii.

Închide ochii. E sleit. Îi vîjîie urechile... Îl cuprinde dintr-o dată o bucurie sălbatică, clocotitoare. Iată-l asemenea oștenilor lui. Hăcuit ca ei... Ca ei om în durere și vodă în durere și bărbat ca ei și cu sîngele lui scriindu-și poruncile de război și cu sfîșierea cărnii lui. De aceea stau în genunchi și-l priveghează. Se ridică dintr-o dată pe coate :

— Ce-i cu lumînările astea, sfinția-ta ?... Vă mulțumesc, oștenilor mei, pentru biruința voastră și vitejia voastră.

Vorbele se aud pînă la cele dintîi rînduri de oșteni îngenunchează, care le spun șoptit. Sînt luate de alte rînduri și de alte rînduri pînă se ridică deasupra călărimilor ca o rugă ciudată și sălbatică... El o ascultă lacom, flămînd dintr-o dată de murmurul acesta omenesc, care-l întregește și-l sfințește... Da !... Știe chipul acesta ascetic, cu ochii arzînd de luciditatea cunoașterii. Este un mesager al lumilor veșnice, coborîte din Cetatea de piatră. Vede cum oștenii din gardă prind cu țăruși inima unei sănii și dricul ei, așternîndu-le cu scînduri de podină. Vede cum se face foc în cîteva căldări de aramă. Vede cum chizilbașul lui Radu Buzescu — Doamne, ce noapte a fost aceea cu Habiiba — scoate dintr-o cutie lungă căptușită cu catifea cuțitele lui de hirurg, mosorelele cu ață, din mațe de pește, acele lungi, îndoite, cum se aduc chingi și frîie, apoi un polog mare de haraba pus pe arcuri de alun. Îl trec broboane grele de sudoare. Iat-o. *Samudaia* lui, continuă... Ori ceva, o față a acestei pricini a durerii, cea carnală, trupească, menită să-l aplece mai mult asupra celeilalte, spirituale.

— Acum, măria-ta, spune Stroe.

— Acum, Stroe... Sînt gata.

Plînge răzbit marele ban Calotă Bozianu, care-l apucă de picioare. Închinătorul doftor îi strecoară sub spate o scîndură. Stroe și Calotă Bozianu îl ridică din sanie. Îl duc pe masa joasă, de lemn negeluit.

— Ești greu, măria-ta, cît trei, spune Stroe.

îl așează ușor.

— Acum te legăm, doamne... Iartă-ne, da nu se poate altfel.

— Legați-mă.

Bătrînul Preda Buzescu își face cruce. Apucă să-i vadă pe cei doi doftori frecîndu-și mîinile cu zăpadă și cu niște flori, ori frunze care miros puternic a mentă. Apoi, Preda Buzescu îi trage nădragii pînă deasupra genunchilor. Oștenii, mulți oșteni, îi trec pe deasupra pologul, ținîndu-l pe umeri. Nu se rușinează de ei. Simte cum i se leagă picioarele cu chingile. Stroe îi trece o chingă peste piept. Îl leagă atît de strîns, că geme. Altcineva, poate Radu Buzescu, îi leagă mîinile. I se așează la cap. Îi trece mîinile peste frunte. I-o șterge cu batista albă, aromind parfumuri subțiri de paciuli.

— Astăzi să petreacă oștile, Radule... Auzi, Boziene ?... Să petreacă de hramul sfinților arhangheli Mihail și Gavril.

— Voia ta, doamne !

— Mîine, sfat de oaste... Să-mi spună sîrbii lui Baba Novac, voia lor... La Belgrad, la Niș, ori la Sofia... Auzi, Baba Novac ? !... Unde-i Baba Novac ?

— Aici sînt, stăpîne.

— Acușica taci, măria-ta...

— Ce fac doftorii ?

— Trec cuțitele prin foc.

— Le purifică, șoptește Radu Buzescu.

— Unde-i Simion ?

— Stă cu pistoalele în spatele hirurgilor...

— Vai lor ! Dacă mă omoară, Simion le bea sîngele strop cu strop.

Rîde... Își ațintește privirea în ochii lui Radu Buzescu.

— Ce viață duserăm noi la Strejești, vere Radule, șoptește.

Apoi simte cuțitele fierbinți intrîndu-i în pîntece. Simte cum îl curăță pe viu, pentru că nu-i pot da rachiu pe măruntaiele sfîrtecate, cineva i-a băgat între dinți o căciulă ostășască mirosind a sudoare de cal, Radu Buzescu îi șterge mereu obrazul cu batista și fruntea, îl ține de fălci, el mușcă nebunește căciula aceea flocoasă mirosind a sudoare de cal, aude ceva plescăind și știe că hirurgii îl curăță de sînge, știe cînd încep să-l coasă, acele îi înțeapă creierii, îl ia un leșin de la lingurică, se stăpînește să nu se smulgă din legături, să nu urle, i se încețoșează ochii, abia-l mai vede pe Radu Buzescu, se cheamă pe sine cu disperare, îi e groază acum de neființă, ah, acele cosîndu-i creierii, sfîșiindu-i măruntaiele, apoi ceva răcoritor pe pîntecele arzînd în dureri neomenești, un fum aromitor la nări, o ceață dulce, albăstrie, plină de lumini ciudate și de

foşnete ciudate şi de glasuri ciudate, atît de îndepărtate încît nu desluşeşte decît un murmur legănător şi dulce, mereu un foşnet şi un murmur şi o zvoană din ce în ce mai cristalină şi mai pierdută apoi şi mai stînsă şi mai palidă şi mai ofilită.

6

— Ce arde acolo, Simioane ?
— Rakovica, măria-ta.
— Bine.
— Ce zi este astăzi, Simioane ?
— Duminică, doamne... A douăzeci şi patra după Rusalii. Să-ţi pun ficatul ăsta crud de măgăriţă pe rană.
— Pune-l... Unde-s doftorii ?
— La telega lor, în urma noastră.
— Îmi dau să mănînc ?
— Ba !
— Dă-mi tu...
— Iartă-mă şi măria-ta, de nu-ţi dau.
— Sînteţi nişte cîini.
— Sîntem.
— Ce face Habiiba ?
— Doarme, măria-ta.
— Bine... Şi Iovanca ?
— Şi măria-sa.
— Şi principesa Nurbanu ?
— E cu căpitanul Tudor Maldăr spre Ruzinci.
— Să nu iasă călare, c-o surghiunesc la monastire.
— Nu iese.
— Bine, Baba Novac. Îţi iau mărturisirea asta ca pe cugetul meu luminat. Îţi dau mulţămita mea de voievod şi domn. Mai presus, pe cea de oştean. Ai judecat drept, după cugetul tău drept şi neîntinat. Să ne facem fraţi de arme, Baba Novac. Ah, iartă-mă Serbie...

Trece Serbia în văluri negre şi-n flăcări şi-n lacrimi, cu chipul Iovancăi Rudnik de Zagubica prin ninsorile nebune, pline de pojaruri învîlvorate şi Baba Novac îi cere iertare în genunchi. Este gol, cu tălpile degerate pline de răni sîngerînde. Umblă pe zăpezi, gol, lăsînd urme de sînge. Îi spune Iovancăi că nu s-a lăpădat de Serbia, dar că Hadîmb Hasan este prea tare la Belgrad, pentru oştile lor degerate, răzbite de viscole şi nemîncate... El se duce la Sofia, aşa gol şi-nsîngerat, să se reculeagă la Bojana, la monastire. Apoi

vine Sfîntul Sava şi-o cuprinde pe Iovanca într-o poleială de aur care se sfîşie în crivăţ şi nişte cîini mari, negri, trag de trupul feciorelnic, gol, plin de sînge. În jurul acelui trup, căpeteniile haiducilor sîrbi.

— Venim la Sofia, măria-ta, pe la Bor şi Paracin şi Aleksinac prin Niş şi pe valea lui Nisavo, după ce ne adăpăm caii în Morava. Altfel ne blesteamă oasele albite ale copiilor noştri, spune căpitanul Deli Marcu Dubrowniki. Stau cu toţii în ninsoare, poartă torţe aprinse, se văd purcoaiele de capete turceşti pe care le troieneşte viscolul, zidul de sulițe otomane, ridicat în faţa cetăţii Vidinului, avînd în bolduri capetele ofiţerilor şi mai înaltă decît toate, sulița cu capul lui Hadîmb de Caramania. El stă pe o sanie, în fîn, acoperit cu blănuri. Are fierbinţeli şi în gură gust de sînge. Chizilbaşul îi schimbă de pe frunte prosoapele tăvălite prin zăpadă. Trec mereu, trec la nesfîrşit şiruri de oşteni cu făclii. Se opresc în dreptul săniei. Îngenunche. Îşi scot chivărele, ori căciulile din blănuri de iepure, ori de oaie, ori de vulpe.

— Să trăieşti la mulţi ani, măria-ta.

— Tu eşti, Coţofană ?

— Alei, că mă mai cunoşti doamne !

— Te cunosc după faptele tale...

— Atunci primeşte darul ăsta al meu şi-al cetaşilor mei... Un noaten de chivirgic, să-l ai de sămînţă.

— Îl primesc, Coţofană... Să trăieşti.

— Să trăieşti, sfinte voievoade... Să nu-ţi fie ziua asta a numelui, ziua durerilor, ca astăzi.

— Să trăieşti, Negară Limbă dulce... Ce mai e pe la Dăbuleni ?

— Ce să fie, doamne... De-ale noastre... Io-te că ne puserăm zece din Dăbuleni să-ţi dăm tretinul ăsta, dacă-l pierduşi pe Omăt ăla viteazul...

Tretinul joacă în frîu, alb, nepătat, cu piept lat şi-ncomat.

— Mă plec vouă, dăbuleştenilor... Să-mi trăiţi...

Dumnezeule, cît este de bogat. Cît îl îmbogăţesc oştenii lui din bogăţia sufletului lor şi el pribegeşte în visul de aur al Bizanţului ca un cerşitor netrebnic la porţile arhonţilor şi nu bate smerit la porţile ăstora, care luminează noaptea cu făcliile lor şi cu inimile lor.

— Ce arde acolo, Simioane ?

— Gavril-Genovo, măria-ta.

— Bine !...

— Ce zi este astăzi, Simioane.

— Vineri în 13, a sfîntului Ioan Gură de Aur şi Lăsatul Secului, măria-ta.

— Mîine intrăm în postul Crăciunului. Mi-e foame.

— Ce pofteşti să mănînci, doamne ?...

Se ridică pe coate. Sania aleargă printre dealurile sure, încenuşite. Ninge uşor, cu fulgi deşi şi grăbiţi. *Ahankara*. Conştiinţa fiinţei. Poate adîncită de durerile cărnii sfîrtecate, tratată de cei doi hirurgi cu zemuri de rădăcini necunoscute şi hălci de carne crudă puse peste buzele sîngerînde ale rănii ; ori cu ficat crud de bou şi de măgar. Tratată de el însuşi cu voinţa de a se vindeca, voinţă pătimaşă şi crudă, prin care-a evadat din el, lăsînd fiinţa lui trupească să lupte cu răul, netulburată de spaime şi gînduri. S-a dedat cu desprinderea de sine. Cu obiceiul de a se lăsa zăcînd în blănuri, în sania care a gonit mereu spre Balcani trasă de patru cai, cu Sultan alergînd slobod pe lîngă ea şi Simion vîrît în fîn şi-n şubă, mînînd pe urma călărimilor răsfirate pe toate şleahurile de la Pirot pînă la Plevna. În desprinderea din clipă, în serenitatea de gheaţă a rosturilor veşnice. S-a găsit pe sine dincolo de orice lanţ făurit de mîna şi gîndul oamenilor, de obişnuinţa timpului şi a obiceiurilor, de searbăda convenienţă a curţilor, de viermuiala colcăitoare a treburilor politiceşti unde oameni mărunţi, cotropiţi de trufia neghioabă a rangului lor, îşi înalţă lăcomiile şi neputinţele şi golul lăuntric la înălţimi vane şi mincinoase, murdărind albul imaculat al timpului cu scîrna lor de viermi trăitori în minciună. S-a văzut pe sine în vreme, gol de deşărtăciune şi s-a înţeles pînă la capăt şi pînă dincolo de vreme. El însuşi a fost destinul lui însuşi, trecîndu-se prin voinţă nestrămutată şi neşovăitoare în destinul larg cuprinzător al Ţării Româneşti. Ştie că s-a zidit în acest destin, prin faptă. Ştie, acolo în serenitatea singurătăţii lui absolute, că singura măsură a destinului omenesc este fapta. Ştie că stă mai presus decît toate Iglisiile şi partidele boiereşti şi luptele lor mărunte şi neghiobiile trufiei, ori ale lăcomiei ; mai presus decît ostenitoarea monotonie a obişnuinţei ; după cum ştie cu o durere aspră, bărbătească, limpede, că nu poate fi slobod de ele decît în aceste clipe de mare şi încrîncenată singurătate.

Sultan nechează uşor. Îşi lasă capul pe loitra de răchită împletită a săniei ostăşeşti. Îi suflă în obraz aburi calzi, privindu-l cu ochi duioşi, omeneşti. Scoate mîna de sub blănuri. Îl scarpină între urechi. Îl alintă cu vorbe şoptite, duioase. Îi spune «băiatul tatii» şi «curvar bătrîn», se-nţepeneşte-n el pentru că-şi aduce aminte de clipa cînd a străpuns-o suliţa pe Habiiba, apoi, ca o pedeapsă a întoarcerii sale în trupul amorţit de durere, o doreşte cumplit pe Velica şi-i este dor sfîşietor de ea. De nopţile lor în chioşcul fermecat, cînd era primăvară şi cîntau privighetorile în via înflorită. De dimineţile însorite, cînd se scăldau goi în bazinul cu apă verde

albastră și ea răsărea goală și albă și măreață, înrobindu-l cu toate frumusețile trupului și cugetului și o simțea parte din sine însuși, veghetoare și limpede, duioasă și neistovită, vorbind cu gîndurile lui și gîndind cu graiul lui. Ceasurile trec după ceasuri. Sania n-are polog, după porunca lui. Întors în sine, este lacom de simțurile lui. Vrea să audă foșnetul tălpicilor de salcîm prin zăpada moale, afînată. Tropotul cailor. Clinchetul zurgălăilor de argint de la gîtare. Tropotele gărzilor, scîrțîitul șeilor, clinchetul armelor, tusea înfundată a oștenilor. Ori, cîteodată, cînd simt ei că a deschis ochii, cîntecele lor de luptă. Ori cîte-o doină legănată. Ori cîte-o sîrbă trasă pe nai, cînd își arată soarele chipul ofticos dintre nourii de zăpadă, cenușii.

— Ce arde acolo, Simioane ?

A poruncit să se strămute toți creștinii peste Dunăre. Are nevoie de brațe la cîmp. Să-și sloboadă brațele pămîntenilor, pentru arme. Toate așezările să fie date focului. Să facă pustiul între Dunăre și Balcani, așa cum cei vechi, ai lui, făceau pustiul între Dunăre și Cetatea de Scaun. S-a întors vremea. A venit sorocul să plătească și turcul.

— Nu arde nimic, măria-ta. Sînt focurile de tabără ale vel banului Calotă Bozianu.

— Buzeștii sînt cu el ?

— Au venit azi-noapte de la Vraca, pe care-au dat-o focului.

— Unde sîntem ?

— Ne apropiem de Berkovica, doamne... Te mai doare, măria-ta ? ! Simion îl privește cu ochi triști, care-l umilesc. Dealurile împădurite se apropie ușor de sanie. Stau sub ninsoare, gheboșate, cenușii, într-o pustietate tristă. Fagi înalți, cenușii și ei, zăbrelesc albul pur al zăpezilor. Închide ochii. Simte fulgii aninîndu-i-se în gene. În mustăți. În barbă. De cînd nu s-a mai odihnit în lăpădarea trupului ? Îl cuprinde o leșuială amară. Totul rămîne în afara lui, curgînd într-o depărtare sleită, cenușie și searbădă.

7

Luna nebună, aproape neagră, pîntecoasă, stă spînzurată deasupra vîrfului Cerni vrah, aruncînd umbrele platanilor uriași pe zăpada scînteietoare. În cerul verde albăstriu, sticlos, Carul mic își ridică oiștea spre cumpăna lui Dumnezeu. Boarul a ieșit în pășunile înghețate din care cade chiciura. Balanța își pleacă brațele spre el, amintindu-i că încă o noapte trece din talgerul vieții, pe talgerul

morții. Jos, dincolo de platani și nuci, în vale, să văd acoperișurile Sofiei. Tîrgul cu uliţe strîmte și întortocheate își fumegă spaimele prin hornuri. Turcii și-au încărcat calabalîcul în sănii. Iscoadele spun c-au trecut Balcanii, unii spre Sidiró Kastron, alții spre Edirnè... Stă pe năsălia acoperită cu blănuri, în fața geamlîcului din odaia mare a casei sangiakului de Sofia. Sangiakul Hamdî Ishakoglu s-a dovedit mai mult înțelept decît viteaz. Cînd oștile lui au pălit la Slivnica, a pus ienicerii să caute tot ce-a rămas creștin în tîrg. A adunat cîteva sute de moșnegi și de babe, de tîrgoveţe și tîrgoveți cu copiii lor. Le-a vorbit despre binefacerile împăratului, despre puterea lui veșnică și despre adevărata credință, care este legea lui Mahomed. Le-a spus că și-au cîștigat viața sub oblăduirea flamurei verzi, care fîlfîie pînă la Dunărea de sus. Că nu-i taie, cum ar trebui s-o facă pentru răzvrătirea lor și trecerea sub flamurile beyului necredincios de la Kara Iflak, care astăzi este tot atît de puternic cît este puternic nisipul ridicat de vînt, în pustie. Nu-i silește să treacă la dreapta credință, descăpățînîndu-le copiii în fața lor, cum ar avea datoria s-o facă. Nu le pune foc caselor. Nu le pradă avutul. Nu-i vatămă nici în carnea lor, nici în cugetul lor. Îi lasă singuri, să facă ce vor vrea. El se va întoarce, cel mai tîrziu la primăvară și atunci vor mai sta de vorbă.

A intrat în tîrg acum două seri, între oștile Buzeștilor și vel banului Calotă Bozianu, urmat de oștile martologilor, de haiducii lui Baba Novac, sub un cer cenușiu și zgribulit, pe uliţele aproape pustii. Se aștepta să-i iasă în cale bătrînii, cu pîine și sare. Să vadă în medean preoțimea și stările, cu prapori făcuți în grabă, bătînd mătănii și preaslăvindu-l. Așa cum a fost pretutindeni, acolo unde a intrat în tîrguri mai răsărite, în sunetul trîmbițelor și-n huruitul tobelor. În pustietatea sură a uliţelor a înțeles spaimele și lașitățile, chibzuința și gîndul la mîine. A găsit cetățuia sangiakatului cu porțile deschise și podul lăsat. A găsit și scrisoarea lui Hamdî Ishakoglu prinsă cu un hanger la intrarea în casele lui, de pămînt bătut și spoit proaspăt cu var.

Mulțumește-te cu cît poate cuprinde sabia ta, de la vîrf pînă la mînerul gărzii. Pavăza ta nu te poate apăra decît pe tine și numai atît din tine, cît este ea de mare. Nu-ți măsura puterea cu trufia, ci trufia ta măsoar-o cu puterea ta. Ce trece dincolo de putere taie și lapădă la cîini, astfel încît niciodată umbra ta să nu fie mai mare decît ești tu însuți. Îți încredințez sangiakatul meu, care mi-a fost încredințat mie, de stăpînul meu. Am fost cu Cogea Sinan Pașa la Kara Iflak, cînd te-am alungat din scau-

nul tău și m-am purtat după legile omeniei. Nu-ți cer nimic decît să te porți ca un oștean viteaz ce ești și nu ca un cîine turbat cum pari. Îți las în grijă cincisprezece ieniceri bolnavi pe care să-i vindece doftorii tăi. Facă Allah ca mintea ta să cugete la înțelepciunea celor veșnice care sînt : sămînța, pămîntul și apa... Dacă vrei să-mi vorbești, sînt la Kjustendil. Pot face pentru tine ce n-a făcut Kaplan. Allah să-ți dăruiască glasul înțelepciunii.

Ienicerii bolnavi stau acolo în bolnița lor. Li se face focul. Li s-au dat pături. Își fierb orezul singuri. Cei care s-au mai înzdrăvenit fac de strajă în arme. A trimis o sanie, cu gardă și căpitanul Mîrzea, la Kjustendil. Cine se ascunde sub acest nume : Hamdî Ishakoglu ? Din crengile platanilor înhorbotate și bătute în diamanticale se scutură puf alb, căzînd peste umbrele deasupra cărora stă spînzurată luna. Ca niciodată visul lui bizantin i se pare o fantasmagorie. Nu are cu ce. Nu are cu cine. Nu are pentru cine. La Slivnica l-au găsit Vasile Kavalla și Xanthi dascălul de elină de la biserica Sfîntul Constantin din Istanbul. Amîndoi, oamenii lui Andronic Cantacuzino. I-au spus că la Constantinopol partidele sînt făcute. Că tot mai mulți arhonți din partida patriarhului Meletie Pigas vin pe ascuns să jure credință lui Andronic Cantacuzino, care-l roagă să se gîndească de pe acum la viitorul patriarh, la comandanții fortărețelor, care nu pot fi decît greci, la restabilirea averilor monastirilor de la Muntele Athos, la egumenii lor, la confiscarea flotei genoveze și trecerea ei la compania Cantacuzino; dar mai ales să se gîndească la cei care vor comanda oștirea și flota și care nu pot fi decît urmașii împăraților... Xanthi, cu chipul lui de diavol șchiop, i-a cîntat la ureche numele pe care Andronic Cantacuzino le voia mai mari în flotă, în oștire, la arsenale și șantiere, la companiile de negoț. Apoi cei de la arendarea birurilor, a minelor, a sării. Nimic nu-i scăpase lui Andronic Cantacuzino. Nici măcar timpul rezervat serbărilor «renașterii», care era de șapte zile. Cîte o zi pentru fiecare colină a Constantinopolului. Îi pregătise purpura de «eliberator și salvator», dar nu vorbea nimic acest Andronic Cantacuzino de tron și încoronare. Cu toată oratoria vicleană a dascălului de elină, deghizat în călugăr cerșetor, a înțeles totul cu luciditatea stranie pe care i-o dau durerile cărnii cusute cu acele și cu mațe de pește. Au nevoie de sabia lui, nu de el. Au nevoie de un erou jertfit pe altarul «eliberării», dacă se poate mort pe țărmul asiatic al Bosforului, pe care eventual să-l sanctifice și ale cărui moaște să le poarte în procesiuni strălucite la fiecare sfînt arhanghel Mihail. Au nevoie de un mit, nu de un Mihai *imperator*. Locul acela cîștigat de el «eroul și campionul» cu prețul vieții să rămînă la alegerea marelui sfat al arhonților

cu sînge imperial în vine. Oricît de corcit ; dar imperial. A fost Xanthi atît de grăbit să dea listele cu măririle și avuțiile viitorului Constantinopol, încît a uitat să-l întrebe de sănătate și rană. Ah, singurătatea lucidă a nopților de veghe ! Blestemata singurătate care-i ucide visul, bucată cu bucată, sub recea lumină a stelelor ! Sub lumina arsă, galbenă a lunii, acum argintie și feciorelnică, ieșind pură din chiciuri și ger, plutind în pustietățile cerului pe deasupra platanilor cercelați și poleiți cu beteală albă. N-a simțit niciodată atîta amărăciune sleindu-i cugetul. Totul i se pare atît de străin și îndepărtat. El însuși îi este lui însuși străin și îndepărtat... Iată-i...

Se ridică în coate, stăpînindu-și durerea surdă din pîntec. Călări. Înconjurați de făclieri. Făcliile arzînd fumegos. Lumina alergîndu-se roșie pe zăpadă. Simion intră cu sfeșnicele. Umbrele se chircesc prin colțurile odăii scunde, cu tavanul din grinzi.

— Au venit, măria-ta.

— I-am văzut... Întoarce-mă cu fața spre ușă...

Tropote. Strigătele oamenilor de arme. Nechezatul cailor.

— Aruncă, bă, burca pe el... Plimbă-l să se așeze splina în el !...

— Auzișt, bă ?

— Auzii, domnia-ta.

Recunoaște glasul lui Preda Buzescu, cu o leșuială acră.

— Veniriți cu toții, cum fu porunca ?

— Venirăm, domnia-ta.

Simion apucă năsălia de mînerele de la cap. Îl răsucește spre ușa scundă, dincolo de care veghează vînătorii din gardă. Apucă să-l mai vadă pe Baba Novac, înconjurat de căpitanii de haiduci, urcînd colnicul la galop. Luna îi scînteiază pe coiful de oțel. Îl recunoaște după țundra de oaie albă... I-au dat bani cu împrumut. De zece ani îi tot dau. Acum i-au scăpat viața. Le este recunoscător din adîncuri. Și-i urăște din adîncuri. De împrumuturi s-a plătit. Dar cu ce se poate plăti de viața dăruită prin săbiile lui Stroe și Preda ? De ce l-a batjocorit destinul ? ! Putea să fie Simion acela care să-l mîntuie... Putea fi Calotă Bozianu. Căpitanul Caloian, care lupta lîngă el... Pe care i-ar fi putut dărui cu averi. Cu ranguri. Cu moșii... Dar au fost ei. Buzeștii. Soarta lui, care l-a dat, a cîta oară, pe mîna lor. De data asta pentru totdeauna. De data asta pentru veșnicie. Iată-i.

Ușa st deschide și în rama ei se arată Preda Buzescu.

— Slobod, măria-ta ?

— Pentru domniile voastre, mîntuitorii mei, cu inima deschisă, vere Preda.

— Prea mare cinste ne faci, măria-ta... Prea mare şi nemeritată... Doar îţi sîntem oşteni, juruiţi pe evanghelie...

Îl simte pe Preda mîhnit că vorbele astea nu sînt auzite de toată curtea. Intră unii după alţii, zăngănind din pinteni şi din săbii, fără platoşe de data asta, îmbăiaţi, cu bărboaiele pînă mai ieri pline de gheaţă, acum potrivite din foarfeci, sătui, mirosind a cal, a curelărie, a parfumuri şi-a muiere, pentru că şi-au luat roabe turcoaice la sănii şi nu-i ţine de rău. Marcu. Îl caută lacom pe Marcu. Intră cu cei doi viconţi, alb la obraz şi parcă beat. Nu... Stroe pute a rachiu şi-a ridiche cu ceapă şi-a usturoi. Îl mîntuie de spaime cu mirosurile lor ostăşeşti, bărbăteşti. Îl mîntuie de gînduri. De el însuşi, duşman ce-şi este. Printr-o înţelegere ciudată, statornicită în sfatul de oaste de cînd l-au cusut doftorii, Buzeştii îi stau aşa cum i-au stat atunci, cînd l-au legat de podina aceea negeluită. Preda în stînga, pe tobă. Stroe în dreapta, pe tobă. Radu în spatele năsăliei, în picioare. Apoi ceilalţi, pe tobe, într-un cerc ; iar atunci cînd sînt chemaţi şi căpitanii, aceştia în picioare, fiecare pe lîngă căpetenia lui. Simte că-l nedreptăţeşte pe marele logofăt Theodosie Rudeanu, obişnuit să-i stea mereu în cotul stîng. Că oricît de învăţat este marele logofăt, oftează după locşorul lui, din cotul stîng. Aseară, Radu Buzescu i-a povestit cum a găsit şanţul acela tainic, săpat de legumgiii lui Hadîmb de Caramania, astfel încît oştile ieşite printr-un gang subpămîntean să cadă în coasta oştilor lui.

— De ce mi-o spui atît de tîrziu, Radule ?

— Era s-o uit, măria-ta...

— Ca să n-o uiţi tu ?

— Şi eu, doamne...

— Sfat de oaste, din porunca mărie sale, spune marele logofăt Theodosie Rudeanu... Carele husite ale bravului căpitan Jean Pisek s-au dovedit prea grele să poată umbla pe şleahurile de toamnă. Asta îl supără, după cum îl supără proasta lui inspiraţie care l-a făcut să lupte pentru un tui, cu un stegar oarecare, în loc să lupte sub ochii lui vodă şi pentru vodă ; aşa cum au făcut-o cu genială intuiţie scumpii lui cumnaţi. Iată o lovitură de sabie providenţială, care a cîştigat într-o clipită mai mult decît a cîştigat el în patru ani de ţesături diplomatice şi politice, cheltuind o avere... Theodosie Rudeanu simte din privirea voievodului că i-a venit rîndul să intre în joc. Că i-a venit rîndul să preia rezultatele luptelor, să le macine în moara lui şi să le scoată de-acolo făină pentru arhivă, amestecată cu zeamă de bozii, acră şi îmbîcsită

prin călimările logofeților și diecilor. Începe cu glas înalt, de diacon. Din datele venite de la toate căpeteniile de oaste și din dările de seamă făcute cu multă sîrguință de către signor Vicenzo Bombardier Mantovano (artileristul face o reverență largă) s-au luat de la turci 120 de tunuri ușoare de cîmp și 28 de tunuri mari, de asediu, pe care le trag cîte douăsprezece perechi de cai. S-a luat mai puțină pulbere și s-au luat puține ghiulele...

— Pentru cîte zile de luptă, signor Mantovano, întreabă voievodul și la auzul glasului binecunoscut, dur și tăios, se schimbă ceva pe fețele căpeteniilor...

Se simte o așteptare mută, încrîncenată.

— Pentru trei zile, măria-ta.

Voievodul se ridică pe coate. Îi cade lumina galbenă a lumînărilor pe obrazul slăbit de suferință. I se văd ochii afundați în orbite, mari și plini de dureri stăpînite, barba crescută sîrmoasă, năpădită de fire albe, tîmplele scobite, gîtul plin de vine albăstrii.

— Doamne Dumnezeule, parc-ai fi sculat din morți, măria-ta, spune marele ban Calotă Bozianu.

— Din moartea unor gînduri, vel bane... Te-ascultăm vel logofete. Ascultați vitejilor și judecați voi înșivă... Ascultați.

I se usucă gura. Îl trec sudori reci. Ar fi vrut să spună mai mult. Se stăpînește. Radu Buzescu îl ia de subțiori.

— Așează-te, doamne, îi spune cu glas duios, de frate.

Marele logofăt macină cifre și iarăși cifre. Le macină viclean, îngropînd în ele marșurile de noapte, atacurile la sabie, asaltul celor aproape treizeci de cetățui de strajă, al celor peste o sută de caravansaraiuri întărite, luptele scurte, ucigătoare cu garnizoanele de ieniceri, vitejia marelui paharnic într-o luptă spre Trân, cu un steag de spahii trimis în cercetare dinspre Crna Trava, cînd era singur cu doisprezece curteni, șarjele nebunești ale principelui Marcu, lupta lui Stroe Buzescu, cu sabia și buzduganul, în fața oștilor la Mezdva, cu Ahmet Kafer Zincirli, cel mai temut timariot din Rumelia,de trei ori dăruit de Cogea Sinan pașa pentru vitejiile lui... Pînă astăzi s-au trecut peste Dunăre paisprezece mii două sute treizeci și doi de creștini, cărora li s-au dat ocine în braniștile Băniei și-n cele domnești. S-au luat pentru oaste o mie de cai, cincisprezece mii de oi, atîția tauri, atîția boi, atîtea vaci. Nu mai sînt pezmeți pentru oaste. Nu mai este făină. Nu-i pot jupui pe creștini, tocmai ei, veniți să-i miluie. Convoaiele trec greu prin nămeți. În zece zile...

— În zece zile o să ne mîncăm de sub unghie, măria-ta, spune marele șătrar Vasile Țîru.

— Dacă mă mai îngăduie o clipă vel șătrarul.

— Doamne, ferește-mă de ispita vorbii, vel logofete Rudeanule... Nu vrusăi să zic decît că brașovenii și sibienii nu ne trimiseră iarba de pușcă tocmită astă toamnă și arvunită. Că nu mai am păturі, potcoave, hamuri și crăpelniță, tu-i crăpelnița... Doamne iartă-mă, că... era să zic vorbă mare. Asta-i, măria-ta... Nu voi să fiu firoscos, da zic că-i destul. Frăție, frăție, creștini sîntem, făcurăm și noi pe potriva puterilor pentru sfînta cruce și creștinătate, da mai avem și noi muieri, mai avem copii și n-avem decît o singură viață pe care măria-ta ne-o ții călare, prin tabere... Zic să ne-ntoarcem pînă nu se pune toiul iernii. Să ne prindă Crăciun bătrînul pe cuptor.

— Isprăvișí, vel șătrarule ?

— Cu voia domniei tale, da, vel logofete.

Theodosie Rudeanu spune că mîine ajunge la Sofia contele Gyula Petnehazy de Gymes — se roagă de iertare, dar abia în seara asta a sosit olăcarul de la Božumšte, l-au rătăcit niște călugări purtîndu-l toată ziua prin troiene — ; contele vine cu cincizeci de spahii cu steaguri albe și cincizeci de călăreți din banderia lui. Vine de la Alba-Iulia, prin Caransebeș și Orșova.

— Nu era mai scurt drumul pe Valea Oltului ? mîrîie voievodul. De ce aflu așa de tîrziu ?

Foială între căpetenii. Vel banul Calotă Bozianu, uitîndu-se chiorîș la mitropolitul Dionisie Rally, crîmpoțit de sabie la obraz, care ține pe genunchi *Iliada* tipărită în grecește la Veneția de Aldo Manuzio în 1517, legată în piele roșie, cu înfloriturі de aur, din care-i citește voievodului în ceasurile de răgaz ale după-amiezii... Mitropolitul își spune că exemplarul acesta din *Iliada*, păstrat de bunicul său cu sfințenie și trecut tatălui său, este o adevărată comoară de artă tipografică și de știință elenistică și că... probabil, după felul cum se conduc discuțiile în seara asta, îi va fi prieten în exilul care i se pregătește. De după lupta homerică, înspăimîntătoare de la Vidin, cînd l-a văzut pe voievod smulgîndu-și sulița din pîntec și rupînd-o, are o cu totul altă viziune a evenimentelor și rațiunii lor. Știe că Mihai nu va putea fi niciodată «jucat» de partida lui Andronic Cantacuzino, și că, dacă prin minune ar intra în Constantinopol, ar trebui ori să fie încoronat împărat, ori să moară. Andronic Cantacuzino n-ar accepta să intre în singura formație politică posibilă. Mihai pe tronul lui Constantin Dragases ;

Dionisie Rally pe cel al lui Meletie Pigas ; Andronic Cantacuzino prim demnitar al curții... De săptămîni întregi îl zgîrie pe creier întrebările voievodului din noaptea aceea hotărîtoare, de la Dunavci. «Ce limbă ? Ce credință ? Ce hotare ?» Și-a pus iscoadele să umble pe la focurile haiducilor sîrbi, ale martologilor bulgari, ale cetelor de albanezi și morovlahi și greci... Cu fiecare știre adusă de iscoade s-a întărit în gîndul exilului. Iată-l pierzînd, a treia oară, totul. De data asta, absolut totul. Stă într-o resemnare tăcută, jucîndu-și rolul pe care și l-a impus : de mitropolit ortodox, ridicat la cruciada ortodoxiei împotriva islamului. Un fel de papă răsăritean, cel puțin mai glorios în fapte de arme decît cel catolic, infinit mai sărac, redus de mîine la bunăvoința acestui voievod de care și-a legat destinul.

— De ce te uiți ca un lup la sfinția-sa, vel bane ? întreabă voievodul.

— Nu mă uit, măria-ta, da mă gîndesc și eu ce este cu călugărașii și sihaștrii ăștia care răsar din troiene, din schituri, din sihăstrii, zic că ne arată drumuri tainice, ne blagoslovesc și pe urmă ne încurcă prin codrii și ne poartă după coadă pînă ne găsim urmele dintîi și ei se fac nevăzuți, pier ca strigoii și ne lasă rătăciți, cu vremea pierdută, caii nehrăniți și neadăpați... C-am dat poruncă să-i prinză și să-i bată cu bicele... De asta mă uit eu lupește, cum zici.

— Iglisia, gîndește voievodul și se face alb de mînie...

I-a stat pe urme de la trecerea Dunării. I-a trimes semne. Știe că se va întîlni cu mai marii ei, aici, pentru că, aici este cumpăna și răscrucea drumurilor lui. Ori peste Balcani, spre Constantinopol. Ori înapoi, spre Dunăre. I-a trimis vorbă lui Andronic Cantacuzino, prin Xanthi : «*trec Balcanii și-mi pun taberele la Adrianopole, dacă în zece zile arhonții pornesc răscoala în însăși inima imperiului — Constantinopole. Am iscoade acolo. Primesc știri de două ori pe zi. Arhonții să lase taclalele și dezbaterile sofisticate, să apuce sabia și să ducă mulțimile la răscoală. Să se cucerească cheiurile și arsenalul de la Galata, Porta Charisius, Porta Romanus, Galata și Pera. Să se înconjoare toate cazărmile ienicerilor. Corăbiile să lupte ca nici un steag de spahii să nu treacă de la Üsküdar, peste Bosfor. Să mi se spună ceasul și ziua răscoalei. Voi veni cu patru mii de călăreți în Belgrad Orman, pădurea Belgradului, unde nimeni nu va bănui că am* curajul *să mă ascund. Voi lovi a doua zi, prin Pera și Galata, cînd turcii mă vor aștepta pe drumul Adrianopolei*». Xanthi s-a învinețit. A bîlbîit ceva des-

pre Ahile, despre vitejia spartană, a pus că arhontele Andronic Cantacuzino este bolnav şi el i-a văzut atunci limpede pe aceşti conspiratori histrioni, viteji în adunările tainice din catacombe şi apeducte, în stare să vorbească cîte trei ore despre gloria apusă, ca a doua zi s-o ia de la capăt cu negoaţele, cu furtişagurile, cu goana după slujbe, după aur şi femei. Au trecut patru zile de cînd Xanthi a plecat la Constantinopole. Andronic Cantacuzino îi va da singur cheia întoarcerii la Tîrgovişte. Pentru că nu se va răscula... Totul a fost o fantasmagorie. Tot complotul, toate iţele ţesute de ani de zile, totul a fost o viclenie murdară prin care să-l prindă în plasă. Au vrut arhonţii ca Ţara Românească, slobodă şi bogată, să fie jertfită aici, pentru ei, sub flamurile ortodoxiei şi el s-a lăsat înşelat de acest vis plin de măreţie, jertfindu-şi oştenii şi vînzînd vise creştinilor de peste Dunăre, singurii care-au apucat armele, sculîndu-se la luptă. Cu cît s-a depărtat de Dunăre, apropiindu-se de inima puterii turceşti, cu atît flacăra răscoalei s-a micşorat. Iată-l aici, la Sofia, fostă cetate de scaun, între creştinii, zăvorîţi în casele lor, mai bucuroşi să-l vadă plecat spre Dunăre, decît trecut dincolo de Balcani.

— Nu sînt călugării mei, spune uscat Dionisie Rally.

— Ştiu, sfinţia ta. Vă ascult, vitejilor. Care este sfatul vostru ?

Se aşterne o linişte apăsătoare, închegată. El închide ochii, să nu i se vadă privirea. Să nu-l ghicească din privire. Clipele cad unele după altele. Le aude cum îi cad pe frunte. Cum îi ciocăne în frunte. Cum îi scurmă în creieri. Apoi glasul lui Baba Novac. Atît de îngheţat, că-l taie la inimă. Atît de dureros, atît de plin de durere bărbătească, de sfîşiere lăuntrică chinuită, că-l podidesc lacrimile. Baba Novac spune că ei s-au pierdut pe ei înşişi de cîteva ori pînă în seara asta, cînd se vor pierde pentru cea din urmă oară şi poate pentru totdeauna. S-au pierdut cînd s-au ridicat la răscoală, crezînd în jurămintele de ajutor ale papii şi principelui Sigismund. Atunci, dintre toţi stăpînitorii, numai măria sa şi-a jucat capul, venind în Banat, lîngă Vîrseţ, să lege prietenie. Să le primească jurămîntul. Să le întoarcă jurămîntul. De atunci, numai el îşi ţine jurămîntul. N-a sîngerat la Călugăreni, apărîndu-şi brazda şi smulgînd el însuşi victoria cu barda lui cumplită ? A sîngerat la Vidin, în pămîntul pe care-a juruit să-l sloboadă de sub jug şi ei nu vor uita asta nici în morminte. De aceea, el, căpitanul Baba Novac, îngenunche aici, la picioarele domnului său şi-i juruie că-l va sluji pînă la moarte. Iar cînd va muri, va muri cu numele lui pe buze, pentru că, atunci cînd a pierdut totul : femeia iubită şi copiii, pămîntul strămoşesc şi credinţa în oameni,

el, voievodul, i-a arătat că pe această lume mai trăiesc bărbați adevărați și oameni adevărați, că aceștia sînt veșnicia pămînturilor strămoșești și că merită să trăiești și să făptuiești cu danie de sînge, închinîndu-ți viața luptei pentru dreptatea neamului tău.

Simte buzele lui Baba Novac pe mîna stîngă. Îi trage capul la piept. Îl sărută pe gură. Îi șoptește :

— Iartă-mă ! Nu pot mai mult !

Baba Novac se ridică. Spune că iscoadele sîrbe aduc vești rele. Oștirea lui Hadîmb Hasan este prea puternică la Belgrad, ca să nu trimeată zece mii de ieniceri în spatele voievodului dacă ar trece Balcanii. Că i-ar închide dincolo, ca pe lupi, silindu-i să urce pe țărmul Mării Negre, unde le-ar tăia calea cu oștile din Anatolia și flota și... nu se știe dacă nu cu însuși Ghazi Ghirai. Măria sa și-a împlinit jurămîntul. Dacă n-a slobozit noroadele de dincoace de Dunăre, le-a arătat că puterea turcului nu este nici de neînvins, nici veșnică. Dar mai ales le-a adus cel mai neprețuit dar, din toate darurile cîte se pot face unor oropsiți : nădejdea.

— Dumnezeu să te binecuvînteze pentru nădejdea pe care ne-ai adus-o și pe care o-ngropăm în inimile noastre, ca pe-o văpaiță sfîntă, măria-ta... Căpitanii de haiduci te povățuiesc să te întorci peste Dunăre. Nu putem lăsa să piară oastea Țării Românești, chezășia visului nostru. Nici nu putem lăsa pămîntul Țării Românești fără apărare, el fiindu-ne nouă apărare și pîine. Stăm neclintiți în acest sfat al nostru...

...Ceasurile de noapte. Ceasurile lui de noapte și de veghe a spiritului. Sfatul de oaste i-a dat dezlegarea să se întoarcă. I-a dat-o însuși mitropolitul Dionisie Rally Paleolog, binecuvîntîndu-l. Iată-l din nou, ca la Călugăreni, un biruitor învins. Învins în cele mai strălucite biruințe ostășești de propriile lui neputințe. Învins de greșelile lui. De nebunia lui. Toți îl preaslăvesc și nimic nu-l sfîșie mai cumplit decît conștiința că slava bătută de clopote este de fapt prohodul unor vise născute moarte. *Ahankara*, conștiința ființei... Umbrele cenușii ale platanilor s-au mutat spre miazăzi. Gerul de după miezul nopții fulguie alb, cu promoroacă. Senin. Călăreți. Mîrzea adunat pe greabănul calului, cu șoimul pe umăr. Umbrele călăreților fugind pe albul zăpezilor. Strigătele străjilor. Pași. Simion cu sfeșnicul primenit. Lumina spăimoasă, galbenă, a lumînărilor. Iarăși pași. Mîrzea închinîndu-se adînc :

— Hamdî Ishakoglu, măria-ta.

— Slujbele tale n-au preț, Mîrzeo... Adu-l și lăsați-ne singuri.

Simte mînerul rece al stiletului, pe care vătaful Simion i-l strecoară sub blana de urs cu care este acoperit.

— Veghez, doamne, îi șoptește.

Hambî Ishakoglu. Un bătrîn venerabil cu trăsături turce : ori turkmene, smolit, cu sprîncene albe, stufoase, nas coroiat, mustăți și barbă de Dumnezeu, ori de Allah.

— Allah cu tine, beyule.

— Să-ți fie inima albă, ca barba, Hamdî Ishakoglu. Ai vrut să-mi vorbești. Te-ascult.

— Nu știam că ești rănit.

— Turcii sînt oșteni viteji.

— Allah a vrut-o... Voiai să-mi vorbești... Iată-mă.

— Hamdî Ishakoglu !... Hamdî Ishakoglu ! șoptește voievodul. ... Ah, Hamdî Ishakoglu, cît ai îmbătrînit, Hamdî, bunule și viteazule Hamdî, cruntule și învățatule Hamdî, înțeleptule, astrologule, adeptul lui Iunus Emrè, sufitul.

— Taci, pe Allah !

— Sarayul tău este păzit de oștenii mei. Vino să te îmbrățișez Hamdî...

— Zi-mi Ishakoglu... Pe Talat îngroapă-l în uitare, cum l-am îngropat eu însumi.

Hamdî Talat, cadi-askeri, judecător religios în oștirea pașii de Iskenderum, judecînd după dreptul musulman al hanefiților, el însuși cap de răscoală urmărit spre Gaziantep de unde se întorcea cu o caravană de cămile, de la Urfa. Un bărbat voinic, în zdrențe, acoperit de plăgi puroinde, cu carnea smulsă de cleștele călăului, una din acele răscoale cumplite ale vechilor oguzi apăsați de oștile sultanului. ... L-a ascuns într-un coș cu viguri de mătase de Damasc, încărcat pe singura cămilă albă a caravanei. Spahii năvălind dintr-o pădurice de tamariști. Numai povara cămilei albe n-au căutat-o... O poveste veche de douăzeci de ani, aproape uitată. L-a dus la Kilis. L-a lăsat lîngă o grotă. Atît. Nu i-a spus măcar cum îl cheamă. Nu i-a spus de unde este. Un negustător și atît. Cine este Hamdî Ishakoglu ?

— Te-am văzut la Topkapi Saray, cînd ți s-a dat cuca, beyule. Și te-am cunoscut. Sînt Hamdî Ishakoglu, prietenul tău. Crede în mine și nu cerceta...

I se pare că trăiește una din poveștile orientale auzită la focurile de caravane. Bătrînul venerabil așezat lîngă el, pe propriile lui perne, îi ia mîna între degetele uscate. Îi cercetează zvîcnetul sîngelui. Încheieturile degetelor.

— Rana ta nu s-a otrăvit. Curînd ai să încaleci... Ce ai de gînd ?

— Nu m-am hotărît încă... De ce ?

— Întoarce-te... Oricît de slab este Mohamed, oștile lui sînt destul de tari să te zdrobească... Aurul lui l-a cumpărat pe Sigis-

mund. Eşti ca leul rănit, înconjurat de şacali... Cînd vei fi slăbit, vor mușca din trupul tău încă viu.

— Ce sfat îmi dai ?

— Plînge-te sultanului.

— Eu ?

— Tu ! Plînge-te c-ai fost tulburat în credinţa ta faţă de Sublima Poartă, de nemernicul pașă al Silistrei care ţi-a stricat ţara. A făcut-o ? !

— A făcut-o.

— Trimite haraciul, chiar de-aici. Ai de unde. Trimite cîteva tuiuri pe care le-ai smuls *«oştenilor luminăţiei tale, care şi-au pierdut vitejia stînd pe lîngă muieri şi bînd vin»*. Plînge-i pe pașii nevrednici, pe care i-ai pedepsit tu însuţi pentru neputinţa lor în slujba padișahului, luîndu-le capetele.

— N-o să creadă o iotă.

— Nu va crede nimic, dar te va lăuda. Vor cădea cîteva capete, care vor răscumpăra astfel înfrîngerile cumplite ale oştirii împărăteşti... Mohamed va înţelege că-i întinzi o mînă care-l va scăpa de ruşine. Ţi-o va apuca cu ghearele lui învăţate cu sînul femeilor, nu cu mînerul iataganului. Şi astfel...

— Îl va aduce în marele vizirat pe prietenul meu, Ibrahim.

— Prietenul nostru, Ibrahim... Nu-i mai da bani lui Kaplan, pînă cînd nu-ţi aduce sangiakalemul împărătesc.

— Crezi că-l va mai aduce ?

— Cel mai tîrziu în primăvară. Vei avea pace la Dunăre, ţi-o jur pe Allah, şi pe viaţa mea, care-ţi aparţine... Vom trimete la Dunăre un prieten vechi.

— Pe cine ?

— Pe Ghiuzeldi-Mahmud.

— Şi el este...

— Taci... Şi el... Ce porunceşti, stăpîne al meu ?

— Dumnezeule, nu-mi vine să cred că eşti tu, Hamdî. Şi că voi...

— Crede şi taci. Nu-ţi lăsa limba slobodă, să nu te doară spinarea. Ce-ai făcut cu bătrînii mei ?

— Ţi-i oploşesc, după rugăminte.

— Allah cu tine. Vremea zboară şi ne ia cu ea, către peşterile tăcerii. Mă duc să-mi văd credincioşii... Ce porunceşti ?... Uită-ţi trufia, stăpîne al meu... Ceasul de moarte al împărăţiei n-a bătut încă. Şi poate nu va bate niciodată, beyule... Niciodată...

Iarăşi clipele şi singurătăţile cu spaimele lor negre şi cu zgripţorii gîndurilor şi cu povara de moarte a răspunderii.

— Îţi reped olăcar la Kjustendil, Hamdî Talat...

— Talat a murit, stăpîne, născîndu-l pe Hamdî Ishakoglu, cu toate amintirile celui mort. Allah să te răsplătească. Allah să te lumineze. Allah să te ocrotească...

Fumegările închiciurate ale gerului de zori. Şi Destinul.

8

Roşii de ţară intră în careu la galop mic, cu steguleţele roşii, albastre şi galbene fîlfîindu-şi vesel coada de rîndunică sub vîrfurile strălucitoare de oţel ale suliţelor, pilite proaspăt. În faţa cetăţuii sangiakatului este un medean mare, mărginit de casele cu un cat ale spahiilor şi dregătorilor turci, ridicate din pămînt bătut şi scîndură, cu bîrfelniţele scoase în afară. Case verzi, albastre, roşii, în care au intrat vel boierii lui şi mai marii oştirii, curţile acestora şi slugile. Lumina albă de noiembrie cade în valuri peste zăpezi, peste platanii străvechi, peste tunicile zmeurii ale roşiilor.

— Pe legea mea, prinţe, o manevră perfectă, spune vicontele Louis d'Antognac.

— Sînt cei mai buni călăreţi pe care i-am văzut vreodată, viconte.

— Înseamnă că n-aţi fost în Gasconia, monseniore, se înclină din şa vicontele Jeanpierre Sabatou de Bouziniac de Montastruc de Lavardac... Apropo de Gasconia. Mi-am luat permisiunea să vorbesc cu prietenul meu, d'Antognac, despre alteţa voastră.

— Şi la ce concluzie aţi ajuns ?

— Că singurul lucru care vă va vindeca este să schimbaţi aerul... O clipă, alteţă... Regele Henri al Navarei este bearnez înainte de a fi regele Franţei. Iar Marguerite de Valois nu este atît de bătrînă încît să fi uitat amintirea tatălui vostru. Oriunde se poate da o lovitură straşnică de spadă ; dar nicăieri cu atîta umor şi bonomie ca la curtea regelui Henri.

— Ştiu.

— Atunci ?

— Ştiu că şarja de la Fontaine-Française, domniile voastre veţi regreta toată viaţa că n-aţi fost acolo, l-a acoperit de glorie, luptînd ca un diavol, unul contra cinci. Păstrez toate poeziile suave ale tatălui meu, dedicate reginei Marguerite... Poate şi amintirile lui de la Nérac, de la Blois şi Chenonceaux. Aş vrea să-i cinstesc memoria, călcîndu-i pe urmele care l-au dus la tron şi la moarte...

— Atunci, monseniore, întreabă amîndoi viconţii...

— Atunci, domnii mei, rămîn !

— Parbleu ? De ce ?

— Am jurat credință **prințului meu.**

— Este în culmea gloriei, alteță. Prinții glorioși sînt înclinați să facă favoruri.

— În schimb, eu însumi, nu-mi acord nici un favor, domnii mei. Vă mulțumesc pentru bunele intenții... Voi încerca să mă împac cu gîndul că soția mea a murit în luptă. Pînă atunci priviți manevra curtenilor și găsiți-i vr-un cusur, pe care limba voastră de gasconi înrăiți să-l transforme într-o catastrofă... Pe sfînta Fecioară... Hei !... Carlo Magno... Carlo Magno, prietene !. Unde gonești ca un turbat ?... De unde vii ?... Unde te duci ?...

— *Madona !...* strigă Carlo Magno... Prințe, pe toți zeii, la măria-sa !

Dintr-o hudiță vin la galop nebun cîțiva haiduci sîrbi, conduși de trei călărași domnești. Îl înconjoară pe Carlo Magno, amenințîndu-l cu pistoalele.

— Nu vru să oprească la caraulă, măria-ta, spune hotnogul de călărași... Noroc că nu-mi luă pistolul foc. Altădată să nu se mai joace cu noi, că piere...

Prințul Marcu face prezentările. Văzîndu-l pe Carlo Magno asudat de goană și nerăbdător, își alătură calul de calul lui, traversînd medeanul la galop mic.

— Ce s-a-ntîmplat, Carlo Magno ? !

— A murit regele Filip al Spaniei, monsegniore. Știrea a fost ținută în secret la Praga. Acum două săptămîni a aflat-o Sigismund. A înțeles că Rudolf a rămas singur, fără ajutorul celui mai puternic stat catolic din lume. Duce tratative cu turcii. Sultanul îi acceptă vasalitatea, cu condiția să intre în Țara Românească.

— Și imbecilul ?

— Imbecilul și «*Il cornuto*», cum i se spune astăzi, a chemat banderiile nobiliare la Făgăraș.

Trec la galop pe sub grila cetățuii.

— Știi ?

— Nu știu nimic, decît că vuiesc toate cancelariile diplomatice de victoriile voievodului. Primele trofee au și ajuns la Praga. Este și altceva în afara acestor victorii strălucite ?

Prințul Marcu se face livid.

— Da ! Este și altceva, spune... A fost rănit de moarte, în lupta de la Vidin.

— *La rocca di Brancaleone !...* Domnule Pitigliano (își bate spada imensă pe gardă) ești un ticălos netrebnic, care-ai înspăi-

mîntat doamnele boite ale curții, atunci cînd trebuia să fii aici, unde bărbații se măsoară cu lungimea săbiilor.

În medean intră la trap bătut haiducii sîrbi, cu steagul pe care este pictat chipul Iovancăi Rudnik de Zagubica, desfășurat. Diaconi și paraclisieri bulgari așază în mijlocul medeanului tetrapoade și sfeșnice înalte. De pe hudițele strîmte, acele *sokac* întortochiate, încep să iasă tîrgoveții. Din ce în ce mai mulți. Guslari bătrîni cîntă la colțuri isprăvile beyului Mihai, plecat să ridice crucea de aur în locul semilunei de pe Sfînta Sofie. Se aud glasuri tremurate, ori vînjoase de basi, amestecate cu zdrăngănitul corzilor. Trec salepgiii turci, furișîndu-se cocîrjați sub turbane. Trec bragagii și alvițari, plăcintari și simigii, ieșiți din magherniței lor, strigîndu-și marfa cu glasuri înalte, chelălăite. În fața unei case cu bîrfelnița vopsită roșu și geamlîc verde, un mărgelar uriaș cu mustățile pe oală își face loc spre curtenii în coantășe violet, ridicînd deasupra capului tablaua cu mărgele din chihlimbar și sticlă de Constantinopol, multicoloră.

— Încotro, voinicilor, întreabă bulgărește... Ia mărgica, ia mărgica, strigă gros, trăgîndu-i cu ochiul stegarului Crăcănete. Avem femei frumoase, giugiuc, boierule, spune turcește... Avem vin bun, vechi, avem pastramă de oaie, kivirgic sadea și usturoi și masline, boierule...

— Iscoadaaa, strigă cineva, Crăcănete nu-l vede, omul strigă românește și stegarul Crăcănete sare din șa în gheba mărgelarului, trîntindu-l în zăpadă. Ca din pămînt răsar doi armășei care-l leagă.

— De azi-noapte îl căutăm, blestematul... Îl ucise pe martologul Boris Aleksandrov, după ce-i dădu niște zemuri, de-i luară mințile.

Rîndurile curtenilor se strîng. De foarte departe răzbate prin văzduhul ghețos un dangăt de clopot. Călărețiii își fac cruci, scoțîndu-și căciulile de noaten negru, cu surguci și panaș din pene verzi, de cocoș.

Douăzeci și patru de popi în odăjdii slujesc slujba de mulțumire pentru biruințe, înconjurîndu-l pe mitropolitul Dionisie Rally, îmbrăcat în odăjdiile țesute cu aur, șiraguri de perle și olmazuri ; cu mitra bătută în nestemate, toate făcute pe cheltuiala lui, ori, cine știe, pe a partidei lui Andronic Cantacuzino, spre a dovedi puterea și bogăția ei. Planul vel logofătului Theodosie Rudeanu de a aduce cu oastea pe toți băjenarii din preajma Sofiei, ca și tot ceremonialul, ține de gîndirea politicească a acestui bărbat, care-l împlinește acolo unde el s-ar lăsa în seama asprimii și simplității de oștean. Tot medeanul este plin de creștini (o mie șapte sute douăzeci și doi, după catastiful Rudeanului, în afara tîrgoveților sofioți) îngenun-

cheați în zăpadă. Sînt aici cei peste șapte mii de călăreți ai oștirii cu care a trecut Dunărea. Sînt în colțul din dreapta neguțători din Fener și Pera, este meșterul Alberoni din Ravenna, neguțătorul de mozaicuri și vopsele venit de la Constantinopol, este jupînul Krüger-Ruggieri, meșterul de carîte din Viena în drum spre Roma de la Istanbul, tot pe uscat, de spaimă corsarilor, este jupînul Lueger, marochinarul și bancherul din Nürenberg, este bătrînul vulpoi Zaccaria, bancherul din Veneția, întors de la Istanbul și mergînd la Praga, stînd între gărzi, onorați cu un covor sub botinele lor îmblănite, sînt căpeteniile oștirii în platoșe, cu coifuri sub braț, sînt vel boierii, împlătoșați, cu pelerinele de brocat căzute pe crupele cailor, sînt cei doi Buzești, Preda și Stroe, de-a stînga și dreapta lui Sultan, îngerii lui păzitori, pentru că Radu Buzescu a plecat în zori la Istanbul, prin Ihtiman, unde-l va aștepta pe Hamdî Ishakoglu. A plecat cu trei sănii garnisite cu vîrf și treizeci de umblători domnești de Țarigrad, înveșmîntați în catifele și blănuri de vulpe, să se plîngă sultanului de strîmbătățile făcute voievodului de pașalele dunărene.

N-a vrut să se arate norodului și oștilor pe năsălie. Mai ales nu vrea să se arate așa solului oprit la porțile Sofiei și ținut acolo cu toate salvconductele lui. Doftorii i-au strîns pîntecul cu un brîu lat de piele, după ce i l-au uns cu grăsime de bursuc. Simion l-a îmbrăcat cu platoșa aurită, cu vulturul imperial bătut în relief, avînd ochiul din rubin și aripile emailate, ca și herbul Țării Românești. L-au rugat în genunchi să nu încalece. Îl duc ei, în jilț, ca pe Mesia, dar să nu încalece.

— Nimeni nu mă știe altfel decît călare, binecredincioșilor mei. Să nu le stricăm visul.

L-au dus pe umeri pînă jos. L-au încălecat, trăgîndu-l în șa cu scripetele. Cînd i-au vîrît tălpile în scărițe, a renăscut. L-au podidit lacrimile. Îl coborau pe scări, cînd a venit Carlo Magno, vînăt de frig, frînt de osteneală, cu barba crescută și nespălat, mărturisindu-i că n-a mîncat de două zile și stă în șa de cincisprezece ceasuri încheiate.

— Cine te-a trimis, Carlo Magno? l-a întrbeat, cu toate că știa.

— Doamna Velica Genga, măria-ta.

Stă în pelerina sîngerie de brocat, cusută cu vulturi din fir, ascultă slujba, răspunsurile date de corul vînătorilor domnești pe românește, glasul puternic, seducător al mitropolitului Dionisie Rally, simte o durere surdă în pîntec, o durere plină de fiere și crudă, vede ca printr-o pîclă șirurile nesfîrșite de oșteni stînd în șei, lăncile strălucind, platoșele fulgerînd, caii jucînd pe loc, pele-

rinele colorate şi burcile de oaie, valtrapurile sîngerii, ori violet, ori verzi şi galbene şi albastre, panaşele cailor ofiţereşti ; iar la picioarele fiecărui steag, vraful de arme, coifuri şi platoşe turceşti clădite pe zăpadă, sparte de lovituri. Suliţe de spahii, cu coada de abanos, frînte, jumătăţi de iatagane, coifuri turtite de măciucile mehedinţenilor.

În faţa lui, doi paici îl ţin pe Sultan de dîrlogi. La zece paşi spre altar, douăzeci şi unu de oşteni domneşti, cinci haiduci sîrbi, doi martologi bulgari, un albanez, un morovlah şi un grec, în şei, încoifaţi, ţin aplecate pe zăpadă tuiurile şi bairacele smulse în lupte. La scăriţa stîngă, un paic îi ţine gugiumanul cu surguci de diamante şi trei pene de egretă albă. Îl vede pe Theodosie Rudeanu făcînd un semn. Un logofeţel plecînd din capul medeanului, acolo unde, între neguţătorii străini şi călăraşii domneşti este un loc slobod, păzit de trei rînduri de armăşei călări. Vel spătarul îi ţine sabia. Slujba se face în slavoneşte de către popi. În greceşte de mitropolit. Apoi corul bărbătesc, puternic, care cîntă «Aliluia» şi «Doamne miluieşte-ne» şi «Mărire ţie, Dumnezeule», ridicîndu-se puternic deasupra mulţimilor, deasupra caselor troienite, deasupra cetăţuii sangiakatului şi platanilor dantelaţi de chiciuri strălucitoare, în cerul albastru, plin de-o lumină dumnezeiască. Soarele adînc, lacom, aerul rece, plin de-o forţă proaspătă şi îmbătătoare. Simte pînă-n străfunduri bucuria de a fi viu şi călare. Vede picurînd un ţurţure lung, verde albăstrui, agăţat de streaşina unei case... Se gîndeşte c-ar putea veni moină. Că s-ar putea dezgheţa Dunărea. Că este aici la poalele Balcanilor şi netrebnicul Sigismund ar putea ajunge la Tîrgovişte, cu toţi cazacii şi roşii lui Matei ot Brîncoveni şi cu toate oştile vornicului Dumitru. Vede cu coada ochiului cum este adusă solia lui Sigismund, între suliţele haiducilor sîrbi. Vede steagurile albe de la suliţele spahiilor. Îi vede ducîndu-şi stînga la ochi, atunci cînd găsesc tuiurile şi bairacele aşternute pe zăpadă. Printre gene îl vede pe solul încotoşmănat într-o blană uriaşă de vulpi, care-i cade dincolo de tălpile cizmelor, pînă la genunchii calului. Nu mai ascultă slujba. Nici rugăciunea mitropolitului Dionisie Rally, chemîndu-l pe Dumnezeu să-l ocrotească pe «nebiruitul oştean Mihai voievod, nădejdea celor oropsiţi şi asupriţi, soldatul lui Iisus, apărătorul creştinătăţii, carele cu sîngele lui şi-a pecetluit jurămintele către creştinătate...» Ascultă doar furia crescînd în el, năvalnică şi otrăvită, atît de năvalnică încît nu mai vede şi nu mai aude nimic. Se cufundă într-o demenţă oarbă, cu sîngele zvîcnindu-i în urechi, cu o leşuială dureroasă încleştîndu-i fălcile, sleindu-i încheieturile şi limba. Îşi face trei cruci mărunte şi dese.

— Sînt lîngă tine, Mihail, își șoptește... Sînt lîngă tine, de veghe, Mihail !

Are, într-o strălucire, viziunea întregului. Luptele de «*politezza*», duse de generalii italieni ai lui Rudolf, în Ungaria de sus, unde anul ăsta au mîncat bătaie de la turci, ei și vitejii lui Sigismund ; turcii la Caransebeș, Temișoara, Oradea, pînă la Buda, turcii la Belgrad și-n Muntenegru și-n Croația, revărsați spre coasta dalmată, turcii în Moreea și-n Peloponez și la Cairo și la Damasc și-n Armenia, turcii în Anatolia și la Istanbul, pe coastele Mării Negre, la Azov și la gurile Niprului, turcii pe Nistru și în Dobrogea și el înfipt în această mulțime turcească pînă-n Balcani ; cu Zamoyski asmuțindu-l pe Ieremia Movilă, amîndoi temîndu-se de marele han, jurîndu-și mereu credință și întărîtîndu-se unul pe altul și dincolo de Carpații troieniți, cu cerul acela de gheață albastră și codrii nebuni și-amețitori, Sigismund, nebun de orgoliu, cu viața făcută praf de neputințele lui, zăcînd în pizmă, încercînd să recîștige totul, chiar dacă ar fi pus să mănînce scîrna sultanului. Mînia colcăitoare, viermuitoare își așază drojdia, lăsîndu-l rece și neînduplecat. De data asta nu este conștient numai de sine. De data asta este conștient de tot ce-a făcut. De toate semnificațiile acestei slujbe dumnezeești, la Sofia. De toate urmările morții regelui Filip al Hispaniei, halucinatul apărător al catolicismului și cel mai zelos susținător al războiului antiotoman dus de Habsburgul Rudolf.

— Măria-ta, șoptește Theodosie Rudeanu... Slujba s-a mîntuit doamne...

— Măria-ta, mitropolitul.

— Cei cu mitropolitul, Stroe ?

— Te binecuvîntă.

Se închină. Vrea să se plece în șa. Îl străpunge un ic în pîntec. Dionisie Rally îl stropește cu aghiazmă. Vine lîngă Sultan. Îi întinde crucea aceea de abanos și aur, străveche, bizantină. O sărută cu buze lacome.

— Vorbește-le, fiule, îi spune... Așteaptă glasul tău, ca pe glasul Domnului...

Nemernicul de popă. Nemernicul de arhonte. Se spală pe mîini, ca Pilat... Și-a încărcat avuțiile în zece sănii. Rădăcinile lui sînt într-o idee, într-o ambiție, nu într-un pămînt plin de oasele celor care l-au scurmat veacuri în șir. Își încarcă avuțiile și se oploșește acolo unde găsește ascultători dornici să-i vînture vorbele. Aștia de-aici, trențăroșii, bulgari plugari, ori albanezi păstori, ori morovlahi chervanagii cu satele agățate de creste, ăștia se smulg din ei, sîngerînd, lăpădîndu-se pe ei înșiși în sîngele și durerile lor.

Știe că sînt frați. Că s-au zdrumicat în ei. Își ascultă glasul. Este puternic și hăulitor și dureros și stăpîn. «*Treceți Dunărea, să vă pot ocroti și să vă găsiți liniștea*» le spune. Nu vrea să-i înșele. Nu poate să-i înșele. Pentru că nu se poate înșela pe sine. «*V-am făgăduit libertatea. Iată, vi-o dau în țerișoara mea, zmulgînd-o tiranului păgîn, cu puterea credinței și-a armelor*».

Apoi aceia cad în genunchi. Ridică palmele lor obidite spre cer. Cad în genunchi și popii lor sărmani. Și călugării trențăroși. Își bat frunțile de zăpadă. Îl cheamă pe Dumnezeu, cu glasuri care-l sfîșie. Apoi vin neguțătorii și bancherii, purtînd darurile pe brațe. I se închină și-l firitisesc cu vorbe mari. Este sătul de ei, dar le zîmbește pentru că are neovie de negoațe și comptuare și schele pentru vase și antrepozite... Le spune vorbe poleite în levantină, ori în turcă :

— Întinerești mereu, messer Zaccaria !

— N-am crezut vreodată să văd steaguri creștine, aici, măria-ta ! Am să i-o spun dogelui. Am să o strig în toate *Avizo*-urile...

Bătrînul minte nerușinat, privindu-l cu ochi albaștri, ascunși sub sprîncenele stufoase, cenușii.

— Ce-ai făcut cu Hector Vorsi, Zaccaria ?

— L-am slujit ca pe mine însumi. S-o spună messer Alberoni, care i-a vîndut cele mai bune vopsele pictorului măriei tale, Mina.

— Este un pictor mare, care trebuia să ucenicească mai mult la Firenze, monseniore. Știe să picteze mișcarea cailor, a oamenilor.

— Dar ce nu știe, messer Alberoni ?

— Nu știe încă să le ghicească gîndurile.

— Poate !... Am să i-o spun.

Messer Alberoni îi închină o cutie de fildeș, sculptată cu figurine.

— Să treceți diseară în cetățuie, pentru salvconducte și plîngeri.

— Cu voia măriei-tale, plîngeri n-avem... Ne-ar onora, dacă am putea încheia negoațe. Aflăm că sînt nenumărate turme...

— Messer Zaccaria, asta o faci cu marele meu logofăt și nu aici.

— Iertare, măria-ta.

Se retrag cu temenele și ploconeli. I-a ținut de vorbă să-l umilească pe solul «suzeranului» său, pe care l-a supravegheat printre gene. L-a văzut foindu-se în șa. L-a văzut ridicînd mîinile în sus. L-a auzit strigînd și i-a văzut pe armășei apucîndu-i calul de dîrlogi, iar pe el amenințîndu-l cu buzduganele. Îi face semn lui Theodosie Rudeanu. Paicii îl îndeamnă pe Sultan, care-și înalță capul încomat, nechezînd ușor. Purtătorii trofeelor intră în alai,

călărind înaintea lui. Trece prin fața creștinilor îngenuncheați, care-l cheamă pe nume, îl strigă și-i cer mîntuire. Un clocot de strigăte, o litanie dureroasă din care-și aude numele, miros de opinci umplute cu paie, de zdreanță și trup nespălat. Crainicii domnești sună din trîmbițe, prelung. Le strigă bulgărește, sîrbește și turcește, să treacă fiecare cap de familie la logofeție în medeanul mic al cetății, unde să se scrie la catastif și să primească cinci aspri vechi și cartea pentru tain, pînă trec Dunărea în sloboziile lor. Dintre cei îngenuncheați se ridică un bătrîn trunchios, fără o mînă. Vine la scăriță. Îi tremură barba de patriarh. Îi spune în slavona veche :

— Am fost duhovnicul Bojanei, doamne... Am cutezat să-l înfrunt pe cadiu. Iată ce mi-au făcut... Înalță ciotul de mînă, ciumpăvit de la cot... Egumenul m-a zvîrlit în drum. Cerșesc de zece ani. Și de zece ani bat drumurile de la Varna în Rodope și din Rodope în Balcani și la Dunăre, cetind cărțile și așteptîndu-l pe Mesia de care se vorbește acolo. Ia-mă la monastirea Bistrița, unde vreau să tălmăcesc acele cărți gruzine.

— Facă-se voia ta, bătrîne.

Bătrînul își lipește buzele de cizma lui. Îi șoptește.

— Au venit cei patru și cei treizeci și patru, la Bojana, în tainițe. Te cheamă la noapte, la judecată.

— Cine ești ?

— Un ochi !... Ți-o spun la Tîrgoviște. Aici mă tem...

Iat-o deci... Iglisia !... De cînd o așteaptă... Se lasă purtat prin fața șirurilor de oșteni care văzîndu-l, chiuie și bat cerul albastru cu căciulile. Chiuie haiducii sîrbi... Tobele fiecărui steag răpăie nebune. Corniștii îl veselesc cu chemări prelungi — «*stați drepți !... Cătare de oaste !... Domnul...*».

— Îți trecu rana, măria-ta ?

— Îmi trecu, Veveriță.

— Slavă Domnului.

— Zicea hotnogul Iepure că ne duci la Stambul, să-l vedem pe sultan.

— Mare viteaz ești tu, Niculae.

Călărașii rîd. Îi strigă să trăiască. Spun că zăpada asta timpurie e bună la cîmp. Trece la pas și ei se înmulțesc din ei înșiși, zîmbăreți în șei, bărboși, chiuind și firitisindu-l. Steagul curtenilor. Vel paharnicul Radu Șerban, în arme. Își împinge calul cu pintenii.

— Vine, măria-ta.

— Cine ?

— Solul... Calcă legile... Lasă-l pe mine... Nu te uita pe dreapta.

Închide ochii. Scrîșnește.

— Adu-mi-l la scară, Şerbane.

Marele paharnic ţistuie şi cele trei rînduri de curteni din spatele stegarului se rup la galop de pe loc. Ceilalţi îl firitisesc şi-i cîntă cu glasuri înalte că «*sare pe şapte cai, de strigă Stambulul vai*».

— Să mi-l cîntaţi de Anul nou, la ospăţ, la curte, vitejilor şi prietenilor...

Ei îi răspund cu «trăiască». Îi aude cum le strigă celor din dreapta şi din stînga, că măria sa i-a chemat la ospăţ : «la curte băăă călăraşilor, de An nou»... «la curteee, băăă», «La curteee»... Toată oştirea se umple de acest «La curte» şi el simte uşurarea fremătînd în rînduri, bucuria ţîşnind din ei şi ştie că din clipa asta s-a sfîrşit «*Planul Bizantin*»... Le spune paicilor să-l întoarcă pe Sultan către medean. Îl vede pe solul lui Sigismund ţinut în genunchi de doi curteni, fără căciulă şi blană. Îi vede pe spahiii din gardă stînd în şei, somnolenţi şi indiferenţi. Pe oamenii din banderie între sulițele haiducilor sîrbi şi buzduganele armăşeilor.

— Nelegiuire, strigă contele Gyula Petnehazy de Gymes, încercînd să fie demn în mustăţile lui hunice şi-n vestonul plin de brandenburguri de argint.

— De ce nu respecţi legile solilor, conte, îl întreabă Theodosie Rudeanu.

— Am venit să aduc porunci, nu să respect pe vasalii stăpînului meu, strigă contele.

Este ciolănos, are trăsături bărbăteşti şi ţipă îngîmfarea în el.

— Atunci să-i dea douăzeci de trăgători la curul gol, vel logofete, spune aproape şoptit.

— Măria-ta, nu se poate... Doamne, Dumnezeule...

— Se poate dacă eu o voi, Rudene, şi dacă vrei să te întorci cu capul pe umeri... Vesteşte...

Se înspăimîntă el însuşi de glasul lui. Se înţepeneşte în şa. Vel logofătul galopează în mijlocul medeanului, în faţa tetrapoadelor şi sfeşnicelor în care abia mai ard mucurile de lumînări. Crainicii călări îşi umflă bucile pe muştiucul trîmbiţelor. Se sună : *din porunca măriei-sale*. Îl vede pe Theodosie ridicîndu-se în scări, livid. Strigă răguşit în slavonă, în elină, în turcă, italieneşte şi nemţeşte, că solul principelui Sigismund Báthory al Ardealului, a călcat cu nerușinare sfruntată bunăcuviinţa ce i se cere unui sol, drept pentru care, din porunca măriei-sale voievodului Mihai al Ugrovlahiei, singur stăpînitor, Amlaşului şi Făgăraşului herţog, i se iau semnele solicesti, nu se ascultă solia, iar contele Gyula Petnehazy de Gymes, nedemn de slujbă pe lîngă domnul Ţării Româneşti se pedepseşte cu bastonada în faţa mulţimii şi trupelor.

Cînd curtenii îi dau jos nădragii de piele, contele care se zvîrcolise ca un diavol, cade în genunchi, implorîndu-i îndurare... Să se gîndească la lupta de la Tîrgoviște. El, contele, a fost printre cei dintîi la asalt. Îi curg lacrimi pe obrazul plin de cicatrice. Îl doare umilința contelui. Îl răscolește și-l macină.

— Să fie iertat, spune și nu știe cum de l-a auzit Theodosie Rudeanu, care vestește iertarea domnească, venită la fel de năpraznic ca și pedeapsa...

— Rău făcuși că-l iertași, măria-ta, îl mustră Preda Buzescu. Trufia nu uită și nu iartă nici dincolo de mormînt, doamne. Ai să mai auzi de neamișul ăsta, ascultă-mă pe mine.

Curtenii fac zid împrejurul contelui, pînă cînd își trage nădragii. Îl duc între săbii la solia lui. Trîmbițele. Tobele. Cornii. Și deasupra cerul, albastru și-nlăcrimat și trist, vîrful înzăpezit al muntelui Cerni vrah și sub el, în taina pădurii, monastirea Bojana, acolo unde-i presimte pe cei 38 la sfat, pentru ceremonia pe care i-o pregătesc la noapte.

— Lăsați frîiele, poruncește.

Pune pulpă. Sultan îl saltă în galop ușor, grijuliu. Taie medeanul spre poarta cetății urmat de alaiul curții învăluit în strălucirea brocaturilor și-n pulberea diamantină, scînteietoare a zăpezii răscolite de copitele cailor.

9

Nimic nu mai are ființă în jur. Totul plutește în beznele începuturilor. Timpul a încremenit în sine.

— *Okale mie o vimi a om!*... Ochii mei au văzut un om!

Bolți joase. Cina cea de taină pictată deasupra ușilor împărătești, luminată de cîteva candele. Este aici una din tainele Iglisiei. Ioniță Asan, ctitorul Bojanei. Corul de bărbați slăvește răsăritul Astrului, stăpînul Țării Munților, al Țării Nisipului Arzător și al Țării Soarelui. Îl încearcă sentimentul uitării de sine, capcana și puterea Iglisiei. Poate a fost miezul nopții cînd au venit Închinătorii să-l ia cu năsălia pe care zăcea, pierzînd sînge.

— Ne-nchinăm ție, Doamne, stăpînul văzutelor și nevăzutelor, spune Marele preot din aura lui fosforescentă, suit pe altarul de piatră din fața ușilor împărătești... Îl slăvim pe preotul soarelui, Zamolxis, părintele nostru pămîntean, cel dintîi Mare preot, aducătorul credinței vechi, stăpînul Oamenilor de piatră. Sfatul nos-

tru întru veşnicirea urmaşilor în Ţara Soarelui să fie binecuvîntat de mare puterea Preoţilor veşnici, acum şi-n vecii vecilor, amin.

Izbucnesc flăcări mlădioase de jur-împrejurul Marelui preot, înălţîndu-i-se pînă la genunchi, pînă la mijloc, pînă la frunte, apoi şerpuitoare şi încolăcitoare, pînă în bolţile clopotniţei, luminînd straniu bolta înstelată şi chipul Pantocratorului şi uşile împărăteşti din spatele Marelui preot, stăpînul focului, care-şi face purificarea.

— *Ehove ! Ehove !* psalmodiază Închinătorii.

Îi vede în şiruri de cîte patru, pe rînduri de cîte patru, puţini, cu lumînările aprinse, glugă neagră lîngă glugă neagră.

— *Ehove !* Marele preot este curat ca lumina, spune unul din cei patru din faţa uşilor împărăteşti.

— *Ehove !* Glasul lui este glasul adevărului.

Flăcările scad. Marele preot le face semn să se stingă. Flăcările se sting.

— *Ehove !* Jertfa sufletului meu a fost primită, spune Marele preot.

Vrea să se smulgă forţei tainice care emană din ritual. Forţei care-l scoate din raţiune, lăsîndu-l pradă Timpului fără început şi fără sfîrşit, în carele toate sălăşluiesc, forţei hipnotice pe care-o simte radiind din aura Marelui preot, care-i ucide voinţa şi-l ucide pe el, domnul şi oşteanul, care-l despoaie de el însuşi, cufundîndu-l în anonimatul Închinătorilor, cu toate că acum stă fără glugă, pe năsălie, în faţa altarului de piatră, înconjurat de Închinători în glugile şi rantiile roşii, de judecată.

— Care sînt poruncile, rătăcitule, întreabă Marele preot.

Aura fosforescentă se pleacă spre el. Geme. Se ridică pe coate. Pisicile flămînde îi scurmă în măruntaie cu gheare de oţel.

— Răspund nu ca un rătăcit, ci ca un stăpîn de sine, supus credinţei celei vechi, amin.

— *Ehove !* spun glasurile.

Lumînările se clatină de la stînga la dreapta, semn de tulburare.

— Poruncile stăpîne de sine, repetă Marele preot.

— Întîia : Se crezi în nemurirea Poporului, spune cu tărie.

— Şi ai crezut ?

— *Ehove !* Am crezut ! Nemurirea lui stînd în faptele lui. Şi faptele lui zidindu-i nemurirea prin dreptatea lor. Şi dreptatea stînd în libertatea de a fi el însuşi. *Ehove !*

Freamăt între cei 44 Închinători, pe care-i bănuie a fi numai iniţiaţii celor patru ramuri.

— Al doilea : Precum fiecare ramură pleacă de la un singur trunchi, așa și cele patru ramuri ale Poporului pleacă de la un singur trunchi. Crede !

— Tu ai crezut ?

— Am crezut, hrănind rădăcinile trunchiului cu huma izbăvirii prin faptă. Ramurile să crească în cele patru vînturi. Florile să înflorească deasupra pămîntului acoperit de coroană. Am fost grădinarul care-am tăiat ramurile uscate. Care-am săpat la rădăcină. Care-am udat brazda cu sîngele meu...

— Brazda copacului tău, rătăcitule ?

— Brazda credinței mele, Mare preot.

— *Ehove !* se tînguie Inițiații...

— Al treilea : De două ori în vechime Poporul a fost Una întru ființa Soarelui. Urgiile l-au plecat, dar nu l-au înfrînt. Crede !

— Și tu, trufașule ?

— Eu voi fi ceasul al treilea... Sabia care va făptui în vreme, una întru ființa Soarelui, călăuzindu-l în Cetatea de Piatră unde voi afla taina cea mare. Pentru aceasta m-am juruit, pe sîngele meu, pe inima mea, pe cugetul meu, amin !

Îl părăsesc puterile. Cade pe blana de urs așternută peste năsălie. Aude ca prin pîclă *Ehove*-ul Inițiaților, plin de spaime și-i compătimește pentru lanțurile lor. Pentru spiritul lor de turmă. Aude, cu alt auz, interior, glasul Marelui preot care rostește a patra poruncă a Iglisiei :

— Se apropie din neguri ziua de slavă cînd Poporul va fi călăuzit în Cetatea de piatră — acest al doilea auz, tainic și ascuțit, viu, el însuși viu în sine îl vestește că Marele preot schimbă porunca a patra, ah, Iglisia nu-l vrea decît sabie, decît faptă, oprindu-și pentru sine puterea veșnică a cugetului — va fi călăuzit în Cetatea de piatră, prin cugetul și dania sa (asta este adăugirea Marelui preot) unde va afla taina cea mare. Pentru aceasta ne-am juruit, ducînd din veac în veac dreapta credință... Și o vom duce din veac în veac, pînă cînd vom ajunge să sălășluim netulburați în însăși inima noastră. Amin !

— Amin, șoptește.

— Amin, psalmodiază Inițiații.

— Pentru tine și păcatele tale, pentru satiul tău de tine pentru bîntuirile tale, ascultă glasurile celor din patru vînturi. Înțelege. Și pleacă-te.

— Sînt Închinătorul de la miază-noapte. Ascultă-mă și cugetă.

Formula rituală este «ascultați-mă și cugetați». Încearcă să se ridice din nou pe coate. Nu poate. Îl învăluie un abur străveziu

prin care vede aura strălucitoare a Marelui preot, punctele de lumină fîlfîitoare ale candelelor și lumînărilor, dar mai ales «vede» cuvintele Închinătorului de la miază-noapte, care vorbește de Timpul acestui miază-noapte, ca și cînd, el Închinătorul ar trăi, ori ar avea puterea să fie în acest Timp, ca o conștiință de sine... După moartea Marelui Zidar, miază-noapte se reculege. Este doar o retragere de-o clipă. Zamoyski pregătește în Academia Zamoyska, cucerirea fraților, prin cultură. Fratele Omicron se străduie să lupte cu aceleași arme, chemînd alături de el, vremea... — Iar tu, 31, spune Închinătorul de miază-noapte, gătește-te să primești dragonii și cuirasierii pe care-i strînge în Pocuția. Răsăritul (adică marele han) nu este statornic. A trimes un caic la stăpînul lui, încărcat cu cele mai frumoase femei robite din miază-noapte. Nunțiul Germanico Malaspina îți este dușman de moarte. Varsă cuvinte otrăvite la curtea regelui leah, spunîndu-ți vorbe necuviincioase. Andrei Báthory este de rangul 29 la Zidari. Aceștia l-au cumpărat prin Zamoyski, pe Malaspina. Malaspina are poruncă să găsească la Roma încă trei cardinali pentru Zidari... Împotriva ta se ridică oastea cea tainică, de spaimă, otrăvită a Zidarilor liberi, cărora le închizi răsăritul. Teme-te.

Au vorbit Închinătorii de apus și răsărit. A vorbit cel de miază-zi spunînd că pînă la Damasc, Teba și Sicilia, Iglisia este puternică prin statornicie și că puterea lumească a Înaltei Porți nu atinge și nu vatămă puterea veșnică a Iglisiei. Apoi i s-a părut că a fost întrebat care este profetul său și a răspuns : Zaharia, lunecînd ciudat peste spusele celor patru Închinători din care nu i-a rămas în minte decît un nume : Zamoyski și, ciudat, o imagine : mii de dragoni în cuirase negre, cu aripi de lebădă la umeri, năpustindu-se asupra lui într-o șarjă mută...

— Care este țara ta, Închinătorule ?

— Țara Soarelui.

— Ești călăuzit de numărul 31... Treci din lumea văzutelor, în lumea nevăzutelor. Ascultă-mă.

Nu s-a mișcat de pe năsălie. Are senzația că este singur în fața ușilor împărătești ale monastirii Bojana, că ard doar candelele și că de foarte departe se aude corul Închinătorilor cîntînd Imnul Soarelui. Nu se mișcă de pe năsălie și totuși se mișcă într-o lume ciudată de simboluri, în care nu mai trăiește frîngerea trupului ca să ajungă în fața învățătorului său, că s-a eliberat de forța ascultării oarbe prin faptele sale și că el însuși este de-o ființă cu raiunea Iglisiei. Stă într-o albăstrime densă, plină de glasuri și de-o muzică ciudată, un fel de țiuit al Timpului pe care-l percepe la început vag, apoi prin glasul din stînga lui, dacă acolo, în albăstri-

mile acelea poate exista o stîngă a lui, el însuși fiind conținut în totul acela de culori diafane și sunete pure.

— Înțelegi rostul cuvîntului, Închinătorule ?

Poate că nimic nu s-a spus așa, poate a-nțeles el asta din alcătuirea altfel a mării de sunete pure, ori poate că s-a spus în limba aceea mai veche decît franca. Dar oricum s-ar fi spus, sunetele se alcătuiesc unele pe altele și unele din altele și el înțelege rostul cuvîntului, carele a fost începutul. Cînd înțelege rostul cuvîntului, Timpul oprit în nemișcarea sa albastră începe să curgă peste el, îmbătrînindu-l. Ciudat cum îmbătrînește odată cu rostirea cuvintelor :

— Thales a primit învățătura la Memphis în Egipt, a trecut-o lui Pitagora, în Grecia, care l-a avut ucenic pe Zamolxis. Zamolxis a venit în Cetatea de piatră, trecînd-o strămoșilor daci... Aceștia au cioplit-o în stîncă, o istorie de piatră care are patru chei tainice, după numărul patru al acelor popoare. În patru munți, sînt patru sfincși. Fiecare sfinx închide o taină. Ești foarte aproape de dezlegarea lor. Cutezi ?

— Cutez !

— Ce te împinge spre ele ?

— Nevoia de a ști !

— Chiar dacă te va costa capul ?

— Poate fi pedepsită setea cunoașterii ?

— Orînduirea lumii văzutelor, pedepsește cunoașterea nevăzutelor. Cunoașterea este ea însăși o pedeapă. Cugetă.

— Am făcut-o !

— Și ?

— Primesc urmările care-mi sînt hărăzite. Nu mai pot da înapoi.

— Vei ajunge la picioarele Elefantului și vei afla de ce stă cioplit în stîncă, privind spre Apus.

— Amin.

— Vei ajunge în fața Înțeleptului și el va rămîne mut, îndreptîndu-te spre Marele războinic.

— Amin.

— Acolo vei afla taina vieții tale și te vei cutremura și te vei pierde pe tine.

— Amin, zic ție, învățătorule. Nu mă voi cutremura și nu mă voi pierde pe mine. Am trăit desprinderea sufletului meu, de trupul meu. Știu că nimic nu mi se poate întîmpla mai rău decît Moartea și pentru aceea sînt pregătit cu toate ale cugetului și împăcat.

— Deșertăciunea fricii, Închinătorule... Nu moartea îți va chinui sufletul, ci neputințele tale. Vei avea un Munte al măslinilor

și o grădină Ghetsimani a ta. Cununa ta de spini îți va sîngera inima și fruntea.

— Sînt toate acestea ale cutezătorului ?

— Te-ai răscumpărat prin înțelegere...

— Mi-am cîștigat dreptul să știu ?

— Atît cît știm cu toții, cei ce venim din veac.

— Amin !

— Întreabă-mă !

— Poporul, Chitaii, Egiptul, India. Erau de-o ființă ?

— În spirit. Lucrau în spirit, pe deasupra depărtărilor. Țelul lor era : omul !

— Și Roma ?

— A tăiat legăturile vechi.

— Le vezi închegate prin Islam ?

— Le văd trăind prin Islam !

— Mă întorc la poala Cetății de piatră.

— Este drumul spre picioarele Înțeleptului.

— Celălalt, spre Bosfor ?

— Al pierzaniei în nimic. Ești din trunchiul cu rădăcinile în Cetatea de piatră. Nu te poți prinde în altă humă. Te-ai usca.

— Toate împărățiile se usucă ?

— Toate ramurile care acoperă altă humă decît aceea care-o hrănesc.

— Care este taina religiilor ?

— Clădesc în nemurire. Adică în spirit.

— Știu ce-a fost de la Zamolxis la Mircea Bătrînul.

— Simțeai nevoia s-o știi ?

— Fără asta nu mă puteam duce spre mîine. Pentru că nu aveam ce duce spre mîine.

— Ce-a fost de la Zamolxis la Mircea Bătrînul, Închinătorule ?

— Regăsirea în cuget, Învățătorule, săpată în cei patru lei slobozi din stema Olteniei, în al 1111 an de la Hristos. Adună fiecare cifră a anului 1111 de la Hristos și vei afla numărul patru, al Iglisiei, Învățătorule.

— O aflu din gura ta. Ai trecut pragul, Mihail, îmbogățind numărul Memphisului. Din clipa asta ai voie să ți-l sapi în pecete, ori pe inel, ori să-l așezi în casa ta, pe armele tale, în iscălitura ta, pentru a-ți îmbogăți viața ta, cu taina dezlegată a Iglisiei.

— Amin.

— Te dezleg să scrii scrisori tainice în limbile Iglisiei, astfel încît Zidarii să știe că ești sabia Iglisiei și să se cutremure.

— Amin.

În albăstrimile pline de glasuri se face liniște. Coboară ușor peste tîmpla Bojanei, deasupra năsăliei unde se regăsește înconjurat de pacea tainică a bisericii. Ard patru candele la icoanele mari, împărătești. La picioarele lui, Marele preot în aura fosforescentă înconjurat de ceilalți trei preoți, fără glugi. Îi privește holbat, lacom să-i cunoască, lacom să-i știe, lacom să pătrundă una din tainele cele mai cumplite ale Iglisiei, care i se dezvăluie dintr-o dată, orbindu-l. Obraze vechi, mineralizate, coborîte dintr-o piatră cioplită, ori tot atît de bine dintr-un tîrg de Paști, ori dintr-o cătare de oaste, ori din amintirile lui cu Daurețiu, peste care se cerne o astfel de lumină, verde albăstrie, acoperindu-le cu vreme. Vreme veche, din ce în ce mai veche, pietrificată, vreme străveche și răstrăveche, plină de neuitare. Marele preot spune că s-a împlinit pe sine, împlinind poruncile Iglisiei. Dîndu-l vlădică văzut al părților de peste munți pe Ioan al Prislopului și-a deschis drum spre inima Cetății de piatră. Venind cu oștile aici, a aruncat sămînța renașterii în inimile popoarelor dintre Dunăre și Mediterana, care va rodi în vreme, islamul rămînînd să apere credința lor, de a doua năvală a Romei, de data asta în hainele papei. Va fi slobod încă patru ani. Și facă ceea ce împrejurările și cugetul lui îl silesc să facă. Nu va mai fi Inițiatul cu rangul 31... Pentru Iglisia, pentru Zidarii liberi și pentru vreme, el este unul și singurul, Mihail voievod.

O clipă de liniște nepămîntească. Senzație stranie de neființă. De desprindere de sine însuși. De plutire. Glasuri bărbătești izvorîte din ziduri, cîntînd imnul străvechi în care distinge cuvintele latinești «*ad Caucalandensem, locum, altitudine silvarum inaccessum et montium*», numele lui Zamolxis, aproape strigat, apoi ale lui Pitagora, Thales, al lui Coșnilă Asan, Athanaric și al lui Kirano Kuyula ot Saka ot Lahor, marele rege din India, împreună cu al Țării Soarelui. O implorație repetată soarelui. Cuvinte de adorație pentru Cetatea de piatră a munților. Atunci cei patru coboară de pe altarul lor. Îngenunche în jurul năsăliei. Se roagă ei înșiși, cu glasuri de piatră, vechi, într-o limbă străveche, alta decît franca, pe care-o înțelege, pentru că cer viață faptelor și fapte vieții, vorbesc pămîntului și astrelor, mai ales celor nefaste, le ceartă, după cum imploră soarele, ori pe altcineva cu numele ăsta, să vegheze asupra celui hărăzit, dăruit, așteptat, chemat, Mihail domnul.

Simte pe mîna stîngă apăsarea unor buze de piatră.

De patru ori apăsarea unor buze de piatră.

Mîna stîngă, Dumnezeule, mîna stîngă i s-a prefăcut în stană de piatră. El însuși s-a prefăcut în stană de piatră. O lume de

piatră, adîncă și grea îl strivește. Un glas de piatră îi șoptește în cuget, cuvinte de piatră :

— Te-ai iertat prin tine, de vina de a fi cutezat dincolo de tine. Ia-ți crucea ta și umblă, Mihail om. Ia-ți crucea ta și umblă, Mihail domn... *Okale mie o vimi a om !*

Corul se preface în stană de piatră. Glasurile mor în piatră.

— Măria-ta.

Glasul îl chiamă de dincolo de mormînt. Se zmulge pietrii, se zmulge timpului aceluia mineral cu o sfîșiere lăuntrică dureroasă. Trece prin pînze de lumină sîngerie. Prin pînze de lumină albăstruie.

— Măria-ta !

Lumină de zi, strălucitoare. Platanii închiciurați. Încercelați. Scînteind alb și pur din răsmiile de diamanticale. Trîmbițe. Huruitul vesel al tobelor.

— Te-așteaptă martologii și coconii lor, să-și ia rămas bun de la măria-ta, spune Simion.

Așează lighenașul de argint lîngă năsălie. În pervazul ferestrii un botgros sprințar își înfoaie gușa cărămizie. Pe picioarele lui cade o trîmbă de lumină caldă, plină de-o necunoscută bucurie și sete de viață.

10

Trece o aripă de ghiață pe sub stelele clipind a ger. În dreapta, la trei bătăi de tun, ies din negurile înserării zidurile mohorîte ale cetății Nikopolului. Vede masalaua de la porți licărind galben. Jos, la picioarele rîpelor de pe malul Dunării, cele două șiruri de călăreți șerpuind negre pînă în spate, spre valea Osîmului. La dreapta, băjenarii creștini din Balcani. Sănii după sănii. Asini și oi și vaci și dulăi ducînd în spinare calabalîcul lor mizer. Îl înecă mirosul greu de suferință și sărăcie, care se ridică pînă la el, din rîpa în care îi vede așteptînd pe băjenari. Aude, dincolo de răsufletul miilor de cai și oameni, de mugetul sleit al vitelor, de behăitul oilor, aude vîntul trecînd sus, pe sub stele. Vine dinspre Țara Românească, tăios, aulind prelung peste Dunărea înghețată. Sultan îl adulmecă, rînchează ușor, ca și cînd l-ar recunoaște, își întoarce capul spre el, apoi își freacă botul de vîrful cizmei. Pipăie legăturile de piele ale burdufelor strînse sub aripile șeii. Deasupra țărmului Țării Românești se ridică spre stele un văl albăstriu, dens, răsucindu-se în fuioare.

— La noi viscolește, măria-ta, spune vel banul Calotă Bozianu, cocîrjat sub șubă.

— Viscolește, Bozîene.

— Te mai rog o dată... Treci măria-ta întîi... Trecem pe urmă noi. Fiecare la trupul său de oaste și după cum i-a fi norocul și soarta.

— Treci, măria-ta ! Nu ne mai încrîncena inima.

— Ne-o sîngerași destul în războiul ăsta.

— Treci, dacă te rugăm cu toții.

— Vrei să-ți cădem în genunchi ?

Sînt ei toți ai lui acolo, cei doi Buzești și Radu Șerban și Theodosie Rudeanu și mai ales căpățînosul de mare ban și altceva dincolo de ei, gîndurile, temerile, nădejdiile miilor lui de călăreți, pe caii lor legați cu burdufe și sarcini de trestie, legați peste mijloc cu funii, înlemniți în șei, ascultînd ca și el chicotul bezmetic al vîntului venind de pe Dunărea înghețată.

Se ridică în scări. Jos, pe negura albăstrie a Dunării se ivesc încercătorii. Puncte negre risipite în lanț lung spre Nikopole și spre Cerkovica. Țărmureni de la Turnu și Corabia, care cunosc ghiața după culoare... Ropotul unui galop opintit la deal. Un călăreț cu calul prins între burdufe. Își scoate căciula.

— Ține, măria-ta...

— Cît ?

— Zic pînă la un ceas după miezul nopții.

— Știuculiță !

— O bătui cu sabia măria-ta. Sună și răsună pe lat și pe lung. Săpărăm două copci, în deal și în vale... Groasă cît statul. E mai slabă spre vale. Dăm călăuză la fiecare trup de oaste. Pe măria-ta te călăuzesc eu.

— Dacă ies turcii din cetate, Știuculiță ?...

— N-au pe unde, măria-ta. Săpărăm ghiața la țărmure, noapte de noapte. Dacă ies, îi înghite Dunărea.

— Asta au făcut-o și ei la Zagražden, omule.

— Știu, doamne. Da' ține.

S-a întors cu oștile pe amîndouă aripile, bîntuind jumătate dintre pămînturile cuprinse între Balcani și Mare. A coborît la Plevna, unde s-a adunat toată oștirea. Aici îi așteptau băjenarii. A risipit prin iscoade vestea că trece Dunărea la Corabia, departe de cetatea Nikopolului. A stat la Plevna trei zile. În noaptea a treia s-a mișcat cu toată oștirea spre Trâstenik. A tăbăruit în zori, cu zarvă, repezind caraule spre Gigen. Iscoadele de pe maluri au văzut topciii de la Nikopole spărgînd copci mai sus de Zagražden și mai jos de el, copci mari, legate unele de altele, ca să slăbească

ghiața. Le-au umplut cu crengi și peste crengi au pus zăpadă peste care-au turnat apă, să prindă coajă de ghiață. Au plimbat o sanie spre vadul Corăbiei, făcînd urme multe și înșelătoare. A doua noapte a trimes grosul pe valea Vitului, spre Nikopol. Baba Novac s-a dus la Gigen și Zagražden, făcînd focuri multe pe țărm și prin văgăuni. Grosul a dormit în șube, între caii culcați în troian. Cînd s-a arătat la Nikopol, caraulele au găsit ienicerii de la cetate ieșiți în lunci după lemne.

— Vel banule Calotă... Domnul cu tine.

— Măria-ta.

— Treci și gătește-mi adăpost bun și cald, la noi. Sînt lacom să dorm la noi, vel bane. Treceți boierilor mei și vitejilor mei și fraților mei la oștile voastre.

Forfotă de cai. Ei se descoperă. Descalecă. Îi sărută mîinile. Le simte bărbile arîndu-i mîinile. Stroe bocește ca la mort. Îi pune mîna pe creștet.

— Mă cunoaște ea, Dunărea, măicuța noastră, Stroe... Du-te!

Pleacă în zăngănit de arme. În tropotul copitelor. Își lasă barba în piept. Șoptește :

— De ce nu te-ai dus, Dionisie Rally ?

— Pentru că mi-ai îngemănat steaua, măria-ta.

— Și tu, Marcule ?

— Pentru că numai măria-ta mi-ai rămas, tată !

Îl podidesc lacrimile. Și-o aduce aminte pe Iovanca Rudnik de Zagubica, cum îl privea pe bordul «Rîndunicii» cînd a trecut Dunărea, cu oastea. I-a spus atunci, lui Marcu : «N-o mustra. Mai curînd apăr-o de ea însăși. De focul care-o mistuie.» Cine poate apăra pe cine de propriul lui destin ? De chemarea aceea lăuntrică, de glasurile acelea tăinice, răscolitoare și definitive ? Care-a fost steaua din pustiurile strălucitoare ale Kara-Kumului, care-a călăuzit-o pe Habiiba la locul unde-o aștepta țărîna, poate de-o veșnicie ? ! Se pleacă peste gîtul lui Sultan. Jos, în negurile pline de chicotul viscolului, îl vede pe marele ban intrînd pe gheață, urmat de garda steagului Craiovei. Aude zgomotele oștirii în marș, desperecheate, clinchetitoare, sfîșiate de vînt. O vede, șarpe lung, parcă șovăitor, deznodîndu-și inelele pe albăstriul Dunării spulberată cu pale de zăpadă hăulitoare. Deasupra, sus, în tăcerile de dincolo de vînturi, stelele. I se pare că rămîne gol, cu bietul lui ascunziș de haine zmuls de crivățul care-l taie cu întrebările zmulse din pămînturile de dincolo. Că rămîne gol cu adevărurile conștiinței de sine, zidite în el și-n aceste oști pe care le-a adus din nou la țărmurele Dunării, bătrînei, înturnîndu-le spre alte istorii. Zmulgîndu-le acum din istorii moarte, abia niște amintiri pline de sînge

rămase prin văile pustiite, prin grămezile de cenuşe peste care s-au aşternut zăpezile, peste care croncăne corbii căutînd globii ochilor. Se întreabă îngrozit dacă eliberîndu-se pe sine, prin faptă, faptele acestea au vreun tîlc adînc, care să rămînă în temeiurile celor de aici, de pe acest ţărm bîntuit de noaptea asta fără sfîrşit, de crivăţul acesta fără început ?

Aude sutele de copite bătînd gheaţa Dunării.

Aude tălpicile săniilor, scrijelind-o.

Aude viscolul hohotind nebun. Îl simte cuprinzîndu-l în mreje le lui de zăpadă rece şi albă ca odihna. Rece şi albă ca nesfîrşirea. Rece şi albă cu uitarea. Aude viscolul hohotind nebun. Îl simte îngropînd în troian *Planul Bizantin*. Îl aude îngropînd în chicote nebune, dezlănţuite, pline de furii, dangătele de aramă ale clopotelor de slavă, îl vede troienind cupola aurită a Sfintei Sofii, minaretele de la Suleymaniè albe şi marea Marmara, de faianţă albastră şi Cornul de aur şi procesiunile în odăjdii şi alaiul împărătesc şi-l doare crivăţul nemilos care-i îngroapă visele şi-ngroapă în chicotele lui besmetice numele libertăţii pe care l-a strigat la Nikopole şi la Vidin, la Plevna şi la Tîrnovo, la Kalofer şi Loveč, la Belogradčik şi Kula şi Slivnica şi Sofia. L-a strigat cu sînge. L-a strigat cu lacrimi. L-a strigat cu nădejdi chinuite. A strigat că se poate. Că libertatea nu se cerşeşte. Că libertatea se smulge. Cu sabia. Cu jertfa de sine. Cu conştiinţa de sine.

Neguri bîntuite de strigoi.

Simte zăpada îngheţîndu-i în barbă. Îşi ridică gluga. Se întoarce în şa. Vînătorii călări sub crivăţ. Stegarul. Deasupra, stelele de decembrie licăritoare şi verzi şi îndepărtate. O umbră zmulgîndu-se din viscol.

— Măria-ta, gheaţa.

— Cît este ceasul, Ştiuculiţă.

— Să tot fie miezul nopţii, doamne.

— Trecură toţi ?

— Rămase o roată de albanezi care se rătăci prin viscol.

— Să treacă.

— Măria-ta... Gheaţa.

— Gheaţa, mărite, strigă, ori poate şopteşte mitropolitul Dionisie Rally, nici de Tîrnovo măcar. A stat aici, înlemnit, ceasuri după ceasuri, uitat în sine, mereu întors în sine, ca şi cînd totul n-ar putea începe decît cu sine. Gheaţa. Nu gheaţa. Altceva decît gheaţa. Nişte troznete cumplite iscate din măruntaiele Dunării. Din străfundurile ei reci, pline de mîl şi moarte verde, vîscoasă. Ceva dincolo de fire, cumplit şi şuvoitor, ca un potop, tăind viscolul şi stăpînindu-l.

— Legați-i pe albanezi de cai, poruncește... Au muieri ?

— Ba ! Sînt oșteni.

Îl împinge pe Sultan în iadul de sub picioare. În zăpada răscolită, învîrtoșată de troznetele cumplite ale gheții, bătută de șuvoaiele țîșnite pe deasupra... Sultan coboară sanie, încordat. Abia-i mai vede urechile. O masala. Un chip galben, cu mustăți de gheață.

— *Okale mie o vimi a om !*

— Cine ești ?

— Papahagi, măria-ta. Cu cincizeci de palikari.

— Ai inimă, Papahagi ?

Aude apele Dunării bolborosind, undeva, sub viscolul care chiuie pe deasupra văii. Dezleagă pripit arcanul de la șa.

— Leagă-te peste mijloc. Dacă-ți îngheață mîinile, apucă-l cu dinții.

Aude un fel de scrîșnet rînjit. Papahagi se leagă peste mijloc, de trei ori. Peste piept. Face nod. Înnoadă și el capătul arcanului la inelul șeii. Îl trece pe sub arcadă. Îl mai înnoadă odată. Un glas:

— I-am legat pe toți, măria-ta.

Îl întoarce pe Sultan. Papahagi se ține de coarda arcanului. Aleargă pe lîngă armăsarul de luptă, ținînd masalaua în dreapta. Vede fețele gărzii. Vede morovlahii legați cu arcanele de șei. Au șușanelele la umăr. Călăreții lui țin noaptea pe umeri. Viscolul, amintirile, timpul, veacurile, slava, cerul.

Se ridică în scări. Strigă :

— Vă răsfirați la vedere.

— După măria-ta și-n iad.

— Doamne ajută, spune.

— Și ne iartă pre noi, păcătoșii, răspunde căpitanul Caloian.

Știuculiță și-a legat două masalale aprinse la oblîncul șeii. El se frînge spre Papahagi. Îi ia fînarul filfîitor. Pune pinten. Sultan coboară la țărm, tremurînd. Peste ghiața spălată se prelinge o undă parșivă de apă verde.

— Sticuliță !

— Dumnezeu, măria-ta.

Sultan trece pe ghiață. Îl îndeamnă la trap. Ridică fînarul în crivățul nebun, urlător și bezmetic, care se străduie să-l smulgă din șa. Să-l întoarcă pe țărmurele negru, bîntuit de spaimă și deznădejdi.

— Pedeapsa ta, Dumnezeule, pentru făgăduielile mele neîmplinite.

Își face cruce cu limba în gură. Aude tropotele gărzii izbind gheața troznitoare. Aude bolborositul apei în copitele cailor. Îl simte pe Sultan trecînd la galop mărunt. Dunărea se vaicără sub

platoşa pe care-o zobeşte goana gărzii. Papahagi aleargă, ţinîndu-se de arcan. Crivăţul scăpat în largul Dunării chiuie năpraznic, pătrunzîndu-l prin burcă. Apa. Simte apa la gleznele calului. O aude şuvoind sălbatic în pieptul lui. O vede năpustindu-se din noapte mînată de crivăţ, învălmăşită cu pînzele de zăpadă într-un urlet chiuitor. Troznetele gheţii se fac tunete înăbuşite. Se roagă, gonind nebuneşte, culcat pe gîtul lui Sultan. Pipăie din cînd în cînd coarda întinsă, la capătul căreia ştie că Papahagi se lasă tîrît de galopul înnebunit al armăsarului. Goneşte culcat pe oblînc, ţinînd în stînga fînarul. Vede lumina căzînd pe valurile înspumate care-i ajung la tocul cizmei. Care-i ajung la gleznă. Crivăţul trece hohotindu-i bezmetic la urechi. Dunărea şi morţii şi nădejdiile spulberate şi visele şi cei rămaşi să-şi înfrunte destinul şi libertatea trădată. Dumnezeule bun, iartă-mă. Dar nu aşa !... Sultan se aruncă într-un vîrtej. I se pare că se clatină. Că i se scufundă dintre pulpe şi că rămîne agăţat într-un gol înspăimîntător. Un val îl izbeşte în piept. O clipă de deznădejde. Pune pinten. Îl aude pe Sultan nechezînd prelung. Îl regăseşte între pulpele încleştate. Ridică fînarul. S-a stins. Sultan urcă undeva, sub crivăţ. Înţelege c-a trecut de jumătatea Dunării, la adăpostul luncii Ţării Româneşti. Aude apa scăzînd sub burta armăsarului. Aude colţii potcoavelor muşcînd în ghiaţa zgrunţuroasă, dintr-o dată tare sub copite, scoţînd vuiete seci. Apoi vede nişte ochi de lumină tivind întunerecul. Apoi vede ghiaţa troienită, lină, vede garda venind la galop, vede mogîldeţele pe care le tîrăsc călăreţii după ei, aude crivăţul trecînd prin tării, mînînd vălătucii înfuioraţi de zăpadă şi îşi spune că Destinul i-a dat şi această cupă amară, pentru că, din toată omenirea asta pe care-a dus-o cu el, el singurul este cel menit să răspundă cu viaţa, pentru viaţă, el singur, Mihail voievod fiind cel chemat la marea judecată a veacurilor.

Vede ca prin pîclă lunca Dunării, sălciile străvechi gheboşate sub viscol şi printre ele vîlvorile roşii, vîlvorile înalte ale focurilor ostăşeşti aruncîndu-şi luminile sîngerii în noapte, mereu şi mereu ca o chemare alinătoare şi bărbătească, ca un crug al vremii şi o pecete pusă fierbinte pe destinul lui. Îl trece pe Sultan la trap. Îl simte pe cetnicul Papahagi din Pind zgrepţănîndu-se pe coarda arcanului. Îi simte mîna pe pulpă. Îl aude şoptind printre dinţii încleştaţi de ceva care nu se mai poate numi frică :

— *Okale mie, o vimi a om !*

O pală roşie de flacără ostăşească smulge din umbră chipul aproape necunoscut, îmbrăcat într-o za de gheaţă.

— Ochii mei văd în tine un om, Mihail, îşi spune în vreme ce oştenii ţîşniţi din lunca tărăsc lîngă focuri mumiile de gheaţă care

sînt morovlahii, despuindu-i cu lovituri de jungher, iar pe el îl primesc lîngă foc, îngenunghează, bărbații aceia care sînt căpeteniile oștirii, deasupra cărora el aude chinuitor de limpede rostindu-se dincolo de aulitul viscolului, dincolo de uraniscul de iarnă înstelat, rostindu-se cuvîntul acela magic care i-a unit, trecîndu-i mereu din astăzi, spre acel mîine al tuturor judecăților...

Sfîrșitul volumului II

Brașov — ianuarie 1970
București — februarie 1971

Bun de tipar 12.03.1981. Apărut 1981.
Coli de tipar 31. B 233.

Tiparul executat sub comanda
nr. 749 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr.89—97
București
Republica Socialistă România

EDITURA MILITARĂ

Lei 20